

ЯПОНСКИ РАЗКАЗИ

ОГАЙ МОРИ
КАФУУ НАГАЙ
КАН КИКУЧИ
РЮНОСКЕ АКУТАГАВА
ЯСУНАРИ КАВАБАТА
ОСАМУ ДАДЗАЙ
ТАЙКО ХИРАБАЯШИ
ФУМИО НИВА
И ДРУГИ

НАРОДНА КУЛТУРА

ЯПОНСКИ РАЗКАЗИ

Превод: Христо Кънев, Евгения Паничерска-Камова, Любомир
Иванов, Красимира Тодорова, Людмила Харманджиева, Владимир
Божков

chitanka.info

ОГАЙ МОРИ

1863–1922 Г.

Една от най-изтъкнатите литературни фигури в Япония от реставрацията на Меиджи насам, Огай Мори е първият японски писател, живял в Европа. Син на лекар, самият той работи четири години като военен хирург в Германия, където се запознава с живота и литературата на тази страна, оказала голямо влияние върху начина му на мислене и писане.

През 1889 г. издава един том немска поезия, преведена от него на японски език. През следващата година публикува романа си „Танцуващото момиче“. Написан в първо лице и наречен от самия автор „аз-роман“, той е един от първите образци на автобиографичния, изповеднически начин на писане и става обикнат жанр в модерната японска литература.

С преводите си на немска литература и своите оригинални творби Огай Мори въвежда романтизма в японската проза.

ОГАЙ МОРИ В ПРЕУСТРОЙСТВОТО

Току-що бе престанало да вали, когато съветникът Уатанабе слезе от влака пред театър „Кабуки“. Като избягваше внимателно локвите, той забърза през района Кобики към министерството на съобщенията. „Този ресторант сигурно беше някъде наблизо“ — помисли си той, както крачеше покрай канала; спомни си, че бе забелязал фирмата му на един от тези ъгли.

Улиците бяха почти напълно пусти. Отмина група младежи със западни дрехи. Те разговаряха шумно и сякаш всички току-що бяха излезли от работа. После някакво момиче с кимоно и яркоцветен пояс профуча по улицата, като едва не се блъсна в Уатанабе. „Беше навярно келнерка в някоя местна чайна“ — помисли си той. Една рикша с вдигнат покрив го задмина.

Най-сетне той зърна една малка фирма с букви, написани хоризонтално по западния маниер: „Хотел Сейокен“. Фасадата на сградата, обърната към канала, беше покрита със скеле. Страничният вход се намираше на една малка уличка. Пред ресторанта имаше две рамена полегати стълби, които свързваха две площадки, образуващи нещо като пресечен триъгълник. На края на всяка стълба имаше стъклена врата; като се поколеба за миг, Уатанабе влезе във вратата отляво, на която личаха чуждите букви „Вход“.

Вътре той се намери в широк коридор. Край вратата имаше купчина парцали за изтриване на обувките и в съседство с тях голяма западна изтривалка за крака. Обувките на Уатанабе бяха кални от дъжда и той грижливо ги избърса с двете приспособления. В този ресторант очевидно трябваше да се спазват западните привички и да се влиза вътре с обувките.

В коридора цареше мъртвило, но отдалеч долиташе силен шум от чукане и рязане. „Мястото се преустройва“ — помисли си Уатанабе.

Почака малко, но тъй като никой не дойде да го посрещне, отиде до края на коридора. Там той се спря, понеже не знаеше накъде да

завие. Изведнъж забеляза някакъв мъж с кърпа под мишница, облегнат до стената на няколко крачки от него. Отиде при този мъж.

— Телефонирах вчера за резервация.

Мъжът се изправи и заслуша внимателно.

— О, да, господине. Маса за двама, така ли беше? На втория етаж е. Бъдете така добър да ме последвате, господине.

Келнерът го поведе по стълбите до другия етаж. „Веднага разбра кой съм — помисли си Уатанабе. — Сигурно имат малко клиенти при тези ремонти.“ Докато изкачваше стълбите, тракането и чукането на работниците стана почти оглушително.

— Доста шумно място — рече Уатанабе, като се обърна назад към келнера.

— О, не, господине. Работниците си отиват в пет. Никой няма да ви безпокои, докато вечеряте.

Когато достигнаха края на стълбите, келнерът избърза пред Уатанабе и отвори една врата отляво. Тя водеше в голяма стая, която гледаше към канала. Изглеждаше голяма за двама души. Около всяка от трите масички в нея бяха наблъскани толкова столове, колкото можеше да се поберат. Под прозореца имаше голям диван, а до него декоративна лоза, висока около метър, и едно закърняло растение с едро парниково грозде.

Келнерът прекоси стаята и отвори друга врата.

— Това е дневната ви, господине. — Уатанабе го последва. Стаята беше малка — всъщност тъкмо колкото за двама. В средата стоеше грижливо подредена маса с две покривки и голяма кошница азалии и рододендрони.

С известно чувство на задоволство Уатанабе се върна в голямата стая. Келнерът си отиде и Уатанабе отново остана сам. Изведнъж чукането престана. Той погледна часовника си: да, беше точно пет часът. Имаше още половин час до срещата му. Уатанабе извади пура от една отворена кутия на масата, продупчи нейния край и я запали.

Странно защо не се вълнуваше от предстоящата среща. Сякаш нямаше никакво значение с кого щеше да се срещне в тази стая, сякаш съвсем нехаеше чие лице ще гледа отвъд тази кошница с цветя. Бе изненадан от своята хладност.

Като пушеше с удоволствие пурата, той отиде до прозореца и го отвори. Точно под него бяха натрупани големи купища дървен

материал. Това беше главният вход. Водата в канала изглеждаше съвсем неподвижна. От другата му страна той виждаше редица дървени постройки. Те приличаха на къщички за тайни срещи. Освен една жена, която крачеше напред-назад с дете на гърба пред една от тях, не се виждаше никой друг. Далеч надясно масивният корпус от червени тухли на Морския музей внушително закриваше погледа.

Уатанабе приседна на дивана и огледа стаята. Стените бяха украсени със зле подбрани картини: славеи на слива, илюстрация към фантастична приказка, един ястреб. Свитьците бяха малки и тесни и върху високите стени изглеждаха странно къси, сякаш долните им части бяха подгънати и скрити. Над вратата имаше голям, поставен в рамка будистки текст. „И това се смята за страна на изкуството“ — помисли си Уатанабе.

Известно време той седя там и пуши пурата си, като се наслаждаваше на чувството за добро физическо състояние. После дочу някакви гласове в коридора и вратата се отвори. Беше тя.

Носеше голяма сламена шапка модел Ан-Мари, украсена с мъниста. Под дългото ѝ сиво палто той забеляза бяла батистена бродирана блуза. Полата беше също сива. Жената носеше малко чадърче с пискюл. Уатанабе се насили да се усмихне. Като хвърли пурата в един пепелник, той стана от дивана.

Немкинята отмахна воалетката си и погледна назад към келнера, който я бе последвал в стаята и сега стоеше до вратата. После обърна очи към Уатанабе. Това бяха големи кафяви очи на брюнетка. Очите, в които той толкова често се вглеждаше преди. И все пак не си спомняше тези бледолилави сенки от дните, прекарани с нея в Берлин.

— Извинявай, че те накарах да чакаш — рече тя рязко на немски.

Прехвърли чадърчето в лявата си ръка и подаде сковано облечените в ръкавица пръсти на дясната. „Без съмнение всичко това бе от полза за келнера“ — помисли си Уатанабе, когато галантно пое пръстите в ръката си.

— Може да ме уведомяте, щом вечерята бъде готова — рече той, като погледна към вратата. Келнерът се поклони и излезе.

— Колко чудесно е, че те виждам пак — каза Уатанабе на немски.

Жената нехайно захвърли чадърчето на един стол и седна на дивана с лека въздишка на умора. Като облегна лакти на масата, тя

загледа мълчаливо Уатанабе. Той притегли един стол до масата и също седна.

— Тук е много тихо, нали? — рече тя след малко.

— Хотелът се преустройва — отвърна Уатанабе. — Вдигаха страшен шум, когато дойдох.

— О, става ми ясно. Мястото наистина създава чувство на притеснение. Не че съм чак толкова спокойна натура.

— Кога пристигна в Япония?

— Онзи ден. А вчера те срещнах на улицата.

— И защо дойде?

— Ами, как да кажа, бях във Владивосток от края на миналата година.

— Предполагам, че си пяла в онзи хотел там, как му беше името...

— Да.

— И положително не си била сама. С компания ли беше?

— Не, грешиш. Но не бях и сама... Бях с един мъж. Всъщност ти го познаваш. — Тя се поколеба за миг. — Бях там с Косински.

— О, онзи поляк. И предполагам, че сега се наричаш Косинска.

— Не ставай глупак! Просто аз пея, а Косински ми акомпанира.

— Сигурна ли си, че това е всичко?

— Искаш да кажеш, дали прекарваме добре двамата? Не мога да кажа, че такова нещо никога не се е случвало.

— Това не ме учудва. Предполагам, че сега е в Токио с теб.

— Да, двамата сме в хотел „Аикокусан“.

— Но те оставя да излизаш сама.

— Скъпи приятелю, допускам той само да ми акомпанира в пеенето, както знаеш. — Тя употреби думата „begleiten“.

„Щом той ѝ акомпанира на пиано — помисли си Уатанабе, — акомпанира ѝ също и в други неща.“

— Казах му, че съм те видяла на Гинза — продължи тя — и той много иска да се срещне с теб.

— Позволи ми да се лиша от това удоволствие.

— Не се безпокой. Не му липсват пари или каквото и да е друго.

— Сигурно, но това скоро ще му се случи, ако продължава да стои тук — рече Уатанабе с усмивка. — И къде възнамеряваш да отидеш от Япония?

— Отивам в Америка. Всички ми казват, че Япония е отчайваща, затова не смятам да си търся работа тук.

— Напълно си права. Америка е хубаво място за смяна след Русия. Япония е още изостанала... Тя е още в преустройство, както виждаш.

— Господи! Ако не внимаваш, ще им кажа на онези в Америка, че един японски благородник признава страната си за изостанала. Всъщност ще кажа, че го е изразил един японски правителствен чиновник, нали така?

— Да, аз съм в правителството.

— И се държиш съвсем коректно, предполагам.

— Ужасно си права! Станах истински Fürst^[1], както знаеш. Тази вечер правя единственото изключение.

— Много съм поласкана! — Тя бавно откопча дългите си ръкавици, свали ги и протегна дясната си ръка на Уатанабе. Това бе хубава, ослепително бяла ръка. Той я стисна здраво, учуден от студенината ѝ. Без да отдръпне ръката си от пръстите на Уатанабе, тя не снемаше поглед от него. Големите ѝ кафяви очи с тъмните сенки като че бяха станали сега още по-големи.

— Искаш ли да те целуна? — попита тя.

Уатанабе направи кисела физиономия.

— Ние сме в Япония — забеляза той.

Без всякакво предупреждение вратата се отвори и се появи келнерът.

— Вечерята е готова, господине.

— Ние сме в Япония — повтори Уатанабе. Той стана и въведе жената в малката дневна. Келнерът изведнъж запали силните лампи над главите им.

Жената седна срещу Уатанабе и огледа стаята.

— Дали са ни *chambré séparée*^[2] — рече тя със смях. — Колко мило! — Немкинята изправи гръб и погледна право в Уатанабе, сякаш искаше да разбере как ще реагира той.

— Сигурен съм, че е съвсем случайно — забеляза спокойно мъжът.

Три келнери постоянно прислужваха на двамата. Един им наливаше шери, друг поднасяше резенчета пълеш, а третият се суетеше без полза.

— Стаята гъмжи от келнери — рече Уатанабе.

— Да, при това като че са доста непохватни — отвърна немкинята, разпери лакти на масата и започна да яде пъпеша. — Също толкова лоши са и в моя хотел.

— Предполагам, че ти и Косински просто нямате мира от тях. Винаги се пъхат в стаята, без да чукат...

— Грешеш за всичко това, знаеш го. Пъпешът впрочем е хубав.

— В Америка ще имаш купища храна всяка сутрин веднага щом се събудиш.

Разговорът протичаше леко. Накрая келнерите донесоха плодова салата и наляха шампанско.

— Не изпитваш ли ревност... поне малко? — изведнъж попита жената. През цялото време те бяха яли и разговаряли. Тя си бе спомнила как седяха един срещу друг след театъра в малкия ресторант над стълбите *Bluhr*. Понякога се караха, но винаги накрая се помиряваха. Искаше да поддържа шеговит тон, но пряко воля гласът ѝ звучеше сериозно и тя се чувствуваше засрамена.

Уатанабе вдигна чашата си с шампанско високо над цветята и каза с ясен глас:

— Косински *soll leben*^[3].

Жената мълчаливо вдигна своята чаша. На лицето ѝ се изписа ледена усмивка. Под масата ръката и трепереше неудържимо.

Беше осем и половина, когато една самотна черна кола се движеше бавно по Гинза сред море от трептящи светлини. Отзад седеше жена с лице, забулено от воалетка.

[1] Княз (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Отделна стая (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Ще живее (нем.). Тук означава „да живее“. — Б.пр. ↑

ШУСЕЙ ТОКУДА 1870–1943 Г.

Токуда е един от четиримата писатели, считани за стълбовете на японския натурализъм — течението, което в началото на века заема най-съществено място в литературния живот.

Запознаването на Япония с творбите на Зола и Мопасан става причина за създаването на група много влиятелни писатели, които обявяват за цел на литературата търсенето на истината и описването и с научна точност. Фактите в една творба имат по-голямо значение от стила, формата и атмосферата. Така се стига до описания, проникнати от безнадеждност, с безцветни, с нищо неотличаващи се герои.

Но все пак творчеството както на Токуда, така и на другите японски натуралисти, се отличава от това на европейските образци по подчертаното участие на субективния момент в него.

ШУСЕЙ ТОКУДА ОРДЕНЪТ НА БЯЛАТА ПОЛОНИЯ

Тя не очакваше кой знае какво от живота. Единственото, на което се надяваше, беше да получи известна материална обезпеченост, отговаряща на скромното ѝ обществено положение, а когато се омъжи — умерено семейно щастие. За разлика от по-малките си сестри, които бяха успели да си намерят работа с добри перспективи, тя беше в окаяното положение да търси брак, за да може да живее. И което беше най-лошо, годините бързо минаваха, докато тя се колебаеше, и скоро щеше да се окаже много възрастна, за да склучи задоволителен брак.

Сега работеше като касиерка в един евтин ресторант на Гинза. Келнерките бяха всички горе-долу връстнички на най-малката ѝ сестра и съвсем недвусмислено доказваха на Канако, че вече е преминала първа младост. В трикотаажната фабрика, където бе работила преди, беше съвсем различно.

Тя често си мислеше за тази фабрика. Предприятието се беше специализирало в производството на японски вид къси чорапи. За нещастие собственикът се увлече по жени. В резултат на това той занемари фабриката и работите ѝ тръгнаха зле. Точно тогава той умря. Вдовицата му беше умна жена. Тя се оказа на висотата на положението и сама пое ръководството. Лека-полека фабриката възвърна предишния си разцвет и Канако отново изпитваше удоволствие да работи там.

Всичко беше наред, докато един ден друга работничка, най-добрата приятелка на Канако, не пострада тежко. Беше си измила дългата коса и както стоеше до една от машините, няколко кичура бяха захванати от зъбното колело. Миг след това машината пое цялата коса с ужасно свистене. Всички се втурнаха натам и някой успя да спре машината. Но беше вече късно. Като туфа трева, изтръгната от някоя морава, косата бе откъсната от корен и на главата остана само един окървавен скалп. Вината, разбира се, беше на самата работничка, но Канако не можеше да не се измъчва от трагичната съдба на приятелката си. Ужасният стон на машините сега я влудяваше и фабриката, преди приятна за работа, започна да ѝ се струва мрачна и

потискаща. Собственицата минаваше, общо взето, за благосклонна към персонала си; Канако обаче сега вече я смяташе за чудовище и не можеше да я гледа. Приятелката ѝ се прибра у дома си на село веднага след злополуката. Канако не знаеше подробностите, но разбра, че паричното обезщетение, което момичето получило от фабриката, задето тя погубила целия му живот, било просто смешно. И въпреки това, така ѝ казали на Канако, сумата била по-голяма от онази, която пострадалата би получила от повечето други собственици. Каквато и да беше истината в случая, на Канако вече не ѝ се стъпваше във фабриката.

На следната година тя си остана у дома и помагаше на майка си в къщната работа. Майката на Канако беше противна, грубовата жена, израсла във вътрешността на страната, която след толкова години още не бе възприела по-деликатните градски обноски. Беше упорита стара реалистка и когато не бе подготвена за утрешния ден, преди всичко взимаше мерки да не се похаби дори зрънце от днешния ориз. Когато Канако сядаше да шие, пак усещаше върху себе си орловия поглед на своята майка и не можеше да се отпусне нито за миг.

Накрая атмосферата в къщи стана непоносима и Канако отиде в Шитая, където по-голямата ѝ сестра държеше малка чайна. Там тя можеше да помага в кухнята и за дрехите, завивките и постелките. Когато се налагаше да прислужва на клиенти в чайната обаче, Канако се оказваше много тровава, непохватна по природа, за да бъде от полза. Не че не се стараяше. Сравнителното безгрижие на живота на сестра ѝ я изпълваше със завист и тя полагаше всички усилия да общува с посетителите мъже. И все пак не беше достатъчно уверена за вида или маниерите си. Опитваше се да подражава на другите келнерки, като си пудреше лицето и си къдреше косата, но ѝ беше ясно, че всичко това е излишно. Веднага щом започнеше да се докарва, чувствуваше, че някак си изменя на своята природа.

— Очите ви са също като на нашата мадам — момичетата от чайната често казваха на Канако. — Имате хубаво кръгло лице и прекрасна бяла кожа като нейната. — Канако не можеше да не се усмихне при тези комплименти; и все пак беше ѝ съвсем ясно, че колкото и да прилича силно на сестра си, в някои отношения не притежава никак от привлекателността на по-голямата сестра. Нито веднъж Канако не се поласка да повярва, че притежава някакъв

истински чар. Лицето ѝ винаги беше малко изкривено, сякаш се готвеше да заплаче; то напомняше това на Чоджиро, артиста.

Една от келнерките в чайната беше бивша танцьорка и тя разказа на Канако за лекия живот в танцувалните салони. Канако реши да взема уроци, но още при първото посещение в един танцувален салон напълно се разочарова. Не можеше да понася мисълта да се върти по пода в прегръдките на различни мъже, при това съвсем непознати.

Канако изпитваше безпокойство, че ако продължава сегашния си живот, може да се поддаде на съблазън. Затова прие с радост да работи като касиерка в един ресторант на Гинза, за което ѝ съобщи един от покровителите на сестра ѝ, манифактурист на вълна. Тук поне бе на сигурно място. Но не беше лесно да висиш на касовата машина по цял ден до късно вечерта.

Междувременно се обмисляха и планове за брак. Едно семейство от селото на майката на Канако посети поотделно родителите ѝ с предложение тя да се омъжи за Соичи, сина на мъжа от първата му жена. Първоначално се възнамеряваше тя да се омъжи за Шиничи, доведения брат на Соичи, известно време се водиха преговори между родителите на Канако и майката на Шиничи. Шиничи беше много приятен младеж. Той често се отбиваше в дома на Канако с вързоп дрехи за поправка и се заседяваше с часове, разговаряйки за коне с баща ѝ, голям любител на конни състезания. Канако го опозна доста добре. Шиничи беше съдържател на магазин, това напълно съответствуваше на вкуса ѝ и тя лека-полека свикна с мисълта, че както си му е редът, ще стане негова съпруга.

После съвсем неочаквано пастрокът на Шиничи, Усао, предложи на родителите на Канако тя да се омъжи за собствения му син, Соичи, три години по-млад от доведения си брат. Родителите ѝ не се противопоставиха. Отпърво Канако имаше чувството, че постъпва непочтено спрямо Шиничи, но тъй като той самият не прояви особена загриженост за това, девойката мълчаливо се примири с новата уговорка и размени традиционните годежни чаши със Соичи, за когото не знаеше почти нищо.

Соичи, който работеше в голяма фабрика за часовници, където баща му беше майстор, наскоро се бе завърнал от военна служба в

Манджурия. Преди да постъпи в армията, той се бе сдружил с лоши приятели, работещи в същата фабрика под надзора на баща му. Под тяхно влияние той започна да играе комар, да посещава барове и публични домове. Тъкмо целта да задоми сина си бе накарала Уасао да се погрижи синът му да стори това веднага след завръщането си от Манджурия. Нямаше крещяща нужда синът на жена му, Шиничи, да се жени и Уасао затова определи Соичи за жених на Канако.

След сватбата младото семейство се премести в дома на Уасао. Бащата им отстъпи втория етаж, който се състоеше от една стая с размери шест рогозки и друга — три рогозки^[1]. За себе си, жена си и двете дъщери запази стаите с размери шест рогозки и четири рогозки на долния етаж. Въпреки това Канако скоро установи, че натъпканата с хора къща ѝ пречи да изпита щастieto на брачния живот, което бе очаквала така нетърпеливо.

По-малката от двете сестри, неотдавна навършила шестнадесет години, прекара плеврит и след оздравяването си висеше по цял ден в къщи, без да върши нещо. Йошико, другата сестра, беше осемнадесетгодишна. Малко преди това бе започнала да учи шев. След сватбата тя заяви, че ѝ било много тясно да работи долу и постави шевната си машина в стаята от три рогозки на втория етаж. Канако скоро привикна с бръмченето на машината, но когато Йошико почна да си постила в съседство със стаята, където спяха тя и Соичи, сметна това за нетърпимо. Имаше чувството, че чужди очи надзъртат в щатстливия свят, който съпрузите споделяха през нощта, и скоро стана крайно въздържана със своя мъж.

Йошико от своя страна се отнасяше към нея като към по-голяма сестра, дошла по-късно в семейството, и известно време опитва да се държи приятелски. Скоро обаче стана ясно, че двете имат малко общо помежду си. Канако, благодарение на майчиното си възпитание, имаше силно развит усет за практичното, докато Йошико се интересуваше само от филми и ревюта. Младото момиче беше голяма поклонничка на Чоджиро, киноартиста. Наскоро преди това Чоджиро се бе появил в близката зала „Кинши“. Йошико си пробива път през тълпата момичета и млади жени, които се били стекли да го видят. Когато забелязала, че артистът се готви да се качи в колата си, изскочила пред тълпата и се опитала да го доближи, застанал там с официалното си кимоно с качулка. С безумен поглед в очите тя го хванала за ръката и

изпискала прозвището му „Чосан“. Сред тълпата настъпило раздвижване и всички шумно аплодирани тази проява. Дори Чоджиро, свикнал да среща екзалтирани поклоннички, се смутил от това и погледнал момичето с дълбока почуда.

Когато Канако научи за това, изпита странно чувство. Тя знаеше, че такова лекомислено държане се среща доста често сред по-младото поколение, и все пак и изглеждаше чудно, че тя живееше в една и съща къща с тъй невъздържано момиче. Всеки път, когато погледнеше капризните черти на Йошико, наследени очевидно от майка ѝ, Канако изпитваше интерес и в същото време дълбоко съчувствие към нея.

За да се покаже приятелски настроена, Йошико рече, че ще ушие на Канако лека дреха, за да я носи през ранна пролет. Оттогава насетне тя почна да натрапва на Канако почти същите платове и модели, които самата тя харесваше. Беше още по-досадно това, че Канако нямаше ни най-малко намерение да носи такава дреха. Тя на драго сърце би прибавила още едно кимono към гардероба си, но облеклото в западен стил ѝ беше чуждо.

Главните занятия на Канако бяха пране и шев. Обикновено работеше през по-голямата част от деня в стаята си на горния етаж, без да размени дума с някого. Готвенето беше грижа на майката и дъщерята. На Канако ѝ се искаше от време на време да пригответи за обед или вечеря няколко ястия и сладко да си похапне със съпруга си. Но този дом строго се придържаше към правилото да се готви само едно ястие от ориз всеки ден. Ако готвеха картофи, ядяха само картофи през целия ден; ако беше треска, приготвяха се само резенчета треска. Никога не се полагаше поне малко усилие да се съчетаят няколко ястия и Канако не можеше да не се чувства потисната, когато сядаше с останалите от семейството да яде еднообразната им храна. И сякаш за да стане изпитанието по-голямо за нея, в това семейство никога не се ядеше туршия. Каквото и да бе липсвало на Канако в досегашния ѝ живот, тя беше разполагала винаги с изобилие от туршия и оризът без туршия и се струваше съвсем безвкусен. Домът на родителите ѝ бе съвсем наблизо и тя започна да се отбива там на връщане от фризьорския салон или банята. Вмъкваше се през задната врата и си изпросваше малко туршия, която после смесваше в една паница с ориз и чай и лакомо я изгълтваше. И все пак съзнанието, че сега е член на

друго семейство, я караше да изпитва срам заради тези посещения и това отнемаше почти цялото ѝ удоволствие.

Мъжът ѝ харесваше нейната коса най-много, когато тя я гласеше по типа на едновременните матрони. Отпърво си създаваше доста главоболия с тази прическа и привързваше кока с червена панделка. И все пак тя се проникна постепенно от сивата атмосфера на този дом. Настроението, което я обнадеждаше през първите месеци на брачния ѝ живот, изчезна и тя вече не полагаше никакви усилия за прическата си. Защо да разкроява косата си, когато всичко останало беше тъй непривлекателно?

Точно по това време Соичи се прибра късно една нощ съвсем пиян. Преди това вечерта Канако бе седнала долу при по-малката дъщеря и слушаше плочи. После затопли сакето за свекъра си да го пие, когато се върне от банята. Уасао се прибра и каза, че щял да чака сина си да пият двамата саке, както всяка вечер. Времето минаваше, но младият мъж още не се връщаше. Уасато си спомни за нощните излизания на сина си в миналото и този път сакето не го развесели. Той замърмори някакво плахо извинение за Соичи. Това накара Канако да се чувства неудобно и тя, като се възползува от първата възможност, го остави и се прибра горе.

Мина десет часът, после единадесет, а още нямаше и следа от Соичи. Канако стана нетърпелива. Тя извади някакви стари снимки от едно чекмедже и почна да ги разглежда. После се зарови в някакви стари списания и книги с разкази, потънали в прах в един шкаф. В този миг усети силна миризма на саке. Соичи се беше върнал. Без да каже дума, той се тръшна на пода като непослушно дете и потъна в пиянски сън. Такова поведение Канако виждаше за пръв път и тя почувствува, че в миг е опознала истинската природа на мъжа.

Известно време след тази случка младото семейство се премести в малка къща под наем, недалеч от дома на родителите. Уасао, който би се противопоставил енергично на такава промяна, не беше в състояние да го стори. Защото една вечер, когато Канако му наливаше саке, той ѝ направи такова предложение, че напълно я разяри. Жена му беше отишла тази вечер до близкото кино. Бе взела със себе си по-малката дъщеря, а Йошико остана в къщи. Душевното състояние на по-голямото момиче непрекъснато се влошаваше и когато дойде време за вишневите цветове, девойката вече бе изпаднала в истинска лудост.

След като отмина най-опасният период, стана ясно, че натурата ѝ съвсем се е променила. Момичето, което преди бе страдало от маниакална лудост, сега стана крайно потиснато. От време на време изпаднаше в пристъпи на страшна депресия, но повечето време бе сравнително спокойно. Произходът на болестта на Йошико, изглежда, се криеше в натрапчивата ѝ мисъл за любимия Чоджиро. Една нощ тя скочи от леглото с викове, че Чоджиро минавал под прозореца, и се опита да изтича на улицата. А всъщност бе събудена от група работнички, прибиращи се шумно след кино; това по някакъв начин бе възбудило спомена за паметната среща с Чоджиро, когато тя го бе хванала за ръката. Уасао беше съвсем сигурен, че склонността на дъщеря му към лудост е наследена от майката, която го обичаше така много, и се чувствуваше окован от вериги, от които никога не ще се отърве. Той въздъхна тежко и отпи нова глътка саке. До тази година Уасао винаги бе съблюдавал най-строга пестеливост. Не правеше обаче никога възражения, когато жена му се облечеше и излезеше по покупки. Тя се чувствуваше винаги ужасно самотна, когато той отидеше на работа, и понякога не изтрайваше да остане в къщи. Жена му истински го обожаваше. Дори пред децата тя се сгушваше любовно в сериозния си съпруг и му причиняваше най-голямо смущение. Фактът, че беше две-три години по-възрастна от Уасао, разпалваше чувствата ѝ още повече.

— Ти знаеш, дъще — каза той на Канако, — аз наистина обичам старата. Докато тя е жива, с нищо няма да ѝ създам излишни грижи. Но когато умре, ще си намеря някоя по-добра. В края на краищата каква полза да се потя и да трупам пари, щом от това не мога да изпитам никакво удоволствие? Както става сега, връщам се от работа право в къщи всеки ден. Не стъпвам в чайна, никога не ходя на конни състезания, нито пък имам друго някакво удоволствие. Изпия само бутилка-две саке, позавърти ми се главата, изгасям лампите и си лягам. Понякога това страшно ми досажда, казвам ти. А има толкова начини един мъж да се забавлява на този свят, ако си има малко пари. Защо да не желая и аз да върша онези неща, които обича Соичи? Повечето мъже на моята възраст, когато си осигурят прилично положение като мен, намират една-две любовници. Не си мисли от това, че чакам старата да умре. Но понякога не мога да се отърва от чувството, че ще бъде добре тя да свърши по-скоро. Не просто защото искам да съм

свободен. Помисли си само какво ще стане, ако аз умра пръв! Ще бъде ужасно за бедната ми жена, а останалите от семейството ми също ще изпаднат в доста лошо положение.

Уасао бърбеше превзето. Той пресуши чашата си и я подаде на Канако.

— Хайде, налей си малко саке — рече той.

Канако смяташе за достатъчно досадно дори само да му налива сакето; да я карат да пие, беше двойно по-неприятно.

— Аз ли? — изсмя сетя. — Невъзможно!

— Срам те е да пиеш, така ли, дъще? Опитай, приятно е.

Той долепи чашата до устните ѝ, но когато тя отново отказа, престана да настоява и продължи нестройния си монолог.

— Моето момче е ужасен глупак — рече той, — но аз пак го обичам много, ти знаеш. Разбира се, децата ми за мен са еднакви и няма истинска причина да обичам някое повече от другите. Но Соичи е жив образ на покойната ми жена. И мисля, че затова се безпокоя за него най-много. Ако можеше да имаш дете от него, дъще, щях спокойно да предам парите си в други ръце. Бедата е... да, мисля, че това нещо трябваше да ти се каже, преди да се омъжиш, но на времето бе ужасно трудно да се спомене. Сега вече като съпруга ще разбереш съвсем лесно и ще се убедиш, че то не е чак толкова страшно. Истината е, че Соичи водеше много бурен живот, преди да постъпи в армията, и в резултат на това сега не може да има деца. Не е толкова страшно, нали? И все пак ми е мъчно, че родословието ми ще свърши, когато Соичи умре. Сега, моля те, недей да мислиш, че използвам всичко това за извинение. Противно ще ми е, ако си мислиш така. Но да речем, че родиш за Соичи дете. Разбираш какво искам да кажа, нали, дъще?

Канако бе слушала внимателно това, което имаше да ѝ съобщи свекърът, но изведнъж изражението ѝ се промени. Тя скочи на крака и избяга горе, без да обърне ни най-малко внимание на извиненията му. След малко той я чу тихичко да излиза навън. Не се опита дори да я задържи.

Така плановете на Уасао за сговорно семейство, в което всичките пари да остават заедно, изведнъж рухнаха. Младата двойка нае отделна къща и семейството се разцепи.

Канако бе щастлива от промяната. Мислеше си, че най-сетне тя и съпругът ѝ ще заживеят самостоятелно. Спомни си трикотажната фабрика, за която не бе мислила отдавна. Когато работеше там, даваше част от припечелените пари на майка си и това бе голяма помощ за семейните разходи. Защо сега да не помага на мъжа си, като си осигури малко работа? Веднага щом се настаниха в новата къща, тя отиде при собственичката на фабриката и поговори с нея по този въпрос. Споразумяха се тя да си работи в къщи, като поправя чорапи, излезли от машината със заплетени нишки, скъсани и с други дефекти.

Канако начаса се залови за работа и за нейно задоволство установи, че изкарва достатъчно, за да изплаща наема и да купува ориз за храна. Докато Соичи ѝ даваше непокътнат плика с месечната си заплата, щяха да имат достатъчно, за да ходят по два-три пъти в месеца на кино, да се нахранят в ресторанта при един от универсалните магазини, когато са на покупки, и дори да внесат нещичко в пощенския си спестовен влог.

— Няма да ви преча да живеете отделно, щом сте решили — им каза на сбогуване Уасао, — но отсега нататък ще трябва сами да се справяте с паричните си нужди. Разбира се, ако се разболеете или нещо такова, ще се помъча да ви помогна, но по-добре не разчитайте много на мен.

Канако реши да не му иска пари, каквото и да се случи, и в съответствие с това изгради плановете за новия си семеен бюджет. Всичко би било наред, ако Соичи и даваше цялата си заплата, както се бяха разбрали. Но той постъпи така само първия месец. Към края на втория месец Соичи пое работата на друг във фабриката и Канако щастливо очакваше допълнителните пари, които той ще донесе. Когато дойде денят на заплата обаче, Канако установи, че всичките ѝ планове са били напразни. Възползувал се от факта, че баща му вече не го контролира, Соичи се бе върнал пак към стария си навик да играе комар и бе успял да загуби повече от половината си месечна заплата. Дойде си в къщи пиян и без дума да продума, хвърли плика с парите на пода. Канако го взе и изпразни съдържанието му.

— Това ли е всичко? — запита тя, стиснала в ръка двете единствени банкноти.

Соичи не отговори. Той само стоеше и пригладдаше разрошената си коса.

Когато се преместиха в новата квартира, Соичи извади сандъчето си с инструменти и се зае да поставя лавици, да натъкмява радиото, което бе донесъл от бащината си къща, и други такива неща. От време на време водеше жена си на някой празник на светилище и си купуваха по нещо от някоя сергия — малко декоративно дърво или клетка с пеещи насекоми. Или пък друг път заключваше къщата и завеждаше Канако на кино. Веднъж отидоха да видят някакъв западен дансинг в увеселителния павилион на парка Сумида и толкова ги плени веселото преживяване, че се върнаха в къщи чак призори.

На всичко това настъпи край сега, когато Соичи пак се бе събрал със старите си другари комарджии. През обедната почивка те сядаха да играят, притулени зад купчина сандъци, в един от складовете на фабриката. Вечер отиваха в някоя къща и играеха до късно през нощта, а понякога и до зори. Повечето от тях бяха подчинени на Уасао. Формално майсторът не биваше да позволява работниците му да играят комар, но всъщност той почти винаги си затваряше очите за това, което ставаше. Беше придобил навика да авансира пари под лихва на онези, които не можеха да си платят дълга от играта, и това го принуждаваше да плаща загубите на Соичи от собствения си джоб, когато синът му изостанеше много с уреждането на дълговете си. Уасао тайно кипеше заради глупостта и неумението на сина, който въпреки пълната липса на опит се залавяше да играе с изпечени комарджии. Но нищо не можеше да направи. Всъщност той самият съвсем не беше невежа в тази игра и не би имал нищо против комарджийството на Соичи, стига младият човек да беше в състояние да спечелва по малко пари от време на време — колкото, да кажем, да си плати за някое и друго посещение в публичен дом. Но дори в онези редки случаи, когато Соичи успяваше да спечели, приятелите му по комар, убедени, че баща му е спестил добри пари с течение на годините, бяха достатъчно хитри да не го пускат да си върви, докато печели. Веднъж Соичи не се върна в къщи цели два дена. Канако го очаква до късно през нощта, поправяйки чорапите, излезли от фабриката с дефекти. Сега всичките им семейни разходи трябваше да се покриват от нейните средства. Новогодишните празници щяха да настъпят само след няколко дена, но тя нямаше достатъчно пари даже да си купи нова яка на кимоното. Соичи бе започнал да трупа дългове. Бе заемал пари, откъдето завърне, трийсет йени от един човек,

петдесет от друг, докато дълговете му заедно с лихвата достигнаха около четиристотин йени. Независимо от всичко той трябваше да плати тази сума преди края на годината. И си блъскаше главата как да измъкне парите от баща си. Бедата беше, че Уасао нарочно бе поверил на жена си правото да разрешава такива въпроси. Соичи намираще за крайно трудно да се обърне към мащеха си за това. Въпреки доброто й сърце тя имаше много остър език и всяка молба за пари щеше да бъде посрещната с викове като „Ти, глупав тъпако!“ или „Ти, негодна измет!“ А на Соичи никак не му се нравеше подобна перспектива.

Както седеше и шиеше чорапите, Канако си спомни какво й бе доверил мъжът й преди няколко дена. „Ако не изплатя тези пари — беше рекъл той, — няма за какво повече да живея.“ Беше доста малодушен, в това нямаше съмнение, но Канако не можеше да не се безпокои да не би в момент на отчаяние той да посегне на живота си. Навярно сега той лежи на някоя железопътна линия и чака влака да го прегazi. След един пристъп на апандисит той съвсем му отпусна края. „Зная си аз, няма да живея дълго — изтърси веднъж, — затова трябва да използвам малкото време, което ми остава, и да правя, каквото си искам.“

Канако не можа да заспи спокойно през цялата нощ, все се вслушваше дали няма да отекнат стъпките на мъжа й на вратата. Найсетне зората настъпи и тя чу хлопането на капациите, отваряни в съседните къщи, и как хората излизат да изпразнят кофите си. В съседство имаше голям двор, където една строителна компания складираше камъни и скални отломки, а зад него малка къща, където живееше един човек, който поправяше чадъри, и трудолюбив амбулантен търговец на стари жезеза, кореец, женен за японка. Точно от другата страна на стената имаше един вдовец с две деца. Доскоро този човек беше полицай от уличното движение, спечелил си добро име. Сега бе прикован на легло от туберкулоза и трябваше да напусне работа.

Канако бе забелязала, че кореецът амбулантен търговец всяка вечер облича спретнато памучно кимоно веднага щом се върне от работа, после отвежда децата си на баня. Семейството изглеждаше щастливо. „Хората говорят какви ли не некрасиви неща за корейците — помисли си Канако, — но те могат да бъдат по-добри от мъжете японци.“ Жената на този търговец често разговаряше с Канако в задния

двор и Канако започна да се пита дали бракът на тази жена с чужденец не е по-щастлив от нейния.

Тя започна да наблюдава и другите съседи. Туберкулозният полицай бе посещаван редовно от лекаря в болницата, ходеха да го видят и разни членове на кварталния комитет. Тя научи, че едно от децата му умряло от туберкулоза тази зима и че бащата се заразил от него. Другите две деца несъмнено бяха обречени също да прихванат болестта в недалечно бъдеще.

В съседната къща живееше една около петдесетгодишна жена. След като бе работила цели двадесет години като приходяща чистачка в една петролна компания, тя получила парична помощ поради уволнение в размер на хиляда йени. Този късмет я накара да се отпусне и през следващата година тя похарчила цялата сума по магазини и театри. Сега преживяваше криво-ляво, като извършваше всякаква работа и използваше скромните надници на петнадесетгодишната си заварена дъщеря.

Канако беше свикнала да вижда всички тези хора от сутрин до късна вечер, но едва сега започна да мисли за тях. Те ѝ се струаха ярка илюстрация на това как съдбата си играе с хората. Животът, както Канако си мислеше, беше наистина много тъжно нещо.

Призори Канако успя да си подремне малко. Когато се събуди, Соичи още не се беше върнал. Хрумна ѝ, че той може да е отишъл в чайната на сестра ѝ и като помоли една съседка да наглежда къщата, тръгна за Шитая. Но мъжът ѝ не беше там.

— Дотегнаха ми вече тези истории с него — каза тя на сестра си. — Искам да го напусна и да работя тук при теб.

Сестра ѝ се изсмя.

— Странно — рече тя. — Ти беше тази, която все говореше за женитба. Но виж какво, Канако, безспорно най-разумното е да отидеш да поговориш с неговите родители.

— Не искам да виждам тези хора.

— Добре, тогава да се обадя по телефона на Уасао във фабриката. Той несъмнено трябва да научи за дълговете на сина си.

В резултат на телефонното обаждане Уасао дойде направо от фабриката с работното си облекло. Беше вечер, когато той достигна до чайната в Шитая. Като научи за дълговете, начаса се сети кой е дал на сина му парите.

— Хм, трябваше да задържа Соичи да живее при мен — рече той. — Щях да го възпра от тази глупост. Не казвам, че няма да направя нищо за него, но не виждам как мога да скрия това от старата. Тя ще вдигне страшна патардия, когато работата опре до плащането на тези дългове. Изглежда, си мислите, че много лесно се оправям с жената — щом като съм ѝ поверил да държи парите. Така обаче съм си осигурил мир и щастие в къщи. Е, ще гледам да наредя нещо. И все пак ужасно е заради глупавия ми син да си дам паричките, които съм спестявал с пот толкова години. — Той седеше, потънал в мисли, и не се докосна до уискито и порцията сирене, оставени пред него.

С помощта на брата на първата си жена Уасао започна да разпитва издалеко, за да разбере къде се намира синът му. Навярно Канако имаше известно основание да бъде загрижена. Бе съвсем възможно Соичи да е скочил под някой минаващ влак или да се е хвърлил в кратера на остров Ошима^[2]. Колкото и трагично да изглежда това, каза си Уасао, то не може да се смята за абсолютно нещастие: поне щеше да го избави от грижите по непрокопсания му син.

На следния ден също нямаше вест, но вечерта на двадесет и осми, точно в началото на новогодишните празници, родителите на Канако известиха, че Соичи се е завърнал. Значи, след тридневното отсъствие момчето му е живо и здраво. Уасао искаше да го види веднага и взе със себе си парите, които тайно бе оставил настрана.

Соичи вечеряше, когато баща му дойде. Очевидно той бе участвувал в продължителна игра на комар. Беше небръснат, бузите му бледи и изпити, но хлътналите му очи живо блестяха.

— Ти си невредим, синко — рече Уасао. — Това е най-важното за мен. Не зная какво щях да правя, ако нещо ти се беше случило. Какво са четиристотин-петстотин йени, щом ти си здрав и читав.

Сълзите потекоха по лицето му, когато взе ръцете на сина си в своите.

Един ден през следващото лято Канако се появи сама на задния вход на чайната на сестра си. След кризата през декември тя бе ходила там само два пъти — веднъж да посети сестра си за Нова година, а втория път заради сезона на вишневите цветове. И двата пъти съпругът ѝ я придружаваше. Сестрата бе решила, че брачният живот на Канако

се е подобрил. Като се има пред вид характерът на Соичи, това донякъде я изненада, но в същото време се бе почувствувала много по-спокойна.

Сега един поглед към посърналото лице на Канако ѝ даде да разбере, че оптимизмът ѝ е бил неоправдан. Тя остави настрана киносписанието и изключи електрическия вентилатор, който разхлаждаше пълничкото ѝ тяло.

— Какво е станало? — попита тя.

— Нищо... всъщност нищо — отговори Канако и погледна неловко встрани. Скоро се разбра, че тя отново идва да говори със сестра си, че иска да се раздели със Соичи. Желанието на Канако за раздяла обаче беше доста слабо и веднага щом се изправи пред прямата си, делова сестра, почувствува как решителността ѝ се стопява.

След декемврийската криза Соичи си беше дал вид, че вече се въздържа. Пак не носеше в къщи цялата си заплата, но Канако реши, че тя също може да опита да промени отношението си и избягваше да говори за пари. Соичи не закъсня да се възползува от това.

Един ден той заяви, че го награждават със знак за отличие осма степен и военен медал заедно с малка пенсия за службата му зад граница. Радваше се като дете, получило от родителите си сабя-играчка.

— Случайно видях съобщението в един брой на „Държавен вестник“ в млечния бар — каза той на Канако.

Канако много се зарадва.

— Това е чудесно! — възкликна тя. — Наистина чудесно. Няма да забравиш да ми купиш малък подарък, нали?

— Хм — измънка двусмислено Соичи. — Не очаквам да ми останат кой знае колко пари. А, знаеш ли, обещах да почерпя всичките си приятели.

— Какво? Толкова си избързал?

— Да. Но ще почакам, докато ми дадат ордена.

След няколко дена Соичи получи официално съобщение. Отиде в отдел „Военни въпроси“ на военното министерство и там получи кутийка с ордена на бялата полония и военния медал. На връщане към къщи той ги показваше поред на познатите си.

Два дена след това покани седмина свои приятели на вечеря. Поръча храната в един ресторант наблизно, купи и голямо количество саке. След като се наляха с доста алкохол, пуснаха радиото и слушаха естрадна музика. Един от компанията, който въпреки грубата си външност и дрезгавия си глас си въобразяваше, че има артистичен талант, получи вдъхновение и изпълни свой рецитал. После неколцина от гостите пяха народни песни. След това някой шумно изрази съжалението си, че липсва акомпанимент на шамисен.

— Хайде да отидем някъде да се повеселим. Какво ще кажеш, Соичи? — предложи един от приятелите.

— Добра идея — подкрепи го друг гост. — Да наемем момичета да ни свирят.

— Не, по-добре да останем тук — възпротиви се трети. — Орденът на бялата полония ще почне да плаче, ако му устроим такова тържество.

Междувременно сакето се лееше волно и скоро всичкото се свърши. Канако се питаше дали да излезе и да купи още, когато забеляза, че едно семейство от гостите е станало и се готви да си върви. Уасао се изправи на крака, напъха кесията в джоба си надълбоко и побърза да си отиде. Тогавя Соичи дойде при жена си.

— Пари — прошепна ѝ той на ухото. — За бога, дай ми малко пари!

Канако отиде до чекмеджето си и извади оттам тридесет и трите йени, които смяташе да внесе в пощенския им влог. Чак когато подаде парите на мъжа си, тя съзна, че ги хвърля на вятъра, без да се замисли, и по-късно се проклинаше, задето бе постъпила толкова овчедушно.

Сега, седнала в стаята на сестра си с паничка шербет пред себе си, Канако усети как горещи сълзи нахлуват в очите ѝ.

— Той, разбира се, не се прибра през онази нощ — рече тя. — Три йени и няколко дребни монети, само това ми остави. А преди няколко дена ми каза, че следващата половинка от отпуската си искал да прекара на морския бряг. Цяло лято не съм излизала нито веднъж и бях сигурна, че ще ми предложи да отидем заедно. Но не, оказа се, че се е уговорил да върви в Еношима с някакъв негов приятел, затова не можел да ме вземе. Това вече наистина не се търпи. Сега трябва дори на кино да ходя сама. И онези тридесет йени — никога не съм очаквала, че ще отиде да ги похарчи всичките.

Канако притисна носна кърпа до очите си.

— За това и ти донякъде си виновна — рече троснатата сестра й.
— Трябва да вършиш нещата по-решително.

Както обикновено те се обадиха по телефона във фабриката и вечерта Уасао пристигна в чайната. Придружаваше го брат му, точно копие на Соичи. Беше много горещо, но Уасао не се докосна до изстуденото кафе, оставено пред него. Седеше, бършеше чело и се оплакваше от паразитния живот на децата си.

— Няма да се опитвам да те възпра, ако искаш да се разделиш с него — рече той, след като му разказаха за последните прояви на Соичи. — Но все пак, дъще моя, и ти си постъпила много глупаво, щом си му дала толкова пари. Зная какво прави жената в подобни случаи. Тя дава парите, преди да е разбрала какво върши. Но точно затова искам да те посъветвам нещо. Трябва да бъдеш малко по-твърда, Канако. Трябва да се държиш по-строго със Соичи, вместо само да униваш. Причината, дето той постъпва лошо, не е, щото не те харесва, а понеже си твърде мека с него. Бих те посъветвал да му дадеш още една възможност да се поправи. Самият аз обаче съм скъсал с него и всъщност нямам право да те моля за това.

Чичото, който дотогава не се беше обадил, изрази мнението си:

— Твърдо вярвам, че трябва да се върнеш при мъжа си — рече той.

При тези думи сестрата на Канако възприе по-твърда позиция.

— Да, Канако — каза тя, — ти наистина не бива да продължаваш по този начин. Всеки път нещо не е в ред и ти започваш да се чувствуващ нещастна, започваш да говориш тези своеволни думи за раздяла. В края на краищата бракът е съвсем различно нещо от онова, което ни представят филмите и романите.

— Да, зная, че е така — отвърна Канако. — Но не мога да повярвам, че прилича и на нашия брак. Мъжът ми никога не е показал, че с нещо ме цени. Нито веднъж. А сега предполагам, че си е намерил и друга. Каква глупачка съм била!

— Но наистина, Канако, трябва да се вслушаш в това, което всички ти казват. По-късно винаги ще имаш възможност да скъсаш с този брак, ако той се окаже напълно безсмислен.

Накрая Канако отстъпи пред настойчивостта на чичото и реши да опита още веднъж.

Няколко дена по-късно в чайната се получи голяма снимка на Канако и мъжа ѝ. На нея Соичи беше в униформа; Орденът на бялата полония и военният медал бяха грижливо закачени на гърдите му. Канако си бе направила косата по старовремския стил и носеше копринено кимоно на шарки. Зад двамата се виждаше едно светилище Шинто, което закриля душите на падналите във войната.

[1] Всички стаи в японски стил се измерват с броя на сламените рогозки (татами), които могат да се поместят на пода. Една рогозка има размери 90/180 см. — Б.пр. ↑

[2] Кратерът на планината Михара, вулкан на остров Ошима (на около 90 км югозападно от Токио), е обичайно място за самоубийства. — Б.пр. ↑

КУНИКИДА ДОПО

1871–1908 Г.

Автор е на много разкази с подчертано лиричен тон, което им придава вид на стихотворения в проза.

В творчеството на Допо се чувствува силното влияние на английската литература и главно на поета Уърдзуърт.

„Старият Ген“ е от най-ранните разкази на Допо, но се счита за най-характерната му творба.

КУНИКИДА ДОПО СТАРИЯТ ГЕН

Някога от столицата дойде в Саеки учител по английски на име Куникида. Той пристигна през есента и си отиде към средата на лятото, но няколко месеца преди да си замине, се премести от търговската част на града, която мразеше, в една къща близо до пристанището. Куникида не беше особено общителен човек и рядко разговаряше с някого освен хазаина на новата си квартира, където се премести.

През една дъждовна и ветровита лятна вечер, когато вълните се удряха шумно в брега, той слезе на верандата от стаята си на горния етаж; там старите му хазаи бяха излезли да се поразхладят. Приказваха си в мрака и току пропъждаха от себе си комарите. Тъй като вечерният вятър още отвяваше леко дъжда насам-натам, от време на време по някоя капка падаше на лицата им, но това не им попречи да си спомнят младините и се радваха на тези дъждовни капки.

Тази вечер хазаинът между другото разказа на Куникида за един старец на име Ген. Животът му наистина не беше кой знае колко необикновен, а досущ като този, за който можеше да се чуе в цяла Япония, ала по една или друга причина той направи на учителя дълбоко впечатление. И на Куникида му се струваше, като си мислеше за това по-сетне, че едва ли не този живот разкрива една тайна. Защото Ген приличаше на кутия, в която е скрита някаква загадка или отговор, а тази кутия вече никой не можеше да отвори.

Старият хазаин заговори бавно:

— Както можете да забележите, дори сега има само няколко къщи тук край пристанището. Самотата тъдява е винаги както през тази вечер. А помислете си какво е било, когато на брега е стояла само къщата на стария Ген! Оня стар бор до къщата му, който сега се издига край пътя, беше на самия бряг по онова време. Хората, които идваха от града, за да вземат лодката на Ген, седяха в сянката на скалите край брега. Там вече няма дори скали, разрушиха ги с динамит!

Ген не е живял винаги самичък. Отпърво той имаше хубавичка жена. Казваше се Юри и бе родена отвъд, на острова. За тях има много истории, но тази, която сега ще споделя с вас, е вярна, защото една нощ, когато Ген бе пийнал, сам ми я разказа. Когато бил горе-долу на двайсет и осем години, късно една вечер през пролетта някой почукал на вратата му. Ген попитал кой е. Някаква млада жена отвън го помолила да я закара на острова. Като надникнал навън, открил на лунната светлина, че това е девойката Юри, която живеела на острова.

По онова време, макар да имало неколцина лодкари по брега, Ген бил предпочитан от всички, защото бил прекрасен младеж, при това много отзивчив. Ала имало и друга причина. Да бяхте отнякъде да го чуете как пееше по онова време! Мнозина предпочитаха неговата лодка просто заради това. Чудно е, но дори в онези години Ген си беше все тъй мълчалив.

Някои мислят, че девойката от острова нарочно помолила за лодката му толкова късно вечерта... Както и да е, попитах го какво е станало онази нощ в залива, но дори когато бе пиян, Ген говореше съвсем малко. Той само се усмихна и две дълбоки бръчки се вдълбаха на челото му. На мене тази усмивка ми се стори малко тъжна и така си излезе — убедих се в тона по-сетне.

Те се ожениха и няколко години след сватбата той живя щастливо с жена си, както се полага, ала после, когато момчето им Косуке беше на около седем години, жена му умря при второто раждане. Неколцина предложиха да осиновят Косуке и да го научат да помага в дюкянните им, но Ген отказа с думите, че не можел да се раздели с единствения си син, след като е изгубил жена си.

Оттогава Ген вече рядко се усмихваше и никога не запяваше, освен когато си пийнеше. Но дори тогаз най-веселата му песен пак звучеше тъжно. Или може би хората просто си мислеха така. Но не, аз наистина смятам, че смъртта на жена му разби сърцето му.

Когато имаше мъгла, той вземаше сина със себе си в лодката, защото според него не било хубаво да го оставя в самотния си дом. Пътниците ги съжаляваха, а жените, които носеха сладки и бонбони за децата си в къщи, даваха от тях на осиротялото момченце. В такива случаи Ген не изразяваше никаква благодарност, сякаш не съзнаваше добротата им. И въпреки това никой не се обиждаше.

Минаха още две години. Когато строежът на това, новото пристанище, беше изкаран почти наполовина, аз ти жена ми се преместихме тук от острова и построихме тази къща. Подрязаха баира и направиха нов път, ала работата на Ген си остана почти същата.

По-сетне, когато момчето на Ген, Косуке, стана дванайсетгодишно и един ден си играело на брега с други деца, кой знае как се удавило. Другарчетата му не посмели да кажат на родителите си, затова чак вечерта забелязахме, че Косуке го няма и почнахме да го търсим. А вече, разбира се, беше доста късно, за да се направи нещо за спасяване на живота му. И колкото и да е чудно, намерихме клетото дете точно под лодката на баща му.

След това Ген почти не отваряше уста да за пее. Не продумваше дори с най-добрите си приятели. Продължи да превозва пътници както преди, но хората започнаха да забравят за съществуването му дори когато се возеха в неговата лодка. Сам аз си спомням за него, че е жив, само когато го срещна с весло на гръб и полузатворени очи.

Така или иначе, вие сте първият, който е питал за него. Може би, ако го поканите тук някога на чаша вино, ще го склоните да ви изпее някоя песен. Но обикновено не можем да разберем нищо. Никога не се оплаква и това е доста тъжно, не намирате ли? Жал ми е за него...

Толкова разказа хазаинът тази вечер. Няколко седмици по-късно Куникида завърши преподаването си в Саеки и се върна в Токио, но там продължи да мисли за Ген, особено когато седеше вечер на бюрото си и слушаше как вали навън. Представяше си стария Ген как си спомня с тъга за отминалите приятни пролетни ноци, притворил очи край огъня и унесен в мисли по удавения си син Косуке.

Годините минаваха и Куникида си спомняше от времена време за Ген, като се питаше как ли е сега, без да подозира, че старецът отдавна е мъртъв и почива в гроба.

През един януарски ден — година след разказаното на Куникида — небето беше мрачно и навярно щеше да вали сняг. Главната улица на Саеки не беше така многолюдна, както преди, магазините тънеха в мрак и по тесните улички камъните бяха замръзнали. Откъм подножието на замъка долиташе бавно над града като воден кръг в

безрибно езеро и замираше глухият и печален звън на една храмова камбана.

На площада бедните деца се навъртаха бледи и играеха унили игри. Когато мина някакъв просяк, едно от децата извика: „Кишу! Кишу!“, но Кишу отмина, без да им обърне внимание. По вида му можеше да се съди, че е на около петнадесет години. Дългата му невчесана коса закриваше врата му и продълговатото лице с измършавели бузи създаваше впечатление, че брадичката е остра. Очите се движеха бавно и безжизнено. Полите на палтото му бяха мокри и дрипави и едва достигаха коленете. През разпрания шев на единия от ръкавите се подаваше лакът, тъничък като крак на скакалец.

Точно в този миг оттам мина и старият Ген.

— Кишу! — извика му старецът с нисък силен глас. Младият просяк вдигна унило очи и зърна стария Ген. Останаха известно време така, загледани един в друг; после Ген извади кутията си за храна и предложи топка ориз на просяка, който извади от джоба си една чаша и сложи в нея ориза. Нито този, който даваше, нито онзи, който получаваше, изрече дума. Сетне Кишу отмина, без дори да се обърне, но Ген проследи просяка с очи, докато той се изгуби зад ъгъла на една улица. Като погледна към небето, Ген забеляза една-две снежинки. Той въздъхна дълбоко и още веднъж отправи взор натам, където се бе изгубил просякът. Като се сдържаха да не се изсмеят, децата се ръгаха с лакти едно-друго, ала старецът не забеляза това.

Вечерта Ген се прибра в къщи. Въпреки тъмнината той не запали лампа, а седна до огъня, опрял лице на големите си дебели ръце. Сянката му се полюшваше насам-натам огромна върху стената. Там имаше една цветна щампа, която жена му бе донесла от бащиния си дом, когато Косуке беше пет-шестгодишен; тя висеше оттогава и бавно почерняваше от дима. Ген слушаше шумоленето на снега, което обгръщаше къщата, и мислеше за Кишу.

Една есен няколко години преди това някаква просякиня се бе появила в Саеки. Тя водеше със себе си около осемгодишен син и на която врата почукваха, майката обикновено получаваше доста щедра милостиня. Тъй като щедростта на хората в този град изглеждаше по-голяма, отколкото другаде, тя навярно си е помислила, че мястото е

добро, за да изостави тук сина си, и наистина стори това идната пролет. По-късно някой, който бе ходил в Дазаифу, каза, че е видял една просякиня досущ като майката в компанията на някакъв грамаден борец да проси пред вратата на светилището.

Когато чуха това, хората от града намразиха коравосърдечната майка и почнаха да съчувствуват още повече на изоставеното дете. Така отпърво планът на майката, изглежда, успя. Някой просто за смях научи момчето да си пише инициалите; друг го научи да чете и малкият можеше да изкара на глас една-две страници от читанката за началните училища. Научи и една песен, като слушаше да я пеят другите деца.

Ала щедростта на хората от града имаше край и той дойде много скоро. Макар всички да изпитваха жал към детето, никой не искаше да го прибере у дома си. Понякога хората му поръчваха да им помете градината и бяха добри към него, но това също не трая дълго; други почнаха да твърдят, че нищо не можел да запомни, че е мръсен или че щял да открадне нещо. Във всеки случай те го окачествиха като обикновен *просяк* и го държаха настрана от своя свят.

Докато беше по-малък, Кишу си играеше като другите деца, но годините минаваха, той порасна и тъй като съгражданите му станаха по-враждебни или по-безразлични, лека-полека огорченото му сърце се оттегли далеч, далеч, на някакъв пустинен остров, където хората никога не идваха и никога не биха пожелали да дойдат. Престана да благодари. Вече нито се смееше, нито се усмихваше. Рядко някой го виждаше сърдит или да заплаче. Ако го заплашеха с тояга просто на шега, той бавно се отдалечаваше с един вид усмихнато лице. Напомняше куче, което побягва и си подвива опашката, когато господарят му се скара.

Късно същата нощ Ген стана от мястото си до огъня и излезе на снега с фенера от лодката. Лъчите му хвърляха отблясъци върху бялата земя и тя сияеше феерично. Кръгът светлина спираше ту пред една къща, ту пред друга. На площада имаше и един полицаи; той доближи и освети с фенера си лицето на стареца. Показаха се дълбоките бръчки и дебелият нос на якия лодкар.

— Ти си старият Ген, нали? — запита в почуда полицаят.

— Да, господине — отговори дрезгаво Ген.

— Кого търсиш толкова късно нощем?

— Не сте ли видели Кишу тъдява?

— Какво искаш от Кишу?

— Много е студено тази нощ и исках да му предложа да пренощува у дома.

— Хм, никой не може да ти каже къде спи той... По-добре се прибирай да не простинеш. — И полицаят си тръгна по пътя.

Скоро Ген достигна моста и откри на светлината на фенера стъпки. Те изглеждаха съвсем пресни. Кой друг, ако не Кишу е ходил бос по снега?

Мълвата, че старият Ген е искал да прибере Кишу у дома си, се разпространи мълниеносно. Хората, които научиха това, отначало не можеха да повярват. Първо се учудваха, после ги напушваше смях. Някои все пак се изсмиваха и казваха, че им се искало да видят как Кишу и Ген седят сами и вечерят. Но така или иначе, хората от града заговориха отново за стария Ген, който по онова време се бе превърнал просто в спомен.

Седмица-две след снега Ген тъкмо отвързваше лодката си един следобед и се готвеше да потегли в морето, когато двама младежи дотичаха и се качиха, така че лодката се препълни с хора. Две момичета, които се връщаха на острова, изглеждаха сестри; те носеха малки пакети и бяха увидели с кърпи косите си. Имаше и едно възрастно семейство с тяхното внуче освен двамата закъснели пътници.

Докато лодката се отдалечаваше, те всички повтаряха градската клюка. Един от младежите спомена за някаква пиеса, която се давала в града; по-голямата сестра каза, че както била чула, костюмите се отличавали с особено изящество. Старицата забеляза, че тази пиеса не била кой знае колко добра, не можела дори да се мери с миналогодишната. Един от младежите попита сестрите вярно ли е, че артистът на име Горокуме, който минавал за много красив, бил толкова известен сред младите момичета на острова, както той чул да се говори. Сестрите се изчервиха, а старицата гръмко се изсмя. Но Ген не откъсваше очи от далечния хоризонт и не взе участие в разговора.

Тогава едното момче изтърси:

— Чух, че сте прибрали Кишу да живее при вас.

— Да, прибрах го — отговори Ген, без да поглежда младежа.

— Всички се чудят как може да прибирате едно просяче и да го държите при вас. Какво ви е накарало? Самотно ли ви е да живеете както досега?

— Да.

— Можехте лесно да намерите някое добро дете наоколо, вместо да взимате него.

— Вярно е — съгласи се старицата и вдигна очи към лицето на Ген, но той се отвърна притеснен и мълчалив.

Сив дим се издигаше бавно от хълмовете на запад и проблясваше в лъчите на залязващото слънце.

— Кишу няма ни родители, нито братя, нито дом. Аз съм стар човек без жена и дете. Ако го прибера като мой син, той ще ме приеме за баща. Това не е ли по-добре и за двама ни?

Хората в лодката слушаха смаяни; никога не бяха го чували да говори така.

— Как всичко се променя, Ген... — обади се старицата. — Като че беше вчера, когато гледах жена ти да стои на брега с бебето в ръце. Колко голямо щеше да е момчето ти сега?

— Навярно година-две по-голямо от Кишу.

— Трудно може да се каже на каква възраст е Кишу, той е толкова мръсен!

Смехът продължи известно време.

— И аз самият не знам. Каза ми, че е на шестнайсет или седемнайсет. Никой не знае точно освен може би майка му... Но не ви ли е жал за това дете? — рече Ген и погледна внучето на старите съпрузи.

— Ако между Ген и Кишу се породи истинска любов, тогава навярно старините на Ген ще бъдат по-щастливи. Ще бъде хубаво момчето да го чака, когато Ген се връща вечер от морето — изрече старецът полунасмешливо.

— Вярно, и аз мисля, че ще е хубаво — забеляза Ген, изпълнен с радост.

— Не смятате ли да заведете Кишу на пиесата? — запита единият от младежите, който не толкова искаше да подразни Ген,

колкото да накара сестрите да се засмеят; но те се усмихнаха съвсем слабо, за да не наранят чувствата на Ген.

— Това би било интересно! — възкликна старицата и удари с все сила по лодката.

— Не виждам защо трябва да заведе момчето си на представление като „Трагедията на Ауа но Джуробеи“ и да го разплача — рече сериозно Ген.

— Кого имате пред вид, като казвате „момчето ми“? — попита старата жена, уж че не е разбрала. — Нали момчето ви, както чух, се удавило ей там — добави тя и посочи с ръка. Всички погледнаха, накъдето тя сочеше.

— Имам пред вид Кишу — поясни Ген. Гняв, срам и радост бушуваха в сърцето му. После остана само радостта. Изведнъж той запя и загреба по-енергично. Нито морето, нито планините бяха чували наскоро този глас. Той се разстла като воден кръг върху морето във вечерната тишина, докосна брега и се отрази оттам слабо, слабо, като че от преди тридесет години.

После двете момичета слязоха на острова; младежите легнаха по гръб и се покриха с по едно одеяло. Старите съпрузи тихичко си заговориха за семейството и работата; дадоха сладки на внучето си.

Преди лодката да отплува обратно, слънцето беше вече залязло зад хълмовете. Димът от огнищата, на които се приготвяваше вечерята, се издигаше над селото и покрай брега. Старият Ген си мислеше, че някой го очаква: Кишу навярно дреме край огъня. Упоритостта му може да се попречуци... Дали е вечерял, или чака Ген да се върне? Когато старият лодкар му предложи да го учи да гребе, Кишу като че много се зарадва. Несъмнено дори Кишу след време може да стане як и здрав. Колко хубаво ще бъде да чуе Кишу как пее някоя от неговите песни. И може и Кишу да кара лодката си на лунна светлина само с едно момиче в нея.

Когато най-после лодката на стария Ген достигна кея, той нави сламената рогозка и я взе под мишница, а веслото метна на гръб, след което закрачи към къщи.

— Синко, върнах се — извика той, остави веслото на обичайното му място и влезе. Вътре беше тъмно.

— Какво става? Върнах се. Кишу, защо не си запалил фенера? Кишу! — Но отговор нямаше.

— Кишу! Кишу! — повтаряше едва чуто само един щурец.

Ген извади клечка кибрит от джоба си и я запали. Вътре нямаше никой; клечката догоря. От пода лъхаше мрачен и студен въздух. Ген запали един малък фенер и огледа всичко наоколо, като непрестанно викаше хрипливо, но пепелта в огнището беше студена; нямаше признаци Кишу да е вечерял. Накрая Ген запали големия фенер от лодката и излезе.

Попита в ковачницата. Никой не беше виждал Кишу. Най-последно обаче чак на края на града на един стар полски път с борове от двете страни той забеляза фигурата на Кишу, който вървеше с ръце в джобовете, приведен напред.

— Кишу? — рече старият Ген и сложи ръка на рамото на момъка. — Къде се разхождаш така? — продължи той с тон на облекчение и печал. Кишу се на без да прояви изненада. — Кишу, не ти ли е студено? Хайде да се връщаме. — Ген го улови за ръка и двамата поеха за в къщи; обясни на момчето, че съжалява, задето се е върнал толкова късно и задето на Кишу му е било така скучно самичък в къщи.

Щом се прибраха, Ген запали огъня, извади храна от долапа и даде на Кишу да яде. Когато Кишу се нахрани, Ген му приготви леглото и го зави с одеяло. А сам той седна край огъня и остана там дълго, дълго, без да помръдне, докато дървата изтляха съвсем. На лицето му, излагано петдесет години на морските ветрове, играеха бледите отражения на догарящия огън. А блестящото нещо, което те осветяваха, беше навярно сълза.

На сутринта Ген стана рано и приготви закуска, но самият той яде малко, като каза, че се чувства неразположен и го мъчи жажда. След малко той хвана ръката на Кишу, сложи я на челото си и го помоли да му каже дали има треска. Тогава Ген реши, че се е простудил, и отново си легна.

— До утре ще ми мине. Ела по-близо, Кишу, да си приказваме. Ще ти разкажа някои интересни случки — но разговорът беше като разговор с малко дете. Виждал ли е Кишу жива акула? Накрая го попита: — Не ти ли е мъчно за майка ти? — ала Кишу не го разбра.

— Можеш да останеш тук, докогато искаш. Моля те, смятай ме за твои баща. Ще те заведа утре да видиш пиесата. Казва се „Ауа но Джуробеи“ и от нея ще разбереш какво нещо е любовта в семейството.

С тези думи старият Ген заразказва сюжета на пиесата която бе гледал някога, преди години. Изпя и песен от пиесата и си поплака, историята беше толкова тъжна. Кишу обаче като че съвсем нищо не разбра от нея.

— Е може би ти е трудно да я проумееш отведнъж, но утре, като я видиш на сцената... — И накрая Ген се унесе в сън за малко, уморен от собствения си разказ. После сякаш се пробуди и се огледа за Кишу; вместо това откри една просякиня, която му каза, че Кишу е неин син. Тя някак се превъплъти в образа на майката на Ген и му рече да погледне към една сцена, ослепително осветена с много свещи, но той само си взе сладки и се зачуди защо майка му плаче със зачервени очи. Накрая заспа, отпуснал малката си глава на майчините колене. След доста време сънят му се прекъсна, като че майка му силно го раздруса. Старият Ген вдигна глава от възглавницата и се огледа наоколо. Трудно можеше да отличи съня от действителността.

— Кишу! — Но Кишу го нямаше.

Като отметна одеялото, Ген веднага се изправи на крака, ала главата го щракаше. След миг се свлече замаян в леглото и се зави презглава.

Този ден вятърът постепенно се засилваше още от сутринта. Никой от хората на пристанището не искаше да отиде в града и никой от града не пожела да отиде на острови. Така мина целият ден; никой не потърси стария Ген за неговата лодка. Привечер морето бе станало толкова неспокойно, че хората почнаха да се боят да не би кеят да пострада.

Рано сутринта на другия ден с първите лъчи на зората много от хората на пристанището слязоха до кея с фенерите и мушамите си. За щастие кеят беше останал невредим, но когато се огледаха и стана малко по-светло, забелязаха една лодка, отвлечена към скалите и там разбита.

— Чия лодка е *оная*? — рече собственикът на един магазин.

— На Ген е, почти съм сигурен — отвърна някакъв младеж.

Мъжете се спогледаха, без да продумат за известно време.

— Някой трябва да му съобщи...

— Добре, аз ще отида — каза същият младеж и се завтече. Но не беше се отдалечил кой знае колко, когато забеляза нещо странно да виси на бора край пътя. Отпърво той си помисли, че това сигурно е

предмет, отвян там от бурята, но когато го разгледа по-отблизо, разбра, че е човек. Всъщност това беше старият Ген, мъртъв, той се бе обесил.

Кишу си е същият Кишу, смятан от хората в града за постоянен придатък на Саеки и както преди броди из стария град посред нощ като някакъв призрак, избягал от гроба. Когато някой му каже, че старият Ген се е обесил, Кишу само поглежда безучастно.

ИЧИЙОО ХИГУЧИ

1872–1896 Г.

Най-изтъкнатата жена-романистка от периода непосредствено след реставрацията на Меиджи. Нейното творчество може да се счита като преход към новия век. То е много по-близко по стил до литературата от 17 в., отколкото до тази от нейното съвремие и някои го смятат като последен разцвет на периода Токугава. В много отношения напомня най-големия писател на този период Сайкаку Ихара, характерното за когото е, че внася за първи път ведър лъч в мрачната средновековна японска литература.

**ИЧИЙОО ХИГУЧИ
СЪЗРЯВАНЕТО**

1

Доста път има до главната врата на Йошиуара — квартала на публичните домове, — до върбите с провиснали клони; но ровът с вода на Йошиуара, тъмен като усмивките на чернозъбите^[1] красавици, отразява светлините и развлеченията в триетажните къщи, които са съвсем достъпни. Ден и нощ рикшите пристигат и заминават — кой може да отгатне какво богатство познават те? Тази част от града носи името на храма „Дайонджи“ и макар подобно название да лъха на будизъм, хората, които живеят там, са на мнение, че това е доста оживен кът. И все пак веднага откривате, когато свърнете към светилището „Мишима“, че доходите тук са малки. Никъде прилична къща, само редица ниски жилища, по десет-двадесет в редица, с хлътнали покриви, а предните капаци на прозорците небрежно оставени полуотворени. По тези места не се носят дори слухове за богаташи.

Всеки е свързан по някакъв начин с квартала. Някакъв мъж се суети на вратата на една не дотам изящна къща, на кръста му потраква множество куки за дрехи. Вечер той тръгва на работа и жена му потраква след него кремъци за успех. Всяка нощ може да бъде за него последна. Десет очевидци убити. Кръв се лее, когато някой се опита да попречи на самоубийството. Опасна работа е това. Защо тогава така тържествено и галантно се прощава с него жена му всяка привечер?

Едно младо момиче следва пътя си: дребничка фигура с белези на пробуждаща се дивна красота, девойка; тя сякаш не стъпва на земята, понесла в ръка фенера на някаква голяма къща, но скоро ще се превърне... в какво? Странно защо всичко трябва да изглежда толкова романтично. Ето я вече в тридесетте, уверена и докарана върви по улицата с бързи ситни крачки и вързоп под мишница. Няма нужда да се пита какво има в него. Достигнала рова, тя стъпва на моста. Доста далеч е до вратата на Йошиуара — не мога ли да го оставя тук? Шивачка на някоя хубавица, както изглежда.

Модите тук са ексцентрични. Рядко се среща девойка, поясът на която да е стегнат с моминска спретнатост. По-скоро виждате широки дръзки материи, увити хлабаво около кръста. За някоя по-възрастна жена стилът е съвсем лош, а какво да кажем за това нахалче тук, сигурно на не повече от петнадесет-шестнадесет години, което профучава също както знаменитите дами? Ала това в края на краищата е един вид съседство. Тази жена на собственик на магазин — неотдавна, когато още притежаваше професионално име в един евтин дом край кварталния ров, тя беше приятелски разположена към един от дръзките разбойници, които срещата наоколо, и двамата започнаха търговия. Когато спестяванията ѝ привършат, пак ще се върне в старото гнездо. Нещо в поведението и издава нейното минало и тя има голямо въздействие върху всички деца.

През септември се празнува Йошиуарският карнавал. С необикновено за възрастта си умение, което ще учуди майката на Менсий, едно седем-осемгодишно момче обикаля, подражавайки ту на някой клоун, ту на някой музикант. „Дали да изредим всички къщи?“ — пита то възторжената си публика. И скоро го виждате, младия ухажор от квартала, да се връща от банята с кърпа, праметната през рамо, и да си подсвирква дяволита песничка. Зрелостта на този петнадесет-шестнадесетгодишен хлапак е застрашителна. Училищната песен е приела ритмите на квартала, *гичон-чон*, *гичон-чон*, и на атлетическите състезания тя заплашва да се превърне в песен на всичките хубавици. Възпитанието не е проста работа, но помислете за учителя, който трябва да обучава тези необикновени деца!

Недалеч от квартала е „Икуейша“. То не е училище с авторитет и все пак си е спечелило донякъде известност. Приблизително хиляда ученика се притискат лакът о лакът в тесните му стаи и коридори. Сред тях е Нобу от храма „Рюгеджи“^[2]. Гъстата му черна коса един ден ще бъде обръсната и детските му дрехи ще се сменят с черните одежди на свещеник... Може би това е негов избор, а може и просто да се е примирил с мисълта, че трябва да бъде свещеник. Във всеки случай и той е ученик, както някога баща му. Винаги по-тих от другите момчета, той бе обект на не една лоша шега. „Чуваме, че това било твоя работа, виж там какво ще направиш“ — и му подхвърляха умряла котка^[3]. Но това ставаше по-рано. Сега е четиринадесетгодишен.

Външността му не е в никакъв случай необикновена и все пак нещо в него, нещо свещеническо го отделя от останалите.

[1] По време на написването на разказа много жени, повечето куртизанки, още почерняли зъбите си. — Б.пр. ↑

[2] Названието „Рюгеджи“ всъщност означава „храмът Рюге“. — Б.пр. ↑

[3] Като свещеник негово задължение ще бъде да произнася молитви за покойниците. — Б.пр. ↑

Празникът щеше да се състои на двадесети август. Платформи и естради на колела щяха да се заточат бавно нагоре по насипа, те можеха дори да нахълтат в квартала. Младата кръв кипваше при мисълта за това. Човек не можеше да бъде сигурен кой чут-недочут разговор е запалил тези деца, но плановете, които те обмисляха, бяха наистина смели. Еднаквите кимона за всяка улица бяха само началото.

Едната от глухата улица, както тя обичаше да се нарича, имаше за главатар Чокичи, сина на началника на пожарникарите. Петнадесетгодишен и буен, Чокичи беше малко прекалено самоуверен, откакто зае мястото на баща си и помагаше на полицията през Йошиуарския карнавал. Той носеше пояса си ниско около бедрата по маниера на градските храбреци, отговаряше през нос, когато си дадеше труд да отговори изобщо. „Ако това момче не беше на началника...“ — мърмореше жената на един от пожарникарите.

В лицето на Шота от главната улица обаче Чокичи смяташе, че вижда този, който ще отвърне на удара с удар. Шота бе три години по-малък, но имаше пари и беше привлекателно момче, което се харесваше на всички. Посещаваше прочуто учебно заведение, докато Чокичи трябваше да се задоволи с „Икуейша“ — дори когато двете училища пееха едни и същи песни, изпълнението на „Икуейша“ звучеше някак сконфузено като думи на беден роднина. Миналата година, а също и по-миналата главната улица разцъфтя по-богато за празника, отколкото глухата. Имаше дори младежи, натоварени със задачата да бдят над Шота и последователите му, което доста затрудни идеята на момчетата от глухата улица да започнат битка. Още една такава година, Чокичи не се съмняваше в това, и наперените му думи: „Кой мислиш, че съм аз? Аз съм Чокичи, ето кой съм“ — щяха вече да звучат малко кухо. И навярно не ще може да образува дори отбор за прилично състезание по Бентенския канал. Ако се отнасяше само до мускули, Чокичи бе, разбира се, по-силният; но Шота имаше измамно благ вид и всички малко се бояха от начетеността му. Две-три момчета

от глухата улица дори тихомълком преминаха на негова страна. А това най-много дразнеше Чокичи.

Два дена до празника. Ако се очертае тенденция Чокичи отново да загуби, хм, той ще се бие при всички случаи. Ами ако изгуби око или крак? Пак ще се е отървал евтино, стига да успее да остави на Шота няколко синини. Чокичи няма лесно да победи с Уши, сина на водача на рикша, с Бунджи, сина на бръснаря, и Ясуке от магазина за играчки. Но по-добър от всички тях — трябваше да се сети за него по-рано — ще бъде Нобу от храма „Рюгеджи“. Ако успее да привлече Нобу на помощ, и на негова страна ще има малко повече ум.

Привечер на осемнадесети Чокичи се прокрадна през бамбуковите гъсталаци до стаята на Нобу, като пъдеше отчаяно комарите от лицето си.

— Нобу, Нобу, искам да поговоря с теб. Казват, че съм бил побойник. Е, може би наистина съм такъв. Но какво стана миналата година? Чуй, Нобу: онзи завързак Шота налита на малкия ми брат, ето какво. И после те всички се нахвърлят върху него. Как ти изглежда това — всички те срещу малкия ми брат! И това не е всичко. Онзи, дето му викат Северния Елен от Дангоя — той е толкова едър, та си мисли, че може да се разнася като голям навсякъде, — като ме види, почва да вика: „Свинската Опашчица, Свинската Опашчица!“ Баща ми бил началник, но аз съм бил краят на опашката, ето какво ми вика. Как ти се струва това? Аз тегля самичък платформата и много ми се иска да им дам да разберат, като ги чувам да ми викат така, само че баща ми почва да крещи по мен и трябва да преглътна обидата. А пък миналата година? Чул си за това, Нобу. Всички те събрани в книжарницата и когато минавам там да надзърна, казват ми да си вървя при своите. Как ти се струва това? Като че ли на света има само един-единствен Шота. Не ме интересува, че има пари, той е само една разсипана лихварска акула, ето какво е. Ще видят хората добро, ако я убият. Но този път ще си уредим сметките. Как мислиш, Нобу? Направи го за приятеля. Ти не обичаш да се биеш, но помисли. За нашата улица. Виждаш как онзи ни гледа отвисоко. Да му отмъстим. Не съм кой знае колко умен, но ти също ходиш в „Икуейша“. Какво ще кажеш? Само носи фенера, това ще бъде достатъчно. Ако този път не им го върна, ще трябва да се измитам от града. Хайде, съгласи се, Нобу. — Едрите рамене на Чокичи потрепваха от яд.

— Но нали знаеш, че не ме бива за бой.

— Нищо от това.

— Дори не зная как да нося фенера.

— И това не е беда.

— Ами ако изгубим?

— И така губим. От тебе се иска само да вървиш с нас. Нека видят на чия страна си, това е достатъчно. Аз не съм кой знае колко учен, но ако те почнат да ни се фукат с лафове, ти ще можеш да им отвърнеш със същото. Нека и те си поблъскаат главите. Сега съм вече по-спокоен. Ти не си по-лош от всичките тях заедно. Благодаря ти, Нобу. — Тонът на Чокичи рядко биваше толкова благ.

Единият с груб пояс и шляпащи сламени сандали на работник, другият дребен свещеник със синьо-черно наметало и пурпурен пояс — техните начини на мислене бяха тъй различни, както облеклото им, и рядко целите им не се оказваха противоположни. Ала бащата на Нобу, негово преподобие свещеникът, и майка му много обичаха Чокичи. („Ами че той изплака за пръв път точно тук, пред нашата врата!“) И двете момчета ходеха в „Икуейша“ и страдаха от високомерието на училищата-фондации. При това Чокичи беше непривлекателно момче съвсем без приятели, докато Шота имаше зад себе си дори младежите от своята улица. Почти сигурно беше, че Чокичи отново ще изгуби, и съвсем чистосърдечно трябваше да се признае, че по-голямата част от вината за буйността му падаше върху Шота. Помолен така, чисто по мъжки, какво можеше да отвърне Нобу?

— Добре, ще дойда с вас. Ще дойда, но не се бийте, ако това е възможно. В случай че Шота започне нещо, ще се разправя с него просто с кутрето си. — Плахостта на Нобу някак се бе изпарила. Той отвори едно чекмедже и извади хубав нож кокаджи, който някой му бе донесъл от Киото.

— Можеш като нищо да заколиш някого с него — каза Чокичи.
— По-кратко, по-кратко — така ли се размахва нож като този?

Косата ѝ — разплетена щеше сигурно да ѝ стига до петите — бе стегнато прибрана нагоре. *Шагума*, червената мечка, страховито име за дамска прическа, но така модна, че може би дори госпожичките от изисканите домове я бяха възприели. Кожата ѝ беше бяла, носът добре оформен. Устата бе малко големичка, но затворена не правеше впечатление на непривлекателна. Взети поотделно, чертите ѝ несъмнено далеч не бяха безупречни. Обаче притежаваше пък тихо, ясно гласче, жив характер и очарователни очи, когато те погледне. Бих искал да видя как ще изглежда след три години; какво щяха да кажат младежите, прибиращи се в къщи от квартала, когато видеха Мидори от Дайкокуя с кърпа в ръка, току-що направила утринната си баня, с бяла шия над оранжевочервеното лятно кимоно, освежено с птици и пеперуди, стегнала високо на кръста черния си атлазен пояс, и с цветните си сандали, малко по-дебели от тези, които обикновено сме свикнали да виждаме по тези места. Мидори бе родена на юг и в речта ѝ още личаха приятните белези на южняшкия говор.

Хората най-много се възхищаваха от непринудената ѝ щедрост. Доходът ѝ беше забележителен за възрастта ѝ. Сестра ѝ бе преуспяваща в квартала и част от припечеленото отиваше за самата Мидори. Клиенти и обожатели, надявайки се да спечелят благосклонността на гордата дама, повикваха Мидори: „Иди да си купиш кукла“ или „Ето ти малко пари, но едва ли ще стигнат за топка“. Никой не гледеше на тези подаръци съвсем сериозно. За дамите те бяха един вид делова сметка, а Мидори знаеше добре как да не се покаже много благодарна. „Елате, ще ви почерпя всички“ — еднаквите гумени топки за двадесет нейни съученици бяха дреболия. Веднъж тя зарадва приятелката си — жената от книжарницата, — като изкупи всичките залежали игри по рафтовете. Подобно разточителство беше малко прекалено за възрастта и положението на Мидори. До какво щеше да стигне всичко това? Тя си имаше родители, разбира се, но никога не беше се чуло да са ѝ казали груба дума. И ако някой проявеше любопитство за това защо я глези собственикът на

сестрината ѝ къща, Дайкокуя, откриваше, че Мидори не е осиновена от него, нито изобщо му е роднина. И когато онзи господин заминеше на юг да прецени сестрата, те тримата — Мидори, майка ѝ и баща ѝ — капитулираха пред неговите ласкателства, стягаха си куфарите и начаса, независимо какво диктуваше разумът, отиваха да се грижат за дома му. Майката прибираше ушитото от хубавиците, бащата водеше счетоводните книги някъде в квартала. Мидори с неохота отиваше да учи шев и музика, ходеше и на училище, но извън това свободното време си оставаше нейно: половин ден на улицата, половин в стаята на сестра ѝ, ушите ѝ гърмяха от звуците на триструнната китара и барабаните, а пред очите ѝ бяха червените и пурпурни цветове на града без нощ. Когато тя за пръв път дойде в Токио, излезе навън с бледолилава якичка, пришита към кимоното, и момичетата от близките къщи се смееха: „Селянка, селянка!“ Плака за това три дена и три нощи, но сега тя се смееше първа. „Кой ви каза да се облечете така?“ — питаше иронично Мидори и никоя не смееше да и възрази.

Празникът бе определен за двадесети. Приятелите на Мидори я отрупваха с предложения.

— Ще направим нещо заедно — рече Мидори. — Не се тревожете за парите. Имам достатъчно. Само кажете какво искате.

Приятелите, съзрели по-бързо от възрастни благоприятната възможност за себе си, решиха, че едва ли друг път ще им се удаде да разполагат с такава щедра, макар и властна дама.

— Какво ще кажете за едно представление? Ще използваме някой магазин, където всеки да ни види.

— И смятате това за идея? — Момчето, което се обади, вече носеше лентата си за глава по модния начин за празника. — Ще вземем едно *микоши*^[1]. Истинско. Колкото по-тежко, толкова по-добре. *Ячой, ячой.*

— Значи, ще оставите Мидори вън от всичко и само вие ще се забавлявате, така ли? Какво искаш да направиш, Мидори? — Момичетата желяеха тя да реши въпроса, но се даде типично за тях предложение час по-скоро да забравят за празника и да отидат да гледат пиеса.

— Какво ще кажете за магически фенер? — Живите очи на Шота зашариха от един към друг. — Аз имам малко картини, а ще помолим Мидори да купи останалите. Ще използваме книжарницата. Аз ще

манипулирам с фенера, а говоренето ще възложим може би на Сангоро. Как мислиш, Мидори?

— Добре, добре. Ще трябва да се смееш на Сангоро. Можем да поставим във фенера и негова снимка.

Плановете бяха изготвени. Шота подканваше да се събере по-скоро всичко необходимо.

Към деветнадесети новината достигна глухата улица.

[1] Преносимо светилище, около което се съсредоточават повечето японски празненства. Ячой, ячой е детски вариант на песнопение, с което носачите на микоши тъпчат на място. Микошите съвсем доскоро се носели само от мъже и момчета; ето защо момичето говори така възмутено, че Мидори ще бъде изключена от участие. — Б.пр. ↑

Няма нито едно кътче наоколо, където да не звучат барабанът и триструнната китара — шамисенът. Защо тогава е необходим такъв шумен празник? Ала този празник е нещо специално — с него може да се мери само Отори през ноември.

Главната улица и глухата улица си имаха отличаващи ги кимона, с извезани на тях име на улицата. Не така красиви както миналогодишните, някой измърмори. Ръкавите бяха привързани с жълти ленти, колкото по-ярки, толкова по-добре. Имаше крушообразни дарумски кукли, бухали, кучета от папие-маше за тези под тринадесет или четиринадесет години и детето, което можеше да покаже най-много неща, беше най-гордото. Някои имаха седем, девет, единадесет, висящи от ръкавите им. Малки и големи звънци дрънкаха на гърбовете, юноши подскачаха весело, на краката с чорапи — заразителна проява на жизненост.

Шота стоеше настрана от тълпата. Светлата му кожа на фона на наметалото с червени райета и тъмносиня долна риза веднага привличаше вниманието и като се вгледаше по-внимателно, човек забелязваше, че стегнатият зелен пояс е от скъп креп, а китайската изработка на наметалото показва майсторско боядисване. Носеше празнично цвете в лентата на главата си, а сандалите му повтаряха ударите на барабаните. И въпреки всичко той стоеше настрана от вдигащите шум.

Вечерта преди празника премина без инциденти и сега самият голям ден привършваше. Дванадесет от тях се бяха събрали в книжарницата, само Мидори я нямаше. Тя още се бавеше с вечерния си тоалет.

— Какво става с нея? — Шота отиде няколко пъти да вратата. — Иди да я подканиш да побърза, Сангоро. Ходил ли си някога в Дайкокуя? Просто я извикай от градината. Тя ще те чуе. Бързо.

— Искаш да отида да видя? Ще оставя тук фенера. Но някой може да вземе свещта — наглеждай го, Шота.

— Скръндза... Иди да я извикаш и се върни колкото можеш по-бързо.

Сангоро като че ли приемаше да го мъмре момче по-малко от него.

— Отивам. Ще се върна завчас. — И той се завтече — като същински летящ дева^[1]. Затова момичетата се изкискаха.

Той беше нисък, с едра глава и почти без врат. Лицето му, когато погледнеше някого през рамо, приличаше на чипоносата маска, която носят участниците в танца на лъва, и не беше трудно да се отгатне защо го наричаха Зъблото Сангоро. Беше мургав, почти черен, но най-много привличаше окото изразът на лицето му. Винаги засмян, той имаше по една миловидна трапчинка на всяка буза, а веждите му бяха извити така, сякаш някой ги беше забол слепешката с топлийки в някоя домашна игра. Ето, казваше някой, едно дете без злоба в сърцето. Грубото кимоно на Сангоро не се съчетаваше с останалите — лошо, че нямал малко повече време да се приготви, каза той на приятелите си, които не знаеха истината. Баща му беше с шест деца, Сангоро най-големият, и си изкарваше хляба с рикшата. Имаше си постоянни клиенти от чайните, но колкото и бързо да се въртяха колелата на рикшата му, колелото на семейното благополучие никога не беше в ритъм с тях.

Пратиха преди две-три години Сангоро в една печатница, недалеч от парка Асакуза. Дванадесет години беше достатъчна възраст, за да започнеш да помагаш в издръжката на семейството. Той обаче съвсем не бе трудолюбив и не се задържа там дори десет дена. Опита и няколко други занятия, но и тях не продължи повече от месец. От ноември до Нова година той припечели малко пари от топките с перца^[2], които правеше в къщи, а през лятото с таланта си на амбулантен търговец той помагаше на продавача на лед край лечебницата в квартала. Приятелите му се отнесоха неодобрително, когато го видяха да тегли една естрада на колела на Йошиуарския карнавал миналата година — това бе работа за нискостоящите музиканти и танцьори от Маненчо. Спечели си нов прякор и сега той беше още в употреба. Но всеки знаеше, че Сангоро е веселяк и няма да му се разсърди. Това беше единственото предимство в живота на Сангоро.

Танакая — занятието на семейството на Шота — беше всичкото, което поддържаше живота на Сангоро и семейството му. Лихвата, която те плащаха, не беше ниска, разбира се, но кой можеше да се оплаче от лихваря, без чиито услуги човек е обречен на глад?

Шота веднъж предложи Сангоро да се присъедини към неговата банда и Сангоро не можа да откаже. От друга страна, беше роден на глухата улица, беше отрасъл там и земята, на която живееше, принадлежеше на храма „Рюгеджи“, а къщата, където живееше — на бащата на Чокичи. Не можеше открито да се обяви против глухата улица, но колкото можеше по-тихо той премина към Шота и главната улица. Укорните погледи, които трябваше да понася, бяха наистина мъчителни.

Шота се върна в магазина, подсвирквайки си един любим откъс от „Тайната среща“.

— Е — изсмя се жената на книжаря, — виждам, че ще трябва тебе да гледаме.

Ушите на момчето пламнаха.

— Хайде, всички — извика то с глас по-силен, отколкото бе необходимо. — Да вървим да чакаме отвън.

На предната врата той се сблъска с баба си.

— Тука си бил, значи. Защо не дойде да вечеряш в къщи. Много си бил зает, предполагам. И не чу ли, като те виках досега толкова пъти?... Ще се върне да играе с вас по-късно. — А на жената на книжаря рече: — Дано да не ви е безпокоил много.

На Шота не му оставаше друго, освен да тръгне с баба си.

Колко самотно ти става, когато това дете си отиде! Почти колкото преди и все пак ние възрастните го долавяме. Той не е шумно дете и не умее толкова добре да пуска шегички като Сангоро, но все пак не прилича на повечето други богати момчета.

А видяхте ли проклетата му баба? Има най-малко шейсет и три лазарника, а се натъкмила като младо момиче. Чудно как не си слага и руж. Мърка като котка, но дори някой току-що да е умрял, тя пак веднага тръгва да си събира парите. Сигурно ще умре с торба пари в ръцете, толкова ги обича. Но какво можем да направим ние — как да вдигнем глава срещу нея? Казват, че давала в заем пари и на големите къщи в квартала.

[1] В индуската митология дева е бог на природата или изобщо бог; според персийските вярвания дева означава зъл дух. — Б.пр. ↑

[2] За традиционната новогодишна игра волан. — Б.пр. ↑

„Среднощното огнище е студено за онзи, който чака самотен“ — но нима се безпокоим за любовта?

Вятърът беше хладен в лятната вечер. Мидори бе отишла в банята да измие потта от деня и сега пред едно голямо огледало се приготвяше за вечерта. Майка ѝ оправяше развалената ѝ прическа. Хубаво дете, трябваше да каже тя — какво че то беше нейно? Тя постоянно отстъпваше назад да погледне. Пудрата на шията е все още недостатъчна. Кимоното на Мидори беше бледосиньо, а поясът с цвят на слама — бродиран в златисто. Но още известно време те нямаше да бъдат в състояние да помислят за сандалите, с които тя щеше да излезе.

— Още ли не си готова? — Сангоро седем пъти бе обиколил четирите улици, беше се изморил да се прозява. Прословутите комари нападаха ожесточено врата му въпреки отчаяните му усилия да ги пропъди. Търпението му бе на изчерпване и ето че най-сетне Мидори се появи.

— Е, хайде да вървим.

Той я дърпаше за ръкава — толкова бързаше, че не му се щеше да отговори.

— Престани. Съвсем се задъхах. Ако ти се иска да тичаш из целия път, продължавай напред самичък.

Сангоро пристигна при книжарницата пръв, но Шота вече си беше отишъл. Навярно в този миг още вечеряше.

— Това не е приятно, никак не е приятно. Не можем да започнем, докато той не дойде. Имате ли някои игри? Например „Лисица и гъски“? Или каквато и да е друга. Искам с нещо да се занимавам. — Мидори беше оклюмала.

Книжарката начаса свали от рафта „Лисица и гъски“ и момчетата се заловиха да играят. Момчетата, начело със Сангоро, се впуснаха да изпълняват танците от Йошиуарския карнавал.

Вижте, кварталът на север^[1] в цъфтеж е,

*греят фенери пред всяка врата,
в наште пет улици блика живот.*

Така пееше хорът. И за разлика от танците преди две-три години сега нямаше нито едно погрешно движение или такт и изпълнителите — повече от десет души — бяха съвсем увлечени в танца. Тълпа любопитни зяпачи се събра отвън на улицата.

Нечий глас извика от тълпата:

— Сангоро там ли е? Искаме да го видим — бързо.

— Веднага, щом искате. — Нищо неподозиращият Сангоро изтича през вратата и един юмрук се стовари върху лицето му.

— Изменник! Мърсиш името на глухата улица, така ли? Кой мислиш, че съм аз? Аз съм Чокичи, ето кой съм. Продължавай да играеш с тази сган и ще видиш какво ще те сполети.

Сангоро се обърна и побягна към магазина, но някой от бандата на глухата улица го сграбчи за косата и го изтегли отново навън. „Убийте го, убийте го!“ Атаката гърмеше като прииждащ прилив. „Какво си мислиш, и Северния елен от Дангоя няма да те отърве от нас.“

Книжният фенер пред магазина беше смачкан за нула време.

— Я внимавайте там с лампата! Няма какво да се биете пред магазина. — Ала едва ли някой чуваше протестите на книжарката.

Нападателят наброяваха може би четиринадесет-петнадесет души, всеки с празнична лента на главата. Люлееха се фенери, размахваха се ръце, ударите се сипеха, където попадне. Мръсни сандали тъпчеха чистите сламени рогозки.

Шота — истинската цел на нападението — не се виждаше никакъв.

— Къде се крие той? Къде е избягал? Няма ли да кажеш? Мислиш, че ще те оставим ли? — Те го наобиколиха по-плътно, ритяха го и го налагаха с юмруци.

— Щом искате да биете Шота, направете го. Защо се нахвърляте върху Сангоро? — Мидори изпадна в ярост. Тя се опита да се изтръгне от книжарката. — Той не е избягал и ние не сме го скрили. Просто не е тук. Не виждате ли? Това е наше място. Стойте си на вашата улица. Проклет да си, Чокичи... Защо биеш Сангоро? — Но те вече го

повалиха. Ако искат да удрят някого, нека удрят нея. Тя ще се бие с тях. — Пуснете ме, пуснете ме! — продължаваше да се опитва да се изтръгне.

— Какво се е разкрякала тази? — Чокичи знаеше всичко, каквото трябваше, за нея — уличница, която върви по петите на сестра си. — Ето ти и на тебе! — Той свали сандала си и го плесна с всичката му кал върху челото на Мидори.

Мидори побледня и пристъпи напред.

— Недей, ще те набият! — Книжарката я дръпна назад.

— Вижте ги, вижте ги! Кой, мислите, е на наша страна? Нобу, ето кой. Всеки път, когато намислите да се разправите с нас, заповядайте! Погледнете Сангоро, това мамино синче. Вижте го — женчо, страхливец. — Сангоро падна на земята. — Мисли си как ще се прибереш тази вечер. Ще те причакаме.

Край вратата се чува стъпки. Някой бе извикал полицията. Чокичи предупреди другарите си и Ушимацу, Бунджи и останалите изчезнаха в мрака, някои от тях навярно към скришните места нагоре по алеята.

— Проклети да сте, проклети! Проклет да си, Чокичи! Проклет и ти, Бунджи! Проклет да си, Ушимацу! Убийте ме! Хайде, убийте ме! Аз съм Сангоро. Аз не съм женчо. Ще се върна и ще ви хвана, всичките ще ви изловя. Не забравяйте това. Проклет да си, Чокичи! — Сангоро хлипаше, топли сълзи се стичаха по лицето му. Кимоното му беше скъсано, бедрата и гърдите — покрити с камъчета от настилката. Всички се отдръпнаха, слисани от буйния му изблик.

— Хайде, успокой се! — Тъй като ревят стана по-силен, жената на книжаря изтича да му помогне да стане. — Те бяха толкова много и всичките все големи! — Потупа го по рамото и изчисти от дрехите му мръсотията. — Самите ние не бихме могли нищо да направим, а какво би сторил ти? Добре, че не те нараниха. Те още може да те чакат някъде. Дали да помолим полица да те заведе до в къщи? Така всички ще сме спокойни. Насам, господин полицай... — обърна се тя към пазителя на закона, който току-що се бе приближил.

Сангоро се отдръпна, внезапно притихнал, когато полицаят посегна да го улови за ръката.

— Благодаря. Няма нужда. Ще си вървя самичък.

— Няма от какво да се плашиш. Просто ще те отведе в къщи. За какво се тревожиш? — Полицаят се усмихна и го погали по главата, но Сангоро се отдръпна още повече.

— Баща ми ще се ядоса, като научи, че съм се бил. Нашата къща принадлежи на бащата на Чокичи.

— Е, тогава ще те придружа само до вратата. Няма да ти навлека неприятности.

Полицаят го поведе за ръка. Другите въздъхнаха с облекчение, както ги гледаха да се отдалечават по улицата, но на ъгъла Сангоро се отскубна и изчезна в тъмата.

[1] Става дума за Йошиуара, мястото на действието. Изразът „Наште пет улици“ също се отнася за Йошиуара. — Б.пр. ↑

Колко чудно! Като гръм от ясно небе. Защо дъщерята отказва да отиде на училище? И не е закусвала тази сутрин. Дали да ѝ поръчаме нещо по-специално? Не е простуда, тя няма треска. Трябва да се е поуморила от вчерашния ден...

— Защо не си останеш в къщи тази сутрин? Ще отида до светилището вместо теб.

Не, Мидори бе помолила Таро-сама за доброто на сестра си и нямаше да се чувствава спокойна, ако не отидеше самата тя.

— Дайте ми пари за волните пожертвования. Ще се върна скоро.

В светилището, вълн сред оризищата, тя удря камбаната, пляска с ръце и прави поклони. Но какво всъщност ѝ беше в главата? Тя изглеждаше замислена както на отиване, така и на връщане.

— Извинявай за снощи, Мидори. — Шота я бе познал отдалеч.

— Не беше по твоя вина.

— Но аз съм бил този, когото са искали да нападнат. Нямаше да си отида, ако не бе дошла баба. И тогава Сангоро нямаше да го набият. Отидох да го навестя тази сутрин и го заварих да плаче, беше побеснял от яд. И аз побеснях само като го слушах. А тебе пък те ударили в лицето? По дяволите този Чокичи! Но ти не си настроена против мен, нали, Мидори? Аз не избягах. Нищичко не знаех за това, честна дума. Вечерях набързо и после точно когато тръгнах, баба рече, че щяла да се къпе, та да остана да наглеждам къщата. И трябва да е станало точно тогава. Нищичко не знаех за това. — Шота се извиняваше, сякаш вината беше негова. Той се вгледа загрижено в челото на Мидори. — Боли ли?

— Да боли? Това? — Мидори се усмихна. — Чуй обаче, Шота. Не бива да говориш за това. Ще ми се карат, ако мама научи. Тя никога не е вдигала ръка на мен, нито татко, а ето че сега този Чокичи ме плесна с калната си обувка в лицето... — Мидори се извърна встрани.

— Грешката е само моя. Извинявай. Но не се дръж така, Мидори. Моля те. — Бяха стигнали пред задната врата на Шотови. — Отбий се. Няма никой у дома. Баба излезе да събира лихвите, а не ми се стои сам

в къщи. Ела и ще ти покажа картините, за които ти казах. Всякакви картини. — Той я дръпна за ръкава и Мидори мълчаливо кимна.

Дървената врата беше потъмняла приятно от годините. Градината не беше голяма, но подреждането на дърветата-джуджета говореше за вкус. От стрехите висеше папрат, купена от Шота на един летен пазар. Непосветен човек би повдигнал недоумяващо вежди, ако му кажеха, че това е най-богатата къща в цялата околност — и че в нея живеят само една старица и едно дете. Домът се виждаше добре от всички къщи през улицата и никога досега не беше ограбван; но всеки сандък и врата имаха респектираща брава, която висеше на тях.

Шота влезе пръв и избра място, където Мидори да се наслаждава на ветреца. Като и подаде ветрило и ѝ посочи къде да седне, той с това би учудил всеки като твърде зрял за дванадесетте си години.

Цветните картини бяха семейно съкровище и Шота просия, когато Мидори ги оцени. Би ли желала да види и една стара малка ракета за игра на волан^[1]? Подарили я на майка му, когато работела в голямата къща. Не е ли странна? И опитай колко е тежка. А лицето на нея — хората трябва да са изглеждали по-различно по онова време... Шота започваше да става сантиментален, без да иска. Ако майка му бе живяла... Беше само тригодишен, когато тя почина. Баща му се върна пак в провинцията^[2] и сега те бяха тук само двамата, той и баба му.

— Бих искал да имам семейство като теб, Мидори.

— Престани. Момчетата не плачат. Пък и ще намокриш картините.

Дали Мидори не смята, че той е като момиче? Понякога му хрумваха какви ли не работи. Не сега по-специално, а през лунните зимни нощи, когато отиваше надолу към Тамачи да събира лихвите. Като се връщаше обратно по канала, той спираше на брега и плачеше.

— Случвало ми се е много пъти. Не поради студа. Не се плаша толкова от студа. Не зная защо става така, но просто си мисля какво ли не... Извинявай, какво каза?

Да, той сам събирал приходите през последните две-три години. Баба му остарявала и скоро нямало да може да излиза вечер, пък и очите ѝ били така слаби, че не виждала добре книжата. Винаги се намирали хора, готови да ѝ помагат, но баба му казала, че не може да ги вземе на работа. Те просто и се присмивали. „Но когато стана малко по-стара, отново ще отворя магазина. Не както по-рано може би, но

фирмата «Танакая» ще сложа пак. Не мога да чакам дълго.“ Хората казваха, че баба му била егоистка, но нямаха право. Тя вършеше всичко заради него. Някои семейства, от които трябваше да събере лихвите, имаха парични затруднения и хвърляха цялата вина върху нея. Шота често плачеше и заради това. Той беше като момиче, нямаше съмнение. Тази сутрин у Сангорови например: толкова контузен, че едва можеше да се движи, Сангоро пак бе излязъл и работеше както обикновено, обезпокоен да не би баща му да разбере за боя; а Шота не бе в състояние да изрече нито дума.

— Момчетата не бива да плачат. Затова Чокичи си мисли, че може да му се размине.

От време на време неволно очите им се срещаха.

— Ти изглеждаше по-добре от всеки друг вчера. Накара ме да ти завиждам, че си момче. Точно така щях да се обличам и аз, ако бях момче.

— Бях хубав, да, но ти беше красива. Изглеждаше по-добре от сестра си, всички го казаха. Защо не си моя сестра. Тогава ще излизаме заедно и ще се хваля, хваля. Не е леко без братя и сестри. Зная. Ще се снимаме заедно. Аз ще се облека както вчера, а ти можеш да си сложиш раирано кимоно и ще отидем при Като. Така ще се пръска от завист Нобу! Ще пламне, като ни види. И ще побелее като платно, а отвътре целият ще ври. Пък може би и ще се изсмее... е, нека. Ще си направим една голяма снимка и сигурно Като ще я сложи на витрината. Какво има, Мидори? Не ти ли харесва тази идея?

— Ами ако излезе смешна на снимката? Какво ще правиш тогава? — Отекна звънкият ѝ смях и настроението ѝ сякаш съвсем се оправя.

Утринният хлад се топеше в засилващата се задуха на деня.

— Намини тази вечер, Шота — извика му Мидори на излизане. — Ще пуснем фенер да плава в езерото и ще ловим риба. Поправили са вече моста.

Шота гледаше усмихнат след нея. Колко хубава беше тя наистина!

[1] Казано по-кратко, част от новогодишната игра волан, но често, както и в случая, силно нашарен предмет за украса. — Б.пр. ↑

[2] Бащата, изглежда, е бил приет в семейството на жена си. След смъртта ѝ той се върнал в своето семейство, но Шота, който наследил заложната къща, трябвало да остане. — Б.пр. ↑

Нобу от храма „Рюгеджи“ и Мидори от Дайкокуя ходеха в едно и също училище, „Икуейша“. Това стана на последната лекоатлетическа среща, към края на април, когато вишните бяха прецъфтели, но глицинията ухаеше в сянката на новите си листа. Вечерта настъпи незабелязано, толкова погълнати бяха всички в борбата по хвърляне на топка, скачане, дърпане на въжета. Нобу този път като че се владееше по-малко от обикновено. Препъна се в корена на един бор край езерото и падна, опрял ръка на земята. Ръкавът му се изцапа ужасно с червена кал.

— Ето, избърши се с това. — Мидори, която случайно минаваше край него, му подаде алената си копринена кърпичка.

Един техен ревнив другар ги съзря и се пусна клюка.

— Видяхте ли Нобу и гаджето му? Хубав поп — усмихна се до уши, когато и поблагодари. Дайкоку за „Рюгеджи“ — екстра работа!^[1]

Нобу не обичаше клюките. Отвърщаше се възмутен, щом някой се опитваше да разпространява слухове за другите, а сега бе нетърпимо самият той да бъде обект на подобно нещо. Обземаше го страх, когато чуеше името на Мидори. Не искаше да чува това повече. И все пак не изглеждаше разумно винаги да избухва, щом някой споменеше Мидори, затова положи всички усилия да се показва безразличен или да измерва мъчителите си с убийствен поглед. Но понякога самата Мидори идваше да го попита нещо и той усещаше как студена пот облива тялото му дори да прибегнеше до обичайното си избавление — да отвърне, че не знае отговора.

Мидори не забелязваше нищо от това. Тя продължаваше да се държи съвсем приятелски. Един път на връщане от училище го отдели от група по-малки момчета, с които вървеше той.

— Виждаш ли онова цвете? Не мога да го достигна, но съм сигурна, че ти ще можеш. Ще го откъснеш ли за мен?

Нобу не би си позволил да отмине, без да изпълни молбата ѝ. Но от ден на ден ставаше все по-чувствителен за хорските приказки. Протегна се да улови най-близкия клон — нека другите се тревожат

дали цветовете са хубави, или не, — откъсна цветчето със студенината на човек, изпълняващ нещо неприятно, и почти го хвърли към момичето, когато се обръщаше, за да побегне.

Мидори се стъписа и когато подобни случки се натрупаха, започна естествено да мисли, че Нобу всякак се мъчи да се държи враждебно. Не беше груб с другите, само с нея. Ако тя го запиташе нещо, той отказваше да ѝ даде приличен отговор, ако тръгнеше към него, той побягваше, ако му продумаше нещо, той се разгневяваше. Беше твърдоглав, намусен. Не можеше да му се угоди. Щом иска да бъде все така кисел, да избухва, защото нещо му е криво, да я обижда непрестанно — е, тогава няма какво да се смята приятел на Мидори. Тя беше много засегната. Не виждаше повече смисъл да разговаря с него. Ако не се налагаше непременно да си кажат нещо, отминаваха се на улицата. Никой от двамата не помисляше да поздрави другия. Разделяше ги широка река, която никаква лодка, никакъв сал не можеше да премине. Всеки вървеше по пътя си, покрай собствения бряг.

От деня след празника Мидори престана да ходи на училище. Огорчението ѝ не се махна така лесно, както калта от челото. Децата от главната улица и тези от глухата улица пак седяха едно до друго, но между тях вече съществуваше упорито разделение.

Беше долно от страна на Чокичи да посегне на момиче онази вечер, след като знае, че то не може да му отвърне със същото. Всички знаеха, че Чокичи всъщност е невежа, буйността на когото избиваше в крайност, но той навярно нямаше да се нахвърли върху тях така настървено, ако нямаше Нобу зад гърба си. Този Нобу, който се прави на толкова умен, толкова кротък — ако се позамислите, ще откриете, че той е бил на дъното на тази работа. Много добре: той е сред първенците на класа, бележките му са добри, наследник е на величествения храм; ала Мидори от Дайкокуя не му дължи дори къс хартия и няма за какво да търпи подобни обиди.

Нека храмът „Рюгеджи“ си има блестящи поклонници, мислеше си Мидори. Сестра ѝ Омаки има също поклонници с положение. Вече три години как е постоянна компаньонка на добрия стар Кауа, банкера, и Йоне, борсовия агент от Кабуто-чо^[2]; а Тини, който заседава в парламента, веднъж дори предложи да ѝ изплати всичките дългове и да се ожени за нея, но Омаки не го харесваше особено. За него също

хората имат добро мнение, това ще потвърдят всички, които го познават. Просто попитайте, ако не вярвате. Та ако не е Омаки, Дайкокуя сега щеше да е без клиента. Затова господин собственикът е толкова добър към майка ѝ, баща ѝ и към самата Мидори. Онази порцеланова статуя на Дайкоку, с която той толкова се гордеше и я държеше в една ниша — веднъж, когато Мидори и неин приятел играеха на волан в къщата, събориха една ваза и статуята се разби на парчета. Господинът пиеше саке в съседната стая, когато това се случи. „Понякога ти си доста жива, Мидори“ — рече той, нищо повече. А на момичетата от Дайкокуя това нямаше да им се размине. На всеки друг освен Мидори щяха здравата да му се накарат.

И цялата тази любезност се дължеше на Омаки. Самата Мидори не би била нищо повече от обикновено момиче, което държат да помага в къщата, но сестра и беше Омаки от Дайкокуя. Мидори нямаше причина да се чувства по-нискостояща от такива като Чокичи и нямаше никакво намерение да понася обиди от преподобния свещеник на „Рюгеджи“.

Училището вече нямаше да ѝ бъде приятно. Вроденото ѝ своенравие изплува на преден план. Тя счупи цветните си моливи, захвърли мастилото, остави настрана книгите и сметалото. Те повече не ѝ трябваха. И нищо нямаше да я възпре занапред да не играе с добрите си приятели.

[1] Жената на свещеника се нарича Дайкоку, „богиня на кухнята“. Оттук мисълта, че Мидори от Дайкокуя ще бъде идеална за Нобу от храма „Рюгеджи“. — Б.пр. ↑

[2] Това е един вид Уолстрийт на Токио. — Б.пр. ↑

Те долитат припряно вечер и си отиват печално на сутринта, отнасяйки спомените за разлъките prizори. Тук шапка, нахлупена ниско над очите, там лице, загърнато в шарф — най-добре ще е да не се заглеждате много. Възхитителният финес на процалното пошляпване цял те пронизва с тръпки и тази глупава усмивка те кара да изпиташ неудобство. Внимавайте, когато отивате в Сакамото; може да ви прегази някоя количка със зеленчук. На ъгъла при светилището „Мишима“ е сполучливо наречената Улица на лудите. Спокойната маска на лицето се разкривява и — трябва да признаем — той придобива вида на човек, станал лесна плячка за жените. „Може там, на работата си, да представлява нещо — казват градските клюкарки, като го зърнат да минава край тях, — но тази сутрин не бих дала за него пукната пара.“

Излишно е да припомним някому за дъщерята на Янг, обичана от император и прославена в „Балада за вечната несправедливост“, за да разберем, че е имало времена, когато дъщерите са били по-ценни от синовете. Тези глухи улички са родили доста принцеси. Например една хубавица, която сега живее в самия център на града, казват, че имала приятели благородници. На какво дърво расте оризът, пита тя най-новия си приятел с цялото простодушие на девойка, прекарваща в уединение; но при все това тя израсна тук и завърза пояса си така нескромно, както останалите през онези дни, когато правеше карти за игра, за да допълва доходите на семейството. Ала си отиде и мълвата за нея отстъпи на по-нова история за успех. Кокичи, втората дъщеря на текстилния бояджия, господствува в дома, наречен „Новият бръшлян“ и е една от сензациите, които привличат хората тук, на север от парка.

Приказките за тези, които са успели, се отнасят винаги само до дъщерите. Синовете са почти толкова полезни, колкото опашката на петнистия мелез, който души из боклука ей там. Здрави младежи, речовити и наперени на шестнадесет години, се събират в групи, наречени Петте и Седемте. Не още завършени ухажори, не още контета с флейти, затъкнати в поясите, те приемат водачеството на

главатари с дръзки имена. Понесли изрисувани фенери и с еднакви ленти за глава, те се навъртат пред увеселителните домове. Не след дълго ще почнат да играят на комар със страст и да закачат жените съвсем свободно. Честни труженици през деня, те се връщат от банята вечер с влачещи се сандали и дръзки модели кимоно, като дават мнението си по най-злободневните въпроси. „Видяхте ли новата едிகъде си? Прилича на момичето в магазина за конци, само че носът ѝ е два пъти по-сплескан.“ Това са за тях съществените неща. Пред всяка къща си изпросват без стеснение тютюн и всяка размяна на закачливи ощипвания и пощипвания за тях е репутация в живота. Наследникът на строгото скромно семейство е променил името си на Веселяка, застанал е пред главния вход и търси да се сбие с някого.

Властта на жените. Благоденствието на Петте улици не познава преходни сезони. Шествията от именити дами са вече старомодни, затова пък сандалите на прислужничките, пеенето и танците леят навсякъде настойчивия си ритъм. Какво искат да видят, та са се стълпили там толкова хора? Алени подплати и вдигнати нагоре коси, падащи свободно поли, бузи с трапчинки и усмихнати очи. Трудно може да се отвърне защо е така, но името на преуспяващата хубавица буди уважение наоколо. И вие, който живеете по-далеч, навярно трудно ще го проумеете.

Не беше странно, че Мидори изпадна в такова униение. Не виждаше нищо в мъжете, което да буди страх, не виждаше нищо в професията на сестра си, от което да се срамува. Сбогуването със сълзи, когато сестрата заминаваше за големия град, беше сън от далечното минало и сега Мидори по-скоро завиждаше на преуспялата Омаки, способна в самия връх на професията си да направи толкова за майка си и баща си. Мидори не знаеше нищо за скърбите и борбата на Омаки. Всичко беше така възхитително — тихите примамващи звуци, отправени към минаващия мъж, потупването по стената за успех, игривото пощипване и пошляпване на отиващия си гост. А пък тя — то беше малко тъжно — скиташе из града, като си служеше невъзмутимо със специалния жаргон на квартала. Беше тринадесетгодишна. Галеше куклата си, също както дъщерята на принца би галила своята, но курсовете по добро държане и домакинство бяха само за училището, а

онова, което истински привличаше вниманието ѝ, бяха клюките за гостите, желани и нежелани, хубавите дрехи и възглавничките, с които се афишираше нечие благосъстояние, бакшишите за чайната, които създаваха познанства с добри клиенти. Крещящото бе добро, повъздржаното — фиаско. Мидори си мислеше, че е достигнала възрастта на благоразумието, но тази увереност беше преждевременна. Тя оставяше природната ѝ упоритост да я води към всякакви неоформени планове и възжеления. Цветето пред очите бе все още най-доброто.

Улица на лудите, Улица на късно ставащите. Тук също алеите току-що бяха пометени и напръскани. После те се зададоха по улицата, всеки изпълнител с единствения си номер, от Маненчо и Ямабукичо, и Шинтанимачи, където се бяха подслонили за през нощта. Те също се наричаха артисти. Жонгльори, които продаваха на табла сладки, клоуни, танцьори с чадър и изпълнители на танца на лъва, с облекло най-различно, като техните способности: един с хубаво лятно кимоно, друг с избелели памучни дрехи, препасани с тесен чер пояс. Мъже и хубавички жени. Трупи от по шест-седем и десет души и един окаян старец, който крета самичък с очукан шамисен под мишница. Момиченце на четири-пет години с яркочервена лента за привързване на ръкавите щеше да танцува под звуците на „Кинокуни“^[1]. Тяхна цел беше кварталът, където щяха да забавляват гостите, останали за през деня, и да разсеят тъгата на дамите; печалбата ще е достатъчна да изхрани онези, които веднъж са си опитали късмета в тази професия, вместо завинаги да я зарежат. Шествието се движеше, нехайно към малкия приход, който щеше да получи в тези отдалечени улици. Дори просякът в дрипи не си направи труда да спре.

Една певица вървеше отстрани, нахлупила ниско над лицето си периферията на своята шапка, и това, което се виждаше от бузите ѝ, караше хората да искат да видят повече. Тя беше прочута с гласа и играта си. Жената от книжарницата би била доволна да я чуе поне веднъж.

— Искате да я чуете? — Мидори, току-що взела сутрешната си баня, приповдигна косите си с дървен гребен и изтича да спре певицата. Можеше да се предположи, макар самата Мидори да не изрече нищо, че тикна пари в ръкава на дамата. Мидори обичаше тази песен и в нея се разказваше за една нещастна любов. Дамата се

отдалечи с изискана молба за бъдещо покровителство — с ясното съзнание колко малко може да го очаква.

Каква постъпка — и при това още дете. Мидори привличаше по-силно вниманието на тълпата, отколкото дамата.

Щеше да бъде забавно да се спрат най-добрите от тях, да екнат в улицата флейтата, шамисенът и барабанът, да запеят и затанцуват хората, да направят това, което никой друг не прави.

[1] Известна песен, в която се говори за лодките с мандарини от Кинокуни в Южна Япония. Това е родният град на Мидори, в района на сегашната префектура Уакаяма. — Б.пр. ↑

„Така го чух изречено“ — започваше сутрата^[1]. Това бе величественият храм и пеещият глас, носен от лекия ветреца с мирис на борова смола, щеше да почисти праха от нечие сърце.

Дим се издигаше от печенето на рибата в кухнята и върху надгробните камъни в подходящ случай се виждаха проснати да съхнат дрехи на ромбове. Все пак нищо от това не можеше да се изтъкне от някого като нарушение на дисциплината^[2] и въпреки всичко онези, които биха искали да превърнат духовниците в дървени глави, можеха да открият тук признаци на твърде основателно отстъпление към светското. Тялото на преподобния отец бе изпълнено с неговата сполука. Благоутробието му беше забележително красиво. А къде можеше да намери човек думи за възвала великолепието на неговия тен? Нито в бледорозовия цвят на цъфналата вишна, нито в още по-розовия на прасковата. Изящен медночервен блясък от темето на обръснатата му глава струеше надолу по лицето и врата и нито петънце, което да го помрачава. Когато повдигнеше дебелите си вежди, сега малко прошарени, и избухнеше в онзи характерен свой смях, ти ставаше малко неловко да не би Буда в голямото преддверие да се стресне от почуда и да тупне от своя пиедестал.

Жената на свещеника нямаше много повече от четиридесет. Кожата ѝ беше бяла, а косата тънка, събрана в мъничък кок. Всеки би казал за нея, че не е чак дотам непривлекателна. Беше мила с благочестивите и дори хлевоустата жена на цветаря пред вратите на храма не можеше да изрече нищо лошо за нея — това бе без съмнение плодът на дребните услуги, подарените вехти кимона и остатъците от по-хубавата храна.

Преди обикновена мирянка, тя рано остана вдовица. Нямаше къде да се дене и се приюти в храма, където, ако свещеникът ѝ даваше по малко храна, щеше да остане там да прислужва. Пое домакинската работа от прането до готвенето и дори помагаше на мъжете в поддържането на гробището. Негово преподобие обмисли внимателно икономическата изгода от нейните услуги и скоро благоволи да прояви

към нея благосклонност. Тя знаеше, че намерението му не изглежда толкова благоприлично, колкото трябваше да бъде. Помежду им имаше двадесет години разлика. Но къде другаде можеше тя да отиде? Беше свикнала с мисълта, че храмът е добро място, където да живееш и да умреш, и се бе научила да не обръща особено внимание на любопитните погледи. Докато за правоверните положението беше малко смущаващо, жената нямаше никаква вина и не им даваше сърце да я упрекнат.

Тя беше бременна с първото си дете, О-хана, когато един бивш търговец на петрол, който се казваше Сакамото и изпълняваше с готовност подобни задачи, се намеси от името на паството, за да се спази приличието — щеше наистина да бъде много силно, ако се каже, че той уреди сватбата.

Тя роди две деца — първо О-хана, а после Нобу. Благочестиво, своенравно дете, което стоеше в стаята си по цял ден, и очарователно момиче с гладка кожа и закръглена мъничка челюст. О-хана не се отличаваше с истинска красота, но беше в най-добрите си години и много ѝ се възхищаваха. Щеше да е срамота да не се използват заложибите ѝ и все пак едва ли можеше да се смята за нормално дъщерята на един свещеник да стане професионална компаньонка на мъже. Макар да имаше светове, където самият Буда дрънкаше на китара, в този свят човек понякога трябва да си дава сметка какво мислят за него другите. Затова преподобният отец отвори хубаво магазинче на една оживена улица в Тамачи да продава пресен чай и постави там О-хана — а в магазинчето тя можеше добре да използва чара си. Младежите, които не са наясно за мерките и още по-малко за цените, започнаха да се тълпят. Едва ли имаше ден, в който заведението да се опразни преди полунощ.

Дейният обаче беше самият свещеник. Събираше парите, наглеждаше магазина, извършваше опела. Трябваше да се произнасят и проповеди по няколко пъти в месеца, да се водят счетоводните книги, да се четат сутри. Като не знаеше колко още ще може да издържи на всичко това, той въздъхваше негласно, изнасяше вечер възглавницата си на цветя във на верандата и сядаше да си вее полугол пред чаша чист джин. Обичаше риба и по-специално змиорка на скара. Нобу отиваше да купи рибите от главната улица — и трябваше да донесе големи, тлъсти и по-едри. Нобу, кипнал от негодувание, задето му

заръчват такова нещо, потегляше, загледан в краката си. Ако в книжарницата през улицата имаше както обикновено много деца, той отминаваше равнодушно рибарницата, защото се боеше да не го хванат, че върши нещо неподходящо за семейството на свещеник, а като стигнеше до ъгъла, свръщаше обратно и бързо се шумгваше в магазина, щом не се виждаше никой. Сам той никога нямаше да вкуси риба през живота си.

Негово преподобие беше прагматик до мозъка на костите. Беше си спечелил донякъде славата на алчен човек, но не се отличаваше с особена боязливост, за да обръща внимание на зловните клюки. Когато му остане малко свободно време, мислеше си той, ще опита да направи сам грапи за празника Отори. Отдавна се бе спрял на възможността да открие лавка пред вратите на храма. Ще накара добрата си жена да върже косите си като дюкянджийките и ще я сложи да продава украшения за коса, с гаранцията да вещаят добро на притежателите си. Отпърво тя се опъна, но после научи за голямата печалба, която си докарват любителите търговци по цялата улица. Ще има такава тълпа и никой няма да гледа тъкмо нея, а пък след залез едва ли някой ще я забележи. През деня тя постави на лавката жената на цветаря, а когато се свечери, излезе да продава сама украшенията за коса. Дали беше от лакомия за печалба, но свенливостта ѝ се изпари и преди да си даде сметка, вече викаше не по-зле от най-гръмогласните: „Хайде на евтинията, хайде на евтинията!“ Понякога изтичваше и дръпваше за ръкава някой минувач. Блъскан от множеството, той скоро изгубваше желание да търси по-качествена стока, забравяше и това, че само преди два-три дена е идвал в същия този храм да подири спасение. „Три за седемдесет и пет сена.“ Цената ѝ даваше възможност да започне пазарлък. „Много искате. Нека да са пет за седемдесет и три.“

Безспорно имаше всякакви начини да се реализира нечестна печалба, мислеше си Нобу. Дори ако слухът за новата инициатива на баща му не достигне до ушите на паството, пак оставаше въпросът какво ще си помислят съседите. Ами ако училищните му другари се научат и почнат да си шепнат, че семейството на свещеника от „Рюгеджи“ се е заловило да продава украшения за коса и че добрата майка на Нобу се дере на улицата като луда?

— Няма ли да е по-добре да се откажем от това?

Но преподобният отец много се смя на тези негови думи.

— Кротко, синко, кротко. Ти нищо не разбираш от тази работа.
— Нямахме смисъл да обсъжда това с Нобу.

Молитви сутрин, сметки вечер. Преподобният отец се усмихваше щастливо, докато изчисляваше сумата със сметалото си. Нобу гледаше отвратен. Какво беше накарало баща му да стане поп?

Двама родители и две деца — спокойно, самостоятелно семейство. Нямахме за какво да унива Нобу. Винаги е бил кротко дете и никой никога не бе обръщал никакво внимание на предложенията му. Инициативите на баща му, поведението на майка му, възпитанието на сестра му — всичко му изглеждаше напълно погрешно, но знаеше и това, че никой няма да го послуша, и запазваше за себе си своите възражения. Колкото своенравен и надут да го смятаха познатите му, той беше мекошав. Нямахме лек за това. Не смееше да излезе и протестира, когато чуеше, че някой е злословил за него. В такива случаи той се затваряше в стаята си, твърде плах да се опълчи срещу своя хулител. Бележките му в училище бяха добри и положението му там доста завидно, затова никой не подозираше неговата слабост. „Нобу ми играе по нервите — оплакваше се някой, — студен е отвътре като полусварена кнедла.“

[1] Религиозно поучение. — Б.пр. ↑

[2] Будистките свещеници преди за разлика от повечето сега имали забрана: да не се женят и да не ядат риба и месо. — Б.пр. ↑

Вечерта на празника Нобу не беше в къщи — пратиха го при сестра му в магазина. Прибра се късно и не знаеше нищо за случилото се при книжарницата. Когато на сутринта научи подробностите от Ушимацу, Бунджи и останалите, бе потресен отново от буйността на Чокичи, но в края на краищата нямаше в какво да упрекне виновника за случилото се. И все пак Нобу се почувствува уязвен заради начина, по който бе използвано името му. Той не беше участвувал в инцидента и въпреки това му се струваше, че носи голяма част от вината.

Чокичи може би съзнаваше, че е прекалил, и три-четири дена отбягва Нобу. Но скоро фурорът като че стихна.

— Знам какво си мислиш. Но то стана тъкмо така. Откъде да знаем, че Шота не бил там? Нямаше какво да обръщаме внимание на онази жена може би и не трябваше да набиваме Сангоро. Но отидохме да си поразмахаме там фенерите, разбираш ли, и какво друго ни оставаше да направим? Просто искахме да се покажем по-буйни. Сега признавам, сгрешихме. Винаги забравям какво си ми казал. Но ти няма да ме отбягваш, нали, Нобу? Трябваше тогава да направим нещо, просто да те вземем с нас, и сега нямаше да ни отбягваш. Слушай какво: хайде ти стани главатар на бандата. Дори ако не ти се ще. Идния път ще се представим по-добре.

„Не е за мен тази работа“ — искаше му се да каже на Нобу. Ала извинението беше твърде жалко и упреците му се стопиха.

— Добре, ще направя каквото мога. Но ти просто сам си причиняваш болка, като се биеш с хора, които не могат да се защитят. Не се занимавай с Мидори и Сангоро. Сбий се с Шота, когато е заедно с бандата си, не започвай битки с другите.

Невинно пострадалият беше Сангоро. Ритан и бит до насита от нападателите си, той през следните два-три дена просто не можеше да се изправи. Вечерта, когато трябваше да откара празната рикша на баща си до чайната, приятелят му доставчикът го спря по пътя.

— Какво, по дяволите, се е случило с теб, Сангоро? Изглеждаш ми на съвсем пребит. — Но бащата бе известен като Тецу Поклона, за когото не се знаеше някой път да е надигал глава срещу човек, стоящ по-високо от него. Тецу нямаше да протестира срещу най-голямата неправда, извършена към него, да кажем, от някой благородник в квартала, от собственика на къщата, която наемаше, или на земята, на която тя бе построена. Сангоро знаеше, че е съвсем излишно да ходи да плаче пред баща си.

— Те притежават тази къща, знаеш това добре. Не ме интересува дали ти си бил правият, а син му кривият; няма да се биеш с Чокичи. Върви да се извиниш, върви. Просто не знам какво да правя вече с тебе. — Затова на Сангоро му оставаше само да страда негласно.

След десетина дена обаче, когато болките преминаха, с тях си отиде и възмущението. Той пак започна да се грижи за бебето — малкото братче на Чокичи, — щастлив при мисълта за двата сена, което това щеше да му донесе.

— Върви да спиш. Добре, добре.

Беше петнадесетгодишен, в най-чувствителната възраст, но сигурно не се замисляше каква картинка представлява, привързал бебето за гърба си. Дори отиваше така до главната улица, за да стане там отново прицел на шеги от страна на Мидори и Шота.

— Сангоро не е мъж — казваха с присмех те, но това не можеше да го пропъди.

През пролетта вишните разцъфват, а през лятото идват фенерите за късния Тамагику^[1]. Наесен през Йошиуарския карнавал някой преброи седемдесет и пет рикши, минали по тази улица само в продължение на десет минути. В края на карнавала, когато червени водни кончета се стрелкат над оризищата сутрин и вечер ветровете са студени. Скоро яребиците започват да се обаждат в канала Йокобори. Тамянтът против комари по магазините отстъпва място на дървените въглища за джобните отоплители, хаванчетата звучат някак печално, а в квартала часовникът на Кадоеби^[2] като че също е станал меланхоличен. Огньовете блестят в Нипори^[3] независимо от годишното време, но едва сега човек започва да ги забелязва: „Това димът от мъртвите ли е?“ Напев на китара се спуска на пътя зад чайните,

вдигаш нагоре глава и се заслушваш. Той долита от бялата ръка на някоя гейша. Самият напев не е нищо особено, той гласи: „Тук, където двама с теб прекарваме нашта любовна нощ“, и все пак докосва ухото особено трогателно. Една жена, обитателка на тези места, казва, че гостите, които идват за пръв път в квартала по това време на годината, не приличат на безгрижните и весели посетители от лятото. Те са мъже, от които лъха тежка сериозност.

Би било излишно да се описва всичко. Ето какви неща си говореха хората пред храма „Дайонджи“. Една сляпа масажистка на двадесет години, нещастна в любовта и отчаяна поради недъга си, се удавила в езерото при Мизуноя. Някой попита Кичигоро, момчето от бакалницата, защо Такичи — чиракът на дърводелеца — не се вижда напоследък тъдява. „Много се е запалил по ей това“ — отвърна Кичигоро и разклати въображаема кутийка, с която се хвърлят зарове. Никой като че не прояви интерес към подробностите. Вън на главната улица три-четири дечица играеха на ринги-ринги-рае и дори пеещите им гласове звучаха тихо, приглушено. Само рикшите на път за към квартала пак отминаваха бързо, бързо.

Нощта, в която пръв път закапе есенният дъжд, винаги навява тъга, а после, преди още да се опомниш, почва да барабани по покрива истински порой. Тъй като книжарницата рядко привличаше случайните минувачи от улицата, сега предните ѝ капаци се затваряха още по здрач. Вътре, играейки на топчета, бяха както обикновено Мидори и Шота с още две-три други по-малки деца.

— Купувач ли е? Има някой отвън — вдигна глава Мидори.

— Аз нищо не чувам. Но може би някой идва да играе с нас. — Шота престана да пресмята спечеленото в играта: две и четири и шест-осем-десет, загледан в очакване към вратата. Стъпките спряха точно отпред.

[1] Тамагику била куртизанка в осемнадесети век. През юли всяка година Йошиуара се украсява с фенери в нейна чест. — Б.пр. ↑

[2] Много прочут дом в Йошиуара. Той работи и до днес, почти единственият, който полага усилия да запази йошиуарските традиции. — Б.пр. ↑

[3] По-рано в Нипори имало крематориум, непосредствено на север от парка Уено. — Б.пр. ↑

— Бау! — Шота отвори вратата и подаде глава навън, за да види кой от приятелите му идва. Някой се отдалечаваше бавно под стрехите на две-три къщи от него. — Кой си ти, кой си ти? Хайде, ела вътре. — И Шота нахлузи сандалите на Мидори, изтича вън на дъжда. — О, това бил той. — Върна се към книжарницата. — Няма да дойде, дори ти да го извикаш, Мидори. Това е той. — Шота изви длан върху косата си, за да изобрази бръсната глава на свещеник.

— О, той ли бил? Нафукан поп. Не мога да го търпя. Просто не мога. Идвал е да си купи молив или нещо такова, чул ни е, спрял се е отвън да слуша и после си е отишъл. Нагъл, долен, надут, пелтек, зъбите му на километър един от друг — нека само да дойде и Мидори ще му даде заслуженото. Не беше чак толкова страшен. Мидори потрепна, когато дъждът, който се стичаше от стрехите, ѝ капна на челото. Тя виждаше Нобу на светлината на газовите лампи, вече на четири-пет къщи от нея. Беше приведен леко напред и носеше груб японски чадър над рамото.

Мидори все гледаше подир него. Гледаше как стъпва тежко по улицата.

— Какво има, Мидори? — потупа я Шота по рамото.

— Нищо — отвърна разсеяно тя и се обърна, за да се прибере в магазина. — Не мога да го търпя. — Започна да брой спечеленото в играта. — Като го гледаш така да се мъдри, никога не ще помислиш, че може да участвува в побой. Не можеш да кажеш какво му е в главата. Ти не го ли мразиш? Според майка ми добрите хора си казват всичко направо. А той върши тъкмо обратното, ето какво не му харесвам. — Винаги се цупеше, беше всъщност лош, стига да разбереш това. Шота не е ли съгласен? Мидори не можеше да намери достатъчно резки думи.

— Все пак знае нещо. Не е като невежата Чокичи.

— Какви големи приказки! Знаем, че си вече порасъл, Шота. Хайде, кажи още някои такива. — Тя се пресегна и го оципа по бузата. — Вижте го. И той като същински поп.

— Скоро ще порасна, ако не съм още. И сигурно ще нося дълго палто като мъжа от Кабатая и златния часовник, който баба пази за мене; ще си направя и пръстен, ще пуша цигари. Как мислиш, че ще изглеждам?

— Чудесно! — изсумтя Мидори. — Ти с дълго палто. Ще приличаш на подвижно аптекарско шишенце.

— Какво искаш да кажеш?... Мислиш, че винаги ще бъда толкова малък? И аз ще порасна.

— Кога ще стане това, Шота? Чуй — и мишките ти се смеят.

Мишките се гонеха назад-напред по кухнята таван.

Всички се изсмяха освен Шота. Очите му както винаги шареха от един на друг.

— Мидори ми се присмива. Но аз ще порасна. Какво смешно има в това? И ще си взема хубавичка жена, и ще излизам на разходка с нея. Обичам хората да бъдат хубави. Не като Лещенката от фурната или Маджуненото лице от магазина за подпалки. Ако някой се опита да ми даде някоя от тях за жена, ще я изпъдя да си върви в къщи. — Той добави натъртено, че мрази повече от всичко на света белезите от шарка по лицето.

— Добре, че все пак идваш тук в такъв случай — изсмях се книжарката. — Не си ли забелязал, че и аз имам такова лице?

— Но вие сте възрастна. Пък аз говоря за кандидатките за женитба. Старите тук не влизат в сметката.

— По-добре да си бях мълчала... Чакай да помисля. Казват, че най-хубавите момичета наоколо били О-року от цветарницата и Кии от магазина за бонбони. Реши ли се вече, Шота? Какво ще предпочетеш? Хубавите очи на О-року или хубавия глас на Кии?

— О-року, Кии — какво им е хубавото? — Той се изчерви и отстъпи от светлината.

— Обичаш тогава Мидори, така ли? Всичко ли си решил вече?

Шота бързо се обърна.

— Какво говори тя? — И поде училищна песен, като зачука в такт по стената.

— Да почнем отново играта. — Мидори събра топчетата. Тя не се беше изчервила.

Нобу би могъл да мине за към сестра си отдругаде, но щом предпочете прекия път, трябваше да поеме риска: решетеста пътна врата, а отвътре камен фенер, ниска ограда, есенни храсти — всичко излъчваше някаква тиха прелест. Тръстикови щори се вееха над верандата и човек почти можеше да си представи как иззад плъзгащата се врата сегашната вдовица от „Азечи но Дайнагон“ си чете молитвата, как младата Мурасаки^[1] се появява с коса, подстригана, както са се подстригвали късо много отдавна децата. Това беше домът на господина, който притежаваше Дайкокуя.

Дъжд вчера, дъжд и днес. Зимната подплата за кимоното, която сестра му поръча да ѝ занесат, беше готова и майката на Нобу бързаше да ѝ я прати колкото може по-скоро.

— Дори ако трябва да побързаш малко повече от друг път, не би ли могъл да занесеш подплатата на сестра си на път за училище? Тя ще се надява за нея, знам аз.

Нобу никога не можеше да откаже нещо. Той нахлузи чифт обувки за дъжд с дървени подметки и след миг излезе от къщи с вързопа под мишница и чадър над рамото.

Когато достигна рова с вода, пое по уличката, откъдето минаваше винаги. При вратата на Дайкокуя порив на вятъра вдигна чадъра му. Това не биваше да става. Той запъна крака и задърпа да удържи чадъра, но каишката на едната му обувка се отскубна. А изглеждаше съвсем здрава, когато той излизаше от къщи. Кракът му се отплесна в калта — това беше много по-сериозна спънка, отколкото чадърът.

Нямаше спасение. Нобу хапеше устна от досада. Като опря чадъра на пътната врата, той се подслони вътре на сухо и се зае да поправя каишката. Но какво да стори? Той беше млад господин, несвикнал да си служи умело с ръцете, и колкото и да бързаше, поправката сякаш никак не напредваше. По-бързо, по-бързо. Измъкна голям лист хартия, на който бе писал съчинение, откъсна малко от него и се опита да усуче връв. Коварният вятър подушна отново и чадърът

подхвъркна в калта. Ех, че беля! Когато се пресегна да хване чадъра, подплатата за кимоното на О-хана се изтърколи от коляното му. Обвивката се изцапа, дори ръкавът на Нобу се покри с кал.

Лошо е да си въвн на дъжда без чадър, но несравнимо по-лошо е да ти се скъса сандалът по пътя. Мидори забеляза това отдалеч през вратата и портата.

— Да му дам ли нещо да си завърже обувката, мамо? — Тя зарови в едно чекмедже на масата за шев и извади късче щампосана коприна. Твърде припряна да нахлузи по-скоро сандалите си и без да помисли, че ще ѝ трябва и чадър, тя се втурна навън по градинските плочи.

Лицето ѝ поруменя, когато наближи и видя кой е мъченикът. Сърцето ѝ трескаво заби. Дали някой не я е видял? — Тя плахо се промъкна до пътната врата. Нобу хвърли бърз поглед през рамо. Студена пот затече по страните му и той изпита внезапен подтик да побегне, както беше бос.

Мидори — такава, каквато я познаваме, би го посочила заядливо с пръст: „Вижте го, моля ви се! Погледнете го само!“ Щеше да се изсмее неудържимо. Да излее всичката злоба, насъбрала се в нея. „Добре ти е било да гледаш как ни развалят забавата онази вечер само защото си излязъл да нападнеш Шота. Насъска ги да набият Сангоро, а какво ти беше направил той? Ти беше зад тази работа, ти ги командуваше всичките тях тогава. Какво казваш, че съжаляваш за това? Нали ти караш такива като Чокичи да ме наричат с мръсни имена. И какво, ако съм като сестра си? Какво лошо има в това? Не ти дължа нищо, нито стотинка. Имам си баща и майка, господина в Дайкокуя, имам си сестра и защо да търся благосклонност от разни там смачкани попове. Затова нека сложим край на това. Ако имаш нещо да ми кажеш, кажи го открито, не го дрънкай зад гърба ми. Аз съм насреща — всеки път, когато решиш да се биеш. Е, какво ще кажеш на това?“

Би го хванала за ръкава и нападнала с ожесточение, което ще го нарани дълбоко. Но ето че всъщност се свиваше плахо зад пътната врата. И зъб не обели. Продължаваше да стои там, скована от смущение, не можеше да отвори уста, нито да се оттегли и го зарече. Това беше наистина съвсем различна Мидори.

[1] Мурасаки е голямата любов на принц Генджи от „Разказ за Генджи“. Вдовицата на „Азечи но Дайнагон“ била нейна баба. — Б.пр.

↑

Нобу винаги доближаваше вратата на Дайкокуя с нарастващ страх и когато преминаваше, не поглеждаше нито вдясно, нито вляво. Но сега този проклет дъжд, този проклет вятър и накрая тази каша? Стоеше под стрехата на пътната врата и се опитваше да усуче връв от хартията. Без друго притеснен, той чу стъпки и се почувствува още по-окаян — сякаш някой изля върху него ледено студена вода. Целият затрепера, лицето му промени цвят. Дори без да погледне, той знаеше, че това е Мидори. Обърна ѝ гръб и се престори, че е погълнат от поправката на скъсаната каишка, ала бе обзет от такъв страх, че трудно можеше да разбере кога обувката ще стане готова, за да я нахлузи отново.

Мидори стоеше и гледаше. Колко е несръчен! Как може да се надява, че то ще стане по този начин? Виж, връвта се разсуква, преди още да я е усукал докрай. А сега пък слага някаква сламка. Каква полза от това? И не вижда ли, че се цапа с кал? Къде е отхвъркнал чадърът му! Защо не го затвори? Мидори едва се въздържаше. И въпреки това продължаваше да мълчи. Можеш да я завържеш с ей това — но нещо я възпря да му извика. Стоеше скрита зад вратата и не обръщаше внимание на дъжда, който мокреше ръкавите ѝ.

От къщи долетя гласът на майка ѝ; тя не можеше да види какво става там.

— Мидори, въглените за ютията са готови. Къде се дяна това дете? Какво правиш там отвън на дъжда! Пак ще настинеш, а едва-що си оздравяла.

— Веднага се прибирам — отвърна Мидори с желанието по някакъв начин Нобу да не може да я чуе. Сърцето ѝ лудо биеше. Тя не можеше да отвори вратата, не можеше и да зареже Нобу в беда. Като премисли всички възможности, най-сетне провря ръка през решетката и подхвърли на Нобу парчето плат. Той не го взе. О, продължава да си бъде същият! Всичкият яд на Мидори се изписа на очите ѝ, те се изпълниха със сълзи на досада. Какво има той против мен? Защо не ми го каже открито? И аз има какво да му кажа. Невъзможен е.

Но ето че майка ѝ я извика пак. Мидори отстъпи крачка-две от пътната врата, после събра сили в себе си — какво си мисли тя, защо така да се унижава — и закрачи твърдо към къщи.

Нобу изведнъж се почувствува изоставен. Обърна се към пътната врата. Коприненото парцалче, блеснало с кленовите си листа на дъжда, лежеше на земята до краката му. Загледа го с благодарност пряко воля и все пак, макар да беше в окаяно състояние, не се реши да посегне и го вземе.

Ясно бе, че усилията му са обречени на провал. Извади шнура от наметалото си и го прекара няколко пъти около дървената обувка и ходилото. Това навярно ще помогне — той тръгна, но просто бе невъзможно да се движи. Ще може ли някога да стигне до Тамачи? Няма надежда. Тръгна отново, стиснал пакета под мишница. Очите му неволно се върнаха на кленовите листа върху парчето коприна.

— Какво има? Скъса се, така ли? — Някой се обади зад него. — Няма да стигнеш далеч по този начин.

Това беше свадливият Чокичи, очевидно на път за в къщи от квартала. Поясът му бе стегнат ниско над бедрата по дръзкия начин, който той обичаше да показва. Носеше съвсем ново наметало и на рамото — чадър с шарени фигури, а блестящият лак на обувките му за дъжд показваше, че са били извадени от кутията в магазина едва тази сутрин. Внушителен вид наистина.

— Скъса се и не мога да направя нищо, за да я поправа — рече отпаднало Нобу.

— Ясно. Сигурен съм, че не ще можеш. Но не се безпокой. Вземи моите. Те няма да се скъсат.

— Ами ти?

— Аз съм свикнал да ходя бос. Да действваме. — И Чокичи повдигна решително полите на кимоното си и изу обувките. — С твоите доникъде няма да стигнеш.

— А ти бос ли ще вървиш? Не мога да си позволя...

— Нищо, свикнал съм. Ти ще си нараниш краката, но моите са здрави. Хайде, обувай ги. — Надвисналите вежди се смръщиха, но думите прозвучаха съвсем дружелюбно за момче, широко известно като бог на крамолите. — Ето. Ще хвърля твоите вътре през кухненската ви врата. Нищо повече. Хайде, да ги вземаме. — Като

извърши тази благородна постъпка, Чокичи протегна ръка за скъсаните обувки. — Заминавай! Ще се видим на училище.

Единият тръгна към сестра си, другият зави към къщи, а червените кленови листа, събрали в себе си толкова огорчения, останаха да лежат забравени до пътната врата.

Тази година празникът Отори трая три дена^[1]. Вторият ден имаше лошо време, валеше дъжд, но останалите два дена бяха хубави и тълпите — огромни. Несвикнали да изпускат такива възможности, младежите се стичаха в квартала през задната порта, така че при затишието на предната врата човек добиваше впечатление, че посоките изведнъж са се променили. И изпитваше страх да не би подпорите на небето и земната твърд да поддадат от силния шум. Групи младежи се бутаха, заловени под ръка, през подвижните мостове и по Петте улици и пореха тълпите така, както лодките порят реката. Музика и танци, остри викове от неугледните къщички покрай рова и китари в повъзвишените сфери — ужасна смесица от звуци, която тълпите нямаше скоро да забравят.

Шота имаше почивка, не събираше лихвите тези дни. Отиде първо да намери Сангоро, който продаваше печени картофи, а после да види как Северния елен от Дангоя се справя с продажбата на не особено привлекателните сладки, които предлагаше.

— Много пари ли изкарваш?

— Идваш тъкмо навреме, Шота. Свърши ми се стоката. Какво ще продавам сега на хората? Сложих още да се пекат, но клиентите все прииждат.

— Не ти е съвсем ясна твоята работа, нали? Надникни в гърнето. По краищата винаги остава по нещо. Просто наливаш леко подсладена вода, нищо повече, и сладките ще стигнат за десетина-двайсет души. Всички правят така. Кой ще те забележи при тази тълпа? Хайде, действуйвай. — И Шота посегна сам към купичката със захар.

— Брей, че изпечен търговец! — Еднооката майка на Северния елен преливаше от възхищение. — Просто ме плашите, като ви гледам.

— Не е необходимо човек да бъде толкова врял и кипял, за да го знае. — Той отмина съвсем леко похвалата й. — Току-що видях Шишкото нагоре по улицата да прави същото.

— Виждал ли е някой Мидори? — запита той след малко. — Цял ден вече я търся. Да не би да е ей там? — И Шота кимна към квартала.

— О, Мидори ли? Мина преди малко по моста. Как не си я забелязал? Косата ѝ е направена ей така. — И Северния елен разпери широко ръце над главата, за да очертае внушителните размери на *шимада* — прическата, която момичето си прави, когато навлезе в младостта. — Изглежда добре. Добре — повтори той и си избърса носа.

— По-хубава е от сестра си, обзалагам се. Може би ще стане като нея. — Шота заби очи в земята.

— Надявам се, да. Тогава ще ходим да я купуваме. Догодина ще си отворя лавка и ще изкарвам малко пари. — Северния елен нищичко не разбра.

— Ха, ха. Тя няма да пристъпи до теб.

— Какво искаш да кажеш, какво?

— Няма да го стори, и толкоз. Има цял куп причини. — Шота се изсмя малко неловко. — Е — подхвърли той през рамо, когато тръгна към вратата, — излизам да се поразходя. Ще се върна след малко.

И запя със странно колеблив глас:

*О, къде си ти, младост безгрижна,
цвете бях, пеперуда...
А сега сам аз най-добре зная
как се линее и страда.*

Той изтананика рефрена още веднъж. Дребната му фигурка скоро се изгуби сред тълпата, сандалите с кожени подметки и сега просто летяха по улицата.

Проби си път с блъскане и лакти до самия ров и там насреща му се зададе Мидори. Говореше с някаква жена от квартала. Това наистина беше Мидори от Дайкокуя, но Северния елен не беше сгрешил: малко свенливо тя носеше косата си на току-що направена *шимада*, завързана с разкошна извивка на панделката. Гребените ѝ бяха от черупка на костенурка, а от иглите за коса висяха и проблясваха снопчета лентички. Беше облечена по-изящно от друг път, по модела „Кукла от Киото“. Шота не можеше дума да продума. В друг случай щеше да изтича към нея и да я хване за ръката.

— Шота... Вие сигурно сте заета, Оцума. Няма нужда да идвате с мен по-далеч. Ще продължа с него. — И Мидори наклони глава за сбогом.

— Е, Мидори си намери някого, когото харесва повече — изсмя се Оцума. — Тя няма нужда от мен. Затова ще отида по покупки. — И се отдалечи с дребни, мънички стъпки, а двамата я проследиха с поглед, докато свърна по една уличка към квартала.

— Прическата ти е чудесна — дръпна Шота Мидори за ръкава. — Кога си я направи? Вчера? Или тази сутрин. — И добави с лек укор: — Защо не ми каза?

— Направиха ми я тази сутрин в стаята на Омаки. На мен не ми харесва. — Тонът на Мидори беше унил, тя гледаше в земята и сякаш се срамуваше от минаващите тълпи.

[1] Панаирът Отори става през онези дни на ноември, които попадат в зодиакалния знак „птица“. Някои години трае два, а други — три дена. — Б.пр. ↑

Похвалите звучаха в ушите ѝ като упреци, а когато минувачите се обръщаха възхитени, на нея и се струваше, че и се присмиват.

— Отивам си в къщи.

— Защо? Каква е причината? Да не се е случило нещо? Да не си се била с Омаки?

Мидори почервения. Беше ясно, че той е още дете и никак няма да разбере. Като минаха край Дангоя, Северния елен се провикна предвзето:

— Колко добре си подхождат дамата и господинът.

Мидори имаше вид, сякаш искаше да се разплаче.

— Недей вървя с мен, Шота. — И тя избърза една-две крачки напред.

Беше обещала да отиде на панаира Отори с него. Защо тогава тази промяна, защо това бързане да се прибере в къщи?

— Няма ли да се изравниш с мен? Защо вървиш натам? Слушай, Мидори! — Шота не бе свикнал да му се противят. Но Мидори крачеше напред така, сякаш искаше да се отърве от него. Каква ли беше причината? Шота я дръпна за ръкава да я спре, взря се изпитателно в лицето ѝ.

Тя само поруменя още повече.

— Няма нищо — отвърна тя, но тонът ѝ показваше, че работата не е толкова проста.

Мидори наведе глава и се провря през пътната врата. Шота бе идвал тук често и не видя причина да спре пред дома ѝ. Съпроводи я вътре, след като прекосиха верандата.

— Добре си направил, че си дошъл, Шота — зарадва се, като го видя, майката на Мидори. — От тази сутрин дъщерята е в лошо настроение. Какви разправи бяха! Влез да я поразсееш.

— И каква е причината за това? — попита важно Шота.

— Скоро ще и мине. — Майката се усмихна особено. — Просто се е поразглезила. И ти ли се биеш с приятелите си? Що за момиче е тя?

Мидори не отвърна. Лежеше по очи под един юрган, който беше разгънала в задната стая.

Шота я доближи плахо и остана на почтително разстояние.

— Какво има, Мидори? Не се ли чувствуваш добре? Каж ми какво се е случило.

Мидори пак не отвърна нищо. Тя тихо хлипаше, притиснала ръкави към лицето. Трябва да има някаква причина, но каква е тя? Шота беше още дете. Не можеше да измисли как да я утеши.

— Но какво има? Да не съм сгрешил нещо? Не мога да си спомня. — Той коленичи до нея смутен, като се опитваше да зърне лицето ѝ.

— Нищо не си направил — изтри очи Мидори.

— Какво е станало тогава?

Имаше неща, които Мидори не желаше да споделя. Тъжни мисли се трупаха в главата ѝ, смътни мисли, които сама не можеше да определи — мисли, които не биха хрумнали на довчерашната Мидори. Как да опише срама, който изпитваше? Ако можеше да се потули в някоя тъмна стая, да не говори с никого и никому да не показва лицето си! Дори тогава ще я измъчват мрачни мисли, но сигурно няма да изпада в такава подтиснатост, щом няма да се излага на затруднението да среща, ще не ще, разни хора. О, защо не можеше да продължава вечно да си играе с кукли и силуети, да си играе все така в къщи, каква радост щеше да бъде за нея! Тя мразеше това, мразеше го, мразеше, задето е пораснала. Защо трябваше да пораства? Да можеше да се върне назад само със седем месеца, с десет месеца, с година — защото сега като че се чувствуваше вече стара жена.

А ето и Шота дошъл тук да ѝ натяква. Накрая тя не се възпря:

— Върви си вкъщи, Шота. Само за това те моля. Ще умра, ако останеш. Заболява ме главата, като те слушам, и ми се вие свят, когато ти говоря. Не искам никой да ме доближава, никой, и искам ти също да си идеш.

Никога досега не му бе говорила така. Шота не можеше да прозре поне малко каква е причината. Имаше чувството, че опипва пътя си през гъст дим.

— Трудно е човек да се спогажда с тебе, Мидори. Не бива да говориш така. — Редеше думите спокойно, но в очите му се появиха сълзи на слабост.

Това можеше ли да трогне Мидори?

— Върви си, върви си! Ако не си отидеш, не си ми приятел.
Мразя те.

— Отивам си. Извинявай, че те обезпокоих. — И той изхвъркна навън, без да се сбогува с майката, която бе отишла да наглежда банята.

Като криволичеше и се промушваше през тълпата, Шота забърза пак към книжарницата. Сангоро бе затворил лавката за картофи и със спечелените пари, които дрънкаха в джоба му, говореше важно на братчетата и сестричките си:

— Ще ви купя каквото поискате. Само кажете какво е то.

Шота нахълта в магазина сред всичката тази радост.

— Шота. Аз те търсих. Припечелих цял куп пари — искам да те почерпя.

— Мислиш, че ще ти позволя да ме черпиш? Простирай се според чергата си! — Подобна грубост не беше обичайна за Шота. — Други неща сега ме вълнуват — добави мрачно той.

— Бой с някого? С кого? Рюгеджи? Чокичи? Къде ще почне? Там ли? Край светилището? — И Сангоро пхна недоядената кифла в джоба си. — Сега няма да е както преди. Кажи ми го малко отнапред и те няма да ме натупат. Ще нанесе първия удар. Хайде, Шота, да вървим да се бием с тях.

— Не е толкова бързо, не е. И изобщо не се отнася за бой. — Ала Шота не можеше толкова лесно да разисква този въпрос. Стисна здраво устни.

— Когато нахълта така стремително тук, наистина си помислих, че ще става някъде бой. Но чуй ме, Шота. Ако не ги нападнем тази вечер, няма да имаме друга такава възможност. Чокичи изгубва дясната си ръка.

— Какво искаш да кажеш?

— Не си ли чул? Самият аз току-що научих. Баща ми говореше с жената от „Рюгеджи“. Нобу отивал някъде да учи за поп. И няма да може да се бие, като облече онези дрехи. Ръкавите все се заплитат, нали висят чак до земята. Но от догодина ти ще имаш и главната, и глухата улица. Никой не ще може да те спре.

— Кротко, кротко. Само за две пари ще отидеш при Чокичи завчас. Сто души като тебе не могат да ме накарат да се почувствувам малко по-добре. Хайде върви, да не мислиш, че ме е грижа на чия

страна ще бъдеш. Исках сам да се заема с Рюгеджи, но щом ще бяга нанякъде, нищо не мога да сторя. Помислих си, че ще почака до идната година, когато завърши училище. Защо толкова се е разбързал? Страхливец!

Но той съвсем не се тревожеше за Нобу. Вместо това прехвърляше в главата си странното поведение на Мидори и не запяваше обичайната си песен. Тълпите, които се лееха отвън край магазина, сякаш бяха безгласни и меланхолични. У Мидори и в книжарницата този празник изглеждаше съвсем тъжен. Цялата вечер Шота кисна нацупен в книжарницата.

От този ден нататък Мидори се промени. Отиваше в стаята на сестра си в квартала, когато имаше работа, но вече дори не се спираше да поговори с някого по пътя. Когато приятелите ѝ бяха самотни и я викаха да излезе да поиграят, тя ги отклоняваше с безкрайни обещания и дори с Шота се държеше студено, Шота, който ѝ беше толкова близък приятел. Твърде лесно се изчервяваше. По всичко изглеждаше, че хубавите дни, прекарани в книжарницата, никога няма да се върнат.

Мнозина бяха озадачени от промяната. Някои се питаха да не би момичето да е болно, но майка му само се усмихваше хитро.

— Тя ще бъде скоро пак весела, както преди. Сега си е дала малко отдих.

Някои хвалеха Мидори, задето е станала така тиха и като голяма жена, други скърбяха за забавното дете, което си бе отишло. Веселието угасна на главната улица като изтлял огън. Рядко се чуваше песента на Шота, но всяка вечер един фенер някак студено минаваше наблизо по насипа и хората знаеха, че Шота е излязъл да събира лихвите. Само смехът на Сангоро, когато понякога двамата излезеха заедно, звучеше както преди.

Мидори не научи нищо за плановете на Нобу. Прежният дух още беше скътан някъде, само дето тя се чувствуваше така особено през последните няколко седмици. Беше стеснителна, всичко я затрудняваше. Една мразовита утрин някой остави книжен нарцис на пътната ѝ врата. Към него нямаше бележка, но по свои съображения Мидори го сложи във ваза и седна наблизо, загледана в цветето с любов. А после — тя не си спомняше къде — научи, че на другия ден Нобу е облякъл в семинарията черните си дрехи.

КАФУУ НАГАЙ

1879–1959 Г.

Периодът между 1905 и 1915 г. бележи най-голям разцвет в съвременната японска литература. Автори като Огай Мори, които са се радвали на литературна слава и преди това, създават своите най-хубави творби.

След изживян период на сляпо подражаване на европейските образци, настъпва време на творческа самостоятелност и преосмисляне. А възвърналият се интерес към миналото на Япония създава оригинални, самобитни произведения.

Една година след завръщането си от петгодишен престой в Съединените щати и Франция Нагай публикува в 1909 г. „Реката Сумида“, една изящна елегия за изчезващото романтично минало на Токио.

**КАФУУ НАГАЙ
РЕКАТА СУМИДА**

1

Рагецу, поет известен със своите стихове хайку^[1], беше решил в края на лятото да направи посещение на по-младата си сестра, учителка по такивазу^[2] в Имадо, на другия край на Токио. Той, разбира се, не тръгна през горещите часове на деня: когато настъпи вечерта, излезе през кухненската врата до обраслата с грамофончета бамбукова ограда и се изкъпа, лисвайки няколко кофи вода върху тялото си. Още съвсем гол си сипа саке. Когато приключи вечерята си и отмести таблата пред себе си, здрачът на лятната вечер бе потъмнял в нощ и дим от тамян против комари се издигаше над всички къщички в квартала. През транспарантите на изпълнените със саксии с миниатюрни дръвчета прозорци долиташе шумът на улицата — рязкото потропване на гета, тананикането на минаващи работници, откъслеци от разговори. Рагецу, предупреден от жена си, че става късно, излезе от вратата с намерението веднага да тръгне за Имадо, но бе повикан от старците от съседните къщи, които се наслаждаваха на прохладата, насядали на пейката. Седна за миг при тях и скоро потъна, както всяка вечер, в празния брътвеж на тези, които обичат да побъбрят, когато са си пийнали.

Дните бяха станали извънредно къси, точно сега когато човек започваше да чувствава утрините и вечерите по-хладни и по-приятни. Грамофончетата се смаляваха с всеки изминал ден, западното слънце се изливаше като горящ пламък в малките къщички, а непрестанното жужене на бръмбарите-жътвари ехтеше по-френетично от всякога. По-голямата част от август беше изминала и шумоленето на вятъра, който духаше в царевичните ниви зад къщата, можеше понякога да се вземе за есенен дъжд. Рагецу, като спомен от разгулния живот, който беше водил на младини, чувствуваше болки в ставите си с настъпването на промяна в сезона и винаги пръв усещаше приближаването на есента. При мисълта, че тя настъпва, ставаше необичайно оживен.

След като няколко пъти се наканва да тръгне и пак оставаше, Рагецу изведнъж се уплаши, че няма да може да посети сестра си и

тази вечер и когато луната, още чисто бяла, но почти пълна, увисна над вечерното небе, той тръгна пеш за Имадо.

Следвайки канала, Рагецу свърна рязко наляво в една тясна уличка, така криволичеща, че само човек, роден в квартала, можеше да я следва, зави край светилището „Инари“ и стигна брега на реката Сумида. В някои от оризовите ниви край уличката имаше новопостроени жилища, още необитавани, а в други бяха разпръснати сламени колиби с такъв селски вид, че човек можеше да помисли, че се намира на село. През пролуките на бамбуковите огради на някои от тези къщи можеше да зърне как тук-таме жени се къпеха на лунна светлина. Рагецу, когото годините твърде малко бяха променили, поспираше да хвърли поглед, давайки си невинен вид, че уж не гледа. В повечето случаи обаче това бяха несъбуждащи възторг домакини и той отминаваше с разочарован вид на лицето.

Докато стигне брега на реката, под вишневите дървета се беше вече стъмнило и в къщите на другия бряг заблещукаха светлини. Жълти листа, уловени от речния вятър, се подмятаха по две-три наведнъж. Рагецу, най-после стигнал своето предназначение, след дългото непрекъснато ходене в горещината, въздъхна облекчено и започна да вее с ветрило оголените си гърди. Видя една чайна, която още не беше затворена, и побърза да влезе.

— Чаша студено саке, моля — каза той, сядайки. Из реката Сумида малки лодчици плуваха насам-натам, платната им издути от речния вятър. В сумрака крилата на чайките изпъкваха с изключителна белота върху потъмняващата повърхност на водата.

Рагецу изпи на един дъх питието, което келнерката му наля, и без повече да се бави, отиде да се качи на ферибота. Към средата на реката комбинацията от студено саке и люшкането на корабчето започна постепенно да му действа. Светлината на вечерната луна, когато най-първо докосна листата на вишневите дървета, изглеждаше неописуемо хладна и гладките води на реката при пълен прилив течаха с приятна ленивост. Рагецу затвори очи и си затананика.

Като стигна на другия бряг, изведнъж си спомни, че ще трябва да купи нещо и потърси в съседство сладкарница. Пресече моста Имадо и пое надолу по правата улица, която извеждаше от него. Чувствуваше се напълно стабилен, макар и малко да се клатушкаше, като вървеше.

В разни магазинчета тук-там продаваха керамични произведения на Имадо, единственото нещо, което, макар и слабо, отличаваше тази странична улица от подобните ѝ в която и да било част на покрайнините на Токио с техните монотонни редици от малки, схлупени къщурки. В бледата светлина на фенерите, които висеха пред вратниците, летните кимона на хората, излезли на вечерна хладина, блестяха от белота, докато те разговаряха в сянката на къщите си или по къшетата. Улиците бяха смълчани: някъде излайваше куче или изплакваше бебе. Рагецу стигна пред светилището „Имадо Хачиман“, където група дървета се възправяха високо към Млечния път в ясното небе, и скоро сред редицата от фенери пред къщите по улицата разпозна този на сестрината си къща с думите: „Токивазу Мотоджи Тойо“. Двама-трима души бяха спрели на улицата пред къщата и слушаха урока, който се провеждаше вътре.

От тавана, над който от време на време пробягваха мишки, висеше стара лампа с помътено стъкло и намален фитил и хвърляше бледа светлина над стаята, смътно осветявайки долапа за продукти, облепен с реклами за лекарства и снимки на красиви момичета, изрязани от новогодишните притурки на вестници, един скрин с цвета на стар кехлибар и старите стени с петна на местата, където беше прониквал дъждът. Беше твърде тъмно, за да може човек да каже дали зад тръстиките транспаранти на терасата имаше градинка, или не, но един звънец, който висеше от корниза, тъжно звънваше от повеея на вятъра и насекоми меко жужаха наоколо. Отойо беше седнала с гръб към нишата, в която бяха подредени растения в саксии, купени на панаира на някакъв храм, и един висящ свитък. На коленете си държеше шамисен, на който свиреше, и от време на време се почесваше по челото с перцето. Някакъв мъж на около тридесет години с вид на търговец пееше с теноров глас „Пътешествието на влюбените“ от Койна Хамбей от разтворения пред него учебник: „Какво ще кажеш? Сега твърде много сме влюбени един в друг, за да се наричаме брат и сестра.“

Рагецу седна под навеса при входа и веейки с ветрилото си, зачака да свърши урокът. От време на време несъзнателно запяваше през зъби в унисон с човека, който взимаше урок. Явно въздействието на сакето още не беше преминало. Понякога пък затваряше очи и се оригваше, след което невинно поглеждаше към Отойо и клатеше

тялото си от една страна на друга. Отойо трябва да беше вече над четиридесет години и бледата светлина на лампата правеше малкото й тяло да изглежда още по-старо. При внезапния спомен за това, че някога тя беше обожаваната дъщеря на заможен собственик на заложна къща, Рагецу изпита не толкова чувство на тъга, колкото силно удивление. Тогава той също беше млад и красив, харесван от жените, и водеше такъв разпуснат живот, че накрая беше обезнаследен „завинаги“ от семейството си. Случките от онези дни сега вече бяха изгубили всяка реалност и той можеше да мисли за тях като за сън. Баща му, който веднъж го беше ударил по главата със сметало; верният стар служител, който протестира заедно с него, със сълзи в очите; съпругът на Отойо, който я намери в магазина на заложната къща — всички те бяха се чумерили, смели, плакали, радвали, работили с пот на челото, без да се оплакват, и всеки един от тях сега беше мъртъв. Наистина, като се замисли човек за това, днес не е от никакво значение дали тези хора са съществували на света, или не. За тях ще се помни само докато живеят той и Отойо и когато един ден и те умрат, всичко ще изчезне напълно, като дим.

Отойо изведнъж му подвикна:

— Знаеш ли, тези дни се канех да дойда при тебе.

След като изпя Койна Хамбей, човекът, който вземаше урок, репетира един-два пъти речитативите от една подобна творба и си отиде. Рагецу, с мрачно изражение на лицето си, влезе вътре. Той замислено заудря ветрилото о коляното си.

— Знаеш ли — започна отново Отойо, — чух, че храмът в Комагоме предстои да бъде разрушен поради някакви промени в планирането на квартала. Това означава, че ще трябва да преместим гроба на татко някъде другаде. Преди четири-пет дни дойде един човек от храма и точно се канех тези дни да дойда и поговоря с тебе.

— Вярно — кимна Рагецу, — такава неща не може да се пренебрегне. Я да видим, колко години минаха, откакто умря старият?...

Той наклони главата си на една страна, замислено, Отойо настойчиво продължи да разисква въпроса, колко ще бъде наемът за парцел земя в гробището на Сомей, какъв подарък ще трябва да се даде на храма. Накрая тя заключи с това, че би искала Рагецу като мъж да се земе с всичко и да я освободи от отговорност.

Рагецу беше започнал живота си като наследник на „Сагамия“, една преуспяваща заложна къща, но след обезнаследяването си беше водил живот на безделен младеж. Подир смъртта на упорития стар баща на Рагецу чиновникът (който междувременно се беше оженил за Отойо) пое магазина и го ръководеше добре. Въпреки това промените, които настъпиха след реставрацията на Меиджи, доведоха до постепенно западане на семейното състояние и когато пожар разруши магазина, те фалираха. Рагецу, който се беше отдал на приятни развлечения, нямаше друг избор, освен да изкарва съществуването си от своите стихове хайку; а Отойо след допълнителното нещастие със смъртта на мъжа си започна да се прехранва с уроци по токивазу благодарение на съвършенството в това изкуство, което беше постигнала през моминските си години. Отойо имаше само един син, който тази година навършваше седемнадесет, и сега, когато беше изпаднала в нищета, единствена радост в своя живот тя намираще в надеждата да го види преуспял. Горчивият опит я беше научил, че за търговеца нещастieto може да дойде изневиделица. Затова беше решила за себе си, дори това да ѝ струваше да се храни само два пъти дневно, че един ден ще настани сина си в университет и ще направи от него човек със сигурна, добра заплата.

Рагецу изпи поднесения му студен чай и попита:

— Как е Чокичи?

Отойо отговори с гордо изражение:

— Неговото училище сега има лятна ваканция, но аз сметнах, че не е добре за него да си пропилява времето и го пращам на вечерно училище.

— Навярно късно се връща?

— Да. Винаги след десет. Има трамвай, но е далеч.

— Младежите днес наистина ми правят впечатление. Съвсем не са такива, какъвто бях аз. — Рагецу прекъсна потока на мисълта си. — Той е в гимназия, нали? Нищо не зная за сегашните училища, като нямам свои деца. Има ли още много до университета?

— Като завърши следващата година, ще положи изпит. След това има друго голямо училище, преди да отиде в университет... — Отойо се стараше да обясни всичко, но като жена, съвсем неосведомена за това, което става по света, се запъна.

— Трябва да е ужасно скъпо.

— Да. Да ти кажа ли, че всичко, което изкарам, отива за това. По един йен на месец плащам само за обучение, а като сложиш книгите и всички тези изпити, не може да се мине с по-малко от два-три йена. И освен това той се нуждае от западни дрехи, един летен и един зимен костюм. Знаеш ли, че износва по два чифта обуца на година?

Отойо, попаднала на болната си тема, тежко натъртваше думите, като че ли специално да подчертае затрудненията си. Рагецу си помисли на ум: „Ако е толкова трудно, Чокичи би трябвало да си осигури съществуване, което повече подхожда на възможностите им, па макар и да не ходи в университет.“ Но не беше достатъчно убеден, за да го каже на глас. Вместо това се опита да промени разговора и съвсем естествено се сети за Ойто, момичето, с което Чокичи от дете играеше.

— Щом Чокичи вече е на седемнадесет — Ойто трябва да е станала голямо момиче. Тя идва ли на уроци при тебе?

— Не. Ходи при господин Кинейя, малко по-долу на нашата улица. Чувам, че скоро щяла да се яви в Йошичо. — Отойо спря, като че ли се замисли за нещо.

— Йошичо! Това е великолепно. Тя винаги е била добро и умно момиче, още от малка. Хубаво ще бъде, ако дойде насам тази вечер. Нали, Отойо? — Рагецу беше се оживил.

Отойо изтърси пепелта от лулата си и отговори:

— Малко по-другояче е сега. Чокичи все пак е по средата на учението си.

Рагецу се изсмя.

— Искаш да кажеш, че не трябва да стават грешки? Да, то си е така. Ти трябва да се грижиш за кариерата му.

— Имаш право. — Отойо протегна брадичката си напред. — Може би са само майчини страхове, но да ти кажа истината, много съм обезпокоена за Чокичи.

— Я ми разправи какво точно има — каза Рагецу, удряйки по коленете си с леко свити пестници.

Отойо много се тревожела за Чокичи и Ойто. Причината била, както разказа тя, че Ойто всяка сутрин, на връщане от урока си по пеене, даже и без да има за какво, се отбивала у тях. Чокичи я чакал, без да се помръдне от прозореца, докато тя не се покажела. Освен това, когато Ойто била болна за около десетина дни преди известно време,

Чокичи станал така разсеян, че на външен човек би изглеждал направо комичен. Всичко това Отойо разказа на един дъх.

Часовникът точно удряше девет, когато решетестата врата се отвори. По начина на отварянето и Отойо веднага позна, че се връща Чокичи. Рязко прекъсвайки разговора си, тя му извика:

— Много рано се връщаш тази вечер?

— Учителят е болен и ни пуснаха един час по-рано.

— Вуйчо ти е дошъл.

Отговорът му не се чу, но от другата стая долетя звук от хвърлен на земята пакет и миг след това на вратата се появи миловидното, слабо, бледо лице на Чокичи.

[1] Японска старинна поетична форма — тристишие. — Б.пр. ↑

[2] Драматична рецитация, придружена с музика. — Б.пр. ↑

За кратко време късният августов залез проблесна дори по-силно, отколкото в средата на лятото: широката ивица на повърхността на реката като че пламна и светлината ослепително се отрази в боядисаните с бяло дъски на университетския навес за лодки. Внезапно, като изведнъж загасена лампа, всичко потъмня до сиво и само платната на товарните корабчета, плъзгащи се по набъбващия вечерен прилив, проблясваха в чисто бяло. Бързо, толкова бързо, че докато се забележи, ранният августов здрач се превърна в нощ, сякаш падна завеса. От мрачния отблясък на водата фигурите на хората на ферибота изглеждаха като потопени в черно мастило с очертания релеф на монохром. Дългата редица от вишневи дървета на отсрещния бряг изглеждаха някак си страховито черни. Товарните корабчета, които известно време се бяха движили насам-натам в дълги редици, като че нарочно за да създадат очарователен ефект, изведнъж изчезнаха към горния край на реката и сега тук останаха само малки рибарски лодки, навярно завръщайки се от открито море, които се носеха като листа във водата. Реката Сумида, докъдето стигаше поглед, беше отново спокойна и пуста в цялата си шир. Далеч някъде в един ъгъл на небето се надигаше валмо облаци, които показваха следи от лятото, и светкавица проблясваше на тънки ивици.

От един час Чокичи се шляеше безцелно, ту се облягаше на перилата на моста Имадо, ту се разхождаше по каменния пристан, наблюдавайки как реката се променя от преминаването на вечерния здрач в нощна тъма. Беше обещал да се срещне с Ойто тази вечер на моста Имадо, когато стане достатъчно късно, за да не могат да се различават лицата на хората. За нещастие беше неделя, така че не можеше да се извини пред майка си с това, че отива на училище, Още непрегълтнал и последния си залък от вечерята, той изхвъркна от къщи, макар и да не беше залязло слънцето. Когато пристигна, много хора бързаха към ферибота или слизаха от него, а сега вече нямаше почти никого и светлините на товарните корабчета, които заставаха на пристан под моста за през нощта, трептяха във водата, точно там,

където се отразяваха високите дървета на един храм. От една новопостроена къща с върба при вратата се чуваше шамисен, а пред решетестите врати на къщичките край реката собствениците им бяха започнали, полуоблечени, да излизат на вечерния хлад. Чокичи напрегнато се озърташе, мислейки, че вече е време Ойто да пристигне.

Първият човек, който се зададе, беше един свещеник в черно конопено расо. После мина някакъв човек с навити крачоли и гумени обуца, последван след няколко минути от бедно облечена жена с чадър и пакет, която стъпваше по мъжки, ритайки праха. После, макар и да чака дълго — никой. Обезкуражен, Чокичи обърна уморените си очи към реката. Повърхността на водата сега беше по-светла и неприятното валмо облаци беше напълно изчезнало. Загледа се в голямата червеникава луна, която се издигаше измежду дърветата над пристана. Небето беше чисто като огледало, с което правеше пристана и дърветата срещу него да изглеждат съвършено черни. Само Вечерницата се забелязваше; от светлината на ясното небе другите звезди съвсем бледнееха. Разпокъсани сребристи полупрозрачни облачета се носеха хоризонтално по дължина на небето. Щом пълната луна се издигна над дърветата, светлината и бе уловена от керемидените покриви край реката, блестящи от нощната роса, от мокрите колове на рибарските мрежи, от покрития с водорасли бряг на пристана, плискан от прилива, от страничните стени на лодките, от дългите бамбукови пръти — целият пейзаж излъчваше бледо сияние. Чокичи изведнъж забеляза колко по-ясно се откроява сега на стената на моста собствената му сянка. Мъж и жена, улични певци, минаха край него, възкликвайки: „Погледни луната!“ — и спряха за миг. Едва бяха стигнали редицата къщички на другия бряг и започнаха да пеят „Един ученик стоеше на перилото на моста“, но съзнавайки, че това явно няма да им донесе никакви пари, избързаха нататък, без да си дадат труд да я довършат.

Чокичи чувствуваше не само вълнението, което влюбеният изживява пред тайна среща, и раздражението от уморителното чакане, но и някаква неизразима тъга. Какво ли бъдеще ги очакваше Ойто и него? Да остави настрана далечното бъдеще, какво можеше да бъде тяхното утре, след като се срещнеха днес? Тази вечер Ойто трябваше да отиде в един гейша-клуб в Йошичо, за да преговаря, и бе обещала на Чокичи той да я придружи дотам и да си поговорят по пътя. Ако

Ойто наистина станеше гейша, те вече не можеха да се срещат всеки ден, както досега. Но това не беше най-лошото — той не можеше да не чувства, че всичко свършваше, като че ли тя отиваше в някаква непозната, далечна страна, от която никога нямаше да се върне. Той винаги щеше да си спомня луната от тази вечер. Чокичи беше напълно сигурен, че човек не може два пъти в живота си да види такава луна. Много, много спомени от всякакъв вид минаваха като светкавици през съзнанието му. Когато ходеха на първоначалното училище, почти всеки ден се караха, но скоро другите ученици започнаха да ги дразнят, като пишеха едно до друго имената им по оградите на съседните къщи. Вуйчо му ги водеше заедно на цирк; или хвърляха трохи на шараните в езерото.

Една година Ойто танцува на сцената на фестивала Санджа. Тя често танкуваше и на корабчетата, които отвеждаха хората от квартала на ежегодните екскурзии за събиране на черупки от миди. На връщане от училище почти всеки ден се срещаха в околностите на храма и минаваха през оризовите ниви по пътя, който само те знаеха... Е-ех, защо Ойто трябваше да става гейша? Той искаше да я спре; беше решил да ѝ попречи да стане гейша, ако беше нужно дори със сила, но при второ обмисляне разбра, че дори с частица от въображението си не можеше да прояви такава власт над Ойто. Изведнъж почувствува безнадеждно отчаяние и примирение. Ойто беше на петнадесет години, с две по-малка от него, но напоследък и особено днес Чокичи не можеше да се отърси от чувството, че тя е по-възрастна. По начало Ойто бе по-силна от Чокичи и съвсем не така страхлива. Даже когато другите ученици им пишеха имената едно до друго по стените, тя никак не се трогваше. На тези, които я дразнеха, тя отговаряше: „Да, Чокичи ми е мъж.“ Ойто беше тази, която миналата година предложи да се срещат всеки ден след училище, и Ойто даде идея да отидат да гледат заедно една пиеса от галерията. Когато се връщаха късно през нощта, тя никак не се страхуваше и даже като изгубваха пътя и попадаха на някоя непозната улица, тя казваше: „Я да видим докъде можем да отидем. Най-много ще попитаме някой полицай“ И продължаваше игриво напред, като че това беше приятно развлечение.

По дървения мост силно трополяха гета, когато Ойто дотича внезапно.

— Закъснях, нали? Не харесвам, както мама ми направи косата.
— Тя изпъна една къдрица, изскочила при тичането. — Смешно е, нали?

Чокичи само я гледаше, зяпнал от почуда. Тя беше оживена и весела както винаги, но при сегашните обстоятелства това беше неприятно на Чокичи. Изпълваха го мисли, които искаше да каже: „Ни най-малко ли не ти е мъчно, че ще станеш гейша?“, но думите не излизаха от устата му. Ойто, без да обръща внимание на кристалната лунна светлина, която блестеше във водите на реката, тръгна бързо.

— Хайде да побързаме. Тази вечер съм богата. Отивам да купя подарък.

— Ти ще се върнеш утре, нали? — продума Чокичи, почти заеквайки в своята мъка.

— Ако не утре, то сигурно в други ден. Трябва да се върна в къщи да си взема дрехите и всички други неща.

Минаваха през една тясна уличка. Тя попита:

— Защо не кажеш нещо? Какво има?

— Когато си дойдеш в други ден, ти ще си отидеш завинаги. Да. И ще станеш една от тях. Вече няма да можеш да се виждаш с мене.

— Ще идвам понякога да те посетя. Но ще трябва да се упражнявам много упорито.

В тона ѝ имаше леко вълнение, но не беше достатъчно силно, за да задоволи Чокичи. Той след малко каза:

— Защо ще ставаш гейша?

— О, Чокичи, ти пак започваш да питаш. Не бъди наивен.

Ойто повтори на Чокичи с големи подробности факти, които той вече знаеше твърде добре. От две-три години му беше известно, че Ойто ще стане гейша — не, от по-рано. Всичко започна, когато някаква дама от едно заведение в Хашиба видя за първи път Ойто. За да подпомогне препитанието на семейството, дори още като беше жив бащата на Ойто, който беше дърводелец, майка ѝ шиеше дрехи на тази дама. Един ден тя каза:

— Трябва да ми дадете Ойто за дъщеря. Ще направя от нея прекрасна гейша.

Дамата беше от един много известен гейша-клуб в Йошичо. По това време обаче семейството на Ойто не беше толкова притеснено финансово и ги болеше да се разделят с детето си точно във възрастта,

когато беше най-очарователно. Ето защо решиха да започне да учи музика и държане в обществото, докато все още живее под родителския покрив. По-късно, когато бащата на Ойто умря и за известно време майка ѝ беше останала без никакви средства за издръжка, дамата от Хашиба ѝ зае една сума пари; с тях тя откри сладкарницата, която държеше сега. Така че не само поради паричния дълг, но и от искрена благодарност към вниманието на дамата беше решено съвсем естествено, без някой да е насилвал нещата, че Ойто ще отиде в Йошичо. Чокичи беше съвършено добре запознат с цялата тази история и не беше попитал само за да я чуе от Ойто. Той се надяваше, че тя ще я разкаже с малко по-тъжен тон, с което да прояви, че съжالياва, задето го напуска, но няма друг избор и трябва да отиде. Чокичи ясно разбираше, че рано или късно ще възникнат различия в чувствата им един към друг и съзнанието за това му навяваше още по-дълбока тъга.

Мъката му стана съвсем непоносима, когато Ойто влезе в базара да купи подарък. Тя внезапно спря в средата на забързаната тълпа, излязла да се порадва на прохладната вечер, и дръпна Чокичи за ръкава.

— Чокичи — пошепна му тя, — съвсем скоро ще ходя облечена така, нали? Прозрачен креп, също като този...

Чокичи се обърна да погледне за какво говори. Минаваше една гейша с коси, високо вдигнати на главата. До нея вървеше изискан господин, облечен в черна коприна. Чокичи въздъхна — когато Ойто стане гейша, такива елегантни господа ще я водят под ръка. Колко години ще са му нужни, мислеше си той, да стане такъв джентълмен. Сегашният му ученически вид го накара да се почувствува безкрайно жалък; същевременно се чувствуваше омаловажен и като обикновен приятел на Ойто.

Докато стигнат началото на улицата за Йошичо, с редицата висящи фенери, Чокичи беше изгубил сили даже да изрази колко безнадеждно трагично е душевното му състояние. Всичко, което можеше да направи, беше в ням смут да наблюдава тясната тъмна улица, която се извиваше недалеч и тайнствено изчезваше от погледа.

— Първата, втората, третата — на четвъртата газова лампа е. Можеш да видиш, пише „Матцубая“. Това е къщата.

— Добре, аз сега си тръгвам — каза Чокичи, но не помръдна.

Ойто леко се държеше за ръкава му. Изведнъж тя се приближи до него, като да го приласкае, и каза:

— Утре или в други ден. Сигурна съм, че ще се видим. Това добре ли е? Обещавам. Ела у дома.

— Ммм.

Ойто изглеждаше напълно доволна от този отговор и отмина, потраквайки с гетата по дървения тротоар, без да се обърне повече. Стъпките ѝ звучаха на Чокичи, като че ли тя бягаше от него. Миг покъсно той чу звънчето на една решетеста врата. Чокичи несъзнателно последва Ойто надолу по улицата, но точно тогава най-близката до него врата се отвори. Чуха се гласове и един мъж с книжен фенер се появи насреща му. Нищо всъщност не се случи, но сърцето на Чокичи замря и му стана така противно да го видят, че затича и не спря, докато не стигна главната улица. Кръглата луна беше станала много по-малка и светлината ѝ бе избледняла. Тя се издигаше високо над покривите на складовете, разположени по тясната улица, в небе, пълно със звезди.

Изгрявайки все по-късно и по-късно, луната всяка нощ ставаше по-сияйна. Влагата на речния вятър се чувствуваше по-остро и стана неприятно хладно за лятно кимono. Скоро луната започна да изгрява толкова късно, че никой вече не я виждаше. Сутрин, по обед и нощем небето винаги бе пълно с облаци, които безспирно се движеха в големи, тежки валма. Понякога те го покриваха цялото, като оставяха сякаш нарочно някой и друг откъслек от тъмосиньо. Времето стана потискащо влажно и някаква мръсна лепкавост се стелеше по кожата. Но даже и в такова време всеки момент можеше да подухне вятър с неопределена сила и посока; на пресекулки падаше дъжд, който спираше само за да почне отново. В този вятър и дъжд имаше някаква тайнствена сила, която разпращаше музика, нечувана никога през пролетта и лятото по дърветата на храма, по тръстиките на брега на реката и по покритите с шинди покриви на къщите от покрайнините на града. Залезът настъпваше така бързо, че изненадваше, и дългите нощи изведнъж потъваха в тишина. Камбаната на храма, която биеше в осем или девет часа и лятно време често не се чуваше поради тропота на хората, излезли на вечерния хлад, сега отекваше в затихналата околност, сякаш бе среднощ. Щурците цвъртяха френетично. Светлината на лампите добиваше неприятна яркост. Есен. Чокичи за първи път остро почувствува, че есента беше така омразна, както хората говореха за нея, че беше наистина непоносимо самотна.

Училището беше започнало преди няколко дни. Чокичи излизаше от къщи рано сутринта с книгите си, завити в пакет заедно със закуската, приготвена от майка му, но на втория или третия ден силите му да изминава пеш целия път до Канда го напуснаха. Предишните години, когато дългата лятна ваканция приближаваше своя край, му домъчняваше за класната стая и с някакво нетърпение очакваше започването на годината. Тези момчешки вълнения сега напълно изчезнаха. Каква беше ползата от ученето? Училището не беше мястото, което можеше да му даде щастието, търсено от него. С

някакъв интуитивен проблясък Чокичи почувствува, че училището беше нещо съвсем несвързано с щастието.

Сутринта на четвъртия учебен ден Чокичи излезе от къщи преди седем часа, както обикновено, и вървя до храма „Канон“. Седна тежко на една пейка до централното здание, подобно на изтощен пътник на крайпътен камък. Никакви отпадъци от хартия не замърсяваха оросените каменни пътеки; навярно току-що бяха изметени; и вместо обикновената блъсканица и гюрултия около храма беше учудващо просторно, тихо и свято в ранната утринна светлина. Няколко с вид на скитници мъже, които навярно бяха прекарали нощта в коридорите на храма, все още седяха там. Единият от тях беше развързал пояса на мръсното си кимоно и безцеремонно наместваше парчето плат около интимните си части. Небето беше сиво, с ниско натегнали облаци, нещо обикновено за този сезон от годината, и изядени от червеи листа, още зелени, падаха от време на време от дърветата. Остро и ясно прозвучаваха провикванията на врани и петли и плясъкът от криле на гълъби. Каменната чешма, мокра от преливаща вода, вече изглеждаше някак студена в сянката на веещите се парцалчета, вързани по храста от богомолци. Мъжете и жените, които идваха за утринна молитва, все пак спираха да измият ръцете си на чешмата, преди да изкачат стъпалата на храма. Между тях Чокичи спря погледа си на една млада гейша, захапала розовата кърпичка в устата си, която, докато миеше белите си ръце, от страх да не намокри кимоното си така много ги беше протегнала напред, че той можа да ги види до лакътя. Чу как един от учениците, седнали на съседна пейка, каза:

— Виж, гейша. Не е лоша.

Нежната фигура с деликатно приведени рамене, косите ѝ, свързани в специалната прическа, кръглото лице с решителни устни, нейните петнадесет или шестнадесет години — всичко толкова напомни за Ойто, че Чокичи едва не скочи от пейката. Ойто удържа обещанието, което беше дала вечерта, когато луната беше така хубава. Два дни по-късно тя се върна в къщи да вземе личните си вещи, защото оставаше за постоянно да живее в Йошичо. Чокичи беше поразен — Ойто се беше така променила, че изглеждаше съвсем друг човек. Внезапно, в разстояние само на един ден, момичето в обикновен пояс от червен муселин беше цъфнало в гейша като тази, която току-що беше видял да си мие ръцете. На ръката ѝ вече имаше пръстен и от

време на време, съвсем без нужда, вадеше от пояса си огледало и чантичка, за да напудри лицето си или оправи някоя непослушна къдрица от косата си. Беше наела рикша, която я чакаше пред вратата, и си отиде, след като прекара по-малко от час с Чокичи, като че ли беше заета с някаква изключително важна работа. Последните ѝ думи бяха да помоли Чокичи да предаде поздрави на майка си. Вярно е, че той я чу да казва с тона, който той обичаше, че скоро ще дойде да го види. Този тон Чокичи изтълкува не като откровено обещание от тези, които тя винаги правеше, а като изкусно ласкателство на една жена с много опит. Момичето Ойто, любимата от неговото детинство Ойто вече я нямаше на този свят. Зад нейната рикша, подкарана така отривисто, че спящите край пътя кучета се стреснаха, остана да се носи парфюмът на пудрата ѝ. Той достигна до ноздрите му с почти потискаща острота.

Младата гейша се появи от храма след молитвата си и леко заситни към портата Нио. Очите на Чокичи я последваха и той си припомни горчивия миг, в който рикшата на Ойто беше потеглила. Стана от пейката с терзание, като че ли неспособен повече да издържа. Машинално той последва момичето до края на редицата с магазини, където тя изчезна в една странична улица. Продавачите бяха заети да метат и подреждат стоката си. Чокичи, без да съзнава какво върши, бързо се запъти в посока към портата Светкавица. Не че се надяваше да открие къде беше отишла младата гейша: той преследваше един образ на Ойто, който само неговите очи можеха да уловят. Напълно беше забравил за училище. След много скитане най-сетне в далечината видя покрива на театър „Меиджи“ и скоро след това дочу далечното изсвирване на един речен параход. В този момент го обхвана ужасна умора. Освен че челото му под фуражката беше потънало в пот, но цялото му тяло беше мокро. Той обаче не можеше да си позволи да почине нито миг и най-сетне можа да намери началото на улицата, до която беше доведен през онази лунна нощ.

Част от улицата беше осветена от утринното слънце и сега Чокичи можеше да я види от край до край. Тя не беше само от малки къщички с решетести стени отпред; гледана през деня, в нея имаше изненадващо голям брой високи складове и една ограда с остриета, над които се виждаха клони на борови дървета. Видя също напръскания с вар вход на един обществен клозет, спретнато наредени

кофи за боклук и разхождащи се котки. В улицата имаше необикновено голям брой хора, които трябваше да се извиват един край друг, като минаваха по тесните тротоари. Шумът от говор се смесваше с упражненията на шамисен, чуваше се и плискането на вода от някой, който переше. Една ниска жена с червена долна дреха, полите на която бяха затъкнати нагоре, метеше тротоара с метла от трева, а друга енергично лъскаше рамките на една решетеста врата, летвичка по летвичка. Всички тези хора отблъсваха Чокичи и той за първи път се попита какво ще прави, след като веднъж беше дръзнал да влезе в улицата. Мислеше да се прокрадне до „Матцубая“ и да се опита да хвърли един поглед на Ойто през оградата. Но мястото беше твърде много открито, за да не бъде забелязан. В такъв случай, чудеше се той, дали да остане да чака в началото на улицата с надеждата, че Ойто може да излезе по някаква работа. Но и това беше трудно. Чокичи чувствуваше как всички продавачи го наблюдават и той не можеше да остане там дори и пет минути повече. Точно тогава от една странична улица изскочи стар амбулантен търговец, който въртеше дървено кречетало, и децата от квартала тичаха подире му. Чокичи влезе в улицата, от която дойде търговецът. Нуждаеше се от малко време да размисли.

Чокичи измина криволичещата към реката улица. Едно нещо му беше ясно: най-вероятно беше, че няма да срещне Ойто, колкото и дълго да чака. Беше вече и твърде късно, за да отиде на училище. От друга страна, ако решише да отсъствува, къде и как щеше да прекара деня до три часа следобед? Майка му знаеше учебната програма наизуст и ако Чокичи се върнеше един час по-рано или по-късно, щеше да се разтревожи и да започне да му задава отегчителни въпроси. Чокичи, разбира се, беше сигурен, че може да измисли оправдание и да се измъкне от положението, но намираще за крайно незаслужаващо да търпи угризения на съвестта за толкова дребно провинение. Приближавайки реката, видя как демонтират дървените бански къщички при мястото за плуване. В сенките на върбите хора ловяха риба. Четири-пет минувача бяха спрели и зяпаха рибарите. Чокичи, намирайки това като възможност, отиде до хората и се престори, че също наблюдава. Той приклепна, останал без сили дори да стои прав, и облегна гръб на дънера на една върба.

Небето се беше почти напълно изчистило и през влагата есенното слънце грееше с бляскава яркост по широката река и на човек му се струваше, че може да му опърли кожата въпреки вятъра. Изглежда, в сянката на гъстия кичур от клони, сведени над оградата, от едната страна на улицата имаше чудна хладина и един старец, който продаваше сладко вино, постави пъстро нашарената си кутия там и приседна. Керемидените покриви на къщичките отвъд реката и всичко друго в пейзажа изглеждаше потискащо мръсно, без съмнение поради яркостта на светлината. Редиците от облаци лежаха неподвижно на пластове, по-ниско от фабричните комини, бълващи обемисти кълба дим. Часовникът в барачката, където продаваха рибарски принадлежности, удари единадесет. Броейки ударите, Чокичи разбра с изненада колко дълго време беше вървял. Почувствува се облекчен: щом времето минава така бързо, нямаше да му е трудно да изчака до три часа. Забеляза, че един от рибарите започна да яде обедата си и Чокичи отвори своя пакет. Но му стане неудобно, като че ли го наблюдаваше някой. Но за щастие, вече почти обяд, по брега не бяха останали зяпачи. Чокичи нагълта ориза, зеленчуците и останалото колкото можа по-бързо. Рибарите бяха мълчаливи като статуи, а този, който продаваше вино, дремеше, където беше приклепнал. След пладне поречието беше по-тихо от всякога. Даже кучетата спираха да се движат. Защо, мислеше си Чокичи, трябваше да се чувства така зле и да е такъв страхливец? Изглеждаше толкова смешно.

След като заобиколи моста Ръогоку и Новия мост, Чокичи най-сетне реши да се върне в Асакуза. Той отново се приближи до началото на Йошичо, теглен от някакво „може би“, в което вложи цялото си сърце. Олекна му, като видя, че в улицата нямаше толкова много хора както сутринта, и целият тръпнещ от страх, се провря до „Матцубая“. Вътрешността на къщата беше изключително тъмна и той даже не чуваше гласове или звук от шамисен. Но само поради факта, че е минал пред къщата на своята любима, Чокичи почувствува такова удовлетворение, че престана да съжالياва за умората и страданията, които му донесоха скитанията през деня.

Така или иначе, през останалите дни на седмицата Чокичи можа да посещава училище, но следващия понеделник, по пътя за училище, той внезапно слезе от трамвая. Не беше успял да реши нито една от задачите по алгебра, които учителят им беше задал. Нито беше подготвил уроците по китайска класика и по английски. И това, което беше най-лошо и заради което слезе от трамвая, този ден трябваше да имат гимнастика, нещо, което той мразеше най-много на света. Такива фокуси като изправяне с главата надолу на лоста или скачане от трамплин по-високо от себе си бяха съвсем невъзможни за Чокичи независимо колко го тормозеше учителят — един запасен сержант, нито колко му се подиграваха съучениците. Чокичи не можеше да се равни с другите от класа в спорта, какъвто и да бил вид, и беше обречен да търпи техните подигравателни освирквания. Никой от класа не можеше да стигне Чокичи, когато се касаеше до рисуване или калиграфия, но по темперамент беше определен в съвсем различна посока от света на успоредките, жиу-жицу и общия японски дух. От съвсем малко дете обичаше да слуша шамисена, на който свиреше майка му по цял ден, за да изкарва прехраната им, и се научи, без да бъде обучаван, как да настройва струните. За него беше достатъчно да чуе веднъж една песен, за да я запомни. Вуйчо му много прозорливо разбра, че момчето притежаваше необходимите качества да стане добър изпълнител на шамисен и беше посъветвал Отойо да изпрати Чокичи да учи при някой първокласен учител. Тя не само че направо отказа, но властно забрани на Чокичи повече да барне шамисен.

Ако бяха позволили на Чокичи да учи шамисен, както посъветва вуйчо му Рагецу, досега той положително би добил известно умение и биха му били спестени сегашните болезнени преживявания. Но станалото беше вече наистина непоправимо. Чокичи чувствуваше, че целият му живот е насочен в погрешно направление. Внезапно го облада вълна от гняв срещу майка му и докато негодуванието му от нея нарастваше, копнежът по вуйчо му така се засили, че имаше желание да бъде при него. След като беше вкусил страданията на любовта,

започна да си обяснява историите, които така често беше слушал — и винаги с пълно безразличие — от майка си или дори от самия си вуйчо за неговата разгулна младост. Чокичи си спомни историята за една известна куртизанка, която дошла да търси помощта на вуйчо му, когато жените от домовете „Йошиуара“ били разпуснати след реставрацията на Меиджи. Вуйна му също беше много привързана към Чокичи още от малко дете, но, изглежда, майка му не я обичаше; Отойо понякога съвсем открито правеше изявление, че даже да разменят поздравя два пъти годишно, било неприятно задължение. Споменът за това надигна у него още по-голямо негодувание спрямо майка му. Чокичи се чувствуваше непоносимо притеснен от тази майчина любов, която така отблизо следеше всяко негово движение. Веднъж леля му беше казала на него и на Ойто с глас, пълен с топла нежност: „Вие трябва винаги да останете приятели.“ Ако майка му поне малко беше като нея, щеше бързо да се досети защо той страда и да му съчувствува. Тя не би му налагала никакво си щастие, което той ни най-малко не желаше. Чокичи се улови, че сравнява схващанията на една почтена жена като майка му с тези на жена с минало като леля му. После сравни учителя си с вуйчо си Рагецу.

Такива мисли пълнеха главата на Чокичи, докато лежеше изтегнат на тревата в парка. После извади романа, който беше скрил в пакета си за обяд, и потъна в него. Мина му през ума, че трябва по някакъв начин да открадне печата на майка си, за да извини отсъствието си в училище следващия ден.

Седмиците на почти непрестанни дъждове бяха последвани от няколко дни синьо небе без никакво облаче по него. Когато облаците се върнаха, бяха придружени от вятър, който внезапно вдигаше праха от улицата. Вятърът и студът се изостряха всеки ден и вратите и прозорците започнаха своето безспирно мрачно тракане. Чокичи трябваше всяка сутрин да става най-късно в шест часа, за да пристигне навреме в училище, където започваша в седем. Всяка сутрин той ставаше във все по-тъмно, докато накрая в шест часа му беше нужна лампа, като че ли е среднощ. Самият вид на скучния жълт пламък на лампата в ранното зимно утро беше достатъчен да вдъхне на Чокичи меланхолично настроение. Майка му винаги ставаше по-рано от него, явно за да го насърчи, и треперейки в нощната си дреха, приготвяше топла закуска. Чокичи ценеше нейното мило отношение, но това не намаляваше желанието му да поспи още. И ако се опиташе да се застои един момент повече около печката, майка му, която не сваляше очи от часовника, започваше да му натяква, докато той, мърморейки, не излезеше на студената улица, помитана от бръснещия речен вятър. Понякога нейната прекалена загриженост го нервираше. Понякога, даже и с риск да се разболе, той нарочно развиваше шала от врата си само защото тя го беше предупреждавала за това.

Чокичи сравняваше тази зима с предишната и нея с още по-предишната. Връщайки се назад в годините, той разбра с учудваща яснота колко много неща бе изгубил от това, че бе пораснал. Докато беше още дете, преди да тръгне на училище, можеше през студените зимни утрини да лежи в леглото колкото му се иска. Пък и тогава не чувствуваше така много студа. Всъщност той радостно скачаше от леглото, когато имаше студен вятър или дъжд. А сега, когато беше пораснал, колко му беше неприятно да върви по моста Имадо рано сутрин, докато имаше още лед на земята, и колко тъжна му изглеждаше силната червенина на слънцето, когато то залязваше рано през зимните следобеди зад старите дървета, където винаги виеше вятър. Какви нови страдания щеше да му носи всяка следваща година? Никога бързото

отминаване на дните не му се бе струвало така меланхолично като този декември. Годишният панаир бе вече започнал в храма „Канон“ и торбичките със захар, които учениците на майка му й носеха като новогодишен подарък, вече се трупаха. Изпитът в средата на срока бе минал и до майка му бе вече стигнала бележката от учителя, с която я уведомяваше за лошия му успех.

Чокичи беше се примирил с получаването на лоши бележки. Той слушаше в мълчание, с отпусната глава, докато майка му му четеше наставления. Това беше нейната обичайна прочувствена реч, която тя между впрочем произнасяше за всичко: тя и Чокичи нямаха никого на света, на когото да се облегат, освен себе си. Беше такъв час на деня, когато тя имаше най-много свободно време за наставления; малките момичета, които идваха за сутрешен урок, си бяха отишли и нямаше да има други ученици до три часа следобед, когато щяха да дойдат връщащите се от училище големи момичета. Зимното слънце блестеше в прозорците откъм улицата. Те седяха смълчани, когато глас на момиче се обади весело откъм решетестата врата:

— Добър ден! — Майката на Чокичи скочи изненадана. Почти веднага след това думите долетяха от преддверието. — Аз съм. Дойдох да се извиня, че толкова време не ви се обадох.

Чокичи се разтрепера. Беше Ойто. Тя влезе и разкопча красивото си палто от шевиот.

— О, Чокичи, и ти си тук. Днес трябва да имате празник в училище. — Тя се разсмя, очарована от тази мисъл. После учтиво се поклони на Отойо и измърмори: — Как прекарахте всичкото това време? Наистина ми е много трудно да излизам. Иначе никога нямаше да проявя такова незачитане.

Ойто поднесе кутия със сладки, завита в копринена кърпа. Чокичи, втрещен, сезираше безмълвно в Ойто. Майка му благодари на Ойто със стеснителен тон и добави:

— Станала си толкова хубава, едва те познах.

— Ужасно остарях. Всеки ми го казва. — Ойто се усмихна очарователно и извади от пояса си табакера от кадифе. — Пуша и цигари. Шокиращо за мене, нали? — Този път се изсмя малко по-високо.

— Ела до мене, студено е — каза Отойо, като взе чайника от мангала и наля чай. — Кога ще станеш истинска гейша?

— Още е рано. Трябва да стоя там доста време и тогава.

— Уверена съм, че ще бъдеш популярна. Ти си хубава и добре обучена.

— Благодарение на вас — каза Ойто. — Много са доволни от мене. Някои момичета, дори по-големи, не разбират нищо от музика.

Отойо извади от долапа една чиния за сладки, като че изведнъж нещо ѝ дойде на ума.

— Съжалявам, че нямам да ти предложа нищо по-хубаво, но тези сладки изглеждат доста необикновени. — Тя извади една с клечките за ядене и я поднесе на Ойто.

— Добър ден, учителко — две малки момиченца изпискаха на висок тон на вратата.

— Моля ви, не се безпокойте за мене — каза Ойто.

Чокичи се почувствува неловко и гледаше настрана, но Ойто прошепна, като че нищо не беше се изменило помежду им:

— Получи ли писмото ми?

В съседната стая двете момиченца пееха нещо за вишневите цветове в Омуро. Чокичи кимна и се размърда на мястото си. Ойто му беше изпратила писмо преди няколко седмици, за да каже, че няма да може да излезе. Чокичи беше отговорил веднага с писмо, в което описваше в подробности всичко случило се, откакто се бяха разделили. Отговорът, който очакваше да получи от Ойто, никога не пристигна.

— Хайде да отидем на панаира в храма „Канон“. Разрешиха ми да прекарам вечерта в къщи.

Чокичи не можеше да отговори, защото майка му беше в съседната стая. Ойто продължи невъзмутима:

— Като се нахраните, ела да ме повикаш. — И след малко добави: — Предполагам, и майка ти ще дойде.

— Да. — Гласът на Чокичи беше изгубил силата си.

Ойто изведнъж си спомни нещо.

— Помниш ли как вуйчо ти веднъж се беше напил и се сби със стареца, който продаваше сувенири? Кога беше това? Така се бях изплашила. Как ми се иска да може да дойде и тази вечер.

Ойто използва едно прекъсване на урока, за да се сбoguва с Отойо.

— Ще се видим довечера. Прощавайте, че ви обезпокоих.

И като каза това, тя си тръгна с лека стъпка.

Чокичи простина. Вместо да вземе необходимите мерки, той направи усилие да отиде на училище първия ден след зимната ваканция и от това разви инфлуенца, която върлуваше из града. И прекара в легло до края на януари.

Големият барабан на фестивала „Първият ден на коня“ в светилището „Хачиман“ бумтеше от рано сутринта. От време на време сянката на малка птичка прелиташе над корнизите на предните прозорци, през които нахлуваше топлото меко следобедно слънце. Беше достатъчно светло, за да се вижда вътре мъжделивият олтар на Буда в ъгъла на приемната. Цветовете на сливата над беседката бяха започнали вече да окапват. Пролетта правеше своето радостно посещение в тази мрачна, затворена къща.

Чокичи беше станал от легло от два-три дни и се чувствуваше достатъчно силен да се разходи на слънцето. Сега, след като беше оздравял, сериозната болест, която му беше донесла двадесет дни страдания, му изглеждаше като изпратена от бога. Той беше уверен, че по никакъв начин нямаше да може да изкара изпита следващия месец и наложителното отсъствие поради болест го въоръжи с най-благовидното извинение, което можеше да поднесе на майка си, ако пропаднеше.

Разхождайки се, той се озова зад парка Асакуза. По тясната уличка зееше ров, зад който под разпръснати оголени дървета се виждаше мръсната редица от гърбовете на стрелбищата. Водачи на рикши със сериозно изражение се мотаеха из улицата, винаги готови да се долепят до всеки минувач, чийто вид и най-малко загатваше намерение да се качи в рикшата им. Чокичи вървя до кръстопътя, откъдето можеше да види каменния мост, на който винаги стои полицай, и целия път отгатък до храма „Ауай“. Няколко души бяха спрели на улицата и гледаха към театър „Миято“. Чокичи също погледна пъстро илюстрираните реклами.

Тъкмо когато си мислеше, че трябва да намери място, където да се приюти от студения вятър — макар и да беше топло времето,

пролетта все пак бе току-що започнала, — Чокичи забеляза тесния вход към галерията и влезе. Тръгна нагоре по стълбището със счупени стъпала. При извивката по средата на стълбата стана тъмно и той усети отгоре да идва противен, спарен въздух. Публиката с чести викове акламираше актьорите и като ги чу, Чокичи изпита онова удоволствие и възбуда, които само израсналият в града и свикнал да посещава театрите може да изпита. Стъпалата нагоре взе по две-три наведнъж и си пробви път през тълпата. Галерията под ниския покрив беше като вътрешно помещение на океански кораб. Светлината на оголените газови лампи в задната част на театъра се закриваше от главите на гъсто струпаните зрители. От първия ред на галерията, където правостоящите бяха оградени като маймуни в клетки, сцената изглеждаше много малка и далечна поради задимения въздух; таванът, обратно, изглеждаше огромен. Сцената току-що се беше сменила под акомпанимента на дървени клепала. От една платформа, на която имаше само ъглеста каменна ограда, висеха мръсни светлосини платна. В дъното на сцената беше нарисувана миниатюрно лакираната врата на къща. Цялото небе над портата беше боядисано в черно, с усърдното желание да се убеди публиката, че сцената става през нощта. Чокичи, убеден от опита си в театъра, че комбинацията на нощ и река положително означаваше сцена на убийство, застана на върха на пръстите си с опънат врат в младежко любопитство. И както чакаше, скучното думкане на барабана бе внезапно придружено от топуркане по сцената; от сянката край някаква колиба вляво, карайки се високо, изскочиха мъж, облечен като слуга, и една жена. Публиката се разсмя. Един от актьорите, като се преструваше, че търси нещо, което е загубил, вдигна лист хартия и приемайки съвсем различен вид, започна да чете имената на героите на пиесата. Наричаше се „Вечерната луна между сливата и върбата“. Съобщението беше посрещнато от публиката с ентузиазирани викове. По сигнал, даден с друго леко удряне на клепалата, един облечен в черно човек дръпна надясно една завеса и разкри трима певци в традиционни костюми и двама свирачи на шамисен, натъпкани на малък подиум. Шамисените веднага започнаха да свирят и след малко към тях се присъединиха и гласовете на певците. Такава музика бе удоволствие за Чокичи още от детството му и нито проплакването на едно бебе някъде в театъра, нито гласовете

на хората, които се мъчеха да го успокоят, не му попречи да долови всички думи на песента и акцентите на шамисена.

„През една мъглива нощ, когато светят две-три звезди и четири-пет пъти удари камбаната, ще дойде някой да ме преследва...“

Нови удари по барабаните. Всяко лице от публиката беше пламнало от възбуда, някои от зрителите достигнаха дори дотам, че да закрещат. Куртизанка в червена долна риза, с широка лента от пурпурен сатен около шията, изтича по пътеката в салона към сцената, приведе се и покри лицето си с кърпа.

— Наведи се ти, там, отпред!

— Свали си шапката!

— Дявол да те вземе! — разнесоха се викове.

„Бягаше тя, но без да знае къде, преследвана все по-отблизо...“

Актьорът, преоблечен като куртизанка, достигна края на пътеката и като се обърна, изрече през рамо своя монолог. Последва песен.

„Ако дойдеш тайно при мен, ела по лунна светлина. Тази нощ никакъв облак няма да затъмни луната. О, досадна вечер на очакване, всичко ще бъде хубаво, всичко ще бъде хубаво тази нощ. Гадателят предсказва, че облаците бързо ще преминат и в блясъка на лунната светлина, лице до лице...“

Публиката отново зашумя. В огромна кръгла дупка, изрязана в центъра на черното небе на задната завеса, бе запалена лампа и овисените облаци бяха изтеглени на върви, които ясно се забелязваха от публиката. Луната беше така прекалено голямо и блестящо, че изглеждаше много по-близо от вратата на къщата. Но това ни най-малко не развали хубавата илюзия на Чокичи или който и да било в залата. Като си спомни голямата кръгла луна, която беше наблюдавал от моста Имадо в края на лятото, докато чакаше Ойто, сцената вече не беше сцена.

Един изтощен човек със скъсани дрехи и разчорлена коса излезе на сцената и краката му трепереха от умора. Мина край една жена и се обърна да я погледне в лицето:

— Изайой, ти ли си?

Жената се долепи до него.

— Така много исках да те видя отново.

Зрителите извикаха:

— Гледай ги тия двамата!

— Хайде де!

— Ревнуваме! — Избухна смях.

А по-романтично настроените викаха:

— Тишина!

Сцената се смени, а влюбените скочиха във водата. Декорът беше пак този от първата сцена. Жената беше спасена, хваната в рибарска мрежа, а мъжът пълзеше нагоре по брега, неспособен да се отдаде на смъртта. Интригата се усложни. Последваха неприлични песни, изказване на завист спрямо богатите и могъщите и на радост за това, че са още живи, примери за куриозните игри на съдбата и едно убийство; с това завърши първото действие. Един ужасно остър глас изкрещя почти в ухото в Чокичи: „Следващо представление!“ Публиката тръгна на вълни към изхода.

След като излезе от театъра, Чокичи тръгна бързо. Още беше светло, но слънцето вече не грееше. Завесите и знамената на малките магазини силно плющяха. Чокичи се наведе и надзърна в един магазин да види часа, но в ниското здание беше тъмно като в рог. Забърза още повече, изплашен от вечерния вятър след болестта си. Но като хвърли поглед към река Сумида, ширнала се оттатък моста Имадо, не можа да не се спре за миг. Повърхността на водата блестеше с меланхолична сивота и изпарения замъгляваха отсрещния бряг, бързайки да завършат зимния ден. Няколко чайки прелитаха между платната на товарните корабчета. Чокичи помисли, че има нещо ужасно тъжно в една течаща река. На пристана от другата страна вече бяха запалили една-две лампи. Изсъхнали дървета, рушащи се каменни стени, прашни керемидени покриви — всичко, което окоето му срещаше, имаше увехнал, студен цвят, което още по-живо върна в съзнанието му ярките фигури от сцената. Чокичи завидя на героите от сцената така, че почти ги намрази и окая собствената си съдба. Беше сигурен, че никога няма да постигне такова щастие. На Чокичи му се прииска да умре, но това само му напомни с още по-голяма горчивина, че никой не беше готов да умре заедно с него.

Като тръгна по моста Имадо, вятърът от реката удари лицето му като плесница. Той потръпна от студ и в този миг, за негова изненада, от гърлото му излезе откъс от песен, която не си спомняше да беше учил: „Да се говори повече, е глупост...“

Това беше една фраза с мелодична красота, срещаща се само в стила кийомото^[1]. Чокичи, разбира се, не пееше разпалено, влагайки цялото си същество в музиката, както правеха професионалните певци, нито пък така високо. Мелодията се изливаше от гърлото му меко и той почувствува как тя малко успокои силната болка на сърцето му. „Да се говори повече, е глупост...“ Чокичи повтаряше тази фраза, докато стигна портата на дома си.

[1] Вид драматично пеене. — Б.пр. ↑

На другия следобед той пак отиде в театър „Миято“. Жадуваше за упоението на това чувство на патос, което беше изпитал за първи път предишния ден, когато видя красивата сцена, в която двамата влюбени, ръка за ръка, изплакваха любовта си. Чувствуваше някакъв почти неутолим копнеж по самия театър, по мрачния втори балкон, притиснат между почернелия таван и стените, по светлините и тълпата. Понякога Чокичи чувствуваше тъга и самота, които не можеше да обясни, и това не беше причинено само от загубата на Ойто. Той самият нямаше и най-малка представа за причината. Знаеше само, че е самотен и прекарваше всеки миг в трескаво търсене на това неопределено нещо, което ще го успокои в неговата самота и тъга. Той Чувствуваше един завладяващ го стремеж да разказва за смътните страдания в гърдите си на някоя красива жена — нямаше значение коя точно, — която ще му отговори с нежен глас. Понякога сънуваше не Ойто, а някоя непозната жена, която беше докоснал, минавайки по улицата — момиче, гейша или дори обикновена домакиня.

Чокичи гледа пиесата за втори път със също така голям интерес, както предишния ден. Но днес той погледна и към хората, които седяха в ложите. „Има толкова много жени по света. Учудвам се, защо аз никога не мога да срещна една, която да е мила с мен? Която и да е тя. Ако някоя жена ми отпрати само една мила дума, аз няма така много да мисля за Ойто.“ Колкото повече мислеше за Ойто, толкова повече копнееше за нещо, което ще намали страданията му. Ако имаше това нещо, не би бил така паднал духом по отношение на училищната си работа и на бъдещето си.

Както стоеше между тълпата от правостоящи, сепна се от някой, който го потупа по рамото. Обърна се и видя млад мъж с филцова шапка, с дебели вежди и тъмни очила. Той се навеждаше от горния ред.

— Ти ли си, Китчан?

Изрекъл това, Чокичи не можа да продължи, така изненадан беше от голямата промяна във вида на Китчан. Той му беше съученик

от първоначалното училище и винаги подстригваше Чокичи в бръснарницата на баща си. Сега под дрехата си носеше жакет от китайска коприна от Ошима и копринен шал около врата си. Чокичи усети силната миризма на парфюм, когато той се наведе да му пошепне:

— Сега съм актьор.

Както беше притиснат от тълпата, Чокичи не можа да направи нищо друго, освен да стои на мястото си в нямо удивление. Сцената скоро се смени с мимическото действие край реката и героят изтича по пътеката между публиката с откраднатите пари, пъхнати в кимоното му. На това място дървените клепала заудряха. Завесата започна да се затваря и същият човек от предишния ден мина през тълпата от правостоящи, викайки: „Следващо представление!“ Докато публиката започна да си проправя път към тесния изход, завесата съвсем се затвори и някъде отзад задумка барабан. Китчан хвана Чокичи за ръкава.

— Отиваш ли си? Защо не останеш за още едно действие?

Слабичък човек в театрална ливрея дойде да събира пари за следващото действие. Чокичи остана на мястото си, макар и да се безпокоеше за времето.

Китчан извика:

— Тук има място, можеш да седнеш.

Той беше на празните задни редове под светлините. Почака, докато Чокичи седне до него, и тогава започна с театрален жест да бърше очилата си в златни рамки с копринения си хастар. И каза отново:

— Актьор съм. Променил съм се, нали?

— Да, наистина. В първия момент не те познах.

— Изненада ли се? — Китчан се разсмя от задоволство. — Така както ме виждаш, се осмелявам да се нарека актьор. Аз съм нова звезда. Ще се появя отново на сцената в други ден. Ще дойдеш да ме видиш, нали? Иди при вратата на сцената и поискай да повикат Тамамицу.

— Тамамицу?

— Точно така. Тамамицу Сабуро. — Извади портфейла от вътрешния си джоб и показа на Чокичи малка визитна картичка. —

Виждаш ли, Тамамицу Сабуро. Името ми вече не е Китчан. В програмите съм Тамамицу.

— Трябва да е забавно да си актьор.

— Понякога е забавно, понякога е тежък труд... но по отношение на жените, няма от какво да се оплаквам. — Китчан хвърли един изпитателен поглед към Чокичи. — Ти ходиш ли много с жени?

Чокичи не отговори, тъй като почувствува, че ще е обида за мъжкото му достойнство да каже: „Още не.“

— Познаваш ли заведението „Каджита“? Най-доброто в Токио. Хайде тази вечер да отидем заедно. Няма да се безпокоиш за нищо. Не искам да се хваля, но там не съм непознат. — Китчан отново се отдаде на глупав смях.

Чокичи изведнъж се изгърва:

— Предполагам, че гейшите са скъпи, нали?

— Ти харесваш ли гейшите? Това е разточителство. — Китчан, новата звезда, отново изгледа лицето на Чокичи с изненада. И прибави самоуверено: — Те не са чак толкова скъпи, но глупаво е да даваш пари за жена. Познавам някой и друг гейша-клуб в парка. Ще те заведа. Остави всичко на мене.

През следващите няколко минути прииждаха хора по трима-четирима и галерията отново се претъпка. Тези, които чакаха от предишното действие, се отегчиха и вече ръкопляскаха от нетърпение. От време на време биеха дървените клепала зад завесите и постепенно интервалите намаляваха. Чокичи стана. Беше се уморил да седи.

— Има още много да чакаме — каза Китчан сякаш на себе си и после прибави: — Това е, което наричаме клепала на „смяната“. Сигнал за актьорите да знаят, че реквизитът е готов. Самото действие няма да започне още дълго време.

Запали цигара с непринудена увереност. Чокичи промърмори с възхищение: „Така ли?“, и още изправен, хвърли поглед из театъра. Хората от публиката очевидно не знаеха какво означават клепалата на „смяната“ и се блъскаха да заемат местата си, след като бяха се разхождали отвън, уплашени, че действието ще започне всеки миг. В светлината на слънчевия лъч, който проби отстрани на залата към завесата, Чокичи можа да види носещия се във въздуха прах и тютюнев дим. Светлината на късния следобед беше странно патетична. Чокичи се взираше в завесата, издувана от време на време на вълни от

вятъра. На завесата беше написано името на един актьор наред с имената на гейши от парка Асакуза, които му я бяха подарили.

След известно време Чокичи запита:

— Китчан, познаваш ли някоя от тези гейши?

— Разбира се! Паркът е периметър на актьорите. — Китчан навярно малко се засегна. Вярно или невярно, той започна да разказва в големи подробности кариерата, появите и характера на всяка от гейшите, чието име се появяваше на сцената.

Клепалата удариха два пъти. Чуха се песента за откриване на действието и шамисенът и завесата беше дръпната встрани под ритъма на постепенно забързващите удари на пръчките. От галерията вече долитаха викове с имената на актьорите. Отегченото бърборене на публиката изведнъж замря и театърът прие светлината и оживлението на настъпваща зора.

Едва когато отиде до моста Имадо, Отойо осъзна, че вече беше април и пролетта бе в пълния си разцвет. Беше толкова заета с грижите около домакинството, че обикновено разбираше промяната в сезоните едва когато слънцето стигаше нейните прозорци от чистото синьо небе и върбата пред магазина за риби-змиорки оттатък улицата разтваряше пъпки. Когато излезе от уличката, където погледът винаги биваше спиран от редицата керемидени покриви, и стъпи на моста, Отойо, която в разстояние на годината напускаше своя квартал само два или три пъти, беше така удивена от вида на реката Сумида през април, че едва повярва на очите си. Течащата вода блестеше под прозрачното синьо небе; редици от вишневи дървета цъфтяха над зелената трева по брега, въздухът беше изпълнен с близки и далечни викове. Тълпа от хора, излезли да видят цъфналите дървета, се качваха и слизаха от ферибота. Картината около нея беше може би прекалено бляскава и цветна за уморените очи на Отойо. Тя тръгна към кея на ферибота, но изведнъж като изплашена се обърна и влезе обратно в улицата. Изчака, докато мине най-нечистата рикша, такава с най-непретенциозния кули, и смирено го попита:

— За колко най-евтино можеш да ме заведеш до Куме?

Отойо имаше в главата си по-сериозни неща от вишневите цветове. Не знаеше вече какво да прави. Чокичи, на когото възлагаше всичките си надежди, не само пропадна в изпитите, но й заяви, че мрази учението и повече не иска да ходи на училище. Отойо, видяла се в чудо, реши, че единственото, което й остава, е да поговори със своя брат Рагецу.

Един стар кули на рикша, третият поред, с когото Отойо се пазари, най-после се съгласи да я заведе в Куме на цената, която тя даваше. Огромна тълпа народ се изля на моста Азума в следобедната светлина и в праха. Стариият кули се клатушкаше, проправяйки път на рикшата си измежду бързо теглените рикши, носещи млади мъже и жени в елегантно празнично облекло, които отиваха да погледат цъфналите вишни. Щом напуснаха моста, отмина и оживлението от

вишневите цветове. Единственото, което напомняше пролетта в този квартал, беше слънчевата светлина по бедняшките покриви и синевата на небето, отразена в спокойните води на каналите. Улицата беше безлюдна с изключение на рояците деца, които играеха разни игри и въртяха пумпали. Жената на Рагецу, бивша гейша, тепаше платно на една дъска пред къщата. Под яката на памучното си кимоно беше увила пешкир и слънцето падаше върху лице, сбръчкано в течение на годините, през които е употребявала силен грим. Когато видя Отойо да слиза от рикшата, тя изтича в къщи, оставяйки вратата широко отворена:

— Познай кой е тук! — извика тя. — Сестра ти от Имадо е дошла.

Мъжът ѝ беше седнал на малка маса на верандата, класирайки стихове хайку от едно състезание. Рагецу свали очилата си и се придвижи до средата на стаята. Жена му влезе с Отойо. Тъй като бяха жени на една и съща възраст, те размениха традиционната серия от поклони и любезности. От размяната на две фрази „Как е Чокичи?“ — „Добре е, но не зная какво да правя с него“, Рагецу разбра по-бързо, отколкото очакваше, причината за посещението на Отойо. Той кротко изтърси пепелта от лулата си и запитан за неговото мнение, застъпи тезата, че всеки млад човек преминава период на обърканост и през този период, както самият той си спомняше, съветите на родителите са противни; че най-доброто разрешение в случая е да не се бърка, а за известно време да остави момчето да прави каквото иска. Но в майчиното сърце, изпълнено с опасение за неизвестното бъдеще, нямаше място за толерантната философия на един светски мъж. Със спотаен глас и ужасно надълго Отойо изброи надигналите се в нея лоши предчувствия за бъдещето на Чокичи, когато открила, че той често крадял печата ѝ, за да фалшифицира от нейно име извинения за отсъствията си от училище.

— Когато го питам какво възнамерява да прави, ако не ходи на училище, той ми казва, че щял да стане актьор. Актьор! Какво ще правя? Като помисля, че Чокичи отива към такова зло, чувствавам се така унижена, че не зная какво да правя.

— Иска да стане актьор? — След момент на изненада Рагецу си спомни как Чокичи като шест-седемгодишно момче обичаше да свири

на шамисен. — Ако той действително иска това, ние не можем да направим нищо. Но все пак и то е проблем.

Отойо продължи да разказва как нещастieto я принудило да стане учителка на хора, които по професия забавляват другите, но ако тя позволяла на сина си да приеме такава долна професия, това щяло да бъде непростима обида за гробовете на дедите ѝ. Рагецу при алюзията, направена за банкрута на семейството, си спомни — с толкова силно смущение, че имаше желание да почеше голата си глава — как неговият разгулен живот беше довел до обезнаследяването му. Винаги много привързан към света на хората, които се забавляват, той искаше да атакува предразсъдъците на Отойо, но се страхуваше, че ако тя се впусне надълбоко в разисквания за „гробовете на дедите им“, ще му дойде твърде много. Опита се да измисли някакъв бърз и безболезнен начин за успокояване на Отойо.

— Аз ще поговоря с него. Лично аз считам, че е по-добре за едно момче да бъде неуравновесено, когато е младо. Но изпрати Чокичи при мене тази вечер или утре. Уверен съм, че мога да го накарам да поправи поведението си. Ти няма защо да се безпокоиш толкова. Нещата не са така лоши, както ги правят страховете ти.

Отойо го помоли да направи каквото може и отклонявайки поканата на снаха си да остане по-дълго, си тръгна. Пролетният залез беше обагрил небето зад моста Асума и превръщаше в остро изрязани силуети фигурите на мнозинството, което пресичаше моста в обратния си път от разходката до вишневите цветове. Отойо видя един студент, чиято униформа блестеше със златните си копчета, да се провира енергично между тълпата. Видът му надигна у нея непоносима мъка за това, че след като толкова години се беше борила без ничия помощ да изгледа сина си да стане такъв студент, светлината на нейните надежди, което беше същността на живота ѝ, угасна. Макар и да беше поискала помощта на брат си, тя не се чувствуваше уверена, и то не само заради неговото младежко неблагоприятно поведение. През ума ѝ мина мисълта, че не беше в човешките възможности да влее амбиции у Чокичи: тя ще трябва да потърси помощта на боговете и Буда. Действувайки по вътрешен импулс, тя поиска от водача на рикшата да спре близо до храма „Канон“. Изтича до свещената зала, без да обръща внимание на блъскащите се тълпи. След като прошепна молитва, от

една близка будка купи свещена муска. Жълтият лист хартия, който изтегли, беше напечатан с думите:

№62 ГОЛЯМО ЩАСТИЕ

Нещастията постепенно те напускат; благополучие скоро идва в съдбата ти.

Твоята известност и слава ще растат по цялата земя.

Старите неща ще се променят за добро; ти отново ще се радваш на благодат.

Успехът и преуспяването са в твои ръце.

Молбата ти ще получи отговор. Болният ще оздравее. Изгубеният предмет ще бъде върнат. Човекът, когото чакате, ще дойде. Няма пречка да построите къща или да се преместите. Времето е подходящо да направите пътешествие. Благоприятно е за сватби, за церемонии по случай навършване възраст, за наемане на слуги.

Отойо се почувствува много облекчена, като прочете думите „Голямо щастие“, но си спомни, че това „Голямо щастие“ твърде лесно може да се превърне в нещастие и отдавайки се отново на всякакъв вид измислени страхове, се прибра изтощена.

Следобеда трябваше да има среща на поети на хайку в библиотеката на храма „Рюган“. Когато Рагецу и Чокичи, който беше дошъл от сутринта, привършиха обедна, тръгнаха заедно за храма, вървейки край канала. Обедният отлив разкриваше черното кално дъно на канала и топлото априлско слънце изтръгваше от водата силна воня на мръсотия. Въздухът беше пълен с летящи сажди от някакъв комин и се чуваше бумтежът на машините от близка фабрика. Къщите по улицата бяха построени по-ниско от самата улица и минавайки, те виждаха тъмната им вътрешност, в която домакините, безразлични към пролетното слънце, усилено шиеха, за да изкарат някой сен повече. По ъглите на тези малки къщички имаше мръсни дъски за обяви с множество обявления за търсене на момичета за фабриката наред с обикновените реклами за лекарства и гадания. Тук обаче неприветливата улица се изкачваше малко в своя криволичещ път и видът ѝ внезапно се променяше от боядисаната в червено стена на храма „Мйокен“ от едната страна и оградата на ресторант от другата. Това отбелязваше края на бедняшкия квартал. Отгатак дървения мост, простиращ се над реката, зад покрития с трева бряг, се разстилаха обширни поля и дървета, блестящи в цветовете на пролетта.

Рагецу спря.

— Аз отивам в храма ей там, отгатак реката. Можеш да различиш покрива му по боровете, нали?

— Да — каза Чокичи, бързо сваляйки шапката си. — Аз трябва да кажа довиждане оттук.

— Няма защо да бързаме. Аз съм жаден. Хайде да си починем минута-две.

Минаха край дървената ограда на една чайна с транспаранти от тръстика и там се настаниха. Каналът и тук беше мръсен, но от далечните полета духаше приятен ветреца и на пристана отсреща, където се виждаше порта на старинен храм, трептяха младите листенца на върба. Вrabци и лястовички непрекъснато цвърчаха от навеса над портата на храма зад тях. Наистина тук-таме се издигаха

стълбове от дим на фабрични комини, но човек все пак можеше да се наслади на спокойствието на пролетния следобед далеч от града. Рагецу се загледа в околността, после хвърли поглед на Чокичи и каза:

— Както разбирам, ти се съгласи с това, което говорихме?

Чокичи, който току-що беше сръбнал от чая, можа да отговори само с кимане.

— Потърпи още една година. Ако успееш да завършиш сегашното си училище... Майка ти остарява и не можеш да бъдеш така упорит.

Чокичи отново кимна и се загледа безцелно в далечината. Двамата трима кули минаваха насам-натам, пренасяйки пръст от една лодка, привързана на канала, до фабриката на другия бряг. Няколко рикши внезапно забързаха от моста по отсамния пуст бряг и спряха пред вратите на храма. Това навярно бяха посетители, които идваха да навестят семейни гробове. От една от рикшите излезе жена с малко дете и влезе в портата.

Чокичи и вуйчо му се разделиха на моста. Рагецу с загрижен вид се обърна за последен съвет.

— Зная — каза той след кратка пауза, — че ти е противно, но засега, моля те, бъди търпелив. Никога няма да съжаляваш, че си бил добър син.

Чокичи вдигна шапката си и се поклони леко. Той отмина бързо, почти тичайки в посоката, от която беше дошъл. Рагецу изчезна зад обраслия с бурени пристан. Нищо през неговите близо шестдесет години не беше го безпокоило толкова и не беше му създавало такава мъка, както това, което се случи днес. Молбата на сестра му не беше лишена от разум, но едновременно с това той не можеше да намери в себе си сили да осъди желанието на Чокичи да постъпи в театъра. Той беше убеден, че различните хора имат различни темпераменти и е неправилно да ги принуждаваме всички да бъдат по един калъп, каквито и мотиви да ни ръководят. Рагецу, изправен пред тази дилема, беше неспособен напълно да вземе страната както на сестра си, така и на племенника си. Той инстинктивно знаеше от опита на собственото си минало какво се таеше в дъното на сърцето на Чокичи, без дори да го пита. Колко болезнено и потискащо изживяваше той на младини, когато биваше принуден да изгуби един хубав пролетен ден на работа в тъмния заложен магазин на семейството. Колко по-приятно би било да

чете някаква забавна книга в приветлива стая, гледаща към реката, отколкото да седи под опушена лампа и да вписва получени и разходвани пари в голямата счетоводна книга. Чокичи беше казал, че предпочита да изкарва прехраната си с нещо, което обича, отколкото да стане педантичен чиновник с мустаци. И двата бяха начини за прекарване на един живот. Но Рагецу, в качеството си на съветник на момчето, не можеше напълно да разкрие собствените си чувства. Най-доброто, което можеше да направи, беше да предложи това временно успокоение, което беше вече дал на майката на момчето.

Чокичи безцелно вървеше от една пуста улица в друга. Той съвсем не търсеше кратък път, който да го заведе дома в Имадо. Нито пък имаше намерение да спре някъде по пътя. Беше напълно обзет от отчаяние. Единствената надежда на Чокичи в плана му да стане актьор беше да спечели симпатиите на своя мил вуйчо. Беше уверен, че вуйчо му ще помогне, но се беше излъгал. Той, разбира се, не се противопостави категорично, както майка му, но след като цитира поговорката „Като слушаш за него — рай, като го видиш — ад“, Рагецу надълго и широко му беше изброил трудностите в театралната кариера, негодите на сценичния живот, пълния с безпокойства живот на хората от този свят и разни други подобни. Опита се да накара Чокичи да зачита майка си и му наприказва неща, които Чокичи прекрасно разбираше и без съвета на вуйчо си. Чокичи най-последно разбра удобната способност, която хората притежават да забравят страданията на своята младост, когато остаряят, така че със съвършено безразличие да увещават и критикуват младите от по-следващите поколения. Той почувствува с остра болка, че между старите и младите съществуваше непреодолима пропаст.

Улиците бяха тесни и земята тъмна и влажна, където и да минеше. Повечето от улиците бяха просто алеи, така извиващи, че понякога мислеше, че са задънени. Безкрай се простираха неправилните редове от неугледни къщички — покрити с плесен дървени покриви, загниващи основи, разклатени диреци, изцапани табелки, овисени да се сушат дрипи и пелени, изложени за продажба на улицата сладкиши, съдове и тавички. От време на време се показваше необичайно голям вход и се оказваше, че е на фабрика. Извисяващите се покриви с керемиди бяха на храмовете, обикновено напълно пусти; през счупените огради можеше да се види чак до

гrobiщата зад зданията на храмовете. В старите езера, които приличаха на големи локви, бяха паднали надгробни камъни, покрити с мъх и множество възпоминателни табелки. По гробовете естествено нямаше никакви пресни цветя. Вече можеха да се чуят жаби да крякат в блатата, а във водите гниеше миналогодишна трева.

Чокичи случайно забеляза на една от къщите табелка с името на улицата. Спомни си изведнъж, че това беше улицата, спомената в „Календарът на сливовите цветове“^[1], която той жадно беше изчел неотдавна. Ах, въздъхва той, нима тези злочести влюбени са живели в такава тъмна, злокобна улица. Някои от къщите имаха бамбукови огради точно както на илюстрациите в книгата. Бамбукът беше изсъхнал, а стълбовете — разядени в основата си от червеи. Чокичи мислеше, че ще се разпаднат, ако ги бутне. Една мършава върба беше спуснала клони, едва докоснати от зеленина, над дървения навес на една порта. Гейшата Йонехачи трябва да е минала точно през такава порта, когато един зимен следобед посетила скришно болния Танджиро. И, изглежда, в стаята на също такава къща другият герой, Ханджиро, разказвайки приказки за духове през една дъждовна нощ, се осмелил за първи път да поеме ръката на любимата си. Чокичи изживя странно очарование и мъка. Прииска му се и той да има тази сладка, мила, внезапно студена и безразлична съдба. Докато крилете на неговата фантазия се разтваряха, пролетното небе изглеждаше по-синьо и по-дълбоко от преди. Долови в далечината звуците от корейската флейта на един продавач на сладкиши. Това, че чу флейта на съвсем неочаквано място да извива своята странна мелодия, събуди у него неописуема с думи меланхолия.

За малко време Чокичи забрави загнездилото се в гърдите му недоволство от вуйчо му. За малко време забрави терзанията на действителността.

[1] Роман, написан през 1832–33 г. от Шинсуи Теманега. Много години героят Танджиро се е считал прототип на страстен любовник. — Б.пр. ↑

Има един период от време между края на пролетта и началото на лятото, подобно на сезона, в който късното лято минава в есен, когато на прекъсвания падат тежки дъждове. Тази година както всякога имаше наводнение и Рагецу, понеже не знаеше какво е станало в квартала на Отойо, реши една вечер, на връщане от някаква работа в тази част на града, да я посети. Там не беше имало наводнение, но той беше стъписан от друга, още по-странна беда: Чокичи лежеше на носилка и когато Рагецу пристигна, се правеха шумни приготовления за изпращането му в инфекциозна болница. Отойо му разказа как Чокичи отишъл в тънкото си лятно кимоно да види наводнението. Беше ходил из мътните води от вечерта до късно през нощта и хванал простуда, която се развила в тифозна треска. Такова било заключението на лекаря и като обясни това, Отойо, разплакана, последва носилката. Рагецу трябваше да остане и пази къщата, докато се върне Отойо.

След бъркотията, подобна на тази при пролетно чистене или преместване в друга къща, причинена от дезинфекцирането на къщата от един човек от районната служба, в дома легна самота, лишена от човешки чувства, подобна на тази след изпращането на ковчег на погребение. Силен вятър се разрази при падането на нощта и всички капаци започнаха да тракат. Времето стана неприятно хладно и нахлуващият от време на време през пролуките вятър разклащаше пламъка на висящата в стаята лампа така силно, че на моменти едва не я загасяше; всеки път черният дим от маслото замъгляваше стъклото на лампата и сенките на домашната мебел, разхвърляна наоколо, се раздвижваха по мръсните рогозки и лющещата се стена. Един глас в съседна къща започна да напява милионните обръщения към Буда и звукът болезнено легна в ушите на Рагецу. Времето увисна тежко в самотата му. В такова време, мислеше си той, човек се нуждае от пиене и се завъртя в кухнята да потърси нещо за пиене. Но в това домакинство, управлявано от сама жена, нямаше и чаша вино. Повлече стъпките си към предния прозорец и като откря един от капациите,

погледна надолу по улицата. Нищо от къщите отсреща не напомняше пивница. Повечето от магазините бяха вече затворени, макар че беше още ранна вечер, само напяващият обръщенията към Буда глас се чу още по-ясно. Свирият вятър откъм реката караше телеграфните жици над покрива да пеят и този звук, заедно с яснотата на звездите, създаваше впечатление на студенина, като че зимата внезапно се беше върнала тази нощ.

Рагецу затвори капациите и отново седна под клатушкащата се лампа. Пушеше лула след лула и наблюдаваше как се движат стрелките на дядовия му часовник. От време на време мишки щукваха по тавана и вдигаха ужасен шум. На Рагецу му дойде на ум, че в стаята може би има нещо за четене. Претърси навсякъде по етажерки и в долапи, но единствените книги, които намери, бяха учебници по пеене и стари алманаси. Взе лампата в ръка и се изкачи горе, в стаята на Чокичи.

На масата бяха струпани множество книги, имаше и цяла библиотечка. Рагецу извади очилата си и започна да отваря една след друга книгите на Чокичи, подвързани в западен стил. От една от тях изпадна нещо. Той го вдигна. Беше портрет на Ойто в пролетно облекло на гейша. Разлиствайки по-нататък, попадна и на писмо. Очевидно писмото не беше довършено, на места от него липсваха думи, защото хартията беше протрита. От още четливите думи обаче можеше да се разбере съдържанието и ставаше ясно едно: Чокичи и Ойто от ден на ден се отдалечаваха един от друг и в сърцата си, поради различието на условията, при които живееха; явно беше, че въпреки дружбата им през детството, бяха обречени в края на краищата да станат напълно чужди един за друг. Даже и да се предположи, че понякога разменяха писма, те никога нямаше да могат да споделят еднакви чувства. Той беше решил да стане актьор, но тази му амбиция беше осуетена и сега беше обречен на еднообразието да прекарва дните си безцелно, напразно завиждащ на щастието на Китчан, сина на бръснаря. В момента му липсваше смелостта да се самоубие, но щеше да бъде много щастлив, ако можеше да се разболее и умре.

Рагецу по интуиция разбра, че ходенето из наводнения район беше специално замислен план от Чокичи и нямаше надежда за оздравяването му. Обзе го силно угризение на съвестта, като си спомни как даде на Чокичи съвет, какъвто всъщност не искаше, и с това провали надеждите на момчето. Рагецу още веднъж си спомни как

през младостта си беше изгонен от дома заради увлечението си по една жена. Именно той измежду всички други хора трябваше да се покаже съюзник на Чокичи. Ако той не можеше да направи Чокичи актьор и да му даде Ойто за жена, какъв смисъл бе имало това, че провали търговията на баща си и преживя всички трудности в живота си. Почувствува се засрамен в претенциите си за светски човек.

Внезапно друга мишка изтича по тавана. Вятърът още продължаваше да беснее и пламъкът на лампата непрекъснато се люлееше. Подобно на илюстратор на романи, който търси картини за някоя книга, Рагецу отново и отново извикваше в съзнанието си лицата на двамата красиви млади хора — Чокичи със своята бледа кожа, нежно лице и ясни очи и Ойто с очарователната си уста и кръглото си личице. И сърцето му извика:

— Колкото и да е лоша треската ти, не умирай! Чокичи, не се отчайвай, аз съм с тебе!

МИМЕИ ОГАВА

1882–1961 Г.

Възпитаник е на факултета по английска филология при университета Васеда, който по негово време е бил центърът на натурализма.

Огава се вдъхновява от идеите на социализма и в 1920 г. става член на Социалистическия съюз, но като писател остава само външен наблюдател на човешките страдания и към края на живота си се ограничава в писане на детски приказки и стихове.

МИМЕИ ОГАВА СТОЙКАТА НА РЪЦЕ

Това се случи по времето, когато бях принуден да рисувам улични плакати, за да се препитавам. По цели дни работех големи реклами за пасти за зъби, циркове, бутилкова бира и дамско бельо. Отпърво новото в живота ми напоследък го правеше поносим, но скоро започнах да го мразя и да жадувам за някаква форма на бягство от него, макар и временна.

Преди, когато работех като сериозен художник, не бях проявявал, разбира се, никакъв интерес към картините по рекламните дъски, а още по-малко към хората, които ги рисуват. В най-добрия случай тези картини ми въздействаха като обида за художническата ми чувствителност. И все пак сега, когато виждах малките рисунки, отпечатани по кориците на бележниците в книжарниците за канцеларски материали, или лъскавите скици, изобразени върху капачите на кутиите с боя, или дори плакатите пред театрите, спирах се и гледах, а понякога те ми действаха толкова силно, че ме разчувстваха. Предполагам, причината за това се крие в осъзнатия от мене факт, че сред хората, рисували тези плакати, трябва да има мнозина, които като мен някога са се стремили да станат истински художници, но обстоятелствата са ги принудили да се заемат с тази черна работа.

Това, което ме накара да намразя новото си занятие обаче, не беше просто чувството, че проституирам с таланта си, който навярно притежавах; досаждаше ми безжалостното еднообразие. Скоро научих, че почти всички работници, с които сега прекарвах времето си, страдат повече или по-малко от същото чувство за еднообразие. Те вечно разискваха за възможните начини да скъсат с монотонността в живота си.

Събирахме се вечер около пейките недалеч от квартирите ни в предградията, където живеехме. Един след друг пристигахме от различни посоки, изтощени до крайност от дългия и душен работен ден. Отпускахме се тежко на пейките или ако те бяха вече заети,

прикляквахме до тях на алеята и лениво си веехме, както разговаряхме, забравили за хода на времето.

Зададоха се двама млади улични акробати. Единият танцуваше в кръг с маска на лъв, а другият му акомпанираше на дайре. Някакво момиче с червен пояс излезе от магазина за сладолед срещу нашите пейки и даде на момчето една медна пара. По-късно млада жена мина край нас с шамисен, косата ѝ събрана на кок и прикрепена със зелен гребен, понесла бебе на гърба.

— Не е лоша, а?

— Обзалагам се, че е бивша гейша или нещо такова. Ти как мислиш?

Жената се разхождаше напред-назад по улицата пред нас. От време на време спираше и подрънкваше на своя шамисен. След това една грамадна, мръсна наглед жена в напреднала бременност мина с клатушкане край нас. Изгледахме я смаяни. Беше най-противната, която сме виждали. И тъй денят бавно клонеше към своя край.

— Добра работа? По дяволите, добрата работа изобщо не съществува! Тя е само леене на много пот! Ако някой си мисли, че е шега да си изкарваш хляба, направо е луд.

— Не, ако караме все така, доникъде няма да стигнем. Само ще се потим, докато хвърлим топа, това е всичко! Единственият начин да се изкарат пари е, като играеш на комар.

— На комар ли? — обади се един едър мургав зидар по долна риза, клекнал до пейката. — Ще ви кажа нещо за комара. Когато живееш в Шитая, там наблизко имаше едно момиче на около двайсет и четири години. То беше много хубавичко, честна дума! Гледах го как минава пред моя прозорец. Пристъпяше важно със сламените си сандали, вирнало гордо глава. Носеше голяма златна верижка на гърдите и винаги една лъскава лачена чанта. На чантата също имаше златна верижка. Живееше в бедна наглед къща и се чудех как може да си позволи да се гизди толкова. После научих, че играело на комар и изкарвало доста пари. „Ето как се става богат — рекох си аз. — Даже жените го умеят.“ После рано една сутрин на път за работа видях едно момиче да излиза бързо от долнопробен бордей. Зърнах само гърба му, но походката ми се стори някак позната. Проследих го за малко и сетне го видях в лицето, когато вземаше трамвая. Това беше момичето със златната верижка, ей богу! Толкова за комара!

— Така е — намеси се един мъж със сериозен вид, седнал на пейката. — Не може все да си късметлия. И даже да си, не винаги работи машинката. Скоро беше, миналата седмица, четох във вестника, че някой си мъж спечелил на комар всички залагания, нещо такова. Дотогава все живеел трудно и сега отведнъж му паднали към половин милион йени. И какво направил той? Просто се побъркал и убил жена си с една брадвичка! Не, няма полза, когато нещата отведнъж съвсем се променят... Мисля си дали не е по-добре да си я караме както досега. — Мъжът остана загледан пред себе си, като спря да говори. Изглеждаше силно развълнуван от разказаното. След малко стана и си отиде. После един по един и другите почнаха да се разотиват — някои за нощна смяна, други за обществената баня, трети за в къщи. Скоро всички си отидоха освен мене, един тенекеджия на име Чо и още двама.

— Трудно ли е да се научиш на флейта? — попита Кичико, помощник на един инженер. — Искат ми се да се науча.

— Що за идея! — възкликна Чо с усмивка. — Такъв недодялан вол като тебе да свири на флейта! Нужни са години, преди да почнеш да свириш истински на някой инструмент.

— Предполагам, че ти си голям майстор на флейтата — каза Кичико.

— Не, не мога да свиря. Обичам да слушам обаче — обясни Чо.

— Хубава работа тогава; да ми кажеш, че няма да се науча да свиря. Ти самият си непохватно животно.

— Може да не съм годен да свиря, но поне зная как става тази работа. А ти нямаш никаква представа какво нещо е изкуството. Това не е все едно да се научиш да играеш някоя детска играчка!

— О, да, забравих. Ти си голям артист, нали? — рече Кичико със смях. — Голям артист, щом се отнася до пеене на песни в бирарията!

— Умея да стоя на ръце — обяви Чо и целият пламна, но с нотка на истинска гордост. Чо беше доста мълчалив. С голямо кръгло лице — почти подпухнало. Имаше нещо в израза му, което създаваше у хората впечатление, че постоянно се усмихва вътрешно — топло и приятно.

— Да стоиш на ръце? Какво оригинално изкуство! — рекох аз, без да мисля. Всички се изсмяхме, в това число и Чо.

Не зная защо, ала по някаква причина стойката на ръце, с която се похвали Чо, възбуди любопитството ми. След време научих от самия него и от някои негови приятели как е постигнал това умение. Оказа се, че веднъж видял някакво момиче да прави този номер в цирка. Застанало право нагоре на ръце, то минало по дълга тясна дъска, закрепена между две платформи високо над арената. Това направило силно впечатление на Чо. В номера, както изглеждало, нямало никаква хитрост за разлика от много други циркови изпълнения; то просто било плод на дълга практика. Още докато стоял в цирка, му хрумнала мисълта, че и той може да научи този номер.

Оттогава почнал да упражнява стойката на ръце винаги когато имал свободно време — след храна, вечер и през кратките периоди на почивка между работата. То поне нарушавало еднообразието.

Често се обезсърчавал и си мислел, че никога не ще успее да го прави добре. Но продължил да упорствува.

— Заради онова момиче — каза ми той веднъж, — онова момиче в цирка. Просто не ми излиза от главата. Беше истинска красавица, знаеш. Хубави бели зъби, червени устни, прелестни гърди, големи, тъмни, загадъчни очи — най-чудесното момиче, което съм срещал.

Не я видял повече, но стойката на ръце пазела жив спомена за нея. Вън от това предполагам, че е имало скрити подбуди, които са го карали да продължава изтощителното си развлечение. Като ставаше опитен в стойката на ръце толкова, колкото онази девойка, ако не и по-опитен, той не омаловажаваше ли до известна степен съвършенството, видяно от нея за пръв път, и по този начин да я направи поне в това отношение по-малко чудесна? Надминавайки я в изкуството да се стои на ръце, отнемайки за себе си възхвалата, отпърво изцяло предназначена за девойката, не я ли донякъде наказваше той, задето беше така недостижима?

— Бедата беше — призна ми Чо, — че не разполагах с тясна дъска, на която да практикувам високо във въздуха. Но накрая преодолях това неудобство. Намерих една сламена рогозка с тясна черна ивица, върху която да правя стойките. Тази черна ивица замества дъската, а двата ѝ ръба — ръбовете на дъската, поставена на стотици стъпки височина. Така че, когато се упражнявам да ходя на ръце по края на рогозката, се боя да не падна толкова, колкото бих се боял в цирка. Е, сега дотолкова съм трениран, че мога да го направя всеки път

дори без да се олюлея. И щом мога да го направя върху рогозката, не виждам защо да не мога да го направя и в цирка, както момичето... Но, разбира се, не съм напълно сигурен в това.

— Онова момиче наистина много ти е повлияло — рекох на Чо един ден. Чо ме погледна сериозно.

— Също като рисуването — отвърна той. — Когато видиш нещо красиво, то те пленява по някакъв начин, нали, и те кара да пожелаеш да го нарисуваш. Сядаш и работиш като луд, опитваш се точно да го възпроизведеш, нали? Е, същото е с мен. Само че, като не мога да рисувам, опитвам се да подражавам на това, което съм видял. Толкова ли е чудно?

Обяснението му ми се стори съвсем логично.

— Виж какво, Чо — рече Кичико същата вечер, когато пръв път чух за стойката на ръце, — защо още сега не ни дадеш възможност да те видим как го правиш? — Той се изсмя и се огледа. Последните лъчи на лятното слънце линееха; небето бе изгубило своята яркост и станало леко прозрачносиньо. Подухна ветрец и матови, с неопределен цвят облаци се понесоха високо над главите ни.

— Наистина ли толкова искате да видите? — запита весело Чо. Той стана и се облегна напред на една от пейките. От тежестта на тялото му пейката се измести леко върху пясъчната алея.

— По-добре да го направя ей тук — каза той. Долепи здраво ръце върху земята до пейката и се изправи нагоре два пъти, отпусайки се леко пак на същото място. После, като държеше краката си плътно един до друг, се изтласка бавно нагоре, докато застана отвесно във въздуха. Петите на сламените му сандали стърчаха срещу ведрото вечерно небе. Пълничките му ръце бяха леко извити, за да поддържат тежкото, набито тяло. Когато кръвта нахлу в главата му, лицето стана толкова тъмно, че трудно можеше да се различи от земята.

Кичико подсвирна от възхита.

— Добре — рече той. — Страшно добре! — Доста хора се бяха събрали от околността да гледат изпълнението на Чо и всички изразяваха възхищението си от това, че държеше краката си неподвижно във въздуха. Когато застана пак на крака, две местни момчета разносвачи и няколко други предприемчиви младежи започнаха да опитват същия номер. Като си тръгнах, обърнах се и

видях всички с леките им ризи да стоят надолу с главите край пейките в гъстеещия здрач.

Наблизо имаше голям стоманолеярнен завод. Повечето от работниците бяха на постоянна работа там, но имаше и немалко временно наети, които идваха от другите фабрики или от мините и обикновено напускаха след време. Една вечер, както се бяхме събрали край пейките, към нас се присъедини някакъв дребен, буден наглед мъж.

— Вие сте нов тука, нали? — запитах аз.

— Да, познахте. Току-що си намерих работа като стругар в онзи там железодобивен завод. Дадох ми и квартира наблизо.

Той скоро стана член на нашата група. Всички го намирахме интересен, защото беше прекарал живота си, местейки се от място на място, и можеше да опише какви ли не неща, непознати за нас. Макар необразован, той умееше да говори и като ни разказваше за трудностите, които е срещнал, необикновените места, където е работил, странните обичаи, които е наблюдавал в други краища на Япония, и усилията на работниците да подобрят условията на живот, чувствувахме как се изтръгваме от сферата на ограниченото ни съществуване.

Живите му очи блестяха, когато описваше живота там долу в мините Асо, където бе работил преди.

— За да стигнете до първия рудник, слизате сто и петдесет стъпки с клетката. После слизате още сто и петдесет до следващия. Има всичко дванадесет рудника. В най-долния температурата е почти петдесет градуса по-висока от тази на повърхността. А толкова много от нас работеха там най-долу! Въздухът се изпомпваше през отвора на рудника. Но след като постоиш малко там, ставаше толкова трудно да дишаш, че дробовете ти просто ще се пръснат! Участвувах във войната и мога да ви кажа, че да прекараш в такава мина там долу, е по-лошо, отколкото двадесет и четири часа под неприятелския огън.

И не ги слушайте, ако ви разправят, че миньорският труд не е опасен! Там долу зависиш от милостта на машините, а те постоянно се повреждат. Един от колегите, които познавах, теглел една пълна вагонетка, за да я вкара в асансьора. Той си мислел, че асансьорът си е

на мястото, но нещо се било повредило и стъпил заднишком в празната шахта, откъдето полетял на сто стъпки надолу с пълната вагонетка отгоре. Чуваше се как пици по целия път надолу!

Както виждате, напрежението там долу те прави небрежен в края на краищата. Много приятели станаха на парчета от динамита, който сами бяха заредили. Понякога дори се случваше да съборят подпорите по време на работа и оставаха живи погребани.

Но ще ви кажа и нещо странно. Докато си там долу в мината, толкова си погълнат от своята работа, толкова си доволен, че на теб нищо не ти се е случило, и така упорито се опитваш да си отваряш колкото можеш повече очите, щото нямаш време да се тревожиш за нищо друго. Едва когато след смяната излезеш горе, тогава започваш да мислиш. Гледаш други хора да се разхождат там, а те не са слизали в мината никога през живота си. И почваш да се питаш: „По дяволите! Аз не съм по-различен от тях. За какво тогава прекарвам цял ден долу в онази ужасна дупка?“

Ей така започнаха да си мислят мнозина от нас. Не беше трудно да накараме и другите да разберат това. По дяволите, ние рискуваме живота си там долу всеки ден, за да изкарваме печалби за компанията! Събрахме се всички и смятахме да представим скромни искания за нашата безопасност — не по-високи надници, казвам ви, а само за безопасността ни. Но сред нас имало шпионин. Издаде плана ни и компанията се погрижи той да не се осъществи.

След време двама зализани, добре облечени мъже дойдоха и ни казаха как трябва да се организираме. Те никога не бяха помирисвали мина по-долу от отвора на шахтата, но претендираха да знаят всичко за мините. Ние, миньорите, сме си простички хора, но веднага познаваме кой лъже и кой казва истината. Ако онези двамата наистина имаха присърце нашите интереси, щяхме да го почувствуваме и да тръгнем с тях. Но не трябваше много време, за да разберем, че те са от ония, дето си изкарват парите от нашите неволи — и то доста добри пари. „Първо честта, после живота“ — учеха ни в армията. Та онези двамата искаха честта и живота — и двете, — всичко за наша сметка. Мръсни изменници — на какво можеха да ни научат? Добре беше за тях, че офейкаха, преди да ги спипат ръцете ми!

Никой, ако не е бил истински работник, няма да проумее това. То не се учи от книга. Трябва да си работник, трябва да живееш като

работник, ден след ден, година след година. Това е единственият начин да можеш да разбереш „работническия проблем“.

— Не сме се родили, за да живеем като роби или животни! Ние, работниците, заслужаваме същия дял от националния доход както всички други. Това е, което бих искал да кажа на обществото.

„Социалист“ — помислих си аз и се запитах дали и другите са го разбрали. Те седяха, слушаха мълчаливо и от време на време забелязвах Чо да въздиша, сякаш покъртен от нещо, което работникът бе казал.

Един ден, както вървах по обляната в слънце улица, спрях като закован на място. Някои от нещата, които малкият човек бе казал, внезапно изплуваха в главата ми с необикновена сила. Сякаш крача по тесен железопътен мост само с една линия и изведнъж ми хрумва мисълта: „Какво ще правя, ако сега ме връхлети някой влак?“ Може би ще дойде времето, когато ще трябва да взема такова решение. Тази мисъл накара сърцето ми да заудря като чук.

Малкият човек ни разказа един ден за някаква изоставена мина. Рудата се била свършила и миньорите всички отишли по другите мини. Електрическото захранване обаче още не било откачено и една сутрин светлините били запалени в чест на група журналисти, дошли на посещение. Един от тях се отлъчил и докато да разбере, се изгубил здравата в лабиринта от травербани и галерии, които извивали под земята като огромна змия. Сигурно е тичал насам-натам, обзет от все по-силна уплаха, из тези странни, напуснати коридори стотици стъпки под земята. Виковете му за помощ трябва да са били заглушени от дебелите стени. А после влетял стремглаво в отворената шахта на асансьора и паднал стотици стъпки в непрогледната тъма.

Тази история дълбоко ме покърти и дълго време все си представях ужасната гледка.

Лека-полека стигнах до убеждението, че колкото и еднообразна и неблагоприятна да е сегашната ми работа, трябва да бъда доволен поне от това, че не създава заплаха за живота ми.

— В края на краищата — казах аз една вечер — защо работим всъщност? В крайна сметка то става, за да изкараш достатъчно, че да поддържаш живота си. В такъв случай влизаш в пълно противоречие, ако се заемеш с работа, при която рискуваш живота си.

Струваше ми се невероятно някой да бъде толкова луд, че да извършва работа, при която всеки миг може да бъде убит. По-късно научих, че подобна логика не винаги е в сила и че за да скъсат с непоносимото еднообразие в живота си, някои хора всъщност наистина вършат неща, окачествявани единствено като безумни прояви.

Чо и малкият човек станаха приятели и често ги виждах заедно. Една вечер, когато на връщане от работа отивах да се обадя на Чо, го намерих да стои пред магазина си и да разговаря с малкия човек. И двамата ми кимнаха. Малкият човек държеше карта в ръце.

— Ето тук — рече той и посочи едно малко парче земя, вдало се в синьото северно море, — тук е Николаевск. За там съм решил да поема. Един мой приятел работи там и ме вика при себе си. — Той погледна към тъмносиньото небе. — Когато реших да напусна мините — продължи той, — първо си помислих да си опитам късмета нейде много далеч — на Сахалин, в Камчатка, някъде там. Но после реших, че ако отида в Токио, ще срещна много интересни хора, хора, на които да мога да говоря, хора, които ще имат същото отношение към нещата. Винаги съм обичал много да говоря, знаете, още от момче. Да, доста ви обикнах вас, приятели, но не съм точно човекът за вас. Затова сега си отивам. Няма да вървя направо в Николаевск. Ще прекарам зимата на работа в Хокайдо и ще се опитам да пресека морето за към континента идната пролет. — Той млькна за малко. — Мисля, че причината е такава: много обичам да пътешествувам — добави той със смях. Сбогувахме се с него и го изпратихме с очи, докато се изгуби в далечината.

— Попита ме дали не искам да отида с него — рече Чо. — Бих го направил, ако не беше старата ми майка. Тя ще загине без мен.

Тръгнахме бавно по улицата. Няколко стръка увехнало грамофонче стояха в черна негледжосана ваза на един прозорец срещу магазина. Беше наистина учудващо колко синьо е небето. Под тази дълбока, странна, притихнала синева покривите на къщите с черните керемиди се губеха тъжно в далечината като дюни край морския бряг.

Никой от нас не видя повече малкия човек. Научихме, че си бил намерил работа в някаква фабрика в Ои. Без съмнение добрал се е до Хокайдо и може би вече е в Николаевск. Където и да се намира, сигурен съм, че разпалено излага теориите си.

Често мислех за него. Спомнях си ясният поглед на неговите очи, когато не говореше. В тях се отразяваха непознати планини, облаци, плуващи в далечни небосводи, безкрайно далечни звезди и понякога тъмният, бушуващ океан. Да, той беше скиталец и чувствавах как като всички някогашни скиталци има в себе си песен, която да го утеши в часовете на униние и която постоянно да го подтиква към нови места и нови идеи. В сравнение с него членовете на нашата група, пуснали корени тук в скучното предградие, ми изглеждаха хора, изтощени от еднообразието на работата си, хора, в които всичкият дух за приключения е закърнял. Така си мислех поне до следващото събитие.

Целия ден рисувах върху ламарина грамаден плакат за реклама на дамско облекло. Вечерта, когато свърших, реших да намина към магазина на Чо. Беше душна, знойна вечер и макар че лятото бе към своя край, слънцето още грееше много силно. Нямахме ни най-лек полъх на вятър. Когато пристигнах, Чо стоеше по риза и панталони в защитен цвят; майстореше лъскава ламаринена кофа.

— Ходил ли си някога на женския цирк в Асакуза? — попита той, когато ме видя.

— Не, никога. Ходил съм веднъж на опера — това е всичко.

— Ще ми се да отида в увеселителния парк на Асакуза — каза Чо, като бършеше потта от лицето си.

— Асакуза — повторих аз. — Няма да е много трудно. Не е чак толкова далеч да се отиде там.

— Всичко е наред, ако имаш пари. Тогава можеш да отидеш и на планина за през лятото. Но кога ще намеря време да отида в Асакуза? Мисля, че това е целта, която се преследва, като не се оставя свободно време на бедните. — Лицето му бе грейнало в усмивка, той сякаш си представяше веселите, оживени места за развлечение в Асакуза.

Не след дълго и Кичико, помощникът на инженера, дойде при нас. Носеше къса работна дреха.

— Е, как сте в тая жега? — рече той с дрезгавия си глас. — Какво ново има? Нещо интересно?

— Не — отговори Чо. — Впрочем, Кичи, къде беше ти миналата вечер?

— Миналата вечер? Ах, да, след работа отидох долу на реката в Ръогоку да се разхладя. — Седна на тезгяха на Чо и почна да си вее.

— Слушай, Чо — рече Кичико след малко. — Какво ще кажеш, ако ти предложи да изкачим оня комин до предачната фабрика? Оттам ще видим чудесна гледка.

— В тази жега? — учуди се Чо. — Колко мислиш, че е висок?

— Хайде, не бъди страхливец — рече Кичико със смях. — Двеста и петдесет стъпки е висок.

— Височината не ме плаши — заяви Чо. — Когато бях момче, все се катерех по дърветата.

— Добре тогава, да вървим.

— Ами ти? — каза Чо и погледна към мен.

Спомних си как веднъж надничах от един прозорец на четвъртия етаж на една административна сграда. Паважът долу изглеждаше бял и сух на силното слънце, а от горещината твърдата настилка сякаш пускаше искри. Изведнъж си представих как кръвта ми ще обagri тези напечени бели камъни, ако падна от прозореца.

Погледнах към Чо, но не отговорих.

Точно тогава Кичико обърна очи към мен.

— Хайде — рече той. — Можеш да опиташ да нарисуваш върха на комина. Ще бъде по-интересно от тези твои плакати!

Бях твърде страхлив, за да призная, че се боя от височините.

— Добре, ще дойда — казах аз и дори симулирах известен ентузиазъм.

Тримата излязохме от магазина на Чо. Отбихме се в един магазин за сладолед и си поръчахме по чаша вода с лед. После продължихме за предачната фабрика. Тя се намираше сред голяма прашна равнина на края на града. Докато бяхтехме пешком, песента на щурците кънтеше в моите уши като врящо гърне. Пост се стичаше по челото ми. Всички гледахме напред към комина, който се издигаше пред нас под синьото, изпъстрено с облаци небе. Беше току-що завършен и скелето още се виеше около него чак до върха като чудовищна змия. Не се виждаше никакъв дим.

Достигнахме комина след петнадесетина минути.

— Сигурни ли сте, че е двеста и петдесет стъпки? — запита Чо, като погледна нагоре. — Оттук не изглежда толкова висок.

— Иди по-близо и ще се убедиш. Свят ти се завива само като стоиш под него и гледаш нагоре. — И той отметна глава и погледна към върха. — Представи си как са работили там горе, а? — добави той. — Не могат ме накара за нищо на света да работя на такъв комин.

Свалихме си саката и ги хвърлихме на земята край солидната тухлена основа; после си събуххме обувките и чорапите и напльончихме длани. Стъпих с един крак на нестабилното скеле и погледнах назад към града: под тъмносиньото небе върховете на покривите се точеха в непрекъснати черни редици; изглеждаха много стабилни.

Кичико почна да се изкачва пръв; след него тръгна закръгленият Чо и накрая аз. Стъпалата не бяха поставени едно над друго, а кръжеха около комина в безкрайна спирала. Тесните железни напречници се врязваха остро в меките пети на краката ми.

Не си бях представил как ще изглежда това изкачване. Докато другите двама непоколебимо се изкачваха нагоре около комина, аз започнах да изоставям все повече. Когато достигнах горе-долу средата, изведнъж ми се стори, че няма да мога да продължа. Но като погледнах надолу, реших, че ще бъде също толкова трудно, ако почна да слизам. От този миг напрегнах всеки мускул на тялото си, за да продължа изкачването. Петите вече не ме боляха, но краката трепереха неудържимо и въпреки че се задържах здраво на всеки напречник, имах неприятното чувство, че всеки миг тялото ми може да полети от само себе си във въздуха.

Тук горе вятърът духаше доста силно и чувах как някои от похлабавите дъски на скелето шумно тракат. Ако някой от тези крехки напречници ми се изплъзне или пък се счупи, краката ми ще изгубят опора и ще полетя с все сила надолу. При тази мисъл студена пот обля цялото ми тяло. Ръцете ми бяха много лепкави и бях сигурен, че ще се изплъзнат, като се хващам за горните напречници. Ако можех да ги избърша или да ги натъркам с пясък!

Погледнах нагоре и видях, че Кичико е достигнал върха на комина. Той стоеше на тясната зидарска площадка, която ограждаше там комина, и се бе облегал с двете ръце на нисък, опасен парапет. Оглеждаше пейзажа. Сега и Чо достигна върха и заедно с Кичико загледа възхитен панорамата. От време на време те надничаха надолу по комина, за да видят докъде съм се изкачил.

Накрая и аз стигнах до върха. Той беше по-широк, отколкото си бях представял, докато се катерех — имаше към шест стъпки в диаметър. Краката ми така трепереха, щото ми се струваше, че няма да мога да стоя на площадката при другите двама. Затова приклеках внимателно върху дъските и се хванах с две ръце за долната част на парапета. Зъбите ми тракаха, цял треперех.

Вече ни най-малко не ме интересуваше какво впечатление правя на другарите си. Единствената ми цел в момента беше да изтръгна съчувствието им, за да ми помогнат някак да достигна благополучно земята. В други случаи те биха се изсмели, ако ме видеха в такова състояние, и навярно щяха дори да ме дразнят. Сега обаче само поглеждаха към мен сегиз-тогиз, без да се усмихват или да кажат нещо, сякаш бе съвсем естествено да бъда в такова състояние. До известна степен това тяхно отношение усили още повече безпокойството ми. Бих посрещнал едва ли не с радост всякакви закачки от тяхна страна. Вместо това чух Чо да казва:

— Погледни ей там, Кичи. Морето изглежда съвсем близо, нали? И виж онези трамваи. Приличат на малки пълзящи буболечки... А каква е онази кула?

— Това е дванайсететажната пагода в Асакуза — отговори равнодушно Кичико.

Аз гледах само в дъските под мен. Усещах главата си празна, а пред очите ми се мерзелееше. Все пак забелязах между широките пролуки на дъските как хората долу приличат на малки черни бобчета. При тази гледка гърлото ми се схвана и дишах с голямо усилие. „Трябва да стоя спокойно — казах си аз. — Ако се опитам да гледам към морето или дванайсететажната пагода на Асакуза, свършено е с мен.“

След малко видях, че слънцето залязва и че цялото небе се е обагрило в червено. Защо, за бога, се покачих тук? Как ще слеза сега долу? Сигурно ще изгубя опора по тези безкрайни стъпала. В главата ми нахлуха мисли за досегашния ми живот, който в момента ми изглеждаше безкрайно далечен, и си спомних със срам как бях проклинал еднообразието и как никога не съм бил истински благодарен за неговата безопасност.

Само на няколко стъпки от мен зееше огромното, черно, празно гърло на комина. Долавях някакво далечно клокочене, идващо от

дълбините му, наподобяващо рева на грамадно чудовище. В същото време изведнъж усетих целият комин да се люлее, макар съвсем леко. Бях забравил, че високите сгради и комините се клатят при вятър.

Обзе ме чувство на отчаяние. Точно тогава чух една учудваща забележка от устата на Кичико.

— Мисля, че няма да можеш да направиш онзи твой номер ей тук — рече той.

Погледнах към Чо, който стоеше точно над мен. Лицето му в този миг изглеждаше още по-грамадно. Той се усмихна странно и се огледа.

— Защо да не мога — възрази Чо след малко. — Мога да стоя на ръце където и да било. Бедата е, че тук няма подходящо място за опора на ръцете. Тези проклети дъски се огъват всеки път, когато стъпиш на тях. Освен това площадката е много тясна и парапетът ще пречи, когато си вдигна краката.

— Хайде да се обзаложим. Ако го направиш тук горе, двамата ще ти дадем по един йен — каза Кичико след малко. — Какво ще кажеш? — добави той, като погледна надолу към мене. — Ще му дадеш един йен, нали?

Прецених всичко това като шега. Чо беше решителен, но не и луд. Той несъмнено знаеше, че това ще е равносилно на самоубийство. Кимнах мълчаливо към Кичико. Ще участвувам в шегата, щом искат това.

— Ще ми дадете по един йен, така ли? — попита Чо. — Това прави цяла надница.

— Само че виж какво — изрече Кичико с нервен смях: — ако направиш грешка, край с тебе. Ще трябва да сляза долу и да ти събера останките.

— Няма нужда да ми го казваш. И сам го разбирам твърде добре — отговори Чо. — Бедата е — продължи той, сякаш си говореше сам, — че няма къде да си сложа ръцете. — Той заглежда площадката. После очите му се спряха на дебелия железен ръб около гърлото на комина. Наведе се и надникна в широкия чер отвор.

— Ако го направя — продължи той, — ще използвам за опора ей този ръб.

И опипа повърхността на върха на комина.

— Лошото е, че е много хлъзгав. — Изведнъж изразът му се промени и с чувство на ужас разбрах, че ще се опита да направи номера. Поисках да го възпра и запелтечих нещо, но думите не излизаха от устата ми. Едничкото, на което бях способен, беше да клеча там и да го гледам неотлъчно с хлътналите си очи. „Положително — мислех си аз — той няма да направи това за два йена, колкото и да му се иска да прекара един ден в Асакуза. Нима продължаваше да се опитва по някакъв необясним начин да надмине онова момиче от цирка? Или пък искаше да се изтръгне от своята незначителност и да скъса с еднообразието по свой собствен начин?“ Отговорът не ми беше известен. В следния миг чух Чо да казва:

— Добре. Приемам баса. Съгласен съм. — В гласа му вече нямаше нито следа от смях.

— Чакай малко — рече Кичико и изведнъж стана съвсем сериозен. — Знаеш какво ще стане, ако се подхлъзнеш.

— Ако се подхлъзна, това ще бъде моят край. — Имаше нотка на пренебрежение в гласа на Чо, когато подхвърли тези думи. Обърна се към града и впи поглед в него за известно време. Слънцето бързо изчезваше зад хоризонта и снопчета облаци със странна форма плуваха в потъмняващото небе. И все пак върхът на нашия комин беше яркочервен от последните лъчи на слънцето, сякаш озарен от огромни пламъци.

Чо си плю на ръцете и грижливо изтри длани с една носна кърпа, за да отстрани всякаква мазнина. После окачи кърпата на парапета и като се стегна, постави здраво ръце върху желязното гърло на комина. Известно време остана така, загледан в огромния чер отвор, от чиито дълбини идеше продължителното ръмжене. Погледнах го. Очите му бяха изпъкнали, късият дебел гръб — издут, чести тръпки пробягваха по ръцете, а ниско остриганата глава беше мокра от пот. През това време коминът се полюляваше ритмично на вятъра.

Чо събра крака и ги долепи колкото можеше повече, за да не закачи с тях парапета. След като веднъж ги е изправил нагоре, ще бъде късно после да им оправя положението. Ако тогава направи недобре разчетено движение и изгуби равновесие, или ще падне стремглаво в дълбокото двеста и петдесет стъпки гърло на комина, или ще политне назад през парапета и ще стане на пихтия, като се удари в твърдата повърхност долу.

Сега краката му се бяха отлепили вече от площадката и се намираха на няколко стъпки във въздуха. Главата ми се завъртя и трябваше да погледна надолу. Когато следния път отново вдигнах очи, Чо лека-полека изправяше нагоре крака. Миг след това те бяха съвсем изпънати и сега той стоеше на ръце, а тялото му опънато в чудесна права към вечерното небе. Предчувствие на облекчение нахлу в мен.

Кичико не откъсваше очи от Чо нито за миг. Продължаваше напрегнато да го следи, сега, когато той бавно събра крака и започна да повтаря описаната вече въздушна линия. Като избягваше ловко парапета, той полека отпусна крака върху площадката. За пръв път, откак бе започнало изпълнението, си позволих да погледна право в Чо. Силата на цялото му тяло, изглежда, бе съсредоточена в издутите мускули на неговите ръце. Забелязах как някаква тръпка премина от тила към раменете му. Косата бе наквасена от пот.

Стойката на ръце завърши успешно. Известно време никой от нас не проговори. Чо стоеше, впил поглед в празното пространство, с немигащи изпъкнали очи. Лицето му не беше бяло, а по-скоро съвсем изгубило цвят, като на мъртвец. Около ъгълчетата на устата открих студена, мрачна гримаса на присмех към самия него.

Светкавично си спомних, че бях виждал вече такава усмивка. Една кола профуча по улицата, където вървах, и едва не прегази някакъв човек, който работеше на трамвайните линии. По чудо той се отърва, макар че колата просто ожули работните му дрехи. След това той остана да стои скован посред улицата и продължаваше да държи голямо гранитно паве. Очите му бяха широко отворени, а на лицето му имаше странна усмивка. Колата изчезна в далечината и хората, спрели при инцидента, продължиха бързо пътя си: човекът обаче остана да стои така, загледан право пред себе си в пространството.

В този миг забелязах как някаква черна птица обръсна с полет върха на комина и се откри рязко върху тъмното небе.

Кичико слезе пръв долу и аз след него. Като се обърнах назад, видях Чо да стои още на площадката. Лицето му беше лице на мъртвец. Изглеждаше потънал в мисли.

НАОЯ ШИГА

1883–1971

Още в началото на литературната си дейност Наоя Шига въстава против завладялото японската литература течение на натуралистите и създава течението на неоидеалистите. Отричайки механистичната философия и песимизма на натуралистите, Шига изтъква ролята на индивида и се стреми към тържество на любовта и братството между хората. Неоидеалистите в Япония се вдъхновяват от творчеството на Толстой и Достоевски, макар и творбите, които създават, да са много различни от техните.

В творчеството на Наоя Шига са съчетани рядко красив стил с тънка чувствителност. Някои от най-хубавите му работи са до голяма степен автобиографични.

Смята се, че от всички писатели в началото на века влиянието на Шига върху съвременната японска литература е най-голямо. Макар и да не е той създателят на „аз-романа“, неговият голям успех в този жанр е станал причина много автори в Япония да разработват в произведенията си свои лични преживявания.

НАОЯ ШИГА

ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО НА ХАН

За голяма почуда на всички младият жонгльор китаец Хан преряза сънната артерия на жена си с един от тежките си ножове по време на представление. Младата жена умря на място. Хан бе незабавно арестуван.

На местопроизшествието бяха директорът на театъра, помощникът китаец на Хан, конференсието и повече от триста зрители. Присъствуваше и един полицаи, поставен зад публиката. Въпреки присъствието на всички тези свидетели никому не беше ясно дали убийството е умишлено или случайно.

Номерът на Хан беше следният: жена му трябваше да застане пред дървен щит, голям горе-долу колкото врата, и от приблизително четири метра разстояние той щеше да хвърля големите си ножове към нея така, че да се забиват в дървото на около пет сантиметра един от друг, образувайки контур около тялото ѝ. При изхвърлянето на всеки нож от ръката си той щеше да издава отсечен вик, един вид за да подчертае изпълнението си.

Съдията следовател първо разпита директора на театъра.

— Смятате ли, че това е много труден номер?

— Не, ваша милост, не е чак толкова труден за един опитен изпълнител. Но за да бъде изпълнен добре, се изискват здрави нерви и пълно съсредоточаване.

— Разбирам. Тогава ако допуснем, че случилото се е злополука, може ли да бъде квалифицирана тази злополука като крайно необичайна?

— Да, разбира се, ваша милост. Ако злополуките не бяха тъй необичайни, никога нямаше да позволя изпълнението на такъв номер в театъра ми.

— Добре тогава, смятате ли, че това е извършено нарочно?

— Не, ваша милост, не смятам. И то поради следното: такъв номер, изпълняван от четири метра разстояние, изисква не само умение, а в същото време и известна... хм, интуиция. Вярно е, че всички смятахме подобна грешка за напълно изключена, но след това, което се случи, мисля, можем да признаем, че винаги е съществувала възможност за грешка.

— Тогава според вас станалото какво е — случайно или нарочно?

— Това не мога да определя, ваша милост.

Съдията бе озадачен. Тук имаше ясен случай на убийство, но дали то бе непредумишлено или предумишлено, не можеше да се каже. Ако е убийство, в такъв случай е хитро замислено, прецени съдията.

Той реши да разпита след директора китаеца помощник, работил с Хан много години.

— Какво беше обичайното поведение на Хан? — запита той.

— Винаги се държеше много коректно, ваша милост; не играеше комар, не пиеше, не ходеше по жени. Освен това миналата година прие християнството. Учеше английски и в свободното си време четеше религиозни книги — библията и други такива.

— А какво беше поведението на жена му?

— Също много коректно, ваша милост. Пътуващите артисти не винаги са най-почтени хора, както знаете. Госпожа Хан беше хубава дребна женичка и доста мъже ѝ подхвърляха това-онова, но тя нито веднъж не обърна ни най-малко внимание на тези неща.

— А какви бяха по характер двамата?

— Винаги много кротки и добри, господине. Бяха крайно добри към всичките си приятели и познати и никога не се караха с никого. Но... — той замълча и помисли за миг, преди да продължи. — Ваша милост, боя се, че ако ви кажа това, може да навредя на Хан. Но истината е, че те двамата, така добри и така великодушни към другите, бяха учудващо жестоки един към друг.

— Причината?

— Не зная, ваша милост.

— Това все така ли е било, откак ги познавате?

— Не, ваша милост. Преди около две години госпожа Хан беше бременна. Детето се роди преждевременно и умря след около три дена. Това предизвика промяна в отношенията им. Започнаха страшни кавги

за най-дребни неща и лицето на Хан често побеляваше като платно. Той винаги свършваше разправиите, като замлъкваше изведнъж. Никога не вдигна ръка срещу жена си, не е правил такова нещо — мисля, че то би било против разбиранията му. Но когато го погледнех, ваша милост, виждах в очите му ужасен гняв, понякога доста застрашителен.

Един ден попитах Хан защо не се раздели с жена си, като виждах как двамата никак не се спогаждат. А той ми отвърна, че нямал сериозни причини за развод, макар любовта му към нея да била съвсем угаснала. Тя, разбира се, чувствуваше това и също лека-полека престана да го обича. Той самичък ми го призна. Мисля, че причината, дето почна да чете библията и разните там проповеди, беше, за да успокои яростта на сърцето си и да се удържи да не намрази жена си, която нямаше сериозна причина да мрази. Госпожа Хан беше наистина трогателно мила. Беше прекарала с Хан почти три години и пребродила с него като пътуващ артист цялата страна. Ако напуснеше Хан и си отидеше дома, не мисля, че щеше да се омъжи лесно. Колко са мъжете, дето ще вземат жена, миткала насам-натам толкова време? Навярно затуй тя си стоеше при Хан, макар толкова да се караха.

— И какво мислите всъщност за това убийство?

— Искате да кажете, ваша милост, дали смятам, че е било случайно, или пък направено нарочно?

— Точно така.

— Вижте, господине, откак това нещо се случи, мислил съм за него и така, и иначе, и всякак. И колкото повече мисля, толкова по-малко мога да кажа как го разбирам. Говорихме за това с конференсието и той също казва, че не проумява какво е станало.

— Много добре. Но кажете ми това: в самия момент, когато се случи нещастиято, хрумна ли ви да се запитате дали е било случайно или нарочно?

— Да, господине, запитах се. Помислих си... Помислих си: „Изтърва се човекът и я уби.“

— Искате да кажете, нарочно?

— Да, господине. Макар конференсието да казва, че си е рекъл: „Ръката му изневери!“

— Да, но той не е знаел какво е ставало помежду им всеки ден.

— Може би, ваша милост. Но по-сетне се питах дали не е тъкмо защото знаех за тези отношения, та си помислих: „Той я уби.“

— Какво направи Хан в онзи момент?

— Той извика: „Ха.“ Веднага щом чух това, вдигнах очи и видях да блика кръв от гърлото на жена му. Няколко мига тя запази положението си, после коленете и се подкосиха и тялото и политна напред. Когато ножът изпадна, жената рухна на пода и се сгърчи. Разбира се, никой от нас с нищо не можеше да помогне — просто стояхме там вкаменени и я гледахме... Колкото до Хан, всъщност не мога да опиша какво е правил в момента, защото не гледах в него. Чак когато ми дойде мисълта: „Той най-последно се изгърва и я уби“, погледнах към него. Лицето му беше бяло като на мъртвец, със затворени очи. Инспициентът спусна завесата. Когато вдигнаха госпожа Хан, тя беше вече мъртва. Тогава мъжът и падна на колене и дълго се моли в мълчание.

— Имаше ли вид на силно разстроен?

— Да, господине, беше доста разстроен.

— Много добре. Ако реша да ви попитам още нещо, ще ви извикам пак.

Съдията освободи китаеца помощник и сега призова самия Хан. Будното лице на жонгльора беше угрижено и бледо; веднага личеше, че е в състояние на нервна депресия.

— Разпитах вече директора на театъра и вашия помощник — рече съдията, когато Хан зае мястото си в свидетелската ложа. — Сега възнамерявам да разпитам вас.

Хан кимна в съгласие.

— Кажете ми — рече съдията, — обичали ли сте някога жена си?

— От деня на нашата сватба до деня, в който се роди детето, я обичах с цялото си сърце.

— А защо раждането на детето промени нещата?

— Защото знаех, че не е от мен.

— Знаехте ли от кого е?

— Това ми беше съвсем ясно. Бях убеден, че е от братовчеда на жена ми.

— Познавахте ли го лично?

— Беше ми близък приятел. Той пръв даде идеята да се оженим. Тъкмо той ме накара да се ожения за нея.

— Предполагам, че отношенията помежду им са съществували преди вашия брак?

— Да, господине. Детето се роди осем месеца след като се оженихме.

— Според вашия помощник това било преждевременно раждане.

— Така казах на всички.

— Детето умря много скоро след раждането, така ли? Каква беше причината за смъртта му?

— То беше задушено от гърдите на майка си.

— Жена ви нарочно ли направи това?

— Тя каза, че било случайно.

Съдията замълча и погледна втренчено Хан в лицето. Хан вдигна глава, но остана с наведени очи, докато чакаше следващия въпрос. Съдията продължи:

— Жена ви призна ли тези отношения пред вас?

— Не ги призна, нито пък аз я попитах за тях. Смъртта на детето дойде като възмездие за всичко и аз реших да бъда колкото мога по-великодушен, но...

— Но накрая не бяхте в състояние да проявявате великодушие?

— Точно така. Не можех да се избавя от мисълта, че смъртта на детето е недостатъчно възмездие. Когато жена ми не беше при мен, можех да разсъждавам спокойно, но щом я зърнех, нещо ставаше вътре в мен. Като видех тялото ѝ, обземаше ме гняв.

— Не ви ли хрумна мисълта за развод?

— Често си мислех, че трябва да получа развод, но нито веднъж не споменах това пред жена си. Жена ми имаше навика да казва, че ако я напусна, не ще може да съществува повече.

— Тя обичаше ли ви?

— Не ме обичаше.

— Тогава защо ви казваше такива неща?

— Предполагам, че е имала пред вид материалните средства за съществуване. Домът ѝ бе разорен от по-големия ѝ брат и тя знаеше, че сериозен мъж не ще пожелае да се ожени за жена, която е била съпруга на пътуващ артист. Пък и краката ѝ бяха твърде малки^[1], за да върши обикновена работа.

— Какви бяха физическите ви отношения?

— Предполагам, че почти същите като на повечето женени хора.

— Харесваше ли ви всъщност жена ви?

— Не мисля, че ме е харесвала искрено. Допускам, че трябва да ѝ е било твърде мъчително да живее при мен като моя жена. И все пак тя търпеше. Понасяше го с такова търпение, каквото е почти немислимо за мъж. Измерваше ме със студен, жесток поглед в очите, когато животът ми почна лека-полека да се руши. Тя никога не показва нито капка съчувствие, като гледаше как полагам отчаяни усилия да премина към по-добро, по-смислено съществуване.

— Защо не предприехте някакво решително действие — да се обясните с нея или дори да я оставите, ако се наложи.

— Защото главата ми бе пълна с какви ли не идеали.

— Какви идеали?

— Исках да се държа с жена си така, че да не направя грешка по своя вина... Но накрая това вече не помагаше.

— Не сте ли мислили да я убиете?

Хан не отговори и съдията повтори въпроса. След дълго мълчание Хан отвърна:

— Преди идеята за убийство да възникне в мен, аз често си мислех, че няма да е зле, ако тя се помине.

— Е, в такъв случай, ако нямаше да бъде противозаконно, не си ли мислехте, че може да я убиете?

— Не съм мислил как ще е според закона, господине. Не това ме възпираше. Причината беше само моята слабост. Същевременно се намирах под въздействието на непреодолимото си желание да започна по-смислен живот.

— И все пак си помислихте да убиете жена си, нали — имам пред вид по-късно?

— Никога не съм решавал подобно нещо. Не, почакайте, вярното е, че веднъж си го помислих.

— Колко време беше това преди произшествието?

— Миналата нощ... Или може би дори същата сутрин.

— Имахте ли свада?

— Да, господине.

— За какво се карахте?

— За нещо толкова незначително, че просто не си струва да го спомена.

— Опитайте се да ми разкажете за това.

— Ставаше дума за яденето. Бях станал сприхав, понеже не бях ял известно време. През въпросната вечер жена ми се туткаше и вечерята не беше готова навреме. Много се ядосах.

— Бяхте ли по-разгневен от друг път?

— Не, но след това продължих да се чувствавам изтощен, нещо необикновено за мене. Предполагам, че е станало така, защото се тормозех доста през последните седмици как да си осигуря по-добро съществуване и съзнавах, че не мога да направя нищо. Легнах си, но не можех да заспя. Всякакви тревожни мисли ми минаха през главата. Почнах да се убеждавам, че каквото и да сторя, никога не ще мога да постигна нещата, които желая... че колкото и упорито да се опитвам, никога не ще мога да се избавя от всичките омразни страни на сегашния ми живот. Това печално, безизходно състояние на нещата изглеждаше изцяло свързано с моята женитба. Отчаяно се мъчех да открия лъч светлина, който да ме изведе от моя мрак, но дори това желание постепенно угасна. Надеждата за избавление само блещукаше и пращеше в мен и знаех, че дори мечтите ми да се осъществят, фактически ще си остана мъртвец.

И тогава грозната мисъл пробягна в главата ми. „Ако можеше тя да умре. Защо да не я убия?“ Практическото последствие от такова престъпление беше вече несъществено за мен. Без съмнение ще отида в затвора, но животът в затвора не можеше да бъде по-лош — можеше само да се окаже по-добър — от досегашното ми съществуване. И все пак някак си имах чувството, че дори да убия жена си, това няма да промени нищо. Щеше да бъде заобикаляне на проблема, по същия начин като самоубийството. „Трябва да понасям търпеливо страданията, които ми поднася всеки ден — казах си аз; — няма начин да се избегне това. Да страдам — това е станало вече моя съдба.“

Докато мисълта ми бързо се носеше в тази насока, аз почти забравих, че причината за страданията ми лежи до мене. Напълно изтощен, аз лежах там и не можех да заспя. Изпаднах в състояние на пълно притъпяване и когато измъченото ми съзнание се вцепени съвсем, идеята да убия жена си постепенно избледня. После ме обзе чувство на празнота, което идва след кошмар. Спомних си за всичките прекрасни решения за по-добър живот и съзнах, че съм твърде мекошав да ги постигна. Когато най-сетне зората настъпи, видях, че и жена ми не бе мигнала...

— И когато станяхте, държахте ли се нормално един към друг?

— Не си продумахме нито дума.

— Но защо не помислихте да я напуснете, щом нещата са били стигнали дотам?

— Смятате ли, ваша милост, че това би било разрешение на моя проблем? Не, не, това също би се оказало заобикаляне на въпроса! Както ви казах, бях решил да се държа към жена си така, че да не допусна грешка по своя вина.

Хан погледна искрено съдията, който му кимна в знак да продължи.

— На другия ден бях физически изчерпан и естествено нервите ми разстроени. Беше мъчително за мен да се сдържам и веднага щом се облякох, напуснах дома си и се заскитах безцелно из безлюдните части на града. Непрестанно се връщах към мисълта, че трябва да сторя нещо, за да оправя живота си, ала идеята за убийство повече не се появи в мен. Истината е, че имаше пропаст между мислите ми за убийство предишната нощ и всяко фактическо решение да извърша престъпление! Всъщност дори не помислих за изпълнението, което ми предстоеше същата вечер. В противен случай сигурно щях да се откажа от номера с хвърлянето на ножовете. Разполагах с десетки други номера, с които можех да го сменя.

И ето вечерта настъпи и най-сетне дойде редът ни да се появим на сцената. Нямах ни най-слабо предчувствие, че ще се случи нещо необикновено. Както всякога показах на публиката колко са остри ножовете ми, като нарязях с тях късчета хартия и хвърлих някои от ножовете върху дъските на пода. В този миг жена ми се появи силно гримирана и облечена в натруфен китайски костюм; след като поздрави публиката с очарователната си усмивка, тя зае мястото си пред щита. Взех един от ножовете и се отдалечих на определеното разстояние от нея.

Точно тогава очите ни се срещнаха за пръв път от предишната вечер. Начаса разбрах какъв риск беше да избира точно този номер за представлението! Очевидно трябваше да овладеем нервите си и все пак изтощението, проникнало до самия мозък на костите ми, пречеше да се успокоя. Разбрах, че занаят не ще мога да разчитам на сигурната си ръка. За да се успокоя, затворих за миг очи и почувствувах как цялото ми тяло трепере.

Моментът бе настъпил! Прицелих се с първия нож над главата ѝ; той удари само с два-три сантиметра по-високо от обикновено. Жена ми вдигна ръце и аз се приготвих да хвърля следващите два ножа над всяка от ръцете ѝ. Когато-първият нож се изтръгваше от пръстите ми, почувствувах като че нещо го задържа, нямах вече убеждението, че съм в състояние да определя точното предназначение на ножовете си. Сега вече щеше да бъде истински шанс ножът да улучи определеното място; всяко мое движение бе станало предпазливо и несигурно.

Запратих ножа вляво от врата на жена ми и се готвех да запратя другия надясно, когато забелязах странен израз в очите ѝ. Тя като че бе обзета от пристъп на страх! Дали имаше предчувствие, че този нож, който след някакви си секунди щеше да полети, съскайки, към нея, ще се забие в гърлото ѝ? Зави ми се свят, сякаш щях да припадна. Като отлепих бавно ножа от ръката си, аз го запратих колкото може по-точно във въздуха...

Съдията мълчеше и се взираше напрегнато в Хан.

— Веднага ме осени мисълта: „Аз я убих!“ — рече Хан отсечено.

— Искате да кажете, нарочно?

— Да. Внезапно почувствувах, че съм го направил нарочно.

— И после, доколкото разбирам, сте коленичили до трупа на жена си и сте се молили мълчаливо.

— Да, господине. Това бе хитро средство, което ми хрумна изведнъж. Сетих се, че всеки ме познава като християнин. Но докато се преструвах, че се моля, всъщност хладнокръвно пресмятах каква позиция да възприема.

— И тъй, вие сте били напълно убеден, че сте извършили това съзнателно?

— Да. Но веднага се сетих, че ще мога да го представя като нещастен случай.

— Кое ви кара да мислите, че е било нарочно?

— Бях изгубил всякакво чувство за преценка.

— Сметнахте ли, че сте успели да създадете впечатление за нещастен случай?

— Да, макар че, когато помислих за това по-късно, тръпки ме побиха. Престорих се, колкото може по-убедително, че съм сломен от скръб, но ако имаше поне един истински проникателен човек наблизо, щеше веднага да открие, че просто играя. Е, тази вечер бях решил, че

няма причини да не бъде оправдан; казах си съвсем спокойно, че няма никакви веществени доказателства срещу мен. Наистина всички знаеха колко зле се спогаждаме с жената, но ако твърдях упорито, че е било случайно, никой не би могъл да докаже противното. Като прехвърлих в паметта си всичко, което се случи, разбрах, че смъртта на жена ми може да се обясни много правдоподобно като случайна.

И тогава в главата ми възникна странен въпрос: защо самият аз вярвам, че *не е* било случайно? Предишната нощ бях мислил относно убийството ѝ, но не беше ли тъкмо този факт, който сега ме караше да окачествявам постъпката си като преднамерена? Постепенно дойдох до убеждението, че аз сам не зная какво всъщност е станало! И се почувствувах много щастлив — почти безкрайно щастлив. Искаше ми се да извикам, колкото ми глас държи.

— Понеже сте го сметнали за случайно?

— Не, не мога да кажа такова нещо — защото нямах ни най-малка представа дали това е било съзнателно, или не. И реших, че най-добрият начин да бъде оправдан е този да си призна чистосърдечно всичко. Вместо да мамя себе си и другите, като твърдя, че е било случайно, защо да не бъда напълно честен и да не кажа, че не зная какво се е случило? Не мога да заявя, че е станало по погрешка; от друга страна, не мога да го призная и за умишлено. Всъщност не мога да твърдя нито че съм виновен, нито че съм невинен.

Хан млъкна. Съдията също остана безмълвен за дълго, преди да изрече тихо и замислено:

— Вярвам, че това, което ми разказахте, е самата истина. Един последен въпрос: не изпитвате ли поне малко скръб по повод кончината на жена ви?

— Никаква! Дори когато в миналото мразех жена си най-силно, никога не бих могъл да си представя, че ще изпитам такова щастие, като говоря за нейната смърт.

— Много добре — заключи съдията. — Свободен сте.

Хан мълчаливо наведе глава и напусна стаята. Изпитал странно вълнение, съдията посегна за писалката си. На документа, който лежеше на масата пред него, той написа думата „невинен“.

[1] За китаеца малкият крак на жената е белег на изящество. — Б.пр. ↑

ДЖУНИЧИРО ТАНИДЗАКИ

1886–1965 Г.

Това е така нареченият демочен писател на Япония. Силно повлиян от западния писател като Едгар Алън По, Бодлер и Оскър Уайлд, Танидзаки застава начело на неоромантичното течение в японската литература и издава сп. „Нова мисъл“. Твърде често третирана тема в ранното му творчество е сексуалното преклонение пред жената, ролята на мистичните и демонични сили, психологията на садизма. Тази проблематика присъствува в романа му „Любовта на глупака“, който излиза през 1924 г. След това в творчеството му започва да се чувства все по-осезателно критиката на прекаленото преклонение пред запада. Все повече се засилва влечението към историята на собствената му страна и Танидзаки се заема с разработването на теми предимно от близкото и далечно минало на Япония.

ДЖУНИЧИРО ТАНИДЗАКИ ТАТУИРОВКАТА

Това се случило по времето, когато благородната добродетел на волността все още била в разцвет, когато днешната безжалостна борба за съществуване била още непозната. Лицата на младите аристократи и земевладелци не се помрачавали от нито един облак; в двореца придворните дами и големите куртизанки винаги били с усмивка на уста; клоуните и професионалните остроумци от чайните се ползували с голяма почит; животът бил мирен и пълен с радост. В театъра и в писанията от онова време красотата и могъществото се рисували като неделими качества на героите.

Физическата красота наистина била главна цел в живота и за постигането ѝ хората отивали толкова далеч, че се татуирали. На телата им блестящи линии и цветове били изписвани като фигури на сложен танц. Когато тръгвали за увеселителните домове, те избирали за носачи на своите паланкини мъже, чиито тела били изкусно татуирани, и куртизанките на Йшиуара и Тацуми дарявали любовта си на онези, които се славели с най-красиви татуировки. Честите посетители на игралните бордеи: пожарникари, търговци и дори самураи — всички прибягвали до изкуството на татуировача. Уреждали се често изложби на татуировки, където участниците опипвали с пръст линиите по гърбовете си и похвалвали някоя оригинална рисунка или критикували недостатъците на друга.

Имало един млад татуировач със забележителен талант. Той бил много на мода и славата му съперничела дори с тази на големите стари майстори Чарибун от Асакуза, Якохеи от Мацушимачо и Конконджиро. Произведенията му получавали висока оценка на татуировъчните изложби и повечето почитатели на това изкуство се стремели да станат негови клиенти. Докато художникът Дарумакин бил известен с хубавите си рисунки, а Каракуса Гонта бил майстор на цинобървата татуировка, този човек, Сеикичи, се славел с оригиналността на своите композиции и с чувствения им характер.

Преди това той имал известна популярност като художник, принадлежащ към школата Тойокуни и Кунисада, и се усъвършенствувал в жанровата живопис. Слязъл до равнището на татуировач, той пак запазил верния дух на художник и голяма чувствителност. Отказвал да работи върху хора, чиято кожа или общо физическо състояние не му допадали, а клиентите, които одобрявал, трябвало да се съгласяват безпрекословно с рисунката по негов избор и с неговата цена. Освен това те трябвало да търпят в продължение на един-два месеца мъчителните болки от неговите игли.

В сърцето на младия татуировач се таели неподозирани страсти и желаниа. Когато убождането от неговите игли карало плътта да се подува и алената кръв да струи, клиентите, неспособни да понасят такова страдание, почвали да стенат от болка. Колкото повече стенели те, толкова по-голяма била странната наслада на художника. Той обичал особено много цинобъровите рисунки, известни като най-болезнени при татуирането. Когато клиентите му получили петшестстотин убождания с иглата и после взимали вряла баня, за да изпъкнат по-ярко краските, те често рухвали полумъртви в краката на Сеикичи. И докато лежели така, неспособни да помръднат, той ги питал с доволна усмивка: „Е, какво, здравата ли боли?“

Ако имал работа с малодушен клиент, който тракал зъби от страх или пък надавал писъци от болка, Сеикичи казвал: „Наистина мислех, че сте родом от Киото, където хората минават за смелчаци. Моля, помъчете се да търпите. Иглите ми са необикновено болезнени.“ И като поглеждал бързо изпод око лицето на жертвата, сега мокро от сълзи, той продължавал работата си с пълно равнодушие. Ако, обратно, клиентът понасял страданието мъжествено, татуировачът казвал: „О, вие сте по-смел, отколкото изглеждате. Но почакайте. Скоро няма да можете да търпите мълчаливо, колкото и да се мъчите.“ И се изсмивал, показвайки белите си зъби.

Години вече голямата амбиция на Сеикичи беше да подложи на иглата си свежата кожа на някое красиво момиче, върху която той мечтаеше да изобрази, така да се каже, самата си душа. Тази въображаема жена трябваше да притежава необикновени качества — както физически, така и душевни; приятно лице и хубава кожа нямаше

сами по себе си да задоволят Сеикичи. Напразно той бе търсил сред известните куртизанки жената, която би отговаряла на неговия идеал. Нейният образ беше постоянно в главата му и макар да изминаха вече три години, откак започна това търсене, желанието му бе станало още по-силно.

Една лятна вечер, както се разхождаше из квартала Фукагауа, вниманието му бе привлечено от женски крак с ослепителна белота, който се изгуби зад завесите на някакъв паланкин. Един крак може да притежава толкова вариации на израза, колкото лицето, и този бял крак изглеждаше на Сеикичи като най-рядко бижу. Изящната форма на пръстите, дъгоцветните нокти, закръглената пета, кожата — така блестяща, като че е била мита в продължение на векове от бистрите води на някой планински поток, всичко съчетано да създаде крак с пълно съвършенство, предназначен да развълнува сърцето на един мъж и да потъпче душата му. Сеикичи разбра начаса, че това е кракът на жената, която бе търсил тези дълги години. Радостно той забърза след паланкина с надеждата да зърне поне за миг неговата обитателка, но след като измина така няколко преки, го изгуби от очи зад един ъгъл. Оттогава насетне смътният му копнеж се превърна в най-силна страст.

Една сутрин, година по-късно, Сеикичи бе посетен в дома си в квартала Фукагауа от някакво младо момиче, изпратено от една негова приятелка, гейша от квартала Тацуми.

— Извинете, господине — рече плахо момичето. — Господарката ми поръча да ви предам това палто лично и да ви помоля да бъдете така добър да направите на подплатата някаква рисунка.

Тя му връчи писмо, както и палтото на жената, увито в хартия с лика на артиста Юан Тоджаку. В писмото си гейшата уведомяваше Сеикичи, че младата посланица е новата ѝ повереница, която скоро щяла да направи дебюта си като гейша в ресторантите на столицата. Тя го молеше да направи каквото може, за да лансира момичето в новата му кариера.

Сеикичи се вгледа внимателно в посетителката, която, макар на не повече от шестнадесет-седемнадесет години, изглеждаше на лице необикновено зряла. В очите ѝ се отразяваха мечтите на всички красиви мъже и хубавици, живели в този град, където се събираха добродетелите и пороците на цялата страна. После погледът на

Сеикичи се насочи към изящните крака, обути в дървени обувки за навън, отгоре със сламена плетка.

— Възможно ли е да сте били вие тази, която напусна ресторант „Хирасеи“ миналия юни с един паланкин?

— Да, господине, това бях аз — отвърна тя и се разсмя при странния му въпрос. — Баща ми беше още жив тогава и обичаше да ме води от време на време до ресторант „Хирасеи“.

— Чакам ви цели пет години — промълви Сеикичи. — Сега за пръв път виждам лицето ви, но ви познавам по вашите крака. Има нещо, което бих желал да видите. Моля, влезте вътре и не се страхувайте.

Като каза това, той пое ръката на проявяващата неохота девойка и я заведе на горния етаж в една стая, която гледаше към голямата река. Взе две големи, навити на роло картини и разгъна едната от тях пред нея.

Тази картина изобразяваше Мо Хси, любимата жена на древния китайски император Чжоу Жестокия. Тя се бе облегнала нехайно на една балюстрада, а полите на пищната и брокатена мантия опираха в стъпалата на една стълба, водеща към градина. Малката главица на принцесата изглеждаше твърде слабичка за тежестта на короната, инкрустирана с лазурит^[1] и корал. В дясната си ръка тя държеше чаша, леко наклонена, и лениво наблюдаваше един затворник, който Щеше да бъде обезглавен в градината долу. Със завързани ръце и крака за един кол, той очакваше последния си миг; очите бяха затворени, главата отпусната. Картините, изобразяващи подобни сцени, клонят към вулгарност, но художникът така умело бе предал израженията на принцесата и осъдения, че този картинен свитък беше олицетворение на съвършенство.

Известно време девойката гледа странната рисунка. Несъзнателно очите ѝ заблестяха и устните затрепераха; лека-полека лицето ѝ започна да прилича на това на младата китайска принцеса.

— Вашият дух е отразен в тази картина — рече Сеикичи, загледан с щастлива усмивка в девойката.

— Защо ми показахте такава ужасна картина? — попита тя, като прокара ръка по бледото си чело.

— Жената, изобразена там, сте самата вие. Кръвта ѝ тече във вашите жили.

След това Сеикичи разгъна другия свитък, озаглавен „Жертвите“. В центъра на картината една млада жена стоеше облежната на вишново дърво и гледаше към купчина трупове на мъже, които лежеха в краката ѝ; гордост и задоволство се четяха на бледото ѝ лице. Подскачайки сред труповете, рояк птиченца чуруликаше весело. Не можеше да се каже дали картината изобразява бойно поле или пролетна градина!

— Тази картина символизира вашето бъдеще — каза Сеикичи и посочи лицето на младата жена, което и този път странно напомняше това на неговата посетителка. — А мъжете, рухнали на земята, са тези, които ще си изгубят живота заради вас.

— О, моля ви — извика тя, — махнете тази картина! — И сякаш да избегне ужасната омая на картината, тя ѝ обърна гръб и се просна върху сламените рогозки. И остана да лежи там с разтреперани устни и потръпващо от конвулсии тяло.

— Художнико, ще ви призная... Както предположихте, аз имам в себе си природата на тази жена. Смилете се над мен и скрийте картината.

— Не говорете като страхливка! Напротив, трябва да изучите картината още по-внимателно и скоро след това ще престанете да се плашите от нея.

Момичето не се решаваше да вдигне глава и продължаваше да крие лице в ръкава на кимоното. Лежеше проснато на пода и непрестанно повтаряше:

— Художнико, пуснете ме да си вървя. Страх ме е да стоя при вас.

— Ще останете още малко — изрече властно Сеикичи. — Само аз мога да ви превърна в красива жена.

И оттам, където държеше стъкленичките и иглите си, избра едно шишенце със силна упойка.

Слънцето грееше ярко върху реката. Отразените му лъчи хвърляха шарка като златни вълни върху плъзгащите се врати и върху лицето на младата спяща жена. Сеикичи затвори вратите и седна до нея. Сега за пръв път той можеше да се наслади пълно на необикновената красота на девойката и си помисли, че би стоял с години така, загледан в това съвършено, неподвижно лице.

Но желанието да осъществи своето намерение скоро го завладя с неотразима сила. Грабна принадлежностите за татуиране от полицата, откри тялото на момичето и заби в гърба му острието на своето перо, което крепеше между палеца, безименния и кутрето на лявата си ръка. Като държеше иглата в дясната ръка, той започна да бодее, следвайки линиите, очертани от перото. Както някога населението на Мемфис разкрасило със сфинкове и пирамиди хубавата египетска земя, така и Сеикичи сега разкрасяваше чистата кожа на това младо момиче. Сякаш самият дух на татуировача се вливаше в рисунката и всяка впръскана капка циновър беше като капка от собствената му кръв, проникваща в тялото на момичето.

В своето увлечение Сеикичи съвсем забрави за времето. Настъпи обед и превали, тихият пролетен ден течеше към своя край. Ръката на Сеикичи неуморно продължаваше работа, без дори да пробуди момичето от неговата дрямка. Скоро луната изгря на небето и разля вълшебните си лъчи над покривите отгатък реката. А татуировката не беше готова още и наполовина. Сеикичи прекъсна работа да запали лампата, после отново седна и посегна за иглата.

Сега всяка черта изискваше усилие и художникът често отронваше въздишка, сякаш собственото му сърце чувствуваше убожданията. Лека-полека започна да се появява очертанието на грамаден паяк. Когато бледият светлик на зората нахлу в стаята, това животно със сатанински вид вече простираше осемте си крака върху гърба на момичето.

Пролетната нощ беше почти отминала. Вече се чуваше плясъкът на веслата на лодките, тръгнащи в двете посоки на реката; над платната на малките рибарски едномачтови лодки, издути от утринния ветрец, се виждаха вдигащите се мъгли. Най-сетне Сеикичи достигна момента, в който можеше да остави иглата. Застанал отстрани, той заразглежда огромния женски паяк, татуиран на гърба на момичето, и както го съзерцаваше, съзна, че в тази работа е изразил същността на целия си живот. Сега, след като тя бе завършена, художникът почувствува голяма празнота.

— За да ти дам красота, излях цялата си душа в тази татуировка — прошепна Сеикичи. — Отсега нататък в Япония няма да има друга жена, която да се мери с теб! Никога вече ти не ще изпиташ страх. Всички мъже, всички мъже ще бъдат твои жертви...

Тя дали чу думите му? Въздишка се изтръгна от устните ѝ, девойката се раздвижи. Лека-полека тя почна да възвръща съзнание и както лежеше и дишаше тежко, краката на паяка върху гърба ѝ се движеха напред-назад, сякаш беше жив.

— Сигурно изпитваш страдание — рече Сеикичи. — Това е, защото паякът прегръща тялото ти много здраво.

Тя полуотвори очи. Отпърво те имаха блуждаещ поглед, после зениците заблестяха с яркост, която се равняваше на лунните лъчи, отразени върху лицето на Сеикичи.

— Художнико, искам да видя татуировката на гърба си! Щом сте ми влели душата си, трябва наистина да съм станала красива.

Тя говореше като насън и въпреки това в гласа ѝ звучеше нова нотка на увереност, на сила.

— Първо трябва да вземеш баня, за да станат цветовете по-ярки — отговори ѝ Сеикичи. И добави с необичайна загриженост: — Много ще боли, много. Но имай смелост!

— Ще понеса всичко, за да стана красива — отговори девойката.

Тя последва Сеикичи няколко стъпала по-долу до банята и когато се потопи във врялата вода, очите ѝ блеснаха от болка.

— Ах, ах, колко силно пари! — простена тя. — Художнико, оставете ме и ме почакайте горе. Ще дойда при вас, когато съм готова. Не искам никой мъж да ме гледа как страдам.

Ала когато излезе от банята, тя нямаше сила дори да се избърше. Отблъсна ръката на Сеикичи, протегнатата да ѝ помогне, и се свлече на пода. Пъшкайки, тя лежеше, разпиляла дългата си коса по пода. Огледалото зад нея отразяваше петите на два крака, блестящи като седеф.

Сеикичи отиде горе да я почака и когато най-после тя дойде при него, беше се облякла грижливо. Влажната ѝ коса беше сресана и се спускаше по раменете. Нежната уста и витите вежди вече не издаваха страдание и когато се загледа навън към реката, в очите ѝ искреше студен блясък. Въпреки младостта си тази девойка имаше вид на жена, прекарала години по чайните и придобила изкуството да покорява мъжките сърца. Удивен, Сеикичи се замисли за промяната, станала с плахата довчера девойка. Като отиде в другата стая, той взе двете навити на роло картини, които ѝ бе показал.

— Дарявам ти тези картини — каза той. — И също, разбира се, татуировката. Те са твои, можеш да си ги отнесеш.

— Художнико — отвърна тя, — сърцето ми сега е чисто от всякакъв страх. И вие... вие ще сте първата ми жертва!

Тя му хвърли поглед, пронизващ като току-що наточено острие на сабя. Това беше погледът на младата китайска принцеса и на онази, другата жена, облеганата на вишната и оградена от пеещите птички и мъртвите тела. Чувство на тържество обхвана Сеикичи.

— Искам да видя татуировката ти — каза ѝ той. — Покажи ми татуировката си.

Без да изрече дума, тя наклони глава и освободи дрехата си. Лъчите на утринното слънце озариха гърба на младото момиче и златният им блясък сякаш подпали паяка.

[1] Красив син минерал, който се употребява за украшения и за добиване на ултрамарин. — Б.пр. ↑

КАН КИКУЧИ

1888–1948 Г.

Един от интересните и своеобразни японски писатели от първите десетилетия на нашия век. Остава много продуктивен до края на живота си, но за най-хубави се считат творбите му от 20-те години.

Въпреки че в днешно време това правят болшинството писатели в Япония, на своето време Кикучи е скандализирал „чистите“ писатели с факта, че пишел литература за масите: серийни романи за списания, популярни драми и даже пропагандни материали.

С поместения тук разказ Кикучи въвежда модата да се пресъздават със свободна игра на въображението легенди и епизоди от историята на Япония, третиращи отделна тема, поради което са били наричани „тематични романи“.

КАН КИКУЧИ
ЗА ПОВЕДЕНИЕТО НА ДАИМЬО ТАДАНО

1

Съветниците на даимьо^[1] Таданао бяха извикани при Иеясу в главната му квартира и подложени от негово превъзходителство на красноречив изблик обиди.

— Когато войските на Ии Тодо днес бяха в тежко положение, васалите от Ечизен през това време сладко си караха обедния сън, така ли? Никой ли не им съобщи какво става? Ако бяха се придвижили напред, прикривайки тила на главния удар, замъкът Осака щеше да падне още същия ден. Но това не стана. Поради младостта на вашия генерал и поради това, че съветниците му са най-големите страхливци в Япония, проиграхме цяла битка! Много важна битка!

Иеясу не чака за обяснение. Посинял от гняв, той скочи начаса и напусна стаята.

Старшият съветник, Хонда Томимаса, бе приготвил няколко отлични извинения за неучастието на ечизенските войски в битката същия ден, но това фактическо изгонване го слиса. Не бе имал възможност да изрече нито дума.

Очевидно те не можеха нищо да сторят, но настроението им, когато напуснаха главната квартира и се върнаха в лагера на ечизенските войски, бе твърде далеч от философско примирение. Бяха обзети от страх. Една мисъл ги мъчеше и двамата. Как, за бога, ще могат да изложат това в доклада си пред даимьо Таданао?

Генерал даимьо Таданао, владетел на Ечизен, бе двадесет и една годишен. На крехката възраст тринадесет години, когато баща му, Хидеясу, умря, той наследи огромното феодално владение с годишен доход почти три и половина милиона бушела^[2] ориз. Това стана през прибавения в календара четвърти месец на 1607 година и оттогава досега генералът не познаваше под небето друга воля, по-силна от неговата.

Тази вродена сила на волята — или по-точно вродена упоритост, — дошла заедно с появата му на света, постепенно взе такива внушителни размери, каквито притежава самотен кедър, извисил се в небето от върха на горда планина. Съветниците помнеха треперенето, с

което бяха влезли при него, предпазливия начин, по който предадоха новината, когато заповедта да се присъединят към сегашните бойни действия дойде в имението Ечизен.

— Пристигна вест от негово превъзходителство бащата на шогуна^[3] — доложиха те. — Той горещо ви моли да дойдете пред Осака с вашите сили. — Традицията да създават винаги у младия си господар убеждение, че волята му е абсолютна, този път отстъпи на втори план.

А днес бе неотменно тяхно задължение да предадат на даимьо Таданао недоволството, изразено от Иеясу. Каква ли реакция щеше да предизвика такава явна критика — защото чувството на виновност не беше познато на господаря им както наяве, така и насън още от рождение; този въпрос естествено будеше в тях най-страшни опасения.

Даимьо Таданао ги извика при себе си веднага щом научи за тяхното завръщане.

— И какво ви предаде негово превъзходителство дядо ми? Предполагам, обичайните благодарности за нашите усилия? — Даимьото бе в добро настроение и се усмихваше приятно, докато задаваше въпросите си. Ала благоразположението му още повече засили неловкостта на съветниците. Мина известно време, преди единият от тях да събере достатъчно смелост, за да се обади, и когато заговори, гласът му трепереше.

— Боя се, че ваша светлост греши. Това, че войските на Ечизен не взеха участие в днешната битка, изглежда е събудило гнява у негово превъзходителство и... — Той не посмя да продължи. Лицето му пребледня и съветникът се просна на земята.

Като не познаваше какво е да те мъмрят или упрекуват, даимьо Таданао нямаше изработена реакция на противодействие срещу такова чувство и никакви средства да се въздържа при такова въздействие.

— А? Какво каза той? — изрева Таданао. — Когато помолих да ми повери предводителството в атаката, той забрани. Още ли продължава да ме обижда? Таданао, умри! Ето отговора на дядовите ми загадки. На всички нас — на вас, както и на мен — той казва: „Умрете!“ Щом е така, утре ние всички — господар и подчинени — ще наквасим сабите на врага с нашата кръв! Телата ни ще избледнеят и изгният под стените на замъка! Предайте това на моите войници и нека се приготвят да умрат!

Ръцете на Таданао, скръстени на скута, силно трепереха. С внезапно движение, сякаш не можеше да се въздържа повече, той грабна нагамицуската си сабя от един паж, измъкна я от ножницата и я тикна в лицата на своите съветници.

— Вижте! На ей тази сабя ще набуча главата на Хидейори и така ще я тикна в лицето на дядо ми! — Макар седнал на пода, той размахваше сабята над глава и описваше с нея големи кръгове във въздуха.

Даимьо Таданао, малко повече от двадесетгодишен, все още изпадеше понякога в такива внезапни избухвания като това. Съветниците му, свикнали с неговите изблици още от времето на бащата на Таданао, просто запушваха ушите си при този шум и лежаха проснати на земята, сякаш чакаха някоя хала да отmine.

Оловните небеса от последните няколко дена се проясниха и седмият ден на петия месец от година 1615 настъпи необикновено ясен и тих.

Превземането на замъка Осака бе сега само въпрос на време. Повечето от по-изтъкнатите капитани сред гарнизона като Гото, Матабей, Кимура Нагато и Сусукида Хаятоношо бяха убити в лютите битки предишното лято и сега само Санада Саемон, Чосокабе Моричика, Мори от Бузен и шепа други оцеляха за последния пристъп на врага.

Шогунът, даимьо Хидетада, стана рано този ден и излезе от квартирата си час преди зората. Веднага заповяда отрядите на Мацудаира Тошицуне от Чикузен, Като Саманосуке Йошиаки и Курода Нагамаса от Каи да се придвижат към прохода Окаяма и да заемат позиции в първата линия на атаката.

Малко след зазоряване Иеясу пристигна от квартирата си, носен в паланкин. Бе облякъл къс жакет от кафява коприна, тънко бяло кимоно и официални поли, здраво завързани за глезените. Тодо Такатора, който го срещна случайно, изрази загриженост за невоенното му облекло.

— Днес, ваше превъзходителство, сигурно ще носите ризница.

Иеясу се ухили и в очите му блесна обичайното хитро пламъче.

— Ризница? — учуди се той. — Не ми трябва ризница, за да довърша малкия човек от Осака.

Държеше в ръка свещеническа шляпалка от конски косми и с нея биеше мухите, които гъмжаха около него. Тридесетина от най-верните му васали, в това число Наито Камон-но-Ками Масанари, Уемура Иемаса от Деуа и Итакура Наизен-но-шо Шигемаса, крачеха редом с паланкина. А на края на процесията, облечен също като Иеясу и носен в също такъв, само че по-малък паланкин, идваше Хонда Масанобу от Садо.

Съсредоточена в равнината, между големите пътища за Окаяма и Теноджи, чакаше армия от над сто и петдесет хиляди души. Знамена се вееха на ранния летен ветрец, а лъснатите шлемове блестяха на слънцето. Всеки отряд, заел в стройни редици определеното му място, стоеше в очакване на вече закъснялата команда за започване на атаката. Ала даването на тази команда очевидно не беше проста работа. Трима вестоносци на Иеясу на бели коне вече си пробиваха път през гъстия строй на войските.

— Прави се място в бойния ред за даимьо Йошинао и даимьо Йоринобу — възвестиха те. — Войските на авангарда да не започват още схватката. Да оттеглят конете си на дистанция сто-двеста метра, да се спешат, да държат пиките си готови и да чакат по-нататъшни заповеди.

Това не беше по вкуса на даимьо Таданао от Ечизен. Главата му гореше в треска на възбуда от шока на снощната случка и бе прекарал почти безсънна нощ в очакване на днешната битка. Сега, веднага щом чу тази последна заповед, прати съветника Йошида Шури напред да подготви пътя и после тръгна сам с цялата си войска от тридесет хиляди души — шестнадесет батальона, начело с тези, командувани от двамата му най-старши съветника — братята Хонда. Като си проби път през центъра на бойните линии, зает от отряда на Кага, той безразсъдно продължи до самите поли на хълма Чаусу и там, малко вляво от бойците на първата линия под командата на Хонда Тадайори от Изумо, прегрупира войските си в разгънат строй за атака.

Точно в този момент бе предадена заповед на шогуна до всички войски: „Защитниците оттеглят предните си постове и, както изглежда, се готвят за нощта. Заповедта за атака ще бъде дадена скоро.“

Ала даймьо Таданао не чакаше вече никакви заповеди. След дватри пробни изстрела, дадени към противника от предните позиции на Хонда Тадайори, ечизенските войски внезапно изстреляха залп от седем-осемстотин мушкета и под прикритието на вдигналия се дим всичките шестнадесет батальона настъпиха едновременно като подвижна гора срещу хълма Чаусу.

Защитата на сектора от прохода Аоя до хълма Чаусу бе поверена на Санада Саемон и сина му, поддържани малко по на юг от Ики Шичироемон Тоотака. Уатанабе Кураносуке Тадасу и Отани Даигаку Йошитане; ала общата численост на тези части възлизаше на малко повече от шест хиляди души.

Сред войските на атакуващите голямата ечизенска армия веднага се открояваше със своето великолепие и многобройност. Нейният генерал, даймьо Таданао, също бе забележителна фигура. Създаваше впечатление на човек, решил да постигне слава този ден на всяка цена. Генералският му жезъл липсваше и размахал вместо него грамадно кавалерийско копие, Таданао караше коня си в галоп, приближавайки се все повече и повече до врага, без да обръща внимание на своите заместници, които го съветваха да внимава.

При този пример, даден от техния генерал, редовите бойци влязоха в битката със стихийен ентузиазъм, всеки решил да засенчи другаря си, и неприятелските войски срещу ечизенската армия се огънаха и прекършиха като дървета в буря. Първата голяма победа дойде, когато Хонда Тадамаса от Ийо уби Ненрю Садаю, най-добрия на сабя от гарнизона на замъка, и други бойни подвизи, извършени от хора като Аоки Шинбеи, Отобе Куробеи, Огита Шуме и Тошима Шузен последваха начесто един след друг. Войските на Санада Саемон, бранещи линията от хълма Чаусу до храма Кошин, бяха отхвърлени от позициите си още с първата атака; самият Саемон падна от Нишио Низаемон, а главният му заместник — от Номото Укон. Ечизенските войски, преследващи плътно обърнатите в бягство бранители на замъка, по-късно завладяха с бой прохода Сенба, достигнаха Черната порта, издигнаха щандарта си на самата порта и запалиха огньовете на много места в замъка.

Паднаха три хиляди шестстотин петдесет и две вражески глави. В бойната слава за този ден никой не можеше да се мери с подвига на даймьо Таданао.

Той спря коня си на върха на хълма Чаусу. Оттам видя ечизенските знамена и военните вимпели да се люшкат като вълните на прилив през рова на замъка, да преливат в периметъра отвъд, да се прегрупират в тесен триъгълен клин, който изпъкваше ясно от главните атакуващи редове и се връзваше остро във вътрешността на замъка. И докато гледаше това, подскачаше на седлото си в изблик на непресторен, детски възторг.

Един войник от предната линия дотича назад.

— Аоки Шинбеи влезе пръв в замъка, господине!

Даимьо Таданао просия, когато чу това.

— Шинбеи е най-храбрият от всички тях! — Гласът му прозвуча остро поради вълнение и той бе принуден да успокои коня си, който се подплаши от необичайния звук и се дърпаше напред. — Върни се веднага и предай на Шинбеи, че доходът му се увеличава с двадесет и пет хиляди бушела!

Каква ли слава му принадлежеше като генерал сега? Това да може да поднесе главата на Санада Саемон, човека, който направи такива опустошения сред войските на обсаждащите, бе достатъчно само по себе си. Ала сега върховното отличие да стъпи пръв сред стените на замъка принадлежеше нему сред всичките тези отряди от толкова феодални владения чрез един войник от неговата армия! „Каква ли слава — помисли си даимьо Таданао — може да бъде това?“

Както мислеше върху чутовните подвизи на своите подчинени, даимьо Таданао почувствува, че всичко това е само отражение на личната му мощ и сила на волята. Раната, нанесена предишния ден на самолюбието му от неговия дядо Иеясу, сега бе напълно излекувана. Но имаше и нещо друго: вярата на Таданао в самия него сега бе многократно по-силна и по-гореща от преди.

Почти сто даимьо взеха участие в нападението срещу замъка Осака и когато Таданао си даде сметка, че нито един от тях не би могъл да спечели лаври наравно с него, изпита плам на огромно задоволство. Той почти вярваше, че около него има ореол на слава. Но той далеч не беше изненадан. Наистина като син на безпримерно храбрия Хидеясу и кръвен роднина на фамилията Токугауа му се струваше, че такива дела на военна доблест, каквито извърши днес, са съвсем естествени, почти отчайващо естествени за него. Възторгът на

даимьо Таданао се смеси с чувство на самодоволство, което му бе трудно да сдържа.

— Дядо ми малко прибърза в преценката си за мен. Трябва да го видя и да чуя какво има да ми каже. — И побърза начаса да поиска аудиенция с Иеясу, чиято главна квартира сега бе преместена край прохода Окаяма.

Иеясу, седнал на походно столче, получаваше официалните поздравления на редица даимьо, но когато се появи Таданао, той стана от мястото си — жест на почитание — и му стисна здраво ръката.

— Великолепно! Героят на деня и истински мой внук! — Притегли го към себе си и продължи да сипе похвали. — Във военната доблест ти се показва достоен да получиш място редом с Фан Куаи^[4] от Китай. Да, наистина ти си японският Фан Куаи!

Даимьо Таданао беше по природа пряк, простодушен и като чу да го превъзнасят така, сълзи на щастие нахлуха в очите му. Забрави веднага, че бе понесъл обида от същия човек само преди ден. Не остана дори следа от възмущение в душата му.

Като се върна същата вечер в лагера си, той събра своите подчинени на голямо празненство. Сега знаеше, че е най-силният и най-храбрият мъж от всички. Дори ласкателството на Иеясу, нарекъл го „японския Фан Куаи“, му се стори, като си спомни това, само донякъде равностойно.

Падна мрак и в нощното небе той виждаше аленото отражение на пръснатите огънове, които още бушуваха в замъка Осака. Тези огънове, лениво си представи той, са тържествени огънове, запалени в чест на неговите подвизи. Той пи за тях, като пълнеше непрестанно големия си винен бокал. С изключение на известно леко развеселяване, главата на даимьо Таданао бе празна от всякакви мисли и чувства.

На петия ден от следващия месец, когато всички феодали, участвували в последната атака, бяха отново събрани в замъка Ниджо в Киото, Иеясу хвана даимьо Таданао за ръката и се обърна към него така:

— Когато твоят баща Хидеясу беше още жив, ти винаги се отнасяше към мен с най-голямо уважение, както подобава на предан внук. Сега показва своята вяроност и на бойното поле, като надмина

всички, и задоволството ми е пълно. Мислех си дали да ти подаря писмен благодарствен адрес, но си мой роднина И подобна официалност ще бъде може би неподходяща. Отдъхни си спокоен прочее, защото, докато моят род съществува, имението Ечизен ще живее в несмуцаван мир, траен като вечните скали. — С тези думи той подари на даимьо Таданао желязна кутия за чай, с изписани по нея цветя, от неговата колекция.

Смаян от тази чест, даимьо Таданао си представи за миг, че от него бликат — само от него при тази богата аудитория от негови равни — лъчи на ослепителна светлина. В душата му пулсираше и преливаше топлина на безкрайно задоволство, сякаш не би желал нищо повече на света.

Задоволството, разбира се, съвсем не беше напълно ново чувство за човек, чиято воля обикновено не срещаше пречки и който бе в състояние доста често да задоволява докрай емоционалните си импулси. От ранно детство волята и чувствата му, свободни от всякаква чужда намеса, бяха се развивали със собствено темпо и избухваха бурно при всеки повод. Даимьо Таданао не пазеше спомени за малоценност или поражение в нещо, предприемано от него. През своето детство, докато той и другарите му в игрите стреляха с учебни стрели по учебни цели, Таданао беше постоянният победител. Ако в замъка се организираше турнир по дворцов футбол — защото придворните от Киото бяха въвели играта дори в гарнизона на Фукуи, — състезателят, който проявяваше най-голямо умение, бе неизменно даимьо Таданао. Дори в обикновените игри за маса като гобанг^[5], китайски шах и двойно шест той побеждаваше в девет от десет случая. Показа преждевременно способности във всички умения, съществени за военния — стрелба с лък, езда, турнирен двубой и сабя, — и след като надмина партньорите си пажове, започнали наравно с него, даваше редовно доказателство за удивителната си юначност, като побеждаваше с лекота дори онези млади самураи, известни в имението му като най-добри в съответните дисциплини.

По този начин с течение на годините в съзнанието му се вкорени здраво чувството за превъзходство над околните. И дълбоко в душата си стигна до убеждението, че наистина е от по-висш тип и притежава съвсем различни качества от тези на всички свои подчинени.

Ала макар даимьо Таданао да бе достатъчно твърдо убеден в своето превъзходство над подчинените, той пряко воля стана жертва на тъжни предчувствия, като тръгваше за Осацката кампания. Съперниците му в битката за слава сега щяха да бъдат даимьо, хора от неговата класа. Възможно ли беше да се окаже засенчен от някой сред тях? И още по-лошо — сега, когато щяха да го изпробват в самото това военно изкуство, на което се посвещаваха хората от неговата класа, можеше ли той съвсем неочаквано да направи някаква грешка като генерал? Всъщност в битката от шесто число на петия месец, като забави твърде много влизането си в боя, извърши точно такава грешка и опасно разклати дори собствената си дълбока вяра в себе си. Ала славата, която спечели още на следния ден при щурмуването на замъка, напълно излекува тази рана върху самоуважението му. И нещо повече, Ечизенските войски влязоха първи в замъка и бойното им отличие бе много по-голямо от това на всеки друг отряд; сравнително скромното убеждение на даимьо Таданао, че е по-добър от всички свои подчинени, сега взе по-широки размери и прерасна в увереност, че превъзхожда и всичките шестдесет благородници господари, участвували в щурмуването на замъка. Войските, взели три хиляди седемстотин и петдесет вражески глави в Осацката кампания, в това число главата на генерал Санада Саемон, принадлежаха на даимьо Таданао. В това нямаше съмнение.

Желязната кутия за чай с изписаните по нея цветя и прозвището „японски Фан Куаи“ оставиха дълбоки следи в съзнанието на даимьо Таданао. Той гледаше и на двете неща като на едно и също доказателство за бележитата си заслуга. Тя беше опияняваща. Имаше чувството, че всичките сто и двадесет даимьо и по-нисшестоящи господари в тази зала гледат в него с широко отворени от почуда и възхищение очи.

До този миг бе изпитвал гордост при мисълта, че е по-доблестен от своите подчинени. Но това не го задоволяваше напълно — да се мери само с онези, които стояха по-долу от него. И сега, хванат за ръка и сърдечно приветствуван от самото негово превъзходителство, той единствен бе удостоен с похвала пред всички господари на страната.

Даимьо Йошинао и даимьо Йоринобу, негови чичовци, не се отличиха особено. Друг чичо, даимьо Тадатеру, шамбелан^[6] на Ечиго, пропусна да вземе участие в битката на седми и несъмнено изпадна в

немилоост. Дори слабата, спечелена от големите и именити родове Дате, Маеда и Курода, бледнееше по незначителност, не изглеждаше дори светулка в сравнение с пълната луна, ако човек я съпоставяше с тази на Ечизенското имение.

Като си мислеше така, чувството за превъзходство на даимьо Таданао, смутено в миг при онзи единствен случай от острото порицание на Иеясу, не само чудотворно възвръщаше всичката си предишна сила, но и ставаше още по-силно чрез процес на бурна реакция и се превръщаше в нещо далеч по-прекрасно и непоклатимо, отколкото когато и да било преди.

Така даимьо Таданао, господар на Ечизен, отнасяйки със себе си гордото съзнание, че е пръв герой на страната, се оттегли от Киото през осмия месец на същата година и се върна с най-възторжено разположение на духа в седалището си — замъка Фукуи.

[1] Официалната титла на феодалните владетели в Япония. — Б.пр. ↑

[2] От **бушел** — обемна мярка, равна на осем галона. Един американски галон има 3,78 л. Следователно в случая всеки бушел се равнява на четири крини. — Б.пр. ↑

[3] От **шогун** — титла във феодална Япония на военен губернатор или наследствен главнокомандуващ на японската армия. — Б.пр. ↑

[4] Китайски национален герой от миналото. — Б.пр. ↑

[5] Игра върху шахматна дъска с петдесет бели и черни пулове; целта на играта е да се наредят пет пула в една редица. — Б.пр. ↑

[6] Звание, титла на доверен офицер при монарх или член на монархически двор, който се грижи за уредбата на частното му жилище. — Б.пр. ↑

Стотици свещи, поставени в сребърни канделабри, горяха в голямата зала на замъка край Ечизен Китаношо. Вечерните празненства, което личеше ясно по многото бял восък, натрупал се в основата на всеки канделабър, бяха започнали отдавна. Даимьо Таданао имаше навика, откак се върна в провинцията си, да събира своите млади подчинени всеки ден на турнири, а вечер, веднага щом свършат игрите, да поканва всички на голям неофициален банкет.

Прозвището „японски Фан Куаи“, дадено му така ласкателно от дядо му Иеясу, бе извор на огромно щастие за даимьо Таданао. Като си помислеше за това, сърцето му се разтуптяваше. И съревновавайки се така с младите воители от своето имение, премервайки своето умение на копие и сабя срещу тях и побеждавайки убедително, той подхранваше тази своя горда нова слава с ежедневната храна, от която тя се нуждаеше.

Младите воители, наредени този миг в широка извивка около голямата зала под стъпалото на леко издигнатата част, където седеше самият той бяха специално подбрани измежду многобройните му подчинени заради тяхната юначност във военното изкуство. Сред тях той виждаше някои, които бяха още просто младежи, чиято коса още не беше подстригана по мъжки, но те до един се отличаваха със здраво телосложение и очите им искряха буйно.

Ала самият владетел на замъка, даимьо Таданао, представляваше още по-благородна и по-внушителна гледка. Макар слаб и изящен по фигура, черните му очи блестяха с почти неестествена пронизателност, а в израза на веждите имаше поразителен намек за неустрашима храброст.

Даимьо Таданао беше пийнал. Всичко като че се въртеше пред очите му. Въпреки това той се стегна и огледа бавно всички събрани. Стотината млади хора, насядали в залата пред него, бяха до последния роби на неговата воля. Когато мисълта блесна в главата му, той не можа да възпре внезапния изблик на тази особена гордост, позната само на хората, сдобили се с голяма власт.

Но гордостта, която той изпитваше тази вечер, не беше само от това. Тя беше двойна. Защото в своето юначество като боец той също се бе показал по-добър от всички тези младежи пред него.

Преди това същия ден бе събрал подчинените си за нов голям турнир. Избра измежду тях смятаните за най-ловки във владееенето на копие и ги раздели на два отбора — червени и бели.

Самият той оглави червените. Но още от самото начало съотборниците му се представиха зле. Един след друг те се оттегляха от арената победени и когато дойде редът на помощник-командира, а той също бе повален, оставаха още петима от белия отбор, невзели участие в борбата.

В този миг даимьо Таданао като командир на червените пристъпи смело и внушително на арената, размахвайки огромното си шестметрово копие със завидна лекота. Белите воители се изплашиха от самия му вид. Първият му противник, главният паж, който така се стресна от войнствения вид на даимьо Таданао, че навярно се колебаеше дали да влезе в битката, или да избяга, се лиши от копието си, избито още преди да е започнал борбата, и като получи удар в стомаха, рухна в нещо като припадък. Следващите двама състезатели — един от надзирателите на конюшните и един служител от ковчежничеството, бяха повалени на земята набързо един след друг. Помощник-командирът на белите сега излезе на плаца. Това беше Ошима Садаю, най-големият син на учителя по фехтовка в замъка — Ошима Сазен; момъкът беше ненадминат в цялото Ечизенско имение по майсторството да се бие с копие.

Отекна вълна на възбуден шепот сред зрителите. „Дори негова светлост въпреки силата си ще срещне в лицето на Садаю корав противник.“ Но след седем-осем люти схватки Садаю също трябваше да сведе глава. Като отскочи при кос удар в бедрото и мигом изгуби равновесие, той се разкри и изложи на едно осакатяващо мушкане, дошло право отпред, което порази точно жизнената област на гърдите. Падането му бе посрещнато с бурни викове от местата на зрителите, където се бяха събрали всички от имението на даимьо Таданао. Даимьото, позадъхан, стоеше и спокойно очакваше появата на противниковия командир. Изпитваше не за пръв път в живота тръпка на върховно и възторжено самодоволство.

Белият командир бе младеж на име Онода Укон. На дванадесет години той стана ученик на Гондо Саемон, прочутия майстор в боя с копие от Киото, а на двадесет години, показвайки голямата полза от своето обучение, победи собствения си учител. Ала Даимьо Таданао не се боеше от никого. При острия вик на предизвикателство: „Ей!“, отправен от Укон, той насочи хоризонтално копието си и влезе яростно в бой. В атаката му имаше нещо повече от увереност в собственото умение. В нея, така се стори на зрителите, се съдържаше всичката мощ и величие на господаря на провинция, на даимьото на владение с почти три и половина милиона бушела. Битката бе горещо оспорвана в двадесетина схватки, после изведнъж Укон залитна от силен удар в дясното рамо, отстъпи няколко крачки и се просна пред даимьо Таданао, признавайки се с това за победен.

Зрителите избухнаха така, че чак стените на замъка Китаношо се разтърсиха. Даимьо Таданао изпита още веднъж тръпката на върховно самодоволство. Като се върна на почетното си място, той обяви с гръмовен глас:

— Господа, искрено благодаря на всички вас. Сега имам желанието да се присъедините към мен в едно угощение, като известна награда за положените от вас усилия.

Беше в още по-добро разположение, отколкото обикновено. По време на банкета най-доверените му подчинени се явиха пред него един по един и му поднесоха своите поздравления.

— Господарю! След дъжда от стрели по време на битката за Осака вие сте повишили още повече вашето умение. Хората като нас вече не могат да бъдат ваши достойни противници.

Самото споменаване на Осакската битка бе достатъчно да направи даимьо Таданао щастлив като дете. Но дори той се чувствуваше по това време доста нестабилен от виното. Като огледа присъстващите, видя, че мнозина от тях вече са изпаднали в нещо като пиянско вцепенение. Някои бяха почнали да си плетат езика. Други тихичко тананикаха сантиментални песни. Очевидно бе, че малко жизненост е останала в тазвечерното забавление.

Даимьо Таданао си спомни мигом атмосферата на женска изтънченост, която витаеше в неговите покои, и се отврати от грубостта на това чисто мъжко пиршество. Изведнъж стана.

— Господа, моля за вашето позволение да се оттегля! — И без повече церемонии той напусна залата. Дори най-здро сръбналите от гостите му успяха някак да оправят своето negliже и да сторят нисък поклон. Малките пажове, спящи дълбоко до този миг, отвориха сепната очи и забързаха след господаря.

Даимьо Таданао се появи на дългата открита веранда, която водеше към покоите му, и усети с удоволствие върху бузите си студения полъх на ранната есен. Отвъд, където едва видимо се белееха гъстите туфи на цветята леспедеза в дрезгавината на десетдневната луна, той долови песента на есенните насекоми.

Даимьо Таданао реши да се поразходи в градината. Освободи прислужницата, пратена от покоите му да го посрещне, и придружен само от един-единствен паж, заслиза по стъпалата на верандата. Градината бе потънала в роса. Бледата луна правеше града под замъка да изглежда като тъмна картина, плуваща в сребристия океан на нощта.

Отдавна не се беше озовавал сред такава пълна тишина. И небето, и земята бяха тъжни и притихнали. Само слабият, приглушен шум на веселбата долиташе откъм голямата зала, която Таданао току-що напусна. Откак излезе, пируващите като че станаха по-шумни, защото чуваше сред другите звуци някой да пее с акомпанимент на арумска цитра. Ала залата бе далече и звуците достигаха до него твърде слабо, за да го безпокоят.

Даимьо Таданао вървеше по една тясна пътека през гъстите леспедеза, мина в подножието на скалистия извор, изкачи мъничък хълм и се озова пред малка беседка с тръстиков покрив. Влезе вътре. Оттук планинската верига Шин-Ецу се виждаше смътно, плувнала високо в напоения от луната въздух. Даимьо Таданао изпадна в сантиментална унесеност, обзет от чувство, появило се за пръв път в живота му на даимьо; стоеше като истукан, забравил за времето, и прекара така почти час.

Изведнъж дочу мъжки гласове. В тишината, която досега бе нарушавана само от унилите звуци на насекомите, гласовете на тези мъже отекваха ясно. Говореха двама, както изглеждаше, и идваха към беседката.

На даимьо Таданао не му се искаше никакви натрапници да смутят приятния покой на чувствата му в момента. Ала той не можеше,

точно през тази нощ, да събере достатъчно възмущение, за да заповяда на своя паж да прогони тези хора. Лека-полека, като продължаваха да разговарят, те се приближаваха. Вътрешността на беседката тънеше в мрак, недокоснат от лунните лъчи, и двамата мъже не можеха да предполагат, че господарят им се намира там. Той не изпитваше любопитство да узнае кои са тези натрапници. Но когато те бавно се доближиха, бе вече невъзможно да не познае кои са. Мъжът, чийто глас показваше, че си е пийнал повече от другия, бе Онода Укон, командирът на белите от днешния турнир. Другият, този с острия, нервен глас, беше помощник-командирът, Ошима Садаю, така бързо усмирен днес от даимьо Таданао. Дватамата, както изглежда, говореха от известно време за битката на червените и белите.

Откак Таданао бе дошъл на този свят като даимьо, за пръв път му се случваше да изпита странното очарование на подслушването и пряко воля даде ухо.

Дватамата мъже очевидно бяха спрели край извора, на не повече от шест метра от беседката. Садаю говореше с поверителен тон:

— Кажи ми какво мислиш за умението на господаря.

Укон изрече отговора си с шеговитата горчивина:

— Да клюкарствуваме за негова светлост! Ако ни чуят, край и за двама ни!

— Клюкарствуваме и за шогуна, само че хитро. Хайде, кажи какво мислиш. За юначността на негова светлост в боравенето с оръжие... Какво е истинското ти мнение? — Садаю звучеше искрено. Той запази пълно мълчание известно време, сякаш чакаше напрегнато да чуе мнението на Укон.

— Хм, така е, както се говори. Доста е добър. — Укон изведнъж замълча.

Даимьо Таданао почувствува, като че съвсем за пръв път чува да го хвали най-чистосърдечно негов подчинен. Ала Укон продължи:

— Оставих се да ме победи както обикновено, само че този път не се напрегнах чак толкова.

Настъпи многозначителна тишина, през време на която двамата несъмнено се усмихваха кисело един другиму.

Думите на Укон съвсем естествено имаха ужасен ефект върху подслушващия даимьо Таданао. Буен вихър и смут на чувствата в миг забушуваха в гърдите му. Даимьо Таданао не бе познал това нещо

преди. Струваше му се, че го тъпчат и ритат от глава до пети с кални крака. Устните му трепереха, а кръвта във всяка жила сякаш кипеше и се качваше в главата.

Кратките думи на Укон с неопикуемия си шок запратиха даимью Таданао от гордите висини на човешкото достоинство, от пиедестала, на който бе стоял въодушевен до този миг, най-позорно в праха. Настроението му несъмнено бе близо до буен гняв. Ала то беше много различно от буйния гняв, който блика от сърце, преливащо от изобилие на сила. Гневът му бушуваше неудържимо на повърхността, но той възникна от това, че в самите дълбини на душата му се създаде изведнъж ужасна, опустошителна празнота. Бе сломен от горчивото откритие, че светът е лъжовен, че целият му живот досега и всичкото му гордо самохвалство са били изградени на фалшива основа.

За миг понечи да грабне сабята от ръцете на пажа и да убие на място двамата; ала вече нямаше сили за такива отчаяни решения. Освен това то щеше само да удвои унижението му. Защото беше срамно и съвсем глупаво един господар да се гордее с мними победи, дарявани любезно от собствените му подчинени. Но трябваше ли да съсече тези двамата сега и да разкрие на всички, че знае за собствената си глупост? Даимью Таданао се бореше с хаоса от чувства в гърдите и опитваше да обмисли спокойно кой начин на действие би бил най-подходящ. Но тъй като случилото се стана тъй ненадежно и понеже за нещастие даимью Таданао беше твърде раздражителен, чувствата му останаха още значително време в силен смут, отказвайки да се уталожат.

Пажът, приклепнал до даимью Таданао през всичкото това време, неподвижен като някаква мебел, беше съобразително момче и съзнаваше критичността на създалото се положение. Той разбираше, че ако пропусне да предупреди двамата за присъствието на господаря им, не се знае какво би могло да се случи. Забелязвайки с тревога бурното изражение на лицето на господаря, той леко се покашля, три пъти.

Покашлянето на пажа беше в този случай много ефикасно. Укон и Садаю, разбрали, че има някой наблизко, отведнъж прекратиха бунтарския си разговор. Сякаш по даден сигнал двамата бързо тръгнаха към голямата зала.

Очите на даимьо Таданао искряха от гняв. Бузите му обаче бяха зловещо бледи. Целият свят на чувства, в който бе живял той от дете, сега рухна поради една-единствена дума на Укон.

Като дете той беше в игрите винаги по-ловък от своите другари. Когато стреляше с детски стрели, винаги поразяваше по-често целта от другите. В часовете по краснопис старият учител го потупваше по коляното и хвалеше стила му. Тези и други такива неща сега мигом изплуваха в главата му като горчиви спомени.

Така беше и във военното изкуство. Със сабя или копие той постигна за учудващо кратко време способността да побеждава всеки от подчинените си, който му излезеше насреща. И беше вярвал в себе си до този момент. Беше имал най-твърда вяра в истинските си възможности. Ето и сега например, както слушаше пренебрежителните забележки, които Укон и приятелят му правеха зад неговия гръб, той почти се бе убедил, че те просто изразяват горчивината си от поражението.

Ала като помисли върху обстоятелствата, при които те бяха говорили, разбра, че думите на Укон не са нито шега, нито лъжа. Дори даимьо Таданао при всичката си жизнерадостна самоувереност се почувствува принуден да приеме чутото като израз на самата истина.

Думите на Укон бяха още в него, гърмяха в главата му. Даимьо Таданао се опита да пресметне колко от всеки блестящ подвиг през днешния ден се бе дължал на самия него и колко на измама. Ала нямаше смисъл. И не само за днес той нямаше да узнае истината. Сред безброя победи и отличия, които бе спечелил от детинство досега, във всяка схватка или умение той не би могъл никога да определи истинското съотношение на действителното и фалшивото. Мисълта беше агония, която разкъсваше сърцето. Не всичко е било преструвка, той знаеше това. Не всичките подчинени му бяха дали победи, които да не му принадлежат по право. Не, досега голямото мнозинство негови противници бяха наистина победени. Ала съмнението си оставаше. Просто защото имаше хора, нагли хора като Укон и Садаю, всяка от миналите победи сега бе опетнена от дъха на непочтеността. Чувствуваеше как започва да мрази Укон и Садаю.

Ала раната стана още по-дълбока. Дори славата, спечелена от него преди три месеца на бойното поле при Осака, сега престана да му се струва изцяло правдоподобна. А като си спомни за онази хубава

титла, станала негова гордост — „японски Фан Куаи“, — почна да се пита дали това не носи в себе си преувеличението, което прави човека абсурден. Угаждали са му като на дете неговите подчинени. Дали и дядо му не му е дърпал конците като на кукла? При тази мисъл очите на даимьо Таданао накрая се замъглиха от сълзи.

Пиршеството продължи неофициално дълго, след като даимьо Таданао го напусна, но когато камбаната на замъка възвести полунощ, всичките млади воители приеха това като сигнал да станат и се приготвят да си вървят. В този миг обаче един шамбелан дотича в залата от покоите на господаря.

— Господа! — извика той, вдигнал две ръце, за да въдвори тишина. — Моля за внимание! Негова светлост току-що заповяда да се променят плановете за утре. Вместо обявления от него лов утре също както днес се урежда голям турнир по копие. Времето и редът на схватките остават същите.

Някои се почувствуваха малко недоволни при тази перспектива. Имаше и други, които се усмигнаха лукаво. „Негова светлост, както изглежда, жадува да се наслади още веднъж на днешния си триумф.“ Ала повечето, приятно развеселени от виното, приеха промяната много благосклонно.

— Нека тези турнири продължават дни наред! — извикаха те. — Толкова повече вино ще се лее за отпразнуването им! Утре отново славно ще си пийнем.

На следния ден гимнастическият салон на замъка пак светеше от чистота и покрай стените му бяха опънати бели и червени тенти^[1]. Даимьо Таданао както преди зае почетното място, но докато наблюдаваше какво става на арената, постоянно дъвчеше долната си устна, а очите му блестяха.

Разликата беше малка в сравнение с предишния ден. Но при вчерашната победа или загуба, още пресни в паметта на всеки състезател, повечето от двубоите бяха за едни от отборите битки за възвръщане на изгубения престиж и по виковете и стълкновенията можеше да се съди, че сега борбата се води още по-люто.

Червените се представиха дори по-зле, отколкото предишния ден. Когато техният командир даимьо Таданао излезе на арената,

оставаха шест души от белия отбор, включително командирът и помощник-командирът, още непризовани на бой.

Даимьо Таданао показваше странно напрежение, което веднага озадачи зрителите. Той изглеждаше почти извън себе си от възбуда, както стоеше там и размахваше бясно над главата си своето голямо копие, чието острие бе обвито в кожа. Първите двама от неговите противници го приближиха тъй плахо, сякаш пристъпваха към някаква чума, но бързо получиха силни удари, които ги повалиха на пода. Следващите двама бяха не по-малко уплашени от аяужасната разпаленост на техния господар и оказаха само формална съпротива.

Пети се появи Ошима Садаю. Садаю хранеше известни опасения, макар и съвсем смътни, относно причините, породили привидно чудноватото поведение на Даимьо Таданао този ден. Той, разбира се, дори за миг не допусна мисълта, че самият господар може да е стоял наблизко предишната нощ и да е чул онзи разговор. Питаше се само с лека загриженост дали покашлялият се снощи в мрака на градината човек не е докладвал какво е чул. Сега Садаю приветствува своя господар с поклон, който бе по-тържествен от общоприетия.

— И тъй, това си ти, Садаю! — Даимьо Таданао правеше впечатление на човек, който се мъчи да изглежда спокоен. Гласът му обаче прозвуча странно пискливо.

— Садаю! Със сабя или копие, ако това не е гола сабя или копие, не можем никога да разберем нашето истинско умение. Битките с облечени в кожа остриета на копия са фалшиви битки. Щом можем да изгубим, без да получим нараняване, ще можем да си позволим твърде лесно да губим! Таданао е уморен от фалшиви битки. Предлагам да употребя копието, което ми служи така добре при обсадата на Осака. И моето желание е ти също този път да ме срещнеш с голо оръжие в ръка. Не бива да се смущаваш от това, че съм твой господар. Ако видиш, че се разкривам, удряй без колебание!

Очите на даимьо Таданао пламтяха от гняв, а гласът му трепереше, докато изговори тези последни няколко думи. Садаю побледня. Онода Укон също, застанал малко зад Садаю, побледня.

Фамилната свита, заела места като зрител, съвсем не можеше да проумее какво става с даимьо Таданао. Мнозина от членовете ѝ бяха обзети от внезапен страх, че господарят им е изгубил разсъдък си.

Даимьо Таданао бе имал пристъпи на несдържаност и преди. Беше по природа много напрегнат и понякога проявяваше изключителна грубост. Ала никога ни най-малко не бе се показвал тираничен или жесток. Като виждаше днешното поведение на даимьото, неговата свита съвсем естествено изпадна в ужас.

Но макар да беше вярно, че призовавайки към употреба на истински оръжия, даимьо Таданао гореше от всепоглъщаща омраза към Садаю и Укон, той бе стимулиран и от надеждата, че най-сетне ще може да открие какви са истинските му възможности. Ако бъдат принудени да се изправят срещу истинско копие, дори тези двамата може би няма така лесно да претърпят поражение. Те ще приложат всичкото изкуство, което им е познато, за да се защитят. А така и той ще знае истината за собственото си умение. Би могъл, разбира се, сам той да допусне поражение. Но дори това, той чувствуваше, щеше да бъде безкрайно по-добро и по-честно от глупавото тържествуване след нагласена победа.

— Хей! Пригответи копието! — При командата на даимьо Таданао, така пъргаво, сякаш бяха отлично подготвени за това отнапред, двама малки пажа донесоха голямо копие, наглед непосилно тежко за тях, и го оставиха между господаря и подчинения.

— Вземи го, Садаю! — рече даимьо Таданао и в същия миг махна калъфа от острието на своето вярно шестметрово оръжие. Зловещият блясък на осемнадесетсантиметровото стоманено острие, изработено от майстора на копия Бинго Садакане, смрази всички присъстващи. При оголването на острието старшият съветник Хонда Тоса, който досега предпочиташе да пренебрегва поведението на господаря си, изведнъж стана от своето място и бързо се яви пред даимьото.

— Господарю, нима сте се разделили с вашия разсъдък? Да подлагате ценната си личност на такова безразсъдно развлечение с голи оръжия и да се излагате на рани, нанесени ви от вашите подчинени! Ако шогунът се научи, няма да бъде дребна работа! Моля ви да се въздържите. — Съветникът сбърчи старите си, уморени очи и се молеше отчаяно.

— Старче, безполезно е да се месиш — рече даимьо Таданао с вид на твърда непоколебимост. — Решил съм да се бия днес с истински оръжия, дори ако това ми коштува цялата провинция с доход

три и половина милиона бушела. Съвсем невъзможно е да ме спреш. — В поведението му имаше съкрушителен авторитет и все едно беше да се мъчиш да разубедиш есенните слани да не падат, когато им дойде времето. Толкова абсолютна в собственото му имение беше волята на даимьо Таданао. Съветникът млъкна и се оттегли унило.

Садаю вече бе решил да не възрази нищо. Това той сега твърдо вярваше — беше наказанието за думите му миналата нощ, които трябва да са стигнали до ушите на неговия господар, и нямаше какво повече да се каже. Като подчинен той нямаше друг избор, освен да приеме наказанието си. И когато прецени, че то ще трябва да бъде приложено тайно, под претекста на битка с голи оръжия, дори почувствува, че с това даимьо Таданао му оказва значителна благосклонност. Да умреш от копието на господаря, беше изкупление, благородна смърт и тя сега бе едничкото му желание.

— Господарю — изрече той твърдо, — с каквито и оръжия да се биеш, Садаю е готов да застане срещу вас.

Отекна неодобрителен шепот от устата на зрителите при тази нелоялна дързост на Садаю. Даимьото се усмихна горчиво.

— Е, щом е така, ти си достоен васал на даимьо Таданао. Но забрави сега, че съм твой господар. Ако се разкрия, не се колебай. Удряй! — Даимьо Таданао се оттегли на пет-шест метра, размахвайки копието си, докато говореше, и зае положение за бой.

Садаю едва сега вдигна копието, донесено от пажовете, и махна калъфа от острието.

— На вашите услуги! — извика той. И застана в готовност, обърнат към своя господар.

Всички очи бяха отправени към сцената, хипнотизирани и ужасени. Зрителите седяха напрегнати и бездиханни, сякаш омагьосани, и следяха всяко движение в битката, която се водеше на живот и смърт между господар и подчинен.

Даимьо Таданао бе погълнат от една мисъл. Само да можеше да разбере — да разбере със сигурност — истинския размер на своята сила и умение, не му трябва нищо повече. Не го интересуваше дали е даимьо на провинция, нито гледаше на противника си като на подчинен. Просто се биеше храбро и решително.

Ала Садаю бе още отначало предопределил изхода. След три кратки схватки той допусна острието на копието на даимьо Таданао да

порази високо лявото му бедро, политна назад и рухна на пода.

Зрителите до един нададоха дълбока въздишка на облекчение. Тялото на ранения Садаю бе бързо изнесено от арената от група негови равни.

Даимьо Таданао обаче не изпита радостта на победата. Поражението на Садаю, той виждаше това съвсем ясно, бе от същия принуден характер, както поражението му предишния ден, и в сърцето на господаря сега се всели болезнена самота, по-тежка дори от онази, която му донесоха снощните думи. Съзнанието, че клетият Садаю е бил готов да храни господаря си с мними победи дори ако това му коштува живота, вля отново в дълбините на Таданаовата душа още по-здраво от преди неговото ужасно безпокойство, самота и чувство за изгубена вяра. Чувствуваше се огорчен от истинската си натура, която дори когато изложеше на опасност самия себе си и жертвуваше живота на подчинените си, пак не можеше да разбере.

При падането на Садаю Укон бе поел захвърленото копие; с него в ръка той сега стоеше в готовност. Не показваше признаци на страх. Наистина лицето му беше бледо, ала очите пламтяха с отчаяна решителност.

Даимьо Таданао се надяваше, че поне Укон, човекът, дръзнал да говори така откровено миналата нощ ще окаже упорита съпротива и като призова волята си за борба, а тази воля дотогава бързо се изпаряваше, застана срещу противника си.

Ала Укон не по-малко от Садаю бе дълбоко покъртен от чувството за собствената вина. И той също бе решил да изкупи престъплението си чрез копието на своя господар.

В течение на пет-шест схватки даимьо Таданао можа да забележи, че противникът му непрекъснато се стреми да оставя незащитена жизнено важната област на гърдите. „И този човек — съзна Таданао с внезапно покрусяващо възвръщане на чувството за самота — е готов да похаби живота си, но да заблуди докрай своя господар.“ Мисълта, че ще победи противник, който така изкусно му помага в преследваната цел, беше отвратителна нелепост.

Но Укон, сякаш доловил, че трябва да изпълни желанието си без повече бавене, изведнъж обърна тялото си на пътя на едно лъжливо движение на копието на даимьо Таданао и бе пронизан в дясното рамо.

Даимьо Таданао най-чудесно бе дал воля на омразата си от миналата нощ. Ала това просто създаде ново униние в сърцето му. И Укон, и Садаю с риск за живота бяха запазили преструвката си.

Когато даимьо Таданао научи късно същата нощ, че ранените Укон и Садаю на път за домовете си в избран момент са разпрали коремите си, изпадна в още по-дълбоко униние.

Той обмисли грижливо случая. Между тези хора и него лежеше плътна, разделяща тъкан от измама. Тази тъкан, тази преграда на фалшивост те се стремяха отчаяно да запазят. Съображенията им не бяха неоснователни: това бе нещо, на което те безвъзвратно принадлежаха. Днес с голото си копие даимьо Таданао направи върховно усилие да прониже тази тъкан, но тези хора запълниха дупките начаса със собствената си кръв. И сега между него и подчинените тъканта се простираше цялостна както винаги. Отвъд нея хората живееха като хора в истински човешки отношения помежду си. Ала ако някой от тях се изправеше срещу своя господар, тутакси пускаше пред себе си тази защитна тъкан на фалшивост. Когато даимьо Таданао изведнъж разбра, че от тази страна на преградата е съвсем сам, ужасното чувство на самота се удвои и завладя всяко кътче на неговото съществуване.

[1] От **тента** — платнен навес за защита от слънце и дъжд. — Б.пр. ↑

Тревожната вест, че от деня на състезанията господарят все често изпада в пристъпи на лошо настроение, скоро направи даимьо Таданао предмет на ужас за всеки в замъка. Когато дежуреха при своя господар, пажовете просто не смееха да дишат, с очи, изпъкнали от напрежение, и избягваха и най-малкото ненужно движение. Дори почетните компаньони^[1] внимаваха да се придържат стриктно към протокола и никога не избързваха пред своя господар, нито правеха поедра крачка от него. Атмосферата на непринуденост, съществувала до голяма степен в отношенията между феодал и васали, бе напълно изчезнала и вероятността да се яви на аудиенция пред господаря изпълваше всекиго с мрачни предчувствия. Оттегляйки се след такава среща, подчинените се чувстваха физически и духовно изчерпани както никога преди.

Влошаването на тези отношения не бе забелязано само от свитата. Един ден, когато някакъв почетен компаньон му донесе писмо от фамилните съветници, даимьо Таданао забеляза, че човекът се готви да пълзи към него на колене от цели четири-пет стъпки разстояние.

— Не се бойте да дойдете по-близо — рече той. — Няма нужда от цялата тази церемония.

Ала това бе всъщност изречено по-скоро с раздражение, отколкото приветливо. Подчиненият бе достатъчно поощрен от забележката да направи усилие за възвръщане на поне малко от предишното чувство на непринуденост. Но се получи постъпка, под която имаше още по-твърда кора на въздържаност.

След състезанията с голите копия даимьо Таданао вече се въздържаше, така пълно, сякаш бе забравил за нейното съществуване, от всякаква практика във военното изкуство. Той не само прекрати турнирите, тези турнири, които се провеждаха толкова редовно, щото бяха заприличали едва ли не на част от ежедневието; нещо повече — вече никой не го видя да държи учебна сабя или копие в ръка.

Преди винаги бе изпълнен с воинска гордост, но тя не му пречеше да проявява благородство; имаше груби обноски, ала

всъщност беше най-наивен и безобиден млад господар. Сега, когато изведнъж изгуби интерес към боя със сабя и стрелбата с лък, той посвещаваше все повече и повече дни на пиянство. Макар свикнал с виното от ранна младост, това никога не бе оказвало отрицателно въздействие върху поведението му. Сега, като пресушваше бокал след бокал дни наред, почнаха бавно да се проявяват признаци на разпуснатост и непристойност.

Това се случи на пиршество една нощ. Даимьо Таданао беше в необичайно весело настроение. Любимият му паж, Масуда Каносуке, си позволи да направи забележка, както пълнеше големия бокал на господаря.

— Защо не виждаме напоследък ваша светлост във военния гимнастически салон? — запита той. — Питаме се дали задоволството на ваша светлост от последните ви подвизи не ви е направило нехаен. — Изричайки тези думи, Каносуке си въобразяваше, че проявява съвсем недвусмислено приятелска загриженост за своя господар.

Даимьо Таданао побеля от гняв. Като сграбчи един поднос за винени чаши, който му попадна, той го хвърли с бързината на стрела в лицето на Каносуке. Постъпката бе неочаквана и Каносуке пребледня; но възпитан в строги верноподанически чувства, не направи усилие да избегне удара. Подносът се стовари с пълна сила върху лицето му и момъкът рухна, както си стоеше, а кръвта бавно затече по бледите бузи.

Даимьо Таданао стана, без да изрече нито дума, и се отправи към покоите си.

Неколцина от другите пажове дотичаха да помогнат на Каносуке и внимателно го вдигнаха на крака. Каносуке се извини, че не може да изпълни докрай задълженията си тази нощ, понеже се чувствувал зле, и се прибра в квартирата си, а преди да настъпи зората на новия ден, извърши самоубийство.

Като научи вестта, даимьо Таданао само се усмихна скръбно и горчиво.

Десетина дена след това събитие господарят играеше гобанг със стария си фамилен съветник Кояма Танго. Старецът и даимьото бяха еднакво добри на гобанг, но през последните две-три години

съветникът обикновено губеше партиите. Днес той изгуби три пъти поред.

— Господарю — каза той с добродушна усмивка, — напоследък сте станали необикновено изкусен. Старец като мен вече не може да ви бъде достоен партньор.

Даимьо Таданао до този миг бе в добро разположение, очевидно крайно доволен от редицата победи, но при думите на Танго израз на меланхолия пробягна по лицето му; после внезапно стана и злобно прекатури с един ритник малката масичка за гобанг, поставена между него и противника му. Белите и черните пулове от слонова кост, наредени на масата, се разлетяха на всички страни и един-два от тях удариха Танго в лицето.

Защо господарят му избухна в такъв бяс, особено след като печелеше, бе нещо, което Танго никак не можеше да разбере. Когато даимьото закрачи горделиво към вратата с намерение да се оттегли, старецът улови края на полите му и се обърна към него с глас, който трепереше неудържимо.

— Какво правите? Нима ваша светлост си е изгубил ума? По каква причина той поднася такива обиди на Танго? — Възмущение от непристойността на това поведение бушуваше стихийно в упоритите гърди на стареца.

Но даимьо Таданао не се трогна от гнева на съветника. С кратко възклицание той отблъсна ръката, която го държеше за полите, и като се отскубна, продължи към покоите си.

Очите на стареца се изпълниха със сълзи. Той беше покрусен от това, че господарят, за чието възпитание от най-ранно детство бе посветил такива нежни грижи, така безобразно го обижда. Като си спомни уважението и сърдечността, проявявани към него от бащата на даимьо Таданао приживе, той горчиво съжали, че е доживял до такъв срам. Мисълта да губи умишлено на гобанг, за да поласкае господаря, бе сервилна идея, която нито за миг не би възникнала в честната глава на Танго.

Ала по това време даимьо Таданао бе почнал да тълкува всяка постъпка и жест на подчинените само в една светлина.

Този ден, като се върна у дома си, старият човек облече официални дрехи и със съответната церемония заби кинжал в

сбръчкания си корем, слагайки по този начин край на едно съществуване, чийто срам той не можеше да понесе.

Слуховете за разюзданото поведение на даимьо Таданао постепенно се разпространиха в неговото владение и вън от него.

Даимьо Таданао, жаден за всякакви победи, винаги е бил запален за игри на маса, намирайки истинско удоволствие в това да покаже на себе си превъзходното си майсторство, но след случката със стария съветник той изведнъж почна да отбягва такива забавления.

Беше естествено при подобни обстоятелства начинът на живот на даимьо Таданао да става все по-разпуснат. В замъка той не вършеше нищо друго, освен да яде, да пие и да се люби. А навън единственото му забавление беше ловът. Биеше птици в блатата и диви животни в планините. Птиците и животните не тичаха доброволно в обсега на стрелите му само защото господарят на провинцията е дошъл да ги убива. Вън от света на хората, в света на природата, даимьо Таданао се чувствуваше освежен, сякаш бе избягал отвъд онази преграда на фалш.

[1] От **компаньон** — кавалер на най-ниска степен рицарски орден. — Б.пр. ↑

Досега даимьо Таданао винаги бе слушал внимателно по-старшите си съветници. Когато бе тринадесетгодишен, известен само с момчешкото си име Нагайошимару, го извикаха край леглото на умирация му баща и бащата рече: „Като умра, слушай внимателно какво казват съветниците. Зачитай техните думи, сякаш те са думи на баща ти.“ И Таданао винаги бе спазвал тази последна повеля.

Но напоследък започна да тълкува превратно всяка дума, която те изричаха, дори ако се касаеше до управлението на имота му. Ако съветниците препоръчваха някого за някаква длъжност и хвалеха способностите му, даимьо Таданао се чувствуваше убеден, че този човек е самозванец и упорито отказваше да се възползува от услугите му. Ако съветниците се оплачеха от поведението на някого и силно настояваха да бъде поставен под домашен арест, даимьо Таданао се чувствуваше убеден в честността и полезността на този човек и им забраняваше да издават когато и да било заповед за неговото задържане.

Реколтата в цялото Ечизенско владение бе по-слаба тази година, отколкото напоследък, и това донесе големи беди на селячеството. Съветниците се явиха пред даимьо Таданао до един и го помолиха да намали малко бремето на оризовия данък. Но колкото по-красноречиво излагаха тезата си, толкова по-противна ставаше за господаря мисълта, че трябва да ги послуша. В душата си той симпатизираше на селяните. Единствено това, че ще трябва да направи каквото желаят съветниците, го безпокоеше. Те пееха монотонно дългите си обяснения, докато даимьо Таданао накрая изгуби търпение.

— Не! — прогърмя той. — Аз казвам, че това не може да се направи, и вие ще сторите, както казвам. — Причината за отказа не беше ясна и на самия него.

Емоционалният разрив между феодал и подчинени продължи нерешен и междуременно слуховете за ексцентричното поведение на господаря на Ечизен достигнаха дори най-интимните сфери на шогуната в Едо.

Но разстройството на даимьо Таданао сега започна лека-полека да разяжда и по-съществени страни от живота му.

Една нощ той пиеше от ранни часове сред интимността на своите покои в присъствието само на малка група любимки от спалнята. Сред тях беше и девойката, наречена Кинуно, хубавица, доставена му от далечното Киото, дошла неотдавна, но вече успяла да обсеби всичката любовна страст и обич на даимьото.

Вечерната светлина бе избледняла, часовете на мрак се занизаха неусетно, наближи полунощ, а даимьо Таданао продължаваше да пие. За дамите, които не пиеха, времето се запълваше само от скучното и безкрайно повтаряно действие — да пълнят бокала на господаря.

Даимьо Таданао внезапно се отърси от тъпото си пиянско вцепенение и погледна насреща към своята многообичана Кинуно, седнала да му прислужва. Но тези нощни пиянски сбирки очевидно я бяха изтозили. Тя като че не си даваше сметка за присъствието на своя господар. Чудесните ѝ, с двойна гънка клепахи бавно се затваряха и Кинуно щеше да изпадне унесено в един миг сън.

Както се вираше напрегнато в лицето ѝ, даимьо Таданао бе обзет от ново, неизпитвано досега безпокойство. Стори му се, че вижда там, ясно изписана в тази неприкрита досада на изражението всичката печал на една жена, неспособна дори за миг през целия ден да изрази собствената си воля, движена само от желанията на господаря като марионетка.

Даимьо Таданао отиде още по-далеч в разсъжденията си. Не беше възможно тази жена повече от другите да изпитва искрени чувства към него. Нейните усмивки, нейните съблазняващи погледи — всичко това бяха трикове, нещо без дълбоко значение. Продадена телом и духом за пари, което правеше всеки отказ от нейна страна невъзможен, и определена, независимо дали желае, или не, да прислужва на един голям и могъщ даимьо, тя нямаше друг избор, освен да постъпва както сега. Последният ѝ шанс да се избави от унижителното положение беше да върши всичко възможно, за да спечели любовта на тази властна личност, в чиито ръце се намираще съдбата ѝ.

Но не само в любовта на тази жена сега се съмняваше даимьо Таданао. Той започна да се пита дали поне една-единствена жена сред всички, които бе обичал в живота си, някога го е обичала в замяна.

Напоследък все по-силно се убеждаваше в това, че през целия си живот е бил лишен от нормалната, ежедневна симпатия, която хората изпитват към събратята си. Той никога не бе познал дори симпатията, проявявана към приятел. От детските му дни много пажове на неговата възраст бяха подбирани да му правят компания. Ала те не станаха с него приятели. Само му се подчиняваха. Даимьо Таданао ги беше обичал. Но те никога не му отвърнаха със същата любов. Бяха само покорни поради силното си чувство за дълг.

А какво, щом такава бе същността на приятелските му връзки, трябваше той да мисли за своите отношения с другия пол? От ранна младост имаше на свое разположение много хубавици. Даимьо Таданао ги бе обичал. Но колко от тях също го бяха обичали? Макар даимьото да им бе дарявал любовта си, те не му предлагаха в замяна своята любов. Само му предлагаха подчинението си. Нищо повече. Той още имаше при себе си на служба много такива същества. Ала вместо човешко чувство към друго същество като тях те му поднасяха само едно — подчинение.

Стана му ясно, че е получавал покорство вместо любов, покорство вместо приятелство, покорство вместо симпатия. Разбира се, би могло да има и случаи, някъде сред всичко това, на истинска любов, почиваща на човешко чувство, на истинско приятелство и на искрена симпатия. Но такива случаи, когато даимьо Таданао се опита да си ги припомни в сегашното разположение на духа, отчайващо се губеха сред общата картина. Нюансите на тази дума — покорство, сякаш го бяха лишили от всичко друго. Човек, издигнат от събратята си една степен над света на обичайни взаимоотношения, човек в ежедневна връзка с множество подчинени и въпреки това съзнаващ пълната си изолация — това бе даимьо Таданао.

Той прозря, че дори домашният му живот, животът, който водеше сред интимността на тези стаи, е бил мрачна самота. Неискреността на всяка любов, познал досега от жените, в момента му се стори ясно разбулена. Винаги когато е пламвал от чувства към някоя жена, тя е задоволявала желанията му напълно, без колебание. Ала за нея това не е имало нищо общо с любовта. Било е просто изпълнение на дълг, дълга на подчинения към господаря. Беше отвратен и уморен да получава покорно подчинение вместо любов.

От този миг настъпи промяна в личния живот на даимьо Таданао, обусловена от промяната в други сфери. Той започна да си мисли, че вместо обичайните пасивни кукли би искал да обича някой по-енергичен, гъвкав тип жена. Ако такава жена отвърне на любовта му с любов, какво по-хубаво от това? Но дори тя да не го стори, поне ще окаже известна съпротива. Ще го третира като човешко същество.

За опит той даде нареждане някои от дъщерите на най-високопоставените му подчинени да бъдат изпратени в неговите покои. Ала и за тези жени думите на даимьо Таданао бяха просто думи на господаря на замъка и те постъпваха както желаше, в пълно подчинение, сякаш изпълняваха заповед, която никой нямаше власт да прещъпи. Със съзнание само за благородството на своята саможертва, като девойки, принасящи се в дар върху олтара на внушително божество, те лягаха до даимьо Таданао. И даимьото, дори докато ги държеше в прегръдките си, не изпитваше ни най-малко чувство на сладост от забранената любов.

След като нещата продължиха известно време в това незадоволително състояние, на даимьо Таданао му хрумна, че би могъл да постигне по-добри резултати с жени, вече обречени някому за невести. Сигурно поне те ще окажат съпротива, макар и слаба. Затова той задължи подбор момичета от своето имение, на които скоро предстоеше женитба, да му прислужват. Ала те също му поднесоха разочарование. Смятаха волята на господаря си за абсолютна и предложиха услугите си на даимьо Таданао с несмуцавано спокойствие, като на същество, съвсем различно от обикновения мъж.

Приблизително по същото време критиката срещу непристойното поведение на даимьо Таданао почна да звучи дори от устата на собствените му подчинени. Ала неговото разстройство още не бе достигнало крайната си степен.

Тъй като опитът с момичетата, обречени на брак, не донесе облекчение, даимьото премина на още по-дръзко предизвикателство срещу морала. Установи чрез тайно допитване кои от съпругите на неговите подчинени в Ечизенското владение се славят с най-голяма хубост и най-любвеобилен нрав; извика три от тях уж по спешна работа в замъка и отказа да ги върне на мъжете им.

За мнозина тази постъпка беше последно, неопровержимо доказателство, че негова светлост е наистина луд. Съпрузите няколко пъти молиха даимьото, ала жените им не бяха върнати. Старшите съветници енергично настояваха господарят да ревизира една постъпка, така отявлено нечовешка; ала колкото повече настояваха, толкова по-голямо удоволствие изпитваше даимьото Таданао да упорствува в своя план.

Тримата подчинени, чиито жени бяха откраднати, скоро откриха същността на жестоката измама, с която си бе послужил даимьото Таданао. Двама от тях, очевидно убедени, че дори такова нещо не ги освобождава от самурайския им дълг на подчинение, сложиха край на живота си.

Когато дойде известие за смъртта им, изпратено от окръжните надзорници, даимьото Таданао пресуши на един дъх бокала вино, който държеше, усмихна се морно и нищо не рече. Хората от неговото имение обаче изразиха гръмка съчувствието и възхищението си от двамата покойници: „Истински верни воители!“, „Великолепна смърт!“ — хвалебствията дори съдържах изрази от този род. Но що се отнася до причината за благородната смърт на двамата, всички гледаха на това като на пратено от небето нещастие, изпитание на неизбежната съдба.

Сега, след като тези двамата умряха, всички съсредоточиха вниманието си върху самотния уязвен съпруг, който продължаваше да живее, мъж на име Асамизу Йоджиро. Мнозина окайваха страхливостта на човек, чиято жена е била похитена, а той се колебае да забие кинжала в корема си.

Четири-пет дена по-късно същият този човек се появи неочаквано в замъка и уведоми служителя в приемната, че желае аудиенция с даимьото Таданао. Служителят направи всичко възможно да го разубеди.

— Каквото и да се е случило, другата страна е вашият господар. Ако се срещнете сега с него, това само ще породи у вас жажда за мърт. Негова светлост постъпи много неправилно и всички го съзнаваме. Но каквото и да е сторил, той си остава ваш господар.

Йоджиро обаче настояваше.

— Може наистина да е така — блесна с очи в отговор той, — но аз моля за аудиенция. Трябва да се срещна с даимьото Таданао, каквито и последствия да има това. Моля, предайте молбата ми.

Служителят, като нямаше друг избор, предаде молбата на един съветник, който в момента вършеше някаква работа в преддверието.

— Този приятел Йоджиро трябва да се е побъркал — избъбра старият съветник, когато изслуша обясненията на служителя. — Негова светлост се отнесе с него зле, но в случай като този най-правилното за един подчинен е да изяви протеста си чрез надлежното самоубийство. Другите двама чудесно разбраха това, ала фактът, че Йоджиро изгуби жена си, изглежда, напълно му е разстроило ума. Имах по-добро мнение за него.

Като продължаваше да си мърмори, съветникът извика един паж и с явна неохота съобщи молбата на даимьо Таданао.

Даимьо Таданао реагира изненадващо добродушно.

— Какво! — възкликна той. — Нима Йоджиро е дошъл да ме види? Това е наистина желана визита. Въведете го веднага! Аудиенцията се разрешава. — Той крещеше високо, но чертите му бяха оживени за пръв път от много дни от бегла, шеговита усмивка.

Мигове по-късно Йоджиро, слаб и излинял като болно куче, се появи пред даимьо Таданао. Той, изглежда, се бе състарил през последните няколко дена от голямото си нещастие: беше смъртноблед и изражението на лицето — мрачно и убийствено. Очите имаха червени линии.

За пръв път в живота си даимьо Таданао видя пред себе си един ечизенски подчинен, който да разкрива с вида си, без да се опитва да го скрие, истинските си чувства към него.

— И тъй, това си ти, Йоджиро! Ела по-близо! — Даимьо Таданао говореше приветливо. Той някак си чувствуваше, че сега постъпва като едно човешко същество към друго, и дори изпита обич към Йоджиро. Сякаш преградата, отделяща господаря от подчинения, бе премахната и двамата с Йоджиро сега се гледаха прямо, като равен с равен.

Йоджиро се плъзна напред на колене върху гладката сламена рогозка, докато дойде на няколко стъпки от господаря си, после извика с глас, който би могъл да се изтръгне само от някоя измъчена душа в дълбините на ада:

— Господарю! Дори кодекса за вярност е дреболия пред великия закон на човечността! Ти ми отне жената и ето как аз показвам своята омраза!

С бързината на лястовица в полет той скочи на крака и се хвърли към даимьо Таданао. В дясната му ръка блесна нож. Въпреки неочакваното нападение даимьото бе достатъчно пъргав, за да парира Йоджиро. Хвана вдигнатата ръка с безупречна лекота и като я изви, повали Йоджиро на пода. Един компаньон постъпи, както си мислеше, със значителен такт — взе голямата сабя на даимьо Таданао от оръженосеца и я предложи на господаря си. Но даимьо Таданао грубо го отблъсна.

— Йоджиро! Ти единствен се показва истински воин! — И при тези думи даимьото пусна ръката на нападателя.

Йоджиро още стискаше кинжала; без да повдигне глава, той се просна в краката на господаря в знак на подчинение.

— Твоята съпруга също отказа при всички случаи да отстъпи пред моите желания. В цялото имение вие сте наистина редки същества! — И даимьо Таданао избухна в гръмогласен и весел смях.

Бунтът на Йоджиро създаде двойна радост за даимьото Таданао. Първо, той е искрено мразен като мъж, дори дотам, че се опитват да посегнат на живота му, и това създаваше у него чувството, че за пръв път получава възможност да прекрачи в света на човешките същества. Второ, нападна го съвсем сериозно един мъж, известен като най-добрия на сабя в цялото владение, а той най-убедително отби тази атака. Не можеше да повярва, че в тази победа има поне частица измама. Беше в състояние още веднъж, необезпокояван от съмненията, които го измъчваха толкова дълго, да вкуси забравеното вече чувство на ликуване от победата. Даимьо Таданао съзнаваше, че някаква пролука се е отворила в подтискащия облак на меланхолията, обгърнал напоследък живота му, и че е съзрял проблясъка на светлината отвъд.

Той не само позволи на Йоджиро, който се молеше горещо отмъщението на господаря да сполети само него, да си отиде без дума на укор, но веднага възвърна свободата на жена му.

Радостта на даимьо Таданао обаче бе краткотрайна.

През първата нощ след завръщането им в къщи от замъка Йоджиро и жена му, допрели глави един до друг върху възглавниците, се убиха. По каква причина те умряха, не се изясни; сториха това може би от чувство на срам, задето Йоджиро вдигна ръка срещу потомствения им господар, или пък защото преливаха от благодарност, че даимьо Таданао с великодушна благост им подари живота.

Каквато и да бе тази причина, даимьо Таданао научи новината без никакво чувство на задоволство. Дори въоръженото нападение на Йоджиро срещу него в светлината на последвалото самоубийство изглеждаше на даимьо Таданао странно невероятна постъпка. Той се питаше дали това не е било просто един пресметнат опит да се постигне благородна смърт от ръката на господаря. Ако е така, тогава чудесният подвиг на даимьо Таданао — хващането на Йоджировата ръка, преди тя да нанесе удара, и принуждаването му да се покори — не беше чак толкова различен от онези смайващи победи над противниковите командири в битките на червените и белите. След още малко размишления в същия дух даимьо Таданао отново изпадна в състояние на черно униние.

Непрекъснатото влошаване на Таданаовото разстройство от тази гледна точка така е записано и в историческите документи. След време той не само почнал произволно да избива своите подчинени, но стигнал дотам да затваря и посича безброй съвсем невинни селяни. Разказът за „Каменният дръвник“ например — история, достигнала до нас, предавайки се векове от уста на уста — още поражда у слушателя тръпки на отвращение. Ала ако даимьо Таданао е извършвал такива жестокости, това навярно е било, защото неговите подчинени не са го третирали като човешко същество, а той, от своя страна, е свършил с това, че е третирал подчинените си по същия начин.

Но подобно възмутително поведение не можеше да продължава безкрай. Докато даимьо Таданао в Ечизен вървеше безпрепятствено от ексцес към ексцес, в Едо министрите на шогуна даимьо Дои Тошикацу и даимьо Хонда Масазуми тайно обмисляха планове за свалянето му. Фронтални мерки срещу такъв буен даимьо и при това близък родственик на фамилията Токугауа можеха да породят сериозни вълнения. Затова министрите решиха да изпратят майката на даимьо Таданао, покалугерила се като будистка и сега известна под името сестра Сейрю, с мисия до Ечизен — да предаде косвено решението на шогуната.

Даимьо Таданао посрещна майка си, която не бе виждал дълги години, много сърдечно. И съвсем странно — когато научи за волята на шогуна да го лиши от имот, той весело изрази своето съгласие и много скоро след това, изоставяйки голямото си владение така спокойно, сякаш захвърляше чифт износени сламени сандали, потегли за мястото на изгнанието, град Фунаи в северно Кюшу.

По пътя за там, в Цуруга, прие официално будистки духовен сан под името Ипаку. Това стана през петия месец на година 1623, когато даимьо Таданао беше малко над тридесетгодишен.

От Фунаи той продължи за Цумори, друг град също в провинция Бунго, и там в малко владение с петдесет хиляди бушела доход, дадено му за издръжка от шогуната, Таданао прекара остатъка от дните си спокойно, умирайки в 1650, на петдесет и шест години.

До нас не са достигнали систематични данни за живота на даимьо Таданао през този последен период от живота му. Но господарят на Фунаиския замък, Такенака Мигецугу, който имал задачата да контролира даимьо Таданао, задължил подчинените си да водят дневник за поведението на изгнаника, който да бъде предаван на шогуновия министър даимьо Дои Тошикацу, и това малко томче, озаглавено „Доклад за поведението на даимьо Таданао“, е запазено до днес. Ето един откъс от него:

„... От въдворяването си в Цумори в тази провинция даимьо Таданао прекарва дните си кротко и не дава признаци на буен нрав. Негова светлост често отбелязва, че когато изгубил голямото си фамилно наследство, изпитал само огромно облекчение, сякаш се пробудил от някакъв лош сън. Той се моли щото никога, в никое бъдещо превъплъщение, да не се роди отново даимьо на провинция. Макар да е бил обграден от много хора, Таданао признава открито, че твърде често е изпитвал мъките на душа, попаднала в адска самота. Що се касае до лишаването му от имот, той като че ли не се сърди никому за това... В свободното си време понякога кани някой селски първенец или свещеник да поиграят гобанг в неговото жилище. Говореше се преди, че увлечен от това забавление, негова светлост бил склонен към изблици на гняв, по-ужасни от тези на Кинг Чоу от династията Йин, но от такова поведение днес няма и следа. Когато веднъж свещеникът Роно от храма «Джокон» — човек, с когото негова светлост установи изключително сърдечна дружба — дръзнал да отбележи: «Всеки, който има владение от три милиона триста и петдесет хиляди бушела, би се изкушил да подражава с поведението си на тирана Чоу — това не е вина на ваша светлост», даимьо Таданао само се изсмял и никак не се разсърдил. Напоследък негова светлост кани у дома си дори селяни и граждани от нисък произход и, изглежда, изпитва голямо удоволствие да слуша тяхната груба и непресторена реч. Когато хората наблюдават почтителното му държане при всички случаи, вниманието, с което се отнася към подчинените си и постоянната грижа за благополучието на обикновените люде в неговото имение, те не престават да се чудят това ли е разюзданият звяр, лишил рода си от провинция с три милиона триста и петдесет хиляди бушела...“

ТОН САТОМИ

1888 Г.

Принадлежи към групата на неоидеалистите, въстанали против обективизма и песимизма на натуралистите. Подчертавайки ролята на индивидуалността, авторите от тази група създават толкова различни варианти на своето течение, колкото са самите те. Разказите на Сатоми се отличават с изящния си стил и с особената роля, която е отредена на сетивността в тях.

По-късно възгледите на писателя се повлияват от Конфуций в това, че никое човешко деяние не бива да се осъжда, ако в него е вложено цялото сърце на този, който го е извършил.

В разказа „Камелия“ Сатоми иска да покаже, че красота може да съществува и в такива бедствени периоди, като голямото земетресение в Токио и Йокохама, наскоро след което е писан разказът. Неимоверно големият страх на младата жена се обяснява със съществуващото в Япония суеверие, че когато цветът на камелията падне цял, а не лист по лист, това носи нещастие.

ТОН САТОМИ КАМЕЛИЯТА

Тя бе прехвърлила тридесетте и още не беше омъжена. Лежеше на лявата си страна и четеше роман от едно списание на светлината на лампа с нисък ален абажур. Нощта беше тиха и студена: не се долавяше ни най-малък полъх на вятър. Можеше да се разбере, че не е още полунощ, макар шумът от последните минувачи по улицата да бе замрял с напредването на нощта. Самото отсъствие на шум поразяваше ухото с особена острота.

Когато обръщаше страницата, тя погледна към двадесетгодишната си племенница. Леглата им бяха може би на педя едно от друго и момичето лежеше обърнато към нея. Спящото лице бе необикновено красиво. Само носът и челото се виждаха — добре очертани над мъхестия ръб на юргана. Лелята се загледа, сякаш виждаше това лице за пръв път.

— Не си ли спокойна, какво ли? — Поиска ѝ се да подразни момичето, да се посмее с него. Но момичето приличаше на скулптура — така притихнало, че дори дъхът му не се чуваше. Лелята се изсмя тихо. Рогозката на пода, сменена отскоро — малко преди да се нанесат в тази квартира, — прошумоля, когато тя промени положението си и вълна от топъл въздух обля врата и лицето ѝ.

Известно време беше погълната само от четивото си. За беда никак не ѝ се спеше.

Нейде далеч парна свирка изсвири кратко, отсечено. Нощта наистина бе твърде тиха. Лелята не можеше да си спомни друга така тиха. Помисли да събуди прислужницата и да ѝ каже, че ще се преместят горе, за да спят заедно и трите. Но щеше да е досадно да станат. И продължи да чете.

Отношенията на героя и героинята приближаваха кулминацията, а нищо не се случваше. Мъжете бяха твърде обикновени — нямаше да запомни нито един от тях. В главата ѝ не оставаше почти нищо, ала продължаваше да чете.

Пляс!

Шумът прозвуча до възглавницата ѝ. Нищо преди и нищо после, само този единствен звук. Нещо бе паднало върху рогозката, поне това бе ясно. Какво би могло да бъде? Не се реши да погледне. Като остави полека списанието върху леглото, тя пъкна лявата си ръка под завивките и склочи длани на гърдите. Леденият студ на лявата ръка се преля в топлината на другата.

Племенницата гледаше с премрежени очи.

— Какво? — сепна се лелята. — Какво има, Сечан?

— Не! — Момичето отметна буйно юргана и сгуши глава на коляното на лелята.

— Питам те да ми кажеш какво се е случило. Какво има, Сечан?

Сечан повдигна малко глава.

— Недей!

Лелята отхвърли товара от коляното си и решително погледна отвъд предния край на леглото. В нишата, на няколко стъпки по-далеч от мястото, което тя би предполагала, беше паднала голяма алена камелия. Цветето лежеше върху рогозката като преобърнатата паничка. Не искаха в никакъв случай да оставят камелиите в старата си градина и бяха накарали служителя да набере цял наръч, който донесоха със себе си. Селадоновата^[1] ваза в нишата беше пълна с откъснати преди седмица камелии.

— Дръж се прилично, Сечан. — В гласа се чувствуваше облекчение. Момичето също се надигна от леглото.

— Какво има? — попита то.

— По-скоро аз трябва да ти задам този въпрос.

— Но ти...

— Нищо не съм направила.

— Не си направила! Ти така ми изкрещя.

— Защото гледаше тъй страшно. С премрежени очи.

— Ти си беше вече изплашена — рече момичето. — Престана да четеш и прибра ръката си под юргана. Не го отричай.

— Видяла си ме, така ли?

— Помислих, че са се вмъкнали крадци.

— Не ставай глупава. Но какво те събуди?

— Ти ме извика.

— Не съм. Защо да те извиквам?

— Значи, не си?

— Не съм.
— Тогава трябва да ми се е присънило.
— Беше една камелия. Една камелия падна.
— Недей! — Момичето отново се хвърли върху леля си. —
Недей! Недей! Не казвай такива неща.
— Сечан, престани, моля те. Не очаквах това от тебе.
— А защо *ти* казваш такива неща?
— Какво толкова съм казала, че да се разстроиш така? Опомни
се.
— Не, не, не!
— Не ставай глупава, дете мое. Една от камелиите падна и това
те събуди.
— О? — Най-сетне момичето отдръпна лице и погледна плахо
през рамото на леля си към нишата. — Не е ли ужасно? Яркочервена.
— Червена или бяла, тя пада, когато ѝ дойде времето. Какво като
е яркочервена.
— Противно е.
— Изхвърли я тогава.
— Не мога. Ти ще я изхвърлиш.
— Това няма да ни навреди. Може да я оставим до сутринта.
— Набъбнала от кръв?..
— Престани, Сечан. — Гримаса сбърчи хубавите вежди. Упрекът
беше съвсем недвусмислен. — Говориш глупости. Искам да спя.
Тя отблъсна племенницата, обърна се на другата страна и се зави
презглава.
— Ти лъжеш. — Девойката лежеше там, където я бе отхвърлил
тласъкът на лелята. Омотала се с юргана от глава до пети, тя сдържаше
дъха си и напрегнато слушаше.
Тишина.
Остана да лежи така известно време. Като ѝ беше трудно да
диша, тя плахо подаде глава. Лелята лежеше, обърната наляво,
юрганът както винаги плътно обвил раменете ѝ. „Колко противна е
тя!“ Момичето се изтърколи по-надалеч. Абажурът на лампата
пращаше виолетова светлина в далечните ъгли на стаята и налагаше
печата на смърт върху лицето на добре познатата красавица от
седемнадесети век, изобразена на паравана.

„Колко ужасно!“ — Момичето отново се претърколи. Лелята пред него се смееше конвулсивно. Това и беше така чуждо — тя толкова рядко се смееше. Но сега наистина се смееше, покрила набърже носа си с яркия юрган. Тялото ѝ се тресеше от раменете до бедрата, очите бяха затворени, тя продължаваше да се смее. Отпърво момичето нищо не забеляза. После видя като в огледало и също се разсмя неудържимо. Смееше се, смееше. Не можеше да изрече ни дума, само се търкаляше и смееше. Нощта бе мъртвешки тиха. Трябваше да сдържат гласовете си и това усилие правеше смеха още по-неудържим. Беше толкова смешно, толкова смешно! Колкото повече мислеше тя за него, толкова по-смешно ѝ изглеждаше. Какво да прави, като беше толкова смешно!

[1] От **селадон** — вид порцелан със зеленикав цвят. — Б.пр. ↑

САЙСЕЙ МУРОО

1889–1962 Г.

По професия четец в един храм, Муроо започва творческия си път с поезия, а по-късно пише проза със силно автобиографичен елемент. Той е противник на натуралистическата школа.

През 1934 г. написва разказа „Брат и сестра“, който бележи рязка промяна в творческия му подход. Необичайната за японската литература директна изява на страстите и реалистичният маниер на предаването им се посрещат като един едва ли не скандален факт.

САЙСЕЙ МУРОО БРАТ И СЕСТРА

Цяла година Аказа прекарваше полугол край реката. Той имаше работна група и слизаше до брега дори зиме; работеше под сушината, докато планината Чичиоу потънеше в мрак. В сушината имаше каменно огнище. В студено време шаранът ставаше за чудесна бобена чорба. През пролетта Аказа хвърляше мрежата за червеноивичест клен. Набодени на бамбукови шишове, кленовете цвъртяха над огъня. Кленове с кореми, издути от хайвер — изхрускуваше ги до последната костичка. Рядко гощаваше от улова си своите хора. Ако са толкова гладни, нека опитат самички да си хванат нещо — и показваше с брада към мрежата.

Когато групата строеше пристан, Аказа следеше зорко как се пълнят кошовите с камъни и това даваше резултат. Дори когато реката, придошла от топенето на снеговете или от ранните летни дъждове, подронваше бреговете в продължение на дни, кошовите му рядко биваха отнасяни. Наблюдавайки работата от някоя лодка каменарка, той нареждаше да хвърлят вътре първо най-едрите камъни, а по-дребните — помежду тях, докато се запълнят всички празнини.

— Хвърляйте ги вътре колкото можете по-силно! Не е толкова до камъните, колкото до чувството, с което ги редите. Ако сте чак толкова уморени, изсушете си ризите и си вървете в къщи. — Така им подвикваше Аказа. Онези, които проявяваха мързел, биваха освобождавани от работа един след друг. — Долната ти риза е суха. Не помня никога в живота да съм си изкарвал хляба със суха риза на гърба. Не ми трябват такива работници. — Преди утринното слънце да обagri камъните в бяло, той беше вече навън да види кой е дошъл рано на работа, а този, който се появеше пет минути по-късно, не получаваше работа същия ден. — И аз си имам правила. — С такъмите през рамо провинилият се поемаше обратно по дигата и се връщаше в къщи, откъдето бе току-що излязъл. Аказа нямаше време за такива глупаци.

Друга му беше задачата: да надзирава товаренето на седемте лодки, да се гмурка гол във водата, за да проверява дали коловете са правилно забити, да мине по брега и види как върви плетенето на кошовете, да спре лодките посред реката и определи броя на кошовете, предназначени за разните дълбочини. На една от лодките му имаше тризъб харпун с дълга бамбукова дръжка, винаги готов. Щом той забележеше млада пъстърва, почти с цвета на водата, харпунът политаше, изнесен с петнадесетина сантиметра при прицелването, и се показваше с рибата, отворила уста в почуда и с тъмнозелена глава; тя се мяташе, пронизана от трите здрави остриета. Ако те шляпне с опашката си по ръката, пробождат те сякаш иглички. Ала едничък удар от страна на Аказа и пъстървата оставаше неподвижна в дланта му.

Дори на речното дъно хората му не можеха да го лъжат. Под зоркия му поглед те се гмурваха, излизаха на въздух, гмурваха се отново. В ранна пролет реката също се разлистваше. Дребните рибки и дори камъните приемаха приятен зелен цвят. Ядосан за нещо, Аказа се гмурваше във водата, побутваше или хлопваше по главата някого от хората, пускаше големите камъни за настилката, която е толкова важна за преграждане на течението. Дрезгавият му глас рядко бездействуваше. Колкото и силно да беше подводното течение, Аказа се гмурваше през него, тънък като писия. Никой от работниците не можеше да издържа по-дълго от него без въздух. Затова във водата те много се плашеха от това сърдито лице, но когато излезеше отново на повърхността, Аказа придобиваше добро настроение. Той по-скоро гледаше на реката, укротена от волята му, като на изкуствено езеро, което е направил за себе си.

В деня на плащане — то ставаше два пъти месечно — жена му Рики се появяваше при сушината; тя беше толкова тиха и разбрана, че я наричаха „светицата“. Рики обаче нямаше милост, ако възникнеше спор:

— Той си е такъв и трябва да го търпите, какъвто е. Никакви приказки няма да го накарат да слуша това, което не иска да слуша.

Аказа само изпуктяваше и се обръщаше на друга страна. Заплащането беше изключително точно за този вид работа. Рики избягваше обичайното отрязване на непълните надници. Тя увеличи известността си, защото плащаше за работата предварително, и когато в дните на плащане се зададеше по дигата с пакети бисквити, грубите

работници до един ѝ махаха. Събрани за следобедния чай, те весело бърбраха, а когато прибираха парите си в ризите или ги увиваха в кърпа, реката ехтеше от техните гласове. Аказа само получаваше отчет от жена си. Отдавна ѝ беше поверил паричните въпроси. Дори по време на чая гледаше към реката как тече между двата бряга. Беше дошъл тук да работи. Както всички изложени на слънце, бе обгорял чак до очите — очи, сътворени сякаш специално за реката. Когато тя повишаваше нивото си от дъждовете, Аказа излизаше да гледа бурните кални води. Отправил тъжен взор към реката, очите му се замъгляваха. Лодките се покачваха високо срещу дигата и цялото пространство тънеше под мътните води, които бяха отнесли и сушината. Колкото голям да беше авторитетът му пред неговите хора, Аказа сега не можеше да направи нищо. Животът му бе свързан с реката от шестгодишна възраст, на четиринадесет умееше да реди камъните като възрастен, възмъжа с крака, изранени от бамбуковите пръчки. Но дори при това положение страхът от наводнението се подновяваше у него всяка година. Как е успяла да отнесе реката сто здрави кошове с камъни? Откак стана господар на себе си на деветнадесет години, виждаше свои кошове отнасяни от реката за по-малко от година. И все пак онези от тях на речното дъно винаги оставаха. „Кошовете на Аказа“ — изричаха с уважение колегите му.

— Мон върна ли се в къщи? — питаше той, когато Рики се приготвеше да си тръгне. Гласът му не показваше никакво вълнение.

— Още не.

— А Иносукето отиде ли на работа?

— Спи, както го остави на излизане.

— Няма полза от него.

След тези думи Аказа се обръщаше и тръгваше към хората, заели отново работните си места. Вървеше с мощни крачки, тежката походка на здравеняка.

Аказа имаше три деца. Иносукето беше безспорен син на Аказа, но макар вече двадесет и седем годишен, завършил чиракуването и станал пълноправен каменоделец, не работеше сериозно и човек трудно можеше да си представи къде намира съмнителните жени, с които винаги загазваше. Дори от най-добрите каменоделци никой не можеше да направи надгробен надпис така, както Иносукето. Щеше да печели добри пари, ако работеше постоянно, но той изкарваше само седмица-

две, взимаше си парите и се губеше по цели дни. Клаксоните и трамваите на Асакуза го зовели към себе си, казваше сестра му Мон, макар не точно със същите думи.

После той се връщаше, тръгваше на работа и отново напускаше, щом изкараше малко пари. Не слушаше какво му говори Рики и успяваше да не си бъде в къщи, когато бащата се прибираще вечер.

Иносуке имаше две сестри, и двете по-млади от него. Мон беше по-голямата. Работи като прислужничка в един токийски храм и завърза връзка с някакъв студент. Когато забременя, той избяга в провинцията и не ѝ се обади повече. След това засменя един любовник след друг и скоро почна да обикаля Токио като бардама. Не стъпи в къщи цели шест месеца и когато се появи, просна се на пода, дишайки шумно и бавно, и току подвикваше на майка си да ѝ свърши това-онова. Рики помърморваше недоволено: детето си има свои грижи, но не можеше ли все пак да оставят майката на мира? Поведението на Рики показваше недоволство и в същото време дълбоко съчувствие, както приготвяваше любимите ястия на Мон и я оставяше да спи колкото си иска. Мон спеше, докато лицето ѝ побелее от сън. Като че ли никога не бе спала нощем както трябва. Рики предполагаше, че това ще да е причината. Иносуке също, като се прибереше след нощните си скитания, спеше по цял ден, сякаш искаше да се убие със сън. Когато някой от двамата най-после се събудеше, надигаше се бавно-бавно в леглото и с очи, още залепнали от съня, спираше мътен поглед в чевръсто шетащата Рики. Понякога на Иносуке му хрумваше да се махне от къщи, за да не би майка му да рухне от преумора. В такива моменти той я гледаше с искрено съчувствие, но после бързо забравяше това.

А Мон често казваше:

— В края на краищата никога не ще ви искам пари.

За нея това, изглежда, беше най-важният въпрос.

Мина година и ето че Кобата, нейният студент, дойде да я потърси в бащината ѝ къща. Мон работеше в Токио, но както обикновено, не беше оставила на домашните си никакъв адрес. Беше само казала, че някой ден ще се върне дома. Рики слезе на брега да извика Аказа. Той мълчаливо напусна сушината, изкачи дигата и забърза към къщи. Момчето е само един студент, каза Рики, и Аказа не бивало да бъде груб с него.

— Сигурно е дошъл да пита за детето — добави тя. — Мисли си навярно, че е още живо.

— От ония тарикати ли е?

— Просто едно момче.

Аказа опита да подхване разговор, но Кобата се изплаши от вида и поведението на бащата.

— Да чуем какво имаш да кажеш — рече Аказа.

Нямаше отговор. Най-последно момъкът каза, че поне трябвало да пише, знаел това, и че едва ли било редно да идва да я търси сега. Но баща му в провинцията така зорко го следял, че нямал никаква възможност да се измъкне. И сега, на път обратно за столицата, се надявал да се погрижи за всички разноски. Не спомена нищо за главния проблем: дали иска да се ожени за Мон, дали иска да я види отново. Всъщност Аказа почувствува, че на момчето му е олекнало, като е намерило дома на Мон. Имаше нещо честно в него, което те караше да пожелаеш да му простиш като на всеки безхарактерен, но добронамерен студент и все пак тъкмо той спокойно се бе оттеглил в провинцията и не се обади с една-едничка дума цяла година въпреки потока писма. „Не е от тези, които ще сключат неизгодна сделка“ — помисли си Аказа, докато наблюдаваше бледия младеж как излага на показ своята откровеност.

— Детето се роди мъртво. Оттогава Мон все не може да се оправя.

Аказа долови признаци на облекчение в смаяния поглед, който посрещна думите му. Момчето бе изиграло хитро ролята. „Струваше си труда да дойда тук чак от реката“ — избликна тази мисъл от самите дълбини на якото тяло на Аказа.

Къде би могла да бъде Мон, попита Кобата. Може ли да му дадат адреса ѝ? Имал за толкова неща да ѝ се извини, затова искал непременно да го стори и да заживее с чиста съвест. Гласът му стана необикновено развълнуван, когато събра сили да го изрече. Аказа изпита неприятно чувство от прозрачното самодоволство на това дете, сега съвсем доволно от себе си. Спомни си деня, в който научи от Рики, че Мон е бременна. „Колко ли от хората си ударих този ден“ — запита се той. „Аказа май че е уморен“ — беше ги чул да си шепнат.

Мон легна на легло — в задната стая, където ѝ беше постелята. Момичето бе покрусено, бяха си поиграли с него и после го отпратили

в къщи. Аказа, който през целия си живот нито веднъж не бе изпитвал подобно поражение, не искаше да я види.

Женкарят Иносуке, от своя страна, се нахвърляше върху Рики при всеки удобен случай. Не предупреждавал ли той точно какво ще се случи? Не казвал ли, че е опасно да живее сама? Рики слушаше мълчаливо. Понякога, видял Мон да лежи с мехур лед на челото, той заставаше до нея и почваше да я ругае, сякаш тя беше нещо мръсно, което случайно му се е изпречило.

— Значи, ти се залепи за някакво хубаво малко учениче, нали, и то почна да хленчи за млечице, а сега виж какво ти расте в корема! Казвам ти, отърви се от бебето му, преди да се е пръкнало, каквото и да е. Нямам намерение да търпя някакво студентско копеле да ми пици и да ме буди посред нощ.

— Отиваш твърде далеч — опитваше се да се намеси Рики. — Пък и не е твоя работа. Излез навън.

Но Иносуке бе загазил с някаква жена и с това крещене искаше да си отмъсти.

Рики млъкна смаяна. Значи, разправиите между брат и сестра могат да стигнат до такива обиди!

Иносуке почваше да „набира скорост“ и обидите заваляваха като град.

— Ще ми се да хвърля нещо тежко, като си помисля за това твое лице, което се е навирало в някакъв ученик. Е, излиза, че е бил десет пъти по-хитър от теб, вижда се. Знаел е още отначало, че като ти се насити, ще може да драсне. Така си е, кой би търпял да гледа лице като твоето с години? И си заминал човекът, без да ти каже нито име, нито адрес, и после от него ни вест, ни кост. Пък ти си мислиш, че е толкова миличък и искаш да го защитиш. Представи си! Толкоз ли го обичаш или си просто побъркана, или и двете заедно? Все пак си хубаво парче, това поне е сигурно. И също онова, дето ти расте в корема. И никой няма да те интересува, щом дойде времето и копелето се пръкне. Вземай го, качвай се на някой параход, върви право в Токио и му смажи главата като на жаба.

Когато Рики пак опита да се намеси, той се обърна към нея.

— Ти си й майка, нали? Твоя дъщеря е, затова се мъчиш да ми затвориш устата. Жал ми е за Сан, това е. — Другата сестра на Иносуке, Сан, работеше сериозно — беше прислужница някъде и от

време на време си идваше в къщи със съответните подаръци. При споменаването на Сан всички замълчаха.

— Има и добри, кротки деца като нея — рече Рики най-после, — а я виж себе си, един ден не можеш да работиш като хората, баща ти те храни, пък си отворил една уста! В някои случаи човек има право да се ядоса, а в други — не; ти според мен нямаш право. Ако някой трябва да я напътствува, това е баща ти. А той не е казал нито дума. Никой от нас не бива нищо да казва. Да я оставим на мира най-после! — Рики можеше да прави забележки, остротата на които не беше в съответствие с кроткия ѝ глас.

Лицето на Мон се бърчеше от силно главоболие, но и тя се намеси.

— Ти ли ще ми приказваш! Колко пъти си се измъквал и си ги насаждал на пачи яйца, пък мама да чисти след тебе! А какво ще кажеш за оня случай, когато довлече някаква жена до задната врата и татко разбра работата; тогава аз трябваше да изляза и да я скрия. Едва не коленичи да ми благодариш, ей там, в тъмното. Помниш ли? А сега, когато аз загазих, не пропускаш случай да ми се накараш като на мръсно куче. Е, вече ми омръзна. Не си ти този, който ме храни, и мисля, че нямаш право да приказваш. Щом съм изпаднала в това състояние, ще си платя за всичко, каквото и да се наложи да правя, докато съм така, и нямам намерение да тревожа повече мама или татко. Може вече да не съм момиче, но след като съм стигнала дотам, мисля, че мога да отговарям за постъпките си и не приемам съвети от никого. Не ми ли каза татко сама да се грижа за себе си? Дори не искал да ме види, така казал. Е, нямам нужда от никой като теб да ми стърчи тука, защото ми бил по-голям брат. От теб главата ме заболява още по-силно, това е. Пищиш ми, защото имаш беля с някаква жена — нищо чудно защо жените не те харесват.

Сега Аказа си спомни каква бе атмосферата в семейството му по онова време. Просто не му се вярваше, че това дете, което стои пред него, може да бъде прелъстителят на Мон. Рики го бе помолила да не бъде груб. Напразно се е тревожила: Аказа почувствува как гневът му отслабва. Това беше просто едно момче, изпаднало в беда. Аказа бе намислил да го изведе на дигата и там да му плати хубаво заради Мон. Но момчето си беше просто едно момче и Аказа вече не беше склонен

да постъпи така грубо. Бебето беше умряло, самата Мон също имаше вина. Може би най-добре ще е да пусне Кобата да си върви.

— Съмнявам се дали Мон ще иска да те види. А сега трябва да си кажем довиждане. — Аказа се изправи, с което искаше да покаже, че му предстои работа. Когато погледна отново момчето, той също насмалко не се разплака. — По-добре недей да вършиш повече злини — рече той, сякаш по-важни неща трябваше да останат премълчани. — Този път ти си излязъл отгоре.

И смутен забърза по дигата. Времето беше хубаво от няколко дена и брегът, тук блеснал в чисто бяло, там изпъстрен с камъни, украсени с ресни от бурени, а още по-далеч оцветен в наситено жълтеникавокафяво от стичащата се вода — целият простор се разкри пред очите му, първо ярките бели места. Седемте лодки посред течението приличаха на бели пеперудки. Те бяха отхранили Мон, Иносукэ и Сан. Рики бе още млада, когато роди Мон и Сан, и имаше леко заострени гърди. Докато го чакаше да изпразни кутията си за закуска, тя накърмяше детето или събираше билки по дигата. Не му се струваше да е било чак толкова отдавна и все пак Мон бе родила свое бебе и заминала, а той не можеше да намери сили в себе си да крещи на човека, отговорен за такава вина — несъмнено признак, че тази работа го беше уязвила.

Рики позна по изненадващо кроткия разговор, че едничкото желание на Аказа е да разсее мислите си. И му беше донякъде благодарна. Бе станал по-добър, по-разбран. Очакваше да го види как използва юмруци, преди разговорът да е достигнал и средата. Едно от неговите правила беше, че добрият бой е десет пъти по-ползотворен от всякакви дълги приказки. Когато някой спор с жена му станеше твърде умерен и многословен, той не знаеше по-добро средство от това да я удари. Рики бе яла бой години наред, но ударите ставаха все по-редки и от известно време страхът от побой вече не я тревожеше. Доволна бе, че мъжът ѝ не удари Кобата. Виновникът получи твърде леко наказание наистина, но на Рики и се струваше, че и Мон има дял в необмислената постъпка. Тя още таеше надежда, че двамата биха могли някак да се сдобрят. Сега обаче, след като Мон бе паднала тъй низко, никой нямаше да иска да я вземе, а Кобата изглеждаше твърде тих и хрисим за един сериозен спор. Рики мислеше, че разбира защо Мон е обичала този младеж, и ѝ домъчня, когато той си тръгна.

— Ще кажа на Мон, когато си дойде, че си имал добрината да я потърсиш.

— И открийте къде живее, моля ви. — Кобата извади пачка пари и ѝ ги тикна в ръцете.

„Тя никога вече няма да го види“ — помисли си Рики, когато го изпращаше на вратата. Кобата сякаш долови нещо майчинско в отношението ѝ, защото се позабави в градинката, преди да излезе на улицата. Гледаше летните хризантеми и ирисите, попита какъв цвят са хризантемите и като че бе обзет от странна, унесена тъга.

— На колко години си? — попита изведнъж тя.

— На колко ли? Само на двайсет и три.

Блед и неспокоен, той изглеждаше по-млад. През пролетта на двадесет и втората му година, значи, е станала любовта с Мон. Имаха само година разлика във възрастта. Рики се омъжи за Аказа на двадесет и една. И като някакво бебе нищичко не знаеше за това какво значи да си жена.

Година бе изминала от историята на Мон и очевидно момчето идваше с добри намерения. Колко глупаво от нейна страна да не прозре искреността на стремежите му! Един истински лош човек щеше да бъде достатъчно хитър да не се появява у тях толкова късно.

Кобата извади писалка и написа адреса върху визитната си картичка.

— Предайте това на Мон, ако обичате.

След многократни поклони високата фигура на младежа пое през оризищата към дигата.

Иносукe го нямаше от два-три дена. Домъкна се в най-неподходящия момент. Измери Кобата с присвити очи. Рики му каза, че това е приятелят на Мон, студентът, и тръпка на гняв премина по бледото, изпито лице. Както Кобата се изкачваше от оризищата към дигата, Иносукe тръгна след него, като гледаше майка му да не забележи това. Кобата разбра кой му върви по петите. И щом разбра, сърцето му се изпълни със страх. Иносукe измина така стотина метра и остана мълчалив дори след като се изравни с другия. Раменете им почти се докоснаха. Лицето на брата, така подобно на бащиното, бе изкривено от нескрита, животинска ярост. Кобата очакваше всеки миг онзи да се нахвърли върху него. Тръпки на страх пронизаха краката.

Поне да беше продумал нещо; но Иносукe наистина бе тъй задъхан от злоба и гняв, че не можеше да говори. Ушите му бучаха.

— Един момент. — Това бе едничкото, което каза, но думите донесоха облекчение на Кобата.

— Да? — Кобата се опита тонът му да прозвучи колкото може по-непредизвикателно.

— Аз съм братът на Мон.

Кобата бе мъртвоблед.

— Искам да си поприказваме с тебе. Седни. Ей там. Да си поприказваме. — Това беше заповед и Кобата послушно седна на земята.

Иносукe попита дали е виждал Мон. Кобата каза, че не е.

— Поигра си с Мон и съсипа нашето семейство. И имаш нахалството да се домъкнеш сега тук. Ще ти кажа нещо, приятелче. Когато бяхме малки, спяхме с Мон заедно. Всяка нощ я събуждах да отиде до клозета и аз отивах с нея, защото коридорът беше тъмен. Носил съм я на гръб, когато беше бебе. Не излизах навън, без да я взема със себе си. Докато не стана на около шестнайсет години, не минаваше ден, без да я видя или без да ядем заедно. Знаех на кое място има бенка, което тя самата не знаеше, докато не й го казах, а това беше, след като Мон порасна. Бяхме повече от брат и сестра, аз и Мон. И когато си дойде в къщи с твоето копеле в корема, направих всичко, за да я нараня. Почнах да се отнасям към нея като към мръсно куче. Мама помисли, че съм искрен, като нагрубявам така сестра си, и ме гледаше със смразяващ поглед. Винаги вземаше страната на Мон. Ясно ми беше защо. Ако не беше така, щеше да изглежда, че всички искаме да се отървем от сестра ми. Знаех през цялото време, че ще дойдеш някой ден, проклет да си, и исках да научиш колко близки сме били двама с Мон. Сам съм я отгледал, още от бебе. Ти не си нищо повече от едно разглезено учениче и понеже си имал късмет да се родиш мъж, си мислиш, че можеш да правиш с нея каквото поискаш и пет пари да не даваш какво ще стане после. Могъл си да разбереш още като я погледнеш, че е селско чедо. Постоянно се случва това с такива момичета и си си казал защо и ти да не опиташ. Ама номерът няма да мине. Няма да те пусна да се измъкнеш, както направи старият.

Както говореше, Иносукe хвана Кобата за китката, задърпа и заизвива ръката му. Сълзи нахлуха в очите. Те трябваше да се впият в

противника като камшици, но сега бяха изгубили силата си. Разкъсваха го чувства на оскърбена обич, така силни, че се питаше как един изпечен развратник може да бъде дотолкова развълнуван. Кобата, от своя страна, почувствува ръката си да отмалява. Седеше там като тъпак, обзет от нещо повече от страх, чудеше се какво ли друго насилие ще упражнят по-сетне върху него и все пак беше безсилен да се противопостави, каквото и да се окажеше то, безсилен дори да помисли за бягство.

— И ти дойде просто да се извиниш?

— Не мога да направя нищо друго.

— Искаш да кажеш, че ще оставиш Мон да живее както сега?

— Надявах се да я видя и да обмислим тези неща.

— Ще се ожениш ли за нея?

— Бих могъл.

— Мръсен лъжец!

Иносукe го шляпна през лицето и почти едновременно го повали с ритник.

— Кажки каквото има да ми казваш. Какво ще спечелиш, като ме биеш?

Но Иносукe, вложил този път цялата си сила, го удари в брадата.

— Зная много добре, че каквото и да ти се случи тук, няма да станеш по-добър. Поне докато си жив. Но спомни си за Мон. Толкова злини и стори. Съсипа й живота, захвърли я като дрипа, преди още да е станала жена. Но не се навъртай тъдява и не си мисли, че ще се омъжи за такъв като тебе. Ако отидеш да я попиташ, ще ти издере очите. Може да си мислиш, че е съсипана, но умът й е на място повече от всеки друг път. Няма да намериш в нея нищо от момичето, което така лесно излъга. Нито частица. Всичко това вече го няма. И го направи ти. Ако не беше сложил ръка на нея, тя нямаше сега да бъде жената, която е. Не идвай повече. Не ходи да я мамиш отново.

— Виновен съм, признавам. Не се опитвам да го отрека.

Иносукe се изправи. Този човек беше твърде хрисим. Яростта му секна и той почна да чувствува известен срам от постъпката си.

— Върви си в къщи. Аз съм брат на Мон. Ако имаш сестра, ще разбереш защо направих така.

— Е, сбогом тогава. — Кобата имаше чувството, че наистина е разбрал, и когато лицето на другия се смекчи, започна да изпитва дори

нещо като приятелско разположение въпреки случилото се.

Иносукe сякаш искаше да каже нещо. Кобата бе сигурен, че братът иска да му се извини.

— Можеш да вземеш автобус в града — рече най-после Иносукe.
— Чакай на главния кръстопът.

След седмица Мон си дойде. Сан също бе в къщи на посещение. Двете взеха закуската на Аказа да му я занесат в сушината. Той само ги погледна. Нямаше какво да каже за рядката сполука, че и двете са си в къщи. Когато те заизкачваха дигата обратно, той дълго гледа подир тях.

Мон изслуша, без да прояви изненада, новината от Рики, че Кобата е идвал. Тя се безпокоеше само за баща си и за това как се е държал по време на разговора. Той нищо не казал, рече Рики. Всъщност като че съжелявал момчето.

— О! Не е трябвало Кобата да идва. Не е трябвало. Видял ли е Иносукe?

Рики мислеше, че не е.

— Това е добре. — Мон се отпусна на леглото облекчена. — Щеше да стане беля, ако го е видял. Не мислиш ли, че момчето е красиво, мамо? Нали има хубави очи?

— Не бъди глупава. Как можеш да се възхищаваш от човека, който те заряза с дете?

— След Кобата имаше и други, но никого не можах да харесам колкото него. Позволявах му да прави неща, които не бих позволила никога на друг мъж. Някои от по-сетнешните бяха доста по-хубави от него, но когато мъжете са толкова хубави, винаги са страшно самодоволни. А този има точно колкото трябва хубост. Но дори да се върне при мен, няма да се омъжа за него. — Тя се изсмя. — Искам само да си мисля за него. Ако го видя отново, той ще бъде за мен просто един нов мъж.

— Не можеш ли да говориш за нещо друго освен за мъже? — възрази Сан. — Никога не бих изрекла такива неща. Аз всъщност не мога да изрека половината от това, което си мисля. И не зная нищо за мъжете.

— Ти, разбира се, не би могла. Но ако станеш уличница като мен, скоро ще научиш всичко. Мъжете са мръсни. Мръсни са, когато мислиш за тях, но по-сетне, като мине време, забравяш какво си мислила. Нащрек си, но някак това не трае дълго.

По обед Иносуке си дойде.

— Виждам, че мръсницата пак е дошла, дръзка както винаги. Ще ни подяждаш седмица-две и после ще си заминеш, нали? По-добре заминавай още сега, преди да си дотегнала на всички. Върви там да се забавляваш с твоите кули. Може да не ни личи, но сме почтено семейство и не искаме да ни мърсиш дома.

— Как можеш да ѝ говориш така? — обади се Сан. — Не си е била в къщи толкова време.

— Млъкни, хлапачке. С жена като Мон можеш да си кажеш каквото искаш и това няма да я смуги ни най-малко, а не бива и да си мислиш, че ще я поправиш. Тя не е от тези животни. Затова не се обаждай друг път така глупаво. — Той видя, че Мон още го гледа свирепо. — Кога най-после ще решиш да си свиеш гнездо и да заживееш почтено? Не те искаме тук, докато се занимаваш с тази работа. Не щем да виждаме и твоето учениче. Беше се осмелило да дойде тук. Личи си какво мисли за нас.

— Ти го видя, така ли? — Мон пребледня и погледна въпросително първо майка си, после брат си. Сан и Рики също се стреснаха.

— Да, видях го. Забелязах, че е идвал в къщи и го проследих.

— И какво направи?

— Онова, което исках. — Иносуке погледна нагло надолу към нея и на устните му се появи подигравателна усмивка.

— Да не си го бил? — изрече плахо Мон.

— Точно това направих. Той знаеше, че не може да ми отвърне със същото и не си мръдна ръцете. След това се почувствувах доволен.

Мон мълчеше потресена. Както я гледаха, тя изведнъж измени черти. Носът и устата ѝ се изкривиха, лицето сякаш се удължи. После заговори така, като че изтегляше думите от някаква макара:

— Я повтори! Повтори какво си сторил!

Белите ѝ пръсти като свити на кълбо змии се впиха в яката на нейното кимоно. Беше се надигнала от мястото си и студеният ѝ, убийствен вид не напомняше с нищо, че пред тях стои жена. Нито Рики, нито Сан бяха виждали друг път Мон такава.

Иносуке тихо се изсмя.

— Насмалко да го убия.

— Човек, който не се е съпротивявал? Проклетник си ти! — Тя скочи на крака. — Проклетник! Кой, по дяволите, някога те е молил да си показваш грубиянщината? И какво имаш да делиш с него? Аз му се отдахох по своя воля и не ща да слушам за вкусовете ти. Кой ти каза да го риташ и да стъпваш отгоре му? Защо трябваше да биеш човек, който не се съпротивява? Подлец! Свиня! Развратник!

Тя се хвърли към него и стовари пълничката си ръка върху лицето му. Остави му три драскотини от ноктите — от окото надолу по бузата. Сетне от раните потече кръв, червена като сок от узряла малина.

— А ти не се ли биеш сега? — рече Иносуке. Макар малко смутен, той я блъсна на пода. Тя скочи отново и го сграбчи за рамото. Когато Иносуке се изтръгна, едрата му ръка я удари тежко в лицето. — Кучка! Пачавра!

— Убий ме! — изпищя Мон. — Хайде, убий ме! — Гласът прозвуча като квакане на жаба.

— Добре. Ти си го поиска. Ще ти изпотроша всичките кокали.

Мислеше, че Мон ще се опита да избяга. Но тя не помръдна.

— Удряй! — изпищя тя. — Хайде. Убий ме!

Рики и Сан опитаха да го възпрат, но от това той се разяри още повече. Ако сега не даде на тази кучка да разбере, тя ще свикне да му се опъва. Но когато най-сетне плахата Сан избухна в сълзи, той реши, че боят е достатъчен.

Ала Мон не можеше да се примири.

— Извинявай, но аз не съм като тебе, дето тичаш подир разни гадни пачаври. И имаш очи да ми кажеш, че аз съм такава. Пияна блудница, пачавра, която никой свестен мъж няма да вземе, останки от жена, която не може да каже на баща си и майка си къде живее. Добре. Но и аз ще ти кажа нещо. Когато някой налети на мой приятел толкова буйно, че той да не може да му отвърне, и после едва не го убива — не ме е грижа дали нападателят е собственият ми брат, или не, — това няма да му се размине. Върви си там при твоите камъни. И се смяташ за мъж, така ли? Как посмя да вдигнеш ръка на него! Сега знам какъв брат имам и ме е срам. Срам ме е от целия свят. Свиня! Женкар! — Гласът ѝ премина в писклив вой.

Това не бяха приказки за жена, забеляза Рики. Какво ще помислят съседите? Но Мон ѝ каза да не се вълнува. Ами това, дето

имат такъв побойник в къщи? Трябва ли да го остави да ѝ се перчи като по-голям брат?

— А, още искаш, така ли, кучко?

— Продължавай, проклетнико! Грещиш, ако мислиш, че юмруците ти могат да ме променят. Това свърши отдавна. Селяк, който кисне цял живот сред оризищата, никак не може да разбере на какво е способен човек като мене.

Иносукe се готвеше да се нахвърли отново върху нея, но Рики го спря и той видя, че е време да се връща на работа.

— Пръждосвай се оттук, казвам ти! — изръмжа той, когато се обърна да излезе.

Мон избухна в плач веднага щом той напусна къщата.

Какъв ли живот води това момиче, помисли си Рики ужасена. Къде се е научило да говори така?

— Какви са тези приказки от момиче като тебе?

Вълнението в гласа на майката откликна в сърцето на Мон.

— Е, мамо, съвсем съм си в ред. Не се безпокой за мене.

— Но досега не бях чувала жена да говори така. Моля те заради мен, намери си добра работа и си бъди обикновена жена. По-лоша си дори от брат си.

— Не съм толкова лоша, колкото мислиш. Но нищо не мога да сторя.

Рики ѝ показа картичката на Кобата. Мон се взря в нея.

— Не ми трябват такива неща — каза тя и я накъса на малки парченца. Седеше и тихо плачеше, отпуснала глава. Когато се разплака, заприлича пак на предишната Мон, проснала се лениво на пода, сякаш бе омръзнала сама на себе си.

— Нещо с мен не е в ред. Просто нямам сили.

— Да не си пак както преди?

— Какво говориш, мамо — разсмя се Мон. Това беше пресилен смях и той засегна Рики. — Нямаше да си дойда в къщи, ако беше така. Дойдох само защото исках да ви видя. — В гласа звучеше искреност. — Добра или лоша, някак все ме тегли насам. Искане ми се да видя дори оня Иносукe.

В същото време Аказа беше с лодките си, всичките седем вързани заедно, а палубите им почти под водата поради тежестта на камъните, които те возеха по течението. Той много бързаше да не го

изпреварят ранните летни дъждове, от които го дяляха само няколко дена. Веднъж свършили тази работа, после щеше да има почивка. Аказа мразеше почивките.

— Всеки, който иска да работи и през лятото, да мине напред — извика той. — Вдигнете ръка, тези, които искат.

Когато наближиха пристана, той отправи високо радушната си покана към полуголите мъже в лодките. Аказа бе в добро настроение. Те до един вдигнаха ръце, съгласни да продължат с новата работа. Добре, добре — всички ще останат при него и горещниците няма да ги изсушат. Сетне Аказа даде заповед да се изсипят камъните. Речните камъни като стомана се изляха от ръцете на работниците в кошовете и още докато гледаха как става това, течението отслабна и спря едва ли не с тъга. Но ето че на едно място водата намери пролука и заклокочи сърдито през нея.

— Камъни, слагайте камъни там! — извика Аказа. Космите на гърдите му чак изглеждаха настръхнали. Наведе се напред като бронзова статуя, напрегнат до краен предел.

МАСАО КУМЕ

1891–1952 Г.

Литературните му възгледи следват течението от периода Тайшо, към което принадлежат Акутагава и Кикучи. В ранната си възраст пише стихове хайку, а след това — романи и драми.

В детството си изживява едно събитие, което оставя своя отпечатък върху цялото му творчество. Пожар разрушава училището, на което баща му е директор, и в пожара изгаря портретът на императора. Баща му се самоубива. Впечатлителната душа на малкия Масао дълбоко запечатва този факт и той дава своето отражение върху цялото му по-нататъшно творчество.

МАСАО КУМЕ ТИГЪРЪТ

Както имаше навик, Фукаи Ясуке, артистът от Шимпа^[1], не се събуди, преди да стане почти пладне. Като примигна театрално с още сънените си очи, той отправи взор навън към синьото небе на безоблачния есенен ден и се отдаде на дълго и сладостно протягане. Ала щом се сети изведнъж, че това действие е малко пресилено дори за него, той огледа бегло стаята и се усмихна глуповато при мисълта колко се е вживял във внушителните жестове от сцената. Беше дори за артист пресилен в мимиката и жеста: същността на актьорския му стил се криеше в способността да създава комични ефекти чрез прекалено бомбастичното и помпозното. Беше най-известният комик на Шимпа.

Фукаи започна препитанието си като енергичен младеж от рибния пазар долу край реката; ала когато научи, че Каваками, основоположникът на театъра Шимпа, събира артисти за дребни роли, отиде веднага да кандидатствува, без да обръща внимание на язвителните подмятания на приятелите си. И когато най-сетне дойде редът му на изпита, Каваками огледа строго младия рибопродавец с остригана глава и изрече с нотка на нескривано пренебрежение:

— От вас никога не ще излезе актьор.

Фукаи изтъкна в своя защита всеки аргумент, който можеше да използва, но Каваками само се усмихна и не му обърна повече внимание. Дори това обаче не възпря Фукаи. Следния път той обръсна последните останки коса от главата си и отиде предрешен на обявения изпит. Случи се така, че един театър търсеше доста актьори и Фукаи сред многото други кандидати успя да убегне от бдителното око на Каваками, докато бъде приет. Ала щом включиха младежа в състава, Каваками веднага го позна.

— Гледай ти! Значи, най-после се промъкнахте! — изрече Каваками силно изненадан.

— Да, промъкнах се. Аз съм дебелоглав — отвърна Фукаи и се чукна по бръснатото теме.

Каваками се изсмя.

— Е, няма що, успяхте. Сега, след като ви приеха, трябва да се стегнете и да работите здраво. — Хрумна му, че такъв човек би могъл да се окаже полезен с нещо и нямаше причина да не го приемат в състава с обичайната галантност.

Такъв беше дебютът на Фукаи в театъра. Оттогава той стана изтъкнат изпълнител на комични роли и като издържа различните превратности на Шимпа, накрая успя да стане незаменим. Заплатата му беше доста хубава; можеше от време на време, както всеки актьор, да си позволи приключение с някоя жена; нямаше съмнение, че е постигнал истински успех.

Това не означаваше обаче, че той бе доволен от сегашното си положение. Беше вече надхвърлил тридесет и пет години. Ако имаше някоя по-обикновена професия, на тази възраст щеше да се намира в разцвета на силите и възможностите си за работа, но както стояха сега нещата, единствената му функция беше да играе клоун на сцената. Не му бяха възлагали дори една-едничка свята роля. Използуваха го главно да размива бурно публиката или да я ободрява до необходимата степен за някой друг актьор. Беше ясно за самия Фукаи, че такова нещо не стои по-високо от задачата на помощник-комика на някой фокусник. Ясно наистина, но нямаше какво да се прави. В разцвета на годините си той продължаваше да тъпче все по същия стар път.

Фукаи имаше почти осемгодишен син. Миналата година момчето направи своя дебют на сцената и подобно на своя баща — или по-точно с доста повече увереност от него — можеше да се надява да стане след време актьор от Шимпа. Фукаи нямаше намерение да остави сина си да играе комични роли. Не, той твърдо бе решил да се погрижи синът му за разлика от него да получи възможност да играе сериозни роли.

Сега Фукаи продължаваше да се изтяга лениво в леглото и си мислеше за ролята, която му бяха дали предишния ден. Вчера в театър „Кабуки“ се чете ръкописът на следващата постановка — „Храненичето“ — и му възложиха ролята на тигъра. Това не беше име на герой, а на самото животно и в това се състоеше цялата му роля.

Да играе тигър! Тази мисъл го отвращаваше, но му се стори така забавна, че не можеше да си позволи да прояви недоволство. Беше играл на времето котка. Беше подскачал пред завесата в ролята на

куче. Спечели си прозвището „изпълнителят на животински роли“. Какво толкова чудно в такъв случай, дете му възлагаха да играе тигър? Напротив, би било съвсем непонятно да не възложат ролята на него.

И все пак му докривяваше, щом си помислеше, че няма нищо необикновено в това да играеш тигър. Дълги години практика го бяха приучили на това разочарование: той знаеше, че по този начин си изкарва хляба и в края на краищата бе комедиен артист. Въпреки всичко обаче като че ли човешкото в него бе засегнато. Дори в един миг изпита гняв.

При прочита на пиесата предишния ден очите на всички несъзнателно се обърнаха към него, когато авторът спря и рече, като обгърна с поглед цялата трупа:

— Реших, че ще е по-добре да променя тук малко сюжета и да покажа колко е своеобразен Тамае, като му отредя да държи тигър на предната си веранда. Този тигър е диво животно от Малая и в края на действието той, освирепял, се нахвърля върху Тамае. Какво ще кажете за това?

— Струва ми се добра идея — отговори директорът на театъра. — То ще ни даде възможност да вмъкнем тук една роля за Фукаи. Надявам се, той няма да откаже.

Още веднъж всички се обърнаха към него и този път Фукаи долови в изражението им един вид пренебрежение. При все това, когато Кауахара, първият изпълнител на женски роли, забеляза: „Истинска сензация! Това действие ще бъде разкъсано от тигъра на Фукаи!“, самият Фукаи се присъедини към смеха. Дори в душата му проблесна гордост.

„Е, така или иначе — каза си той все още в леглото, — ще трябва да играя ролята на тигъра и да я играя добре. Няма за какво да ме е срам... Щом изпълняваш една роля добре, независимо дали играеш животно или птица, ти си добър актьор. Освен това в края на краищата аз съм единственият в цяла Япония, който може да играе тигър. Такъв тигър ще им представя, че публиката ще стане на крака и ще вика. А на колегите ще им объркам сметките. Щом ще трябва да продължа да си изкарвам прехраната, това е единственото, което мога да върша.“

Скочи от леглото, извика на жена си долу и се облече. След това слезе с весело лице. Закъснялата му закуска го чакаше на един поднос,

покрит с жълта кърпа. Като си изми набърже зъбите, той започна лакомо да се храни.

Синът му Уатару лежеше на верандата и прелистваше страниците на стар брой от „Театрално изкуство в илюстрации“, без съмнение този — един от най-редките броеве — с малка снимка на Фукаи на първата страница, поместена от съжаление към него. Испита — това не беше ново — смущение пред сина си. Каква представа за него като за актьор си бе създал синът му? И до каква степен това противоречеше на впечатлението на момчето за него като баща? Това бяха някои от смътните мисли, които му минаха през главата, докато механично поглъщаше храната си.

Уатару му извика:

— Татко! Нямаш ли днес репетиция?

— Не... поне не трябва да ходя в театъра.

Като изрече това, болката, че го определиха за тигър и че няма да запаметява нито една реплика, го обзе отново с пълна сила. Този път не бе необходимо дори да изработва връзката на репликите си с другите артисти. Единственото, което му предстоеше, бе да реши по своя преценка най-убедителното тигрово поведение, което трябваше да покаже при подскачането си на сцената.

Но помислете само *как по-точно* тигърът скача върху жертвата си? Беше виждал, разбира се, картини на тигри и знаеше как ги изобразяват в старомодните пиеси. Ала все пак имаше само най-смътна представа как изглеждат истинските тигри. Когато му се наложи да играе ролята на тигър, дори Фукаи, „изпълнителят на животински роли“, не беше наясно за особените им качества. Едно нещо бе сигурно — те спадаха към семейството на котките. И нямаше кой знае колко да сгреша, ако си ги представи като грамадни, силни котки. И все пак, ако с играта си не покаже нищо повече от котка в една от котешките битки, известни от старите пиеси, някой злобен критик може да напише, че Фукаи просто е „влязъл“ като тигър и „излязъл“ като котка, което ще бъде много досадно.

— Имаш ли да се срещаш с някого за нещо? — настояваше с въпросите си Уатару, без да подозира неспокойните мисли на баща си, и гласът му придоби онзи подкупващ тон, до който децата прибегват, когато искат нещо от родителите си.

— Чакай да помисля. Не, предполагам, че не. Но защо все пак питаш?

— Мислех си, че ако не си зает, ще може да ме заведеш днес в Уено. Времето е толкова хубаво! Татко, моля те, заведи ме.

— Защо искаш да отидеш в Уено? Там няма нищо интересно за тебе. Дете на твоята възраст няма да разбере нищо от музея на изкуството...

— Но аз искам да отида в зоологическата градина! Не съм ходил от миналата година!

— Зоологическата градина? — Фукаи повтори механично думите. Разни мисли нахлуха в главата му. Трябва ли да възприеме думите на детето си като израз на божествено откровение и да му бъде благодарен за това? Или да ги окачестви като ирония на съдбата, най-добрият отговор на което е горчивата усмивка? Трудно беше да реши как да реагира. Но дори предположението, че боговете показват своето презрение към него чрез детето, поради дългия професионален опит му подсказваше, че първа негова грижа е да се възползува от тази възможност, за да научи как всъщност се държи един тигър.

— Получили са в зоологическата градина хипопотам, татко! Хайде, моля те, заведи ме.

Фукаи се обърна към жена си и рече, сякаш това бе нещо съвсем естествено:

— Да отидем да видим хипопотама и тигъра?

— Защо не, щом няма къде другаде да отидете. Човек никога не знае — може да се окаже по-забавно, отколкото да отидете някъде другаде — съгласи се жена му, като показва с подчертаването на думите „някъде другаде“, че в момента я занимават съвсем други неща, не някакъв си тигър.

Съпругът съвсем не остана глух за иронията на нейната забележка, но знаеше как да парира удара, като го понесе по-леко:

— Разбирам. Предполагам, че това ще ти причини по-малко грижи, отколкото ако отидех да видя някоя „котка“! — Смехът му прозвуча преднамерено високо.

— Да тръгваме, а, татко?

— Добре! Добре!

Без да изпита стеснение, той прие с радост тази пратена от небето възможност, но някъде дълбоко в душата му остана да се таи

неловкост, която го караше да се чувствава сконфузен пред детето. Все пак, каза си той, това е в края на краищата негова професия; ободрен от тази мисъл, той с леко сърце изостави всички угризения. Бе станал още веднъж истинският син на Токио, който се утешава, като се смее сам на себе си.

След по-малко от половин час той и Уатару се качиха на трамвая за Уено. Както повечето други актьори, Фукаи се надяваше, когато пътуваше в трамвай или беше на друго обществено място, да изпита едновременно удоволствието от сложните усилия да остане незабелязан и приятното чувство да бъде открит и посочен въпреки предпазните мерки. Облечен в кимоно с достатъчно крещящ десен, за да привлича вниманието, с Уатару, облечен с едно от тези кимона с прекалено дълги ръкави, които се носят от децата актьори, Фукаи седеше в единия ъгъл на вагона, прибрал лакти, сякаш искаше да изглежда колкото може по-незабележим. Наистина той не желаше особено да го забележи някой от познатите му, както пътува за зоологическата градина; и все пак щеше да бъде забавно да срещне непредвидено някого и да му каже открито за странното си намерение, като представи цялата работа като обикновена шега.

На Суда-чо се качи един човек, който идеално подхождаше за целта: театралният критик от вестник „Дж.“, с когото Фукаи случайно се познаваше. Фукаи го позна начаса по филцовата шапка, нахлупена ниско над веждите, и седеше със затаен дъх в очакване другият да се сети кой е той. Критикът скоро го откри и се приближи. Със заговорнически, приятелски вид той потупа Фукаи по рамото.

Фукаи вдигна очи бързо:

— Това вие ли сте, господине? Да се срещнем на толкова неочаквано място!

— Струва ми се, че се возя в един вагон с необикновена личност! Ето кое прави цяло приключение пътуването в електрическите вагони.

— Къде отивате? Към нейната къща или у дома си?

— Чудя се как да ви отговоря. Може да се каже, че отивам там, и същевременно, че се прибирам у дома.

— Това е, защото сте достигнали точката, когато вече не си спомняте къде е истинският ви дом, предполагам.

— Не съм чак толкова бонвиван, че да стигна дотам! Ами вие? За къде пътувате?

— Аз ли? О, за едно наистина чудно място!... Вижте! Аз съм с хлапака си. — Той посочи с брада към детето, което критикът не бе забелязал до този момент.

— Това ти ли си, Уатару? Значи, днес правиш компания на баща си, така ли? Или пък *твоята баща* ти прави компания?

— Точно така, затова съм толкова модно облечен днес — момчето ме води в Уено!

— Какво! На изложбата в музея на изкуството? Звучи много внушително!

— О, не, не бихме отишли на такова просташко място. За нас е зоологическата градина — рече той и бърже добави: — Да видим хипопотама.

— Зоологическата градина? — Театралният критик повдигна недоумяващо вежди. После лицето му се озари от широка усмивка и той се плесна по коляното. — О, разбрах! Ала, обзалагам се, не за хипопотама сте тръгнали натам! Отивате да видите тигъра. Научих всичко за сюжета на новата пиеса. Казват, че големият шеф сам измислил тази идея. Той е умен човек.

— Така ли? Нещо ново за мен. Пък аз досега кипях срещу главния, като мислех, че това е един от неговите номера. Виждам, че най-добре ще бъде да погледна на ролята сериозно. Не бива да си развалям отношенията с шефа, знаете.

— Ето че си го признахте! Но ако искате да видите тигър, няма нужда да си правите труд да биете път чак до зоологическата градина.

— Искате да кажете, че малко повечек алкохол ще направи всекиго тигър^[2]?

— Възприемате ли идеята? Какво ще кажете, ако хвърлим поглед на един от тези тигри?

— Не, не мога да си позволя. В края на краищата не съм в състояние да разкарам този гражданин тук — рече Фукаи и още веднъж погледна бързо към детето.

— Май остаряваме, а? — подхвърли критикът, като гледаше втренчено Уатару.

При тези думи, блиснати като студена вода в лицето му, Фукаи стана отново сериозен. Почувствува се обаче много по-силно посрамен, задето бе водил този отегчителен брътвеж, без ни най-малко да се съобразява с чувствата на сина си. Ала привичките му бяха

твърде леконравни, за да се откаже от този разговор дори в такъв критичен момент.

— Може да съм понапреднал в годините, ала още се отнасят към мен като към дете, поне що се касае до моите роли. Един тигър е повече от онова, което дори аз мога да понеса.

— Останалите роли са също толкова лоши. Кой знае? Тигърът може след време да ви спечели по-голям престиж. Тази роля би могла лесно да се превърне в сензация на представлението.

— Аз си повтарям същото и затова твърдо съм решил да направя всичко по силите си.

— Разбира се! Всички очакваме с нетърпение вашия тигър.

— Изумявате ме! — Фукай се засмя иронично, но тайно изпита голяма утеха от думите на критика.

Трамваят вече бе пристигнал в Уено и подтикван нетърпеливо от сина си, Фукай побърза да слезе, като се сбогува неофициално с критика.

Дърветата в парка Уено бяха приели ярките си есенни тонове и потоци хора се движеха по широките, настлани с камъчета алеи, където по средата тук-там се развяваше по някой слънчобран. За Фукай — човек, свикнал да стои все на затворено — разходката под синьото небе веднага му повиши духа. Упътиха се право към зоологическата градина.

Щом се озова отвъд вратичката, Уатару радостно заподскача. Фукай го възпря.

— Аз ще отида да гледам тигъра, а ти след като обиколиш всичко, върни се да ме потърсиш там.

Уатару бързаше твърде много, за да попита защо баща му толкова се интересува от тигъра. Радостен, че се отървава от родителската опека, той се втурна весело напред и скоро изчезна сред тълпата деца пред клетката на маймуните.

Фукай също бе доволен, задето се отърва от малкия. Като си спомняше смътно разположението на зоологическата градина от единственото си посещение преди години, той бавно се упъти към предполагаемото място с клетките на опасните животни. И почти веднага намери тигъра.

Когато се изправи пред клетката, изпълни го странно чувство. Зад стоманените пречки клечеше тигърът, обект на интереса му,

протегнал лениво предните си лапи. Щом Фукаи пръв път забеляза мръсната му кожа и помътнелите очи, които проблясваха като две оловносиви слънца, изпита известно разочарование — това никак не се схождаше със свирепата сила на животното, която си бе представял досега. Ала когато втренчи поглед в тигъра, лека-полека го обзе чувство на симпатия. Изпита съжаление към тигъра, но това не беше всичко — странна нежност изпълни душата му. Затворен в усойна клетка в този чудесен есенен ден, ограбен от цялата си дива сила, принуден да клечи глупаво тук и от време на време само да потрепва под любопитните погледи на хората... Фукаи почувствува, че условията, в които е поставено дивото животно, много приличат на неговите. Ала къде по-точно се криеше приликата, не беше ясно дори за самия него.

И тигърът, и Фукаи бяха съвсем неподвижни. Дълго време човекът и животното се гледаха един друг. Накрая Фукаи долови, че сякаш изпитва същите чувства като тигъра, сякаш мисли мислите на тигъра.

Внезапно тигърът изкриви странно лицето си. В същия миг той разтвори челюсти, оградени с ярки сребърни мустаци, и даде воля на огромна прозявка. Вътрешността на зиналата му уста беше бляскаво алена, нещо като цвета на божур или по-скоро на напълно разцъфнала роза. Това действие трая по-малко от минута, след което тигърът отново изпадна в тихата си апатия.

Опомнил се от своя транс, Фукаи изрови в паметта си почти забравената цел на своето посещение. Тигърът, след като показа само тази единствена прозявка, остана невъзмутим като дърво в девствена гора, но Фукаи бе доволен. Струваше му се, че проникнал дотолкова в чувствата на тигъра, той вече ще бъде в състояние да импровизира скоковете, рева и всичко останало.

„Да, наистина, аз ще направя тигъра! Сега вече разбирам чувствата на животното далеч по-добре от тези на флиртуващия бонвиван“ — извика той негласно.

След малко синът му пристигна и като хвана момчето за ръка, Фукаи го изведе от зоологическата градина с по-бодра стъпка, отколкото на отиване.

На другия ден той зърна клюкарската колонка, озаглавена „Една вечер в театъра“, във вестник „Дж.“. Там съвсем недвусмислено

пишеше следното:

„Фукаи Ясуке, добре известен като обичаен изпълнител на животински роли, напоследък се е простил и с последните останки на човешкия си облик. Той разкъсва закуската си в самота, като при това издава необикновени мяукания и ръмжене. Още по-ревностен е той, когато получава заплатата си: тогава стои на задни лапи и се моли за нея, но сега, когато, изглежда, най-сетне извоюва роля в предстоящата продукция на театър «Кабуки», той е така доволен, че ще играе тигър, щото всеки ден ходи в зоологическата градина да изучава маниерите на тигрите.“

Това бе дело на театралния критик, когото Фукаи срещна предишния ден; той бе развихрил перото си. Чувство на недоволство се надигна във Фукаи, щом прочете статията. Обаче това бързо премина и отстъпи място на смутена усмивка, която пък се смени с израз на задоволство. „В края на краищата на това почива известността ми.“

От такъв аспект изглеждаше по-важно от всякога той да постигне успех с ролята на тигъра. И сега независимо дали пушеше цигара, дали закусваше, или се излежаваше, мислите му бяха напълно погълнати от действията на тигрите.

Най-после дойде премиерата. Заредиха се сцена след сцена и наближи третото действие, в което Фукаи щеше да се появи като тигър. На лицето му нямаше ни следа от усмивка, когато си обличаше тигровия костюм. Изтегна се на балкона на-вилата на Тамае почти едновременно с дървените хлопки, които обявяваха началото на действието.

Завесата се разтвори. Никой друг не беше на сцената. Тигърът се понадигна, сякаш най-сетне се пробуждаше от дългата си обедна дрямка, и издаде няколко тихи ръмжения. В този миг пет-шест гласа извикаха: „Фукаи! Фукаи!“ от най-горната галерия. Фукаи изпита голямо удовлетворение.

Главният герой и Кауахара, изпълнителят на женската роля, се появи на сцената. Ала оваците, с които ги приветствува галерията, не бяха по-възторжени от предишните, отправени към него. „Гледай ти!“ — помисли си той, изпитвайки все по-голямо задоволство от себе си.

Пиесата напредваше. Като следеше диалога, Фукаи чакаше единствено момента, когато ще се хвърли в действие. Пиесата достигна кулминацията. Най-сетне настъпи моментът той да се намеси.

Протегна се веднъж с движение, което би могло да бъде на котка, както и на тигър. Изръмжа лениво веднъж-дваж. После, когато Тамае започна да го дразни, той изведнъж диво се хвърли право към гърдите на Тамае. Веригата, с която бе вързан, се изопна и изтрака при този негов отчаян скок.

Публиката зашумя. „Фукай! Фукай!“ — отекнаха гласове в целия театър. Фукай почти не беше на себе си, както скачаше и се хвърляше. Сега вече той нямаше от какво да се оплаче. Нито изпитваше недоволство. Неговата потиснатост, неговият срам бяха изчезнали. Единственото, което оставаше във възторженото му сърце, бе неописуема радост.

Завесата се затвори точно когато той правеше най-отчаяния и див скок. Аплодисментите на публиката гърмяха в целия театър. Фукай беше напълно доволен. Още в своя костюм, той се оттегли победоносно. Сред тъмните сенки на кулисите някой неочаквано го хвана за ръката. Фукай извърна глава постреснат и погледна през отворите на маската. Пред него стоеше синът му, Уатару.

— Татко! — възкликна той.

С шеметна внезапност Фукай се озова от висините на гордостта в дълбините на срама. Той се изчерви, както стоеше пред сина си. Ала когато погледна още веднъж в очите детето, в тях не откри нито следа на упрек заради ролята, която бащата бе играл. Изразът им само бе тъжен, сякаш момчето бе проливало сълзи, обзето от жал към баща си.

— Уатару! — извика Фукай и стисна здраво в прегръдката си момчето. Закапаха едри сълзи и потекоха по ивиците на тигровия костюм...

Тигърът и детето останаха дълго така, ридаещи сред тъмните кулиси.

[1] **Новата школа** — течение в театър „Кабуки“ от края на деветнадесети век, основано от Отоджиро Каваками. — Б.пр. ↑

[2] На японски „тигър“ означава и буен пияница. — Б.пр. ↑

ХАРУО САТО

Р.1892 Г.

Сато е типичен японски романтик, който интерпретира Едгър Алън По и Оскър Уайлд по свой маниер.

В ранните му поеми се проявяват подчертано социалистически тенденции, а настоящият разказ разкрива голямата му склонност към лиричност и мечтателност.

ХАРУО САТО
КЪЩАТА НА ЕДНО ИСПАНСКО КУЧЕ
РАЗКАЗ, ПОСВЕТЕН НА ТЕЗИ, КОИТО ОБИЧАТ
ФАНТАЗИЯТА

Фратè затичва най-неочаквано и после ме чака на разклона на пътя, който води към ковачницата. Той е много умно куче и мой приятел от години. Убеден съм, че е далеч по-умен от повечето мъже, да не говорим за моята жена. Затова взимам Фратè с мен, когато излизам на разходка. От време на време той ме отвежда до някое съвсем неочаквано място. Ето защо напоследък, когато се разхождам, вече нямам пред вид определена цел, а само послушно следвам посоката, в която ме води кучето ми. Досега никога не съм минавал по страничната улица, дето води към ковачницата. Много добре, днес ще последвам кучето натам. Затова завивам в тази посока.

Тесният път има лек наклон нагоре и сегиз-тогиз прави остри завои. Крача зад кучето, без да гледам пейзажа, без да мисля, а само се отдавам на празни фантазии. От време на време вдигам глава и гледам облаците на небето. Изведнъж някакви цветя край пътя привличат вниманието ми. Откъсвам няколко и ги поднасям към носа си. Не зная как се казват, но миришат приятно. Тръгвам отново и както вървя, усуквам ги между пръстите си. Фрате забелязва това. Спира за миг, накланя глава встрани и ме поглежда в очите. Изглежда, иска цветята. Хвърлям му ги. Той ги подушва и после ме поглежда, сякаш иска да каже, че предпочита те да са бисквити за кучета. Сетне пак затичва по пътя.

Крача така вече почти два часа. Изглежда, сме набрали значителна височина и след малко пред очите ми се открива чудесна гледка. Отвъд ширналите се поля пред мен смътно различавам в далечината някакъв град между мъглата и облаците. Спирам се да погледам. Да, наистина е град. Но какъв град ще да е този с такива къщи? Има нещо странно в цялата тази сцена. Пълен невежа съм в географията на този край и наистина няма нищо толкова учудващо в това да видиш непознат град. Поглеждам надолу към другата страна на

хълма. Той се снишава постепенно в далечината. Този склон целият е покрит с гъсти шубраци. Малко преди пладне е и мекото пролетно слънце грее като дим, като аромат през свежата зеленина на листата и върху тънките стволоче на дъбовете, кестените и сребърните брези. Съчетанието на сянката и слънцето върху дънерите и земята е безкрайно красиво. Искан ми се да се зарея в дълбините на тази гора. Ниската растителност там трябва да е много гъста, но положително е проходима.

Приятелят Фрате, изглежда, мисли в същата насока. Той навлиза весело в гората и аз тръгвам след него. Когато изминаваме малко повече от сто метра, кучето започва да ходи някак по-особено. То изоставя леката си походка и бързо мести краката си напред, сякаш тъче. Тика носа си в земята. Сигурно е открило нещо. Дали са следи на заек или пък птиче гнездо сред тази гъста трева? Известно време Фрате тича неспокойно насам-натам. После, изглежда, намира вярната следа и тръгва право напред. В мен се пробужда леко любопитство и аз следвам кучето. От време на време изплашваме диви птици, които се любят по клоните.

След като вървим с бърз ход около половин час, Фрате изведнъж спира. В същия миг аз като че долавям бълбукане на течаща вода. (Тази част от страната изобилствува с извори.) Като потрепва нервно с уши, Фрате се връща няколко метра назад, души земята отново и после тръгва наляво. С изненада откривам колко дълбока е гората. Никога не съм си представял, че може да съществуват толкова обширни гъсталаци в тази част от страната. Измерено на око, трябва да има почти двеста и осемдесет декара гора. Странното поведение на кучето ми и безкрайната гора ме изпълват с любопитство. След още около половин час ход Фрате пак спира. Излайва отсечено два-три пъти. До този миг не бях забелязал, но сега виждам, че право пред мен стои някаква къща. В този факт има нещо много странно. Кому е нужно да прави къща на такова място? Защото това не е обичайният навес за дървени въглища, каквито се срещат в горите.

Един бърз поглед ми разкрива, че край къщата няма нищо подобно на градина; тя се прелива рязко с гората. „Прелива се“ е наистина единствената точна дума, защото, както казах, натъкнах се на къщата съвсем внезапно и не можах да я забележа отдалеч. Очевидно

тя е построена в такова положение, за да се вижда само когато застанеш досами нея.

Като я приближавам, виждам, че е най-обикновена къща. В същото време доста трудно е да определя точно какъв тип къща е тя. Има тръстиков покрив, но не е като обикновените селски къщи. Прозорците са до един остъклени по западен маниер. Тъй като не мога да видя никакъв вход, допускам, че трябва да съм пред задната стена. От мястото си забелязвам, че двете странични стени са наполовина покрити с бръшлян. Това е единствената украса, която прави къщата интересна, придава и характер.

Отпърво помислих, че съм пред жилище на пазач, но къщата е твърде голяма за тази цел и освен това гората не изглежда достатъчно голяма, за да има нужда от пазач. Е, в случай че греша, какво е тя тогава? На всяка цена трябва да вляза и да надникна. Мога да кажа, че съм се заблудил. Без съмнение ще ми предложат чаша чай и двамата с Фрате ще си разделим закуската от кутията, която нося.

С тази мисъл в ума заобикалям към фасадата на къщата. До този момент зрителните ми възприятия са подтиснали слуховите и ето че внезапно дочувам наблизо да тече вода. Когато достигам предната стена, откривам, че както останалата част от къщата, тя се възправя до самата гора. Има си характерна особеност — много по-внушителна е от другите части на сградата. Четири хубави каменни стъпала водят до входната врата. Този камък е много по-стар от останалия материал на къщата и е покрит с дебел пласт мъх.

Къщата гледа на юг и покрай стената под предния прозорец расте един ред дребни червени рози. Розите на този ред имат собственически вид. Те са разцъфнали и будят в мен чувството, че цъфтят независимо от годишното време. Но това не е всичко. Изпод един розов храст тече струя вода, широка колкото пояс, и ярко блести на слънцето. На пръв поглед човек би помислил, че водата изтича от самата къща. Съпровождащият ме Фрате почва да лочи жадно; той очевидно намира водата превъзходна.

Изкачвам тихо стъпалата. Чувам ясно шума от моите обувки по камъка, но той всъщност не нарушава покоя, който цари наоколо. Шепна си шеговито:

— Сега ще вляза в къщата на някакъв отшелник или може би магьосник.

Оглеждам се и виждам Фрате да стои безгрижно, повесил розовия си език и размахал опашка.

По западен маниер чукам на вратата със западна форма. Никакъв отговор. Трябва да почукам отново. Пак никакъв отговор. Този път извиквам: „Мога ли да вляза?“ Няма никаква реакция. „Дали стопанинът не е излязъл — питам се аз, — или пък къщата е съвсем необитаема?“ Обзет съм от доста странно чувство. Отивам до предния прозорец, където растат розите — кой знае защо, пристъпвам колкото може по-тихо, — и като се повдигам на пръсти, надниквам в къщата.

Прозорецът има тежка тъмнокафява завеса, украсена със сини линии. Несъмнено от много добро качество, тя не подхожда на останалата наредба в къщата. Завесата е поотдръпната и мога да гледам свободно в стаята. За моя изненада съзирам посред стаята голямо каменно корито, високо около две стъпки. Вода блика от средата на коритото и непрестанно прелива навън. Коритото е обрасло с мъх. Подът е също от камък и изглежда доста влажен. (Когато помислям за това по-късно, разбирам, че водата, плискаща през ръба на коритото, е същата блестяща вода, която видях да се плъзга навън като змия измежду розите.)

Това корито наистина ме учудва. Макар да долових още отначало, че има нещо твърде особено с тази къща, никак не очаквах да открия такава странна наредба вътре. Нов пристъп на любопитство се надига в мен и започвам внимателно да разглеждам през прозореца вътрешността на къщата. Подът е направен от някакъв белезникав камък, чието име не зная. Около коритото, където е мокро, подовият камък е придобил хубава синя окраска. При поставянето на пода очевидно са използвали камъка, както е дошъл от кариерата; има нещо странно естествено с този под. В най-отдалечената от вратата стена има огнище, също от камък, а вдясно забелязвам три полици за книги с нещо като чинии, струпани на най-горния ред. В другия край на стаята, край прозореца, където стоя, има голямо просто бюро, а на него — да, какво има на него? Долепвам лице колкото може по-близо до стъклото, но прозорецът е с такава форма, че не мога да видя. О, чакайте! Тази къща съвсем не е изоставена. Някой, изглежда, е бил тук само преди миг. Защото в единия край на бюрото лежи догаряща угарка и от нея едва забележимо се издига нишка дим; тя върви право

нагоре докъм две стъпки височина, после започва да се къдри и колкото отива по-нависоко, толкова по-неспокойно дими.

При всичките неочаквани събития през днешната разходка съвсем бях забравил да пуша. Сега си спомням за това, изваждам цигара от джоба си и я запалвам. В същия миг желанието ми да прекрача прага и да надникна вътре става съвсем непреодолимо. Мисля внимателно известно време и вземам решение. Да, ще вляза. Дори ако се окаже, че стопанина го няма. Ако се върне и ме завари вътре, ще му призная чистосърдечно всичко. Щом той, така или иначе, води толкова странно съществуване, сигурен съм, че няма да се противопостави на неочакваното ми посещение. Може дори да се зарадва. Кутията с бои, която бях взел със себе си и която бе започнала да ми досажда, сега ще бъде полезна, защото ще докаже, че не съм крадец. Не, нищо няма да ме спре: ще вляза в къщата! Отново изкачвам стъпалата пред входа. Като последна предпазна мярка извиквам: „Има ли някой тук?“ Никакъв отговор. Лекичко натискам бравата. Тя е отключена.

Едва-що влязъл, отстъпвам назад. Защото там, легнало на слънце под прозореца, съзирам едно черно като въглен испанско куче; кучето, което дремеше, с челност, допираща пода, и тяло, свито на кълбо, отваря очи хитро, потайно, щом ме чува, и лениво се изправя на крака.

Като вижда това, Фрате почва да ръмжи и пристъпва към черното куче. Известно време и двете ръмжат едно срещу друго. Ала испанското куче, изглежда, е в особено приятно разположение: след като се подушват внимателно с Фрате, черното куче първо завъртява опашка. Моето се присъединява към него и скоро и двете махат усилено. После испанското куче ляга на същото място както преди. Фрате ляга досами него. Странно е наистина да наблюдаваш такова приятелско отношение между две кучета с еднакъв пол, които при това току-що са се срещнали! Фрате, разбира се, има много дружелюбна натура, но испанското куче заслужава главната похвала за възхитителното си великодушие при срещата с един непознат. Чувствувам се по-уверен и пристъпвам в стаята.

Това испанско куче е необикновено едро за породата си. Има характерната дебела пискюлеста опашка и когато я извива на гърба си, изглежда наистина много внушително. От малкото, което ми е известно за кучетата, лъскавината на козината и видът на муцуната на

испанското куче показват, че е доста старо. Отивам при него и го погалвам по главата — изразявам с това уважение към временния си домакин. От досегашният си опит зная, че кучетата (стига да не са бездомни, а те обикновено са обект на лошо отношение от страна на хората) по природа са склонни да бъдат приятелски разположени към нас. Това важи особено за онези, които живеят в усамотени места. Такива кучета никога няма да ухапят хора, проявяващи доброта към тях, дори ако са им съвсем непознати. Освен това инстинктът им подсказва веднага дали човекът обича кучета, или е от типа, склонен да се отнася зле с тях. Теорията ми се оказва вярна, защото сега испанското куче почва радостно да ближе ръката ми.

Всичко това е прекрасно, но кой, за бога, е стопанинът на къщата? И къде е той? Дали ще се върне скоро? Въпреки че осъществих намерението си, сега, след като съм наистина в къщата, започвам да съжалявам. Свободен съм да разглеждам къщата от край до край, но вместо това продължавам да стоя до голямото каменно корито. Точно както предполагах, когато го гледах от прозореца, то достига само до коленете ми. Ръбът е около пет сантиметра широк и има три жлеба. Водата тече по жлебовете, около външния край на коритото, и после се разсипва по пода. Да, наистина в къщи като тази това е един от възможните начини да се черпи вода. Несъмнено хората, които живеят тук, употребяват водата за пиене. Коритото положително не е просто за украшение.

По вида на нещата личи, че тази стая изпълнява едновременно няколко функции. Има един, два, три стола. Да, точно три — един край коритото, един край огнището и един до масата. Те всички са практични, ниски столове; нито те, нито каквото и да било друго в стаята показва дори най-малък стремеж към усложняване. Както продължавам да оглеждам стаята, почвам да се чувствавам все по-окуражен. Забелязвам, че някакъв часовник отмерва времето. „Тик-так, тик-так“ — като пулса на самата тиха къща. Къде може да е той? Не мога да го открия никъде върху тъмната червеникавожълта стена. А, да, ето го — стои на масата, която видях от прозореца. С леко чувство на стеснение от испанското куче, временния стопанин на къщата, отивам към масата. Там на края лежи цигарата, която зърнах отвън. Сега тя е съвсем догоряла и се е превърнала в цилиндър от бяла пепел.

Върху циферблата на часовника е нарисувана картинка. Това му придава вид на играчка, което странно контрастира с, общо взето, грубия вид на стаята. Разглеждам картинката. Тя изобразява дама с благороден вид, застанала до един господин. Има и още един, трети човек — ваксаджия, който лъска лявата обувка на господина веднъж на всяка секунда. Детска картинка, но все пак интересна. Не съм специалист, когато се касае за чуждестранни произведения, но пошироките поли на дамата, пръснали дантелените си волани по пода, и по цилиндъра и бакенбардите на господина познавам, че отразената на часовника сцена трябва да е от преди петдесет години. О, о — колко възторжен е наистина този ваксаджия! Трябва да клечи в тази тиха къща, в миниатюрния свят, който тя съдържа, и ден и нощ да лъска една-единствена обувка. Като наблюдавам монотонността на неспирните му движения, чувствавам как собственото ми рамо отмалява. Часовникът показва един и четвърт; той е цял час назад.

Четири-пет дузини прашни книги са натрупани на масата и две-три други стоят по-настрана. Всичките са доста дебели — може да са албуми със снимки или книги по архитектура, или пък атласи. Заглавията като че са на немски и не мога да ги разбера. На стената виси цветна фотография на морски пейзаж. Виждам съм някъде тази картина — не са ли това характерните за Хуислър багри? Напълно одобрявам присъствието на такава картина тук. Всеки, затворен по такъв начин сред хълмовете, навярно ще забрави, че на света има неща като морето, ако няма картина, която да му напомня за това.

Решавам да напусна къщата и да си тръгна. Може да намина пак тези дни и да видя истинския стопанин. И все пак изпитвам известна неловкост, задето влязох в къщата, докато беше празна, и задето я напусках, докато беше още празна. Сега ми хрумва мисълта, че ще е може би по-добре, ако почакам, докато стопанинът се завърне. Гледам как водата се лее от коритото и запалвам друга цигара. Известно време стоя така, загледан във водата. Сега, когато съм истински погълнат от това, ми се струва, че чувам някаква музика да долита отдалеч. Слушам с възхищение и екстаз. Нима тази музика всъщност идва от дълбините на постоянно бликащата вода? Притежателят на такава необикновена къща трябва да е крайно своеобразна личност... Чакайте! Възможно ли е да съм станал нещо като Рип Ван Уинкл? И като се върна в къщи, да откроя, че жена ми се е превърнала в старица?

Представям си как излизам от гората и питам един минаващ селянин къде е село Куросака. „Куросака ли? — учудва се той. — Няма такова село тъдява.“ В мен нахлува странно чувство и решавам час по-скоро да побързам за в къщи.

Отивам до вратата и свирвам на Фрате. Испанското куче, което навярно следи всяко мое движение, сега ме гледа как се приготвям да си вървя. Обзема ме страх. Сигурно това куче само се е преструвало на кротко и сега, като ме вижда да си тръгвам, може да скочи върху мен изотзад и да ме ухапе. Чакам с нетърпение Фрате да ме последва, после излизам бързо през вратата, като наблюдавам внимателно испанското куче, и я затръшвам с все сила.

Преди да поема за в къщи, решавам да надникна за последен път в къщата. Повдигам се на пръсти до прозореца и поглеждам вътре. Испанското куче става бавно и тръгва към масата.

„Хм, това беше доста неочаквано посещение днес“ — сякаш си казва то с човешки глас, очевидно без да подозира присъствието ми. Прозява се така, както кучетата често правят, и после мигом се превръща в мъж на средна възраст, с очила и чер костюм, облегал се на стола до бюрото, с още незапалена цигара в уста, който бавно прелиства страниците на една от големите книги.

Пролетният следобед е много топъл. Намирам се в гъста гора, притулена сред смълчаните хълмове.

РЮНОСКЕ АКУТАГАВА

1892–1927 Г.

Един от ведущите творци на японския неореализъм, тънък ценител на красотата, Акутагава е съвършен майстор на езика, със силно развито чувство за мелодиката на фразата. Автор е на повече от 150 разказа.

Той е един от въстаналите против преобладаващата школа на натуралистите и в своите съвършени творби успява да постигне истинска субективност, без да намесва своето лично аз.

Завършил е английска литература в Токийския имперски университет и е добре запознат с класическата литература на Китай, Япония и Европа. В повечето случаи използва популярни японски приказки и легенди, които преразказва в светлината на една съвременна психологическа вгълбеност.

Натура с прекалено изострена чувствителност, Акутагава постепенно изпада в песимизъм, който поражда жестоката му ирония към света и съмнения в собствените му способности. Завършва живота си със самоубийство на 35-годишна възраст.

**РЮНОСКЕ АКУТАГАВА
ПАРАВАЊЪТ С КАРТИНИ ОТ АДА**

Съмнявам се дали някога е имало друг човек като господаря на Хорикауа. Положително и досега той няма равен на себе си. Някои твърдят, че едно божество-закрилник се явило на нейна милост майка му, преди господарят да се роди: вярно е поне това, че откак се родил, бил най-необикновената личност. Нищо от онова, което вършел, не било обикновено; винаги поразявал хората. Трябва да погледнете плана на Хорикауа и ще се убедите във величествеността на този град. Обикновен човек дори не би могъл да си представи смелост и дързост като тези, проявени при осъществяването на подобен проект.

Но положително височайшето му намерение не е било да прослави себе си; той беше великодушен, не забравяше нискостоящите, искаше цялата страна да ликува заедно с него.

Има една история за прочутия Кауарски дворец в Хигаши Санджо. Говореше се, че духът на Тору, министър от лявото крило, се появявал там всяка нощ, докато негова светлост не го прогонил, като го порицал. Такъв авторитет имаше той в столицата, че всички — мъже, жени, деца — гледаха на него с пълно право като на същински бог. Веднъж, когато се връщал с колесницата си от Празника на сливовите цветове, волът му се отпрегнал и наранил един старец, който минавал наблизо. Но този старец, казват, събрал молитвено ръце и всъщност бил доволен, задето го блъснал волът на негова светлост.

И така, съществуват много истории, в които се изтъкват добрите дела на негова светлост. На някакво пиршество той подарява тридесет бели коня; друг път жертвува едно от любимите си момчета, за да го поставят като жива колона на Нагарския мост. Няма да има край, ако започна да изреждам всичките. Колкото и многобройни да са тези случки, съмнявам се дали някоя от тях може да се мери с ужасната история за сътворяването на паравана с ада, едно от най-ценните съкровища в този дом. Негова светлост лесно не губи самообладание, но в този случай той, изглежда, истински се стреснал. Колко много по-ужасени тогава бяхме пък ние, прислужниците му; бояхме се и за своята кожа. Колкото до мен, аз му служих двадесет години, но когато

видях с очите си тази ужасна гледка, реших, че такова нещо не можеше да се случи преди. Ала за да разкажа тази история, трябва първо да спомена за Йошихиде, който нарисова паравана с ада.

Предполагам, че мнозина помнят и до днес Йошихиде. Той беше прочут художник и си остава ненадминат. По време на описваните събития беше около петдесетгодишен. Имаше опак характер и непривлекателна външност: нисък ръст, същинска торба от кожа и кости, а червените му като на младеж устни го правеха да изглежда още по-неприятен, като да беше някакво животно. Някои твърдяха, че тази червенина се дължала на четките, които допирал до устните си, но аз не споделям това. Други, по-неделикатни, казват, че видът и движенията му приличали на маймунски. Това именно ми припомни тази история. Единствената дъщеря на Йошихиде, Юзуки, очарователно петнадесетгодишно момиче, съвсем различно от баща си, беше по онова време прислужница в Хорикауа. Навярно поради факта, че майка ѝ бе умряла, когато тя била съвсем малка, Юзуки беше симпатична и будна не за годините си и много обичана от нейна светлост господарката и цялата ѝ прислуга.

По онова време някой подари една питомна маймуна от Тамба. Дяволитият млад господар я нарече Йошихиде. Маймуната беше впрочем смешно животинче; като чуеха името ѝ, всички в имението прихваха от смях. Но те не се задоволяваха само с това. Ако маймунчето се покатереше на бора в градината или изцапаше рогозките, каквото и да направеше, те го дразнеха с виковете „Йошихиде, Йошихиде“.

Един ден Юзуки минаваше по един от дългите коридори с бележка към едно клонче червени цветове на зимна слива, когато маймуната се появи иззад една плъзгаща се врата и се понесе колкото можеше по-бързо. Очевидно тя си беше изкълчила крака, защото куцаше и не можеше да се покатери на един стълб с обичайната си пъргавина. След нея дотича младият господар, той размахваше жилава пръчка и викаше: „Дръжте крадеца! Крадец на портокали!“ Юзуки се поколеба за миг, но това даде възможност на бягащата маймуна да се вкопчи в полата ѝ, надавайки най-жалостиви крясъци. Внезапно девойката почувствува, че не може да възпре жалостта си. Като

продължаваше да държи в едната си ръка сливовото клонче, с другата — ръкавът на бледоморавото ѝ кимоно описа полукръг — нежно пое маймуната. После се поклони пред младия господар и каза мило: „Моля за вашата прошка. Тя е просто едно животно. Бъдете така добър да ѝ простите, господарю!“

Но той бе дотичал много ядосан; намръщи се и тропна с крак два-три пъти.

— Защо се застъпваш за нея? Открадна портокали.

— Но тя е просто едно животно — повтори Юзуки; после, след малко, изрече с тъжна усмивка: — И щом я наричате Йошихиде, все едно, че ще накажете самия ми баща. Не бих понесла да гледам това — заключи смело девойката. Тези думи обезоръжиха младия господар.

— Добре, щом молиш да бъде спасена кожата на баща ти, ще му простя — промълви с неохота той въпреки волята си. Като отпусна пръчката, се обърна и изгуби зад същата плъзгаща се врата, откъдето бе дошъл.

Юзуки и маймуната се обикнаха много от този ден. Юзуки окачи за яркочервен шнур на врата на любимката си златно звънче, което бе получила от принцесата, и маймуната вече не я изпускаше от очи. Веднъж например, когато момичето простина и легна болно, маймуната много нажалена седеше все до възглавницата му и си гризеше ноктите.

Друго странно нещо бе това, че оттук нататък маймуната вече не я дразнеха така жестоко, както преди. Напротив, почнаха да я глежат и дори младият господар понякога подхвърляше на животното слива или кестен. Веднъж той много се ядоса, когато хвана един самурай да ритая маймуната. Колкото до негова светлост, казват, че когато разбрал колко закриля синът му маймуната от обиди, заповядал Юзуки да отиде при него с маймуната в ръце. Тогава той навярно научил защо девойката обикнала толкова маймуната.

— Ти си предана дъщеря. Ще те възнаградя за това — рекъл той и й дал официално кимоно в рубинов цвят, при което маймуната с най-голяма почителност подражавала приемането на кимоното. Това много поласкало негова светлост. Така момичето, сприятелило се с маймуната, станало любимка на негова светлост, защото той се възхитил от синовната й почит — а не, както се говори, защото много я харесал. Този слух може да има известна основа, но за това ще разкажа по-късно. Засега ще кажа само, че господарят на Хорикауа не беше от онези, които могат да се влюбят в дъщеря на художник, колкото и хубава да е тя.

Така удостоена, дъщерята на Йошихиде се оттеглила. Тъй като беше умна и добра, другите прислужници не й завидяха. Напротив — тя и маймуната й станаха още по-популярни, особено пред господарката, от която девойката рядко се отделяше. Неизменно я придружаваше в колесницата й за разходки.

Сега да оставим за малко дъщерята и да се върнем на бащата. Макар че маймуната скоро беше обикната от всички, те до един ненавиждаха истинския Йошихиде. Това не се ограничаваше само с

обитателите на имението. Абатът Йокогауа също го мразеше и ако му споменаха това име, променяше цвят, сякаш срещаше дявол пред себе си. (Така станало, след като Йошихиде нарисувал карикатура на абата, както твърдят слугите, но то в края на краищата може да си е чисто и просто обикновен слух.) Във всеки случай художникът беше неприятен за всеки срещнат. Ако някой не говореше лошо за него, това бяха двама-трима негови колеги художници или хора, които познаваха картините му, но не и самия него.

Йошихиде не само беше много отблъскващ по външност; хората го ненавиждаха повече заради лошите му привички. А за това сам си бе виновен.

Той беше стиснат, с лош характер, безсрамен, ленив, лаком, но най-лошо бе, че проявяваше надменност и презрителност, убеден, че е най-големият художник в страната.

Ако се гордееше само с творбите си, това не би било толкова лошо, но той презираше всичко, дори порядките в живота.

Характерно беше следователно, когато рисува образа на богинята на красотата, да вземе за модел някоя блудница, а за Фудо^[1] да нарисува някой зъл престъпник, освободен от каторгата. Моделите, които избираше, бяха потресаващи. Ако му потърсеха сметка за това, отговаряше невъзмутимо:

— Би било странно боговете и образите на Буда, на които съм дал живот с четката си, да ме накажат.

Чираците му изпадаха в ужас, като си помислеха за ужасната съдба, която ги очаква, и мнозина напускаха студиото му. Виновна беше неговата гордост — въобразяваше си, че е най-великият човек в Япония.

С една дума, макар изключително надарен, той се държеше далеч по-самоуверено, отколкото допускаше положението му. Измежду художниците, които не се спогаждаха с него, мнозина твърдяха, че бил шарлатан, понеже стилът и оцветяването при него били тъй необикновени. Вижте рисунките по вратите от прочутите стари майстори! Може едва ли не да усетите аромата на сливовия цвят в лунната нощ; едва ли не да чуете как кавалерът, изобразен на паравана, свири на флейтата си. Ето защо са си спечелили слава заради превъзходната красота на творбите си. А картините на Йошихиде минаваха винаги за чудновати или неприятни. Например той нарисува „Петте страни на живота и смъртта“ на вратата на храма „Рюгаи“ и се говори, че ако минеш край този храм нощем, ще чуеш въздишките и воплите на изобразените от него там божества. Други уверяват, че се носи воня на разлагащи се трупове. Или когато по заповед на негова светлост нарисува портретите на някои от жените във владението му, най-много след три години всяка от тях заляняваше, сякаш духът ѝ я

напускаше, и умираше. Злословещите по адрес на Йошихиде виждаха в това доказателство, че картините му са плод на магия.

Йошихиде изпитваше удоволствие от славата си на чудак. Веднъж, когато негова светлост му подхвърли на шега: „Струва ми се, че ти харесва грозното“, неестествено червените устни на художника се свиха в зла усмивка. „Точно така. Цапачите обикновено не разбират красотата на грозните неща“ — отвърна той презрително. Но Йошихиде, неимоверно безскрупулният Йошихиде, имаше и една нежна човешка черта.

[1] Третият от петимата велики владетели, които пазят Центъра. В дясната си ръка той държи меч, за да порази демоните, а в лявата — въже, с което да ги върже. — Б.пр. ↑

Това беше неговата привързаност към единственото му дете, което обичаше от все сърце. Както казах преди, Юзуки беше добра и дълбоко предана на баща си, но неговата любов към нея не отстъпваше на нейната преданост към него. Не ви ли изглежда невероятно един човек, който никога не е правил дарение на някой храм, да купи такова кимono и игли за коса на дъщеря си, без да го е грижа ни най-малко за цената?

Но обичта на Йошихиде към Юзуки беше чисто емоционална. Той например не се замисляше да ѝ намери добър съпруг. И все пак би наел убийци, които да премахнат всеки, който я ухажда по неприличен начин. Ето защо, когато по заповед на негова светлост тя стана прислужница в Хорикауа, Йошихиде посрещна това с крайно неодобрение и щом се появише пред даимьото, оставаше за известно време сърдит. Слухът, че привлечен от хубостта ѝ, негова светлост е опитал прелестите ѝ пряко волята на бащата, беше най-вече предположение на забелязалите неудоволствието на Йошихиде.

Разбира се, дори мълвата да беше измислица, ясно бе, че силата на бащината привързаност караше Йошихиде да копнее дъщеря му да бъде освободена от службата при негова светлост. Когато заповядаха на Йошихиде да нарисува Монджу, бога на мъдростта, той взе за модел любимия паж на негова светлост и господарят на Хорикауа, много доволен — защото това бе хубава творба, — рече благосклонно: „Ще ти дам каквото пожелаеш за награда. Кажете какво искаш.“ Йошихиде благодари за високата чест; но какво мислите, че беше смелото желание, което той изяви? Пожела дъщеря му да напусне службата при негова светлост! Щеше да бъде нахално дори да се иска дъщерята на някого да бъде приета; кой освен Йошихиде би помолил дъщеря му да бъде освободена, независимо че много я обичаше! Като чу това, дори добросърдечният даимьо настръхна и мълчаливо дълго гледа Йошихиде в лицето.

— Не — процеди той и изведнъж стана. Това се повтори още четири-пет пъти при различни случаи и сега си спомням, че всеки нов

път очите, с които негова светлост измерваше Йошихиде, ставаха все по-студени. Навярно поради това Юзуки се безпокоеше за съдбата на баща си, защото често, захапала ръкави, плачеше в стаята си. Без съмнение затова слуховете, че негова светлост се е влюбил в дъщерята на Йошихиде, широко се разпространиха. Един от тях гласеше, че самото съществуване на паравана с ада се дължало на факта, че тя не искала да удовлетвори желанията на господаря, но, разбира се, това не би могло да е истина.

Ние вярваме, че негова светлост не освободи девойката просто защото я съжаляваше. Жал му беше за нейното положение и вместо да я остави при коравосърдечния ѝ баща, искаше тя да бъде в имението, където нищо нямаше да я безпокои. С това той прояви само внимание. Беше съвсем очевидно, че момичето се радва на благосклонност от негова страна, но би било пресилено да кажем, че е негова любовница. Не, това би било чиста лъжа.

Така или иначе благодарение на молбата си за дъщерята Йошихиде си спечели ненавистта на негова светлост. По-сетне внезапно господарят на Хорикауа извика художника, каквато и да е била истинската причина, и му възложи да нарисува параван, изобразяващ кръговете на ада.

Когато казвам „параван с кръговете на ада“, сцените на онези ужасяващи картини веднага изплуват пред очите ми. И други живописци са рисували паравани с ада, но още от първата скица параванът на Йошихиде беше съвсем различен. В един от ъглите на първото крило той нарисува десетте владетели на подземното царство^[1] и тяхното домочадие в дребен план, останалото беше ужасен вихър от пламъци около Гората на мечовете, която всеки миг щеше да се подпали. Всъщност освен тогите на адските служители, напръскани с точки жълто и синьо, всичко останало беше в огнен цвят, а в средата се издигаха и играеха катраненочер дим и искри като летящи въглини.

Стилът само на това беше достатъчен да предизвика почуда, ала грешниците, които се гърчеха сред огъня на възмездието, не приличаха на тези от обичайните картини на същата тема. Тук бяха изобразени всички — от най-високия благородник до най-нискостоящия просяк. Придворни мъже, които съблазняват млади придворни дами с богати дрехи, свещеници, които си мърморят над молитвените броеници, учени с дебели дървени подметки, момиченца по бели ризи, гадатели, размахващи облепените си с хартия жезли — няма да изброявам всички. Те до един бяха там, обвити в пламъци и дим, измъчвани от пазачи с говежди и конски глави; духани и разпилявани от вятъра като окапали листа, те се носеха из въздуха. Имаше и жени гадателки с коси, захванати от вили, а краката им вързани и така силно превити, че напомняха краката на паяк. Млади принцове висяха надолу с главата като прилепи, а гърдите им бяха пронизани от копия. Биеха ги с железни камшици, обременяваха ги с непосилни товари от диаманти, кълвяха ги странни птици, ръфаха ги отровни дракони. Не зная точно колко грешника бяха изобразени, нито смятам да изреждам всички мъки, на които бяха подложени.

Ще спомена обаче една ужасна сцена, която изпъкваше сред останалите. Задрала върховете на мечовите дървета, остри като зъбите на хищник — на тях имаше набучени като на шиш по двама-трима грешника, — от въздуха падаше волска колесница. Завесите ѝ се

полюшваха от адските ветрове и разкриваха вътре една любимка на император, пищно облечена, а дългите ѝ черни коси се вееха сред пламъците, тя извиваше бялата си шия и се гърчеше в агония. Нищо не правеше адските мъчения с огън по-реалистични от вида на тази жена в горящата колесница. Ужасът на цялата картина беше съсредоточен само в тази сцена. Така вдъхновено бе това пресъздаване, че всеки, който зърнеше жената, сякаш чуваше ужасните ѝ викове в ушите си.

О, заради тази, тъкмо заради тази картина се случи ужасното събитие! Без него как би могъл дори Йошихиде да изрази така живо мъките в ада? Заради завършването на този параван Йошихиде бе сполетян от такава зла участ, която му отне живота. Защото адът, който той нарисува, беше същият, в който този най-голям художник на страната щеше един ден да се провали...

Навярно разказвам необикновената история за паравана с ада много набързо; като че ли започнах с края на случилото се. Нека се върна към Йошихиде, получил поръчката на негова светлост да направи картина на ада.

[1] Съдии в ада. — Б.пр. ↑

Пет-шест месеца Йошихиде толкова усилено работи над паравана, щото не се показва в имението нито веднъж. Не беше ли забележително, че при всичката си обич, когато беше погълнат в своята работа, той дори не пожелаваше да види дъщеря си? Чиракът, за когото вече споменах, твърдеше, че когато Йошихиде бил зает с някоя творба, приличал на човек, омагьосан от лисица. Според историите, които се разказваха по онова време, Йошихиде си спечелил слава с помощта на магията, задето дал клетва на някакъв голям бог на благополучието. И доказателството за това било, че ако отидете в студиото му и се вгледате в художника, без да подозира присъствието ви, ще видите призрачните лисици, гъмжащи около него. Ето защо, когато се заловял за четката си, забравял за всичко, докато не завършел картината. Ден и нощ стоял затворен в една и съща стая и дори не забелязвал светлината на деня. А когато рисувал паравана с ада, тази погълнатост била още по-пълна.

Капаците на прозорците стояли затворени през деня и той смесвал тайните си бои на светлината на триножна лампа. Обличал чираците си в най-изящни дрехи и рисувал всекиго много грижливо. Не само за паравана с ада той постъпвал така: изисквал го за всяка картина, която рисувал. По времето, когато рисувал „Петте страни на живота и смъртта“ в Рюгеджи, случайно видял някакъв труп да лежи край пътя. Всеки обикновен човек би отвърнал лице, но Йошихиде пристъпил от тълпата, приклепнал до трупа и съвсем спокойно почнал да рисува полуразложеното лице и крайници точно както изглеждали.

Как бих могъл да предам дълбоката му съсредоточеност? Някои от вас при най-голямо старание от моя страна пак няма да я проумеят. Тъй като не мога да я опиша по-задълбочено, ще я разкажа вместо това по-подробно.

Чиракът по онова време един ден размесвал бои. Йошихиде се появил съвсем неочаквано. „Искам малко да подремна — рекъл той. — Но напоследък много ме мъчат разни лоши сънища.“

Тъй като това не било нещо необикновено, чиракът отговорил кратко, но любезно: „Наистина, господине“ — без да прекъсва работата си. Тогава художникът изрекъл тъжно и нерешително, което се сторило на чирака много странно: „Искам ти да седиш до възглавницата ми, докато почивам.“ Чиракът се учудил много как човек като Йошихиде може да бъде измъчван от лоши сънища, но изразената молба била съвсем естествена и той с готовност се съгласил. Йошихиде, още по-нетърпелив, настоял момчето да отиде при него веднага. „И ако дойде друг чирак, не го пускай да влезе в стаята, докато спя“ — добавил неуверено той. Под „стаята“ разбирал помещението, където рисувал паравана. В тази стая вратите били затворени здраво, сякаш е нощем, и там обикновено горяла лампа. Параванът бил разгънат покрай стените на стаята; от бъдещата картина била завършена само скицата с въглен. Йошихиде облегнал лакът на възглавницата като крайно изтощен човек и тихо заспал. Но преди да мине час, в ушите на чирака зазвучал един крайно неприятен глас.

Отпърво това било само някакъв звук, но скоро се чули ясно различни думи, сякаш някой удавник стенел във водата. „Какво... вие ме викате? Къде? Къде да отида... в ада? Сред адските пламъци... Кой сте вие? Кой е ваша светлост? Кой? Ако знаех кой...“

Несъзнателно чиракът престанал да смесва боите; с чувството, че ще чуе, без да ще, нещо строго лично, той погледнал художника в лицето. Сбръчканото лице било бледо; едри капки пот се появили на него, устните били сухи, а устата с многото липсващи зъби била широко отворена, сякаш художникът се задъхвал поради липса на въздух. А онова нещо, което се мятало вътре, сякаш вързано на конец, бил езикът му!

„Ако знаех кой... О, това е ваша светлост, нали? Така си и мислех. Какво! Дошли сте да ме посрещнете. Значи, трябва да дойда. Трябва да отида в ада! Дъщеря ми ме чака в ада!“

В този миг някаква странна и смътна сянка сякаш паднала върху паравана, такова било особеното чувство на чирака. Веднага, разбира се, той разтърсил с всичка сила майстора си, но Йошихиде, още в плен на кошмара, продължавал монолога си, без да може да се отърси от него. Тогава чиракът смело грабнал водата за четките, която стояла подръка, и я излял върху лицето на Йошихиде.

„Колата чака: качи се в тази колесница. Качи се в тази колесница и слез с нея в ада.“ Щом изрекъл тези думи, гласът на Йошихиде се променил, зазвучал като на човек, когото душат, и накрая художникът отворил очи. Обзет от ужас, той подскочил, като че го уболи игли: странните неща от съня му навярно още го безпокоели. Изражението му било ужасно, устата зеела, погледът блуждаел. Но не след дълго като че дошъл на себе си. „Сега всичко е наред. Можеш да си вървиш“ — рекъл лаконично той.

Тъй като чиракът щял да бъде здравата сгълчан, ако не се подчини, побързал да напусне стаята. Когато съзрял приятната светлина на деня, въздъхнал с облекчение, сякаш се събуждал от лош сън.

Но това не било най-лошото. Месец по-късно друг чирак бил извикан в задната стая. Както обикновено Йошихиде гризъл четките си на мъждивата светлина на газена лампа. Изведнъж той се обърнал към чирака: „Съблечи се да ми позираш.“

Тъй като бил замолван да направи това няколко пъти дотогава, чиракът веднага се подчинил. Но когато този отвратителен човек го видял чисто гол пред себе си, лицето му странно се разкривило. „Искам да видя мъж, вързан с верига. Искам за малко да изпълняваш това, което ти кажа“ — рекъл хладно и неприветливо художникът. Чиракът, смело момче, на времето бил решил, че да въртиш сабя, е по-добре, отколкото да държиш четка, но молбата на художника го постреснала. Както често казваше той по-сетне: „Започнах да се питам дали майсторът не е полудял и се готви да ме убие.“ Йошихиде обаче, като проявил нетърпение поради колебанието на другия, измъкнал отнякъде лека желязна верига и тя изтракала в ръката му; без да даде на момчето възможност да се подчини или да откаже, скочил върху него, седнал на гърба му, извил му нагоре ръцете и го стегнал здраво с веригата. Болката била почти непоносима, защото Йошихиде дръпнал грубо края на веригата, така че чиракът тупнал встрани и останал да лежи проснат на земята.

Той твърдеше, че лежал там като катурнато гърне за вино. Понеже ръцете и краката му били жестоко извити и стегнати, можел да си движи само главата. Бил пълен и от силното стягане кръвообращението се нарушило, кръв се насъбрала не само в трупа и лицето, но и навсякъде под кожата. Това обаче не обезпокоило ни най-малко Йошихиде, той продължавал да се разхожда около него, това преобърнато „гърне за вино“, и правел скица след скица. Не намирам за нужно да се задълбочавам върху страданията на чирака.

Ако не се било случило нищо, без съмнение мъчението щяло да продължи доста. За щастие обаче — или може би за нещастие — нещо като черно масло, тънка струйка, потекло лъкатушно иззад едно гърне в ъгъла на стаята. Отначало то се движело бавно като някаква лепкава течност, но после се заплъзгало по-гладко, докато, както чиракът го наблюдавал, доближило, лъскаво и черно, до носа му. Дъхът му секнал. „Змия! Змия!“ — изкрещял той. Сякаш всичката кръв в тялото му в миг се смразила, толкова внезапна била уплахата. Още малко и змията щяла да докосне със студения си език главата му, в която се били впили веригите. Дори безскрупулният Йошихиде трябва да се е стреснал при това. Той изпуснал четката, навел се светкавично, хванал змията за опашката и я вдигнал във въздуха с главата надолу. Змията надигала глава, виела се на спирали, извивала се насам-натам, но не можела да достигне ръката на Йошихиде.

„Ти си причина да разваля един щрих.“ Като гълчел сърдито, Йошихиде пуснал змията в гърнето в ъгъла на стаята и неохотно разхлабил веригата, която стягала чирака. Той не направил нищо повече от това; и нито дума на благодарност към дълго изстрадалото момче. Очевидно Йошихиде бил ядосан, задето развалил щриха, вместо да допусне чиракът му да бъде ухапан от змията. По-късно се разчуло, че държал змията там за модел.

Тази случка ще ви даде известна представа за лудостта на Йошихиде, за зловещата му погълнатост. И все пак бих искал да опиша още една ужасна случка, която едва не костувала живота на друг един

млад чирак. По време на събитието той бил тринадесет-четиринадесетгодишен, женствен белолик юноша. Една нощ внезапно го извикали в стаята на майстора. На светлината на лампата той видял Йошихиде да храни някаква странна птица, голяма почти колкото обикновена котка, с кървав къс месо, което художникът държал в ръка. Птицата имала големи, кръгли кехлибарени очи и уши като пера, които стърчали от двете страни на главата. Приликата с котка била необикновена.

Йошихиде никак не обичаше някой да си пъха носа в онова, което вършеше. Както в случая със змията, чираците му никога не знаеха какво има в стаята му. Затова понякога сребърни купи, понякога череп или пък едностволи лакирани стойки — какви ли не странни неща, модели за онова, което рисуваше — се изваждаха на неговата маса. Ала никой не знаеше къде държи той тези вещи. Слухът, че някой си велик бог на сполуката му е дарил своята подкрепа, навярно произтичаше от тези обстоятелства.

Тогаво чирачето, като видяло необикновената птица на масата, си помислило, че тя е необходима за паравана с ада, направило поклон на художника и изрекло почтително: „Какво обичате, господине?“ Йошихиде сякаш не го чул, ближел червените си устни и брадичката му потрепвала към птицата. „Не е ли наистина кротка!“

Докато той казвал това, чирачето оглеждало неспокойно тази подобна на котка птица с уши. Йошихиде отвърнал насмешливо: „Какво? Не си ли виждал птица като тази? Това са столичаните. Тази птица е рогат бухал. Един ловец ми я подари преди два-три дена. Но се обзалагам, че почти няма друга толкова кротка.“

Като изрекъл това, той бавно повдигнал ръка и погалил птицата по гърба, както тя си дояждала месото, но обратно, срещу наклона на перата. Бухалът изпискал късо и остро, отлетял от масата и с разтворени нокти се нахвърлил върху лицето на чирачето. В страха си то вдигнало ръкав към лицето, за да се запази. Ако не било направило това, несъмнено щяло силно да пострада. Като изплакало, то разтърсило ръкав, за да пропъди бухала, но той изпищял и възползувайки се от слабостта на чирачето, отново нападнал. Забравило за присъствието на майстора си, момчето хукнало изплашено из тясната стая; ту сядало, ту ставало и все се опитвало да прогони птицата. Зловещият бухал кръжал ту високо, ту ниско след жертвата си, посягал към очите на момчето и дебнел то да се разкрие. Шумното пляскане на крилата му сякаш пораждало нещо странно като мирис на мъртви листа или пръски на водопад. Птицата била страшна,

отвратителна. Чирачето имало чувството, че мъждивата газова лампа е бледата светлина на луната, а стаята — долина, затворена сред зловещия простор на някаква далечна планина.

Но ужасът на чирачето не се дължал толкова на нападението на рогатия бухал. Това, което накарало косата му да настръхне, бил видът на художника Йошихиде. Той наблюдавал суматохата хладно, спокойно развил лист хартия и започнал да рисува фантастичната картина как едно женствено момче бива обезобразявано от една ужасна птица. Когато зърнало това с крайчеца на окото, момчето било обзето от неизразим ужас, защото си помислило, че наистина ще бъде принесено в жертва за художника.

Не бива да казвате, че описаното е невъзможно за вярване. Йошихиде извикал нарочно чирачето през онази нощ, за да пусне бухала срещу него и да нарисува опитите му да се отърве. Следователно чирачето, когато видяло какво смята да направи майсторът, неволно скрило глава в ръкавите си, започнало да крещи и се свряло в ъгъла на стаята край плъзгащата се врата. После Йошихиде извикал, сякаш бил малко смутен, и се изправил на крака, но тутакси биенето на крилата на бухала станало по-силно и се разнесъл резкият шум на разкъсвани или събаряни неща. Макар да било силно потресено, момчето неволно повдигнало глава да види какво става. Стаята сега тънела в пълен мрак и сред него отеквал гласът на Йошихиде, който грубо викал чираците си.

Скоро един от тях се обадил отдалеч и след миг дотичал с лампата. На слабата ѝ светлина той видял триножната лампа съборена, а бухалът да пърха отчаяно с едно крило върху рогозките, които плували в газ. Йошихиде бил в полуседнало положение отвъд масата. Изглеждал силно уплашен и бърбел думи, неразбираеми за смъртните. Това не е преувеличение. Една змия, черна като пъкъла, бързо се увивала около бухала, обхващайки шията и едното му крило. Очевидно, като приклякало на земята, чирачето съборило гърнето, змията изпълзяла навън и бухалът направил слаб опит да се нахвърли върху нея. Точно това предизвикало шума и суматохата. Двамата чираци си разменили погледи и просто стояли втрещени, гледайки тази необикновена картина. После, без да изрекат нито дума, те се поклонили на Йошихиде и се оттеглили. Никой не разбрал какво станало с бухала и змията.

Този случай не бил единствен. Пропуснах да кажа, че в началото на есента Йошихиде получи заповедта да нарисува паравана. Оттогава до края на зимата чираците му бяха в постоянен страх поради необикновеното поведение на майстора. Ала към края на зимата нещо около картината започна да безпокои Йошихиде, той стана още по-мрачен и говореше още по-рязко. Скицата на паравана, завършена

осем десети, не напредваше. Всъщност като че нямаше никакви изгледи контурите да бъдат оцветени и завършени.

Никой не знаеше какво пречи на работата по паравана и никой не се опитваше да разбере. Чираците бяха като сковани от всичко, което ставаше. Имаха чувството, че са затворени в клетка с вълк или тигър, и гледаха да стоят по-далеч от майстора си, доколкото това е възможно.

В този смисъл споменатият период не се отличава с почти нищо за отбелязване. Но ако трябва да се каже нещо, то е това, че упоритият старец по някаква необяснима причина лесно се трогвал до сълзи и дори често плачел, както казват, когато смятал, че няма никого наблизо. Един ден например един чирак влязъл в градината по някаква поръчка. Йошихиде стоял умислен в коридора и гледал небето на настъпващата пролет, а очите му били пълни със сълзи. Чиракът се смутил и тихичко се оттеглил, без да каже нещо. Не е ли забележително такъв коравосърдечен мъж, използвал за модел на „Петте страни на живота и смъртта“ един разложен труп, да плаче като същинско дете?

Докато Йошихиде рисуваше паравана, обзет от безумие, непонятно за нормалните хора, започна да се забелязва, че дъщеря му е много унила и често като че ли едва сдържа сълзите си. Когато това се случи на момиче със скромно бледо лице, ресниците натежават, под очите се появяват сенки, а лицето става още по-тъжно. Отпърво хората казваха, че страдала от любов или от поведението на баща си, но скоро се разчу, че господарят на Хорикауа искал да се сближи с нея. После изведнъж всякакви приказки за девойката престанаха, сякаш всички забравиха за нея.

Приблизително по това време късно една нощ случайно минавах по един коридор. Изведнъж маймуната Йошихиде изскочи отнякъде и упорито задърпа полите на дрехата ми. Доколкото си спомням, нощта бе топла, грееше бледа луна и цветовете на сливите вече ухаеха. Маймуната оголваше белите си зъби, бърчеше нос и пищеше диво на лунната светлина, като че беше побесняла. Смутих се и се ядосах много, задето животното дърпаше така новите ми дрехи. Ритнах го да се освободя и тъкмо се готвех да отмина, когато си спомних, че един самурай си навлече гнева на младия господар, задето се отнесе зле с маймуната. Освен това поведението на животното сега изглеждаше най-необикновено. Затова накрая изминах десетина крачки натам, накъдето ме теглеше Йошихиде.

Там коридорът завиваше и разкриваше водите на езерото, които се белееха на светлината на нощта, отвъд един бор с леко наведени клони. В този миг долових нещо като свада от някаква стая наблизко и това ме стресна и зачуди. Иначе всичко наоколо тънеше в тишина. В здрачевината, която не беше нито мъгла, нито лунна светлина, не чувах други гласове. Чувах се само как рибата скача в езерото. Глъчката ме накара инстинктивно да се спра. Първата ми мисъл беше: „Някакви грубияни“ и тихо доближих плъзгащата се врата, затаил дъх, готов да им покажа на какво съм способен.

Ала маймуната, изглежда, ме бе сметнала за твърде колеблив. Тя изтича около мен два-три пъти, обзета от нетърпение, и крещеше, сякаш я душеха, после скочи от пода право на рамото ми. Отметнах глава, за да не ме одраска с ноктите си, но маймуната увисна на ръкава ми, за да не падне на земята. Като залитнах назад две-три крачки, задумках върху онази врата. Сега нямах повече причини да се колебая. Веднага отворих вратата и се готвех да вляза във вътрешната част на стаята, която не бе осветена от лунните лъчи. Точно тогава нещо премина пред очите ми — какво беше това? — някакво момиче изхвъркна от задната част на стаята, сякаш изхвърлено от пружина. То насмалко не се блъсна в мен, отмина ме и едва не падна, като се намери във, където коленичи задъхано, вдигнало очи към лицето ми, и разтреперано, сякаш още продължаваше да вижда нещо ужасно.

Трябва ли да споменавам, че това беше Юзуки? Тази нощ тя изглеждаше оживена, имаше вид на съвсем друг човек. Големите ѝ очи блестяха, бузите руменееха. Раздърпаното ѝ кимоно и пола придаваха на девойката очарование, което обикновено не притежаваше. Това ли беше същата онази свитичка дъщеря на Йошихиде? Облегнах се на вратата и загледах красивата ѝ фигурка на лунната светлина. После посочих натам, където бяха замрели тревожните стъпки, и попитах с очи: „Какво беше това?“

Но тя само прехапа устни, поклати глава и нищо не отвърна. Изглеждаше силно покрусена. После се наведох над нея, долепих устни до ухото ѝ и повторих: „Какво беше това?“ Но момичето пак поклати глава; сълзи изпълниха очите му и увиснаха по дългите клепки; сега Юзуки още по-силно хапеше устни.

Винаги съм бил недосетлив и ако нещо не е съвсем ясно, не мога да го схвана. Не знаех какво да кажа и останах неподвижен за миг, сякаш заслушан в биенето на сърцето ѝ. Но това беше, защото почувствувах, че не бива да ѝ задавам твърде интимни въпроси.

Не зная колко време продължи мълчанието ми. Накрая затворих вратата, която бях оставил отворена, и като погледнах назад към

девойката — а тя като че се бе отърсила от възбудата си, — казах, колкото можех по-кратко: „Най-добре ще е да си идеш в твоята стая.“ После, обезпокоен от неприятното чувство, че съм видял нещо, което не е трябвало да видя, притеснен, макар да нямаше никого наблизо, тихо се упътих натам, накъдето бях тръгнал. Но преди да измина и десет крачки, нещо отново задържа полите на дрехите ми, този път по-кратко. Учуден, спрях и се обърнах. И какво мислите, че видях? Маймуната Йошихиде; тя подрънкваше със златния си звънец и събрала ръце като човек, ми се кланяше любезно, без да спре.

Около две седмици по-късно Йошихиде дойде в имението и помоли за незабавна аудиенция при господаря на Хорикауа. Той спадаше към ниските слоеве, но винаги е бил привилегирован, затова негова светлост, обикновено трудно достъпен, веднага му разреши аудиенцията. Художникът почтително коленичи пред даимьото и веднага заговори с дрезгавия си глас:

— Преди известно време, господарю, вие ми заповядахте да нарисувам параван с ада. Ден и нощ работих над него, изтърпях всякакви мъки и сега резултатът вече се вижда: скиците са почти завършени.

— Поздравявам те. Доволен съм. — Но в гласа на негова светлост, странно защо, липсваше убедителност, интерес.

— Не, поздравленията нищо няма да оправят. — Навел очи упорито, Йошихиде отговори така, сякаш беше почнал да се нервира. — Картината е почти готова, но има една част, която не мога да нарисувам... сега.

— Какво? Не можеш да нарисуваш част от нея!

— Не мога, господарю. Нищо не мога да нарисувам, щом като нямам модел за него. Дори да се опитам, картините ще изгубят убедителност. Това не е ли все едно, че не мога да ги нарисувам?

Когато негова светлост чу тези думи, ехидна усмивка пробягна по лицето му.

— Значи, за да нарисуваш този параван с ада, трябва да видиш самия ад, така ли?

— Да, господарю. Преди няколко години при един голям пожар видях пламъци съвсем отблизо, които приличаха на бушуващите огнени езици в ада. Пламъците в картината, която нарисувах, са такива, каквито ги видях тогава. Ваша светлост познава тази картина, ако не се лъжа.

— А какво ще кажеш за престъпниците? Не си виждал и пазачи, нали? — Господарят говореше, сякаш не беше чул Йошихиде, думите му следваха тези на художника без прекъсване.

— Виждал съм хора, оковани в железни вериги. Възпроизвеждал съм подробно хора, нападнати от необикновени птици. Затова не мога да кажа, че не съм виждал страданията на измъчвани престъпници. Колкото до пазачите... — Йошихиде се усмихна неприятно — виждал съм ги пред себе си много пъти в своите сънища. С кравешки глави, с конски глави, триглави и шестръки демони, които пляскат с длани, но от това не се чува шум, разтворили безгласните си уста — те всички идват да ме измъчват. Няма да е пресилено, ако кажа, че ги виждам всеки ден и всяка нощ. Това, което искам да нарисувам, а не мога, не са такива неща.

Негова светлост изглеждаше съвсем смаян. Той дълго гледа раздразнен Йошихиде; после рязко повдигна вежди:

— Какво е това, което не можеш да нарисуваш?

— В средата на паравана искам да нарисувам една колесница, провалила се от небето — отвърна Йошихиде и за пръв път погледна право в лицето негова светлост. Когато Йошихиде говорел за картини, чувал съм, че заприличвал на луд. И сега, изричайки това, той несъмнено приличаше на луд. — В колесницата изящна придворна дама с разпилени коси сред бушуващия огън се гърчи в агония. Лицето ѝ е разкривено от дима, веждите са сбърчени; тя гледа нагоре към покрива на колесницата. Стиснала бамбуковите завеси, тя се мъчи да се запази от искрите, които падат като дъжд. Чудновати грабливи птици, десет-двайсет, се вият около колесницата с пронизителен писък. О, тази хубавица в колесницата, точно нея не мога да нарисувам.

— Да, и какво друго?

Поради някаква причина негова светлост изпитваше странно задоволство да подтиква Йошихиде да говори още. Но червените устни на художника мърдаха трескаво и звуците, които излизаха от тях, приличаха на брътвеж по време на сън.

— Не — повтори той, — не мога да го нарисувам. — После изведнъж почти изръмжа: — Изгорете една колесница за мен. Ако направите това...

Лицето на негова светлост се помрачи, после той избухна в смях най-неочаквано.

— Ще направя, както желаш — рече даимьото, почти задавен от буйния си смях. — И всякакви приказки за това дали е възможно, или не, са излишни.

Когато чух тези думи, изпитах странна тръпка на ужас. Може би това беше някакво предчувствие. Негова светлост, сякаш заразен от лудостта на Йошихиде, се промени, бяла пяна изби върху устните му, ужасът блесна като мълния в ъгълчетата на очите. Той изведнъж замълча, а после гръмогласен смях се изля от гърлото му.

— Ще запаля една колесница за теб. И вътре ще има чудна хубавица, облечена като изискана дама. Нападната от пламъците и черния дим, жената ще умре в мъки. Човекът, който намисли да

нарисува това, е навярно най-големият художник в Япония. Аз ще го прославя. О, аз ще го прославя!

Като чу думите на негова светлост, Йошихиде пребледня и задвижи устни така, сякаш не му достигаше въздух. Но скоро тялото му се отпусна и като положи двете си ръце върху рогозките, галантно се поклони.

— Каква милостива съдба — рече той така тихо, че едва го чухме. Навярно защото думите на даимьото извикаха живо пред очите му цялата страховитост на неговия план. Това беше единственият път в живота ми, когато бях изпитал жал към Йошихиде.

След два-три дена негова светлост каза на Йошихиде, че е готов да изпълни обещанието си. Разбира се, колесницата нямаше да бъде изгорена в Хорикауа, а в една къща въвн от столицата, която обикновените хора наричаха Юкиге. Макар по-рано тя да беше резиденция на по-малката сестра на негова светлост, вече много години никой не обитаваше Юкиге. Там имаше голяма градина, оставена да запустее. Хората приписваха занемаряването ѝ на много причини: например говореха, че в безлунните нощи покойната сестра на даимьото, облечена със странна алена пола, още се разхождала по коридорите, без да докосва пода. Имението беше уединено и през деня, а нощем плясъкът на невидимия поток и чудовищните сенки на нощните чапли, които прелитаха при звездната светлина, му придаваха съвсем призрачен вид.

Случи се уречената нощ да бъде безлунна и катраненочерна. Газови лампи озаряваха негова светлост, облечен в бледожълта роба и тъмнопурпурна пола, бродирана с фестони, седнал на верандата върху възглавница с калъфка от плетена слама с бяла копринена бродерия по края. Излишно е да добавям, че отпред и отзад, отляво и отдясно на него стоеше почтително свита от пет-шест души. Изборът на един от тези хора беше знаменателен — това беше много силен физически самурай, хранил се с човешко месо, за да утоли глада си по време на битката за Мичиноку, и оттогава, казват, можел да разчупи с ръце рогата на жив елен. Дългата му сабя стърчеше отзад като опашка на чайка, той стоеше — фигура, вдъхваща страх — под самата веранда. Трептящата светлина на лампите, ту светла, ту тъмна, осветяваше определеното място. Такъв сковаващ страх ни бе обзел, че не можехме да си дадем сметка будни ли сме, или виждаме това насън.

Бяха докарали колесницата в градината. Тя стоеше там със солидния си покрив, натезал в мрака. Към нея не бяха запрегнати волове и краят на черния ѝ процеп бе положен върху една стойка. Когато видяхме позлатените ѝ металически части да блестят като звезди, усетихме студ въпреки топлата пролетна нощ. Колесницата

беше плътно затворена със сини завеси, бродирани по края, затова не знаехме какво има в нея. Наоколо стояха прислужници с факли в ръце, обезпокоени заради дима, който се стелеше към верандата, и чакаха важно.

Йошихиде бе коленичил с лице към верандата, малко по-далеч. Изглеждаше по-дребен от друг път, звездното небе сякаш го потискаше. Мъжът, приклепнал зад него, бе несъмнено негов чирак. Те двамата бяха на известно разстояние от мен и от верандата, затова не можех да бъда сигурен за цвета на дрехите им.

Трябва да беше почти полунощ. Мракът, който обгръщаше потока, сякаш дебнеше дори дъха ни. В него се долавяше само лекият полъх на нощния вятър, който донасяше до нас саждивия мирис на боровите факли. Известно време негова светлост наблюдава сцената мълчаливо, неподвижно. После се наклони леко напред и извика рязко: „Йошихиде!“

Художникът, изглежда, отговори нещо, макар че онова, което чух, приличаше повече на стенание.

— Йошихиде, тази нощ според молбата ти аз ще изгоря тази колесница.

Негова светлост погледна косо към тези около него и като че размени многозначителна усмивка с един-двама, но може и така да ми се е сторило. Йошихиде вдигна боязливо глава и погледна към верандата, ала не каза нищо и продължи да седи приклепнал на същото място.

— Погледни. Това е колесницата, която винаги съм ползвал. Познаваш я, нали? Сега смятам да я изгоря и да ти покажа самия горящ пъкъл.

Негова светлост отново млъкна и смигна на свитата си. Изведнъж тонът му стана неприятен.

— В тази колесница по моя заповед е поставена жена злосторница. Затова, когато подпалим колесницата, тялото ѝ ще се опече, костите ще изгорят, тя ще умре в ужасни мъки. Единствен случай да разполагаш с такъв модел за довършването на твоя параван. Не отвърщай поглед от снежнобялата кожа, подпалена от огъня. Гледай хубаво как черните коси танцуват сред искрите.

Негова светлост млъкна за трети път. Не зная какви мисли го вълнуваха, но раменете му потрепнаха от потискан смях.

— Потомците няма да видят такова нещо. Аз ще наблюдавам оттук. Хайде, хайде, повдигнете завесите и покажете на Йошихиде жената вътре.

При тези думи на даимьо един от прислужниците, като държеше високо боровата си факла, отиде до колесницата без особено колебание, протегна свободната си ръка и повдигна завесите. Трептящата факла гореше с рязък пращящ звук. Тя ярко озари тясната вътрешност и разкри жена на една от седалките, жестоко завързана с вериги. Коя беше тя? О, не може да бъде! Тя носеше богато бродирана мантия с черешови цветове; черните ѝ коси, съблазнително разпуснати, висяха свободно; златните игли, поставени под различен ъгъл, красиво блестяха; на устата ѝ имаше запушалка, завързана отзад. Малкото тъничко телце, скромният профил — само облеклото беше различно — показваха, че това е Юзуки. Едва не извиках, когато я познах.

В този миг самураят срещу мене стана бързо на крака и допря ръка до сабята си. Трябва да беше Йошихиде този, когото той фиксираше така страшно. Сепнат, обърнах очи към художника. Той изглеждаше полузашеметен от това, което виждаше сега. Изведнъж скочи на крака, протегна пред себе си двете си ръце и като забрави всичко друго, се втурна към колесницата. За нещастие, както вече споменах, той беше на известно разстояние от мен, в сянката, ето защо не можех да видя израза на лицето му. Но това беше само за миг, после видях, че то съвсем е изгубило цвят. Цялата му фигура, пореща мрака, изпъкна живо пред очите ми на слабата светлина — като че някаква невидима сила го държеше увиснал във въздуха, отлепил крака от земята. После, когато негова светлост заповяда: „Пали!“, колесницата с нейния пътник, окъпана от светлината на факлите, хвърлени върху нея, избухна в пламъци.

Както гледахме, пламъците обгърнаха колесницата. Пурпурните пискюли, които висяха от ъглите на покрива, се люлееха като от вятър, а под тях димът се виеше бял на тъмния фон на нощта. Тъй ужасно беше всичко това, че бамбуковите завеси, драпериите, металическите украшения по покрива сякаш се носеха сред подскачащ дъжд от искри. Езиците на пламъка, които ближеха колесницата под завесите, онези гъсти пламъци, които се стрелкаха в небето, напомняха божествен огън от някакво повалено на земята слънце. Преди насмалко не извиках, но сега се чувствавах съвсем изумен, потресен и втрещен; отворил уста, не можех нищо друго да сторя, освен да гледам ужасното зрелище. Ала бащата — Йошихиде...

Още си спомням израза на лицето му. Беше се втурнал неволно към колесницата, но когато огънят лумна, той се спря, протегнал напред ръце, и с изцъклен поглед гледаше дима и огъня, които обгръщаха колесницата, сякаш се боеше да не го притеглят към себе си. Пламъкът озари сбръчканото му лице така ярко, че дори косата му се виждаше съвсем ясно: в дълбочината на втренчения му поглед, в стиснатите му, разкривени устни, в потръпващите бузи скръбта, ужасът и объркването, обзели душата му, бяха живо изразени. Крадец, виновен за неописуеми престъпления, когото след малко щяха да обезглавят или бяха изправили пред съда на десетте владетели на подземното царство, едва ли би изглеждал по-жалък. Дори грамадният самурай промени лице и гледаше ужасен в господаря на Хорикауа.

Ала негова светлост, без да откъсва очи от колесницата, само хапеше устни или се изсмиваше зловещо от време на време. Що се отнася до колесницата и нейния пътник, онази девойка, нямам достатъчно смелост да ви опиша всичко, което видях. Бялото ѝ лице, задушавашо се в дима, беше повдигнато нагоре; дългите разпуснати коси се вееха в дима, мантията на черешови цветове — колко красиво бе всичко! И каква ужасна гледка! Но когато нощният вятър отслабна и димът бе отвян на другата страна — а там над червените пламъци сякаш бе разпръснат златен прах, — когато девойката заръфа

запушалката на устата и започна да се гърчи така, като че всеки миг щеше да скъса веригите, аз и дори огромният самурай се запитахме дали наистина не сме очевидци на самите адски мъчения и ни побиваха тръпки на ужас.

После още веднъж ни се стори, че нощният вятър полюшна върховете на дърветата в градината. Когато този звук преминаваше по небето, нещо черно, което нито докосваше земята, нито летеше във въздуха и което подскачаше като топка, отхвъркна от покрива на къщата към горящата колесница. То се стовари върху разпадащите се завеси, озарени в червено, и като обви с ръце обтегнатата като струна девойка, нададе остър и продължителен писък сред дима — писък, който прозвуча като раздиране на копринен плат. Този писък се повтори два-три пъти, тогава се забравихме и от гърдите ни се изтръгна вик. Отвъд прозрачната завеса на пламъците, вкопчила се в рамото на момичето, стоеше Йошихиде, маймуната Йошихиде, която бяха оставили вързана в имението.

Но я видяхме само за миг. Като златен лист върху кафяв екран искрите се издигнаха в небето. Маймуната и Юзуки се скриха в чер дим, а колесницата гореше в градината с ужасно пращане. Беше се превърнала в огнен стълб и страхотните пламъци стигаха чак до небето.

Пред този огнен стълб Йошихиде стоеше като истукан. После, чудно наистина, по сбръчканото лице на същия Йошихиде, който сякаш бе изпитал в един предишен случай мъките на ада, премина оживление на неизразим възторг и като забрави за присъствието дори на негова светлост, той скръсти ръце и загледа. Сякаш не съзнаваше, че дъщеря му умира в мъки. По-скоро сякаш се възхищаваше от прекрасния цвят на пламъците и фигурата на жената в мъки.

Ала най-забележителното не беше, че Йошихиде радостно наблюдаваше смъртта на дъщеря си. По-скоро като че в него се бе проявила някаква свръхчовешка твърдост, подобна на яростта на величествен лъв, появил се насън. Подплашени от огъня, ята нощни птици, които крещяха и вдигаха шум, се събраха по-нагъсто — или така ми се е сторило — около шапката на Йошихиде. Тези бездушни птици сякаш виждаха странна слава като ореол над главата на този човек. Щом птиците бяха привлечени, колко по-силно от тях бяхме ние, прислугата, изпълнени с необикновено чувство на благоговение, както наблюдавахме Йошихиде. Тресяхме се вътрешно, затаили дъх, и го гледахме като някой открил се Буда. Ревът на огъня, който ечеше във въздуха, и Йошихиде, заплепен от него и застанал там неподвижен — какво страхопочитание изпитвахме, какво силно удоволствие при тази гледка. Само негова светлост седеше на верандата така, сякаш беше съвсем различно същество. Побледня, на устните му изби пяна, стискаше облеченото си в пурпур коляно с две ръце, пъхтеше като жадно животно...

Разчу се, че негова светлост е изгорил една колесница в Юкиге онази нощ — макар, разбира се, никой да не бе издал нищо, — и се изразяваха най-различни мнения. Първият и най-широко разпространен слух беше, че той изгорил дъщерята на Йошихиде, за да си отмъсти, задето отхвърлила любовта му. Но нямаше съмнение, че целта на даимьото е била да накаже извратеността на художника, решил да нарисува паравана с ада дори с цената на нечий живот. Всъщност самият господар ми каза това.

Говореше се доста за коравосърдечността на Йошихиде, който видял дъщеря си да умира в пламъците пред очите му и въпреки това не се отказал да нарисува паравана. Някои го наричаха граблива птица в човешки образ, която заради някаква картина не е способен да прояви човешка любов. Абатът на Йокогауа често казваше: „Геният на някой човек може да бъде много голям, голямо изкуството му, но само осъзнаването на петте добродетели^[1] ще го спаси от ада.“

Въпреки всичко около месец по-късно параванът с ада бе завършен. Йошихиде незабавно го отнесе в имението и го показа с голяма почителност на господаря на Хорикауа. Абатът се случи на посещение при негова светлост по същото време и когато погледна нарисуваното, навярно бе истински поразен от огнената буря, която бушуваше на небесната твърд, отразена върху едно от крилата на паравана. Той изкриви лице, вгледа се строго в Йошихиде, но пряко воля каза: „Добре направено.“ Още помня насилени смях, с който негова светлост посрещна тези думи.

Оттогава насетне никой не говореше лошо за Йошихиде, поне в имението. И всеки, който видеше паравана, дори ако бе мразил художника до този миг, изпадаше в благоговение, защото имаше чувството, че сам изпитва в момента най-изтънчените мъки на ада.

Ала по това време Йошихиде не беше вече между живите. Същата нощ, когато параванът бе завършен, той се обеси на една греда в своето студио. Тъй като единствената му дъщеря си бе отишла преди него, той несъмнено бе решил, че би било непоносимо да живее

занапред в бездействие. Останките му почиват до днес сред развалините на неговия дом. Дъждовете и ветровете на много десетилетия са избелили малкия камък, който обозначава гроба му, а мъхът го е покрил със забрава.

[1] Петте добродетели на Конфуций: човечност, справедливост, приличие, мъдрост и вяност. — Б.пр. ↑

ЙОШИКИ ХАЯМА

1894–1945 Г.

Представител на пролетарската школа в японската литература, възникнала около 1920 г. и въпреки сериозните правителствени репресии, просъществувала повече от десетилетие като една от най-влиятелните литературни школи в Япония, оставила свои последователи и до днес. Повечето от пролетарските писатели са активни участници в прогресивното движение в страната и са писали много от творбите си в затворническите килии. Основна тема за тях е тежкия живот на градските работници и моряците.

Роден на о-в Кюшу, Хаяма живее в голяма бедност и на няколко пъти бива изгонен от университета Васеда, понеже не може да посещава редовно занятия. Принуждава се да напусне учението и става моряк на кораб, пренасящ въглища.

През 1919 г. бива хвърлен в затвора за активно участие в работническото движение, след което се редуват периоди на кратка свобода и отново затвор.

Сюжет за романите му дават случки от собствения му живот. Пише силно вълнуващи произведения, в които не проявява никаква сантименталност към своите герои.

През 1945 г. Хаяма умира в голяма бедност.

ЙОШИКИ ХАЯМА

ПИСМОТО, НАМЕРЕНО В ЕДНА ТОРБА ЦИМЕНТ

Мацудо Йошизо празнеше циментови торби. Успяваше да запази от цимента цялото си тяло, но косата и горната му устна оставаха покрити с дебел сив пласт. Той отчаяно се стремеше да си почисти хубаво носа и да махне оттам затвърделия цимент, който така спичаше косъмчетата в ноздрите му, сякаш бяха от армиран бетон; но бетонобъркачката изхвърляше всяка минута десет товара и Йошизо не можеше да си позволи да изоставя в зареждането на машината.

Работният му ден траеше единадесет часа и нито веднъж той нямаше време да си почисти както трябва носа. През кратката обедна почивка изпитваше глад и трябваше да изгълта набързо храната си. Надяваше се да използва следобедното прекъсване, за да си почисти ноздрите, но когато дойдеше това време, установяваше, че се налага вместо това да очисти от полепналия разтвор машината. Към края на следобедна носът му се превръщаше в гипсова замазка.

Денят клонеше към своя край. Ръцете отмаляха от изтощение и той трябваше да напруга всички сили, за да премества торбите. Когато започна да повдига една от тях, забеляза малка дървена кутия в цимента.

„Какво е това?“ — запита се той с лека почуда, но не можеше да допусне любопитството да забави работата му. Бързо насипа цимент в дозатора и го изпразни в смесителния кош на бетонобъркачката.

— Почакай малко — прошепна си той. — Защо, по дяволите, трябва да има кутия в тази циментова торба?

Взе кутията и я пусна в предния джоб на работната си дреха.

— Не тежи много, дявол да го вземе! Не ще да има много пари вътре, ако не е пълна с нещо друго.

Дори тази малка пауза стана причина той да изостане в работата си и сега трябваше да гребе колкото може по-бързо, за да бъде в крак с бетонобъркачката. Като бесен автомат изпразни следващата торба и зареди наново дозатора.

След малко бъркачката забави ход и скоро спря. Беше време Мацудо Йошизо да прекрати работата за този ден. Взе гумения маркуч, прикрепен към бъркачката, и поизми лицето и ръцете си. После окачи на врата си кутията за закуската и се повлече към своята квартира. Главата му бе заета с мисълта да засити стомаха си и което беше още по-важно — да изпие голяма чаша оризова ракия.

Отмина електростанцията. Строителните работи бяха почти завършени, скоро щяха да имат електричество. Планината Кеира се издигаше далеч във вечерния здрач с белоснежната си покривка. Студът изведнъж скова потното тяло на мъжа и той започна да трепере. По-нататък по пътя му буйните води на река Кисо ревяха и се разбиваха на млечна пяна.

„По дяволите! — каза си Мацудо Йошизо. — Стига толкова вече. Да, стига толкова! Старата отново е бременна.“

Помисли си за шестте деца, изпълнили единствената стая, и за новото, което щеше да се роди веднага щом студеният сезон настъпи, и за жена си, която просто раждаше бебетата едно през друго; сърцето му се сви от болка.

— Чакай да пресметна — промърмори той. — Плащат ми на ден йена и деветдесет сена, а с тези пари трябва да се купят две мери ориз по петдесет сена и да се дадат още деветдесет сена за облекло и квартира. По дяволите! Как тогава ще ми остане достатъчно за една ракия?

Изведнъж си спомни за малката кутия в джоба. Извади я и я потърка о дъното на панталоните си, за да я очисти от цимента. Нищо не пишеше на нея. Беше запечатана здраво.

— Защо ли му е трябвало на някого си да я запечатва така? Сигурно за да изглежда всичко по-тайнствено.

Удари кутията о един камък, но капакът пак не се отвори. Съвсем ядосан, той я хвърли на земята и стъпи отгоре ѝ с все сила. Кутията се разпукна и от нея изпадна къс хартия, увит в някаква дрипа. Вдигна листчето и зачете:

„Аз съм фабрична работничка в циментовата компания «Намура». Шия циментови торби. Приятелят ми работеше в същото предприятие. Пълнеше с камъни една

трошачка. Една сутрин, на седми октомври, както се мъчел да пусне вътре голям камък, се подхлъзнал от калта и паднал в трошачката под камъка.

Другарите му се опитали да го измъкнат, но напразно. Потънал под камъка, сякаш се удавил. После камъкът и тялото му били натрошени на късове и излезли от изхвъргача като голяма плоска розова плоча. Паднали върху конвейерната лента и били отнесени в мелницата. Там ги заудряли огромни стоманени топки. Просто ги чувам как са пицели нещо като заклинание, докато накрая били натрошени на още по-ситни късчета. Оттам отишли в пещта и се превърнали във фина маса цимент.

Костите, плътта, мозъкът му — всичко станало на прах. Да, приятелят ми намери своя край, превръщайки се в цимент. Всичкото, което ми остана от него, беше парченце плат от дрехата му. А днес цял ден ших торбите, в които ще го насипят.

Пиша това писмо на другия ден, след като той стана цимент, и когато свърша, ще го пъкна в торбата на този цимент.

И вие ли сте работник? Ако ли да, бъдете така добър да ми изпратите отговор. За какво е бил употребен циментът в тази торба. Много искам да зная.

И колко цимент се е получило от него. И дали всичият е бил употребен на същото място или пък на различни места. А вие мазач ли сте или зидар?

Не бих понесла да го видя превърнат в театрален коридор или стена на някаква богатска къща. Но какво мога да сторя, за да попреча на това? Ако сте работник, моля, не използвайте цимента за такова място...

Но като поразмислих, реших, че е все едно. Употребете го, където искате. Където и да е погребан, все ще свърши добра работа. Той е набит, здрав човек и ще бъде подходящ, където и да приключи.

Имаше много нежна душа, знаете ли. Но в същото време беше смел и як. Беше още млад. Едва навърши двайсет и пет. Нямах време да разбера колко много ме

обичаше той. И ето сега му шия погребален саван — или по-точно циментова торба. Вместо да отиде в крематориум, свърши в ротационна пещ. Но как ще намеря гроба му да му кажа последно сбогом? Нямам никаква представа къде ще бъде погребан, знаете. На изток или запад, далеч или близко — никак не мога да отгатна. Ето защо искам вие да ми пратите отговор. Ако сте работник, ще ми отговорите, нали? А в замяна ще ви дам парчето от работната му дреха — да, същото, в което е увито писмото. Прахът от онзи камък, потта от неговото тяло — всичко е пропило това парче. То е единственото, което остана от работната му дреха, с която беше облечен, когато ме прегръщаше — о, колко здраво ме прегръщаше той!

Моля, направете това за мен! Зная, че ви създавам голямо безпокойство, но бъдете добър да ме уведомите за датата, на която циментът е бил употребен, на какво място е бил употребен и точния адрес... както и вашето име. И обещавайте да бъдете по-внимателен, нали? Довиждане.“

Врявата на децата отново ечеше около Мацудо Йошизо. Той погледна името и адреса в края на писмото и гаврътна оризовата ракия, която си бе налял в чаена чаша.

— Здравата ще се натряскам! — извика той. — И ще изпочупя всичко, което ми попадне.

— Виждам — отвърна жена му. — Значи, можеш да си позволиш да се напиеш, нали? А за децата не мислиш.

Той погледна издутия корем на жена си и си спомни за своето седмо дете.

РИИЧИ ЙОКОМИЦУ

1898–1947 Г.

Принадлежи към школата на неосензуалистите, създадена от писателя с голямо име в модерната японска литература — Ясунари Кавабата.

Като него и Йокомицу е съвършен майстор на психологическия роман. Утвърждава едно свое собствено течение, основаващо се на вярата в чисто естетическите стойности на литературата. В творчеството му могат да се проследят някои европейски влияния, що се отнася до психологическото вглъбяване, наред с будистката загриженост за ада, който човек сам си създава на земята.

РИИЧИ ЙОКОМИЦУ МАШИНА

В началото често се питах дали собственикът на работилницата не е побъркан. Решаваше например, че детето му, тригодишно, не го обичало. Едно дете няма право да не обича баща си, заявяваше той, гневно смръщен. Едва проходило, детето, да речем, паднеше. Това ставаше повод да набие жена си — защо е оставила детето да падне, когато е длъжна да го пази? За нас околните всичко туй беше забавна комедия. Обаче той взимаше нещата толкова навътре, че човек започваше да се пита: дали пък не е побъркан?

Мъж на четирийсет години, а щом детето спреше за миг да плаче, грабваше го и тръгваше с него из стаята! И не само с детето се държеше тъй странно. Имаше нещо незряло във всичките му постъпки. Производството ни беше домашно, ръководната роля по право се падаше на жената и съвсем естествено беше нейните приближени да се облагодетелствуват от това положение. А понеже аз, малко или много, бях протеже на съпруга, на мен се отреждаше винаги онази работа, която никой не искаше да хване. Работата ми беше неприятна, наистина неприятна. Но все пак работа, която трябваше да се свърши, ако не искахме предприятието окончателно да замре. В този смисъл не жената, а аз самият бях център на всичко; но какво ми оставаше, освен да си мълча? Заобикаляха ме хора, които смятаха, че онзи, комуто се дава мръсната работа, не е годен за нищо друго.

Ала тъкмо този негоден човек понякога може да се окаже крайно полезен в някоя работа, която е непосилна за останалите; и от всички многобройни дейности, при които се използват химикали в нашата работилница за металически табелки, на мен бе отредена процедурата с най-силните отрови. Длъжността ми бе толкова отблъскваща, че сякаш беше създадена нарочно за хора, негодни за нищо друго. Още щом я подхванах, усетих как и кожата, и дрехите ми прогиват от разяждащото въздействие на железния хлорид. Изпаренията раздираха гърлото ми; не можех да спя нощем и което е по-лошо, сякаш разсъдъкът ми се размъти и зрението ми взе да отслабва. Как да

хвърлиш свестен човек на такава работа? Господарят ми бе изучил същия занаят на младини, защото и него без съмнение са го смятали негоден за друго.

Аз обаче не възнамерявах да се застоявам тук дотолкова, че накрая да осакатей. Пристигнах в Токио от една корабостроителница в Киушу и във влака случайно се запознах с някаква жена, вдовица, около петдесетте, която нямаше нито деца, нито дом. Смяташе за известно време да остане при свои роднини в Токио, докато отвори пансион или нещо подобно. Подхвърлих шеговито, че когато си намеря работа, ще наема една от нейните стаи. Тя предложи да ме заведе при тия нейни роднини. Те щели да ми дадат някаква работа. Нямах никакви други възможности по онова време, а и нещо благородно в държането ѝ ме караше да ѝ се доверя. Последвах я и се озовах тук.

В началото работата изглеждаше лека. Но постепенно разбрах, че химикалите подяждат моите сили. Днес ще напусна, утре ще напусна — все тъй си казвах. Но след като бях стоял толкова време, реших да почакам поне докато изуча тайните на занаята. Започнаха да ме интересуват опасните химически процедури.

Моят колега, на име Карубе, веднага реши, че съм шпионин, промъкнал се да открадне професионалните тайни. Карубе беше съсед на семейството на жената и понеже това му даваше известни привилегии, той от своя страна и се отплащаше, поставяйки интересите на предприятието над всичко, и се бе превърнал в пословичния предан слуга. Впиваше пламнал поглед в мен всеки път, щом посегнех за някоя отрова от полицата. Когато се застоявах пред тъмната стая, той започваше да вдига шум, за да ми даде да разбера, че е наблизо и бди. Приемах това с насмешка и все пак усърдието му ме караше да се чувствавам неловко. За него филмите бяха най-чиста истина, а пък криминалните филми — огледало на живота и без съмнение аз, който се бях появил изневиделица, представлявах богата храна за въображението му. Той не възнамеряваше да остане завинаги тук. Искаше един ден да открие клон от нашето предприятие и нямаше никакво намерение да ме остави аз да изуча тайната за изработването на червени табелки — откритие на нашия господар, — преди сам той да я е научил.

Лично аз исках единствено да се уча и не смятах да се прехранвам по-нататък от това. Карубе обаче не беше чак толкова

проницателен да го осъзнае, а пък и аз всъщност не бях докрай сигурен, че след като изуча занаята, няма да започна да си вадя хляба от него.

Тъй или инак, съвестта ми щеше да бъде по-спокойна, ако успеех да убедя сам себе си, че ще му е от полза, ако го поразиграя малко. След като стигнах до това решение, съвсем го забравих.

Враждебността му нарастваше и макар да го смятах за глупак, започнах да си мисля, че именно защото изглежда на глупак, в края на краищата той не ще да е чак толкова глупав. Забавно е да си набеден враг, понеже можеш да се подиграваш с противника си, докато трае това положение; и трябваше да мине доста време, за да осъзная, че това забавление разкъсва моята собствена защита. Всеки път, щом само отместех някой стол или хвацах длетото, връз главата ми полетяваше чук или пък месингови листове, отлети за табелки, се стоварваха върху нозете ми. Безобидната смес от лак и етер изведнаж се оказваше хромова киселина. В началото мислех, че не внимавам. Но когато разбрах, че зад всичко това се крие Карубе, стреснах се: не си ли отварям очите, мога ей така да си загина. От тази мисъл ме побиха тръпки. Карубе, макар и глупак, бе по-възрастен от мене и вещь в бъркането на отрови. Той знаеше, че ако сипеш амониев дихромат в нечий чай, резултатът може да мине за самоубийство. Забележих ли нещо да се жълтее в яденето ми, мислех го за хромова киселина и не го докосвах. Скоро обаче реших, че тази предпазливост е смешна. Нека се опита да ме убие, щом го смята за толкова лесно! И тъй, отново го забравих.

Един ден, както си работех, дойде жената да ми каже, че съпругът ѝ ще отива да купува метални листове и че аз трябвало да тръгна с него, за да нося парите. Когато ги носеше сам, той неизбежно ги загубваше. Главната ѝ грижа бе да го държи настрана от всякакви пари. И наистина най-честите ни неприятности произлизаха от този странен негов недостатък. Никой не можеше да разбере как тъй всякога успяваше да си губи парите. Загубени пари не се връщат, колкото да се горещиш и да хокаш, но, от друга страна, човек се ядосва, когато парите, за които се е трепал, изчезват като пяна върху вода. Да беше се случило веднаж или дважд, както и да е; но то ставаше непрестанно. Имаше ли пари господарят, губеше ги. И тъй, неизменно,

нещата в този дом вървяха по-различно, отколкото в повечето други къщи.

Четирийсетгодишен човек, а щом вземе пари, веднага ги загубва — да се чудиш как става това! Жената връзваше кесията около шията му и я спускаше вътре под ризата, но даже когато тя продължаваше да виси там, от парите нямаше и помен. Дали ги изпуцаше, като вадеше нещо друго? Но и така да беше, трябваше да се очаква, че когато измъкна кесията или я прибира, все ще се сети да се озърне и да види не е ли изпуснал нещо. А може пък наистина да внимаваше. Как тогава да повярваш, че толкова често си губи всичките пари? Дали това не беше хитрост на жена му, та да ни бави заплатите?

Така си мислех известно време, но накрая поведението му ме убеди, че жена му говори истината. Казват, че богатите не знаели цената на парите; и в малко по-различен смисъл нашият работодател беше напълно безразличен както към медните пари за обществената баня, така и към големите суми за метални листове. Имало е времена, когато такива хора са минавали за мъдреци и светци; но оня, който живее със светец, трябва да бъде нащрек. Никаква работа в работилницата не можеше да бъде поверена на господаря и дори за нещо, което можеше отлично да свърши сам, трябваше да се отделят още двама души. Не е възможно да се изчисли трудът, пропилян по този човек. Всичко това е така; и все пак работилницата нямаше да е с такава име, ако не беше той. Злословеха по наш адрес, но не заради него. Някои не одобряваха сляпото му подчинение пред жена му, но той беше тъй добродушен, тъй смирен и послушен в оковите си, че, общо взето, всички го обичаха. А още по-мил беше, когато, изплъзнал се за миг от зоркия поглед на жена си, подскачаше наоколо като изпуснато зайче и пръскаше пари по всички посоки.

Затова съм принуден да кажа, че душата на дома не беше нито господарката, нито Карубе, нито аз. Аз бях подчинен, с предаността на един подчинен към своя господар; но аз обичах този човек и това си е! За да разберете какъв беше, представете си едно петгодишно дете, което се е превърнало в четирийсетгодишен мъж. Дори мисълта за подобна личност изглежда смешна. Опитвахме се да се държим надменно към него, но не успяхме. Сравнявайки се с него, ние парадоксално откривахме колко стари и похабени сме. (Това не бяха само мои мисли. Подобни мисли, изглежда, вълнуваха и Карубе. По-

късно осъзнах, че враждебността му към мен е породена от добродушието, което го подтикваше да закриля нашия господар.) Изключителната доброта на господаря не ми даваше сили да напусна работилницата; и тия чукове, които се стоварваха по главата ми, бяха запращани, изглежда, от същото чувство. Добрината понякога взима странен облик.

И така, в този същия ден господарят и аз излязохме за метални листове и по пътя той ми каза, че сутринта бил получил интересно предложение: някой си искал да откупи за петдесет хиляди йени тайната на червеното напластяване. Да я продаде ли, или не? Не знаех какво да отговоря и той продължи: нямало и да се замисли, ако тази процедура можела да се запази завинаги в тайна. Но конкурентите му също не стояли със скръстени ръце. Щом изобщо смятал да продава, сега му било времето.

Може и да беше така, но аз смятах, че нямам право да разисквам съдбата на едно техническо откритие, върху което бе работил толкова дълго. И все пак, ако го оставех да решава сам, щеше да направи каквото жена му му каже, а тя беше от хората, които не виждат подалеч от носа си.

Исках да сторя всичко по силите си за господаря и това желание се превърна в някаква мания за мене. Когато бях в работилницата, имах чувството, че цялата работа и всички материали чакат аз да ги оправям. Започнах да гледам на Карубе като на слуга и което е полошо — преструвките му ме дразнеха. Но скоро чувствата ми взеха друга насока. Отново забелязах, че очите на Карубе следят и най-малкото ми движение. Докато работех, погледът му не се отделяше от мен. Очевидно жената му беше доверила за последните опити и открития на мъжа си за червеното наслявяване. Но дали му беше наредила да ме следи, не бях сигурен. Започнах да подозирам, че Карубе и жената възнамеряват да откраднат някой ден тайните и реших, че няма да е зле аз да започна да следя пък тях. От друга страна, беше ми напълно ясно, че и те двамата хранят същите съмнения към мен. Когато ставах обект на подозрителните им погледи, чувствувах се, признавам, твърде неловко; но се развеселявах, като си помислех, че и аз им отвърщах със същото.

По това време господарят ми разправи за новите си търсения: дълго дирил начин да матира метал без помощта на железен хлорид.

Досега не бил изнамерил нищо задоволително. Попита ме дали в свободното си време не бих му помагал. Колкото и да беше добродушен, смятах, че той няма право да разгласява един такъв важен въпрос. Все пак поласках се, че ми се доверява. Не се и замислих, че губещ е оня, комуто се доверяват, и че господарят по този начин постоянно обезвредяваше всички ни. Тази негова безгранична вдетиненост беше непристорена; и тя му придаваше сила. Поблагодарих му от сърце и му заявих, че ще направя всичко, за да му помогна.

Казах си, че бих се зарадвал, ако някога в живота ми някой ми поблагодари и на мен от сърце. Но тъй като господарят не хранеше никакви дребнави помисли „да измами или да бъде измамен“, оставаше ми само да се преклоня още по-ниско пред него. Бях впримчен като хипнотизиран. Открих, че чудесата не идват свише; те са по-скоро плод на нечие собствено несъвършенство. За мен, както и за Карубе, той стоеше на първо място. Започнах да изпитвам ненавист към жената, която го командуваше, ненавист към всичко, което правеше тя. Аз не само се питах с какво право такава една жена може да обсеби мъж като него, ами понякога дори кроях как да го отърва от нея. Причините, които караха Карубе да се нахвърля върху ми, ми станаха ясни като бял ден. Гледайки Карубе, виждах себе си, и това откритие ме стъписваше.

Един ден господарят ме повика в тъмната стая. Държеше парче месинг, покрито с анилин над спиртната лампа, и започна да ми обяснява. При оцветяването на една плочка трябва много внимателно да се наблюдават промените, причинени от топлината. Месинговата плочка сега е лилава, но скоро ще стане тъмнокафява, а когато постепенно почернее, в следващата обработка вече ще реагира на железния хлорид. Оцветителната процедура, каза той, се състои в това да съумееш да уловиш междинния стадий на дадено превръщане. Тогава господарят ми нареди да извърша опита с обгаряне, с колкото може повече химикали. Бях изумен от органичните съотношения между смеси и елементи и с нарастването на интереса ми започнах да откривам фини органични взаимовръзки в неорганичните вещества. Откритието, че в най-мъничките неща действа един закон, една машина, предизвика у мен началото на религиозно пробуждане.

Когато Карубе забеляза, че имам свободен достъп до тъмната стая (дотогава никой не бе допушан там), поведението му се промени. Без съмнение си мислеше, че напразно се е старал да ме следи, след като онова, което не е било позволено нему — на него, който мисли единствено за благото на господаря, — сега се позволяваше на мен, новодошлия. Не само това — той смяташе, че ако не внимава, може изцяло да падне в ръцете ми. Съзнавах, че трябва да бъда по-предпазлив, но всъщност какво представляваше тоя Карубе, та да се съобразявам непрестанно с него? Не изпитвах никакво съчувствие, а само студен и безпристрастен интерес към онова, което би могъл да предприеме този глупак, и продължавах да го търпя с надменно безразличие.

Той беше вбесен. Като потърсих веднъж бургията, с която работеше, тя бе изчезнала. Не работеше ли с нея до преди минутка, запитах го. Изчезналото си било изчезнало, все едно дали я бил използвал, или не, отвърна ми, да съм си я търсел, докато я намеря. Това беше така; но колкото и да я търсех, не я намерих. Тогава случайно погледнах към джоба му и я видях вътре. Мълчаливо посегнах към нея. Какво, по дяволите, съм си представлявал, че да бъркам в чужди джобове без разрешение, викна ми. „Джобът е чужд, така е! — отвърнах. — Но когато сме тук, в работилницата, джобовете ни са общи“ Щом тъй съм мислел, каза, значи, и аз съм бил от ония, дето дебнат наоколо да крадат чужди тайни.

— Кога съм откраднал нещо? Ако да помагаш на господаря в работата, означава да крадеш, тогава и ти крадеш — сопнах се аз.

Той замълча за миг. Сетне с треперещи устни запелтечи:

— Махай се! Махай се отгук!

— Добре де, ще се махна. Само че съм длъжен заради господаря да остана, докато напреднем с опитите.

— Тогава аз ще се махна.

Опитах се да го успокоя.

— Само ще създадеш неприятности. Почакай малко и аз сам ще се махна.

Но той упорствуваше, че щял да напусне.

— Добре де. Тръгвай. Аз ще поема работата и на двама ни.

При тези думи той грабна калциевия прах, който стоеше до лакътя му, и ми го пръсна в лицето.

Знаех, че не съм прав, обаче ми беше интересно да се заяждам. Разбрах ясно нервността му, бликащата раздразненост на доброто му сърце. Готов бях с удоволствие да се поддам на играта, но в същото време знаех, че така не бива; затова се опитах да го успокоя. Не трябваше да го подценявам. Но не бях достатъчно мъдър, за да се въздържа при всяка нова проява на гняв. Колкото по-дребен е един човек, толкова повече обича да ядосва другите. Нарастващата раздразнителност на Карубе само ми показваше какъв дребосък съм аз. Накрая вече не знаех какво да правя нито със себе си, нито с Карубе. Никога досега не бях загубвал дотолкова контрол над себе си. Правилно казват: дребен човек, дребна душа. Честно си признах, че и с мен е така.

След малко влязох в тъмната стая и за да утая едно бисмутово багрило, започнах да нагривам калиев хромат в епруветка. Това също беше глупава постъпка. Фактът, че аз имах свободен достъп до тъмната стая, бе вече възбудил завистта на Карубе и ето ме, че пак влизах там. Той, разбира се, избухна. Втурна се през вратата, издърпа ме за яката навън и ме хвърли на пода. Не се съпротивявах; всъщност дори сам се тръшнах на пода. Насилието е единственото средство за такива като мен. Надникна в тъмната стая да види дали калиевият хромат не се е разлял, влезе вътре и бързо обиколи помещението. Тогава се върна и застана над мен със зъл поглед — очевидно обиколката из стаята не го беше укротила. Изглежда, се чудеше какво да предприеме; като нищо можеше да ме ритне, ако мръднеш. В няколко напрегнати мига се питах какво точно ми е положението; но скоро започнах да се чувствавам като насън. Реших да го оставя да се набеснее и когато сметнах, че гневът му е стигнал върхната си точка, съвзех се. Огледах се да видя какви поражения е направил. Най-лошо беше състоянието на лицето ми. Калцият се беше набил в устата и ушите ми. Все още се двоумях да стана ли, или не, загледах се в блестящата купчина алуминиеви изрезки до носа ми и с изненада видях колко много работа съм свършил за три дни.

— Стига с тези глупости, хайде да си гледаме работата — казах.
— Трябва да се боядисва алуминият.

Но Карубе нямаше намерение да работи.

— Я вместо това да ти боядисам лицето!

И като зарови главата ми в изрезките, взе да я трие напред-назад, сякаш металът беше четка. Усещах как лицето ми се раздира в тази купчина от малки табелки за врати и си помислих, че жестокостта е страшно нещо. Ръбовете на алуминия се набиваха в гънките и отворите на лицето ми. А най-лошото беше, че полузасъхналият лак се налепваше по кожата ми. Скоро лицето ми щеше да отеche. Сметнах, че съм получил каквото ми се полага и пак се запътих към тъмната стая. Но той ми хвана ръката, изви я зад гърба ми и натисна лицето ми о прозореца, явно за да го нареже на стъклото.

Бях сигурен, че насилието няма да трае дълго. Но всъщност то нямаше край. Макар голяма част от вината без съмнение да беше моя, чувството ми на разкаяние започна да избледнява. Лицето ми, по което си въобразявах, че са изписани боязън и примирение, продължаваше да отича все по-болезнено и извикваше у него нова ярост. Знаех, че Карубе вече не изпитва наслада от гнева си, но не можеше да го възпре.

И когато ме помъкна към една вана, пълна с най-отровна киселина, аз му казах:

— Твоя работа си е, разбира се, изтезавай ме, щом искаш, но опитите, върху които работех в тъмната стая, са опити, които никой друг не е правил досега. Ако излязат сполучливи, ползата от тях ще е неизмерима. Не ме оставяш да работя, а сега разля и сместа, над която загубих толкова време. Хайде, почисти я!

— Защо тогава не ме пуснеш да работя с тебе?

Как да му обясня, че това не зависеше от мен, че човек като него, който не може дори да разчита химическите формули, повече ще пречи, отколкото ще помага. Може би постъпих малко жестоко, но аз го вкарах в тъмната стая, показах му ситно изписаните формули и му ги обясних.

— Ако мислиш, че ще ти е интересно, хайде — смесвай и размесвай според тези знаци. Хайде, започвай де! Можеш да го вършиш всеки ден вместо мене, от сутрин до вечер, ако щеш!

За пръв път взимах връх над него.

След този бой животът ми за известно време стана по-лек. А после изведнъж Карубе и аз затънахме в работа. Пристигна поръчка от една градска служба да изработим табелки за цял един град — петдесет хиляди табелки за десет дни. Жената бе много доволна, но

ние си знаехме, че това означава денонощна работа. Господарят на един работник от някаква друга работилница за табелки. Отначало бях затрупан от огромния обем на работата; но скоро започнах да откривам нещо странно в държането на новия човек Яшики. Въпреки че сръчността и острият му поглед подсказваха у него майстора, аз подозирах, че може би е изпратен да открадне тайните ни. Но ако споделях моите съмнения, не се знаеше какво може да му стори Карубе и аз реших засега да си мълча и само да наблюдавам. Забелязах, че вниманието на Яшики бе винаги насочено към начина, по който Карубе разклащаше своята вана. Работата на Карубе бе вторият по важност процес на нашата работилница, нещо, което другите не можеха да постигнат. Яшики поставяше месингови листове в разтвор от сода каустик, за да измива лака и лепилото, а Карубе ги обработваше с разяждащ железен хлорид. Затова съвсем естествено беше Яшики да се интересува. И все пак, колкото и да го оправдавах, самият факт, че интересът му беше оправдан, ме караше още повече да се съмнявам.

Карубе обаче, все по-самодоволен от това, че има публика, беше ненадминат, като клатеше ваната си с железен хлорид. Щом се съмняваше в мен, той би трябвало да се съмнява още повече в Яшики. Но ставаше тъкмо обратното: обясняваше техниката за разклащане на ваната с такива сложни думи, че се чудех откъде ги е научил. „Трябва да поставяш надписаната страна отдолу и да оставиш тежестта на метала да върши останалото. Ненадписаните повърхности се почистват по-бързо — хайде сега Яшики да опита.“ Отначало се дразнех, като слушах думите му, но после реших да не обръщам внимание. Всеки може да разкрива тайните си на когото си ще. Няма да дебна повече Яшики.

Главната полза от тази случка беше откритието, че една тайна се издава заради суетата на притежателя ѝ. Но не само тщеславието караше Карубе да показва всичко. Без съмнение Яшики беше опитен изкусител. Въпреки че очите му излъчваха острога, те добиваха странно очарование, когато се смекчаваха, и тогава стопяваха всяка бдителност. Същото това очарование ме докосваше всеки път, когато той заговореше, но аз бях толкова зает с всичката тази работа, че не му обръщах внимание: от ранно утро започвах да лакирам горещия месинг и да го изсушавам, да излагам на слънце покрития с амониев

дихромат метал, да прибавям анилин, а сетне да тичам от горелката до полирмашината и оттам — до резачката. Не оставаше време Яшики да ме очарова.

На петата нощ след идването му аз се събудих и видях Яшики, който беше на нощна смяна, да излиза от тъмната стая и да влиза в стаята на жената. Докато се чудех какво го носи там по такъв час, за нещастие съм заспал отново. Сутринта първата ми мисъл беше за Яшики. Лошото бе, че не бях много сигурен дали наистина съм го видял, или съм сънувал. Много бях преуморен и подозирах, че просто съм сънувал. Да си представя за какво е ходил в тъмната стая, можех, но не можех да си обясня влизането му в другата стая. Не вярвах да има някаква тайна връзка между жената и Яшики, затова най-лесно ми беше да реша, че е било сън.

Около пладне господарят започна да се смее и да пита жена си дали през нощта не се е случило нещо необикновено.

— Може да спя тежко — отвърна тя кротко, — но зная кой е взел парите. Ако си искал да ги крадеш, можеше да го направиш по-хитро.

Той продължаваше да се смее доволно.

Дали пък съм видял господаря, а не Яшики да влиза в нейната стая? Все пак странно, рекох си, да се промъква по този начин в стаята на собствената си жена, въпреки че е постоянно без пари.

— Вас ли видях да излизате от тъмната стая? — запитах го.

— Тъмната стая ли? Нищо не знам за тъмната стая.

Съвсем се обърках. А може би наистина Яшики е бил в тъмната стая? По-вероятно изглеждаше крадецът в стаята на жената да не е бил Яшики, а съпругът; и все пак ми се струваше, че излизането на Яшики от тъмната стая не беше само сън. Подозренията, приспани за кратко време, отново се появиха. Разбрах, че да се съмняваш тайно, е все едно да се съмняваш в самия себе си. По-добре да питам Яшики открито. Но ако е бил наистина той, запитването ми ще го предупреди, а от това нямаше нищо да спечеля.

Ала работата беше толкова важна, че не ми се искаше да оставя нещата така. Тайната формула за смесването на бисмута и циркониевия силикат, над която положих толкова усилия, и формулата на червената аморфна селенова боя, която беше специалитет на господаря, се пазеха в тъмната стая. Разкриването им щеше да бъде голям удар за нашата работилница, а пък разкриването на моята тайна

щеше да ми отнеме цялата радост на живота. Щом Яшики се опитваше да открадне формулата, защо пък аз да не я крия. Започнах да го подозирам все повече. Спомних си как Карубе ме беше подозирал мен; сега беше мой ред да подозирам Яшики и се питах дали не доставям на Яшики същото продължително удоволствие, което изпитвах, когато се подигравах с Карубе. Но като премислих, реших, че ще ми е от полза, ако се оставя сега мен да ме правят на глупак. Насочих всичкото си внимание към Яшики.

Вероятно усетил как очите ми го изгарят, Яшики започна упорито да отбягва погледа ми. Боях се, че ако много го притесня, може да избяга. Трябваше да бъда по-предпазлив. Обаче очите са странно нещо. Когато се срещнат два погледа с еднакви помисли, всеки от тях прониква до най-скритите намерения на другия.

Стоя пред шлайфмашината, говоря това-онова, а погледът ми го пита: „Открадна ли вече формулата?“

„Още не, не още“ — сякаш ми отговарят пламтящите му очи.

„Е, побързай тогава.“

„Много трудно е, особено сега, когато и ти знаеш какво целя.“

„Моята формула е пълна с грешки. Нямах голяма полза да я крадеш сега.“

„Аз ще я оправя.“

Така протичаха въображаемите ни разговори по време на съвместната ни работа; и постепенно започвах да ставам по-дружелюбен с него, отколкото с всеки друг в работилницата. Обаянието на Яшики, което бе разчувствувало Карубе и го накара да разкрие всичките си тайни, сега завладяваше и мен. Когато четяхме вестника заедно, мненията ни съвпадаха по всички въпроси, които и двамата ни интересуваха, особено по техническите. Започвах да чета по-бързо, когато той забързваше, и по-бавно, когато той забавяше. Възгледите ни за политиката и изграждането на обществото също си съвпадаха. Единственото, за което спорехме, беше има ли право човек да краде чужди изобретения. Той имаше собствени схващания и смяташе, че в това нямало нищо лошо, ако то допринесе за напредъка на цивилизацията. При това положение човекът, който се опитва да краде, е по-добър от оня, който не върши това. Съпоставяйки неговата шпионска дейност с моите усилия да пазя откритията, реших, че той прави повече за този свят, отколкото аз. Така мислех — така ме накара

да мисля Яшики. Той настъпваше все повече и повече; но аз исках да укрива от него поне тайната за аморфната селенова боя. Така, въпреки че станах най-близкият му приятел, най-много му пречех.

Казах му как Карубе ме смяташе за шпионин, когато дойдох да работя тука, и как за малко не ме уби. Карубе не бил постъпил така с него, засмя се Яшики, защото аз съм му послужил за урок.

— Значи, затова ти не се подвоуми да заподозреш и мен — прибави той дяволито.

— Ако още в началото си знаел, че те подозирам, значи, си дошъл подготвен да бъдеш подозирани.

— Точно така — отвърна той.

Това звучеше като признание, че е дошъл да открадне нашите тайни. Бях изумен от откровеността, с която го каза. Вероятно бе проникнал в мислите ми и беше сигурен, че учудването ми ще ме накара да го уважавам. Изгледах го разгневено.

Но изражението на Яшики вече се беше променило. Някак надменно той продължи:

— Когато започнеш да работиш в такава работилница, обикновено караш другите да мислят, че искаш да се домогнеш до нещо. Но какво може да направи такъв като мене? Не — не започвам сега да се оправдавам. Да речем, че ние само работим и работим. Най-лошото е — и той се засмя — да си имаш един като тебе да те следи, като че ли непременно ще направиш нещо лошо, когато това не е вярно.

Докоснал ме бе на слабото място. Изпитвах определени симпатии към този човек. И аз бях търпял подобно отношение, както и той сега.

— Работата трябва да не ти е много приятна, щом говориш такива неща — казах аз.

Яшики изправи рамене, хвърли ми един поглед и отмина въпроса ми, като се засмя.

Реших да го оставя да действа както си ще. Човек с неговите способности без съмнение би разбрал всичко само с едно завъртане из тъмната стая, а след като веднаж си го допуснал да гледа, не ти остава нищо друго, ако, разбира се, не го убиеш, освен да понасяш последиците. А може би трябва да си благодарен, че си срещнал такъв забележителен човек на такова невзрачно място.

Отидох даже по-далеч: започнах да си мисля, че няма да е лошо, ако с течение на времето той успее да използва господаря и да открадне нашите тайни.

Един ден му казах:

— Не смятам да остана тук за дълго. Не знаеш ли някое добро място?

— И аз исках да те питам за същото. Ако и по това си приличаме, с какво право ти ме наставляваш?

— Разбрах за какво намекваш. Не ме разбирай криво. Нямам намерение да те наставлявам, нито да те следя. Аз просто те уважавам и бих искал да стана твой ученик.

— Ученик ли? — изсмя се той кисело. Изведнаж отново стана сериозен. — Върви и разгледай фабриката за железен хлорид, да видиш как са унищожени дърветата и тревата наоколо поне за още сто години, и след това ела да си говорим пак.

Не разбрах какво означава „след това“, ала ми се стори, че долових една от причините, поради която ме смяташе за глупак. Но докога ще ме прави на глупак? Май че това нямаше да има край. Постепенно ми стана безразлично и веднага реших да опитам сега пък аз да го правя на глупак. Но бях се вече привързал към него и опитът ми излезе несполучлив — дори смешен. Тези силни хора те подлагат на сурови изпитания!

Един ден, когато почти завършвахме голямата поръчка, Карубе повали по лице Яшики под резачката.

— Признай си, признай си! — викаше той.

Очевидно беше хванал Яшики да се промъква в тъмната стая.

Когато влязох в работилницата, Карубе беше възседнал гърба на Яшики и го налагаше по главата. Е, най-после и това се случи, помислих си. Но нямах никакво желание да се притека на помощ на Яшики. Всъщност бях изменник, но ми беше любопитно да видя как човекът, когото уважавах, ще понесе насилието. Най-хладнокръвно наблюдавах стърченото лице на Яшики. Половината му глава беше оплескана с някакъв лак, който течеше по пода, и при всеки негов опит да стане коляното на Карубе го удряше в гърба и го просваше отново по лице. Крачолите му се бяха запретнали нагоре и със здравите си оголени крака той риеше безпомощно по пода. Тази твърде буйна съпротива ми изглеждаше напълно безсмислена, но отвращението

беше по-силно от презрението, сякаш лицето на многоуважаемия ми приятел, погрозняло от болка, разкриваше грозната му душа. Бях поразен не толкова от жестокостта, колкото от факта, че Карубе е в състояние да накара човек да приеме такова грозно изражение.

Карубе обаче нямаше никакво отношение към израженията били те грозни, или не. Той сграбчи шията на Яшики с две ръце и взе да блъска главата му о пода. Започнах да се питам дали безучастието ми към страданието е чак дотам правилно, но чувствавах, че ако направех и най-малкия опит да помогна на единия или на другия, щях да предизвикам нови изстъпления. Започнах да се питам също дали Яшики, който не си признаваше въпреки болката, изписана по грозното му, разкривено лице, наистина е откраднал нещо от тъмната стая и се заех да разчета тайната му по гънките на разстроеното му лице. От време на време той поглеждаше към мене. За да му вдъхна сили, всеки път, когато погледите ни се срещаха, аз му се усмихвах презрително. Той направи отчаян опит да преметне Карубе. Беше обаче безпомощен и нов дъжд от удари се посипа върху му.

Предизвикван от всяка моя усмивка, Яшики показваше истинския си лик. Колкото повече се опитваше да се съпротивява, толкова повече се разкриваше. Въпреки че се опитвах все още да му се присмивам, започвах да изпитвам нещо повече от ненавист, докато постепенно загубих сили изобщо да се усмихвам. Яшики използваше най-неподходящите моменти да се съпротивява. Беше един най-обикновен човек като всички ни.

— Хайде, стига си го бил — казах на Карубе. — Не може ли с думи да се разберете?

— Ставай! — Карубе ритна жертвата си и посипа метални изрезки върху главата му, както на времето бе заровил моята глава в тях.

Яшики се измъкна и застана с гръб към стената. Побърза да обясни, че бил влязъл в тъмната стая, за да търси амоняк. Няколко как да изтрие клея от металните листи само със сода каустик.

— Като ти е трябвал амоняк, не можеше ли да поискаш? — каза Карубе и пак го удари. — Всеки е длъжен да знае, че в една работилница за табелки няма по-свещено място от тъмната стая.

Знаех, че обяснението на Яшики е пълна безсмислица, но юмруците на Карубе бяха много тежки.

— Спри най-после да го биеш! — викнах аз.

Сега Карубе се извърна към мен.

— Вие двамата заговорничите, нали?

„Ако помислиш малко, сам ще си отговориш“ — тъкмо щях да му кажа аз, но мина ми през ума, че нашите действия не само приличаха на заговор, ами си бяха чисто съзаклятничество. Нали аз допуснах най-съзнателно Яшики до тъмната стая, а освен това и аз самият не бях далеч от мисълта да открадна тайните на господаря. Всъщност това си беше заговор.

Тъй като съвестта ми не беше чиста, заех самонадеяна поза.

— Заговор или не, ти достатъчно го би.

Още не бях доизрекъл това и Карубе ме удари в челюстта.

— Предполагам, че ти си го пуснал в тъмната стая.

Не обърнах внимание на ударите, защото исках да покажа на Яшики, който вече беше набит, как сега аз ще изям боя, понеже поемам неговата вина върху себе си. Въодушевях се. „Гледай мене сега!“ — исках да изкреция. Обаче изпитвах странното чувство, че сега Карубе и аз изглеждаме като заговорници. Яшики щеше да си помисли, че позволявам безропотно да бъда бит само защото ние предварително сме се уговорили за това. Погледнах към него — започнал бе да се оживява, като разбра, че сме вече двама.

— Удряй! — извика той и замахна по тила на Карубе.

Не бях особено озлобен, но поради болката изпитах известно удоволствие да отвърна на удара. Ударих Карубе няколко пъти по лицето. Нападнат отпред и отзад, Карубе се обърна към Яшики. Започнах да го бия отзад, а Яшики, все още залитайки, се възползува от възможността да го повали и да седне отгоре му. Изумен бях как изведнаж се оживи Яшики. Без съмнение той си мислеше, че аз ще му помагам в нападението, ядосан, че са ме били без причина.

Но аз не се нуждаех повече от възмездие. Стоях спокоен и наблюдавах. Без усилие Карубе преобърна Яшики и започна да го налага още по-силно от преди. Отново Яшики изпадна в безпомощност. След като би Яшики известно време, Карубе внезапно стана и се упъти към мене, вероятно защото предполагаше, че ще го нападна в тил. Предварително знаех, че ще загубя в единоборство с Карубе. Запазих спокойствие и зачаках Яшики да ми помогне. Но Яшики започна да удря не Карубе, а мене. Неспособен да се справя

дори с един противник, какво можех да сторя срещу двама? Лежах и се оставях да ме бият.

Толкова ли бях виновен? Докато лежах свит на две, скрил глава в ръцете си, чудех се какво ли съм направил, че сега и двамата ме бият. Без съмнение поведението ми беше странно, но не се ли бяха държали и другите двама доста странно? Най-малко Яшики имаше повод да ме бие. Наистина не му помогнах в нападението срещу Карубе, но трябваше да е много глупав, за да очаква това от мен.

Във всеки случай единствен Яшики не беше нападан от останалите двама. Този, който най-много заслужаваше боя, хитро се беше измъкнал.

Ала когато реших, че трябва да му се отплатя за болките, които ми причини, всички бяхме съвсем изтощени. Причина за целия този безсмислен побой очевидно беше не толкова отиването на Яшики в тъмната стая, колкото преумората от изработването на петдесет хиляди табелки за тъй кратко време. Изпаренията на железния хлорид бяха изтощили нервите и повредили разума ни и инстинктите ни бликаха из всяка пора. Ако човек реши да се ядосва от всеки малък инцидент в една работилница за табелки, не би му се видял краят.

И все пак Яшики ме беше бил, а това нямаше да му го простя. Какво пък си въобразяваше? При първия удобен случай щях да го накарам да се засрами от постъпката си.

Когато стълкновението спря — макар мъчно да можеше да се каже как точно е завършило, — Яшики се обърна към мене:

— Не беше честно да те бия, но трябваше да сложа край на тази работа. Кой знае колко още щеше да ме налага Карубе. Извинявай.

Така беше, трябваше да го призная. Ако мен, най-малко виновния, не бяха ме били и двамата, боят щеше да продължи безконечно. Усмихнах се кисело. Значи, бях подпомогнал Яшики в кражбата му. А пък аз смятах да го засрамвам. Този човек беше удивително способен заговорник.

С известно огорчение му казах:

— Щом си толкоз умен, че да ме използваш, сигурен съм, че си бил достатъчно умен да разбереш и тайните от тъмната стая.

— След като дори и ти мислиш така, няма нищо чудно, че Карубе се нахвърли върху ми. — Засмя се с обичайната си усмивка. — Не го ли насъска ти срещу мен?

Нямаше какво да му обяснявам, щом си мислеше, че аз съм предизвикал спречкването. Вероятно ме беше удрял, защото е подозирал, че съм в съюз с Карубе. Все по-трудно разбирах какво си мислят тези двамата за мен.

Все пак в дъното на тази неизвестност едно ми беше ясно: Карубе и Яшики, всеки за себе си, ме подозираха. Но колкото и ясно да беше това за мен, как да разбере дали наистина е толкова ясно? Във всеки случай някаква невидима машина измерваше непрестанно всички ни, знаеше всичко, което става, и ни тласкаше насам-натам според резултатите от тези измервания.

Дори докато подхранвахме подозренията си по този начин, ние с нетърпение очаквахме идното утро, за да завършим работата и да си починем. Забравяйки изтощението и враждебността си в мисли за предстоящата заплата, завършихме тоя ден — а следният ни нанесе нов удар.

На връщане към дома господарят загуби всичките пари, които беше получил срещу тези петдесет хиляди табелки. Десетдневен непосилен труд без истински сън в нито една нощ — всичко отиде на вятъра.

Сестрата, която в началото ме доведе тук, беше отишла с брат си, предвиждайки, че той може да изпусне парите — и точно това беше станало. Той казал, че иска за първи път от толкова време да държи парите, които спечелихме — всичките пари. Съвсем естествено тя му ги дала за няколко минути. И в тези няколко минути порокът му влязъл в действие — също като безупречна машина.

Въпреки че съобщихме в полицията, никой от нас естествено не очакваше да види отново парите и ние просто седяхме и се гледахме един друг. Нямаше никаква надежда да ни платят и умората внезапно ни връхлетя. Известно време лежахме неподвижно в работилницата. Изведнаж, като строши някакви дъски, които му бяха подръка, и запрати треските, Карубе се нахвърли върху мен:

— Какво се смееш?

И през ум не ми минаваше да се смея, но щом като казваше, може пък и да съм се смял. Сигурно защото господарят беше тъй смешен — резултат от дългогодишния контакт с изпаренията на железния хлорид. Разбрах отново, че няма нищо по-страшно от душевното разстройство. Каква беше тази удивителна система, чиито

действия правеха недостатъците на един човек привлекателни за околните и ги караха да забравят страха, че ще заприличат на него?

Не отговорих. Нямах полза да обяснявам.

Тогава Карубе отмести разгневения си поглед.

— Хайде да пием! — каза той и плесна с ръце.

Беше проговорил в един момент, когато някой от нас трябваше да се обади. Изведнаж на всички ни се допи. При такива случаи на младите хора не им остава нищо друго, освен да пият. Дори Яшики не би могъл да подозира, че този алкохол ще му струва живота.

Тази вечер седяхме в работилницата и пихме до след полунощ. Когато се събудих, видях, че Яшики е изпил вместо вода остатъците от амониевия дихромат — пил беше от каната и беше умрял. Дори и сега, за разлика от хората, които го бяха пратили в нашата работилница, не смятам, че Карубе е убил Яшики. Въпреки че през деня аз бях работил с амониевия дихромат, Карубе, а не аз предложи да пием. И беше естествено, че подозренията падаха повече върху него. Но не изглеждаше вероятно Карубе да е замислил пъкления план да го напие и убие, понеже ние се сетихме да пием чак късно вечерта. И все пак Карубе беше заподозрян вероятно заради заплашителното си държане, което го характеризираше като човек, склонен към насилие.

Не мога да твърдя със сигурност, че Карубе не е убил Яшики. Мога само да предполагам от оскъдните си знания, че не той го е сторил. Защото и той, подобно на мен, си е казвал, виждайки Яшики да влиза в тъмната стая, че единствено смъртта може да попречи на Яшики да открадне тайните ни. Бях си мислил, че за да го убия, ще трябва да го напия и да му дам амониев дихромат, а същите мисли трябва да са се въртели в главата и на Карубе. Все пак не само Яшики и аз бяхме пияни. Карубе също се бе напил. Затова не е много вероятно Карубе да е дал отровата на Яшики. Но щом опасността от загубата на тайните, която тревожеше Карубе през последните дни, е могла да изплува в пияната му глава и да го накара да даде на Яшики амониев дихромат, тогава по същата логика убиецът бих могъл да бъда и аз.

Наистина как да се закълна, че не аз съм го убил? Не се ли боях от него повече, отколкото Карубе? През цялото това време не бях ли аз, който го дебнех дали влиза в тъмната стая? Нали аз тях дълбоко възмущение при мисълта, че той може да открадне формулата на сместа на бисмута и циркониевия силикат, над която работех?

Изглежда, че аз съм го убил. Аз най-добре знаех къде се намира амониевият дихромат. Спомням си как, преди съвсем да се опия, продължавах да си мисля за Яшики и за това какво ли ще прави той, когато си отиде утре. И като си отиде, нямаше ли аз да загубя повече, отколкото Карубе? А дали и моят разум не е увреден от железния хлорид, както на господаря?

Вече сам не се разбирам. Чувствувам само страшната угроза от една приближаваща машина, насочена към мене. Някой трябва да ме съди. Знаем ли какво съм сторил?

МАСУДЖИ ИБУСЕ

Р.1898 Г.

Този автор с изтънчен вкус и специфична ирония — остра, но не огорчаваща — започва своята кариера като поет и това определя силата на словото му и пестеливостта, с която по-късно пише и прозата си.

Ибусе е известен със своите исторически романи и реалистични разкази за съвременния живот. „Автобусът“ представлява алегорична политическа сатира, в която авторът изобразява японските военни като шофьора на автобуса, пасажерите са негодуващото, но подчиняващо се цивилно население, а разстоянието от четири мили — четиригодишната война.

МАСУДЖИ ИБУСЕ АВТОБУСЪТ

При едно мое скорошно пътуване в провинцията пак ми се наложи да взема автобуса от линията Бинан. Известно време не бях използвал този автобус — всъщност от времето на войната. Обаче много добре си го спомнях.

През войната всички провинциални автобуси бяха доста раздрънкани, но автобусът по линията Бинан беше единствен по рода си. Едва ли някога изминаваше един курс без цяла серия аварии: започваше със спукване на гума, после моторът се разваляше, а когато най-сетне биваше поправен, повреждаше се предавателната кутия. Почти всички прозорци бяха счупени; някои от отворите бяха закрити с целофанова хартия, други — с дъски.

Сега, пет години след войната, автобусът все още се движеше с дървени въглища, при все че каросерията беше боядисана и повечето прозорци бяха поправени. Шофьорът беше млад човек, когото познавах още от времето на войната, когато беше кондуктор на автобуса. Очевидно той беше разменил службата си с мустакатия човек, който по-рано седеше на шофьорското място. Чудя се каква ли причина е предизвикала тази смяна.

— Не са ли си разменили длъжностите шофьорът и кондукторът? — попитах седящата до мен жена. — Положителен съм, че този кондуктор по-рано беше шофьор. Да не е станала катастрофа или нещо друго, та да му е забранено вече да кара колата?

— Не — намеси се съпругът на жената, — той си спечели лошо име през годините на войната и беше понижен в службата. Знаете, беше прекалено груб към пътниците. Веднага след войната хората започнаха да изпращат оплаквания за поведението му, като предлагаха да бъде махнат. Е, ние слизаме тук.

Двойката ми кимна и слезе от автобуса. Един възрастен мъж, в селска рубашка, който следеше разговора, седна до мен на мястото на жената.

— Всичко това е добре — каза той със самото си сядане, — но помнете ми думата, че кондукторът скоро пак ще бъде там, където си беше по-рано. Разбира се, той беше станал толкова нетърпим след войната, че не можеха да не го изгонят; намалиха му заплатата и го направиха кондуктор. Но в днешно време отстранените пак си възвръщат благоволенията. Сега се издигат хора като него. — Възрастният мъж кимна с глава и измърмори, като че ли на себе си: — Да, натам вървят работите в днешно време.

Взрях се в кондуктора. Колко добре си спомнях тези малки мустаци! Сега той стоеше в дъното на автобуса и гледаше през прозореца. Прекосихме едно мостче над малка пресъхнала рекичка. Отвъд оризовите ниви се виждаха голи планински склонове. Когато минавахме край светилището на Шинто, издигнато край пътя, кондукторът свали фуражката си и избърса потта от челото си. Докато се бършеше, той леко наклони глава и аз си помислих дали това не беше израз на уважение към светилището. Такъв вид почит беше станала необичайна за известно време след войната, но напоследък беше почнала пак да се прилага. Жестът на кондуктора беше двусмислен.

Спомените ми за този човек съвсем не бяха благоприятни за него. По време на дългата си служба като шофьор на линията Бинан той никога не беше изпускарал възможността да тормози младия човек, който тогава беше кондуктор. Оскърбленията му бяха обикновено насочени уж към провиненията на пътниците, а от тях най-любимата му тема бяха раниците.

— Никакви раници в автобуса! — изреваваше той на кондуктора. — Бъди любезен да кажеш на пътника да разкара раницата си. Много добре знаеш, че раници не се допускат вътре. Абе какво чакаш? Хайде, сваляй го!

Наистина съществуваше такава разпоредба, че всяко парче багаж, включително раниците, трябваше да се предаде на багаж, да се таксува и да се качи на покрива на автобуса. Понякога полицията спираше автобуса на някой кръстопът и проверяваше багажа за „черна борса“, като например ориз или дърва за отопление, откриването на които водеше до конфискуване на стоката и налагане на глоба. Поради тези обстоятелства ние предпочитахме да държим багажа при себе си и да го набутваме под седалките, но такива опити почти неизбежно се

осуetyаваха от мустакатия шофьор. Той, от друга страна, без никакво угризение на съвестта пренасяше големи количества моркови, грах и други контрабандни стоки в инструменталното сандъче под седалката си.

Аз и останалите пътници не само гледахме на шофьора като на дързък грубиян, но и го презирахме за неспособността му да кара автобуса. Постоянните закъснения и аварии не го смуцаваха ни най-малко. Щом моторът откажеше да работи, той обявяваше гръмогласно:

— Всички пътници вълн! Започвай да буташ!

След като бутяхме петдесет-шестдесет метра, обикновено моторът се запалваше и той ни изкомандуваше да се качваме.

Към края на войната обаче тези периодически аварии станаха много сериозни и последния път, когато се качих на автобуса (малко преди унищожението на Хирошима), помагах в бутането на автобуса не по-малко от четири мили. Бях ходил на риболов на една планинска рекичка, прекарах нощта в една странноприемница и рано на следващата сутрин отидох на автобусната спирка на моста Отаки. Тук вече чакаха около четиридесет души. Времето за тръгване дойде, но от автобуса нямаше и помен. Няколко души изгубиха търпение и си отидоха; други изразиха досадата си чрез ругатни по адрес на шофьора, лукс, който те сигурно не биха си позволили, ако той беше наблизко. Когато автобусът най-после дойде, след повече от два часа закъснение, само половината от нас бяха останали.

Дадох на кондуктора билета си за връщане, билета за багажа, подадох му и раницата си и се качих. Имаше места за всички ни. Когато кондукторът завърши зареждането на пещта с дървени въглища, шофьорът натисна стартера. Никакъв резултат. Той го натисна още няколко пъти, но моторът не се запалваше. Това, разбира се, беше нещо обикновено и всички ние, без да чакаме да ни кажат, слязохме от автобуса — всички, с изключение на една млада двойка — те останаха безучастни на местата си, тъй като очевидно малко познаваха особеностите на автобусната линия Бинан.

Започнахме да бутаме дружно. Тъй като пещта, която стърчеше отзад на автобуса, беше извънредно нагорещена, ние се разделихме на групи от двете страни. Един предприемчив пътник намери дълга дъска и и взе да бутаме с нея отзад пещта. Кондукторът също скочи от колата и започна да бутаме. Тук пътят имаше лек наклон и автобусът се движеше

без много усилие от наша страна. Шофьорът спокойно седеше на мястото си с ръце на кормилото.

Бяхме бутали триста или четиристотин метра, без моторът да се запали, когато неочаквано чухме истеричен вик от автобуса. Това беше шофьорът, който едва сега беше забелязал младата двойка.

— Хей, вие двамата отзад! — изрева той. — Какво смятате, че правите? Не виждате ли, че всички останали бутат? Слизайте и помагайте! Стига сте стояли там!

Мъжки глас му отговори спокойно:

— Ще бъдете ли така добър да не ми крещите? Аз може и да не съм голям пътешественик, но винаги съм считал, че автобусите се движат от мотори.

— Така, значи — каза шофьорът. — Ето какво било вашето отношение! Вие сте прекалено фин, за да бутате като всеки друг, а? Е, слушайте какво ще ви кажа: не ме интересува дали карате меден месец, или не. Ако моментално не слезете и не започнете да бутате, ще съжалявате, че не сте го сторили!

— Ако смятате да продължите този разговор — отвърна младият мъж, — ще трябва да ми говорите по-учтиво.

Настъпи пауза. След малко, когато пътят преминаваше през малка горичка, гласът на шофьора пак наруши тишината:

— Хей, вие двамата отзад! Не бъдете толкова дяволски упорити. Как можете да си седите така удобно, когато всички други се потят на пътя? Вече сме по нанагорнище. Слизайте и помагайте!

— Защо не си гледате мотора? — каза младият мъж високо. — Вие сте този, който е упорит! Толкова сте загрижен да ни принудите да слезем и бутаме, че даже не се и опитвате да запалите мотора. Съсредоточете се върху работата си както другите шофьори! Вие сте срам за системата на обществения транспорт!

— Млъкнете! — изкрещя шофьорът. После добави с малко по-мек тон: — Слушайте, млади човече. Сега се изкачваме по хълма Сампун. Нали не искате да оставите другите да вършат всичката работа? Вижте ги как се потят.

Пътят беше изсечен в хълма Сампун; от двете му страни се издигаха стръмни глинести скали. Със сетни сили избутахме автобуса. От върха на просеката пътят стръмно слизаше надолу и ако моторът не се запалеше там, едва ли другаде би се запалил. Всички спряхме на

билото и загледахме как автобусът набира скорост надолу по хълма. Той мина край водоем за напояване, разположен от едната страна на пътя, и се скри зад група дървета. Наострихме уши да чуем шума на мотора, а кондукторът се спусна надолу по хълма след автобуса.

Един мъж с разкопчана риза, фуражка и сивокафяв голф, опръскан с боя, се приближи до мен.

— Чувате ли дали моторът се подпали? — попита той.

— Надявам се — отговори едно момиче в памучен панталон, което стоеше до мен. — Мисля, че го чувам... А може би само така ми се струва.

— Нищо не чувам — каза мъжът в голф. — Още колко мили остават до града?

— Около четири и половина — отвърна момичето. — Но точно след две мили и половина ще стигнем до спирката „Тройната пресечка“, където можем да вземем по-сигурен автобус.

— Аз ще продължа пътуването си с него — заяви мъжът в голф. — Дотегна ми тази въглищна таратайка!

Тъкмо в този момент кондукторът се появи в подножието на хълма. Той застана на пътя, замаха с ръце и заклати глава, след което пак изчезна зад група дървета.

— Досега не беше ставало нужда да бутаме толкова — каза момичето в памучни панталони, като заслизахме отчаяни надолу по хълма. — Онази двойка ядоса шофьора и сега той си го изкарва на нас.

— Да, обзалагам се, че ще ни кара да бутаме по целия път до последната спирка — сърдито каза мъжът в голф. — Единственото нещо, което ни остава, е да се правим на изтощени. Трябва да го накараме да мисли, че берем душа; тогава може и да се смили. — Той измъкна ризата си от панталона, за да си придаде раздърпан вид.

Най-сетне зърнахме автобуса, паркиран пред една селска къща, близо до дърветата. Шофьорът стоеше край него със скръстени ръце, а кондукторът полагаше всички усилия да запали мотора с манивелата. Видях едно момиче в зелена рокля да вади вода от кладенец.

— Не е ли това момичето, което беше в автобуса? — попитах аз.

— Точно така — каза един човек с конска физиономия, облечен в стара военна униформа с траурна лента. — Имам чувството, че е станало нещо нередно. Вижте, момичето носи вода с кофа в автобуса. Хей, какво ти става? — подвижна той на шофьора. — Какво значи това,

да си стоиш така и да зяпаш по небето? Решил си да се откажеш да караш колата или що?

— Точно така — каза шофьорът, като опипваше мустака си. — Подадох си оставката.

— Подал си си оставката? Какво значи това? — каза мъжът с конското лице.

— Този глупак вътре отказа да слезе и да бута, когато му казах. Така че се наложи да го напердаша добре. Но първо си подадох оставката, защото на служителите не е позволено да бият пътниците. След като веднъж си подадох оставката, аз станах свободен гражданин и вече можех да го наложа, както заслужаваше.

— Слушай — каза човекът с конското лице, — този път си прекалил. А кой смяташ, че ще кара сега, ако не ти?

— Повече не мога да карам — повтори той упорито. — Казах, че съм си подал оставката.

В този момент висок възрастен мъж забърза наперено от селската къща.

— Дотегна ми вече! — подвикна той на шофьора. — Видях как стана всичко. Видях те да нападаш тази миролюбива двойка. Как смееш да се държиш така точно пред къщата ми?

— Аз съм свободен гражданин — каза шофьорът. — Имам пълно право да удриям когото си искам.

— Не говори като глупак — каза старият селянин. — И бъди така добър автобусът ти да не стои повече пред къщата ми. Аз ще помогна да се избута тази проклета стара каруца вместо младата двойка, щом като това толкова те тревожи. И жена ми може да помогне. Качвай се и сядай зад кормилото!

Всички последвахме възрастната двойка към задната част на автобуса и като минавах край един от прозорците, погледнах вътре. Младоженецът лежеше бледен на седалката си. В ноздрите му беше натъпкан лигнин, а едното му око беше червено и подуто. Момичето в зелена рокля тъкмо беше привършило с почистването на лицето му; то занесе кофата в задната част на автобуса и я подаде на един от пътниците, който я отнесе до кладенеца.

Шофьорът стоеше със скръстени ръце и отказа да заеме мястото си. Възрастната двойка започна да бута автобуса с всичка сила, но той и не помръдваше.

— Хей, хора — извика възрастният мъж, — помогнете ни!

— Дадено — каза мъжът с конското лице и се затича към задната част на автобуса. — Хайде всички — извика той, — бутайте! Хо-о-о-п!

Всички забутахме. Автобусът се придвижи. Шофьорът зяпна от почуда.

— Хей, чакайте малко! — извика той. — Да не сте полудели! Чакайте да хвана кормилото.

Той се втурна след автобуса, скочи вътре и грабна волана даже преди да е седнал. Сега всички забутахме с удвоена енергия, подтиквани от съзнанието, че сме овладели положението поне временно. Пътят беше доста прав и автобусът се движеше с равномерна скорост.

— Хей, шофьора — извика мъжът с конското лице, — наистина ли не можеш да запалиш мотора? Да не би да го правиш нарочно?

— Я не бъди толкова мнителен — отговори шофьорът. — Не е моя вина, че не иска да се запали. Моторът е износен. А и акумулаторът не подава ток както трябва. Но, разбира се, вие, обикновените хора, нищо не разбирате от такива неща.

— Точно така — каза един мъж, облечен в светложълта риза и широка бяла горна дреха, изписана с будистка молитва. — Ние, простаците, сме годни само да бутаме: „Бутай и много не питай!“ Това, изглежда, е мотото на тази автобусна компания.

— Става вече малко прекалено — каза мъжът с конското лице. — Трябва да бутаме, щем не щем, и никой дори не си прави труд да ни каже каква е повредата на проклетия автобус. Не мога повече!

Шофьорът се извърна с цигара в уста.

— Хей там, вие двамата — извика той на младоженската двойка, — чухте ли какво каза току-що онзи пътник? Той не може повече. Те всички са преуморени поради вашия проклет егоизъм! Не се ли срамувате от себе си? Вслушайте се в гласа на народа отзад! Веднага слизайте и бутайте — и двамата!

— Още ли се занимаваш с нас, глупако? — отвърна младежът. — Вече ти казах — остави ни на мира и се съсредоточи над мотора или акумулатора, или каквото там си знаеш. Най-напред ни вземаш висока такса, а после ни караш да бутаме за тоя, дето духа. Предупреждавам те, че като пристигнем, ще кажа нещичко там, където трябва!

— Я гледай ти, копелето му! — изрева кондукторът. — Още бой ли искаш?

— Караш ме да се вслушвам в гласа на народа — отвърна младежът спокойно. — Е, като протестирам по този начин, старая се да натикам гласа на народа в твоите уши.

— Та, значи, ти още мислиш, че си много умен, а? — извика шофьорът, като цял се тресеше от ярост. — Още си мислиш, че си нещо повече от другите. Добре, ще ти дам да се разбереш! Сам си го търсиш! — Той скочи.

— Сядай, сядай! — извика човекът с конското лице, който вече бе поел функциите на наш представител. — Не изпускай кормилото! — После, като се обърна към нас, каза: — Хайде, бутайте по-силно! Да не позволим на шофьора да остави кормилото. Бутайте!

Забутахме по-силно от всякога и автобусът се затъркаля бързо по правия, тесен път. Отляво имаше ниска, каменна стена, а отвъд нея — стръмен склон към оризищата; отдясно имаше плитка рекичка. Шофьорът едва ли можеше да си позволи да остави автобуса да се отклони било в едната, било в другата посока. Забелязах в далечината да се приближава кола.

— Спрете за малко! — крещеше шофьорът. — Трябва още веднъж да напердаша този глупак.

— А, не, не може! — каза човекът с конското лице. — Хайде, народе, бутай! Давайте, да накараме този стар сандък да тръгне!

И ние бутахме — всъщност почти се нахвърлихме с настървение върху задницата на автобуса. В нашата възбуда съвсем бяхме забравили, че шофьорът можеше да спре автобуса, когато си поиска, просто със спирачките. Вече не можехме да си поемем дъх, но това не ни спираше.

— Хей, да не би всички да сте полудели? — извика шофьорът. — Защо се застъпвате за това нахално копеле? Негова е вината, че всички сте капнали.

— Не се безпокой за нас! — каза мъжът с конското лице. — Гледай си кормилото! Ако го изпуснеш, тогава ще има за какво да се тревожиш.

— Точно така — прибави мъжът с бялата дреха. — Ще отидеш при праотците си, преди да се усетиш.

Точно в този момент от отсрещната страна се появи голям покрит камион. Автобусът рязко спря, като едва не ни събори; в първия момент не разбрах, че шофьорът е ударил спирачките. Разменихме си погледи на разочарование и безсилие.

— Е, поне дойдохме до кръстопътя — забеляза мъжът с конското лице. — Бутали сме, значи, четири мили. Голямо постижение, няма що! Но на мен ми дойде до гуша. Оттук нататък се качвам на свестен автобус.

Той даде билета за багажа си на кондуктора, сложи раницата си на гръб и се насочи към спирката „Тройна пресечка“. Аз също реших да взема другия автобус; същото направиха мъжът с голфа, момичето с памучните панталони и още няколко души. Останалите казаха, че ще продължат бутането — някои, защото бяха убедени, че моторът все ще се запали, други, за да попречат на шофьора да нападне младата двойка, трети, за да не пропаднат билетите им. Непокорната двойка реши да остане в автобуса. Мъжът с голфа отиде да получи багажа си и ни настигна на кръстовището.

— Седят вътре и обядват — докладва той. — Извадили са консерва сушено говеждо месо.

— Ами шофьорът?

— Като че ли ще ги остави на мира да се нахранят. При това те са извадили и бутилка уиски.

Погледнах назад към автобуса. Шофьорът беше отворил капака и нещо човъркаше в мотора с гаечен ключ, според мен само за да покаже, че все пак върши нещо. Кондукторът сложи дървени въглища в пещта и започна бясно да върти духача за разпалване. Той като че ли имаше безгранично доверие в мотора. Забелязах, че възрастният селянин и жена му крачеха към своя дом.

ЯСУНАРИ КАБАБАТА

1899–1972 Г.

Кавабата е най-забележителната фигура в съвременната японска литература. В ранното си детство на кръгъл сирак мечтае да стане художник. Но преди да завърши гимназия в родния си град Осака, публикува няколко разказа, от които блика срамежливата еротика на подрастващите, и решава да се отдаде на литература. Посвещава цялото си по-нататъшно творчество на любовта.

Най-значителните му творби са: „Танцърката от Ицу“, романът, който му донесе Нобелова премия — „Снежната страна“, а от следвоенния период — „Звукът на планината“ и „Хиляди жерави“, проникнати от болезненото чувство за самота, от съзнанието за настъпващата старост и приближаващата смърт.

Този естет, възпявал в цялото си творчество любовта и красотата, не можа да преживее отпечатъците на старостта върху собственото си лице и на 16 април 1972 г. завърши живота си със самоубийство. Във факта на неговата смърт се крият много по-съществени причини, обусловени от една цяла епоха на отчаяние и безнадеждност, пропили творчеството на редица японски писатели.

От 1948 г. до смъртта си Ясунари Кавабата беше председател на японския национален ПЕН-клуб.

ЯСУНАРИ КАВАБАТА БЕНКАТА

Нощес сънувах бенката.

Достатъчно е да пиша само думата, защото ти знаеш какво искам да кажа. Онази бенка — колко пъти си ми се карал заради нея.

На дясното ми рамо е или може би по-точно — горе на гърба.

— Вече е по-голяма от бобено зърно. Продължавай да си играеш с нея и скоро ще започне да се разпространява.

Ти се дразнеше от нея. И както сам казваше, тя беше наистина голяма бенка, кръгла и подута.

Като дете обичах да лежа в леглото и да си играя с нея. Как се засрамах, когато ти за първи път я забеляза!

Даже плаках и си спомням изненадата ти.

— Престани, Сайоко! Колкото повече я пипаш, толкова по-голяма ще става — ми се караше и мама. Бях още дете, навярно няхах и тринадесет години, и оттогава запазих навика само за себе си. Той продължи и след като бях съвсем забравила за него.

Когато ти я забеляза за първи път, аз бях все още повече дете, отколкото жена. Чудя се дали ти, един мъж, можеше да си представиш колко се засрамах. Но това беше повече от срам. Ужасно е, мислех си. Женитбата в този момент изглеждаше наистина нещо страшно.

Имах чувството, че всичките ми тайни са разкрити — като че ли ти беше оголил една след друга тайни, които аз самата дори не съзнавах — като че ли не ми беше останало никакво мое си кътче.

Ти заспиваше безгрижно, а аз понякога се чувствувах облекчена и малко самотна и когато усещах, че ръката ми отново се насочва към бенката, рязко я дръпвах.

„Вече не мога дори да докосна бенката си“ — мислех да пиша на мама, но още докато го помислях, чувствувах как лицето ми пламва в червенина.

— Що за глупост да се занимаваш с една бенка — ми каза ти веднъж. Бях щастлива и кимнах, но сега, връщайки се назад, си мисля

дали нямаше да е по-добре, ако ти можеше да обикнеш поне малко този мой проклет навик.

Аз не се безпокоях чак толкова много за бенката. Сигурна съм, че хората не гледат с пренебрежение вратовете на жените заради бенките. Понякога изразът „недокосната като заключена стая“ се употребява за момиче с някакъв дефект. Но една бенка, независимо колко е голяма, едва ли би могла да бъде наречена уродливост.

Защо, мислиш, добих навика да си играя с бенката?

И защо навикът така те смущаваше?

— Престани! — викаше ти. — Престани!

Не бих могла да кажа колко стотици пъти си ми се карал.

— Нужно ли е да го правиш с лявата си ръка? — ме попита ти веднъж в изблик на раздразнение.

— С лявата ръка ли? — изненадах се аз от въпроса.

Това беше вярно. Не бях забелязала дотогава, но аз винаги използвах лявата ръка.

— Тя е на дясното ти рамо. С дясната ще ти е по-удобно.

— Мислиш ли? — Вдигнах дясната си ръка. — Някак си ми е непривично!

— Ще привикнеш.

— Но по-естествено е с лявата ръка.

— Дясната е по-близо.

— С дясната се извивам назад.

— Назад ли?

— Да, или трябва да прекарам едната ръка пред шията си, или да достигна бенката с другата отзад. — Аз вече не се съгласявах така покорно с всичко, което ти казваше. Даже докато ти отговарях, ми дойде на ум, че когато обвинявах ръка около шията си, като че ли те отстранявах, като че ли прегръщах сама себе си. Мислех си, че съм жестока към тебе.

Питах те спокойно:

— Но какво лошо има в това, че използвам лявата ръка?

— Лявата или дясната, това е лош навик.

— Зная.

— Не съм ли ти казвал толкова много пъти да отидеш на доктор и да махнеш това нещо?

— Не мога. Ще ме е срам.

— Това е много проста работа.

— Кой би отишъл на лекар, за да му махат бенката?

— Много хора биха го направили.

— За бенки по лицето може би. Съмнявам се дали някой би отишъл да му махнат бенката от врата. Лекарят ще ми се смее. Ще разбере, че отивам, защото мъжът ми е недоволен.

— Можеш да му кажеш, че отиваш, защото имаш навик да си играеш с нея.

— Наистина... Нещо така незначително като една бенка, и то на място, където даже не се вижда. Струва ми се, че би могъл да го понесеш.

— Бенката не би ми пречила, ако ти не си играеше с нея.

— Не го правя нарочно.

— Колко си упорита! Независимо какво ти казвам, не правиш никакви усилия да се промениш.

— Правя, даже се опитах да нося нощница с висока яка, за да нея пипам.

— Не за дълго.

— Толкова ли е лошо това, че я пипам? — Навярно съм имала вид, че се съпротивявам.

— Нищо особено лошо няма. Аз те моля да спреш само защото не ми харесва.

— А защо толкова не ти харесва?

— Няма смисъл да навлизаме в подробности. Ти не трябва да си играеш с бенката, това е лош навик, и аз искам да престанеш.

— Никога не съм казвала, че няма да престана.

— И когато я пипаш, винаги добиваш този странен, разсеян вид на лицето си. Това е, което всъщност мразя.

Ти навярно си прав. Нещо накара забележката да попадне право в сърцето ми и ми се поиска да кимна в съгласие.

— Когато ме видиш да го правя, удари ме през ръката. Удари ме дори през лицето.

— Но не те ли безпокои фактът, че макар и да си се опитвала през последните две-три години, не си могла да излекуваш сама такъв банален дребен навик?

Не отговорих. Мислех върху думите ти: „Това е, което всъщност мразя.“

Тази поза — лявата ръка обвита около врата ми — трябва да изглежда много печална, отчаяна. Бих се поколебала да употребя голяма дума като „самотна“. По-скоро нищожна и долна поза за една жена, загрижена само от това да закриля своето малко собствено аз. Изразът на лицето ми, изглежда, е бил точно както го описваш — „странен, разсеян“.

Изглеждаше ли това като признак, че не съм ти отдала действително себе си, като че ли помежду ни лежеше някакво пространство? И появяваха ли се на лицето ми моите истински чувства, когато докосвах бенката и се изгубвах в унес, както правех от дете?

Но навярно аз вече не ти харесвах, затова и ти правеше такъв голям въпрос от моя малък навик. Ако ти харесвах, щеше да се усмихнеш и повече да не обръщаш внимание.

Това беше ужасяваща мисъл. Аз потръпнах, когато изведнъж ми мина през ума, че може би има мъже, които биха намерили навика очарователен.

Твоята любов към мене първа те накара да забележиш. Не се съмнявам в това дори и сега. Именно този вид малко раздразнение, нарастващо и обезобразяващо се, е което подкопава брака. За истинските съпруг и съпруга личните ексцентричности са престанали да имат значение. А предполагам, че има съпрузи, които си намират кусури във всичко. Не казвам, че онези, които се приспособяват един към друг, непременно се обичат и че тези, които постоянно са в несъгласие — се мразят. Но мисля все пак, и не мога да престана да мисля, че щеше да бъде по-добре, ако ти можеше да намериш сили да не обръщаш внимание на моя навик да си играя с бенката.

И ти всъщност стигна дотам, че започна да ме биеш и да ме риташ. Аз плачех и те питах не можеш ли да бъдеш по-малко жесток и защо е нужно да страдам толкова за това, че докосвам бенката си. А за тебе то беше само претекст.

— Как да го излекуваме? — викаше ти и гласът ти трепереше. Прекрасно разбих какво чувствувах и не се противопоставях на онова, което правеше. Ако бих казала някому за това, ти несъмнено би изглеждал в очите му жесток съпруг. Но тъй като бяхме стигнали до състояние, в което и най-обикновените неща допринасяха за

увеличаване напрежението между нас, твоите удари всъщност ми доставяха някакво неочаквано чувство на облекчение.

— Няма да мога никога да отвикна от него, никога. Вържи ми ръцете. — Събрах длани и ги протегнах към гърдите ти, като че ли отдавах себе си, цялата, на тебе.

Ти изглеждаше смутен, гневът ти като че ли те бе оставил немощен и лишен от чувство. Изтегли кордона от кимоното около кръста ми и завърза ръцете ми с него.

Бях щастлива, като забелязах с какъв поглед ме наблюдаваше, когато се мъчех да пригладя косите си с вързани ръце. Този път старият навик навярно щеше да бъде излекуван, мислех си.

Даже тогава беше опасно за когото и да е да докосне бенката.

И дали защото след това навикът отново се върна, но и последното ти хубаво чувство към мен угасна окончателно. Дали искаше да ми кажеш, че вече си вдигнал ръце от мен и можех спокойно да си правя каквото желая? Когато си играех с бенката, ти се правеше, че не виждаш и не казваше нищо.

Тогава се случи нещо странно. Изведнъж навикът, който нито ругатните, нито боят можеха да излекуват, си отиде. Никое от крайните средства не помогна. Той просто отмина от само себе си.

— Знаеш ли, аз вече не си играя с бенката. — Казах го, като че ли го бях забелязала в момента. Ти измърмори нещо с вид, сякаш това нямаше значение за тебе.

Ако то наистина значеше толкова малко за тебе, защо ти така ме ругаеше, искаше ми се да те попитам; и, струва ми се, ти от своя страна искаше да знаеш защо, ако навикът е могъл така лесно да се излекува, не успях да го направя по-рано. Но ти нямаше даже желание да говориш с мен.

Навик, който не прави никакво впечатление — това не е нито лек, нито отрова — продължавай, отдавай му се по цял ден, ако ти харесва. Това е, което изразът на лицето ти ми говореше. Чувствувах се потисната. Просто за да те подразня, намислих да докосна бенката отново, пред очите ти, но странно, ръката ми отказа да помръдне.

Бях самотна. И ядосана.

Мислех си също да я пипна, когато те няма наоколо. Но това изглеждаше някак срамно, грозно и ръката ми отново отказа да помръдне.

Погледнах в пода и прехапах устни.

— Какво стана с бенката ти? — чаках те да кажеш, но думата „бенка“ беше изчезнала от нашия разговор.

И много други неща изчезнаха с нея.

Защо не можах да направя нищо в дните, когато ми се караше? Каква недостойна жена бях аз!

— Когато се прибрах при нашите, отидох с мама на баня.

— Ти вече не си така хубава, както преди, Сайоко — каза мама. — Изглежда, не можеш да се пребориш с възрастта.

Погледнах изненадано към нея. Тя си беше, каквато е била винаги — пълна и със свежа кожа.

— И бенката ти беше доста привлекателна.

Как бях страдала заради тази бенка — но не можех да го кажа на майка си. Отговорих само:

— Казват, че не е трудно за лекарите да премахнат една бенка.

— Какво? За лекарите... да, ама ще остане белег. — Колко спокойна и простосърдечна беше майка ми! — Смеехме се, като се сещахме, че Сайоко може още да си играе с бенката дори и сега, когато е омъжена.

— Наистина си играех.

— Така си и мислехме.

— Това беше лош навик. Кога го придобих?

— Ами не зная кога на децата започват да им излизат бенки. Май че по бебетата още не се виждат.

— Децата ми нямат.

— О-хо, та те се появяват с израстването на детето и никога не изчезват. И все пак толкова голяма не се среща често. Трябва да си я имала от много малка. — Майка ми погледна към рамото ми и се засмя.

Спомних си как тя и сестра ми, когато бях много малка, понякога опипваха бенката ми — тогава още малко чаровно петънце. И не беше ли това, което предизвика у мен навика самата аз да си играя с нея?

Лежах в леглото, докосвайки с пръст бенката, и се мъчех да си припомня какво съм изпитвала като дете и като млада жена.

Беше минало доста време, откакто за последен път си бях играла с нея. Колко много години наистина!

Сега, когато съм отново в къщата, в която съм се родила, далеч от тебе, аз мога да си играя с нея колкото си искам. Никой не би ме спял. Но нямаше смисъл.

Когато пръстите ми докоснеха бенката, очите ми се пълнеха със студени сълзи.

Исках да мисля за много отдавна, когато бях малка, но щом докоснех бенката, всичките ми мисли бяха само за тебе.

Порицана съм като лоша съпруга и навярно ще получим развод; но никога не би ми минало през ум, че тук, в леглото у дома, ще мисля само за тебе.

Обърнах измокрената си възглавница и даже сънувах бенката.

След като се събудих, не помнех в каква стая сме били, но ти беше там и като че ли с нас имаше и друга жена. Аз пиех нещо. Всъщност бях пияна. Продължително те умолявах за нещо.

Лошият ми навик се прояви отново. Протегнах лявата си ръка пред гърдите си както винаги. А бенката — тя изведнъж излезе измежду пръстите ми. Изскочи безболезнено, като че ли това беше най-естественото нещо на света. Усецах я между пръстите си като люспата на печен боб.

Като разглежено дете те молах да поставиш бенката ми в ямичката на бенката до носа ти.

Протегнах бенката си към теб. Плачех и виех, вкопчвах се в ръката ти и увиснах на гърдите ти.

Когато се събудих, възглавницата беше още мокра. Аз продължавах да плача.

Чувствувах се уморена и в същото време облекчена. Като че ли бях свалила товар от плещите си.

Известно време лежах усмихната, чудейки се дали бенката беше наистина изчезнала. Трудно ми беше да я докосна.

Това е цялата история за моята бенка.

Още я усещам като черно бобено зърно между пръстите си.

Никога не съм се замисляла много върху малката бенка до носа ти и никога не съм говорила за нея и все пак, струва ми се, тя винаги ми е била в ума.

Каква хубава история би излязла, ако твоята бенка наистина можеше да набъбне от това, че слагаш моята в нея.

И колко щастлива бих била, ако знаех, че и ти на свой ред си сънувал моята бенка.

Забравих едно нещо.

— Това е, което мразя — каза ти и аз така добре разбрах, че даже приех тази забележка като твое хубаво чувство към мене. Мислех, че всичко най-долно в мен излиза наяве, когато докосвам бенката си.

Питам се обаче дали един факт, за който вече съм говорила, не ме оправдава: може би заради начина, по който мама и сестрите ми са ме милвали, аз съм добила навика да си играя с бенката.

— Струва ми се, че ти ми се караше, когато си играех с бенката — казах на майка си — доста отдавна.

— Да, карах ти се, но не беше много отдавна.

— Защо ми се караше?

— Защо ли? Лош навик е, просто затова.

— Но какво чувство изпитваше, когато ме виждаше да си играя с бенката?

— Ами... — Майка ми наклони главата си на една страна. — Не беше прилично.

— Наистина. Но как ти изглеждаше? Съжаляваше ли ме? Или ти изглеждах противна и омразна?

— Аз наистина не се замислях много за това. Просто можеше и да не я закачаш с това сънливо изражение на лицето си.

— Намираще ли ме досадна?

— Наистина ме безпокоеше малко.

— А както ти, така и другите ме закачахте и пипахте бенката, нали?

— Струва ми се, че да.

Ако това беше вярно, аз тогава не докосвах ли бенката си с такъв отвлечен израз, за да си спомня любовта на мама и сестрите ми, когато съм била малка?

Не го ли правех, за да мисля за хората, които обичам?

Това е, което трябва да ти кажа.

Не грешиш ли ти от начало до край с моята бенка?

Можех ли да мисля за другиго, когато бивах с тебе?

Аз все се питам и питам дали жестът, който ти така мразеше, не е бил една изповед на обич, която не можех да изкажа с думи.

Навикът ми да си играя с бенката е дребно нещо и няма да се оправдавам за него; но дали и всички други неща, които ме направиха лоша съпруга, не са започнали по същия начин? Дали и те в началото не са били израз на любовта ми към тебе и са се превърнали в лоши навици само защото, ти отказа да ги разбереш какви са?

Дори сега, докато пиша, си мисля дали не изглеждам лоша съпруга, която се опитва да се покаже засегната. И все пак има неща, които трябва да ти кажа.

ЕЙНОСКЕ ИТОО 1903–1959 Г.

Литературен критик и писател. Много от произведенията му са посветени на селския живот в о-в Хокайдо и — по някакъв причудлив маниер — всички техни заглавия са имена на някое животно: „Бухалът“, „Враната“, „Ластовицата“, „Кравата“, „Конят“, „Славеят“.

Разказите на Итоо са пропити с характерната за автора вяра в добротата на простичкия японски селянин.

ЕЙНОСКЕ ИТОО СЛАВЕЯТ

Привечер, когато вятърът затихна и прахът се настла по земята, дребна, стара женица с малък платнен вързоп на гърба се зададе по улицата, като уморено тътреше крака; от протритите ѝ сламени сандали стърчаха разнищени сламки. На всеки десетина метра тя спираше за малко, пристъпваше още няколко крачки и се вираше съсредоточено във витрината на някой магазин или във фирмата му. Тя правеше впечатление на човек, който с удивление открива промените, които времето е извършило в един добре познат някога град, или може би на човек, търсещ непозната къща. Като стигна пред Инспектората по селско стопанство — здание с широки стъклени врати и твърде внушителна фирма, — тя застана неподвижно и така стоя дълго време, опънала към фирмата врат, като ястреб, реещ се над тресавище. После, сякаш взела най-сетне решение, тя бързо пристъпи напред и бутна стъклената врата.

— Идвам от Аказауа.

Служителят в черна униформа, който с отегчение наблюдаваше улицата, се обърна към нея и зачака да чуе какво ще му каже.

— Искам да ми помогнете да открия къде живее дъщеря ми, господине.

Мъжът се наведе напред, не съвсем сигурен дали е чул правилно, а старата жена продължи:

— Казаха ми, че била в странноприемницата „Сейфу“ и аз дойдох да проверя, но там я няма, така че не бихте ли могли да ми помогнете да я намеря?

Мъжът я прекъсна, преди да е завършила:

— Тук не се занимаваме с издирване на хора. Ще трябва да отидете в полицейския участък. — Той се извърна и отново се загледа към улицата.

— О, значи, това не е полицията? — Старицата бавно огледа стените и мебелировката на стаята и по лицето ѝ се изписа силно разочарование.

Полицейският участък се намираше само на два-три блока понагоре по улицата. Като влезе, старата жена свари всички полицаи, обърнати с гръб към вратата, да наблюдават с явно удоволствие една двойка, която беше пристигнала малко по-рано, и мина доста време, преди някой изобщо да погледне към нея. Въпросните две личности — около петдесетгодишна жена с остри черти и момиче с пълнички бузи и големи очи — стояха унило, с наведени глави пред полицейския началник, чиято коса се беше оттеглила на широк фронт към слепоочията му. И двете жени бяха облечени в широки работни панталони и през страничните цепнатини на панталона на момичето се виждаше яркочервен пояс.

— А сега дай парите, които открадна.

Момичето се подчини на нареждането на полицаия и зарови в гънките на пояса си; след дълго тършуване измъкна кесия от мръсен памучен плат на ивици. Полицаят разгледа съдържанието ѝ.

— Да, толкова са. Нищо не е похарчила. Десет йени и петдесет сени^[1]. Това е сумата, нали?

Той отпрати въпроса си към възрастната жена, която кимна и погледна като че ли с безкрайно облекчение.

— Хубава работа, няма що — продължи полицаият. — Майка, обрана от собствената си дъщеря. Дъщеря, която ограбва собствената си майка. Ти, младо момиче, си отишло твърде далеч. Но и ти също — обърна се той към майката, — не е ли вече време да престанеш да гониш от къщата съпрузите на дъщеря си, а?

Той замълча, но майката не благоволи да отговори, с което искаше да каже, че що се отнася до този въпрос, тя си има своите основания. Сега се намеси полицаият от гишето за посетители. Той беше извил тялото си на стола и бе извърнал червендалестото си лице, за да може да наблюдава сцената.

— Хей, ти! — извика той. — Колко зетьове си изгонила досега?

След като въпросът му срещна само продължително мълчание, той се обърна към дъщерята:

— Колко мъже са ти изгонили досега?

Момичето вдигна за миг очи да погледне майка си, но бързо ги сведе и отново загледа в пода.

— Последният беше петият — промълви тя.

— Какво! Петият ли? Петима съпрузи на твоята възраст? Това не е шега, мога да кажа.

Погледът на полицаия пробяга по стаята и накрая се спря на лицето на старицата, която стоеше тъкмо пред бюрото му. Изведнъж, сякаш спомняйки си за някаква спешна работа, той започна да пише нещо върху лист хартия.

— Пропъдила петима зетьове, а? — захвана пак започналият да оплешивява полицай. — За какъв дявол правиш това? Ако имаш намерение да продължаваш тези истории, няма току-така да позволим дъщеря ти да се върне с теб у дома. Да ти открадне кесията, е, разбира се, лошо, но кой знае какво може да направи утре! Ами ако подпали къщата? Какво ще правиш тогава? Ще продължаваш ли да пъдиш съпрузите й? Хайде, кажи де!

Майката беше явно смутена от грубия тон на полицаия. Тя започна нервно да бърше ръцете си с кърпа. Ръцете й бяха мръсни, като че ли беше дошла направо от работа на полето.

— Да, господине, разбирам, господине — каза тя. — Не смятам, че друг път ще го правя. — Тя мънкаше колебливо, като не откъсваше смутения си поглед от земята.

— Не смяташ, а? Това не е достатъчно — каза застаналият до нея полицай, този същият, който ги беше довел. — Щом така отговаряш, когато ти падне, сигурно пак ще го направиш, както и преди.

След като сгълча майката, той се обърна към дъщерята:

— Я сега кажи ти! Обичаш ли го този съпруг? Много ли ти липсва?

Момичето нищо не отговори, но цялото се изчерви. Полицаят повтори въпроса си:

— Е, липсва ли ти, или не?

Този път момичето кимна едва забележимо и полицаят веднага се обърна към майката.

— Въпросът с парите е уреден — каза той, — но това не е най-важното. Ще трябва пак да прибереш зет си. Ясно ли е? Е, казвай де!

— Да, ясно е — рече кротко жената.

Но полицаят, като забеляза израза на лицето й, който подсказваше, че тя съвсем не е убедена, рязко промени тона си и започна сърдито да й крещи:

— Слушай! Я стига си увъртала! Не можеш вечно да продължаваш — само защото си вдовица — да гониш от къщи съпрузите на дъщеря си! Достатъчно си възрастна, за да се разбереш. Добре, ревнуваш детето си, но всичко си има граници. Затова кажи, смяташ ли наистина да се помириш с последния съпруг?

При тези думи младата жена, с очи, пълни със сълзи, причинени от спомените за прокудените ѝ съпрузи, неочаквано избухна в гръмки конвулсивни хълцания. Всички се обърнаха изненадано и я погледнаха. Тя ридаше неудържимо, с широко отворена уста, и само за няколко секунди лицето ѝ се обля в сълзи, които бликаха от очите ѝ като от фонтан.

— Сега пък какво има?

Водещият следствието полицаи стана от мястото си, обърна се гърбом към момичето, поговори нещо кратко с полицаия на гишето за посетители, който още беше задълбочен в писане, после тръгна безцелно към другия край на стаята с израз на възмущение върху лицето си.

— Майки или дъщери, няма много голяма разлика между тях. Слушай! — Той се приближи към момичето и го побутна по рамото. — Сигурно много държиш на този свой мъж, но не прекалявай с това циврене и крадене на кесии.

Младата жена продължаваше да ридаше шумно. Майката, която до този момент бе обхваната от мисълта, че любовта на единствената ѝ дъщеря ще ѝ бъде отнета от някакъв си зет, сега като че ли за първи път излезе от състоянието на унес. Тя леко потупа дъщеря си по рамото.

— Какво има, моето момиче? — каза ласкаво тя. — Хайде, недей, пред всички тези господа...

Районният полицаи бил повикан в къщата на жената да разследва изчезването от чекмеджето на кесия, съдържаща десет йени, но не намерил никакви следи от взлом. Освен това било му известно, че майката, откакто загубила мъжа си още в разцвета на живота си, изпитвала силна ревност към дъщеря си и прогонила от къщата цяла върволица зетьове, последният от които бил един особено сериозен и уважаван младеж на име Наокура; пред вид на това той решил да

разпита дъщерята. Намерил я да работи на нивата и тъй като отговаряла уклончиво, довел и двете жени право в полицейския участък, където разпитът показва, че подозренията му са били основателни. Крадецът беше дъщерята. Тя откраднала парите, за да покаже на майката несигурността на къща без мъж и тъй да върне прокудения Наокура.

Някаква врата се отвори шумно и се появи груповият началник, който се готвеше да си отива след работното време. Полицаяте скочиха на крака, като чели дръпнати от невидими пружини, и сковано отдадоха чест.

— Какъв е този рев? Ако сте ги смъмрили достатъчно, изпращайте ги да си отиват — каза груповият началник. Той понечи да тръгне към разплаканото момиче, после промени намерението си, обърна се и излезе на улицата. Изведнъж всички се отпуснаха. Полицаяте, чиято служба свършваше, забъбраха за дребни неща и се заприготвиха да си отиват.

— А сега, госпожа, разбрахте, нали? — каза оплешивяващият полицай, който се занимаваше с криминалните въпроси. — И ти, младо момиче, също, колкото и да ти липсва съпругът, това крадене и тям подобни трябва да спрат. Ако ви е ясно, може да си вървите.

Двете жени тръгнаха към вратата с наведени глави. Дежурният полицай Уакамацу погледна безучастно след тях.

— Ех, да можех да имам подход към жените — каза той, като подреждаше нещата си по бюрото, — както съпругът на това момиче, изглежда, е имал.

Това стана причина да се започне разговор кой от служителите в участъка има най-голям успех сред жените.

— Каквото и да кажете — обади се полицаят Мийоши, отговарящ за военните дела, — момичетата се възхищават най-много от разбойника Тандже Сазен.

Лявата вежда и левият клепач на Мийоши бяха прорязани от белег. Миналото лято, като ловил пъстърва на реката, той се подхлъзнал на един гладък, покрит с мъх камък и си счупил очилата; поради червения белег, който се образувал след зарастването на раната, напомнящ белег от жигосване, говорещ за прекаленото му увлечение по риболова, неговите колеги го бяха кръстили тайно Тандже Сазен, по

името на известния разбойник. Една от целите на горната забележка беше да се знае, че му е известен прякорът, който са му прикачили.

— Разговорът е безполезен — каза оплешивяващият полицай, завеждащ криминалните въпроси. — Хора като тебе и мене не могат да се мерят с младежите. — Той се обърна и погледна с иронично възхищение Кобайаши, млад мъж, току-що дошъл от полицейската школа. — Ако само „ко“ можеше да отпадне от името му, Кобайаши Чойиро непременно щеше да стане нашата „звезда“. — Той шумно се засмя на собствената си шега.

— Тъй е, тъй е — засмя се завеждащият военните въпроси. — Ако сред нас беше филмовата звезда Хайяши Чойиро, аз щях да бъда първият след него.

Както се смееше, той вдигна глава, погледна пред себе си и забеляза старицата, която беше седнала на пейката пред гишето за посетители. Докато чакаше полицаят, обслужващ гишето, да ѝ обърне внимание, тя бе задрямала.

Полицаят ѝ подвикна:

— Е, драга бабке, какво има?

Като го чу, тя с усилие отвори помътнелите си очи и няколко мига се оглежда неуверено наоколо.

— О, аз... исках да ми помогнете да намеря дъщеря си — каза тя. Като се изправи бавно, старата жена пристъпи напред и притисна лице до ограждащия гишето за посетители парапет. Тя беше ниска и само върхът на главата и очите ѝ се виждаха. Полицаят Мийоши, който се занимаваше не само с военните дела, но и с обща консултация, имаше склонност да изслушва съчувствено и най-дребните въпроси. Той веднага се залови със случая, като говореше с подчертана любезност.

— Дъщеря ви ли? От дома ли е избягала? — попита той.

— А, не, някой я отвлече, когато беше на десет години... — И старицата захвана историята на дъщеря си. Името на старата жена било Кин и тази дъщеря, Йошие, била всъщност осиновено дете. Кин се решила да осинови детето, когато надхвърлила тридесетгодишна възраст и била вече изгубила всяка надежда да има собствено дете. Но не било лесно да се намери някой, който да даде сина си или дъщеря си на такова бедно семейство като тяхното — тя и мъжът ѝ едва преживявали от производството на дървени въглища. Най-сетне Кин се принудила да вземе незаконородената дъщеря на една жена на име

Суги, продавачка на сушена морска трева, която идвала на всеки пет дни в този отдалечен планински район. Суги родила детето, когато мъжът ѝ бил на работа в далечния град Мацумае, и го предала на Кин още на двадесет и първия ден, като сама го носила по целия път, завързано на гърба ѝ. И тъй Кин, която през всичките тези години се била молила страстно на боговете за дете, обикнала момиченцето Йошие, като че ли било нейно собствено дете. И после, през един есенен ден, когато била на десет години, Йошие внезапно изчезнала. Претърсили цялото село — но напразно. Спасителни групи били изпратени в близката планина, насочвани от предсказанията на гадателя, с когото Кин се била посъветвала, но не намерили никаква следа от изчезналото момиче. После се чуло, че някой бил видял Йошие да излиза от селището с една жена, която вероятно била продавачката на сушена морска трева; Кин и мъжът ѝ веднага отишли в къщата на жената, където последвал разгорещен спор. Суги обаче, може би поради присъствието на мъжа си, упорито твърдяла, че нямала и представа за какво момиче става дума, че никога не била виждала такова дете и спорът не довел до нищо. След известно време до ушите на Кин стигнала мълвата, че Суги била продала момичето на пътуваща циркова трупа, която минала през нейния град скоро след изчезването на Йошие. През следващите години Кин не могла да забрави Йошие. Имало ли отседнал цирк в някой от градовете, в който тя и мъжът ѝ се случвало да се отбият, когато сваляли дървени въглища от планината, Кин все някак си успявала да събере пари за билет и през цялото време следяла представлението със затаен дъх, като все се надявала да зърне своята Йошие. Но никога у никого не забелязала дори най-малка прилика с Йошие.

— Я чакай малко — каза на това място полицаят Мийоши, като прекъсна разказа на Кин, — мъжът на тази продавачка на сушена морска трева не се ли нарича Кинтаро? Търговец на коне?

Кин го погледна с изумление.

— Да, точно така, господина. Тя беше жена на Кинтаро. Но откъде знаете за Кинтаро, господине?

На този въпрос полицаят нищо не отговори, а продължи, като че ли говореше на себе си, видимо потънал в спомени от далечното минало.

— Щом е така — каза той, — аз съм виждал твоята дъщеря.

Преди петнадесет или шестнадесет години, когато Мийоши беше назначен за първи път на работа в полицията, в съседен участък на префектурата, той беше въввлечен в една разправия, свързана с някакво момиче от циркова трупа, току-що дошла в града. Човекът, който тогава претендираше да е баща на момичето, Мийоши добре си спомняше, беше търговецът на коне, Кинтаро, сега покойник. Изглежда, не само осиновителката на момичето, Кин, но и истинската ѝ майка, Суги, бе следила за появата на тази трупа; и Суги — при все че беше трудно да се каже какви чувства я бяха ръководили — беше имала повече щастие от Кин и беше успяла да види момичето. Мъжът ѝ Кинтаро бил надничар, но когато работите му тръгнали зле и доходите му спаднали под необходимото ниво за три солидни ядената на ден, се заловил с търговия на коне. Чрез това начинание (започнато с помощта на малкия капитал, получен от продажбата на Йошие) той се надявал, както повечето търговци на коне оптимистично вярвали, че скоро ще натрупа богатство. Плановите му обаче се провалили, в резултат на което той не бил в състояние да откупи Йошие.

Той твърдял, че момичето било продадено от Суги само за тридесет йени, което едва ли надхвърляло цената на една котка; и когато полицаят Мийоши чул това, той бил нов в службата и жадувал да спечели слава с някакъв изумителен подвиг, протестирал с възмущение, че човешко същество може да се купи на такава ниска цена и че така жестоко са измамили бедната наивна селянка. Във възмущението си той стигнал дотам да заяви, че най-малкото, което собственикът на цирка трябвало да направи, ако не желаел да влезе в затвора, било веднага да върне момичето заедно с една прилична сума за обезщетение. За нещастие алчният Кинтаро се заловил за това предложение, като първоначално поискал сто йени обезщетение, после постепенно вдигнал до двеста, а накрая взел да настоява за триста йени. Тогава полицаят Мийоши решил да не се намесва повече и казал на търговеца на коне, че щом е толкова алчен, да урежда работите си сам. Но безсрамието на Кинтаро не можело да се сравнява с това на собственика на цирка. Той разменил ролята си с Кинтаро, като заявил, че ще върне момичето само ако на него, притежателя на цирка, му бъдат броени триста йени обезщетение за грижите по отглеждането и обучението му; така че Кинтаро останал и без момичето, и без парите.

— Значи, ти отгледа това момиче, а? Все още ли работи в цирка? — попита полицаят Мийоши. Докато говореше, той си спомни за малкото момиченце в тънка зелена рокличка със силно напудрено лице, което го наблюдаваше с тъжни, безжизнени очи.

Но старата Кин очевидно нямаше и представа какво вършеше дъщеря ѝ сега. Като изминали няколко години, тя чула, че Йошие била избягала от цирка и работела в някаква текстилна фабрика в префектурата Шизуока; после, след още няколко години, до нея достигнала новината, че Йошие живеела с един мъж, който работел в памучна фабрика, и че имала дете. Едва напоследък Кин чула от един търговец на манифактурни стоки, който се отбил в тяхното село, за някаква жена с дете, която работела в този именно град като прислужница в странноприемницата „Сейфу“. Когато Кин разпитала търговеца по-подробно, научила, че въпросната жена била дошла наскоро някъде от вътрешността на страната и когато я питали за роднините ѝ, отговаряла, че познава само осиновилата я майка, но не била сигурна дали тя е още жива. От всичко това Кин заключила, че жената, за която ставало дума, е Йошие. Старицата не знаела какви са плановете на Йошие, но даже и ако не успеела да я накара да се върне при старата си осиновителка, държала непременно да я види поне веднъж. И така Кин беше дошла тук този ден — не леко пътешествие за нейната възраст — и беше открила, че жената наистина е Йошие, но не я видяла. Йошие стояла само два месеца в странноприемницата и я напуснала заедно с детето си по времето, когато снеговете почвали да се топят, и никой не знаел накъде е отишла.

Полицайте, чието дежурство беше свършило, си бяха вече отишли и стаята беше утихнала. Само една електрическа лампа осветяваше мъждиво старомодните столове и бюра.

— Е, ако направим разследване, ще я намерим — каза Мийоши, — но това ще отнеме един-два дни. Къде живееш?

Той погледна с изненада, когато Кин каза, че е от Аказава.

— Какво? Да не искаш да кажеш, че си вървяла пеша от Аказава?

Селото се намирало на около тридесет мили в планината. Кин каза, че няма никакви роднини и познати в града; но когато той ѝ предложи да пренощува в някоя евтина квартира, старата жена се отдръпна към пейката, като че ли той я заплашваше с нещо.

— И таз добра! — извика тя с неочакван жар. — Грехота е да се дават пари за спане в квартира. Позволете ми, моля, да остана тук до сутринта. — Тя така и не помръдна от мястото си.

Мийоши отиде в стаята на дежурните. Като се върна, той завари старицата все още да стои до пейката. Тя изваждаше от вързопа си най-различни неща, с явното намерение да спи там, където си е, но полицаят я поведе, макар и против волята ѝ, към стаята на дежурните. Като я видя, тя изведнъж се дръпна.

— Не, не — каза тя. — Никога през целия си живот не съм спала на така хубаво застлан под. Ще ми бъде добре и на дъсчения под отгатык!

Накрая обаче, когато полицаите захванаха да отварят кутиите си за храна, които жените им бяха донесли, тя боязливо влезе в стаята и се залови и тя да развързва торбата си. От нея изпаднаха два патладжана и се изтърколиха по пожълтелите сламени рогозки. Старицата припряно се спусна към тях, като че ли гонеше изпуснати пилета.

— Някой от вас, господа, да иска патладжан? — попита тя, след като ги беше събрала.

— О, благодарим, бабке. Ние имаме достатъчно храна. Задръж си ги — каза Мийоши. Като погледна към нея, той видя, че тя ровеше с набръчканите си ухабени пръсти в някаква смесица от каша от просо, студен варен ориз и бобено пюре, всичко увито в бамбукова кора.

— Хей, я си вземи малко от това — каза той, като ѝ подаваше кръглата капачка на своята порцеланова кутия за храна, на която беше поставил няколко късчета калкан, залят със соев сос.

— Не, не — запротестира старата жена, без да си изважда пръстите от кашата. — След като ви накарах да ме подслоните за през нощта, не мога да ви изям и храната.

В този момент от гърлото ѝ излезе някакъв задушаващ стон, погледът ѝ се закова право пред нея и размътените ѝ очи станаха внезапно напрегнати.

— Какво ти стана, бабке?

Полицаяте се уплашиха. Кин хлъцна.

— А, нищо — каза тя. — Стомахът ми е малко особен, това е всичко.

Тя седна, като държеше в шепата си малко ориз, без дори да направи някакъв опит да го поднесе към устата си.

Нощта приближаваше. Старицата вече беше заспала и хъркаше силно, а полицаите, настанили се на пода до нея, играеха на дама. Полицаят, комуто възлагаха оперативни задачи, който дежуреше в другата стая, им се обади на отиване към тоалетната.

— Хванахме го! — подвикна той. — Крадецът на кокошки!

Като чуха това, полицаите набързо навлякоха куртките си и закопчавайки копчетата им в движение, се струпаха навън да гледат. Под охраната на полицаия от някакво село, намиращо се на три мили от града, стоеше изненадващо висок, равнодушен селянин. Случаят не беше от непосредствените обязанности на полицаия Мийоши, но той често беше чувал Яджима, специалиста по углавни престъпления, да се оплаква, че през последните три-четири месеца изчезването на домашни птици от селата в целия район взело заплашителни размери; а крадецът все някак си успявал да се измъкне.

— Значи, това е кокошкарят? — попита той, като се взираше във върлинения селяк, който стърчеше с една глава над него. В същия момент той забеляза и друг човек, нисък, набит, с вид на работник, който стоеше зад селския полицаи.

— Да, това е човекът, който крадеше птиците. Но докато той крадял... — Полицаят Сасаки се обърна и погледна зад себе си. — Хей, ти! Няма смисъл да се криеш! — Той издърпа шала, с който дребният мъж си беше увил лицето. — Докато онзи крадял, този тук прекарвал приятно времето си с жена му. Какво ще ги правим? — Той отправи въпроса към Мийоши, който беше негов старши.

Доскоро дългият Кисуке се радвал на безукорна репутация. Той никога не бил подозиран да е открадвал дори сноп ориз. Но доходите му като наемен работник в нищожно малка ферма стигнали дотам, че не си струвало изобщо да работи, а и след като напоследък трябвало да посрещне разноските по погребението на майка си и по издръжката на новороденото си дете, той започнал да краде кокошки за допълнителен доход — отначало само две-три птици, и то от време на време. Постепенно обаче това му станало навик, така че почти всяка нощ той ходел да краде или да продава крадени кокошки. Естествено съседите почнали да го подозират и тъй като техните подмятания го засегнали, Кисуке най-сетне изобщо престанал да се прибира в къщи. След като

нещата се влошили до крайност, той решил да вземе със себе си и жена си, и детето и да напусне селото. Така че тази нощ той се промъкнал до дома си, след отсъствие от четиридесет дни, за да осъществи плана си. Било вече късно и хората навсякъде спели, но от своя дом той дочул мъжки глас. Като заобиколил къщата, той надзърнал през една дупка от чеп на затворените кепенци на прозореца и видял профила на мъжко лице. В него познал Изумия, бивш железопътен работник от селото, който сега бил групов отговорник на земеделски работници. Кисуке и без това бил вече твърде възбуден от мисълта, че се връща у дома и от трескавото очакване на срещата с жена си, и първият импулс у него бил да нахълта в къщи и да пребие от бой мъжа. Но щом ще го залавя, помислил си той, по-добре е да го залови на местопрестъплението. И така той останал в тъмното да гледа и чака.

— Признаваш ли това — за тебе и жената на Кисуке? — попита Мийоши, като се обърна към Изумия.

— И да признава, и да не признава — каза Кисуке с израз на обиден, сякаш бе дошъл в полицейския участък нарочно, за да се оплаква, — аз го видях със собствените си очи. Видях го ясно и се хвърлих към него. Ясно го видях — отново подчерта той — със собствените си очи.

На това място полицаят Уакамац се върна от тоалетната.

— Видя го, а? — викна той на Кисуке. — Но, струва ми се, не видя себе си, като крадеше кокошки!

За разлика от върлинестия Кисуке, чиято бледост може би се дължеше на недохранване и който изглеждаше примирен със съдбата си, топчестият дребен Изумия беше явно разтревожен от това, което можеше да последва; и очите му, подобни на мънистени зърна върху мургавото му лице, блестяха от мрачно предчувствие. След като бил безмилостно напердашен от Кисуке, който без никакво предупреждение нахлул от задната страна на къщата, Изумия, изплашен и посрамен, се втурнал, пишейки като бито куче, към районния полицейски пост и завикал: „Крадецът на кокошки! Крадецът на кокошки!“ — после се върнал храбро зад гърба на полицаия да тържествува над поражението на Кисуке, но отново изгубил увереността си, като чул как арестуваният Кисуке спокойно отправил официално обвинение към него.

— Трябва да дадеш писмено извинение — каза полицаят Мийоши.

— О, това ли е всичко? — попита Изумия и лицето му изведнъж просветна.

Кисуке обаче гледаше с безкрайно удивление.

— Как! — запротестира той. — Няма ли да бъде съден този мизерник?

— Този, който трябва да бъде съден, си ти — каза полицаят. — Ако не беше оставил жена си да гладува, това никога нямаше да се случи!

Кисуке изведнъж се обезсърчи и не каза нищо повече. След като всички от селото започнали да говорят за злодеянията на съпруга ѝ, жената на Кисуке скоро се убедила, че е невъзможно да вземе заем даже и паница ориз от съседите. Именно по време на тези затруднения тя се поддаде на сладкодумния Изумия, който, изглежда, ѝ беше обещал работа в земеделската сезонна бригада.

— Какво трябва да напиша? — попита Изумия, като обърна мъничките си очи към полицая Мийоши и взе писалката.

— Първо — каза полицаят, — пишеш „Декларация“.

— Това адресът ли е? — попита загрижено Изумия.

— Дръвник! — изрева районният полицай. — Декларацията е обещание! Трябва да обещаеш, че няма да се провиняваш повече. Такъв е редът.

Изумия съвсем се обърка и следващата му забележка беше изказана шепнешком.

— Но, съгласете се — каза той, — хора като мене, без образование, не могат да пишат такива сложни работи...

Полицаят Мийоши написа декларацията вместо него и Изумия, след като постави отпечатъка от палеца си и се поклонил угоднически на всички полицаи, се отпрати към вратата.

— Но направиш ли го пак, подлецо — внезапно обзет от ярост, Кисуке се втурна през стаята след изчезващия Изумия, — да пукна, ако не те убия!

Изумия, който по това време беше вече на улицата, се извърна предизвикателно и като напердашено момче, казващо неприлични думи и правещо гримаси от безопасно разстояние, отвърна:

— Хе, мръсен апаш! Пукната пара не давам за теб! Не искам повече да видя мръсната ти мутра! Чуваш ли?

Кисуке, за да не остане по-назад, тъкмо се канеше да отговори достойно, когато полицаят Уакамацу се намеси.

— Махай се, глупако! — изрева той на Изумия. — Ще прекалиш с приказките си!

След това Изумия набързо изчезна.

Когато Мийоши се върна в стаята за нощно дежурство, като най-напред беше настанил Кисуке в килията за арестуваните, старицата Кин, която лежеше в ъгъла, сгушена в памучната си завивка, издаваше сподавени стонове.

— Какво ти е, бабке? — подвижна той към нея, като си наливаше гореща вода в керамична чаша, за да си направи чай.

— А, нищо. Просто болки в стомаха. Винаги съм ги имала — отвърна тя и веднага се умири.

По едно време, в тишината, откъм килията в дъното на циментовия коридор, който отделяше стаята за нощно дежурство от помещението на пазача, се чу кудкудякане на кокошка. Старицата, очевидно прекалено изтощена от болките в стомаха, за да може да заспи, се размърда под завивката си.

— Я! — каза тя, без да повдига глава и без да се извързва от стената. — Та вие имате даже и кокошки в полицейския участък, а?

Преди един-два дни някакъв осемнадесетгодишен младеж, нает като ратай в едно от заможните семейства на съседното село, беше прекарал нощта в арестантската килия. Младежът, поради липса на пари напоследък, се видял принуден да прекрати посещенията си при някакво момиче в един от градските вертепи и през онази нощ, тъй като не можал повече да се въздържа, уловил три от кокошките на работодателя си, натъпкал ги набързо в една кошница и без дори да им завърже краката, ги отнесъл право в града. Но както се бил забързал по пътя за месарницата с праметната през рамо кошница, внезапно забелязал патрулиращият полицаи да идва по улицата право към него. Младежът овладял първия си импулс да се обърне и побегне по страничната уличка — поведение, което той си дал сметка, че ще бъде повече от подозрително, — преминал смело покрай полицаия, който за щастие не бил човек с опит в тези работи, и тъкмо когато въздъхвал с облекчение, птиците в кошницата започнали да кудкудякат. Полицаят

веднага го спрял и го завел в полицейския участък. Там, докато го разпитвали, кокошките излезли от кошницата и свободно се заразхождали под бюра и столове. След като завършил краткия си доклад от десетина реда, полицаят най-сетне забелязал това и се опитал да ги прибере обратно в кошницата, но кокошките показали отчаяна решителност да не се оставят да бъдат отново заловени, като че ли били убедени, че този път, без ни най-малко съмнение, ще бъдат продадени на месаря. Прехвърквайки от едно бюро на друго, те се втурнали през отворената врата в стаята на началника на участъка и се настанили на масата, на която началникът изслушвал посетителите. Всички полицаи от нощната смяна се включили в гонитбата, като оставили крадеца сам, и при все това една от кокошките — една бяла легхорна — се промъкнала между преследвачите в коридора и като достигнала откритото пространство между помещението на пазача и пералнята, изчезнала в тъмната нощ. Оттогава никой не я видял. Полицаят Мийоши, убеден, че шумът, който е чул, идва от същата кокошка, все още лутаща се някъде навън, се отправи към килията да разследва случая и бе посрещнат от цяла серия кудкудякания, идващи някъде от тъмнината в дъното на коридора. Кудкудяканията обаче не произлизаха от кокошка. Причинителят им бе новоарестуваният крадец на кокошки, Кисуке.

— Какво е това? — викна Мийоши с негодувание. — Хей, ти там, тук не е място за такива тъпашки шумове!

— Полицаят ме накара — от тъмната килия се чу обиденият глас на Кисуке. — Самият полицаи ме накара да изкудкудякам като кокошка.

Полицаят, поставен на пост пред вратата на килията, се обърна към Мийоши.

— Вярно е, господин началник — каза той. — Аз му казах да го направи. Според това, което казва, тайната му в крадене на кокошки била в подражаването на тяхното кудкудякане. Аз тъкмо разследвах случая, затова поисках да разбера що за звук е това.

Кисуке му беше казал, че най-сигурният начин за крадене на кокошки бил да пропълзиш близо до жертвата, като майсторски кудкудякаш през цялото време, и тогава бързо да я сграбчиш и й извиеш врата. По този начин кокошката никога не избягвала и никога даже не те и одрасквала.

В този момент се чуха гласове откъм главния вход и полицаят Мийоши забърза към канцеларията, където намери група полицаи, заобиколили една жена. Тя изглеждаше унила. Косата ѝ, привързана отзад и нагоре според стила шимада, беше раздърпана и разчорлена, но въпреки това облеклото ѝ подсказваше, че е било някога елегантно. Тя беше облечена в муселинено кимоно на пъстри карета, с черна яка и носеше със себе си шамизен^[2]. От пръв поглед Мийоши реши, че е някаква пътуваща певица.

— Какво има? Защо е тук тази жена? — провикна се той с влизането си в стаята. После, като се приближи, забеляза познато лице — лицето на един човек на име Сакутаро — да надзърта зад гърба на полицаия Кобайаши, този, който беше довел жената.

— Ти пак ли си тук? — извика той на мъжа. — Да не си прелъстил и тази?

Сакутаро на няколко пъти беше създавал на полицията неприятности по въпроси, отнасящи се до жени, и Мийоши много добре си спомняше за него. Сакутаро биел голям тъпан, докато жена му пеела, и те двамата обикаляли околните села и просели. От есента на миналата година те се били установили в този град, където наели къща. Приблизително по това време обаче, при едно посещение на някакъв град, на около тридесет мили разстояние — обичайният предел на техните съпружески певчески турнета, — те се срещнали с друга трупа със същата професия. Докато пътували заедно с тези другари по професия (и двата колектива стигнали до заключението, че ще бъде по-изгодно за всички, ако обединят усилията си и съставят една голяма шумна трупа), Сакутаро влязъл в интимни връзки с едно от момичетата на другата трупа, на име Сайо. Една нощ жена му ги сварила заедно и вдигнала голям скандал. Но Сакутаро не бил човек, който лесно се признава за победен, и в края на краищата той и момичето избягали в един отдалечен край на префектурата. Жената на Сакутаро и чичото на момичето отишли в полицията да молят за издирване на бегълците и не след дълго, благодарение главно на старанието на полицаия Мийоши, забягналата двойка била върната. На момичето била четена остра нотация, след което веднага го предали на чичо му, но Сакутаро прекарал една нощ затворен в килията, преди да бъде освободен. Преди да бъде изтекъл и един час от освобождението

му на следващата сутрин обаче, Сакутаро се върнал в участъка тичешком силно развълнуван.

— Сега пък какво има? — пошегувал се Мийоши. — Да постоиш още малко в ареста ли искаш?

При тези думи Сакутаро се престорил на уплашен.

— Това е само шега, нали, старши? — казал той раболепно. — Но чуйте да ви кажа, нещо ужасно е станало.

При връщането си в къщи Сакутаро намерил дома си напълно опразнен. Жена му била изчезнала с цялата им мебелировка и техните музикални инструменти; и сега той бил дошъл да моли полицията да издири жена му.

— Значи, този път от нас се иска да търсим жена ти, а? Да не мислиш, че полицейските власти нямат по-важна работа от тази цял ден да тичат след теб и жена ти?

Тъй като на полицая Мийоши вече му било дошло до гуша, той отказал всякакво съдействие и скоро след това Сакутаро затворил къщата си и оттогава започнал да се мести от една евтина квартира на друга.

— Точно така — каза полицаят Кобайаши. — Нашият приятел пак си продължава старите номера. Напипал тази жена; намислил да я прелъстява. Само че... — полицаят Кобайаши, който съвсем скоро беше пристигнал от полицейската школа и докладваше всичко със забележително усърдие — от велосипеди без фарове до пикаене на обществени места, — сега изведнъж стана сериозен, отдаде чест на по-старшият си колега Мийоши и продължи: — работата е в това, че тази жена е мъж. Намерих ги заедно в една квартира по време на обиколката си и ги доведох тук.

Мийоши погледна към жената. Кожата на лицето и врата ѝ беше скрита под дебел пласт пудра, но гъстите вежди и твърдият поглед изглеждаха някак си по-подходящи за мъж. Ханшът ѝ също беше изненадващо тесен.

— Значи, това е мъж, а? Хей, ти! Я си повдигни малко полата, да ти видим краката.

Жената се заразмърда неспокойно, като молеше с очи да ѝ бъде спестено това унижение.

— Хайде, вдигай! — намеси се полицаят Уакамацу, като се надигна от бюрото си. Забелязвайки обаче упорития израз на лицето на

жената, той взе някакво сметало от съседното бюро и с него сам бързо повдигна полата. Разкри се гъсто обрасла с косми кожа. Мъжът, преоблечен като жена, сграбчи повдигнатата пола с кокетна скромност и нададе слаб писък.

— Но, моля ви — гласът беше писклив и женски, — какво вършите, господа?

Мийоши се стъписа.

— Я гледай! Сигурен ли си, че това е мъж? — попита той, явно съмняващ се в твърдението на полицаия Кобайаши.

За момент същото съмнение можеше да се прочете и по лицата на колегите му.

— Хей, я поприказвай така още малко — настоя полицаят Уакамацу. — Кажй още нещо с този женски глас.

Но съмнителната личност мълчеше с наведени очи. Полицаят Кобайаши взе сметалото от ръката на Уакамацу.

— Къде ще намерите жена с такива твърди гърди — извика той, като нанесе силен и добре отмерен удар с плоската страна на сметалото.

Изненаданата жертва залитна назад и падна на пода. Полицаят Уакамацу грубо дръпна ръкава на кимоното на мъжа.

— А откъде докопа тези женски дрехи? — запита той. — Задигна ли ги?

Мнимата жена пак нищо не отговори, но нервно заопипва плата в основата на единия ръкав, където един шев се беше пукнал. Ръката беше нежна, но китката, подаваща се от края на жълтия ръкав, беше с подчертано едър кокал.

— Добре, мисля, че всичко е както казваш — рече Мийоши, като се обърна и погледна Сакутаро. — А какво е направил този, другият?

Полицаят Кобайаши отново зае поза на служебна официалност.

— А този приятел, разбира се, е свързан с лицето, маскирало се като жена, и аз ги заварих в горещ спор в една евтина квартира, близо до храма „Сенжен“, и доведох и него.

Всичко това беше казано на един дъх. След това той се обърна към Сакутаро.

— Хей, ти! Ела тук! — викна той и го дръпна напред.

Сакутаро, чиято коса беше започнала да оредява и кожата му загоряла — резултат от неговите непрекъснати целогодишни скитания

по пътищата, — изглеждаше силно уплашен и се взираше с тревога в полицая Мийоши, на когото преди беше създавал толкова много главоболия.

— Къде и кога попадна на това лице?

— Тази вечер, господине — отговори той. — Срецнахме се в Иуасаки.

След срещата двамата се били върнали заедно в града, като по пътя пели и просели от врата на врата, били направили и един тур из „веселите“ квартали на града, а после късно през нощта отседнали в някаква евтина квартира, където притеглили постелите си една до друга и легнали заедно като съпруг и съпруга. Дотук всичко вървяло добре; но Сакутаро, който бил крайно зажаднял за жена, откакто разгневената му съпруга била офейкала след онази злощастна история, даже и тогава не успял да разбере истината за партньорката си. Поради овладялото го чувство на страст тази вечер той не само я бил нагостил с паница ориз и пържени скариди, но даже, когато тя се оплакала, че няма пари за пудра, се бил оставил да му измъкне цялата печалба от деня.

— Проклетата свиня! — извикал той в момента на разочарование. — Върни ми парите!

Но „компаньонката“ му била упорита — това, което било дадено, казала тя, било вече дадено — и скоро започнала кавга, която разбудила цялата къща и към която се присъединили един амбулантен търговец на карамели, един кърпач на обувки с дървени подметки и един амбулантен продавач на наркотици; те енергично протестирали срещу нарушаването на нощната им почивка.

Тъкмо в този момент полицаят Кобайаши извършвал обичайната си обиколка. Като приближил иначе съвсем тихия квартал около храма „Сенжен“ и чул гневните викове, идващи от тази къща с мебелирани стаи, той решил веднага да разследва случая; онова, което особено събудило любопитството му, бил фактът, че по-рано, през зимата на същата година, той бил попаднал на подобно нарушение на обществения ред в тази къща. Било пак по същия час и виновникът бил един от онези просеци свещеници, които ходят тук и там и свирят с бамбукова свирка; той се бил разбуял от пианство. Кобайаши се ужасил от онова, което видял, като влязъл в стаята. Свещеникът яростно се борел с продавача на карамели, който се опитвал да го

възпре от по-нататъшно буйство. Като видял полицаия, той с олюляване се втурнал да го прегръща, гледайки го с безжизнени, помътнели от алкохола очи, при което жално стенел и приказвал несвързано:

— Ох, полицайче, полицайче, ни капка не съм близвал от години! От години! Това божествено наказание ли е, полицайче, да пийнеш след толкова много години? Ох, полицайче, кажи, полицайче!

Парите, с които купил саке^[3], били паричната помощ, отпуснатата за погребението на детето му. Жена му, която лежала в постелята, все още страдаща от последствията на скорошното раждане, и до преди миг отправяла жлъчни обвинения по адрес на своя пияница мъж, сега, с апатичен израз на бледото си, болнаво лице, като че ли била напълно забравила причината на цялата тази суматоха, не отмествала погледа си от пълзящата врата, хартията на която била скъсана от боричкането. Близо до възглавницата ѝ, в сандъче от портокали, пред което горяла жертвена свещ, било положено детето ѝ, родено преди по-малко от половин месец и умряло предишния ден. Според разказа на продавача на карамели този пиян свещеник, тъй като нямал пари да погребее детето си, отишъл, облян в сълзи, при началника на районната служба за подпомагане на бедните, да моли за помощ, в резултат на което получил от общината една сума от пет йени. Той се прибрал, като размахвал четвъртлитрова бутилка със саке. Това количество алкохол не било кой знае колко голямо, но скоро към него той прибавил още половин литър, а после и още един. Когато изпил всичко и бил в най-повишено състояние на духа, жена му започнала да плаче и да нарежда, че сега вече изобщо не можели да погребат детето, след като всички пари били изпити, а той ѝ изкрещял:

— Ако не беше твоето мързелуване по цял ден в леглото, детето нямаше да се разболе!

Той я разтърсил и ритнал така жестоко, че продавачът на карамели не можел повече да понася тази сцена и се втурнал да спасява жената. На следната сутрин, след една нощ, прекарана в затворническата килия, свещеникът бил доведен пред груповия полицейски началник. Оказало се, че преди пиянството и жените да го доведат до провал, той бил помощник-енорийски свещеник на малък храм.

— А какво мислиш — извикал началникът на участъка, преди да го освободи — за свещеник на храм, който не може да погребее детето

си?

— О, не зная какво да кажа — отговорил свещеникът, отстъпвайки заднишком към вратата, бледен и с подпухнали очи, като правел поклони до земята за извинение. — Не виждам често пари закуп като тези и просто загубих ума си. Непростимо е.

Полицаят Кобайаши си спомнил тази случка, когато се впуснал да разследва втората олелия. При влизането му Сакутаро, виждайки, че идва полиция, изведнъж престанал да крещи.

— Нищо няма, старши — казал той, като се умирил. — Тази жена тук направи някаква забележка, която аз не разбрах, и тогава тя захвана кавга. Това е всичко.

Но жената, която седяла на вехтата рогозка и припряно оправяла дрехите си, била твърде неспокойна и докато Кобайаши я наблюдавал подозрително, продавачът на карамели, който обикновено забелязвал всичко, се промъкнал боязливо до него.

— Старши, старши — пошепнал той доверително, като поклащал угоднически лъскавата си, преждевременно оплешивяла глава, с израз на човек, готов да направи голяма услуга, — това е актьор от школата Кабуки^[4]. Изпълнител на женски роли.

— Хей, ти! Ти си мъж, нали? — попитал Кобайаши.

Отговор не последвал. Лицето на постелята, което усърдно оправяло раздърпаното си деколте, мълчаливо стрелнало полицая с начумерения си поглед на оскърбена жена. Младият Кобайаши за момент се смутил и останал като вкаменен на мястото си напълно безпомощен, но после с внезапна решимост си мушнал ръката под кимоното и посегнал към гърдите. Оказало се, разбира се, че това било мъж.

— Е, още ли настояваш да си жена? — извикал той с голямо облекчение. — Тръгвай с мен в участъка.

— Хей, ела тук! — Полицаят Кобайаши отиде до бюрото си, извади един бележник и спокойно започна разпита, като същевременно си вземаше бележки. — Откога започна да се маскираш?

Нещата стояха почти така, както продавачът на карамели бе казал. По-рано човекът бил актьор, изпълняващ женски роли под сценичното име Кауками Йошио в трупата на Ханамура Масао,

наречена „Нова Кабуки“, която била направила турне пеша до североизточната част на страната преди две-три години. Това било по време на икономическата криза за земеделските стопани и актьорската трупа се разпаднала след редица неуспехи; Кауаками Йошио изпаднал в такава безизходица, че започнал да използва драматическите си дарби и театралния си опит и да ходи от село на село, преоблечен като пътуваща артистка, снабден с шамизен и кимоно за танцуване. Той припечелвал добре в сравнение с обикновените пътуващи просяци, но обстоятелствата го заставили покрай основната си професия и тайно да излага „красотите“ си, с което да измъква допълнително пари от наивните си мъжки почитатели. Отровната бяла пудра, която той обикновено натрупвал по лицето си, за да може да прикрие пола си от очите на публиката, за нещастие обаче проникнала в организма му и напоследък животът му станал непоносим без морфин.

— А ти — полицаят Кобайаши се обърна закачливо към Сакутаро — каква система приложи при опита си да прельстиш тази жена? Да се покаже на практика, моля!

Сакутаро имаше вид на човек, току-що настъпил купчинка говежди тор. Когато му казаха, че е свободен да си ходи, той само сви устни, но не си тръгна.

— Вижте — най-сетне каза той, — няма да си отида, докато не накарате този човек да ми върне парите.

Но Кауаками Йошио вече ги беше изхарчил за морфин и в кесията му намериха само едно медно сени.

— Това е справедливо наказание — казаха на Сакутаро, — загдето си толкова похотлив.

И той се загътра към изхода, като навъсено зачеса обраслата си с рядка растителност глава.

В малката старомодна сграда на участъка, където единствената прилична стая беше личният кабинет на началника на участъка, имаше доста голяма суетня и струпване на хора през останалата част на тази необичайно богата на събития нощ. Старицата Кин, която беше останала да нощува в стаята за нощно дежурство, си тръгна към седем часа. Нейните безконечни стенания не дадоха възможност на полицаия Мийоши да мигне през цялата нощ. Тя непрестанно беше ставала да ходи до тоалетната и след всяко връщане беше лягала само за няколко минути, преди да се размърда и пак да отиде. Това беше случай на

остра диария със силни болки в стомаха и Мийоши, който не беше можал да заспи от нейните мъчителни охкания, се беше понадигнал от постелята и ѝ бе подвикнал:

— Хей, бабке, ако те боли много, да повикам лекар?

Но бабата решително беше отказала.

— Нищо ми няма — беше отговорила тя. — Свикнала съм с тези стомашни болки. Понякога продължават по четири-пет дни. А лекар няма да повикам, защото сметката ще ме отнесе в гроба по-бързо, отколкото болестта.

Мийоши стана призори, а с него стана и Кин, с много, много суетене и шумолене, и веднага започна да се приготвя за път.

— Чакай малко, бабке, да не би да тръгнеш на път с празен стомах? Ще издържиш ли?

Но тревогата на Мийоши за Кин беше напразна, защото нейната сила на духа, въпреки физическата ѝ слабост, можеше да се сравнява с тази на мъж.

— Нищо ми няма — каза тя. — А вие направете, моля, каквото е по силите ви да откриете Йоши. Аз пак ще дойда.

Тя загъна остатъците от просото и варения ориз в парче плат, притегна с връв вързопата си на рамо и тръгна.

Разпитът на мнимата жена се оказа твърде проста работа и скоро след идването на началника на участъка беше му предаден писмен доклад, но в разследването на случая с крадеца на кокошки очевидно не можеше да се очаква голям напредък, колкото и часа завеждащият углавните въпроси да отделяше за това. Броят на откраднатите пилета надхвърляше няколкостотин и Кисуке, който никога не беше откраднал повече от едно пиле от едно и също място, не можеше да си припомни всяка отделна къща, която бе ограбвал. Първите двадесет или тридесет той успя да си спомни доста точно, но за всеки следващ случай само смотолеваше:

— О, чакай да видя коя къща е било това... Кой ли ден беше? — и замлъкваше за безкрайно дълго време с наклонена встрани глава и зяпнала уста.

Мийоши смътно се безпокоеше за Кин, да не би да е припаднала някъде по пътя, и подтискайки прозявка след прозявка, сънливо слушаше безсмислените, мъчително бавни отговори на Кисуке. В този момент един господин в тъмносиня дреха влезе в стаята и се поклони

почтително пред гишето за приемане на посетители. Мийоши, след като прочете „Учител в началното училище“ на визитната Картичка, подадена му от дежурния полицай на гишето, стана, за да се занимае с посетителя.

— Моля, минете оттук — каза той.

Притежателят на визитната картичка, Онозаки, се изправи и приближи бавно.

— Работата се състои в това — започна той след кратък поклон, — че една от моите ученички я продават за фабрична работничка и заминава с първия експрес на юг. Току-що я видях на гарата. Нямаше никакви изгледи — продължи той с явно раздражение — да мога сам да спра развитието на нещата, затова реших, че някой от вас би могъл да дойде с мен да им въздейства.

— Много сме ви задължени, господине — каза Мийоши, като прие информацията, сякаш бе направена с единствената цел да подпомогне полицията в нейните усилия да сложи край на този вид незаконна търговия. — Много добре от ваша страна да си направите труда и да ни съобщите за това. Фуджиока — обърна се той към един от своите подчинени, — тръгвай бързо за гарата с този господин.

Едва двамата бяха излезли, когато пристигна друг посетител, четиридесетгодишна, едра като сумоски борец жена, със силно опъната назад коса и облечена в кимоно от шевиот. По тежкото ѝ дишане и зачервено лице можеше да се заключи, че беше вървяла доста, докато стигне дотук. Това беше неспособната акушерка Уеда Яе, на която беше връчена призовка преди два дни. Тя веднага седна пред отговорника по юридическите въпроси. Месата ѝ провиснаха от рамката на стола и когато се размърдваше, столът се олюляваше ту на едната, ту на другата страна с тревожно скърцане, като че ли застрашаваше всеки момент да рухне.

— Колко израждания си направила, а? — я попитаха.

Яе, която едва беше довякла огромната си маса от разстояние шест километра, избърса потта от челото си със старателно сгъната кърпичка, вероятно дадена ѝ от благодарност за някое скорошно раждане, и отговори съвсем откровено:

— Е, не мога да кажа точната бройка. Самата аз имам много деца, така че доста разбирам от тези работи и когато някъде наблизо

има раждане, търсят моята помощ; хората напоследък като че ли не искат да викат никой друг.

Наскоро в района беше дошла да работи квалифицирана акушерка, покровителствувана от здравните власти на префектурата, но до нейното идване беше прието по време на раждане (освен ако някоя акушерка не беше повикана от съседно селище или пациентката не раждаше без чужда помощ, като се повдигаше на въже, провесено от тавана) всички да тичат до дома на Яе. След смъртта на съпруга ѝ Яе осигуряваше препитанието си почти напълно от ориза и бобената отвара, давани и от благодарност за услугите ѝ, поради което постепенно беше стигнала до убеждението, че това е професията ѝ. Даже сега, когато имаха на разположение напълно квалифицирана акушерка, жените от селото пак ходеха само при Яе. Те избягваха новодошлата, убедени, че таксата ѝ трябва да е много висока. Доскоро нищо не се говореше зад гърба на Яе, нито пък някой беше помислил, че е неправилно да се плаща на човек като нея. Но когато се появи новата акушерка (която се беше върнала в родното си село след многогодишна служба в редица болници на големия град, решена да се установи в провинцията на спокойна работа до края на живота си дори ако това би означавало да бъде само акушерка) и видя, че тук има изненадващо малко нужда от нейните услуги, тя изведнъж изпита силна неприязън към Яе и се залови да създава сплетни. Като разбра, че не може да победи съперницата си, наричайки я само неквалифицирана любителка, тя пръсна мълвата, че Яе незаконно практикува като лекар. Това именно беше обвинението, което завеждащият правните въпроси искаше да разследва.

— Добре — продължи той, като бавно се приближаваше до въпроса по умишлено заобиколен път, — а какво заплащане получаваш за тази работа?

Яе, която нямаше и понятие какви мисли се въртяха в главата на полицая, продължи да бърбре, като че ли разговорът ѝ беше много забавен.

— Какво заплащане ли? Мога да кажа, че не са много тези, които ми носят по нещо. Времената са тежки, разбира се, така че не можем да ги виним, но често те просто обещават да донесат някакъв подарък след следващата добра реколта или казват, че детето ще ми даде нещо, когато порасне, или дали не бих им дала да ми свършат някаква работа

вместо заплащане. Или пък в най-добрия случай ми изпращат малко бобена отвара или половин кило ориз. Всъщност, без изобщо да ми се заплаща, аз често трябва да давам безплатно всичкия памук и другите необходими неща от собствения си запас.

В полицейския участък понякога идваха амбулантни търговци, рекламиращи стоката си. Така и сега, жена в работни панталони и с памучна кърпа на главата, пристегната под брадичката ѝ, пристъпи колебливо и се провикна:

— Някой от вас, господо, не би ли желал да купи птица?

— Птица ли? — попита един от полицаите, като отмести погледа си от паницата с юфка. — За ядене ли искаш да кажеш, или за държане в клетка?

— Красива пойна птичка — отговори жената. — Славей.

И сега, със самодоволен вид, като че ли беше намерила вече купувач, тя влезе по-навътре в стаята и започна да развързва вързоп, увит в плат.

— Я вижте!

Полицаите, които лениво седяха или стояха наоколо и ровеха с пръчици за хранене в кутиите с обеди си, се възряха в опушения дървен кафез на пода.

— Наистина е славей! Ама пее ли?

— И таз добра! Ще тръгна ли да продавам птичка, която не пее? — Жената ги погледна с искрено възмущение.

Попитаха я за цената.

— Ами и аз самата се питам колко ли струва — каза тя, като изгледа въпросително лицата наоколо. — Не зная за колко се продават, но ако някой от вас, господо, предложи разумна цена, нека да бъде колкото кажете вие.

— Колкото кажем, а? — засмя се един от полицаите. — Ти си първият амбулантен търговец, който не знае цената на стоката си!

— Ще ти дам петдесет сени — каза друг.

— Колко казахте? — Лицето на жената помръкна. — Кой може да купи славей за петдесет сени?

— Ти май каза, че не разбираш от тези неща? — забеляза полицаят, който току-що беше назовал цената. — Във всеки случай не можеш да очакваш много от бедни хора като нас.

Но жената не можеше да бъде смутена така лесно.

— Ако държавни служители като вас, с редовни месечни заплати, нямат пари — отвърна тя, — бих искала да зная, у кого са парите в този град?

Междувременно полицаят Мийоши се беше присъединил към групата и като зърна лицето на жената, той изведнъж изпита досада и викна:

— Пак ли си ти! Пак ли си дошла за онези глупости?

— О, не, господине, този път не; искам само да продам тази птичка — каза тя очевидно смутена.

— Тъй ли? Е, ако е така... — Мийоши надзърна в кафеза.

Името на жената беше Мийо. Когато преди два месеца нейният мъж бил арестуван за незаконно варене на саке и вместо с глоба бе наказан да работи известно време в изправителния дом, Мийо бе дошла в полицията с неуместната молба тя и децата ѝ да бъдат също изпратени в изправителния дом, тъй като сега нямала никаква представа откъде ще идва храната им за утрешния ден. Тя спорила упорито в тази именно стая почти половин ден, с което създаде голямо главоболие на Мийоши.

Печенето на тръпчиво, мътно саке от натрошен ориз беше обичай, останал от времето си сред бедните земеделци от околността, които не можели да си позволят да купуват висококачествена ракия. Тъй като не беше възможно да се спре тази традиция, полицията беше се отказала от налагане на глоби, а вместо това просто предаваше нарушителите на изправителния дом. Като си спомни сега измършавелите лица с тъжни очи и изцапаните кимона на трите деца, които Мийо тогава беше довела със себе си, Мийоши се почувствува задължен самият той да направи някакво предложение за птичката.

— Я гледай, та това е славей! — възкликна той, като се наведе над кафеза. — За колко го продаваш?

Но в този момент се появи полицаят Фуджиока, който беше ходил на гарата, придружен от учителя Онозаки и още няколко души, и Мийоши се върна при бюрото си. Завеждащият правните въпроси все още разпитваше Яе. Като видя съседа си Харукичи и дъщеря му Хару да влизат под охрана на полицаи, Яе, с широка усмивка на пълното си като месечина лице, се провикна:

— Я гледай! И ти тук! За какво са те довели?

Харукичи смятал да придружи дъщеря си с влак до Оуари и се беше облякъл за пътуването с тъмносиньо кимоно, а белите ръкави на плетената му фланела се показваха по няколко сантиметра навън. Той следваше Онозаки в явно лошо настроение от това неочаквано объркване на плановете му. Но като видя Яе, той като че ли малко възвърна настроението си, сякаш беше срещнал съюзник.

— Доколкото знам, не съм направил нищо лошо — каза той, — но тъкмо когато се канех да изпратя дъщеря си на работа в централните провинции, дойде еди-кой си и каза, че не трябва да го правя.

Докато говореше, той старателно избягваше да гледа както към Онозаки, така и към полицая.

— Нищо лошо, казваш, а? — намеси се Мийоши. — Да не смяташ, че е правилно да продаваш момиче на тази възраст на принудителна работа?

Онозаки, силно раздразнен, добави:

— Този път вече ми дойде до гуша! — каза той сърдито. — Ти ме помоли да помогна и аз се свързах със службата за наемане на работа, а сега какво си направил? Като че ли не знаеш, че обещанието си е обещание!

Преди известно време Харукичи, затруднен от преголемия брой невръстни деца в семейството си, казал на Онозаки, че искал да даде Хару на работа. Но момичето било обещаваща ученичка и поради това Онозаки успял да убеди Харукичи да я остави да се учи и после да продължи в гимназията, като междувременно уредил да ѝ се даде помощ, а сам покрил всички дребни разноски. Скоро след започване на учебния срок обаче Харукичи направил разноски за погребението на бабата и изпадайки в отчаяна нужда за пари, отново заявил, че иска да изпрати дъщеря си на работа. Онозаки се съгласил неохотно и след като си осигурил помощта на службата за подпомагане на безработни в градската община, се заел да ѝ намери подходящо място. Но Харукичи, чиито посещения по този въпрос били станали от известно време твърде чести, напоследък престанал да се вестява и предния ден сутринта (по това време Онозаки бил започнал вече да подозира нещо) балдъзата на Харукичи отишла в училище вместо него по някакъв въпрос, свързан с Хару. До пролетната екскурзия на училището оставали само четири дни и било решено учениците от класа на Хару

да направят двучасово пътуване с влак до главния град на префектурата. Било решено също известно количество от парите, получени от продажбата на сламено въже, изработено от учениците в къщи, които се държели на съхранение в училището, да се използва за децата, които не могат да платят пътните разноски. Хару била едно от тези деца. Но Хару, казала леля ѝ, за нещастие нямало да може да отиде на екскурзията, така че не биха ли могли да ѝ дадат парите, които ѝ се полагаха от продаденото въже. Когато я накарали да даде по-точни обяснения, жената само поклатила глава, като че ли нищо повече не знаела. Тогава Онозаки почти се уверил, че Харукичи се е поддал на красноречието на някой посредник и е продал дъщеря си на принудителна работа. От направената проверка в градската община той разбрал, както и очаквал, че във всеки случай процедурата там не е още приключила. Този ден, като допълнение на тревогата му, Хару не се явила на училище и когато по време на междучасие той чул от нейните съученици да споменават, че видели Хару и баща ѝ да тръгват сутринта към града, той веднага се качил на велосипеда си, като помолил един от своите колеги да поеме класа му, и открил бащата и дъщерята на железопътната гара да чакат влака, който щял да тръгне след един час.

Сега Онозаки се убедил какво имали пред вид хората, когато говорели за лисичето лукавство на тези селяци. Щом човекът бил решил да постъпи така, защо не бил отишъл при него, както се следва, да му каже да прекрати постъпките, които правел? Да се отнесе към личното им споразумение, като че ли то никога не било съществувало, да ходи и да прави зад гърба му тайни споразумения, да се преструва, че нищо не върши... Той кипял вътрешно, но овладял яда си и се опитал спокойно да поговори с бащата. Но Харукичи упорито отказвал да се отмести от пейката в чакалнята, като твърдял с отчаяния поглед на човек, безмилостно преследван от съдбата, че авансът от двадесет йени, дадени му за подготовка на пътуването, бил вече похарчен за нуждите на семейството и за заплащане на заемите към кредиторите. Тогава именно Онозаки отишъл в полицията за съдействие. Хару, с престилка от червен муселин върху евтиното си пъстро кимоно и с бели памучни къси чорапки с дупки на пръстите, гледале втренчено и със страхопочитание лицата на Онозаки и полицаите, като се криеше зад гърба на баща си. Но полицаят Мийоши, който представляваше

страшна гледка с червения белег през веждата си, започна остро да кори баща ѝ:

— Значи, така? Когато този господин поема върху себе си грижата да намери добра работа, ти отиваш в агенцията? А не смяташ ли, че на бедното момиче ще му е тежко, като го пращаш на принудителна работа за години?

Тук Хару внезапно се затресе, като че ли всеки момент щеше да избухне в плач, рязко се обърна и притисна с ръце лицето си.

Службата по наемане на работна ръка бе препоръчала Хару да отиде на работа в една голяма предачна фабрика, но беше предложила само десет йени аванс, а след като положението на Харукичи беше безнадеждно надхвърлило стадия, когато толкова пари биха могли да бъдат от полза, той бе решил, даже ако работните условия се окажат малко по-суровички, да продаде труда на момичето за определен период на някоя малка фабрика, която би му дала по-голяма сума пари в брой като аванс. Той обаче се срамувал да каже това на Онозаки, който си бил дал толкова много труд да помогне някак си на дъщеря му.

— Какво да ви кажа? — започна Харукичи. — Виждате ли, имах дългове и нищо за ядене в къщи и когато, отгоре на всичко, третото ми момче, Зенкичи, падна от стълба и си счупи крака и трябваше да викам лекар...

Децата в домакинството на Харукичи, независимо от това, дали имало нещо да ядат, или не, никнели като гъби и осмото било родено в края на миналата година. Наистина бабата вече можела да бъде изключена от сметката, но все пак оставали единадесет гърла в семейството — осем деца, двама родители и дядото. Така Харукичи смятал, че при невъзможността да поддържа толкова многобройно семейство с оскъдния доход от единствения си акър земя, би могъл да бъде оправдан, ако за да намали броя на гърлата поне с едно, изпрати Хару на работа. Та нали тя вече била завършила прогимназия. Във всеки случай — разсъждавал той, — независимо от това на каква работа ще бъде изпратено момичето, едва ли ще бъде по-зле, отколкото сега — да живее от мизерни дневни дажби, в паянтова колиба, претъпкана с деца. А когато момчето Зенкичи наранило крака си и костта се инфектирала, така че станало необходимо скъпо лечение,

Харукичи най-сетне решил да отиде при агента за набиране на работници и да помоли за аванс срещу бъдещата работа на дъщеря му.

— На колко си години? — попита неочаквано Мийоши.

— На тридесет и четири, господине — отговори Харукичи с озадачен вид.

— Тридесет и четири.

Мийоши учудено погледна към него.

— Осем деца на тридесет и четири годишна възраст! Добре си се потрудил, а? Но това вярно ли е?

При този въпрос Яе се наведе напред.

— Осем са, разбира се — каза тя. — Като се започне с момичето тук, аз съм помагала на раждането и на осемте, така че няма грешка. Той не лъже. Когато и да отидете в къщата му, винаги ще намерите две люлки една до друга.

Мийоши, който с изненада гледаше Яе, докато тя бърбеше оживено, изведнъж се намръщи и подвикна:

— Хей, стига толкова! Кой те пита тебе?

— Да, точно така е — каза Харукичи, като гледаше виновно Яе, която беше замлъкнала обидено. — А никога не сме ти дали нищо за труда, нали? — Той се обърна и посочи дъщеря си. — Аз обаче си мислех, че когато пратим това момиче на работа, ще имаме възможност да ти се отплатим поне малко.

Стоте йени, които той беше очаквал да получи при изпращането на Хару в тъкачната фабрика в Оуари, трябваше да бъдат използвани главно за уреждането на някои неотложни дългове, сключени при осигуровката на къщата, и за задоволяване на непосредствените нужди на семейството. Плановете на Харукичи за парите бяха направени в такива подробности, че не бяха забравени даже неща като подарък на Яе.

Мийоши, след като му беше казано, че авансът от двадесет йени бил вече изхарчен, и като знаеше освен това, че различните фондове на общината за подпомагане на бедните са вече напълно изразходвани, не можа да измисли никакво разрешение на създаденото положение. Той отиде да обсъди въпроса с началника на полицейския участък, но очевидно и там не намери никакво разрешение.

— Просто не зная — смотолеви Мийоши, като се върна от кабинета на началника. — Чудя се кое ще е най-добре да се направи.

Онозаки отначало слушаше с нескрито възмущение извиненията на нервния, с прикрит поглед Харукичи, но след като научи повече подробности за случая, неговото гневно, напрегнато лице постепенно омекна; накрая той рязко се обърна към Мийоши и каза:

— Ето какво. Аз ще му заема малко пари. Тогава — той погледна право към Харукичи — работите ще се оправят, нали?

— О, не, просто не мога да приема. — Харукичи отхвърли предложението и жълтото му сбръчкано лице изведнъж изрази решителност. — Няма да ви създавам повече грижи, господине, в никакъв случай.

Но Мийоши изглеждаше безкрайно облекчен.

— Стига и ти — каза бързо той. — Така не се говори. Трябва да приемеш предложението с подходяща благодарност. Нека уредим работите, както казва господинът, и повече да не става дума за изпращане на момичето на работа.

В задълженията на Мийоши влизаше да посвещава голяма част от деня на хора, които идват в полицейския участък да молят за някакъв вид помощ — да им се дават карти за безплатно лечение, да им се урежда отпускане на помощ от общината и т.н., и простото разрешение, предложено от Онозаки, много му допадаше, затова побърза да добави:

— А утре аз ще отида в общината да видя дали не може да ти дадат една торба ориз.

В този момент се чу шум от мотор на кола, която се приближаваше до външния вход. Посетители с коли бяха рядкост и когато полицаите с любопитство се обърнаха към вратата, видяха, че от колата излиза човек, много добре познат на всички в града. Това беше доктор Йокота. Той влезе, без да си сваля шапката, облегна се безцеремонно на перилото на гишето за посетители и огледа стаята с малките си очи, които искряха приветливо иззад очилата с дебели стъкла. След това отправи няколко закачливи забележки:

— Здравейте, Мийоши, започна ли вече риболовът? — Лицето му изведнъж стана сериозно и той се обърна към Сайто, отговорника по хигиенните въпроси. — Току-що ме викаха при онзи свещеник, гдето четете молитви при Тора-но-кучи — каза той, — и открих случай на дизентерия.

Отговорникът по хигиенните въпроси стана от стола си.

— Свещеникът ли е болен? — попита той.

— За съжаление не — каза докторът. — Някаква старица, която е отседнала у него. Никой не знае откъде е. А освен това лекарството, което той ѝ дава, е варен сок от борови листа или нещо подобно, така че ще трябва да разследваш случая основно.

С учудваща бързина доктор Йокота възвърна предишната си веселост и започна да бърбе с другите полицаи. От отсрещната страна на стаята, където някой — за да види дали славеят ще пее, или не — беше вдигнал кафеза на корнизата на прозореца, изведнъж прозвуча кратък мелодичен звук.

— Чухте ли? — извика селянката развълнувано. — Не е ли това прекрасен глас? — Тя се приближи до мястото, където стоеше доктор Йокота. — Какво ще кажете, господине? Не бихте ли желали да купите тази птичка?

Докторът беше от тези хора, които изразходват много пари и време за птици, и се славеше с голямата си колекция.

— А каква е? — попита той. Стана и тръгна към прозореца. Като заобиколи малката група от хора около Харукичи, той мина край полия Сайто, който с голямо старание водеше стерилизационните принадлежности, приготвени за в случай на инфекциозни заболявания, като се радваше, че най-после е дошло време да се прояви. Той отдавна се канеше да направи проверка на този прехранващ се с просия свещеник, който миналата година се бе установил в една колиба, близо до района на крематориума Тора-но-кучи. Той си бе спечелил голям брой предани последователи, четейки им странни молитви за дълъг живот и щастие, а напоследък бяха започнали да му приписват и чудотворна лечебна сила.

— Чувам, че голям брой болни ходят при този свещеник — подвижна докторът, като минаваше край Сайто. А после, като застана на около два метра от прозореца, да не би птичката да се уплаши и откаже да пее, той се загледа към малкото същество, което чистеше лъскавите си жълтозелени перца. Като се обърна към селянката, той каза:

— Колко искаш за нея?

— Е, преди всичко, господине — каза жената, като обнадеждено гледаше доктора в неговия елегантно ушит костюм и видимо очакваше добра цена, — колко сте готов вие да дадете?

Докато тя чакаше отговора му, славеят, очевидно извънредно доволен от пролетното слънце, даде воля на нов изблик на песни с пълно гърло. Полицаят Мийоши рязко погледна към птичката. Сега лицето му беше строго, сякаш беше раздразнен от нещо. Той прекоси бързо стаята, спря се пред Мийо и я погледна с укор.

— Хей, ти — каза той, — тези птички са под закрилата на закона. Откъде я взе, а? Ловенето им е забранено.

— Аз не съм я уловила, господине — отговори Мийо. — Тя сама влезе в къщата ми.

Но Мийоши вече си беше създал мнение по въпроса и очевидно нямаше желание да слуша никакви извинения.

— Хайде без лъжи! — скара ѝ се той. — Кой е чувал някога птица да влезе в къща по свое желание? Ти без съмнение си я хванала с мрежа.

В действителност Мийо не беше направила нищо такова. Тази сутрин, малко след изгрев, птичката бе влетяла в къщата ѝ и бе забила шумно с крилца по стените. Когато след бурно и безредно преследване тя и децата ѝ успели да я уловят в решетото за бобено пюре, те разбрали, че това е славей. Мийо била с разклатено здраве и не можела да работи тежка работа и след като мъжът и бил откаран в изправителния дом и след отказа на жалната ѝ молба и тя да отиде с него, тя в отчаяние си заблъскала главата да измисли някакво средство (в къщи нямало храна даже за утрешния ден) тя и децата ѝ да преживеят следващите три месеца до завръщането на мъжа ѝ. Накрая взела едно необмислено решение — да заеме десет йени от някой лихвар при дневна лихва от пет сени и с този капитал да захване ръчна продажба на ябълки из града. Но въпреки че в продължение на няколко дни успявала да купи кога пет, кога десет порции ориз, за по-малко от месец тя пропиляла и капитала, и печалбите; след това не могла да намери нищо друго освен случайна дребна работа тук-там в по-богатите къщи, като помагала в кухните или плевяла градините; а трите ѝ деца ядяли ориз едва веднъж в десет дни. Когато wśród тези бедни птичката по собствена воля влетяла в къщата ѝ, Мийо помислила, че това е дело на провидението.

— Днес — каза тя на унилите си и умиращи от глад деца — отивам в града да ви купя някои подаръци. Само бъдете добри и чакайте.

Тя обиколила първо магазините, като избирала тези, над които имало жилищни помещения, където било вероятно да живеят стари хора, оставили търговските работи в ръцете на наследниците си, но никой не поискал да купи птичката и надеждите ѝ били разбити. После, като си помислила, че служещите в държавните учреждения биха били по-подходящи купувачи, тя изоставила обиколката на магазините и се отправила към полицейския участък.

— Я оставете тази работа, старши — каза доктор Йокота, като се застъпи за Мийо. — Позволете на жената да ми продаде птичето.

Мийоши не обърна внимание на забележката.

— Трябва да го пуснем на свобода — каза той и се приближи до кафеза.

— Но, господин полицай! — примоли се Мийо, като цялата почервения и сграбчи Мийоши за куртката. — Хващането на тези птици може да е забранено от закона, аз обаче не съм я хванала нито с мрежа, нито с капан или нещо подобно! Ако тя наистина е влязла в къщата ми по собствено желание, това не е нарушение, нали?

Но в този момент една сянка се стрелна в квадрата бледосиньо небе, очертан от прозореца, и птичето изчезна.

— Какво ужасно нещо извършихте! — зариде Мийо. — Точно когато този господин — тя се обърна и погледна доктор Йокота, объркана и унижена — щеше да я купи! Цял ден изгубих да продам птичето, а сега какво ще кажа, като се върна в къщи? Господа, не можете ли да направите нещо?

На това никой нищо не можа да каже и Мийо разбра, че птицата е безвъзвратно загубена; възмущението ѝ нарастваше още повече, като си представи лицата на децата си, които я чакаха нетърпеливо да се върне от града с подаръци, и тя излезе от стаята със зачервено лице. Скоро и Харукичи си тръгна, като се движеше неуверено, подобно на откъснало се от канапа хвърчило. Хару затропа припряно след него с дървените си обувки с каишки от червен лак и като го гледаше право в лицето, извика:

— Татко, ще ме пуснеш ли да отида на екскурзията?

Тъй като ѝ беше казано, че ако отиде с баща си в Оуари, във влака ще яде ориз и ще може да носи червеното си кимоно, Хару беше изгубила всякакъв интерес към училищната екскурзия, но сега, след днешните събития, мисълта да пропусне и това удоволствие бе

непоносима. Мислите на Харукичи обаче бяха заети с други въпроси — що се отнасяше до аванса от агента за набиране на работна ръка, Онозаки щеше да го уреди, така че по този въпрос нямаше какво да се безпокои; железопътната такса също трябваше да върне, но той я имаше в джоба си; трябваше да се направи обаче нещо за дълговете по осигуровката на къщата му, но какво, той нямаше ни най-малка представа.

— На екскурзията ли? Чакай да видя. Тя е в други ден, нали? — смотолеви той неясно и продължи да върви.

Разпитът на Яе, който отговорникът по правните въпроси още не беше завършил, не се отнасяше само до дейността ѝ като акушерка, но и до въпроса дали практикува като лекар, или не. По този именно въпрос Яе съвсем открито призна, че съеляните ѝ, вместо да ходят далеч да търсят доктор и да му плашат такса, което те не били в състояние да си позволят, предпочитали да отиват при нея за съвет относно неща като изгаряния, стомашни болки или циреи и при тези случаи (тъй като тя на младини била и санитарка, и не била съвсем неука) тя само им казвала, според познанията си, какво лечение е добро за това или онова, а понякога им давала и лекарства или мехлеми от тези, които и се намирали в къщи. Така че обвиненията на квалифицираната акушерка, че Яе давала медицинска помощ и приготвяла лекарства, били верни.

Разпитът продължи и не повече от десет минути след като Харукичи си беше отишъл, някаква жена на средна възраст в напреднала бременност влезе почти тичешком и едва не се препъна на входа на участъка. След нея подтичваше тъничко момиченце на шест-седем години, здраво уловило ръкава на майка си с една ръка, а в другата — стиснало окаляна гумена топка, като зяпаше глупаво към полицаите. Жената сякаш бе изпаднала в унес и напълно бе забравила присъствието на детето.

— Помогнете, моля, помогнете! — успя да каже тя, като се задъхваше, след което бледото ѝ лице се изкриви болезнено и тя се свлече, сякаш смазана от някаква тежест, и се присви на пода.

Приемащият посетителите полицаи остана безучастно неподвижен на стола си, но Мийоши, който беше наблюдавал всичко от дъното на стаята, бързо излезе напред, като викаше:

— Хей! Какво е това? Какво става? — и надзърна над перилото на гишето за приемане на посетители.

Извън себе си от болка, жената започна да крачи нагоре-надолу по каменния под като затворено в клетка животно, а кимоното ѝ свободно се разтваряше.

— Помогнете, моля! — викаше тя. — Не мога повече! Раждането започна!

Мийоши, който отначало само объркано зяпаше към жената с широко отворени очи, сега като че ли за първи път схвана положението.

— Бебе ли? О, това вече е нещо сериозно! Какво да правим?

Той се втурна навън, а после, объркан и смутен, започна да подтичва след жената, накъдето и да отидеше тя. Внезапно, като че ли го осени някаква мисъл, той се втурна обратно в стаята към бюрото на отговорника по юридическите въпроси.

— Хей, ти нали си акушерка? — обърна се той към Яе. — Я да ни помогнеш малко. Само ти и никой друг, хайде тръгвай. Бързо де!

— Я, раждане тук? — каза Яе; тя бе свикнала с такива неща и се надигна, без да бърза. Обаче щом погледна жената, кръжаща като обезумяла из стаята и превита на две почти до земята, тя разбра, че повече от половината глава на детето е вече навън и каза:

— Ще трябва да я поставим да легне някъде на рогозка. А вие — тя се обърна към Мийоши — престанете да тичате насам-натам, а бързо постелете някакъв дюшек.

Като водеше жената за ръка, тя последва Мийоши в стаята на дежурните. Двама полицаи се впуснаха да помагат на Мийоши, а и старият пазач също излезе да помогне и когато четиримата с невъобразима суетня успяха най-сетне да положат жената на дюшека, Яе трмаво приведе едрото си тяло, седна, масивна и тежка като скала, и движейки само главата си на една или друга посока, изсипа поток от нареждания към полицаите — да донесат вряла вода, да отидат да купят памук и т.н. — и като си извади кърпичката от джоба и я разстла за всеки случай, да не би пелените да не дойдат навреме, дръпна пълзящата врата зад себе си. За известно време се чуваше само гласът на Яе непрекъснато да повтаря наставнически:

— Сега не се напъвай; не се напъвай!

Скоро след това последва тъничкият тревожен писък на бебе.

— Роди се! — неволно извика един от полицаите.

— Коя ли ще е тази жена? — тихо каза друг. — Изтърси го в последния момент, нали?

Но завеждащият правните въпроси бързо стана от стола си и каза:

— Раждането е сполучливо, това е важното. Даже и недипломирана акушерка е полезна в такъв момент.

И той възбудено се заразхожда нагоре-надолу, като че ли току-що се беше родило собственото му дете.

В този момент той видя да влизат полицаят Сайто и придружаващият го полицай, които се връщаха с колата на участъка след дезинфекцията на помещението на болната от дизентерия, следвани от певеца на молитви, облечен в черни одежди като истински свещеник. Той се извърна да ги приветства.

— Какво стана? — попита завеждащият правните въпроси. — Значи, той наистина е практикувал медицина, а?

Полицаят Сайто изкозирува и като постави на масата сноп от корени, бурени и кора от дърво и една голяма бутилка с мътна бяла течност, които той бързешком бе прехвърлил в лявата си ръка, преди да отдаде чест, каза:

— Да практикува медицина ли? Не бих нарекъл това медицина. Ето лекарството, което той дава на пациентите си, както сам казва. Хей, ти! Вярно е, нали?

Той рязко се обърна към свещеника, който стоеше зад него. Оскъдните остатъци от коса по главата на този човек бяха ниско остригани, а очите му бяха студени и безизразни. По-рано той бил странствуващ просяк, който ходел от село на село, праметнал през рамо торбата за подаянията. Вместо да изхарчва полученото за алкохол и тютюн, той го икономисвал старателно и миналата пролет си построил в покрайнините на града паянтова колиба при Тора-но-кучи и взел да удря по голям тъпан и да пее молитви. Виенето на тъпана привлякло голям брой стари жени на тайни беседи и всички повярвали, че могат да бъдат излекувани от хронични болести, ако свещеникът се помоли за тях, така че за късо време славата на певеца на молитви от Тора-но-кучи достигнала и до най-затъntenите планински селца.

Когато полицаят Сайто пристигнал с най-голяма бързина в колибата, свещеникът не показал ни най-малка следа от смущение, а го приветствувал с неподходяща за случая официалност. На олтар, издигнат в мрачната вътрешност на колибата, били поставени дарения от ябълки и други плодове, подредени на дървени чинии, лакирани в червено, а като допълнителна украса била изложена книга, озаглавена „Сто мъдрости“ или нещо подобно, от която свещеникът очевидно четял на своите почитатели два пъти в годината — през пролетта и есента. Болната жена била положена в съседната стая, в която имало три постели, и била покрита с тънък памучен юрган. Тя едва дишала и по нищо не се разбирало, че вижда лицето на Сайто, когато той се навел и се взрял в нея. Той видял, че това е Кин, старата жена, която прекарала миналата нощ в полицейския участък. Като всички други бабички (твърде бедни и твърде упорити, за да отидат на лекар), които идвали от близо и далеч, щом научаваха за свръхестествените способности на свещеника, така и Кин, на път за в къщи, също се била отбила тук, за да получи помощ. Тя сигурно вече тайно си е била решила да отиде при свещеника, когато Мийоши напразно я беше увещавал да повика лекар. Свещеникът веднага започнал да бие тъпана и да пее молитвите си, като се надявал, че това е още една жертва, попаднала в мрежата му. Той обаче скоро разбрал, че се е нагърбил с трудна задача и като си дал сметка, че ако жената умре при него, това ще му навлече големи неприятности, повикал доктор Йокота да я прегледа.

— Досега колко болни приблизително са идвали да ги лекуваш? — го попитаха.

— Е, даже да приемем най-малко по един на три дни — отговори свещеникът без ни най-малко колебание, — това означава около стотина.

— И всички ли са излекувани?

При този въпрос свещеникът погледна смирено и каза:

— Не знам дали напълно са оздравели, или не, но много са идвали пак, за да кажат, че благодарение на мен се чувствуват много по-добре.

Завеждащият правните въпроси взе от масата няколко листа от живовляк и няколко парчета кора от дърво и ги мушна под носа на свещеника.

— Подобряват се, като гълтат ей от тези боклуци? — извика той гневно. — Но ми кажи честно!

Той взе писмения доклад, който в този момент Сайто му подаде, и изчезна в кабинета на началника на участъка. След няколко минути се върна и каза отсечено:

— В килията!

Полицаят Сайто заведе свещеника в един ъгъл на стаята и го накара да свали пояса си.

— Хайде, тръгвай — каза той и като си пробиваше път към коридора през тълпата полицаи, натрупани пред стаята на дежурните, той безцеремонно повлече повереника си към ареста. Последва тъпо скърцане на резета; след това полицаят се върна и отиде да говори с Мийоши.

— Какво безобразие — започна той. — Болната у свещеника беше бабата, която преспа при нас снощи.

Мийоши стоеше приведен напред, като се взираше напрегнато в жената в стаята на дежурните. След като и плацентата беше излязла, тя лежеше успокоена и очите и бяха затворени.

— Бабата ли? — Той се извърна и се ококори. — Казах и да повикаме лекар, ама тя не ме послуша. Ще оживее ли?

— На нейната възраст е малко вероятно — каза Сайто. — Преместили са я в инфекциозната болница, но е зле и почти няма надежда.

От предната част на главната канцелария, в която сега нямаше никого с изключение на дежурния полицай, се чу отмерено тупкане на гумена топка, но шумът рязко спря и малко момиченце влезе тичешком, шумно тракайки с дървените подметки на обувките си. То си мушна главата между струпалите се полицаи и се провикна с всичка сила:

— Мамо, гладна съм! Дай ми нещо!

Но когато погледът на момиченцето се спря върху сбръчканото лице на новороденото, увито в горната дреха на майката и безшумно махащо ръчички и крачета, очите му се разшириха и се втрениха с нямо удивление.

— Как е? — подвикна един от полицаите към Яе. — Всичко наред ли е?

Яе, приклепнала на пода, както винаги тежка и тромава, се усмихна и тесните ъгълчета на очите ѝ се присвиха.

— Такова леко раждане не се среща често — каза тя. — Малко е дребничко, но иначе е чудесно, здраво бебе. — Тя оправи краищата на завивките, после се обърна към стария пазач и подвижна: — Хей, татенце, дали нямаш малко течно масло, а? И помада за коса „Камелия“ или нещо подобно ще свърши работа.

— Ех, пък ти, каква ти помада за коса у хора с плешиви глави като мене!

Старият човек се засмя, но скоро се върна от килера с бутилка сусамово масло. Яе, след като натри малко от него по телцето на бебето, започна да го къпе в кофа с топла вода. Полицаят Сайто, виждайки, че майката продължава да лежи неподвижно със затворени очи, изведнъж изкрещя така гневно, че всички стоящи край жената подскочиха стреснато:

— Хей, вие, откъде сте дошли? Какво правите тук?

Жената, която лежеше неподвижно, със здраво затворени очи, поради обзелото я чувство на стеснение от това, че не бе могла да се овладее и изпитваща желание да потъне в земята от срам, сега стреснато отвори очи и започна да се извинява.

— Да ви се натрапя в такова състояние, господа, и да ви създам толкова главоболия. Просто не зная какво да кажа... — започна тя.

— Ами, нищо няма — каза Мийоши, като възпираше опитите ѝ да се изправи. — Трябва да поспите. Не ставайте още.

Но жената като че ли не го чуваше и продължи, без да има намерение да ляга отново:

— Досега бях в Хигашинè, но там не можех да остана повече...

Две широки следи от сълзи се появиха неочаквано на лицето ѝ — лице, така изтощено и изгубило цвят, та човек би помислил, че притежателят му не е повече в състояние да изпитва мъка или страдание. После внезапно сълзите и рукнаха като пълноводни потоци след пороен дъжд.

— ... Нямаше къде да отида, та си помислих, че бих могла да дойда тук за помощ.

Мийоши напрегнато разглеждаше лицето ѝ.

— Я слушай — попита той ненадейно, — не си ли работила в циркова трупа, когато си била малко момиченце?

Жената беше явно смаяна.

— А откъде знаете това? — възкликна тя, като учудено се взираше в него.

— Значи, е вярно, а? С теб имаше и дете, та помислих, че това може да си ти. Вярно е, нали? — повтори Мийоши.

Когато ѝ разказа цялата история — как майка ѝ, Кин, изминала пеша тридесетте мили от Аказава само за да я намери, се разболяла от дизентерия и сега била настанена в инфекциозна болница, — Йошие, която беше седнала на рогозката и сега се взираше пред себе си със зашеметен поглед, каза:

— Трябва да я видя поне веднъж; Ще бъде ужасно, ако умре! — и се изправи на краката си, залитайки.

— Чакай! Стой! — извика Мийоши. — В това състояние не можеш никъде да ходиш.

— Нищо ми няма — отвърна тя упорито. — Трябва да я видя, поне веднъж.

Но въпреки цялата си решителност само след няколко мига лицето ѝ стана мъртвешки бледо и тя грохна изтощена на пода.

През януари предишната година, след смъртта на мъжа, който работел в памучния завод, Йошие останала без никаква издръжка и решила, че щом са настъпили лоши времена, по-добре ще е да се прибере в родното си село, където се надявала да намери осиновителката си. Продала оскъдното си имущество, набавила си пари за пътуването и успяла да стигне до тези места след отсъствие от двадесет години. Но снеговете я спрели по пътя, като завалели, и както винаги валели, докато изглеждало, че къщите ще бъдат зарити до покривите със сняг. И тъй като тя нямала и представа какво трябва да направи в безпомощното дирене на лице, наречено Кин, която можело и да е жива, а можело и да не е и чието село не представлявало за Йошие нищо друго освен един смътен детски спомен, тя наела евтина квартира в този град, близо до железопътната станция. Хазайката ѝ, виждайки я да седи по цели дни и тревожно да се взира в посивялото небе, се смилила над нея, наела я за прислужница и ѝ позволила да остане с детето си колкото си желае.

После, подмамена от обичайните обещания за женитба, Йошие по най-глупав начин се оставила да забременее от някакъв пътуващ търговец на дървен материал, който всеки месец отсядал за кратко в

същия дом със стаи за даване под наем. Щом като бременността ѝ станала явна, мъжът престанал да отсяда в дома. Мисълта да се покаже в това състояние пред добрата хазайка била непоносима за нея. Тя старателно прикрила с широкия ръкав на кимоното си вече забележимата изпъкналост на фигурата си и се преместила в странноприемницата „Сейфу“. Времето за раждане неизбежно приближавало, а тя нямала и представа къде ще отиде, когато моментът дойде. После се срещнала с един съчувстващ ѝ сладкодумник на име Яшичи, който, за разлика от търговеца на дървен материал, много скоро я взел в къщата си да живее с него. Но и той също явно не търсел друго освен временно развлечение и разтревожен, че нещата могат да вземат сериозен обрат, ако чака до раждането, той използвал за извинение караниците между дъщерята на Йошие и неговото дете от покойната му жена и последвалото от това влошаване на отношенията с тъщата му, мушнал една банкнота от пет йени в ръката на Йошие и я изпъдил от къщата.

Успокоена след огромните усилия при раждането, Йошие, със замислен и неспокоен поглед в очите си, се беше обърнала да наблюдава мълчаливо бебето, лежащо до нея, което непрекъснато плачеше и бършеше лицето си.

Мийоши излезе забързано от вътрешния кабинет, където той и завеждащият правните въпроси бяха обсъждали нещата с началника на участъка, и Мийоши се обърна към Яе:

— Слушай, ти можеш сега да си ходиш, тъй че не би ли могла да вземеш тази жена със себе си и да я подслониш? Какво ще кажеш, а? Ще го направиш ли? По-късно ще поговорим за подробностите. Казвай?

Яе, както си беше приседнала на пода, се извърна тромаво и погледна Мийоши.

— Разбира се, старши. Ако нямате нищо против, в моята къща има доста място — отговори тя с израз, сякаш именно това бе очаквала; и веднага започна да се подготвя за път.

Скоро отвън, пред натрупания със зяпачи вход, палеха мотора на колата на участъка и Яе, взела бебето на ръце, с огромни усилия успя да се промуши през вратата на колата и зае място на седалката до Йошие и дъщеря ѝ.

— Да караш бавно — поръча тя на полицая Кобайаши, който беше седнал на кормилото; после, като се обърна важно към тълпата полицаи, събрали се, за да ги изпратят, тя се провикна:

— Ако пак имате нужда от моята помощ, повикайте ме!

[1] Една стотна част от йена. — Б.пр. ↑

[2] Триструнна японска китара. — Б.пр. ↑

[3] Японска оризова ракия. — Б.пр. ↑

[4] Представител на драматична школа, в която участвували предимно мъже — богато и пъстро облечени актьори, които играели, като изпълнявали танци със стилизирани движения, придружени с песни. — Б. пр. ↑

ФУМИКО ХАЯШИ 1904–1951 Г.

Герои в творчеството на Хаяши са низшите класи на столицата Токио. Реалистично и с характерна за женската ѝ природа състрадателност, Фумико Хаяши описва живота им с познанието на човек, който в младините си е преминал трудностите на същия този живот.

Тя рисува вълнуващата картина на следвоенния Токио, спирайки вниманието си на центъра за развлечения — парка Асакуза, с посветения на богинята на милосърдието будистки храм „Канон“, описан шестдесет години по-рано от Кафуу Нагай в разказа „Реката Сумида“.

ФУМИКО ХАЯШИ
ТОКИО

1

Беше студен, ветровит следобед. Рио бързаше по улицата с раница на гръб, като се движеше откъм страната, където бледото слънце огряваше покривите на сградите. Тя често оглеждаше с любопитство ту зданията, ту паркираните коли край многобройните развалини от бомбардировките, с които търговската част на Токио беше осеяна.

Като надзърна над една дъсчена ограда, Рио видя огромна камара ръждиво желязо и до нея барака със стъклена врата. Вътре гореше огън и приятното му пращане се чуваше до мястото, където тя бе застанала. Пред бараката стоеше мъж, облечен в работен комбинезон и с червена кърпа, вързана около главата му. Нещо приятно и дружелюбно се излъчваше от този висок човек и Рио събра кураж и извика:

— Продава се чай! Не бихте ли желали да си купите малко чай, моля?

— Чай ли? — каза мъжът.

— Да — отвърна Рио със смутена усмивка. — Шизуокски чай.

Тя пристъпи през един отвор на дъсчената ограда, развърза каишките на раницата си и я постави до бараката. Вътре се виждаше желязна печка, в която гореше огън. На желязна пръчка, висяща отгоре, беше окачен месингов чайник, от чийто чучур излиташе тънка струйка пара.

— Извинете — каза Рио, — но бихте ли имали нещо против, ако вляза и се постопя на огъня ви за няколко минути? Вън е такъв студ, а съм извървяла вече няколко мили.

— Разбира се, влезте — каза мъжът. — Затворете вратата и се стоплете.

Той посочи към столчето, което беше единствената му мебелировка, а сам седна на един амбалажен сандък в ъгъла. За момент Рио се поколеба. После тя довлече раницата си вътре, приведе се край печката и протегна ръце над нея.

— Ще ви бъде по-удобно на онова столче — каза мъжът, като разглеждаше привлекателното ѝ лице, заруменяло внезапно от топлината, и износените ѝ дрехи.

— Сигурно това не е постоянната ви работа — да разнасяте чай от врата на врата?

— О, да, така си изкарвам прехраната — рече Рио. — Казаха ми, че това е добър район за търговия, но ето че го обикалям отрано тази сутрин, а успях да продам едва един пакет чай. Готвя се вече да се прибирам в къщи, но си помислих, че бих могла да си изям обед някъде по пътя.

— В такъв случай сте добре дошла тук — разположете се и си хапнете — каза мъжът. — И не се тревожете, че не сте продали чая си — прибави той с усмивка. — Това е просто въпрос на късмет. Утре сигурно ще ви провърви повече.

Чайникът възвря със силно свистене. Докато мъжът го откачваше от желязната пръчка, Рио можа да огледа помещението. Погледът ѝ се спря последователно на обкования с дъски и почернял от сажди таван, на черната дъска до прозореца, на лавицата за домашни богове, върху която беше поставена саксия със сакакнево дръвче. Мъжът взе от масата някакъв пакет, разви хартията и извади отвътре парче треска. След няколко минути помещението се изпълни с миризма на печена риба.

— Хайде — каза мъжът. — Сядайте и се хранете.

Рио извади кутията си за храна от раницата и седна на столчето.

— Ръчната продажба не е много приятно нещо, нали? — забеляза мъжът, като обръщаше треската на скарата. — Кажете, колко изкарвате от продажбата на сто грама чай?

— Трябва да получа тридесет и пет йени, за да спечеля нещо. Търговците, които ми изпращат стоката, често смесват хубавия чай с лош, така че се считам щастлива, когато получа тридесет йени.

В кутията с обед на Рио имаше две малки рибки, покрити с варен ечемик и малко туршия. Тя започна да яде.

— Къде живеете? — попита я мъжът.

— В квартал Шитая. Всъщност аз не мога да различа една част на Токио от друга. Тук съм едва от няколко седмици и една приятелка ме приюти при себе си, докато си намеря нещо по-хубаво.

Рибата беше вече готова. Той я разряза на две и даде половината на Рио, като добави картофи и ориз от една дървена паница. Рио се усмихна и благодари с леко кимване, после извади пакетче чай от раницата и изсипа част от него в хартиена салфетка.

— Сложете това в чайника — каза тя, като му подаде чая.

Той поклати глава и се усмихна, а белите му зъби блеснаха.

— В никакъв случай! Та това е толкова скъпо!

Рио чевръсто повдигна капачката на чайника и изсипа чая, преди той да може да я спре. Като се смееше, мъжът отиде и взе от лавицата една чаена чаша и някакво канче.

— Ами мъжът ви? — попита той, докато слагаше чашите на амбалажния сандък. — Омъжена сте, нали?

— О, да. Мъжът ми е още в Сибир. Затова трябва да работя.

Мислите на Рио се понесоха към нейния мъж, от когото не беше имала вест цели шест години. Образът му беше така далечен, че ѝ беше необходимо усилие да си припомни как изглеждаше, или така близкия ѝ някога негов глас. Сутрин тя се събуждаше с чувството на празнота и безнадеждност. Понякога ѝ се струваше, че мъжът ѝ се е превърнал в леден призрак в онзи субарктичен Сибир — в призрак или в тънък бял стълб, или просто в струя леден дъх. Днес вече никой не говореше за войната и тя се чувствуваше неловко, когато трябваше да казва някому, че мъжът ѝ е все още пленник.

— Колко странно — забеляза мъжът. — Всъщност и аз самият бях в Сибир. Три години сякох дърва близо до река Амур. Едва миналата година успях да се прибера в къщи. Е, това е просто въпрос на късмет. Не му е лесно на вашия мъж. Но и на вас не е по-лесно.

— Значи, наистина сте репатриран от Сибир? Не ви се е отразило — каза Рио.

— А, кой знае! — мъжът сви рамене. — Тъй или иначе, както виждате, все още съм жив.

Рио затвори кутията за храна и докато правеше това, разглеждаше внимателно събеседника си. У този човек имаше простота и прямота, които я караха да иска да говори открито — нещо, което ѝ беше много трудно да направи с по-образованите хора.

— Имате ли деца? — попита той.

— Да, момче на шест години. Той трябваше вече да е на училище, но срещнах спънки за записването му в Токио. Тези

чиновници знаят много добре как да усложняват живота на хората!

Мъжът развърза кърпата си, избърса чаената чаша и канчето с нея и наля от димящия чай.

— Хубав е! — каза той, като сърбаше шумно.

— Харесва ли ви? Не е най-доброто качество — само двеста и десет йени кило на едро. Но вие сте прав, доста е хубав.

Докато говореха, вятърът се засили; той засвири в ламаринения покрив на бараката. Рио погледна през прозореца и се заприготвя за дългия си път към къщи.

— Ще си купя от вашия чай — седемстотин и петдесет грама — каза мъжът, като извади две смачкани банкноти от по сто йени от джоба на работния си комбинезон.

— Я не ставайте смешен — каза Рио. — Можете да го получите безплатно.

— А, не. Така не може. Търговията си е търговия! — Той й набута парите в ръката. — Е, ако пак наминете насам, обадете се да си поприказваме.

— С удоволствие — каза Рио, като пак огледа мъничкото помещение. — Но вие не живеете тук, нали?

— Тъкмо тук живея! Пазя онова желязо отвън и помагам да се натоварва на камиони. През по-голямата част от деня съм тук.

Той отвори някаква вратичка под лавицата и й показа нещо като кабинка със спретнато подредено легло. Рио забеляза една илюстрирана пощенска картичка, представляваща петдесетте камбани на Ямада, закачена с кабари отвътре на вратата.

— Я колко хубаво сте го подредили — усмихна се тя. — Трябва да ви е доста удобно.

Тя си мислеше на колко ли години е той.

От този ден Рио идваше редовно да продава чай в квартал Йотцуги. Всеки път тя се отбиваше в бараката край развалините от бомби. Научи, че името на мъжа е Цуруиши Йошио. Той почти винаги имаше някакъв малък деликатес, който поставяше в кутията ѝ за храна: мариновани сливи, парче говеждо месо или някоя сардина. Нейната търговия се разрасна и тя си създаде няколко редовни клиенти в района.

Една седмица след първата им среща Рио доведе със себе си момченцето си, Риукичи. Цуруиши побъбра с детето и после го изведе на разходка. Когато се върнаха, Риукичи носеше голям захаросан сладкиш.

— Този твой юнак има чудесен апетит — каза Цуруиши, като погали момчето по остриганата глава.

Рио се питаше дали нейният нов приятел е женен; всъщност тя откри, че се замисля за най-различни неща от неговия живот. Сега тя беше на двадесет и девет години и се сепна, като си даде сметка, че за първи път проявява сериозен интерес към някой друг мъж освен съпруга си. Непринуденият, спокоен характер на Цуруиши някак я привличаше, при все че тя всячески се стараеше той да не го разбере.

Малко по-късно Цуруиши предложи да заведе Рио и Риукичи да видят Асакуза през следващия му почивен ден. Те се срещнаха пред гишетото за информация на гара Уено. Цуруиши носеше стар сив костюм, който изглеждаше доста тесен, а Рио беше облечена в синя рокля от плат за кимоно и светлокафяво палто. Въпреки евтините си дрехи тя изглеждаше млада и елегантна на многолюдната гара. До високия, едър Цуруиши тя беше като ученичка във ваканция. В пазарската си торба тя носеше обеди им: хляб, портокали, морски водорасли с ориз.

— Дано не вали — каза Цуруиши, като леко постави ръката си около талията на Рио, за да направлява движението ѝ през тълпата.

Те отидоха с подземната железница до гара Асакуза, след това повървяха от универсалния магазин „Мацуя“ до портата Нитен Шинто,

покрай стотици малки сергийки. Кварталът Асакуза беше напълно различен от онова, което Рио си беше представлявала. Тя остана възхитена, когато Цуруиши посочи към малък храм, лакиран в червено, и ѝ каза, че това е храмът на прочутата богиня на милосърдието, Асакуза. В далечината високоговорител разнасяше жалния вой на тромпет и саксофон; той се смесваше с воя на вятъра, който свиреше в клоните на старите сакакиеви дървета.

Преминаха през пазара за стари дрехи и достигнаха до дълга редица сергии с хранителни продукти, плътно притиснати една до друга покрай езерото Асакуза. Тук въздухът беше наситен с миризмата на прегоряла оливия. Цуруиши отиде до една сергия и купи на Риукичи жълт захарен памук на пръчка. Момчето го загриза и тримата тръгнаха по тясната улица с изрисувани американски афиши, рекламиращи ресторанти, кина, ревюта. Беше изминал едва един месец, откакто Рио срещна Цуруиши пред бараката му, но се чувствуваше така свободна с него, като че ли го беше познавала цял живот.

— Е, и все пак започна да вали — каза той, като простря напред ръка.

Рио погледна към сивото небе, от което падаха редки дъждовни капки. „Ето че чудесният им излет ще се провали“ — помисли тя.

— Я да влезем тук — каза Цуруиши, като посочи един магазин, пред който висеше пъстър фенер с букви на него, образуващи името на заведението: „Веселата чайна“.

Седнаха на една маса, над която таванът беше украсен с изкуствени вишневи Цветове. Заведението никак не беше уютно, но те бяха решени да прекарат приятно и си поръчаха чай. Рио раздели на тримата водораслите, хляба и портокалите. Когато привършваха закуската, дъждът се усили.

— Няма да е зле да почакаме, докато превали — каза Цуруиши. — После ще ви заведа у дома.

Рио се питаше дали той има пред вид нейния или неговия дом. Тя живееше в тясната квартира на приятелката си от родния ѝ град и дори нямаше и една стая, която да може да нарече своя. Тя би предпочела да се върнат в бараката на Цуруиши, но и там едва ли биха се побрали трима души. Тя тайно извади портмоненцето си и преброи

парите си под масата. Седемстотинте йени щяха да стигнат да се подслонят за няколко часа в някоя странноприемница.

— Знаеш ли какво бих желала сега? — каза тя. — Бих желала да отидем на кино, а после в някоя странноприемница да похапнем, преди да се разделим. Но се боя, че ще е доста скъпо.

— И аз мисля така — каза, смеейки се, Цуруиши. — Хайде все пак да го направим.

Той откачи горното си палто от закачалката, метна го на главата на Риукичи и се втурна през дъжда към киното. Места нямаше. Гледаха филма прави и малкото момче заспа, като се облегна на Цуруиши. С всеки момент въздухът като че ли ставаше все по-тежък и горещ. Чуваше се как дъждът бие по покрива над тях.

Мръкваше се, когато излязоха от киното и забързаха през проливния дъжд, който плющеше също като бананови листа при силен вятър. Най-сетне намериха една малка странноприемница; ханджията ги отведе в застлана с килим стая в дъното на изложен на течение коридор. Рио си събу мокрите чорапи. Момчето се намести в един ъгъл и веднага заспа отново.

— Нека да му подложва това — каза Цуруиши, като взе една стара възглавница от стола и я постави под главата на Риукичи.

От препълнения олук над прозореца водата се струеше на двора като поток. Шумът напомняше на водопад в някакво далечно планинско село.

Цуруиши извади кърпа и започна да бърше мократа коса на Рио. Като издигна поглед към него, тя изпита дълбоко чувство на щастие. Дъждът сякаш беше започнал да отмива усещането на самота, което години наред се беше натрупвало у нея.

Тя отиде да провери дали могат да получат някаква храна и в коридора срещна една прислужница в европейски дрехи, която носеше поднос с чай. Рио поръча две купи спагети и после двамата с Цуруиши седнаха един срещу друг пред празния мангал да изпият чая си. Като изпиха чая, Цуруиши дойде и седна на пода до Рио. С облегнати на стената гърбове те се загледаха в притъмняващото дъждовно небе.

— На колко си години, Рио? — попита Цуруиши. — Струва ми се, на двадесет и пет.

Рио се засмя.

— Боя се, че не позна, Цуру. Аз съм вече стара жена. На двадесет и осем съм.

— О, значи, ти си една година по-възрастна от мене.

— Боже мой, колко си млад! — каза Рио. — Мислех си, че си поне на тридесет.

Тя се взря в него, в тъмните му, нежни очи и гъсти вежди. Той като че ли леко се изчерви. После се наведе напред и събу мокрите си чорапи.

Дъждът валеше с неотслабваща сила. Най-сетне прислужницата дойде и донесе студени спагети и супа. Рио събуди момчето и му даде да яде от супата, то почти спеше, докато сърбаше.

— Виж, Рио — каза Цуруиши, — бихме могли и да преспим тук. Не можете да си идете в този дъжд, нали?

— Не — каза Рио. — Не, не, струва ми се, че не можем.

Цуруиши излезе от стаята и скоро се върна натоварен с постели, които разстла на пода. Изведнъж цялата стая заприлича на спално помещение. Рио загъна сина си в една от завивките, без той дори да се събуди. После загаси лампата, съблече се и си легна. Чуваше как Цуруиши се намества в другия край на стаята.

— Сигурно тук ни смятат за женени — каза Цуруиши след малко.

— Да, сигурно. И не е много хубаво, че ги лъжем.

Тя каза това на шега, но като лежеше разсъблечена в постелята си, за първи път почувствува смътно безпокойство и смущение. Мъжът ѝ изглеждаше някак си много по-близко до нея, отколкото когато и да било през последните години. „Но нали е тук само поради дъжда“ — помисли си тя. И постепенно мислите ѝ приятно се понесоха някъде далеч и тя задряма.

Когато се събуди, беше все още тъмно. Тя чу Цуруиши да шепне името ѝ от своя ъгъл и бързо седна в постелята.

— Рио, Рио, мога ли да дойда за малко при теб да ти кажа нещо?

— Не, Цуру — каза тя, — не бива.

Дъждът все още потракваше по покрива, но силата на бурята беше преминала; само тънка струйка се стичаше от олука на двора. При шума на дъжда ѝ се стори, че Цуруиши тихо въздъхна.

— Слушай, Цуру — каза тя след кратка пауза, — не съм те питала досега дали си женен?

— Не. Сега не съм — отговори Цуруиши.

— Бил ли си?

— Да, бях. Когато се върнах от войната, сварих жена си да живее с друг мъж.

— А ти ядоса ли се?

— Дали съм се ядосал? Да, мисля, че да. Но не можех нищо да направя. Тя ме беше напуснала, и толкоз.

Те отново замълчаха.

— За какво искаш да си говорим? — попита Рио.

— Цуруиши се засмя.

— Всъщност няма нещо особено, за което да се говори. Тези спагети не бяха много хубави, нали?

— Не. Разбира се, че не могат да бъдат наречени хубави. А ни ги хванаха по сто йени порцията.

— Хубаво би било, ако ти и Риукичи живеехте в собствена стая, нали? — забеляза Цуруиши.

— О, да, би било чудесно! Много бих искала да живеем наблизо, Цуру.

— В днешно време е трудно да се намерят стаи, особено в търговската част на града. Но аз ще следя и ще ти обадя... Ти, Рио, си такъв прекрасен човек.

— Аз ли? — каза Рио, смеейки се. — Не ставай глупав.

— Да, да, ти си прекрасна... наистина прекрасна!

Рио легна на постелята. Изведнъж у нея се породило желание да прегърне Цуруиши, да почувствува тялото му близо до своето. Тя не посмя да проговори, за да не би гласът ѝ да я издаде; дишането ѝ стана почти болезнено; цялото ѝ тяло тръпнеше. Навън изтрополи подранил камион.

— Къде са родителите ти, Цуру? — попита тя след малко.

— В провинцията близо до Фукуока.

— Но имаш сестра в Токио, нали?

— Да. И тя е сама като теб, с две малки деца, за които се грижи. Има шевна машина и шие европейски дрехи. Мъжът ѝ загина преди няколко години — във войната в Китай. Война и все война!

През прозореца Рио вече различаваше първите проблясъци на зората. „Ето че тяхната нощ почти завършваше“ — помисли си тя с тъга. От една страна ѝ се искаше Цуруиши да не беше отстъпил

толкова лесно и все пак тя беше убедена, че така е най-добре. Ако той беше мъж, когото не познаваше или към когото не изпитваше нищо, тя би могла да му се отдаде, без да се замисли. С Цуруиши беше друго — съвсем друго.

— Рио, не мога да заспя. — Достигна пак гласът му до нея. — Съвсем се разсъних. Струва ми се, че не съм свикнал на такова нещо.

— На какво нещо?

— Е, какво, да спя в една стая с момиче!

— О, Цуру, да не искаш да кажеш, че понякога нямаш приятелки?

— Само случайни.

Рио се засмя.

— На мъжете им е лесно. Поне в някои отношения...

Тя чу Цуруиши да се размърдва. Изведнъж той се приближи и се надвеси над нея. Рио не се помръдна даже и когато усети ръцете му да я обгръщат и лицето му да се допира до нейното. Тя гледаше в тъмнината с широко отворени очи, а пред тях като че ли проблясваха ярки светлини. Горещите му устни се притиснаха до бузата ѝ.

— Рио... Рио.

— Не е хубаво — пошепна тя. — Несправедливо е към мъжа ми.

Но почти веднага съжали за думите си. Цуруиши стоеше наведен над нея и тя различаваше профила му, проектиран на просветляващото небе. Както беше приведен напред, той като че ли се прекланяше пред някакъв бог. За момент Рио се поколеба. После обви врата му с топлите си ръце.

След два дни Рио радостно тръгна с момчето си да посети Цуруиши. Когато стигна до разрушените от бомби къщи, тя остана много изненадана, че не го вижда пред бараката му — с червената кърпа, вързана около главата. Риукичи изтича напред да види дали не е вътре, но бързо се върна.

— Там има чужди хора, мамо!

Обхваната от силна тревога, Рио забърза към бараката и надзърна вътре. Двама работници събираха вещите на Цуруиши в единия ъгъл на стаята.

— Какво има, госпожо? — попита единият от тях, като се обърна към нея.

— Търся Цуруиши.

— О, не знаете ли? Цуруиши умря вчера.

— Умря ли? — каза тя. Искаше да каже още нещо, но думите не излизаха.

Тя беше забелязала малка свещ да гори на полицата за домашни богове и сега разбра печалния й смисъл.

— Да — продължи мъжът, — той загина снощи около осем часа. Придружи с камион един от работниците да откарат желязо в Омийя и на връщане камионът се преобърнал на едно тясно мостче. Той и шофьорът били убити. Днес сестра му отиде в Омийя с един от служителите на компанията, за да се погрижи за изгарянето на тялото.

Рио гледаше безучастно пред себе си. Безучастно наблюдаваше двамата мъже да събират вещите на Цуруиши. До свещта на полицата тя зърна двете торбички чай, които той беше купил от нея през онзи първи ден — нима беше само преди две седмици? Едната от тях беше прегъната наполовина; другата стоеше все още неотворена.

— Вие трябва да сте негова приятелка, госпожо? Цуру беше прекрасен човек! Колко глупаво стана — изобщо не беше нужно той да ходи в Омийя. Шофьорът не се чувствуваше добре и Цуру каза, че ще отиде с него в Омийя да му помогне в разтоварването. Не е ли дивотия да изкара цялата война, и Сибир, и какво ли още не, за да загине така!

Един от мъжете свали картичката с петдесетте камбани от Ямада и издуха прахта от нея. Рио стоеше и гледаше вещите на Цуруиши, натрупани на пода — чайника, тигана, гумените ботуши. Когато погледна към черната дъска до прозореца, тя за първи път забеляза съобщението, надраскано несръчно с червен тебешир: „Рио, чаках те до два часа. Връщам се довечера“

Тя се поклони машинално на двамата мъже и метна раницата на гърба си. Докато напускаше бараката, тя се чувствуваше като вцепенена, стиснала силно ръката на Риукичи, но когато минаха край разрушените от бомбите къщи, парещи сълзи напълниха очите ѝ.

— Мамо, умрял ли е този човек?

— Да, умрял е — каза Рио.

— Защо е умрял?

— Паднал в реката.

Сега вече сълзите се стичаха по бузите ѝ; те се лееха неударжимо, докато тя бързаше из улиците. Стигнаха до един сводест мост над река Сумида, пресякоха го и тръгнаха по брега по посока на Хакухо.

„Не се тревожи, ако забременееш — беше ѝ казал Цуруиши през онова ранно утро в Асакуза. — Ще се грижа за теб, Рио, каквото и да се случи!“ А по-късно, тъкмо преди да се разделят, той беше казал: „Аз нямам много пари, но трябва да ми позволиш да ти помогна малко. Всеки месец мога да ти давам по две хиляди йени от моята заплата.“ Той беше завел Риукичи в един магазин, където продаваха чуждестранни стоки, и му беше купил шапка за бейзбол с името му, написано на нея. След това и тримата бяха вървели радостно по трамвайните релси, като заобикаляха големите локви, останали от дъжда. Когато стигнаха до един млечен бар, Цуруиши ги въведе вътре и им поръча по една голяма чаша мляко...

Сега като че ли леден вятър лъхаше от тъмната река. На отсрещния бряг стоеше ято водни птици — премръзнали и жалки. Шлепове се движеха бавно нагоре и надолу по реката.

— Мамо, искам блокче. Нали каза, че ще ми купиш блокче?

— Не сега — отвърна Рио. — По-после ще ти купя.

— Но, мамо, ние минахме край сергия със стотици блокчета. Гладен съм, мамо. Не може ли да хапнем нещо?

— След малко. Почакай.

Те вървяха покрай дълга редица постройки като бараки. „Трябва да са частни къщи — помисли си Рио. — Сигурно всички хора, които живеят тук, си имат собствени стаи.“ На един от прозорците беше разстлан юрган да се проветрява, а вътре се виждаше една жена да чисти стаята.

— Продава се чай! — тихо подвикна Рио. — Най-добро качество шизуокски чай!

Отговор не последва и Рио повтори малко по-високо.

— Не желая чай — каза жената. Тя издърпа юргана и трасна прозореца.

Рио тръгна от къща на къща да предлага стоката си, но никой не искаше чай. Риукичи я следваше и хленчеше, че е гладен и уморен. Раницата се впиваше болезнено в раменете ѝ и от време на време тя се спираше да намества ремъците. Обаче за нея физическата болка беше добре дошла.

На следния ден тя слезе в търговската част на града сама, като остави Риукичи в къщи. Когато стигна до разрушенията от бомбите, тя забеляза, че в бараката гори огън. Втурна се към вратата и влезе. Край печката на Цуруиши седеше възрастен мъж в късо работническо палто и подхранваше огъня с дърва. Стаята беше изпълнена с пушек, който излизаше на вълни из прозореца.

— Какво желаете? — попита възрастният мъж, като се обърна.

— Продавам шизуокски чай.

— Шизуокски чай? Имам доста чай, хей тук.

Без да продума, Рио се обърна и забърза навън. Беше дошла с намерението да попита за адреса на сестрата на Цуруиши и да отиде да изгори една тамянова пръчица в негова памет, но изведнъж това ѝ се стори безсмислено. Тя се насочи към реката, в която се отразяваше късното следобедно слънце, и седна до купчина бетонни отломки. Умряло коте лежеше по гръб на няколко метра от нея. Мислите ѝ се понесоха към Цуруиши и тя се запита дали нямаше да бъде по-добре, ако те никога не се бяха срещнали. Не, не, разбира се, че не! Тя не съжаляваше, че го бе срещнала, нито за това, което се беше случило между тях. Не съжаляваше и че е дошла в Токио. Когато пристигна преди около месец, тя смяташе да се върне на село, ако търговията и не потръгне, но сега знаеше, че ще остане в Токио — да, и то може би именно тук, в търговската част на Токио, където Цуруиши беше живял.

Тя стана, метна раницата на рамо и се отдалечи от реката. Като вървеше по една странична улица, забеляза една барака, скована надвнатри от стари дъски. Отиде до вратата и извика:

— Продава се чай! Искате ли някой чай?

Вратата се отвори и на входа се показа жена, облечена много победно, отколкото самата Рио.

— Колко струва? — попита жената. А като видя раницата, добави: — Влезте и си починете, ако искате. Ще погледна колко пари са ни останали. Може би ще стигнат за малко чай.

Рио влезе и постави раницата си на земята. Четири шивачки седяха на пода на малката стаичка около нафтова печка и работеха край камара ризи и чорапи. „Те бяха жени като нея“ — помисли Рио, наблюдавайки бързите движения на иглите им. Обзе я топло чувство.

ТАЦУО НАГАЙ

P.1904 Г.

Журналист и писател, Тацуо Нагай развива един нов жанр в съвременната японска литература — разказа-есе. Характерно за него е присъствието на автора, който в процеса на развитие на фабулата се намесва и коментира от свое име. Този маниер обаче не е особено нововъведение, като се има пред вид здраво залегналата в японската литература традиция на автобиографичния роман.

С полухумористичен, полупатетичен тон Нагай разказва за обикновените хора и техния живот.

През 1971 г. в. „Майничи“ публикува на серии последния му роман „Литография на Токио“.

ТАЦУО НАГАЙ УТРИННА МЪГЛА

— Значи, ще се видим довечера.

— Да.

След като завърза старателно връзките на обувките си, едрият възрастен мъж се изправи, извърна се бавно и както винаги извади голям часовник от джоба си.

— Смятам, че тази вечер ще се прибера към пет и седемнадесет минути.

— Да.

Противно на пресилено официалния говор на Х, това повторно отсечено „да“ от страна на старата му съпруга, която го изпращаше до вратата, беше сухо и кратко, както само дългите години на съвместен живот можеха да го направят.

Черната ръчна чанта на Х винаги беше издута като прасенце. Какво имаше в нея, ще видим малко по-късно; засега нека кажем, че аз си представях, че е претъпкана с учебници, справочници, изпитни работи и тям подобни.

Той вдигна чантата, постави другата си ръка на стъклената врата и понечи да излезе. В движенията му обаче имаше колебливост. Той отново постави чантата си на земята.

— Май че казах пет и седемнадесет.

— Да.

— Сгреших. Ще се прибера в пет и седем минути.

— Да.

Енергично, но спокойно, без да придава важност на това, което върши, жената остави настрана обувалката и нахлузи чифт обувки с дървени подметки. Като че ли за да го последва или може би да го отпрати по-бързо, тя отиде до вратата, взе една метла с дълга дръжка и зави край къщата по пътеката към кухнята. Явно показваше, че няма много време за губене. Трябваше да се помете пътеката както вътре, така и вън от дворната врата.

Стъпките на Х, който по това време трябваше да се е отдалечил, пак се чуха наблизно.

— Преди малко...

— Да.

— Казах пет и седем минути. Но днес всъщност ще бъде пет и седемнадесет.

— Да, добре.

Х премести тежката си чанта в другата ръка, постоянно изложена на разрушителното действие на тебешира, и тръгна с привичната си крачка. Шумът от метлата още не беше заглъхнал.

Моето описание на този ритуал от далечното минало, който се повтаряше всяка сутрин, когато Х тръгваше на работа, не бива да свърши тук. Наистина отдалечаващата се фигура навежда на мисълта, че може би пак ще се върне; но аз ще ви спестя повторенията.

Човек разбира, че отговорите на съпругата не бяха израз на липса на съпружеска нежност, което толкова често се наблюдава. Тъкмо обратното: за да подсили чувството му на сигурност и да му помогне да вземе бързо решение, тя трябваше да прави отговорите си по възможност по-монотонни.

Беше й отнело не малко време да намери това сухо „да“. Ако отговорът бе малко по-сложен — „разбирам“ или „така ли?“, или ако беше по-различен от вчерашния отговор, тя щеше да съжалява — неведнъж беше съжалявала, — че внася неувереност в решението му. Веднъж той се беше върнал чак от Шибуйа, за да й съобщи за промяната в разписанието си.

Никой не го задължаваше да определя точно времето на връщането си. Никакви усложнения в семейния му живот не изискваха това.

Самият аз вече работя повече от десет години; и веднъж много се учудих, като научих, че шаранът в рибен басейн следва строго определени и неизменни посоки на движение. Трудещият се твърде много прилича на шаран. Той с най-голяма неохота променя създадената си привичка освен при неотложна работа или някаква изключителна причина. Той няма ни най-малко желание да промени обичайния си път за работа даже и да му е втръснал.

Ако допуснем, че ритуалът, който Х изпълняваше всеки ден, е болестно явление, тогава можем да кажем, че от тази негова болест

страдаат в известна степен повечето трудещи се.

X живееше в едно предградие на Токио. До гарата стигаше пеша за десет минути. На Шибуя се прехвърляше от електрическия влак на държавната линия, която водеше до едно прогимназиално училище в центъра на града.

Неговият живот на учител продължаваше като по калъп вече от седем-осем години, откакто той купи къщата си с хонорара от „Как да правим изпитите лесни“, и следователно можем да кажем, че създаването на ежедневен шаблон от вид, който читателят лесно ще си представи от своите ученически години, е продължило доста дълго. Ако се бях опасявал, че X може да се запомни като стереотип, аз бих използвал за увод на моя разказ началото на един разказ от мосьо дьо Мопасан:

„Старият мосьо Тай имаше три дъщери: най-възрастната, Ана, за която рядко се говореше в семейството; втората, Роза, на оснадесет години, и Клер, най-младата, дете едва на петнадесет години. Мосьо Тай, вдовец, беше главен механик във фабриката за копчета на мосьо Льобрюман. Той беше много уважаван, много честен и много сериозен, един вид образец на работник. Семейството живееше на улица д'Ангулем в Хавр.“

Действително моят разказ не би пострадал, ако бъде пренесен в някой малък град на Франция или Америка.

Ако, попадайки на тези няколко изречения, бих решил да ги използвам в моя разказ, забележките относно честността и сериозността биха били доста подходящи. Читателят обаче не трябва да смята, че X е имал три дъщери, Ана, Роза и Клер.

X не беше мой учител, а аз съвсем случайно се преместих да живея много близо до неговата къща през последните години на живота му. Този малък разказ всъщност започва с едно мое посещение в неговия дом по покана на сина му, мой приятел и съученик от гимназията и колежа — когото случайно срещнах за първи път от няколко години на перона на тяхната гара, където той чакаше влака. Войната току-що беше започнала.

На определения неделен следобед бях въведен в хола на къщата от възрастната съпруга на домакина. Тя каза, че синът ѝ скоро ще се върне. Учуди ме свежестта ѝ, необичайна за нейната възраст. После, когато съпругът ѝ седна срещу мен, порази ме застарелият му вид. Не изглеждаше на човек с лошо здраве, но като го наблюдавах, виждах ясно какво годините правят от нас; пълното му и едро тяло беше отпуснато и тромаво.

Освен това пресилената учтивост на речта му беше поне двойно по-подчертана, отколкото си я спомнях.

— Ти познаваш господин Икè — каза съпругата му, като ме представяше. — Той идваше често. Приятел на Йошихидè.

— Тъй ли, тъй ли? Чудесно направихте, че дойдохте. Йошихидè ви е дълбоко задължен.

Мястото му до нишата на прозореца беше поизтрито. Явно, че старецът обикновено седеше там. Край стената бяха спретнато подредени в пожълтели подвързии няколко добре известни ускорени методи по математика, чийто автор беше той, списъци за членство в академични дружества, годишници на възпитаници на прогимназиални и средни училища и тям подобни. Още по-добре известна — като че ли вчера я бях виждал — ми беше ръчната чанта, наистина поизносена, но все пак здрава, поставена на нишата на прозореца, където той можеше да я достига лесно.

Съпругата каза, че мъжът ѝ се бил пенсиониран от прогимназиалното училище преди три или четири години и че сега вече се бил отказал и от курсовете си по математика в Канда.

По време на този оживен разговор Х седеше със строга официалност, като леко се поклащаше, с ръце на коленете си.

Когато жена му излезе от стаята, аз нямах друг избор, освен да заговоря, доколкото можех, за миналото, главно за дружбата ми с Йошихиде. Той кимаше и щом като кажех нещо, отговаряше със сериозен вид:

— Да, разбирам.

Отвори се външната врата. Помислих си, че Йошихиде се връща; но скоро разбрах по гласа в антрето и по пъргавостта на стъпките, че беше някой друг. На вратата на хола младежът издаде присъствието си,

като грубо запрати на земята някакъв вързоп, но после видя, че има посетител. Това сигурно беше най-малкият брат на Йошихиде, десет години по-малък от него. Не можеше да има съмнение, че е той, прогимназиален ученик, може би в трета или четвърта година.

— Здравейте. Отдавна не сме се виждали.

Аз му се усмигнах. Той се взря за момент и като че ли щеше да каже: „О, ти ли си?“

Вместо това той каза:

— Ама наистина отдавна не сме се виждали — и се поклони.

Х, който седеше сковано пред мен, отвърна на поклона според етикета.

— Чудесно направи, че дойде.

Братът беше вече излязъл от стаята. Х си стоеше спокойно, като се владееше, но моето смущение нарастваше. Той отново заговори с голямо достойнство:

— Извинете, но мога ли да зная вашето име?

— Ике Такейчиро, съученик на Йошихиде. Понякога се отбивах у вас, когато живеехме в Койшикава.

— Да, разбирам. Съученик на Йошихиде.

Стори ми се, като че ли лъч от оживление премина по лицето му. Той си постави очилата и скоро намери нашия гимназиален годишник в купчината до стената. После усърдно прокара пръст по буква „И“.

— Ике — Такейчиро. Ето го, ето го. Е, е, 15 с, С — 1, Нишиката-мачи, Хонго.

— Живеех с баща си в Нишиката-мачи до преди няколко години.

Гласът му показваше, че у него изплуват спомените от Нишиката-мачи. Той запремигва по страниците.

— Нишиката-мачи — 6 Е. Ито Шотаро. Класът на 1919 година, нали? Познавате ли го?

— Хиляда деветстотин и деветнадесета. Това е било няколко години преди мене.

— Да, разбирам. Нишиката-мачи. Ето. Конума Харуо. С него ли бяхте?

— Не си спомням за никой Конума.

— Да, разбирам. Нишиката-мачи, 96 А. Кавакита Чигуза.

И така четенето продължи. Прочетени ми бяха всички имена от Нишиката-мачи, докато едно от тях пробуди някакъв смътен спомен.

Струваше ми се, че съм виждал фирмата на лекар с това име.

— Като че ли беше лекар.

Най-сетне задоволен, Х хвана очилата си за рамката и ми се усмихна.

— Така. Точно така. Токийски императорски университет, Медицински факултет, класа на 1928 г.

— Ваш ученик ли е бил, господине?

Мислех, че въпросът може да го интересува, но той отговори:

— Никога не съм виждал този господин.

Той постави дневника на мястото му, пресегна се за черната ръчна чанта в нишата на прозореца и тежко я тупна на коляното си.

— Тук вътре има нещо много, много хубаво — каза той, като отваряше чантата, сякаш в нея имаше редки съкровища, след което извади няколко връзки пощенски картички. — Смятам, че знаете прочутия писател Омичи Сабуро?

— Мисля, че съм чел работите му във вестници и списания.

— Разбира се, че сте ги чели. Това е от 1941 година, а това от 1938. А това тук е новогодишната картичка на Омичи Сабуро за тази Нова година. Неговото истинско име е Ногучи Кунихико, тук написано в скобите. А ето Такахаши Гойчиро. Трябва да го знаете. През миналата година беше избран в парламента от Чиба. Беше трудно да се ръководи това момче, но ето че напредна в живота.

Той ме отрупа с картички, както ме бе отрупал и с имената от Нишиката-мачи. Трябваше да разглеждам всички картички, изпратени от учениците му. Картичките от Омичи Сабуро бяха от последните пет години.

— Нося си ги в училище. Също и на лекциите в Канда. Изваждам ги при всяка свободна минутка и си ги разглеждам, докато пия чай. Безкрайно приятно. Защо иначе бих ги пазил през целите тези петнадесет години?

Почувствувах в себе си вълна на — трудно мога да кажа какво — наречете го симпатия, наречете го съжаление.

— Забележително хубав начин да се забавлявате — успях да кажа без преструвка.

Братът на Йошихиде влезе с чая, очевидно попарен набързо. Посочих към тенисната ракета на верандата.

— Играеш ли тенис?

— Брат ми играе. — Смутено, момчето тръгна да излиза от стаята. При вратата се извърна. — Време е да стоплим банята, татко — избърбори то и почти побягна от стаята.

— Тенисът е хубава игра. Подхвърляте топката и я отправяте през корта хей така. Това е, когато е наистина добре изиграно.

Х не показваше с нищо, че е чул сина си. Като издигаше леко лявата си ръка с лакътя напред, той присви дясната си ръка и я изнесе диагонално пред гърдите си.

В този момент, развълнуван, влезе Йошихиде, като взе бързо да се извинява за закъснението. Имал важни работи и една среща не била достатъчна да ги свърши. Х седеше с чантата и няколко купчинки пощенски картички пред себе си и като прекъсна извиненията на Йошихиде по средата, каза:

— Подхвърляте топката и я отправяте през корта хей така. — Той отново повтори движенията на сервиране на топката. Опитах се да не гледам към него. Казах, че съм учуден, че живеем толкова наблизко. Казах още, че братът е копие на Йошихиде от ученическите години. Х вдигна лявата си ръка, изнесе свитата си дясна диагонално напред и се понадигна от мястото си.

— Подхвърляте топката — каза той — и я отправяте през корта хей така.

Мълчах, изпаднал в крайно неловко положение. Йошихиде стана и обгърна с ръце раменете на баща си.

— Подхвърляте топката... — Лявата ръка пак се издигна.

— Време е да стоплим банята, татко. Хайде да отиваме.

Старият човек стана, без да протестира.

— Хайде, аз ще отида да стопля банята — каза той.

След като го изпрати до вратата, Йошихиде махна картичките.

— Старият е във второто си детство. Просто не знаем какво да го правим.

Тръгнах си привечер. Когато минавах край живия плет, видях Х да клечи край бойлера и усилено да пъха дърва. През плета поговорих с жена му, която се суетеше из кухнята. При все че той беше на разстояние по-малко от метър от мен, Х не откъсна погледа си от банята. Все едно, че ме нямаше там.

След около две седмици Йошихиде ме повика да се посъветва с мен. Оттогава често започнах да посещавам къщата на Х. Йошихиде си беше избрал момиче, за което искаше да се ожени, но родителите му не даваха съгласието си.

За да бъда на по-стабилни позиции, аз се срещнах с девойката и разговарях с нея. Тя беше умна и с добър характер, момиче, в което не можех да намеря никаква слабост. Всичко обещавахе щастлив брак и аз реших, че трябва да им помогна. С разрешение на момичето аз се залових предпазливо за работа.

При следващото ми посещение се представих както преди и пак бях разпитван за Нишиката-мачи. Този път Йошихиде ми беше казал какво да правя. С готовност признавах, че познавам всички от списъка. Както Йошихиде беше предсказал, Х беше изключително щастлив. Настроението му се повиши, паметта му като че ли се върна и той на пресекулки заразказва за това, как е било, когато съм идвал на гости като съученик на Йошихиде.

Този ден даже си отидох с подарък.

Щипката за пране беше най-новият артикул на пазара. Като донесе голям вързоп дрехи от задната стая, Х пусна в ръката ми две връзки щипки за пране. Преди няколко дни той бил минал край една сергия на гарата, каза ми Йошихиде, и бил закупил голям запас от щипки за пране.

Бях чул, че Х е специалист калиграф и следващото нещо, което направих, беше да му занеса табелка за врата, да я напише. Казах вече, че името ми е Ике Такейчиро. Тъй като то може да се прочете неправилно Икетаке Ичиро, аз го помолих да остави празно място между собственото ми име и презимето ми. Той се съгласи с удоволствие и вече не забрави името ми.

Спомних си за този негов талант, като видях ведрата за баня, оставени в градината да съхнат. На дъното на всяко дървено ведро, красиво изписано, стоеше: „горен“, „долен“, „мъже“, „жени“ и така нататък, което говореше за слабостта му към хигиена и ред. Тези „мъже“ и „жени“ ми напомняха някак си за маските „добър човек“, „лош човек“ в нравствена драма.

Х никога не пропускаше радиогимнастиката. Това, което той правеше, едва ли можеше да се нарече гимнастика — размахваше ръце и крака както дойде, по някакъв свой собствен стил. Понякога седнаше

на пода в хола и прегъваше китките си, друг път коленичеше и друсаше главата си. Това беше страшно комичен спектакъл. Но за Х радиогимнастиката беше нещо не по-малко сериозно от молитва. Той не само беше както мосьо Тай „много сериозен“, но беше и силно привързан към живота. Той отдавна смяташе, че е особено важно да изпита всичко, което се счита добро за здравето.

С течение на годините съблюдаването на подробностите беше станало мания, а привързаността към живота — срастване с него. Така че здравните предписания, които му бяха останали, постепенно се бяха свели до баня и радиогимнастика.

Надписите, които се виждаха по ведрата за баня, бяха характерни за установения ред в къщи. От мястото на масата за хранене до подреждането на приборите или оправянето на завивките нямаше нищо, което да не бе имало точно определено място от десетилетия.

Когато по неизбежни причини някакво правило трябваше да бъде нарушено, състоянието, в което Х изпадаше, те караше да ти се свива сърцето от жал.

Един ден разговаряхме по брачните въпроси с Йошихиде в малката къща в градината им, която по-късно щеше да бъде негова и на жена му. Край вратата на кухнята имаше явни признаци на кавга. След като атмосферата се нажежи, майката повика Йошихиде, но той много се забави да се върне. Аз надянах чифт обувки с дървени подметки и пресякох градината, за да видя какво се беше случило. В тясното пространство между банята и живия плет Х ходеше напред-назад с дребни нервни стъпки, скопчил здраво ръце на гърба, и нещо мърмореше. Лицето му изразяваше най-черно униение.

— Но, татко, това е нещо, което неспециалист не може да поправи. Нагревателят ще трябва да се смени. — Йошихиде си беше мушнал главата в пещта.

— Не може ли нещо да се направи? Не може ли нещо?... — Гласът на стареца трепереше, като застана зад Йошихиде.

Съпругата стоеше на кухненската врата.

— Точно както ти казах — остро рече тя.

— Няма да ти стане нищо, ако един ден не се къпеш.

— О, господин Ике, не може ли да се направи нещо? — Разстроеното му лице се обърна към мен.

За да прикрия смущението си, и аз мушнах главата си в пещта до Йошихиде. Пукнатината беше голяма — това всеки можеше да види. Х се беше мъчил отчаяно да запали огън във влажната пещ и там се търкаляха полуизгорели парчета хартия и дърва, като че ли да сложат край на дългия спор.

Йошихиде и аз го успокоихме и го придружихме до хола. Като включи радиото и увери баща си, че ще изпрати по-малкия си брат да повика водопроводчика, Йошихиде ми даде знак с очи, че трябва да се оттеглим към лятната къщичка в двора.

Час по час баща му се провикваше към жена си, която беше в кухнята, да пита дали се е върнало момчето. По едно време шумът от отваряне и затваряне на врати спря и в къщата настана необикновена тишина.

Не зная колко време беше минало, когато до нас достигна острият крясък на майката:

— Вече в легло, а е още съвсем светло! Чувал ли е някой някога такова нещо, да се ляга без вечеря! Та ти не си нито бебе, нито болен! Не мога да се съглася! Не, не мога!

Спомням си тръпката, която премина по мен; Х може би беше легнал в леглото си за вечни времена.

Ако се нарушеше ежедневието му, той вероятно не би могъл повече да живее. Йошихиде и аз най-сетне разбрахме, че тази философия обясняваше усложненията по неговата сватба.

Когато този въпрос беше поставен, майката каза:

— Каквото баща ти счита за правилно и аз съм съгласна с него.

А бащата каза бавно и с голямо достойнство:

— Ние ще разгледаме въпроса много обстойно и ще ти съобщим нашето решение. — И работата свърши дотук.

Въпреки че бях твърдо решил да проявявам сдържаност и предпазливост, не всякога ми беше лесно да скривам нетърпението си.

И ето един ден:

— Господин Ике, има нещо, което ми е много неприятно да ви кажа.

Като се знае важноста на моята мисия, аз естествено се стреснах от тези тържествени думи.

— По въпроса за табелката, с който вие ме натоварихте преди няколко дни.

— Моля?

— Нали искахте да остане празно място между собственото и фамилното име. Направих доста старателна справка за някакъв подобен случай в китайски текстове и други материали, с които разполагам, и сега с положителност мога да заявя, че такъв прецедент не съществува. Поех отговорността върху себе си и следователно търся някакво разрешение. Но сега вече реших да ви помоля да ме освободите от задължението. Трябва да ви помоля да ми простите. Искрено съжалявам.

Той направи дълбок поклон. Не можах да измисля как да се извиня, че позволих такова дребно нещо да му създаде толкова главоболие.

— Да, разбирам. Моето невежество е ужасно.

След това аз го помолих да не написва името ми според правилата, в резултат на което лицето му светна от щастие. Каза, че ще го направи начаса. Беше така мил, като се залови за четката и мастилото.

Един съсед забеляза табелката, която аз, с малко смесени чувства, закачих отвън. Беше началото на войната и тъкмо бяха започнали да се създават квартални организации. Тъй като похвалата беше щедра, казах името на калиграфа. Моят съсед, който беше на работа в промишлената компания „Мицубиши“, каза, че познава господина. Всъщност той го бил чувал да говори за калиграфия, когато те случайно били заедно преди два месеца на нощно бдение пред смъртния одър на известен учен. Съседът ми беше специалист по аеронавтика, познат на всички ни като главен инженер на компанията. Аз даже знаех, че той живее между нашата гара и следващата.

— Чудесен старец в старомодна дреха. Той седя половината нощ прав като свещ. Може би е далечен роднина на покойния?

— По-вероятно не роднина, а учител от прогимназията — казах аз.

— В такъв случай мисля, че разбирам. Спомняте ли си погребението при гарата преди няколко седмици? При Хакусенша?

— Не съм забелязал. Да не е при пералнята?

Край гарата имаше занемарени, малки търговски предприятия, всичко не повече от двадесетина магазинчета. Някъде по средата им

беше пералнята, синя барака, по всяка вероятност боядисана от самия собственик.

— Прибрах се с последния влак и чух пеене. Пет-шест души от съседите бяха вътре на нощно бдение. И там беше същият старец, сигурен съм, че беше той. Седеше като свещ в старомодната си дреха. Видя ми се странно, но изглежда, че е във връзка с учителската му професия.

Попитах Йошихиде, но той се начумери и ме прекъсна, преди да съм свършил.

— Старецът ходи на погребенията на всеки починал приятел и познат, близо или далеч, в дъжд или пек. Не знаеш ли? А откакто се е пенсионирал, той ходи на всички нощни бдения в квартала. Старите жители го наричат „погребалния човек“. Обаче той никога нищо не яде и пие. Прякорът му иска да каже, че е малко нещо особен, не че търси се наяде безплатно.

Без да се влияя от чувствата на Йошихиде, аз все повече и повече се убеждавах, че както за самия него, така и за семейството му момичето, което си беше избрал, беше възможното най-добро.

Момичето и аз кроехме невинни планове как тя да посети дома на Х. Заговорът уж вървеше добре, но накрая нищо не излизаше. Времето минаваше. Освен нерешителността на бащата аз долових, че има и друга причина. Майката, при все че самата тя може и да не съзнаваше това, разкри с думите и действията си майчината ревност, която се проявява, когато идва моментът да се избере партньорка на сина й. Йошихиде трябваше да бъде подтикнат към действие. Той бе приложил хитра тактика, както разбрах по-късно. С разрешението на един свой млад вуйчо, брат на майка му, той се укри в неговия дом за около една седмица, като създаде впечатление, че е избягал от къщи. Вуйчото и аз трябваше да разрешим проблемите му в негово отсъствие. Както вуйчото се изрази, не беше нужно да се разиграва фарс. Обаче той искаше да даде добър урок на сестра си и мислеше, че за в бъдеще би могло да има голяма полза от „пречистването“ на тази хвърчаща в облаците майка, която един ден все пак щеше да живее с младата двойка. А ето и гледището на Йошихиде:

— Поради силната си привързаност към живота баща ми остарява толкова бързо. Неговата мания за непроменяем ред, страхът, който изпитва от допускането на който и да било нов човек в къщата

— всичко идва от сляпата борба да се държи здраво за това, което му е останало от живота. И двамата ми родители мислят, че жените са тръгнали да крадат сина им. Но що се отнася до стария, аз действително ще бъда нежен син, когато цялата тази безсмислица завърши.

Тъй като разигралият се фарс в къщата на Х ме постави в малко неудобно положение, ще опиша само главното.

Йошихиде изчезна, като остави прощално писмо. На следния ден посетих притихналата къща. Майката нерешително приближи вратата. Тя беше разстроена.

— Господин Ике. Йошихиде... Но влезте. Господин Ике е тук — каза тя на бащата.

Като вървеше с мен през хола, тя набързо ме осведоми за случилото се. Моята собствена неискреност просто ме отврати. Същата тази сутрин вуйчото ми беше казал това, което ми се разказваше тук, и аз бях дошъл, тъй да се каже, с маска.

— Виждате ли? Погледнете го! Той е напълно безполезен точно когато най-много имаш нужда от него.

Старецът седеше изправен като свещ на обичайното си място в гостната.

— Господин Ике, попитайте го за какво мисли от снощи. На мен и дума не казва. Просто не иска да разбере какво изпитвам аз.

Като седнах пред него, Х продължи да мълчи, при все че леко наклони напред тялото си. Той никога не проявяваше такава нелюбезност към посетител.

— Господин Ике. Раселас... — Печални думи изказа той, думи, за които не бях подготвен. — Раселас беше прекалено щастлив и замина да дири нещастие.

Не само аз не бях подготвен за тази забележка. Лицето на старата жена с видими следи от мустачки на горната ѝ устна изразяваше пълно недоумение.

— Раселас беше прекалено щастлив и замина да дири нещастие.

Очите му гледаха в пода. Всяка дума беше изказана с особена тежест, точно както когато за първи път изрече мисълта. След кратък интервал той пак започна.

Жена му внезапно се обърна към мен.

— Само си представете! Най-възрастният син, и то едва юноша, да остави старите си родители и да избяга от къщи. Нито баща му, нито аз някога сме направили нещичко да заслужим това.

Тя говореше, като че ли едва можеше да задържа сълзите си. Изведнъж се задави от ридания.

— Гимназия и после колеж — не можете да си представите жертвите, които сме правили за него.

— Раселас беше прекалено щастлив и замина да дири нещастие.

Не зная кой от двамата старци ме правеше да се чувствам по-неудобно. Раселас, Раселас. Явно това беше име на човек. Някой от творбите на Шекспир? Хорацій? Омир? Раселас, Раселас. Погледнах към тавана, с което исках да се откъсна от тези въпроси.

— Щом иска да се жени, нека се жени — каза старата жена. — Но защо да не дойде и да ни каже като човек? Слаб, безгръбначен, това е той.

Дали не беше някой от римската митология? Май това е. Името звучеше, като да е от римската митология. Това хрумване ме удовлетвори. Но Х пак заговори:

— Раселас. Раселас беше прекалено щастлив...

— О, млъкни! Какво, дявол да го вземе, има значение дали Раселас бил щастлив? Този чужденец ще ми върне ли Йошихиде? Ти и без това си достатъчно безполезен, а още повече с този Раселас. Слушай, той може да върви по дяволите!

Даже Х като че ли малко се изненада. Той погледна жена си в лицето, по което отново се стичаха сълзи. Аз бях изтръгнат от размишленията си.

— Кажи, не е ли вярно? — Тя пак се обърна към мъжа си. — Имала ли съм някога нещо против тази жена, за която иска да се жени? Никога не е било! Даже безгласно съм го насърчавала през цялото време. Ти си причината. Ти и твоята нерешителност. Господин Ике знае всичко.

Помислих си — битката е спечелена.

Х възвърна самообладанието си. Той пак гледаше към пода и като че ли щеше да каже нещо за Раселас. Знаех как да се справям с него. Сложих ръка на раменете му, както би направил Йошихиде, и му пошепнах:

— Не се тревожете. Аз отговарям. Ще го върна.

Той кимна. Почувствувах благодарността му по лекото раздвижване на раменете му.

След идването на младата жена къщата стана по-спокойна от когато и да било. Йошихиде ми каза, че баща му, така много привързан към неизменните неща на ежедневието, не обърнал никакво внимание на малката къща в двора, в която младата двойка се настанила. Всичко било спокойно.

Старата майка като че ли поизсъхнала и се сбръчкала, но продължавала да се суети из къщата.

От намаляването на дажбите, давани от кварталните организации, разбрахме, че войната приближава кулминационната си точка. Дойде време, когато Йошихиде и аз имахме почти все толкова пари в края на месеца, колкото и в началото. В града нямаше какво да се купи.

Цели шест месеца Х се оплакваше, че имал кратковременни зашеметявания. Един ден, преди да дойде пролетта, той умря от сърдечен пристъп. Мисля, че беше на седемдесет и три или седемдесет и четири години. На нощното бдение и на погребението сигурно е имало хора от квартала, които са мислели, че само февруарският студ е възпрепятствувал присъствието на „погребалния човек“.

Погребението беше просто, както изискваха времената. Като подреждаше нещата на баща си, Йошихиде попадна на неговия дневник. Казах дневник, но това всъщност бяха редица кратки загадъчни бележки, много от тях просто неразгадаеми, изписани в стар бележник за спомени. Очевидно не обичал дъжда. За дъждовните дни имаше вписана само една дума: „Дъжд.“

Но онова, което най-много поразя Йошихиде, бяха записките за цяла седмица след смъртта на бащата, написани от самия него. Внезапно замръзнал от почуда, Йошихиде се взирал в последните страници. Той не можал да задържи сълзите си от това, което видял:

„11 февруари. Слънчево. Две кифли. Сладко.

12 февруари. Много слънчево. Според календара студеният сезон завършва. По-студено от всякога. Риба

задушена. Ориз със сос.

13 февруари. Много слънчево. Три бонбона. Сладко. Половин литър мляко. Няма дажби.“

И така нататък. Мисля, че Х си избра добро време да умре; идваха по-ужасни дни, когато всичко щеше да бъде превърнато в пепелище.

Като чух от Йошихиде за дневника, спомних си за една сутрин, късно през миналата есен, когато бях видял двамата старци, както едва ли някой някога ги е виждал. Но за това никога не казах на Йошихиде.

През октомври жена ми роди първото ни дете.

На няколко метра от железопътната линия имаше доста голяма люпилня за пилета. Времената бяха все още такива, че редовният купувач, ако нямаше нищо против да се поразходи рано сутрин, би могъл и да купи няколко яйца през седмица. Ако имаше голям късмет, можеше даже да се върне в къщи и с някоя кокошка.

Животът ни изглеждаше най-розов през сутрините, когато отивахме на люпилнята.

Излязох от дома към шест часа. Беше през ноември и вече беше хладно. Беше паднала мъгла, но в полумрака не бях и разбрал колко е гъста. С бавно придвижващата се край прелеза светлина от фара на първия сутрешен влак видях, че това беше мъгла, каквато отдавна не бяхме имали. Пресякох релсите. Познавах добре пътя, но на всяка крачка изпитвах вълнение като някое дете. Само главата и рамената ми се носеха над мъглата. Обаче сърцето ми бързо забиваше при мисълта за люпилнята и не позволих мъглата да ме забави.

Очакваше ме разочарование. Военна снабдителна част окупира люпилнята предишния ден и взела всички налични яйца. Трябваше да се задоволя с три, току-що снесени, просто още топли. Даже и с това беше трудно да се нарека нещастен.

Люпилнята, подобна на казарма, беше тъмна даже и през най-слънчевия ден. Като възприх желанието си да се втурна към къщи и предам плячката на жена си, аз се отправих към един стар стол в далечния край на тъмната, покрита с пръстен под стая и взех да пълня

лулата си с лошокачествен военновременен тютюн. Малкият източен прозорец показваше, че денят най-сетне е дошъл. Аз се приведох и погледнах навън.

Мъглата не беше вече гъста, въпреки че горите в далечината все още бяха обвити в бяло, а тук-там ленти от мъгла се носеха бързо на запад над откритите поля. Светлините избледняваха в далечината и пак се появяваха според скоростта на мъглата.

Човешка фигура премина отляво към дясно, неестествено близо до прозореца. Ловна шапка и бастун — това беше Х. Една-две стъпки след него в панталони като чувал, които бяха стандартно облекло за жените по онова време, следваше неговата съсухрена, сбръчкана съпруга.

Като се тътреше с гумените си ботуши, собственикът на люпилнята избърса ръцете си, отвори дървената врата и отново влезе в празната постройка. След като двете фигури се скриха от прозореца, той заговори с тях на вратата:

— Добро утро. Съжалявам, но днес няма нищо. Но след като сте дошли дотук, нека ви дам по едно сурово яйце... Моля?

Най-напред чух благодарностите на старата жена. Чудех се дали да ги заговоря, или да изчакам да си отидат, но реших да не им се обаждам. Още усещах топлината на яйцата в джоба си. Едва когато гумените ботуши се приближиха отново, аз се насочих към вратата. Като плащах яйцата, попитах за двамата старци.

— Онзи старец ли? Казва, че очите му са зле и идва тук да пие кръв, когато заколвам пилета.

Забелязах, че кафезът, обикновено пълен с пилета за клане, липсваше. Мястото беше тихо и спокойно. Бях случил подходящ ден за среща със старата двойка. Ако тръгнах веднага, щях да ги догоня, всеки с по едно яйце; но като ги догонех, трябваше да говоря с тях. Най-сетне завих наляво, като предпочетох малко по-дългия път през кедровата горичка.

Между дърветата, станали по-зелени след разпръснатата се мъгла, студеният въздух обливаше раменете ми. Помислих си пак за онзи монолог — почти го бях забравил — и си го повторих.

„Раселас Раселас беше прекалено щастлив и тръгна да дири нещастие.“

Аз съм между онези, които имаха щастие да се върнат от войната. В джунглата и по хълмовете аз призовавах Раселас като божество-покровител. Но никога не ми достигна упоритост да издиря кой е той.

ФУМИО НИВА

Р.1904 Г.

Автор, който непрекъснато експериментира с художествените средства, Фумио Нива представлява едно интересно явление в съвременния литературен живот на Япония.

Израснал в семейство на будистки свещеници и завършил университета „Васеда“, Нива също приема свещенически сан поради това, че не може да осигури съществуването си само с литературна дейност. В ранното му творчество го привличат теми, свързани с душевния свят на жената. Интимните и сърдечни вълнения са обект на няколко негови творби от този му период.

По-късно насочва вниманието си към явленията, породени от социалната обърканост, настъпила след поражението на Япония в 1945 г. Притежава изострено чувство за съвременните социални проблеми, които третира в творбите си. Характерен в това отношение е разказът „Досадна възраст“ — едно от най-популярните днес литературни произведения в Япония, чието заглавие е станало нарицателно в съвременния език.

От 1966 г. Фумио Нива е председател на Асоциацията на японските писатели.

**ФУМИО НИВА
ДОСАДНА ВЪЗРАСТ**

I

Случеше ли се някой да тръгне нощем по скърцащия под на коридора към тоалетната, един глас, идващ от тъмнината, неизменно го стряскаше: „Кой е там?“ Това не беше гласът на човек, който жадува да влезе в допир с друго човешко същество в самотата на нощта, нито пък изненаданият глас на някой, който внезапно е бил събуден от сън. Не, това беше глас спокоен и бодър, глас на човек, който изобщо не е мигвал. Всички знаеха много добре, че това е старата Уме, но все пак, без да искат, в момента се произплашваха.

Минаващият по коридора установяваше своята самоличност — „Аз съм, бабо“ — и обикновено с това разговорът приключваше. Внучките на Уме, Сенко и Рурико, бяха свикнали с този нощен ритуал и отговаряха машинално, но с мъжа на Сенко, Итами, нещата не винаги вървяха така гладко.

Една нощ, когато по коридора се чуха стъпки и Уме както обикновено поиска „паролата“, ядосан глас ѝ отвърна:

— Аз съм, Итами. Какво искаш?

Уме, която задаваше въпроса си напълно механично — просто като реакция на скърцането на дъските в коридора — и не очакваше да чуе друго освен името на минаващия, сега седна стреснато в леглото си в тъмната малка стаичка.

— Е, бабо — повтори Итами, — кажи, какво искаш?

Пак никакъв отговор. Уме всъщност нямаше какво да каже.

— Това става вече нетърпимо — извика ядосано Итами. — Чия е тази къща, как мислиш? Ако не знаеш, нека ти кажа — моята. И не е нужно да давам някому обяснение, ако пожелаеш нощем да отида до тоалетната. Ти по цял ден спиш като умряла, а после цяла нощ будуваш и ни шпионираш. Тръпки ме побиват, като си представя как стоиш с ококорени очи и слушаш дишането ни, докато ние спокойно спим. Не можеш ли да се държиш като другите стари жени?

Всички се бяха разбудили вече. Дори и съседите, чиято къща бе отделена само от една дъсчена преграда, се обезпокоиха от гневните викове.

Итами се върна в стаята си, дишайки тежко. Жена му беше запалила лампата и се беше надигнала в леглото.

— Какво направи баба този път? — попита тя.

— До гуша ми дойде! — изкрещя Итами. — До гуша! Защо, дявол да го вземе, трябва да искам разрешение от тази старуха всеки път, когато отивам в тоалетната?

— Разбира се, че не е нужно да искаш разрешение — рече с помирителен тон Сенко. — Баба си подвиква ей тъй, механично, като чуе стъпки. Предполагам, че й става скучно да лежи будна цяла нощ. Затова пита: „Кой е там?“, просто за разнообразие.

— Е, добре, ти си й внучка — каза Итами, като крачеше напред-назад из стаята — и затова можеш да проявяваш снизхождение. За мен обаче тя е само една проклета стара бабишкера и при това — лицемерка. Когато има хора наоколо й, тя се прави на толкова немощна, че едва се влачи, и така пъшка, сякаш всяка стъпка й причинява страдание. Но да я видиш само как припка, когато мисли, че никой не я гледа! На всичко отгоре е придобила и „възхитителния“ навик да краде. Щом излезем от стаята, тя се втурва вътре, отваря всички чекмеджета и задига каквото й попадне. Знаеш, че съм либерален човек, но наистина не виждам защо трябва да търпя в къщата си един крадец!

— Но, Итами, не забравяй, че тя е на осемдесет и шест години. В повечето случаи едва ли съзнава изобщо какво върши.

— Не съм съвсем сигурен в това! Вчера например я залових да взема пари от моя портфейл. Убеден съм само в едно: през всички тези осемдесет и шест години тя е натрупала в дребното си тяло толкова много лицемерие, непочтеност и проклетия, че се е превърнала в едно нетърпимо зло. Ако й трябва пари, защо, дявол да го вземе, не дойде да ми каже? Не мога да търпя да краде зад гърба ми.

Итами седна на леглото. Лицето му пламтеше от гняв.

— Тази бабичка е истинско бедствие, казвам ти! Тя ще ни развали семейството. Сестра ти Сачико и мъжът й ни я тръснаха, след като върху къщата им падна бомба и те се преместиха в провинцията. Предлогът беше, че им било тясно и нямали място, но истината, разбира се, е, че не са могли повече да я търпят. Затова сега, щом се срещнете със сестра ти, започвате да се карате. Да, да, тази старица е жива болест!

— О, стига, стига, Итами — рече Сенко, — ти преувеличаваш.

— Де да преувеличавах! Но слушай, остава ни само едно — да се отървем от нея, докато не ни е съсипала. Да я изхвърлим да гладува по улиците, не бива, лошо е. Но пък и хора, дето нищо не вършат, а знаят само да ядат и да тормозят другите, не заслужават да живеят в наше време. Така или иначе, тук тя повече не може да остане.

— Ако я изгоним, тя ще отиде в полицейския участък, ще съобщи името ти и те ще я върнат обратно. Излишно е също и да се опитваме да я пратим в приют за старци. Сега там вземат само хора без семейство, за които няма кой да се грижи. Трябва да знаеш, че съвсем няма да е лесно да се отървем от нея.

— Не мисли обаче, че и тя не го знае. Твърде хитра е, за да не разбира, че някой от семейството трябва да се грижи за нея, колкото и лошо да се държи. Но този някой няма да съм повече аз! Лакома, неблагодарна, подла твар! „Искам още ориз, искам още ориз!“ — само този хленч ще чуеш от нея на масата. Онзи ден каза, че сме я оставяли да гладува, но тя щяла да си разплати сметките с нас, като ни прокълне всичките. „Моите клетви се сбъдват — каза тя. — Прокълна ли някои хора, те умират!“

— Наистина ли го каза? — попита Сенко, изправяйки се внезапно в леглото. — Е, според мен този път вече го е прекалила. Да прекарвам половината си време в грижи по нея, а тя да ме кълне за усърдието ми! Вече три месеца изпълняваме дълга си към нея. Сега Сачико и мъжът и могат да я поемат отново.

— Чудесно — рече Итами, — радвам се, че и ти мислиш като мен. Преместването им в провинцията не е основание да се измъкват от отговорността си. Твоето нещастие, Сенко, е в това, че си много мека с хората.

Успокоена от тази мисъл, Сенко още на следната сутрин започна да подготвя преместването на старата Уме при сестра си в провинцията. На практика обаче да преместиш една изкуфяла и грохнала баба до непознато планинско село, което се намира на стотици мили разстояние, далеч не беше лесно. Разбира се, старицата никога не би могла да извърши това пътешествие сама, дори ако се допусне, че би имала желание да го стори. Да можеше само да й окачи един етикет около врата и да я предаде на чиновника като багаж!

„Да — мислеше Сенко, — баба наистина е като някаква болест, която непрекъснато е съпътствувала едно семейство и сега поразява третото поколение.“ Уме беше надживяла не само съпруга си, но и дъщеря си. И сега Сенко и Сачико, внучките, бяха обременени от човек, който е трябвало да умре преди много, много години. Като си помислеше, че нейният спокоен и щастлив живот с Итами е застрашен от тази злонамерена стара жена, на Сенко и се доплакваше. Итами и тя бяха имали късмет — къщата им не беше направена на пух и прах от бомбите, както тази на Сачико и мъжа ѝ; бяха бездетни и можеха да живеят така нашироко както малцина свои сънародници; все още имаха възможност да държат прислужница. Но ето че сега щастието им се канеше да отлети, защото Сенко не можеше да измисли начин да прехвърли баба си при Сачико.

Най-сетне и хрумна нещо, което едновременно щеше да разреши и практическата страна на въпроса, а нямаше да наруши и благоприличието. Рурико, по-малката ѝ сестра, можеше да спаси положението. Да, на Сенко вече ѝ се струваше, че Рурико е била изпратена на белия свят със специалното предназначение да изпълни тази деликатна мисия. Старата жена не можеше да извърви сама дори и няколко метра, но Рурико, едро и яко момиче на двайсет години, щеше да я изнесе на гръб нагоре по планинския път. В края на краищата Уме не тежеше повече от един чувал дървени въглища. Наистина момичето щеше да се почувствува малко неудобно, ако някой го видеше да върви с тази старуха върху гърба му, но отчаяното положение изискваше и отчаяни мерки.

— Ти доста си се грижила за баба — каза Сенко на Рурико още същата сутрин. — Сигурно няма да откажеш да ѝ направиш една последна услуга. В края на краищата ние сме ти осигурили един хубав дом и ти едва ли би искала да го видиш съсипан.

След като я предумва дълго и упражни цялото си влияние на по-голяма сестра, Сенко най-после успя да склони Рурико да се заеме със задачата.

II

Настъпи и утрото на заминаването. Старата Уме седеше в кухнята, сякаш не знаеше нищо за предстоящото преместване. Сенко и Рурико прибраха в един вързоп дрехите на баба си и останалите ѝ оскъдни вещи.

— Готово — рече Сенко, когато завършиха работата си. — Сега можем да започнем да я завързваме и нея. Но ти не се безпокой, Рурико — добави тя, забелязвайки укорителния израз върху лицето на сестра си. — До довечера всичко вече ще бъде забравено. И запомни: каквото и да ти казват Сачико и Минобе, ти трябва да я оставиш там. Дори и да ни се разгневят, какво от това? Те ни я натрапиха под предлог, че са загубили къщата си и нямало къде да живеят. Сега това вече не е оправдание. Итами и аз стояхме в Токио през цялата война с риск за живота си и успяхме да спасим къщата си от запалителните бомби. Не сме го направили обаче, за да ни увисят баба на шията до края на дните ни.

През това време старата Уме гледаше пред себе си с празен израз върху набръчканото си лице. Невъзможно бе да се разбере каква част от разговора беше чула и доколко бе осъзнала чутото.

— Погледни я само! — рече Сенко с възмущение. — Не си направи труда дори да ни благодари за грижите, които сме положили за нея. Итами е прав, тя наистина е нетърпима. Знае само да съсипва каквото ѝ попадне.

— Време е да вървим — каза Рурико и стана. Сенко вдигна Уме и я завърза за гърба на сестра си.

— Ето ви и билетите — рече тя. — Те са нашият прощален подарък за баба.

След като закрачи към гарата, Рурико бързо откри, че макар баба ѝ да не тежеше повече от чувал с дървени въглища, беше много потрудна за носене — краката ѝ бяха прекалено дълги за дребното ѝ тяло. Тънички, подобни на върлини, те така болезнено пристягаха Рурико през кръста, сякаш бяха някакви железни скоби, и когато вече приближиха гарата, момичето едва пристъпяше. Мъчението не беше

само физическо. Когато носиш един осемдесет и шест годишен човек на гърба си, всъщност носиш не само тялото му, а и цялата тежест на личната му история, натрупвана през десетилетията.

Купето беше препълнено, но като забеляза Рурико да влиза със странния си товар, един от пътниците ѝ предложи своето място. Точно насреща седеше някаква жена на около трийсет години, придружавана също от една старица. Скоро след тръгването на влака тя се обърна към Рурико:

— Извинете, къде водите вашата?

— При сестра ми в провинцията.

— На едно дередже сме май — рече жената, въздъхвайки.

Тя и Рурико се усмигнаха горчиво една на друга, като хора, които страдат от една и съща мъчителна болест.

— На колко години е вашата? — попита жената.

— На осемдесет и шест.

— Моята е на осемдесет. — Тя огледа купето и продължи с понижен глас: — Защо изобщо доживяват до осемдесетте? Просто не мога да го проумея. Живеят, живеят, живеят, докато вече не са от полза никому, докато и на тях самите им омръзне. Моята баба вече се интересува единствено от храната и не може да проумее, че оризът е на дажби. Вечно ни обвинява, че не ѝ даваме достатъчно храна, макар да си получава пълната дажба.

— Моята е същата — каза Рурико. — Има апетит за двама. Наистина не разбирам как може да яде толкова много, след като по цял ден нищо не върши.

— Те са само едни призраци, поглъщащи ориз! — рече злобно жената. — Да, чисто и просто едни поглъщащи ориз призраци!

В това време двата „призрака“ седяха и гледаха безучастно пробягващия край прозореца пейзаж, очевидно без да подозират, че са предмет на обсъждане. Другите пътници бяха дочули разговора и се взираха с нескрито любопитство в двете стари жени. От израза на лицата им личеше, че те изобщо нямаха чувството, че гледат човешки същества, а някакъв особен вид дълголетни растения или животни.

Очевидно на тях не им минаваше през ум, че биха могли да споделят съдбата на тези жени, че ако животът им не се прекъснеше по-рано поради болест или злополука, те също са обречени да се превърнат само в един неудобен багаж, прехвърлян насам и натам

между членовете на негодуващото семейство. Ако имаха малко повече въображение, те трябваше да гледат на тези дълголетнички не като на представителки на някаква чудата порода, а като на живо предупреждение, че един ден и те самите ще станат стари и излишни, лишени от всяка радост в живота, очакващи единствено смъртта и все пак нуждаещи се три пъти дневно от храна. Кой знае защо, тези случайни наблюдатели се смятаха защитени срещу неволите на старостта.

Останалите няколко часа изминаха без особени събития и влакът стигна до местоназначението си. Като събра сили и смелост, Рурико пое към фермата, където сестра ѝ и зет ѝ бяха устроили своя дом след напускането на Токио. Дотам имаше около четири мили. Скоро тя излезе на един неравен селски път, който се виеше нагоре по хълма. След по-малко от миля цялото ѝ тяло плувна в пот, а дишането и стана трудно и болезнено. Тя обаче стисна зъби и продължи да крачи напред. Неочаквано я стресна хрипливият глас на бабата.

— Ох, болят ме краката! Пусни ме да сляза на пътя, дете. Трябва да си почина малко.

— Какво? — рече Рурико. — От почивка се нуждая аз, а не ти, но няма да спра, докато не стигнем там, където трябва.

— Всичко ме боли — простена Уме. — Сякаш целите ми крака са в рани, а каишките са се врязали под мишниците ми.

— Съжалявам — задъхано каза Рурико, като крачеше нагоре по хълма, — но за това си си виновна само ти. Ако не беше се заканила, че ще прокълнеш цялото семейство, щеше да продължаваш да си живееш удобно при Сенко в Токио и нямаше да търпиш цялото това мъчение.

— Боли... боли!

— О, млъкни — извика Рурико и така силно разтърси плещите си, че за малко и двете не се повалиха в прахта.

Беше студен зимен следобед, но Рурико така се беше загоряла, че лицето ѝ, покрито цялото с капчици пот, пламтеше. Отсреща се зададе някакъв мъж и учудено се загледа в момичето.

— Пусни ме да сляза, за бога! — извика Уме. — Краката ме болят ужасно. Моля те, миличка Рурико, моля те, пусни ме да сляза, само за минутка!

— Не си мисли, че ще ме измамиш с този меден глас — отвърна Рурико. — Когато искаш нещо, ти винаги говориш така.

Бяха стигнали вече върха на хълма. Пред Рурико се откри просторен пейзаж — оризови поля, възвишения и гори, ширнали се под излъчващото меко сияние небе. Момичето вдишваше дълбоко свежия планински въздух. Как би се наслаждавала на всичко това, ако не носеше върху гърба си този осемдесет и шест годишен бабок!

— Пусни ме долу! Пусни ме долу! Умирам, разбираш ли!

Рурико продължаваше да върви упорито напред, без да обръща внимание на отчаяните крясъци на баба си, които зазвучаха с още по-голяма сила, когато насреща отново се зададе някакъв човек.

— Помощ, помощ! Умирам! — закрещя тя към него.

Човекът спря, стъписан от истеричните викове и от необичайната гледка, която се откри на пътя пред него — младо момиче, метнало на гърба си една старица. Той се усмихна съчувствено и продължи пътя си. Хитрият ход на старата Уме не успя, но тя усети, че тези селски хора явно изпитват симпатия към нея и следващия път, когато край тях мина човек, тя започна да се моли с удвоена сила:

— Помощ! Умирам! Помогнете ми, господине!

Човекът се спря, но Рурико му се усмихна успокоително. Това се случи три или четири пъти и накрая тя изпитваше чувството, че лицето ѝ е замръзнало в гримаса на усмивка.

— Добре, бабо — каза Рурико, като спря изведнъж. — Ще те пусна на земята, щом толкова искаш. Но не мисли, че ще те вдигна отново. Свърши се тая!

Тя развърза каишките и грубо изтърси Уме малко встрани от пътя. Когато старата жена се опита да се изправи на краката си, тя изведнъж загуби равновесие и се свлече с главата напред в канавката. Направи усилие да се надигне, но ръцете ѝ бяха толкова слаби, че не успя. На това място пътят беше доста стръмен и главата на Уме висеше в посока на нанадолницето. Като разбра, че не може да си помогне, старицата остана да лежи неподвижна и безпомощна като заклано пиле. Цялото ѝ тяло беше потънало в кал, а мръсната вода от канавката я квасеше отвсякъде. При падането беше ожулила челото и бузата си и от наранените места капеше кръв.

Рурико стоеше край пътя и бършеше потта от лицето си. После пхна една носна кърпа под дрехите си и се избърса и под мишниците.

Косата над челото ѝ беше толкова мокра, сякаш я бе валял проливен дъжд.

След няколко минути Уме отново се раздвижи в канавката. Нямахте сили да извика за помощ, а движенията ѝ бяха толкова некоординирани, че не можеше дори да седне, камо ли да изпълзи на пътя. Единият ѝ крак стърчеше под някакъв странен ъгъл нагоре, подобен на съсухрена ръка — впрочем краката на Уме само теоретично можеха да се отличат от ръцете ѝ. Тялото ѝ беше стигнало до онази степен на мършавост, която явно не се дължи на глад, а на обстоятелството, че плътта и мускулите не са вече в състояние да се подхранват. Ако човек я оципеше по крака, вдлъбнатината продължаваше да личи няколко минути, а дръпнеше ли кожата на ръката ѝ, тя оставаше да виси надиплена, отпусната и неподвижна.

— Какво се е случило, госпожице?

Един мъжки глас стресна Рурико. Като се обърна, тя видя някакъв селянин на средна възраст, който стоеше край канавката и оглеждаше любопитно Уме.

— Баба ми падна — рече Рурико. — Нося я при сестра ми във фермата Шимамура.

— Фермата Шимамура? Дотам, струва ми се, има още около миля и половина. Но тъй като и моят път е в същата посока, госпожице, ако желаете, аз ще вървя с вас донякъде и ще ви отменя в носенето.

Човекът се наведе и без особено усилие измъкна Уме от канавката. Старицата разтърси дългите си ръце, сякаш да се увери, че все още стоят на мястото си. Движенията ѝ обаче бяха толкова отсечени и несъгласувани, че тя заприлича на някаква неумело направлявана марионетка. Като я вдигна на раменете си, човекът, без да каже нищо повече, заслиза бързо надолу по хълма. Той се движеше така свободно, сякаш носеше торба с ориз.

— Това трябва да е къщата на сестра ви — рече той след около половин час, посочвайки една ферма на върха на близкото възвишение. — Аз ще ви оставя тук.

Рурико му изказа голямата си благодарност и се наведе, за да прехвърлят баба ѝ върху нейните рамене. После тя заизкачва с пресни сили възвишението и скоро стигна до портата на фермата, край която си играеха трите и малки племенничета.

— Рурико е дошла, мамо! Довела е баба. Баба при нас ли ще остане? — развикаха се те.

Рурико бързо развърза каишките и свали Уме на земята. Тъкмо се канеше да я подпре на стената, когато вратата се отвори и Сачико изхвъркна отвътре.

— Какво означава това? Как можеш да водиш баба, без да си ни предупредила?

— Сенко ми нареди.

— Сенко ли ти нареди? А ти на колко си години, Рурико? Би трябвало да имаш малко повече ум в главата си и да не влачиш тази безпомощна стара жена из планините, без да ни известиш предварително. Ти знаеш ли как живеем ние тук? Петима сме натъпкани в две стаи. Няма място да добавим дори един стол, камо ли да сместим една възрастна жена, която се нуждае от постоянна грижа!

— Трябваше да я доведем — отвърна равнодушно Рурико.

— Трябваше ли? Какво искаш да кажеш с това „трябваше“? Сенко и Итами имат голяма хубава къща, бездетни са и дори държат прислужница. Всички знаят добре колко се напечели Итами от черната борса. А ние имаме само една стая от осем рогозки, пълна с шкафове, сандъци и куфари, в която спим, и една дневна от шест рогозки, където държим нещата за рисуване на Минобе, хранителните припаси, сандъчето с чая и книгите. Къде, по дяволите, мислиш, че можем да сложим баба?

Рурико почервеня от възмущение. След четирите часа, прекарани във влака, и изтощителното катерене по нанагорницето това вече и дойде много. Лицето ѝ се изкриви и тя избухна в плач.

— Не съм виновна аз! Не съм виновна аз! — повтаряше тя, ридаейки.

Вратата се отвори и се появи Минобе. След като кимна на Рурико, той погледна ужасен към Уме.

— Наистина не разбирам как могат да направят такова нещо — промърмори той. — Чудя се какво става с разсъдъка на тези хора.

— Итами заплаши, че ще се пресели в канцеларията си, ако баба остане още малко при тях — рече, все още хълцайки, Рурико. — Той каза, че баба го довеждала до лудост.

— Е, може и да го е подлудявала — каза Сачико, — но Сенко няма право да се измъква по този начин от задължението си. До преди

няколко години, когато баба все още беше годна да посвършва някоя и друга работа, Сенко нямаше нищо против да я държи при себе си. Сега обаче, когато тя стана само едно бремене, я изхвърля като износена ръкавица...

— Хайде, излишно е да се впускаме в подобни разпавии — намеси се Минобе. — Щом вече е дошла, ще трябва някак да се примирим. Има ли си работа с хора като сестра ти и Итами, човек винаги ще бъде в неизгодно положение. Търпение, доброта, саможертва — за тях това са само празни думи. Но, както ти казах вече, все някак ще се оправим. За бога, Рурико, какви са тази кал и тази кръв по лицето на баба?

— Падна в канавката.

— Хм. Ще трябва добре да се промие — каза Минобе, като разглеждаше нараненото лице на Уме. — Здравей, бабо — обърна се той към нея. — Страхувам се, че след Токио животът тук ще ти се стори малко примитивен. Както знаеш, нямаме и електричество.

До този момент Уме бе разглеждала с отегчен израз непознатия за нея пейзаж от поля и планини. Но сега, като разбра, че се обръщат към нея, примигна плахо към Минобе и започна ритмично да свежда и да вдига глава, удрайки чело в земята според някогашния тържествен обичай.

— Аз съм в тежест на всички ви — рече тя. — Простете ми, простете ми!

Всички бяха смаяни от тази неочаквана проява на разсъдък от нейна страна.

— Не се безпокой, бабо — каза Минобе и влезе вътре.

Рурико преспа във фермата и на другата сутрин си тръгна за Токио. Тя се радваше, че се връща в дома на Сенко и Итами, който се посещаваше от широк кръг техни познати и в който дните минаваха тъй весело; радваше се, че се е измъкнала от тягостната атмосфера, която бе настъпила в дома на Сачико след идването на баба им, и с лека стъпка бързаше надолу по хълма.

III

В продължение на няколко дни след пристигането си на село Уме все се оплакваше от болки в ръцете, в гърдите, в краката — с една дума, болеше я всичко. Падането ѝ в канавката обаче беше ѝ причинило само някои съвсем леки наранявания, от които след седмица не остана и помен. Не, от такова незначително падане Уме не можеше да умре!

Наредиха ѝ постеля близо до мангала с дървени въглища в дневната и я закриха с един параван. Вратата на тази стая се отваряше към задната веранда, която семейството беше превърнало в кухня. От време на време Уме надничаше иззад паравана и ако наоколо нямаше никой, промъкваше се крадешком и задигаше каквото намери — кутия с кибрит, бърсалка за чинии или кухненски нож. В такива моменти тя се движеше с пълна пара като локомотив, а ръцете и тършуваха насамнатам с пъргавина, забележителна за жена, надхвърлила осемдесетте. Като посягаше към желанния предмет, лицето ѝ добиваше израз на човек, който цял живот се е занимавал с джебчийство. За нея кражбата беше станала вече такава привичка, че тя едва ли съзнаваше какво върши.

В топли дни Сачико обикновено изнасяше баба си на предната веранда, за да се припича на слънце. Една сутрин, както си седеше там и дремеше, Уме внезапно се изтърколи в съня си от верандата, удари главата си в земята и се събуди — напълно невредима. После изцъпурка до стаята си и взе да разпалва мангала. Тя очевидно не бе осъзнала случилото се, нито пък ѝ идваше на ум да се чуди защо след събуждането си лежеше просната на тревата.

Често Минобе седеше и минути наред се вглеждаше напрегнато в старата Уме, сякаш разучаваше модел за рисуване. На темето си тя нямаше коса, а само някакъв мъх, но отстрани растяха гъсти, бели кичурчета. Веждите ѝ също бяха гъсти и бели, а лицето — кръгло, с хлътнали очи, с орлов нос и с малка изящна брадичка. Не беше трудно да си представи човек, че това лице някога е било красиво.

Като усетеше, че я наблюдават, Уме започваше да се смее стеснително, а после се обръщаше настрани и се вторачваше в пространството, сякаш бе съвсем сама. За Минобе в това нейно инстинктивно движение имаше нещо ужасяващо. То му напомняше поведението на животните, които в отделни моменти са в състояние да пренебрегнат едно човешко присъствие. Той беше убеден, че само оня, който е живял толкова много години, е способен на подобен жест на отчужденост — жест, който никога не би могъл да бъде плод на съзнателно заучаване или на имитация.

Един ден някакъв млад приятел на Минобе от Токио дойде да го посети. Те седяха в дневната и разговаряха, когато Уме изведнъж се появи иззад паравана. Гостът се стресна — пък и всеки би се стреснал от тази странна, прилична на привидение фигура.

— От Ечиго ли е? — попита Уме, като се взря в посетителя.

— Не, бабо — отвърна Минобе. — Това е един мой приятел от Токио.

— Сигурен ли си, че не го познавам от Ечиго?

— Да, съвсем съм сигурен, бабо — рече Минобе. — Ти никога досега не си го срещала.

Оттогава Уме винаги питаше дали хората не са от Ечиго. Това беше родната ѝ провинция, която тя бе напуснала преди около шестдесет години, по времето на своята женитба. Когато и да бе познавала Уме там, сега той би трябвало да бъде най-малко на осемдесет години. Но нея не я занимаваха такива подробности. Минобе се питаше дали с приближаването на смъртта в съзнанието на Уме не се връщаха някакви смътни спомени от далечната и младост.

Минобе изучаваше своята пратъща с почти научна обективност. С поведението си тя будеше у него все по-голям и по-голям интерес. Той често разпитваше Сачико за нея. Семейството на Уме имаше древен произход. Съществуваше даже предание, че в дванадесети век великият военен предводител Минамото Йошицуне е спал в тяхната къща. След женитбата си Уме се преместила в Токио, където мъжът ѝ умрял, когато тя била на тридесет и две години, оставяйки я с една дъщеря. Останалите петдесет и четири години тя бе преживяла като вдовица.

Във вдовството няма нищо недостойно, мислеше си Минобе, но не би ли се чувствувала засрамена една жена, когато отиде при мъжа

си на оня свят, след като го е надживяла дори и само с двадесет години? През това време тя ще се е променила до неузнаваемост, а и споменът за мъжа ѝ ще е напълно избледнял и те ще се срещнат смутено като двама напълно непознати хора. И въпреки това Уме бе имала дързостта да се бави повече от петдесет години, а дори и сега не можеше да се каже кога ще заеме мястото си до своя съпруг. Имената на двамата бяха гравирани едно до друго върху надгробния камък — името на Уме с червен цвят, за да се знае, че тя е още жива. Червената боя отдавна се бе изтрила, а Уме продължаваше да живее. Каква упорита стара жена!

Сред по-ценните ѝ вещи имаше една снимка на мъжа ѝ, направена малко преди смъртта му. Тъй като Уме принадлежеше към лотосовата секта на будистката църква, тя години наред по навик правеше приношения пред тази снимка. Докато живееше в къщата на Минобе в Токио, той често я бе виждал да лежи простряна пред лика на мъртвия си съпруг. Но тя го бе надживяла с толкова много години, че един чужд човек би помислил, че снимката е на нейния син или дори на нейния внук. Когато къщата бе разрушена от бомбите, снимката изчезна и от този момент нататък Уме напълно забрави за нея.

Очевидно тя беше забравила и лотосовото учение, пък и религията изобщо. Може би беше преминала възрастта, когато религията все още има някакво действително значение за човека.

IV

Както и се очакваше, скоро стана ясно, че Уме ще бъде голяма напаст за къщата.

— Ти всичките ще ни умориш, бабо — роптаеше Сачико. — Откакто си тук, една нощ не сме спали като хората. Кога най-сетне ще ти влезе в главата, че тоалетната се намира точно вляво, когато излезеш на коридора?

Въпреки честите укори и наставления от този род, Уме почти неизменно се губеше нощем из къщата. С напредването на старостта тя очевидно бе загубила всякакво чувство за ориентация и щом станеше от леглото, безпомощно започваше да търси пипнешком вратата към коридора. Стаята беше малка, но на нея, както се движеше натам-насам във всички посоки, тя ѝ се струваше като някаква огромна пуста равнина. Тя протягаше ръце в тъмнината, надявайки се да докосне мангала, масата или някой друг предмет, който да я избави от това ужасно чувство на самота и да я върне отново в сигурния свят на човешките същества. И макар стаята да бе препълнена с мебели, тя понякога се луташе минути наред, без да се докосне до нищо.

— Къде ли, по дяволите, съм попаднала — мърмореше си тя, като сменяше отново посоката. После гласът ѝ проехтяваше отчаяно в тъмнината: — Сачико, Сачико! За бога, дете, ела ми помогни! Загубих се! Помощ!

В съседната стая Сачико и Минобе, вече събудени от шума, се надигаха от леглата си. Неочаквано се чуваше едно издумкване по вратата и миг по-късно — шум от натискането на дръжката.

— О, бабо, не е тази врата! — провикваше се Сачико и скачаше от леглото. — Ти наистина си невъзможна! — Тя запалваше клечка кибрит и се втурваше в съседната стая, където заварваше Уме, объркана, сграбчила отчаяно дръжката на вратата, водеща към верандата. Въздишайки примирено, Сачико хващаше старата жена за ръка, завеждаше я до тоалетната и после я връщаше обратно до леглото ѝ.

На следващата нощ бяха събудени по три отделни повода и всичко това се повтаряше в точно определено време. Когато Уме най-накрая намереше плъзгащата се врата, която водеше към коридора, тя се вкопчваше в дръжката и се изправяше на крака, като едва не измъкваше вратата от жлебовете ѝ. Озовала се веднъж в коридора, тя тръгваше с повлечени стъпки към тоалетната, като влачеше лявата си ръка по стената, за да се ориентира. Щом напипаше вратата на тоалетната, тя вече знаеше, че се приближава до целта. С това обаче историята не се приключваше; следващият проблем бе да се намери дръжката на вратата, а за това беше необходимо да се прокара ръка по цялата врата — процес, който траеше няколко минути. По това време Сачико и мъжът ѝ лежах в постелите си, вече напълно събудени, и слушаха един хриплив глас да грачи в тъмнината: „Ха, ето я. Сега ми остава само да я завъртя. Ето, отварям вратата и влизам вътре.“

Накрая се чуваше как вратата на тоалетната се затваря и настъпваше блажена тишина. Но не за дълго! След малко Уме отново излизаше в коридора и отново се объркваше и загубваше. Тя протягаше лявата си ръка, спомняйки си, че си е помагала с нея на идване от стаята. Но тъй като при обратния път се обръщаше кръгом, вече докосваше противоположната стена и тя я отвеждаше не до вратата, а до друга стена, в която тя редовно се блъскаше всяка нощ. Тогава от гърдите ѝ се изтръгваше отчаян вопъл: „Помощ, помощ, Сачико! Загубих се! Накъде отивам?“ И отново Сачико скачаше от леглото и отиваше да я спасява.

Тези нощни екскурзии на Уме бяха едни от най-неприятните ѝ навици. Въпреки че изрично ѝ забраняваха да пипа мангала с дървени въглища, тя продължаваше да го пипа и най-често го угасяше. Тогава разтревоженият ѝ глас екваше из цялата къща: „Огънят угасна, Сачико. Ела и го запали, дете! Ох, студено ми е! Умирам от студ!“

Почти всяка сутрин, като оправяше леглото на баба си, Сачико намираше някакъв предмет — копче, плик, кълбо конци, — който Уме беше откраднала и старателно скрила под дюшека. Обстоятелството, че тези неща в края на краищата ще ѝ бъдат взети обратно, не обезсърчаваше старата жена — навикът ѝ да краде бе така дълбоко вкоренен у нея, че не помагаше дори и най-строгото порицание. Освен това нямаше никаква полза да я укоряват, тъй като тя очевидно нито чуваше, нито разбираше; просто седеше и гледаше напред с празен и

озадачен поглед и Сачико решаваше, че баба ѝ вече е оглушала от старост. Децата обаче не можеха така лесно да се измамат и те с голямо удоволствие разкриваха преструвките на своята прабаба.

— Искаш ли суров лук, бабо? — рече веднъж едно от момченцата, застанало в другия край на стаята и говорейки с тих глас, който обикновено не би привлякъл вниманието на Уме. Лукът обаче беше нейното любимо лакомство и тя веднага се хвана на въдицата.

— Лук ли? — каза тя. — О, да, с най-голямо удоволствие.

— Този път вече те улових! — извика момченцето и избяга със смях от стаята.

По начало Уме беше жилава старица, но не след дълго несгодите на примитивния живот в планинското село започнаха да ѝ се отразяват. Липсваха ѝ хубавата храна и удобствата, които бе имала в дома на Сенко, и тя не се стесняваше да го казва на всеки.

— Ох, как ми се иска да съм си в Токио! — промърмори тя един ден, когато седеше със Сачико и Минобе край мангала.

— Ако се беше държана добре, и досега щеше да си там — каза Сачико. — Трябва да се сърдиш само на себе си.

— Искам да се върна обратно при Сенко — продължаваше жално да хленчи Уме.

— Е, това вече е капакът на всичко! — рече Сачико на мъжа си.

— Мен пък не ме дразни — отвърна Минобе и се засмя. — Ако се оставях баба ти да ме ядосва, отдавна да съм си загубил разсъдъка.

V

Няколко дни по-късно се случи нещо, което още повече подби авторитета на Уме в новия ѝ дом. Децата си играеха на война и един от „снарядите“ случайно полетя в погрешна посока и удари старата жена по челото. Тя се разплака и като зърна в градината малкия виновник, с глас, който би изплашил дори някой смел самурай, камо ли едно малко дете, изкрещя: „Проклет да си, малък дявол такъв!“ После извади една наскоро открадната кърпа за бърсане на чинии и започна да попива кръвта от челото си.

Когато на другия ден семейството сядаше да обядва, детето каза на баща си:

— Баба още си пази кърпата с кръвта.

— Така ли? — рече Минобе. — И защо?

Тогава Уме извади кърпата от джоба си и я вдигна всички да я видят. В средата имаше едно тъмно петно, явно от кръв.

— Пазя я за спомен — каза тя. — Ще я показвам на хората, за да знаят как се отнасят с мен тук.

— Много добре знаеш, че това е станало случайно, бабо — възрази ѝ Минобе.

— Не съм напълно сигурна — отвърна Уме. Сега тя не говореше с обичайния си кротък глас, а предизвикателно и злобно.

— Добре — каза Минобе. — Щом ти знаеш, и аз знам. Аз също мога да бъда лош.

Уме изведнъж наведе глава и се изкиска.

— Разбира се, че беше случайно — каза тя. — Аз само се пошегувах.

Взирайки се в Уме, Минобе изведнъж си спомни учението на Конфуций за почитта и уважението, които дължим на възрастните. Възможно ли е Конфуций да е имал пред вид лукави и зли стари жени като тази, когато е излагал благородните си предписания. Но да уважаваш едно безчувствено същество като Уме, за което имаше значение само физиологическата страна на живота, бе все едно да почиташ каменен идол. Уме се бе превърнала само в едно тяло, в което

нямаше и най-малка следа от душа, от съвест или изобщо от нещо, което прави човешките същества достойни за уважение. Най-голямата и грижа в живота бе да не би внуците и правнуците ѝ да ядат нещо похубаво от нея.

Същата вечер Минобе с изненада чу хазяйката им да казва на Сачико:

— Да ви е жива и здрава вашата бабка, но изглежда много добре. Напоследък дори малко понапълня.

— Не мислите ли, че се пълни с вода? — попита с надежда Сачико.

— О, не — отвърна жената. — Всичко е от чистия планински въздух и добрата храна. Ще живее поне още пет-шест години, помнете ми думата!

— Въпросът е — рече Сачико — дали ние ще сме живи дотогава.

VI

Скоро Минобе нае една къща в Токио от някакъв свой приятел. Докара един камиони натовари на него мебелите, багажа и шестчленното си семейство.

В новата къща на Уме предоставиха самостоятелна стаичка до самата тоалетна. Там тя можеше да си седи кротко и да се отдава на новия си и особено неприятен навик, който беше придобила след завръщането си в Токио: докопаше ли се до някакво парче плат — било покривка, било пешкир, било чаршаф, — тя го дереше на ивици. Попаднеше ли ѝ дреха, тя започваше от подгъва — дереше методично ивица след ивица, — а после се заемаше за ръкавите. Вършеше това с напълно невинен и равнодушен израз, но когато се случеше парчето плат да е по-голямо и купът край нея станеше огромен, по лицето ѝ заиграваше загадъчна усмивка. Никой не можеше да разбере как се е породило това ново хрумване. Дали Уме, която бе запълвала дните на младостта си с ръкоделие (едно от малкото достойни занимания за жените от висок произход по онова време), не си мислеше, че по този парадоксален начин поддържа вещината си, макар че не създаваше нищо, а само разрушаваше? Или пък в пристъп на озлобление бе решила да унищожи дрехите и вещите си, за да не могат близките ѝ после да ги използват, след като се отнасяха тъй безсърдечно с нея? Или изпитваше чисто и просто наслада да унищожава. Така или иначе, въпреки усилията на Сачико, Уме остана без нито една дреха, а тъй като всичко беше с купон, Сачико се принуди да ѝ даде някои от своите износени рокли. Модерната им кройка и пъстрите тонове правеха бабичката да изглежда безкрайно комична. Накрая, разбира се, и те се превърнаха в куп парцалчета.

— Интересно е, че баба обича да яде само солени неща — каза един ден Сачико. — Повечето възрастни хора обичат да ядат сладко, а тя — само солено и кисело.

— Да се надяваме, че с това няма да се консервира и да остане да живее вечно — отвърна със смях Минобе.

— Да, най-голямото добро, което може да направи на себе си и на всички ни, е да умре — додаде Сачико. — Как мислиш, защо все още продължава да живее?

Минобе сви рамене.

— Дълголетието се смята за най-хубавото нещо в Далечния Изток — отвърна той. — Да доживееш до най-дълбока старост, дори и ако не изпитваш ни най-малка радост от живота и си само бремене за околните! Вземи например старото куче на съседите. Собственикът му се хвали навсякъде, че кучето му вече живее цели петнадесет години. А то горкото е сляпо и куцо и отдавна, отдавна му се иска да умре. Очевидно ние, в Япония, не оставяме дори животните да умрат, когато им е времето.

— Щом хората се превърнат веднъж в развалини, животът се обръща срещу тях сякаш за да ги накаже, че се държат така здраво за него и не искат да го изпуснат. Баба например намира радост единствено в яденето, но тъй като е надхвърлила шестдесетте, правителството и отпуска само половин дажба. Ето, това имам пред вид, като казвам, че животът се обръща против хората, които живеят много дълго. И какъв спомен оставят зад себе си, когато най-сетне умрат? Само спомена за грозотата и несретата на последните им години. Ако се съди по снимките ѝ, баба някога е била красива жена, но ние ще я помним само като грозна, проклета старица. Струва ми се, че хората трябва да изчезват като музика, оставяйки подире си да заглъхва една приятна мелодия...

Като се изключи времето за хранене, Уме по цял ден дремеше край мангала в дневната. Нощем обаче седеше будна. Щом семейството си легнеше да спи, тя излизаше в коридора и започваше жално да се оплаква, че е гладна. Накрая някой ставаше и ѝ даваше парче хляб, картоф или шепа ориз.

Сега вече тя ходеше през нощта по четири или пет пъти до тоалетната и затова лампата в коридора изобщо не се загасяше. Влезеше ли веднъж вътре, тя оставаше по десет-петнадесет минути и надничаше от прозореца. Понякога я чуваха да си мърмори: „А, това там е луната. Ето, вече избледнява. Скоро ще дойде време за закуска...“

Понякога страдеше и от халюцинации. Една нощ Минобе се събуди от някакви страшни крясъци, долитащи от стаята на Уме:

„Помощ, помощ, умирам! Убиват ме! Помощ!“

Минобе скочи от леглото и изтича да я спасява, но свари Уме да си седи спокойно в постелята, сякаш нищо не се беше случило.

— Какво има, бабо? — попита той, но тя само поклати глава, гледайки го с празен поглед. Минобе ѝ даде чаша вода и се върна в стаята си, питайки се дали пред очите на старата жена не се бе появило някакво ужасно видение на смъртта.

Няколко дена след това тя хвана за ръката един от своите правнуци, който минаваше край нея, и му подаде банкнота от десет йени.

— Изтичай и ми купи за един йен ориз и за един йен тютюн — рече му тя.

— Не може, бабо — отвърна момчето. — Всичко е с купон. Освен това с един йен не мога да ти купя дори и едно копче.

— Глупости, дете! — ядоса се Уме. — Но щом ти не можеш, отвори прозореца и викни момчето за услуги, което стои на ъгъла!

Очевидно съзнанието ѝ я бе върнало петдесет години назад, когато бе живяла с мъжа си в Токио и по ъглите на улиците бе имало момчета за услуги. Като разбра, че не може да разчита на помощта на правнука си, Уме взе една малка кошничка от полицата, поприглади раздраната си рокля и тръгна по коридора, като размахваше банкнотата от десет йени.

— Къде си тръгнала, бабо? — попита я Минобе, като я видя да минава покрай дневната.

— На пазар.

— Гледай само да не се натовариш много! — рече ѝ Минобе. — Но, както и да е, няма да те спирам.

Това, изглежда, я обезкуражи и вместо да излезе, тя отиде в тоалетната и повече не отвори дума за пазаруване.

По-късно през същия ден Минобе чу гласът на старата жена да мърмори нещо монотонно от стаята. Той се спря и се заслуша.

— Това, което рецитира баба, не е ли лотосовото учение? — попита той Сачико.

— Не — отвърна тя. — Това е „Великата наука за жени“. В училище са ги карали да я учат наизуст. Предполагам, че се опитва да разбере доколко помни нещо от наученото.

„Великата наука за жени“! Този класически кодекс на осемнадесети век, който има претенцията да е събрал в един том основните правила за нравственото възпитание на жената, очевидно не беше допринесъл голяма полза на Уме през дългия ѝ живот. Минобе си спомни уводната фраза:

„Родители, вместо да дарявате дъщерите си с хубави дрехи и красиви съдове, по-добре ги научете на тези предписания, които през целия им живот ще им придават цената на скъпоценни камъни...“

Уме бе подхванала отново рецитацията си, но говореше тъй бързо и с толкова глух и напевен глас, че не можеше да се долови нищо смислено. Само веднъж се чу някаква разбираема фраза: „Не поради висините си е величествена тази планина...“ Очевидно това беше всичко, което Уме бе запомнила от цялото учение. После изведнъж, без да променя нито израза, нито тона си, тя попита:

— Какво става с обедата? Няма ли да обядвам днес?

— Но ти вече обядва, бабо — отвърна ѝ Минобе. — Още преди един час.

— Така ли? — рече Уме. — Аз пък имам чувството, че не съм яла от години.

По лицето ѝ се изписа явно подозрение, че я лъжат, че наистина си е изяла обедата. Всъщност не беше изненадващо, дето Уме бе забравила дали е обядвала, или не, мислеше си Минобе. През живота си тя трябва да се бе хранила поне сто хиляди пъти и около трийсет хиляди от тези хранения са били на обед!

Щом се събудеше от дрямката си, Уме започваше да хленчи: „Ох, гладна съм! Умирам от глад! Донесете ми нещичко да ям, за бога! Само по-бързо!“ Понякога променяше исканията си: „Помощ, огънят изгасна! Умирам от студ! Да дойде някой да го запали!“ Или: „Вода, вода! Умолявам ви, господарю, донесете ми чаша вода!“

Имаше един особено досаден навик — да се обръща към хората с подчертано раболепие, сякаш искаше да подчертае, че единствено по този начин би могла да ги накара да ѝ услужат. Минобе например беше „господарят“, Сачико — „господарката“, а правнучетата — „младите

господа“. Както стоеше и си рисуваше в студиото, Минобе чуваше пискливия ѝ глас: „О, скъпа господарко, ще ми позволите ли да си изпрося няколко зърна ориз, за да успокоя глада си?“ Или: „Млади господине, имайте милост към една стара жена и ѝ донесете чаша вода!“ Въпреки решението си Минобе понякога се ядосваше и запокитваше четката си на пода.

VII

През свободното си време Минобе разпаковаше многобройните сандъци и куфари, които бяха донесли от село. Един ден той попадна на една малка снимка, която години наред бе лежала скрита между някакви стари книжа. Той я разгледа и после я занесе на Уме.

— Предполагам, че ще си я спомниш, бабо — рече Минобе.

Старата Уме бе заета с раздирането на някакви панталонки на едно от правнучетата си, но в момента бе стигнала до най-трудното място — хастара около колана. Тя вдигна глава, взе снимката, която Минобе ѝ подаваше и неочаквано от гърлото ѝ се изтръгна странен, задавен вик:

— Ох, колко много ми липсваше! Това е милата ми малка дъщеричка. Единствената ми дъщеря! Колко много ми липсва тя!

Старицата сложи ръка на челото си и потърка о бузата си снимката на дъщеря си, умряла преди около тридесет години. Цялото и тяло се тресеше.

— Ох, ох, защо трябваше да ме оставиш сама? Животът след теб вече не беше същият. Ох, колко много ми липсваш!

Минобе беше дълбоко развълнуван. Най-сетне той бе открил, че под физическата и нравствена грозота, с която годините бяха белязали Уме, се криеше едно страдащо сърце. Той се поклони и излезе от стаята. Не искаше да я смуцава в тежката ѝ мъка.

Щом затвори вратата след себе си, отчаяните ридания изведнъж секнаха. Минобе се спря в коридора и се послуша. В настъпилата тишина имаше нещо злокобно. Като отвори лекичко вратата, Минобе надникна вътре. Погълната изцяло от работата си, Уме старателно отпаряше хастара от панталонките на правнука си. Снимката лежеше захвърлена върху купа раздрани дрехи.

ТАЙКО ХИРАБАЯШИ

1905–1972 Г.

Префектурата Нагано, забележителна със своята природна красота, е родно място на много изтъкнати японски писатели. Рожба на този красив кът на Япония е и Тайко Хирабаяши.

Дъщеря на разорен фабрикант, който води активен живот на политик-консерватор и завършва като обикновен фермер. Тайко постъпва в гимназия, като се явява на приеман изпит без знанието на родителите си и получава най-висока оценка. В Токио минава сложния път на търсене свое място в големия град — работи като телефонистка, келнерка, прислужница. Първите и творби са приказки и криминални романи.

С романа си „В болницата за бедни“ се утвърждава като пролетарски писател. Последната ѝ творба е „Биографията на Миямото Юрико“.

ТАЙКО ХИРАБАЯШИ ЕДИН ЧОВЕШКИ ЖИВОТ

— Мисля си дали духовен прелом е израз, който всеки може да използва. Ако не ви се струва много смешно човек като мен да си служи с него... е, добре, аз мисля, че съм изживял нещо като духовен прелом.

Ние разговаряхме за нещо друго, когато Сеи, бивш гангстер, ми каза тези думи.

— Какво?

Като забеляза смущението ми, Сеи започна нерешително да ми разказва за живота си, живот, за който очевидно той не беше разказвал на никого досега и който, като го слушаш, изглежда напълно естествен.

Нека да ви разкажа всичко по моему. Защото, ако не разберете що за човек съм, няма да можете да разберете и разказа ми.

Беше по времето на, когато тихоокеанската война започна да взема лош обрат за Япония и животът на хората все повече се объркваше от военната повинност и задължителния труд. Що се отнася до мен, от около една година бях в затвора Сугамо, осъден за убийство.

През пролетта на предишната година бях намушкал с нож един човек на име Шида. Той държеше малък хотел в Тогоши — Джинза. Според мен имаше две подбуди за убийството. Но и до ден-днешен не мога да кажа коя от двете стана двигателната сила, която ме доведе до убийство.

Както полицията, така и прокуратурата беше убедена, че съм ликвидирал Шида, за да се отърва от влиянието му в областта Ебара и по този начин да заздравя позициите на бандата Каванака.

Както може би знаете, моят шеф, Каванака, беше старец на осемдесет години. Като се вземе под внимание този факт, изглеждаше съвсем естествено, че аз, който бях истинският водач на бандата Каванака, бях убил Шида, за да разширя влиянието си. Предположението далеч не беше неправилно.

Право да си кажа обаче, имаше и друго нещо. В хотела на Шида работеше една жена, в която бях влюбен. Тя се наричаше Мачико.

Лицето ѝ правеше впечатление, а беше и добра по характер. Когато трябваше да се отбивам служебно при Шида по работа на моя шеф, тя ми прислужваше и ми наливаше вино.

Без изобщо да разбере как стана това, аз се привързах към тази жена и се залових да ѝ говоря нежно. Но никога не съм се докосвал до нея, нито съм ѝ предлагал да се ожени за мен. Може би аз не съм от горещия тип хора, които сляпо се влюбват.

После съвсем случайно научих, че Мачико била жена на Шида. От мисълта, че съм измамен от жена, у мен се надигна силен гняв срещу Шида... срещу когото, разбира се, няхах никакво основание да негодувам.

Беше през една тъмна нощ, не дълго след като научих за Мачико, когато повиках Шида вън от кухнята, където се криех зад една голяма кофа за боклук, и го убих само с един удар на ножа.

Според нашата установена практика аз се предадох на властите, като подсилих някаква предполагаема измяна от страна на Шида и ѝ предадох вид на непростимо предателство. Когато се касаеше за войни между банди, даже в случай на убийство, човек обикновено се отървяваше с присъда най-много от пет-шест години.

Но времената бяха лоши; моите опити да избягна военна повинност излязоха наяве; не помогна даже и предишната ми полицейска характеристика.

При първото гледане на делото ми определиха присъда от единадесет години тежък физически труд. Естествено аз обжалвах, но адвокатът не взе работата присърце и присъдата на по-висшата инстанция беше малко по-добра — десет години.

Обикновено се прави друго обжалване пред още по-висша инстанция. Но освен че бях избухлив, цялата работа ми се стори непоносимо досадна и от озлобление към човека, когото Каванака беше наел за защитата ми, аз реших, в момент на младежка глупост, да приема присъдата.

Беше денят след присъдата. След закуска вниманието ми беше смътно насочено към това, което ставаше отвън — отвъд вратата на килията ми. Сутрините в затвора започват с вика на пазача: „Проверка на болните, закуска; проверка на болните, закуска!“ Различни гласове се чуваха край килията. Необходими са поне два месеца затворнически живот да се различат думите „проверка на болните“ и „закуска“ от

първоначално изглеждащото нечленоразделно мърморене. Необходимо е също поне още толкова време, за да се разбере, че приветливият човек, облечен в бяла престилка, който на пръв поглед изглежда търговец на дребно и вика: „Сладки! Списания!“, като обикаля с количката си, придружен от някой привилегирован поради добро поведение затворник, е също така пазач.

Той сигурно работеше на процент, тъй като беше много настойчив и енергичен в предлагането на стоката си. „Затворническото дружество“, което по това време все още издаваше затворническия вестник, наречен „Човек“, явно беше измислило тази длъжност за пазачите, за да допълни оскъдните им заплати.

Понякога се чуваше командата „Разтрий си брадата!“ След като намокряхме брадите си с леденостудена вода от крана, енергично ги масажирахме. Скоро идваше и редът за бръснене. Процедурата беше бърза и проста. Тя се състоеше само от три или четири замаха с тъп инструмент, който наричаха бръснач, по веднъж от двете страни на лицето, под носа и под брадата. От само себе си се разбира, че цялата операция представляваше една малка инквизиция.

Именно през тази сутрин бях наострил слух и с нетърпение очаквах да доловя някакъв по-различен звук. И ето — стъпките на пазача спряха точно пред вратата на моята килия.

— Номер сто седемдесет и осем! Да се приготви за смяна на килията!

— Да, господине! Готов, господине!

Отговорих с младежки жар, като същевременно хвърлих поглед към вързопа с личните си вещи. По правило тези, които са осъдени от съдилищата от втора инстанция, освен ако не са политически затворници, ги прехвърлят от единичната в обща килия. Трудно е да си представите какво може да означава тази смяна на килиите за един млад и общителен човек като мен, който е изстрадал доста от самотата на единичната килия.

Всичко, което притежавах на този свят, беше вече завързано в парче зелен плат — като всичките си вещи бях купил, откакто бях тук — огледало, калъп сапун, паста и четка за зъби, малко бельо, животоописание на Хидейоши в два тома и три писма от Мачико. При отварянето на тежката врата аз грабнах вързопа си и се озовах извън килията. Сега, като напусках мястото, където бях живял цяла година, у

мен проблеснаха спомени за всичките страдания, угризения и яд, които бях преживял в тази килия. С необичайно за възрастта ми съзнание за човешката суета аз се бях надсмивал над собствената си съдба; но пазачът често ме беше будил нощем от мъчителните и страшни кошмари.

Като шляпах със сламените си сандали, аз тръгнах от единичната килия на втория етаж от блок шести към общата килия на блок пети. Блок пети беше пристройка на блок шести, като общата килия беше също на втория етаж. Пазачът отвори вратата на голямата килия.

— Нов.

При тази дума аз влязох вътре. И така от днес щях да живея с обитателите на тази килия. Тя имаше размери около четири на пет метра. От двете страни на широката половин метър пътека, покрита с дъски, които започваха от вратата и стигаха до дъното на стаята, имаше четири рогозки; всичко осем в стаята.

В дъното на пътеката, до стената, имаше сандък за лични вещи: до него в стъклена кабина — клозет, а над него — прозорец, който гледаше към алеята от храсти на двора. На всяка от рогозките от двете страни на пътеката имаше по един човек, настанил се на постелята си както намери за добре.

Тъй като не бях за първи път на такова място, веднага разбрах, че около петдесетгодишният човек, разположил се най-близо до вратата, беше старшията по килия. Още с влизането си, както е обичаят, го поздравих, за да му изразя уважението си.

Човекът измърмори нещо едва чуто и извърна пепеливобледото си лице. Поведението му ме раздразни. Сега зная колко съм бил глупав, но тогава бях жегнат от внезапно чувство на негодуване към този възрастен човек, който, мислех си, не беше нищо друго освен някакъв дребен престъпник и който явно не ме считаше за нищо.

Мислите ми бяха явно изразени в гневния поглед, който му метнах: „Добре оценявай човека, който стои пред теб. Той е тук за убийство. Малко по-различен е от тези джебчии около теб. Добре ще е да не го считаш за глупак!“

Но човекът явно не обърна внимание на двадесетгодишния хлапак с искрящи очи. Неговият поглед, безучастен към околните, се стрелкаше неспокойно тук и там, без да вижда нищо. Тръпка мина по тялото ми, като наблюдавах тези очи. Те изглеждаха жадни, копнеещи

за нещо, на което да се спрат. Обаче моите бегли мисли не се задълбочиха върху това впечатление. Само за един кратък миг аз си помислих: „Какви странни хора има на този свят.“

Като стана дума за странни хора, в тази килия имаше още един такъв. Той беше на около тридесет и пет години и правеше впечатление на човек от добър произход и интелигентен. Откакто бях влязъл в килията — а сега вече приближаваше обед, тъй като в далечината се чуваше движещата се по релси количка с обеда, — този човек непрекъснато лъскаше капака на кутията си за хранене с един мръсен парцал. Не беше спирал даже и за миг. При триенето платът издаваше особен скърцащ шум.

До преди войната тези кутии за поставяне съдовете за хранене бяха боядисвани в кафяво. Сега обаче, при така тежкото военно положение, те бяха направени от обикновено, небоядисано дърво. Без да спира и без да погледне встрани, интелектуалецът продължаваше да лъска капака на кутията си, станала вече стара и сива от много често мокрене. Капакът беше вече излъскан до блясък, но той все продължаваше да го лъска със същите равномерни движения. Скоро от близките килии се зачу по-силен шум, щом като привилегираният затворник зарадва обеда. Хората с оживление започнаха да подреждат кутиите си на дъсчената пътека и да изваждат купи и чинии. Когато по-рано бях тук, всички тези купи и чинии бяха алуминиеви, но металните съдове бяха иззети за употреба във въоръжените сили и сега ние се хранехме в порцеланови съдове, различни на вид, големи и малки, които затворниците бяха купили някога като лични вещи от затворническата лавка. Разбира се, лавката вече не продаваше такива неща. Така че тези съдове бяха твърде стари, оставени от предишните затворници, които ги бяха използвали максимално. Имаше най-различни, някои нащърбени, някои пукнати, големи и малки. Беше малко тъжно да се види, че даже тук съществуваха данни за тежкото положение, в което правителството беше изпаднало.

Когато чорбата от извара се разпределяше, тези с малките паници естествено биваха оцетени. Предвидливите често предлагаха целия си обед на онези, които скоро щяха да излизат от затвора, при споразумението, че притежателят на голяма купа ще я завещае на услужливия си колега. Но онези, които не можеха да издържат да се

лишат от цял обед, трябваше да се задоволяват с малка купа, следователно да се ощетяват при всяко хранене.

При отварянето на вратата на килията отвън старшият затворник се обърна и изръмжа:

— Капак!

— Ето — отговори някой и подаде капака на кутията си.

— Мръсно! Отвратително!

Обърнах се при тона на този така различен глас и унищожителната забележка. Видях интелектуалецът да подава излъсканата си капачка. Старшията по килия я пое, без да каже дума. Използувайки капака като табла, той постави на него купата на всеки от нас по реда ни и го подаде обратно. Привилегированият затворник загребваше ориза от кофа с кръгъл, дървен прибор, наподобяващ черпак. След като заравняваше ориза с дланта на ръката си, той го изсипваше в купата. Оризът беше смесен със зърна от ечемик и соя.

Забелязах, че пазачът, който придружаваше привилегирования затворник, се беше отстранил на няколко крачки и гледаше в друга посока, като явно се преструваше, че нищо не забелязва. В този кратък интервал в килията влязоха три обеды в повече от броя на затворниците.

„Брей, този старши по килия се ползва с доста влияние.“

При тази мисъл аз пак го погледнах. До него интелектуалецът, с доволен израз на лицето, бързешком изчопляше от ъгъла на капака на кутията си оризови зърна, които бяха попаднали на него. Едно по едно той поднасяше зърната до устата си.

Сега ми стана ясно! За да си присвои тези няколко дюзини оризови зърна — ето защо той така усилено работеше, та да направи капака на кутията си за съдове по-лъскав, отколкото на другите. Но това не беше особено комично; нито беше особено сериозно. Тук това беше нещо обикновено и то ми направи по-малко впечатление, отколкото вида му в този момент.

Докато размишлявах така, привилегированият затворник на входа на килията подаваше последния обед. Той беше моят.

— Номер 178, ти ли си?

Пазачът погледна в бележника си, надникна в тъмната килия и ме посочи с брадичката си.

— Да, господине. Извинете за безпокойството, господине.

Като взе отпечатъка от палеца ми вместо разписка, пазачът затвори тежката врата и последва привилегирования затворник към следващата килия.

Старшията по килия, който беше получил обеда ми от пазача, постоя малко с порцията на скута си, като явно се наслаждаваше на белотата на ориза. Сухите му очи пробягваха насам-натам.

— Изглежда хубав. Май ще задържа тази порция за себе си.

Едва беше измънкал тези думи, той стана, за да постави обеда ми при личните си вещи.

— Хей, ти! Какво смяташ да правиш? За кого ме вземаш?

Аз започнах да сипя върху него обичайните хули, но като си спомних, че онзи се ползува с доста голямо влияние, бързо промених тона си.

— Разбира се, ако излизах оттук след шест месеца или година, не бих имал нищо против да дам на по-възрастен колега като теб нещо хубаво за ядене, но тъй като трябва да остана в тази дупка още десет години...

Излезе също като че ли говорех на себе си. В думите ми прозираше нотка на симпатия, но всъщност те бяха предназначени да докажат на хората, че на мен лежеше тежка присъда.

Мислех си, че след като номерът ми бъде обявен — малък номер, 178, — хората, запознати със затвора, щяха да разберат, че бях осъден за убийство. Но аз не долових и най-малка следа на страхопочитание. Подтикнат от желание за признание, бях съзрял необходимостта да сплаша този човек още от самото начало. Напълно съзнателно изговарях всяка дума и всяко мое движение, дори това на очите ми, беше преднамерено.

При все че говорех разпалено и надуто, това не му направи никакво впечатление. Без да се поколебае и за миг, той остави обеда ми при личните си вещи.

— Дявол да те вземе! Ти май все още не разбираш какво се опитвам да ти обясня!

В изблик на ярост аз повалих старшията по килия с един удар отзад. През мръсното тънко палто — единствената дреха, която носеше — усетих мършавия му гръб като парче дърво.

Поради създалата се суматоха обядвах последен. Точно когато свърших обеда, старшията по килия беше извикан за разходка.

— Странен човек! Какво всъщност иска? — веднага попитах близкостоящия около четиридесетгодишен затворник.

— Осъден е на смърт — отговориха двама едновременно. Лицата им бяха източени напред, озарени от някаква гордост затова, че са ми разкрили нещо, което ще ме изненада.

— Тъй, осъден на смърт. — Приех съобщението с леко кимване, но то ме накара да се замисля, а лицето ми безсъмнено беше малко пребледняло. — Какво е направил?

— Цяла серия: грабеж, изнасилване, убийство, нарушаване на общественото приличие.

Четиридесетгодишният затворник умишлено наблягаше на всяка дума. Неговият отмерен начин на говорене беше показателен за дълбокото уважение, което тези с по-леките присъди изпитваха към по-възрастния затворник.

— Окончателна ли е присъдата?

— Да. Вече изминаха няколко дни, откакто молбата му пред апелативния съд беше отхвърлена, и сега всеки ден може... Та знае се, че присъдата може да влезе в изпълнение всеки момент в срок от сто дни, след като е станала окончателна.

Почувствувах, като че се намирам в някакво странно празно пространство и пак замлъкнах.

Забелязвайки младежкото ми вълнение, четиридесетгодишният затворник се обърна като че ли със съжаление към мен.

— Да, ти поизбърза. Знаеш, хора, осъдени на смърт, могат да си осигурят още малко живот, може би три месеца или половин година — поне докато продължава процесът, — ако извършат друго убийство. Така че човек никога не знае кога ще го извършат.

Това го знаех много добре. Когато бях в предварителния арест, човекът, с когото бяхме в една килия, беше мошеник. По-рано лежал в затвора с един, който убил осиновеното си дете и бил осъден на смърт. Този детеубиец също имал навика да взема храната на другите. А когато някой му отказвал, той си изваждал пешкира и го усуквал като въже на ръката си и казвал:

— Щом като работата е стигнала дотук, един или двама повече нямат значение.

Докато казвал това, злите му очи се втренчвали в гърлото на този, на когото говорел. Всеки бил готов да отдели част от обедата си.

Като забеляза мрачното ми настроение, интелектуалецът, който продължаваше да излъсква кутията за съдовете си, се обади от мястото си през няколко рогозки:

— Извини се. Непременно трябва да му се извиниш.

— Точно така! Трябва да го направиш тактично. Освен това има...

Кой знае защо четиридесетгодишният затворник не се доизказа. Внезапно той ме изгледа косо, с лукав поглед в очите си.

— Докато тук има човек, осъден на смърт, все постъпват допълнителни обеда. Нищо няма да изгубим, ако се отнасяме снизходително към него.

Съзнавах, че това, което тези хора казваха от явна любезност, беше точно така. Но като се познавах добре, бях убеден, че едва ли ще ми е възможно да се извиня на човек, по когото само преди няколко минути сипех проклетия. Целия следобед прекарах в такова объркано състояние.

Междувременно доведоха обратно старшията по килия. Цветът на лицето му се беше възвърнал и той започна да говори някак по-свободно.

Скоро се мръкна. Когато дойде време за спане, просто не знаех какво да правя. През деня беше в сила нещо като неписан закон. Хората заемаха места в близост до вратата на килията според старшинството си: старшията по килия до вратата, до него следващият по старшинство обитател и така нататък. Нощем обаче правилата на затвора изискваха затворниците да спят според номерата си.

Това означаваше, че старшият по килия, №170, ще спи в дъното на стаята и че ще следвам аз, 178. Следователно аз трябваше да спя до него.

Тази нощ беше изключено за заспя дълбоко. Не знаех дали той спеше, или не. Не правеше никакво движение. Лежеше си на мястото, като мършавото му тяло с жълтеникава, груба кожа беше осветено от електрическата крушка. Дишането му напомняше на влизането и излизането на въздух от мях.

Бях чул, че в пети блок имало още двама души, осъдени на смърт, чиито присъди не били окончателни. Като че ли от тази посока идваха шумове — писъци на хора, причинени от кошмари. Всеки път

те бяха последвани от стъпките на пазачите, които отиваха да събудят сънуващите.

Дойде утрото. Можехме да лежим, докато пазачът извикваше:

— Ставай! Ставай!

Но №170, до мен, беше вече буден и седнал.

С усилие отворих очи. Хвърлих поглед към лицето му и просто не повярвах на очите си. Лицето му беше така бледо, че кожата изглеждаше прозрачна. Това не беше лице на жив човек.

При заповедта за ставане всички започнаха да нагъват тънките си завивки, да метат пода с метли с къси дръжки и да бършат дървената пътека. Но № 170, старшията по килия, остана неподвижен, като седеше с лице към вратата на килията.

— Какво му е всъщност? — пошепнах на четиридесетгодишния, с когото се бях опознал предишния ден.

— Не се знае кога ще дойде заповедта за екзекуция. Ако дойде, ще бъде преди смяната на пазачите в девет часа. Не е чудно, че е неспокоен.

Измърморих нещо, като че ли съм разбрал, но чувствавах, че пребледнявам и че започвам да треперя.

По всяка вероятност сега само една минута от живота на този човек беше равна на повече от цяла година от живота, който той е живял преди. Бедният, изглеждаше много по-стар от възрастта си, при все че едва ли беше повече от петдесет. Ако можеше да изживее нормално живота си, предстоеха му още петнадесет или двадесет години живот. Сега той се опитваше да изживее тези петнадесет или двадесет години в следващия един час.

Скоро стана време за закуска. Отново интелектуалецът избута настрана капака, подаден от затворника, които и предишния ден се опита да подложи своя, и намести лъскавия си капак пред старшията по килия, като че ли това беше негова лична привилегия. Както стана и миналата вечер на вечеря, този човек и интелектуалецът пак захванаха надпревара. Интелектуалецът пак изблъска мръсния капак и на мен някак си ми се стори, че този, който упорито предлагаше своя, въпреки че знаеше, че ще бъде изблъскан, беше много по-лаком и много по-за съжаление, отколкото интелектуалецът, който го изблъскваше.

Привилегированият затворник насипа чорбата с черпак. Той беше голям, купите — малки и чорбата се разливаше по капака. Когато

всички купи бяха напълнени, в капака имаше доста разсипана чорба.

След като взе капака си от старшията по килия, който продължаваше да седи в каменно мълчание, интелектуалецът внимателно се върна на рогозката си. Там той наведе капака и изпи чорбата, като мляскаше с уста с неопишуема наслада.

Обърнах се да погледна към старшията по килия. Пред него, подредени в редица, бяха неговата порция, както и двете допълнителни, нелегално дошли в килията. Той не помръдна да вземе пръчиците си за хранене, а продължи да стои облеган на вратата. Помислих си дали няма да раздели храната с някой от любимците си, но той не го направи. След малко се надигна, взе трите порции и ги постави при личните си вещи.

Времето течеше. Трябва да е било след девет часът, тъй като някъде в дъното на коридора се чува гласовете на дневната смяна на пазачите. При все че ги чувахме всяка сутрин, гласовете на новата смяна на пазачите звучаха свежи като цвъртене на врабци.

— Девет мина — каза един, за да съобщи на старшията по килия, че опасният час беше преминал.

Но старшията вече знаеше. Той и не си направи труд да отговори, а бързо стана и извади храната, която беше прибрал само преди няколко минути. Да гледаме ужасния цвят на лицето и държането на този човек, означаваше да понасяме огромен товар на плещите си. Ние с напрежение очаквахме заедно с него отминаването на този опасен час.

Той започна да яде. Само преди минутка едва ли би успял да изяде и една хапка, но сега тъпчеше храната в устата си с удивителен апетит. Набързо ликвидира едната порция и само след няколко минути беше вече свършил и другите две. Апетитът му беше наистина страхотен. Духът му се беше напълно възвърнал.

Започна с това, че някой ме попита:

— А ти за какво си вътре?

За известно време разговорът се въртеше около моята криминална характеристика.

— Кажи, приятелю, защо най-сетне не ни разправиш подробностите по твоите: изнасилване, убийство и нарушение на общественото приличие? — някой попита старшията по килия, като го видя в добро настроение.

Всъщност тъкмо това беше вълнуващият разказ, които аз също имах голямо желание да чуя.

Внезапно веселото лице на старшия по килия се помрачи.

— Това е нещо, за което не желая да ме разпитват.

Гласът му беше мрачен. От известно време аз му хвърлях погледи, като лицето ми изразяваше преднамерена младежка бодрост. Отправях му тези многозначителни погледи, за да му дам да разбере, че имам желание да се сдобря с него. Да ме убиеха, не можех да кажа направо думите на извинение. Тъй че бях възприел този доста хитър начин за поправяне на грешката си.

Скоро пак го изведоха за разходка.

— Грабеж, изнасилване, убийство, нарушение на обществените норми. Какво всъщност е направил? — попитах четиридесетгодишния. Бях запомнил списъка от престъпления, приписвани на старшия по килия, при все че го бях чул само веднъж.

— Е, той може би желае на всяка цена да запази това в тайна, но всъщност ето тук е казано всичко.

Той измъкна един документ измежду личните вещи на старшията по килия. Това беше решение от предварителния разпит.

Другите от килията сигурно го бяха виждали вече, така че аз единствен протегнах ръка към документа. Беше написан в надутия стил на официален документ, но докато го четях, част по част, у мен се оформи ясна представа за случилото се.

Било през пролетта; място на действие — гъстите борови гори на Северен Канто. Всред вечнозелената растителност се забелязвали пролетни цветя и се носел силният аромат на цъфнали кестени. Отнякъде наблизко се чувала песента на дрозд. Току-що било минало пладне и във въздуха се усещал дъхът на късна пролет почти като нежен допир на жива плът.

От другата страна на гората се понесли пискливите гласове на млади момичета. Скоро се замяркали ученически униформи и момичетата в редици заслизали по хълма между правите като свещ смърчове.

— Прилича на екскурзийка.

Двама строителни работници, на път към върха на хълма, където се строела електроцентраля, седели на камъните край пътя и пушели.

— На върха все още трябва да има сняг.

— Не, вече няма. Азалиите почнаха да цъфтят.

Двамата престанали да говорят. Настъпило многозначително мълчание. Точно тогава чули:

— Вървете. Продължавайте. Не се обръщайте назад! Хайде!

Като махала към групата, от която тъкмо се била отделила, ученичка на около осемнадесет години се затичала зад група дървета. Пред мястото, където седели двамата работници, имало гъсталак от увяхваща гигантска трева. Стеблата вехнели и били изпочупени, но при корените още имало следи от зеленина. Момичето гледало само да не я видят приятелките ѝ, смъкнало гащите си и клекнало. Ясно се виждала само бялата басма.

Единият от работниците пошепнал нещо на другия. Без да отговори, вторият се изправил и бързо тръгнал нагоре. Първият изскочил пред момичето, което все още клечало. Чуло се шумолене на смачкана трева. Само за миг тя била прикована към земята. Писъците ѝ отекнали в клоните на смърчовете. Всичко свършило само за няколко минути. Тогава вторият работник, който стоел на пост, дошъл и заел мястото на първия. Това бил №170, нашият старши на килия.

Момичето лежело по гръб, а меката му коса била мокра от процеждащата се влага на разтопения сняг. Вторият работник извършил това, което и първият. Ученичката била изгубила съзнание. Дъхът излизал от нежните и ноздри като лек шепот.

Работникът я удушил с огромните си ръце. А като се изправил, видял малкото портмоне на момичето да лежи на няколко крачки от него. Там имало толкова много банкноти, че закопчалката му не можела да се затвори. Той го взел и го сложил в широкия си пояс.

Двамата довели тялото до мека почва и го заровили. След това те напуснали мястото в различни посоки. Може би другият работник не е смятал да убива момичето.

С настъпването на нощта идва момент, когато всеки става малко по-чувствителен. Забелязах старшията по килия да седи неподвижен с лице към стената и да нашепва будистка молитва.

Тази нощ спях малко по-добре. От време на време той се обръщаше в съня си и ме ритваше. Скачах от рогозката като залят със студена вода. Даже и да беше ми простил, той едва ли се нуждаеше от особен претекст, за да извърши друго убийство. А аз, който му бях под ръка, бях най-изложен да стана жертвата.

Но нищо особено не се случи. С идването на утрото пак настъпи онази ужасна агония, която едва можехме да гледаме. Но по обед той беше в състояние да изяде не само своя обед, но и храната на другите.

Най-сетне един ден имах случай да се помирят с него.

— Не се тревожи — казах му. — Ще спечелим войната и тогава всички ще бъдем помилвани.

Това беше глупост. Но щом като трябваше да му кажа нещо, какво друго бих могъл?

— Смяташ ли? Но даже и да ме пуснат, няма да имам какво да облека.

— О, не се безпокой за такива неща. Много отдавна, при провъзгласяването на конституцията, дали амнистия и казват, че били издигнати сергии пред затвора. Ще ти заема малко пари.

Но една сутрин около осем часа се чу:

— №178 — посетител!

Почти в същия момент отвориха вратата. Никога няма да забравя израза на лицето на №170, когато пазачът каза: „Сто и седемдесет...“ и след това прибави „осем“. Лицето му побеля като тебешир, очите му рязко се обърнаха нагоре, цялото му тяло се затресе. Но това беше само един от приятелите от бандата Каванака, който беше дошъл да ме посети.

На следващата сутрин историята се повтори. Шокът беше същият както и предишния ден. Просто не можех да го гледам.

Без да обяснявам защо, казах на приятеля от бандата да не ме посещава. Бях започнал да изпитвам особена симпатия към старшията по килия. Може и да се смеете, като ви кажа причината. Може би няма да ме разберете. С една дума — защото той нямаше намерение да ме убива.

Многократно бях премислял душевното си състояние, в което убих Шида, както и душевното състояние, в което старшията по килия трябва да е бил, когато беше убил ученичката. Те и двете бяха деяния, които не можеха да не бъдат извършени. Но не беше ли забележително, че този човек се отказа от възможността да ме убие, мене, който спях до него, и по този начин се отказа от възможността да живее по-дълго? Не е ли удивително, че този човек не може да убие без сериозна причина даже като се вземе пред вид неговото безкрайно желание за живот?

Попитах опитния четиридесетгодишен съкилийник:

— Чувал съм, че хора, осъдени на смърт, се опитват да убият някой друг в затвора. Чудя се дали някога е ставало нещо подобно?

— А, това е нещо, за което често се говори, но никога не съм чул да е извършено.

Не зная защо, но си помислих с доволство: „Ама, разбира се.“

Една сутрин, след няколко дни, чухме пазачът рязко да изкомандува на затворник, който беше излязъл от килията да пише писмо:

— Спри писането!

Аз пръв трепнах. Когато бях в единичната килия, веднъж бях чул същата заповед: „Спри писането!“ Чудех се какво означава това и бях попитал един от привилегированите.

— Вчера разсилният отиде да измете дупката, точно под въжето на бесилката. Това значи, че днес ще има екзекуция. Смятам, че ще бъде един германски шпионин, чиято присъда беше потвърдена онзи ден.

Като си припомних това, си помислих: „Ето, това е то!“ Тайно погледнах към № 170. В пети блок имаше трима пуши осъдени на смърт, но присъдата само на №170 беше потвърдена.

— Може би ще съобщават новините — каза някой.

Не ставаше въпрос обаче за нищо такова.

Скоро се чуха стъпки и двама пазачи спряха пред вратата на нашата килия.

— №170. Посетител!

Старшията по килия пребледня. Той седеше като прикован на мястото си.

— Излизай №170! Излизай! Посетител!

Пазачите влязоха, без да свалят обувката си. Те изправиха №170 на крака, подкрепяйки го от двете страни. Като залиташе и се препъваше, № 170 достигна вратата на килията. Един от пазачите го накара да си обуе сламените сандали, но краката му трепереха и те не можеха да се задържат.

Подкрепян от двамата пазачи, той се отправи по коридора към женските килии. Сламените сандали останаха да лежат на циментовия коридор, където ги беше изхлузил, на една-две стъпки разстояние.

— Е, чудя се кой пазач ще тегли въжето днес. Ще трябва само да потегли малко и ще получи после бутилка саке, малко ядене и почивка през останалата част на деня.

Четиридесетгодишният доста се гордееше с големия си запас от знания. Усетих как лицето ми пребледнява, изпитах желание да му зашлевя един шамар. Но замълчах и наведох глава.

АНГО САКАГУЧИ 1906–1955 Г.

Възпитаник на факултета по индийска философия в Токийския университет, Сакагучи посвещава живота си на търсене на някаква утопия в хаоса на земните грижи. Създава свой собствен стил и саркастично жигосва духовната пустота и корупцията на военновременна Япония, отричайки установените морални и социални ценности.

Неговата ексцентричност личи още от заглавията на произведенията му: „Връхни дреха и синьо небе“, „Вятър, светлина и аз на двадесет години“ и пр.

През 1955 г. умира в бедност, като до последните си дни атакува властта и фалшивите нрави на своето време.

АНГО САКАГУЧИ ПОБЪРКАНАТА

В къщата живееха различни животински видове: човешки същества, прасе, куче, кокошка и патица. Но голяма разлика в помещенията и храната им нямаше. Сградата беше доста разкривена и приличаше на склад. Собственикът и жена му държаха партера, а на тавана живееха под наем майка и дъщеря. Дъщерята беше бременна, но не се знаеше чия беше заслугата за това.

Стаята на Изава се намираше в една барака, отделена от къщата. Преди в нея бе живял туберкулозният син на собствениците, който беше умрял. Но дори стаята да беше определена за туберкулозно прасе, човек трудно би я нарекъл разкошна. Все пак в нея имаше шкафче, полици и умивалник.

Собственикът и жена му бяха шивачи. Те даваха уроци по шев и кройка на съседите и именно по тази причина синът беше отделен в бараката. Собственикът беше член на кварталното търговско-занаятчийско сдружение. В него беше работило и момичето от тавана. Изглежда, че през това време се беше сношавала безразборно с всички членове на сдружението освен с председателя и шивача. По този начин бе имала повече от десет любовника наведнъж и в края на краищата беше забременяла. Когато този неприятен факт стана известен, мъжете събраха пари, за да помогнат на бъдещата майка. В този свят нищо не се губи: един от бившите ѝ любовници продължи да я посещава, макар и бременна, и се приюти на тавана. Най-накрая тя му стана официална любовница. Когато другите научиха за това ново положение, веднага си взеха парите обратно и заявиха, че той трябва да я издържа. Седем или осем души, между които зарзаватчията, часовникарят и собственикът на къщата, изобщо отказаха да платят. Тъй като вноската беше по пет йени на човек, загубата беше значителна и възмущението на момичето нямаше граници.

Тя имаше голяма уста и две големи очи, но беше странно слаба. Не обичаше патицата и се опитваше да дава огризките само на кокошката, но патицата неизменно се намесваше, отмъкваше храната и

момичето я гонеше ядосано из стаята. Като тичаше след патицата, неестествено изправена с големия си щръкнал напред корем, а задните ѝ части издадени назад, приличаше поразително на самата патица.

В началото на уличката имаше малко магазинче за цигари, собственост на една петдесет и пет годишна силно напудрена жена. Тя току-що се беше отгървала от седмия или осмия си любовник и злите езици говореха, че в момента се чудела дали да го замести с един будистки свещеник на средна възраст или с някакъв собственик на магазин, също на средна възраст. Знаеше се, че продава цигари (на черноборсаджийска цена) на млади мъже при задната врата. „Защо не се опитате да си купите, господине?“ — предложи шивачът веднъж на Изава. Но Изава не стигна дотам, защото получи специална дажба от службата.

Зад оризовия склад, който беше на другия край на уличката, живееше вдовица с малко спестени пари. Тя имаше две деца — син, който беше фабричен работник, и по-малка дъщеря. Въпреки че бяха брат и сестра, те живяха известно време като мъж и жена. Вдовицата си беше затворила очите, смятайки, че в края на краищата така излиза по-евтино. Но междуременно синът си беше намерил любовница. Наложил се да омъжат дъщерята и бе решено да стане съпруга на един петдесет или шестдесетгодишен мъж, някакъв далечен роднина. Тогава дъщерята беше нагълтала отрова за мишки и бе отишла на урок по шев и кройка при шивача (където живееше Изава). След ужасна агония тя най-накрая беше умряла. Местният доктор установи, че е умряла от сърдечен удар и цялата история се потули. „Абе къде ги намират тия доктори, дето издават такива удобни медицински свидетелства?“ — бе се учудил Изава пред шивача. Още по-учуден, шивачът бе отговорил: „И вие говорите едни работи, като че ли тия неща не стават навсякъде.“

В целия квартал жилищата бяха плътно прилепени едно до друго. Голяма част от стаите бяха наети от държанки или проститутки. Понеже тези жени нямаха деца и поддържаха стаите си чисти, собствениците на жилищата ги предпочитаха като наематели и не обръщаха внимание на безредието и неморалността в личния им живот. Повече от половината стаи бяха превърнати в общи спални помещения за нуждите на фабриките за муниции и в тях живееха групи работнички-доброволки. Сред тях имаше и бременни

доброволки, които продължаваха да си получават заплатите, въпреки че не ходеха на работа: като например приятелката на господин Еди-кой си от еди-кой си отдел в министерството или „военновременната жена“ на секционния отговорник (което означаваше, че законната му жена беше евакуирана от Токио), или официалната любовница на директора на някоя компания.

Една от жените, за която се говореше, че била любовница с петстотин йени заплата, беше обект на всеобща завист. До наемния войник от Манчжурия, който се хвалеше, че убийствата били негова специалност (по-младата му сестра посещаваше уроците на шивача), живееше един масажист, а до него — един човек, за когото се говореше, че практикувал тънкото изкуство — джебчийство. Зад него живееше младши-лейтенант от флота, който ядеше риба, пиеше кафе, хранеше се добре с консерви и всеки ден се напиваше с оризова ракия. Понеже на около двайсетина сантиметра под земята бе открита подпочвена вода, почти не беше възможно да се построят противовъздушни скривалища в квартала: но все пак младши лейтенантът успя да си построи скривалище от бетон, много по-хубаво от жилището, в което живееше.

Универсалният магазин, двуетажна дървена постройка, покрай която Изава минаваше всеки ден, като отиваше на работа, беше затворен поради липса на стоки, но на втория етаж с успех се разиграваше комар всеки ден. Шефът на комарджиите контролираше също и няколко „народни кръчми“. Той се напиваше всеки божи ден и гледеше свирепо хората, наредени на опашки пред заведенията му.

След като завърши университета, Изава стана журналист, а после се ориентира към една компания за документални филми. С това се занимаваше и в момента, но бе още чирак и не беше успял да се прояви като творец. Беше на двадесет и седем години — възраст, на която човек обикновено вече е запознат донякъде с грозната страна на обществото. Той беше успял да събере доста неофициална информация за политици, офицери от армията, бизнесмени, гейши и артисти. Все пак никога не бе си представял живота такъв, какъвто го виждаше в този краен квартал, заобиколен от малки фабрики и жилищни блокове. Струваше му се, че това се дължеше на войната: само тя беше направила хората толкова груби. Един ден спомена за

това пред шивача и той дълбокомислено отговори: „Не, искрено казано, животът тук винаги си е бил такъв.“

Но най-странната личност беше съседът отляво. Той беше луд. Бе доста заможен и един от начините, по които се проявяваше лудостта му, бе изключителният му страх да не би да го нападнат крадци или други нежелателни лица. Това го бе накарало да построи жилището си в края на уличката и така да замаскира входа, че човек да не може да го открие дори и като съвсем се приближи до къщата. Отпред не се виждаше нищо освен един прозорец с решетки. Истинският вход беше от задната страна на къщата, така че човек трябваше да я заобиколи цялата, за да влезе. Според замисъла на собственика натрапникът или щеше да се откаже от намеренията си и бързо да офейка, или щеше да бъде разкрит, докато се лута около къщата в търсене на измамния вход. Лудият съсед на Изава не обичаше много хората и не беше общителен. Къщата му бе на два етажа и имаше много стаи, но дори и добре осведоменият шивач не знаеше почти нищо за вътрешната ѝ уредба.

Лудият беше на около тридесет години, имаше жена на около двадесет и пет години и майка. Хората говореха, че поне майката е малко по-нормална. Тя беше обаче истерична и несъмнено най-свадливата жена в квартала. Когато не беше доволна от дажбите, изхвъркваше от къщата боса и веднага отиваше да се оплаква.

Жената на лудия беше идиотка. Веднъж, в пристъп на религиозен ентузиазъм, той се бе облякъл в бяло и бе тръгнал на поклонение за Шикоку. По пътя се бе сприятелил с една слабоумна жена, бе я довел със себе си като спомен от поклонението и се беше оженил за нея.

Лудият беше красив мъж. Слабоумната му жена имаше вид на момиче от добро семейство, толкова беше изящна, овалното ѝ лице беше като на старинна кукла или като маска от театъра „Но“. Външно двамата не само че правеха много добро впечатление, но и имаха вид на щастлива двойка от благороден произход. Лудият бе изключително късоглед и носеше силни очила. Имаше замислен вид, като че ли изморен от прочитането на безброй книги.

Един ден, когато в уличката имаше пробна тревога и жените се блъскаха насам-натам, лудият излезе навън с всекидневното си кимоно и ги наблюдава известно време, като се кикотеше глупаво. После неочаквано изчезна и се появи отново в специалната за такива случаи униформа. Грабна една кофа, започна да вади вода и да я разлива

наоколо, като през цялото време издаваше странни звуци. После опря една стълба на стената, изкачи се догоре и започна да дава нареждания от покрива, които прераснаха в оживена поучителна реч. Така за първи път Изава разбра, че човекът е луд. Той всъщност много пъти бе забелязвал някои странности у съседа си. Например понякога влизаше в градината на шивача през оградата и изпразваше кофа с хранителни отпадъци в кочината, след това неочаквано хвърляше камък по патицата или започваше да храни кокошката с безгрижен вид, след което рязко я подритваше. Но по принцип Изава смяташе човека за нормален и когато се срещаша, те мълчаливо се поздравяваха.

Изава се питаше каква е всъщност разликата между лудия и нормалните хора? Ако имаше някаква разлика, то тя се състоеше главно в това, че лудият беше по начало по-внимателен и сдържан. Е, когато му беше смешно, се кискаше, когато му се държеше реч, държеше реч, хвърляше камъни по патицата и с часове можеше да пипа някое прасе по главата или задните части, ако беше в настроение. Но в основата си той беше много по-чувствителен към общественото мнение от нормалните хора и внимателно криеше личния си живот от другите. Това беше другата причина да постави входната врата не там, където трябваше, а на противоположната страна на къщата. Общо взето, живееше тихо, не се впускаше в безполезни разговори и изобщо беше съзерцателна натура. На отсрещната страна на улицата имаше един апартамент, от който постоянно се разнасяше шум на течаща вода и груби женски гласове. В него живееха две сестри проститутки. В нощите, когато по-възрастната имаше клиент, по-младата се разхождаше в коридора. Когато по-младата пък имаше клиент, другата се разхождаше до късно през нощта. Въпреки всичко това хората смятаха лудия за човек от друга порода, може би защото имаше навика да се кикоти.

Слабоумната съпруга на лудия беше забележително тиха и мила жена. Речта ѝ се състоеше от плахо мънкане и дори когато човек доловеше ясно думите, не се разбираше какво иска да каже. Не знаеше да готви или дори да свари ориз. Може би щеше да се научи, ако я оставеха, но в момента, в който сбъркаше нещо и ѝ се скараха, тя ставаше нервна и започваше да разлива и изпуска всичко. Дори и когато отиваше да взима дажбите, не можеше нищо да направи сама. Просто си заставаше там и оставяше съседите да свършат всичко

вместо нея. Хората казаха, че щом е жена на луд, съвсем естествено бе да е идиотка и че семейството му едва ли можеше да се надява на нещо по-добро. Обаче майката беше много недоволна и постоянно се оплакваше от нещастieto да имаш снаха, която не може дори един ориз да свари. По начало тя беше скромна и изискана стара жена, но поради истерията си можеше да стане по-свирепа и от лудия си син, ако я предизвикаха.

От тримата неуравновесени обитатели на къщата майката надаваше най-силни крясъци. Съпругата-идиотка толкова се плашеше, че непрекъснато беше нервна, дори и в спокойни дни, когато всичко си беше наред. Понякога само шумът от приближаващи се стъпки я изпълваше с тревога. Когато Изава я поздравяваше на улицата, тя оставаше вцепенена, с празен израз на лицето.

Тя също идваше от време на време при кочината на шивача. Докато съпругът ѝ нахлуваше направо, като че ли къщата беше негова, хвърляше камъни по патицата и дразнеше прасето, слабоумната жена се промъкваше тихо като сянка и се скриваше зад кочината, която ѝ беше станала нещо като убежище. След като постоеше там известно време, от съседната врата се разнасяше дрезгавият глас на старицата: „Осайо, Осайо!“ и тялото на идиотката реагираше на всяко повикване, като се снишаваше още повече или се отместваше по-далече в ъгъла. Преди да се измъкне неохотно от скривалището си, жената от време на време повтаряше същите безсилни движения, подобни на гърчовете на червей, с които сякаш се съпротивяваше.

Работата на Изава като репортер във вестник и режисьор на документални филми беше абсолютно посредствена. Единственото нещо, което такива хора, изглежда, разбираха, беше последната мода и животът им представляваше едно непрекъснато усилие да не изостанат. В техния свят нямаше възможност за изява на личността, търсене на собствени изразни средства или оригиналност. Всичко беше едно пустословие. Под израза „човешко страдание“ разбираха най-много някоя такава глупост като махмурлука след пиянска нощ, през която са похарчили всичките си пари в безрезултатни опити да прелъстят някоя жена. Запълваха си времето, като правеха филми или пишеха ексцентрични импресии в проза, които не само че нямаха никаква артистична стойност, но бяха лишени от всякакво чувство и изобилствуваха с глупави клишета като: „О, колко вдъхновяваща беше

гледката на веещото се национално знаме!“, „Благодарим ви, храбри войници!“, „Въпреки неговите усилия от очите му бликнаха горещи сълзи“, „Гъпият звук на падащите бомби“, „Той се хвърли като обезумял на земята“, „Чаткането на картечницата“. Те бяха твърдо убедени, че с такива лигавщини даваха истинска представа за войната.

Някои казваха, че не могат да пишат иначе поради военната цензура, но истината беше друга. Независимо от войната те нямаха и най-малката представа как да напишат искрено пет реда за нещо. Искреността или истинското чувство в писането нямат нищо общо с цензурата. В каквито и времена да живееха тези господа, щяха да проявяват същата бездарност. Те променяха стила си съобразно преобладаващата мода и се учеха от нашумелите романчета на деня.

Наистина самите времена бяха и груби, и безчувствени. Каква връзка можеше да има между човешката искреност, сътресението, което причини войната, и поражението, в което беше погребана двехилядогодишната история на Япония? Съдбата на цялата нация се решаваше от хора, почти лишени от способността за самоанализ, и от сляпото подчинение на невежата гълпа, която ги следваше. Ако човек заговореше за изява на личността или за оригиналност пред редактора на вестника или шефа на филмовата компания, те просто щяха да му обърнат гръб, с което да му дадат да разбере, че го смятат за глупак. В края на краищата и репортерът беше просто една машинка, която трябваше да бълва фрази като: „О, колко вдъхновяваща беше гледката на веещото се национално знаме!“, „Въпреки неговите усилия от очите му бликнаха горещи сълзи“. Такова беше и самото време — една голяма машина. Ако например човек зададеше въпроса дали наистина е необходимо да се дава в пълен текст речта на дивизионния командир пред войниците му, или да се запише всяка дума на странната шинтоистка молитва, която фабричните работници бяха длъжни да декламират всяка сутрин, главният редактор щеше да отмести погледа си встрани и да цъкне отегчено с език; след това щеше да се извърне рязко, да смачка скъпоценната си цигара в пепелника и да кресне ядосано: „Абе, момче, какво значение има красотата във време като това? Изкуството е безсилие! Само фактите имат стойност!“

Директорите, членовете на плановия отдел и другите сътрудници се бяха организирали в едни по-малки клики, нещо като сдруженията на комарджиите-професионалисти от периода Токугауа. В основата на

всичко беше залегнало груповото чувство и индивидуалните таланти на отделните членове се експлоатираха поред, като специално ударение се слагаше върху традиционните мотиви за „чувство за дълг“ и „човещина“. Цялата тая организация стана по-бюрократична от самата бюрокрация. Чрез нея те успяваха да прикриват собствената си посредственост, защото я бяха превърнали в нещо като дружество за взаимопомощ, основано върху безнадеждната липса на талант. Всеки опит да се проправи собствен път чрез проява на артистична индивидуалност се считаше за злонамерено нарушаване на правилата. Вътрешно групите бяха взаимоспомагателни дружества, основани върху липсата на талант, но в отношенията си с външния свят те се проявяваха като хора с вкус към алкохола, които изпълваха „народните кръчми“, и докато си пиеха бирата, водеха пиански спорове за изкуството. По баретите, дългите коси, връзките и ризите си приличаха на хора на изкуството, но в душите си бяха по-големи бюрократи от самите бюрократи. Изава вярваше в творческите търсения и индивидуалността и затова с мъка дишаше в атмосферата на тези групи; тяхната посредственост и вулгарност бяха като анатема за духа му. Той започна да страни от тях и се превърна в изгнаник, никой не отговаряше на поздравите му и дори някои хора от редакцията го гледаха кръвнишки, щом го срещнеха.

Един ден той решително влезе в кабинета на председателя и попита има ли някаква неизбежна, логическа връзка между войната и бедността на художественото творчество в момента. Или тази бедност е съзнателна цел на военните, които смятат, че за да изобразява човек действителността, са му необходими само камера и няколко пръста? Защото, продължи Изава, наше задължение като хора на изкуството е да решаваме за себе си под какъв ъгъл да изобразяваме действителността, за да създаваме произведения на изкуството. Още докато Изава говореше, председателят се обърна настрана и дръпна от цигарата си, а по лицето му се четеше отвращение. След това се усмихна ехидно, като че ли искаше да каже: „Защо не си вървиш, щом не ти харесва тук? Може би те е страх да не те осъдят на каторга?“ Постепенно отвращението му се смени с отегчение. Сякаш искаше да каже: „Толкова ли е трудно да се приспособиш към нашия начин на работа? Върши си всеки ден работата като другите и си получавай заплатата! И престани да се вълнуваш за неща, които не те засягат!

Какво нахалство!“ Без да произнесе и дума в отговор на въпросите на Изава, председателят му направи знак да напусне стаята.

Защо работата му беше толкова скучна и посредствена? Понякога му се струваше, че най-добре щеше да бъде да го вземат в армията и да се свърши с всичко. Ако само можеше да избяга от мъчителната необходимост да мисли, куршумите и гладът щяха да бъдат цяло щастие.

Когато филмовата компания, в която работеше Изава, правеше филми като: „Не оставяйте Рабаул да падне в ръцете на неприятеля!“ и „Повече самолети за Рабаул!“, американците вече бяха завзели Рабаул и стигнаха до Сайпан. Сайпан падна, преди да бе довършен филмът „Битката за Сайпан“, и скоро американските самолети, които излитаха от бази на Сайпан, кръстосваха небето над Япония надлъж и нашир. Странен беше ентусиазмът, с който колегите на Изава създаваха филмите си. „Как да се гасят запалителни бомби“, „Тела, които се разбиват във въздуха“, „Как да се отглеждат картофи“, „Нека нито един вражески самолет да не оцелее“, „Икономия на енергия и самолети“ — една след друга се въртяха безкрайно отегчителните целулоидни ленти.

Скоро започнаха да не достигат материалите и годните камери също бяха на привършване. Ентусиазмът на творците се извиси още повече, като че ли ги беше обзел някакъв безумен лиризм. Сега техните филми носеха следните заглавия: „Пилотите-самоубийци камикадзе“, „Решителната битка за континента“, „Вишневите цветове опадаха“. Безкрайно отегчителни филми, филми като сива хартия. А Токио щеше да се превърне в развалини.

Ентусиазмът на Изава беше мъртъв. Когато се събуди сутринта и осъзна, че отново трябва да ходи на работа, веднага му се доспа. Докато дремеше, завиха противовъздушните сирени. Той стана и си сложи гамашите. След това извади цигара и я запали. Мина му през ума, че ако изгубеше работата си, щяха да му се свършат цигарите.

Една нощ Изава закъсна и едва успя да хване последния трамвай. Електрическата железница вече не работеше и трябваше доста време да върви пеша из тъмните улици. Когато светна лампата, с изненада откри, че дюшекът и завивките, които винаги оставяше неоправени на пода, бяха изчезнали. Много се учуди, защото никой не влизаше тук в

негово отсъствие. Отвори килера. Там, до купчината бельо и чаршафи, се беше свила съседката-идиотка.

Тя го погледна смутено и зарови лицето си в чаршафите. Но когато разбра, че няма да ѝ се скара, облекчението ѝ породило истински порой от благодарности. Все още не беше способна да се изкаже свързано. Всичко, което говореше, беше някакво мънкане и дори това, което Изава можа да разбере, нямаше никаква връзка с въпросите му. Тя изразяваше обърканите, откъслечни мисли в главата си по един неясен и фрагментарен начин. Изава реши, че в къщи са ѝ се карали много и когато ѝ се е насъбрало, потърсила убежище в бараката му. Като видя, че въпросите му я плашеха още повече, той само я попита кога и как е дошла. След изблик неразбираеми мънкания, жената нави ръкава си и показа една рана на ръката си.

— Боли — каза тя. — Още ме боли... боли ме отдавна.

От усилията ѝ да уточни отрязъка от време, разстоянието между миналата болка и сегашната, Изава най-после разбра, че тя се бе изкатерила в стаята му през прозореца, след като се беше стъмнило. Тя измънка нещо в смисъл, че била ходила боса по земята и се извини, че е изцапала пода. Но тъй като Изава едва успя да разбере мисълта ѝ, следвайки мъчително обърканите изречения, той не можа да определи какво точно искаше да каже тя с това извинение.

Реши, че е неудобно да буди съседа си посред нощ, за да върне изплашената жена у дома ѝ. Но, от друга страна, ако почакаше чак до сутринта, можеше да стане голямо недоразумение от това, че я беше оставил да стои при него през нощта, още повече, като се имаше пред вид, че мъжът ѝ беше луд. „Не ме интересува — помисли си той, неочаквано изпълнен с особена смелост. — Нека остане.“

Причината за тази смелост беше следната: отсъствието на емоции от живота му бе породило някакво любопитство; чувствуваше, че му е безразлично какво ще се случи и че за него е съществено да гледа на настоящето като на един вид изпитание. Каза си, че няма нужда да мисли за друго, освен за дълга си да защити за една нощ тази слабоумна жена. Каза си още, че няма нищо срамно във факта, дето този неочакван обрат на събитията го беше развълнувал по един странен начин.

Изава застла две легла на земята и каза на жената да си легне. После загаси лампата. След няколко минути я чу да се измъква от

леглото. Тя отиде в ъгъла на стаята и се сви там. Ако не беше средата на зимата, Изава вероятно щеше да се обърне на другата страна и да заспи, без изобщо да се замисля. Но нощта беше много студена — толкова студена, че не можеше да спре да трепере. Тъй като беше пожертвувал половината от леглото си за гостенката, леденият въздух сякаш щипеше направо кожата му. Той стана и светна лампата. Жената се беше свила до вратата, опънала плътно около тялото си предната част на дрехата си. Приличаше на животинче, изгонено от скривалището му и притиснато до стената.

— Какво има? — попита Изава. — Легнете си.

Жената кимна някак си с прекалена готовност и изпълзя обратно в леглото. Изава загаси лампата. След няколко минути я чу да се измъква отново както преди. Когато я покани да си легне пак, той се опита да я окуражи.

— Не се безпокойте, нищо няма да ви направя.

Жената изглеждаше много изплашена и измънка нещо, което приличаше на извинение. Когато Изава загаси лампата за трети път, тя веднага стана, отвори вратата на килера, влезе вътре и се затвори.

Упоритостта ѝ започна да дразни Изава. Той грубо отвори вратата на килера.

— Не знам какво си мислите, но вие, изглежда, имате съвсем погрешна представа за мен. Защо, за бога, трябва да се криете в килера, когато ви казах, че нямам ни най-малко намерение да ви докосна? Това е страшно обидно. И ако не ми вярвате, защо тогава дойдохте тук? Вие ме унижавате, правите ме на глупак. Какво право имате да се държите така, като че ли съм ви направил нещо лошо? Достатъчно глупости извършихте за една нощ, стига вече.

После изведнъж му се стори, че жената може би не разбира и дума от упреците му. Имаше ли нещо по-безсмислено от това да увещаваш тази малоумна? Може би най-добре щеше да направи, ако ѝ плеснеше един шамар и си легнеше, без много да се тревожи заради нея. Той забеляза, че жената говореше тихо с непроницаем израз на лицето. Очевидно искаше да каже нещо в смисъл, че трябва да си върви и че е било по-добре да не е идвала изобщо.

— Но сега няма къде да отида — добави тя. Това не можеше да не размекне Изава.

— Защо тогава не си легнете мирно и тихо? Наистина няма за какво да се безпокоите, уверявам ви. Единственото нещо, което ме ядоса преди малко, беше това, че заехте позата на жертва, когато нямах и най-малкото намерение да ви направя нещо лошо. Хайде, излезте от килера, легнете си и се наспете добре!

Жената се втренчи в Изава и изведнъж се впусна в още по-бързи и неразбрани обяснения.

— Какво? — попита той.

Изава беше потресен, защото между обърканите изречения ясно долови думите: „Виждам, че не ме харесвате.“

— Моля? — попита Изава с широко отворени от учудване очи. — Какво казахте?

Жената започна да обяснява с унило изражение, като непрекъснато повтаряше: „Не трябваше да идвам. Вие съвсем не ме харесвате. Мислех, че ме харесвате, но излезе, че не.“ Накрая млъкна и се загледа в една точка с празен израз на лицето.

Чак сега Изава разбра всичко. Жената съвсем не се страхуваше от него. Напротив. Не беше дошла, защото ѝ се бяха скарали в къщи и е нямало къде да отиде, а защото си бе въобразила, че Изава я харесва. Но какво, за бога, я беше накарало да мисли така? Той просто я беше поздравил няколко пъти при кочината и на улицата. Едва ли можеше да има по-абсурдно положение. Той трябваше да се подчини на волята на една идиотка, на нейната чувствителност — сили, може би значително по-различни от тези на нормалните хора. Изава не можеше да разбере дали това, което бе преживяла жената тази нощ, е било наистина мъчително за нея. След като бе лежала няколко минути в леглото, без Изава да я докосне, тя беше дошла до заключението, че той не я харесва; това я бе изпълнило със срам и я бе накарало да се измъкне от леглото. Накрая даже се бе затворила в килера. Как трябваше да се изтълкува това? Като израз на срама и унижението, засегнали дълбоко една идиотка? В езика на нормалните хора дори не съществуваха точните думи, с които да се изрази всичко това. В случая единственото нещо, което трябваше да се направи, бе да слезе до равнището на нейното мислене. И в края на краищата, си каза Изава, каква полза имаше от нормалното човешко мислене? Щеше ли да бъде толкова срамно, ако възприемеше откровената простота на нейния болен разум? Може би той имаше нужда именно от това — от по детски

искрения разум на един идиот? Изава се беше променил много от годините на детството си; междувременно се беше измърсил с всекидневните мисли на хората, които го заобикаляха; беше следвал едни нереални, празни сенки и това само го бе изтощило.

Покри жената със завивките и като седна до възглавницата, погали косата ѝ, като че ли милваше момиченце — може би своето собствено дете, — за да я накара да заспи. Очите ѝ бяха отворени и изразяваха апатия. Целият ѝ вид излъчваше невинност — точно като на малко дете.

— Не е вярно, че не ви харесвам — започна Изава тържествено. — Има и други начини да изрази човек любовта си освен физическия. Ние, човешките същества, намираме последното си убежище в родното си място; по един странен начин вие като че ли живеете постоянно в такова едно убежище.

Тя естествено не можеше да разбере това, за което ѝ говореше Изава. Но какво в края на краищата са думите? Каква е действителната им стойност? И къде се спотаяваше реалността? Може би се криеше в човешката любов, но за това нямаше никакви сигурни доказателства. Но къде, ако изобщо съществуваше, можеше да се намери нещо толкова истинско, на което си заслужаваше човек да се посвети напълно, с цялата си страст? Всичко беше фалшива, празна сянка. Докато галеше жената по косата, искаше му се да заплаче. Обзе го съкрушителната мисъл, че тази малка, неуловима, абсолютно несигурна любов беше последното му убежище в живота, че неволно галеше косата на собствената си съдба.

Как щеше да свърши войната? Безспорно Япония щеше да бъде победена, американците щяха да дойдат и да унищожат по-голямата част от японския народ. Но той схващаше всичко като провидение, нещо като божествено предопределение. Това, което истински тревожеше Изава, беше всъщност един много по-прозаичен проблем, поразително прозаичен, който все пак всекидневно изникваше пред него. Става дума за двестата йени, които получаваше всеки месец от службата си. Докога щеше да получава заплата си? Не можеше да си отговори на този въпрос и ден след ден чакаше да го уволнят, което несъмнено щеше да го доведе до пълна мизерия и да го съсипе. Всеки път, когато отиваше да си вземе заплата, Изава с ужас си представяше как му връчват заповедта за уволнение. И когато ръката

му поемеше плика с парите, обземаше го силна радост, че му се е разминало и този месец. Плачеше му се при мисълта колко прозаично е всичко. Той, човекът, който мечтаеше за великите идеали на изкуството, се тревожеше за двеста йени, които бяха прашинка в сравнение с изкуството, но му причиняваха неизказана мъка. Тя проникваше в мозъка му и разтърсваше съществуването му из основи. Не само външният му живот зависеше от тези двеста йени, но душата и съзнанието му бяха напълно погълнати от мисълта за тях. Фактът, че приемаше спокойно и твърдо тази прозаичност и при това оставаше напълно нормален, го правеше още по-нещастен.

Силният, глупав глас на редактора, който викаше: „Какво значение има красотата във време като това? Изкуството е безсилно!“ изпълваше съзнанието на Изава с една съвсем друга действителност и го разяждаше с огромна сила. Ах, да, мислеше си той, Япония щеше да загуби войната. Сънародниците му щяха да изпопадат един след друг като глинени кукли, безброй крака, глави и ръце щяха да отлетят към небето, примесени с парчета тухли и бетон, и земята щеше да се превърне в пусто гробище, без дървета, без сгради, без нищо. Къде щеше да търси убежище? В каква дупка щеше да се завре? Какво щеше да стане, когато и дупката, и всичко останало хвъркнеше във въздуха?

Понякога Изава си мислеше какво ли щеше да стане, ако случайно оцелееше. В такива моменти изпитваше само любопитство — любопитство за живота в един нов свят, който не можеше да се подсказе, живот в осеяни с отпадъци и боклуци полета; любопитство и към обновлението, което щеше да настъпи. Всичко това щеше да стане след шест месеца или може би след година. И все пак той си го представяше като далечна мечта, като един приказен свят. Междувременно някакви си двеста йени решително го откъсваха с голяма сила от всичко останало и отнемаха и последната надежда от живота му; мисълта за тях го преследваше дори в сънищата му и го задушаваше, попарваше младежките му чувства. Затова, въпреки че беше само на двадесет и седем години, той имаше чувството, че се лута безцелно из някаква мрачна пустош.

Изава искаше да има жена; всъщност преди всичко той искаше да има жена. Но в никакъв случай не можеше да издържа една жена с двеста йени. Тиганът, тенджерата, оризът — всички тези неща носеха отпечатъка на това проклятие. Когато се родеше детето, проклятието

щеше да легне и върху него, а самата жена, преследвана от същото проклятие, щеше да мърмори от сутрин до вечер. Затова и ентусиазмът му, и мечтите за изкуството умираха при мисълта за такова бъдеще. Изава се чувствуваше така, като че ли животът му беше стъпкан от кон, после изсушен и накрая отвян от вятъра, без да остане и следа. Това проклятие щеше да се вкопче и в гърба на неговата жена. Начинът му на живот беше непоносимо банален и на него самия му липсваше решителност да се отърси от тази баналност. Войната, тази огромна разрушителна сила, съдеше всички с невероятна безпристрастност. Така Япония постепенно се превръщаше в покрита с боклуци и отпадъци пустош, хората се сгромолясваха като глинени кукли — каква съкрушителна, огромна любов от страна на нищото! Изава изпитваше желание да заспи непробудно в обятията на бога на разрушението. Това примирение със силата на нищото му се отрази по особен начин — направи го по-активен от преди и когато завиеше сирената, той бързо слагаше гамашите. Единственото нещо, което осмисляше живота му, беше тази всекидневна игра с несигурността. Когато прозвучеше сигналът за отбой, Изава отново се чувствуваше обезкуражен и пак го обхващаше отчаянието, че е изгубил способността да се вълнува.

Тази слабоумна жена не знаеше да вари ориз или да приготвя бобена каша. Тя с мъка изразяваше и най-простите мисли, най-много можеше да се нареди на опашка за дажбите. Като тънък стъклен лист реагираше и на най-малкия намек за радост или гняв; в промеждутъците между пристъпите си на страх и разсеяност тя просто приемаше волята на другите и я предаваше по-нататък. Дори и проклятието на двестата йени не можеше да наруши покоя на такава душа. Тази жена, мислеше си Изава, беше една самотна кукла, създадена за него. Той си представи във въображението си безкрайно пътешествие, при което той се лута из мрачната пустош, понесъл жената на ръце, а вятърът духа срещу него.

После му се струваше, че в цялата идея има нещо много невероятно и смешно. Може би защото външната баналност на живота му беше започнала да разяжда сърцето му по такъв начин, че искреното чувство на любов, което бликаше в него, му се струваше напълно фалшиво. Но защо да е фалшиво? Имаше ли такова правило, според което проститутките и дамите от висшето общество да са по-

висши човешки същества от тази слабоумна жена? Да, изглежда, имаше нещо такова, колкото и абсурдно да звучи.

От какво се страхувам? За всичко са виновни тези злощастни двеста йени. Да, дори и сега, когато съм на път да се освободя от тяхното проклятие чрез тази жена, виждам, че то още тежи върху мен. Единственото нещо, от което наистина се страхувам, е това какво ще кажат хората. А „хората“ са просто една сбирщина от жени, жените от квартала, проститутките, държанките, бременните работнички-доброволки и домакините, които крякат като гъски с носовите си гласове. Няма други „хора“. Все пак, въпреки че този факт е неоспорим, напълно съм неспособен да го повярвам. Страхувам се от онова странно правило.

Ноцта беше изненадващо къса (и същевременно безкрайно дълга). Зората се пукна, преди той да разбере, и утринният мраз вледени тялото му като безчувствен каменен блок. Цяла нощ той просто беше седял до възглавницата на жената и беше галил косата ѝ.

От този ден Изава започна нов живот.

Все пак освен факта, че към домакинството се беше присъединило тялото на жената, нещата не се промениха особено. Изглежда невероятно, но около него и вътре в него не се зароди нищо ново. Той разбираше с разума си, че беше станало изключително събитие, но оттук нататък в живота му не настъпи ни най-малка промяна. Отиваше всяка сутрин на работа и докато беше навън, в къщи една слабоумна жена стоеше в килера и го чакаше да се върне. Щом излезеше от къщи, мигом забравяше за жената и ако изобщо си спомняше за нея, струваше му се, че това се беше случило в неопределеното минало, преди около десет или двацет години.

Войната породила у хората някаква странна амнезия. С невероятната си разрушителна сила в един миг тя извършваше промени, за които иначе би бил необходим цял век; правеше събитията от миналата седмица да изглеждат така, като че ли са станали преди няколко години, и скриваше спомените за миналогодишните събития в дъното на паметта на хората. Съвсем скоро беше, когато сградите около намиращите се наблизо фабрики бяха панически разрушени заради „предстояща евакуация“ и това превърна квартала в купчина прах и боклуци. Още преди да бяха разчистени останките от разрушението, това събитие премина в миналото, като че ли се беше

случило преди една година. Огромни промени, които преобразяваха напълно града, бяха приемани като нещо обикновено, след като човек ги виждаше за втори път.

Слабоумната жена също се беше превърнала в едно от разнообразните явления, засегнати от тази амнезия. Лицето ѝ лежеше сред редица други предмети: сред треските и парчетиите, останали на мястото на евакуираната „народна кръчма“ пред гарата, където до преди няколко дена хората се редяха на опашки; сред пролуките на близката сграда, ударена от бомба; сред опожарените развалини на града.

Сирената виеше всеки ден. Понякога това означаваше противовъздушна тревога. Силно безпокойство обземаше Изава при този вой. Тревожеше се, че близо до жилището му можеше да има въздушно нападение, слабоумната жена можеше да се изплаши, да изскочи от къщи и така да разкрие тайната пред целия квартал. Страхът от някаква неизвестна промяна беше по-силен от всичко останало и по тази причина Изава не можеше да се върне у дома си, докато беше още светло. Напразно се бореше с жалкото положение, в което често изпадаше, измъчван от долни тревоги. Ако не друго, искаше му се поне да разкаже всичко на шивача; но това му се струваше много подло, защото означаваше да се отърве от тревогите си по най-лесния начин — чрез едно напълно безвредно признание. Той продължи да крие тайната си и да се проклينا за това, че в същността си не е по-добър от обикновените мъже, които презираше.

За Изава слабоумната жена имаше две незабравими лица. Когато завиваше по улицата, когато се изкачваше по стълбите в службата, когато стоеше сред тълпата на трамвайната спирка и изведнъж се почувствуваше сам — в такива и други подобни моменти той неочаквано си спомняше двете лица. Тогава мислите му като че ли спираха и той замръзваше в моментна ярост.

Изава видя едното ѝ лице, когато за първи път докосна тялото ѝ. Самото събитие още на другия ден изчезна в паметта му при събитията от миналата година; той си спомняше само лицето ѝ, изолирано от всичко останало.

От този ден нататък слабоумната жена беше само едно чакащо тяло, нямаше никакъв друг живот, никаква друга мисъл. Тя винаги чакаше. Самият факт, че Изава е докоснал част от тялото ѝ, изпълваше

цялото ѝ съзнание с мисълта за половия акт; тялото, лицето ѝ просто чакаха. Дори и посред нощ, когато ръцете на Изава случайно я докоснеха, упоеното от съня тяло на жената реагираше по същия начин. Само тялото ѝ живееше и винаги беше в очакване. Да, дори и когато спеше.

Като си зададе въпроса за какво мисли жената, когато е будна, Изава осъзна, че мозъкът ѝ е абсолютно неплоден. Един приспан разум, съчетан с жива плът — това беше жената. Дори и когато беше будна, мозъкът ѝ спеше; дори и когато спеше, тялото ѝ беше будно. В нея съществуваше само някаква подсъзнателна страст. Тялото ѝ беше непрекъснато будно и неуморно реагираше на външни дразнения подобно тялото на червей.

Но тя имаше още едно лице. Случи се така, че веднъж имаше въздушно нападение през деня и Изава си беше в къщи, защото имаше почивен ден. Цели два часа се сипаха бомби върху един съседен квартал. Изава нямаше противовъздушно скривалище и двамата с жената се скриха в килера, като обвиха телата си с дюшеците и завивките. Мястото, където се изсипаха бомбите, се намираше на около четири километра, но целият квартал се тресеше така, като че ли имаше земетресение; при всеки по-силен трясък от паднала бомба дъхът и мислите на Изава спираха.

Самолетите пускаха запалителни и разрушителни бомби, но разликата между тях беше в степента на ужаса, който всяваха; по този показател можеха да бъдат сравнени съответно с обикновена змия и пепелянка. Запалителните бомби бяха снабдени с механизъм, който издаваше страхотен тракащ звук, но като достигнеха земята, не избухваха и тракането безславно преминаваше в съскане. Също като в поговорката: „С глава на дракон и с опашка на змия“. Всъщност нямаше никаква опашка, змийска или каквато и да било, и това спестяваше доста ужас на хората. Що се отнасяше до другите бомби, звукът, който издаваха, докато падаха, приличаше на приглушеното плющение на дъжд, но накрая всичко свършваше с такъв грандиозен взрив, че цялата земя потръпваше. Ужасът от предупредителния звук, наподобяващ плющение на дъжд, безнадеждният ужас, който обхващаше хората с приближаването на взрива, ги караше да се чувствуват повече мъртви, отколкото живи. И което беше още по-лошо, американските самолети летяха на много голяма височина и шумът на

моторите им почти не се чуваше; изглеждаха така, сякаш нямаха нищо общо с това, което ставаше долу. И затова, когато бомбите падаха, все едно, че огромно чудовище удряше с брадвата си, като през това време гледаше на другата страна. И понеже никой нямаше представа какво точно смятат да правят вражеските самолети, далечното бръмчене на моторите им изпълваше сърцата на хората с особена тревога; тогава идваше съскането на падащата бомба. Ужасът, който изпитваше човек в очакване на взрива, спираше всяка дума, всяка мисъл, спираше дъха. Оставаше единствено отчаянието, ледено като надвиснала лудост, отчаянието при мисълта, че този път наистина ще бъде краят.

За щастие бараката на Изава се намираще между двуетажни постройки (къщата на лудия, къщата на шивача) и само ѝ се беше пукнал един прозорец, докато прозорците на всички съседни къщи се бяха изпочупили, а някои покриви бяха сериозно повредени. Единственият неприятен случай беше, когато наред полето, пред кочината, падна напоена с кръв качулка, от тези, които хората носеха при въздушни нападения. Очите на Изава искряха в тъмнината на килера. Тогава той го видя — видя лицето на идиотката, сгърчено в безнадеждна агония.

Ах, да, помисли си Изава, повечето хора имаха разсъдък и дори в най-тежки случаи можеха да се овладеят. Колко ужасно изглеждаше човек, напълно лишен от разум, от способността да се контролира и да се съпротивява! Лицето и тялото на жената се бяха превърнали в болка, докато тя гледаше през прозореца на смъртта. Нейната болка се движеше, гърчеше, пророни сълза. Ако едно куче проронеше сълза, сигурно щеше да е безкрайно грозно, както ако се засмееше. Изава беше поразен. Колко грозни можеха да бъдат сълзите, когато зад тях нямаше и капчица разум! Странно, че пет-шестгодишни деца рядко плачеха при бомбардировки. Сърчицата им биеха като чукчета, ставаха безмълвни, гледаха пред себе си с широко отворени очи. Само очите им са живи, но може би те са просто широко отворени, без да изразяват явен или спотаен страх. Всъщност децата спокойно подтискат вълненията си и изглеждат по-интелигентни, отколкото при нормални обстоятелства. В моменти на опасност те са равни на възрастните. Човек би казал дори, че те стоят по-високо, защото възрастните ясно показват страха си от смъртта. Все пак децата изглеждат по-интелигентни от тях в такива моменти.

Но болезненият страх на идиотката не приличаше ни най-малко на реакцията на децата, когато в опасни моменти разтварят широко очите си. Това беше просто инстинктивен страх от смъртта, едно-единствено грозно движение. Тя не реагираше като човешко същество, дори не като насекомо. Може би приличаше на малка сгърчена гъсеница, но си я представете уголемена до метър и седемдесет, и при това със сълза в окото.

Тя не викаше, не говореше, не ридаеше, лицето ѝ не изразяваше абсолютно нищо. В този момент Изава не съществуваше за нея. Ако беше човешко същество, тя нямаше да бъде способна на такава самота. Невъзможно беше мъж и жена да стоят затворени заедно в някакъв килер и единият от тях да забрави абсолютно за присъствието на другия. Хората говорят за абсолютна самота, но тя може да съществува само когато човек съзнава, че съществуват и други хора. Абсолютната самота не можеше да прилича на сляпото и несъзнателно усещане, което Изава наблюдаваше у тази жена. Нейната самота беше като на гъсеница — израз на безкрайна, нечовешка окаяност. Непоносима беше гледката на този болезнен страх, напълно лишен от мисъл!

Бомбардировката свърши. Изава взе свилата се жена на ръце. Друг път и най-малкото негово докосване събуждаше страстта ѝ, но, изглежда, че беше изгубила дори и тази своя реакция. Той изведнъж почувствува, че пада в пространството с едно тяло в ръцете си. Не съществуваше нищо друго освен безкрайното падане надолу в тъмнината.

Веднага след бомбардировката Изава мина покрай къщите, които току-що се бяха срутили. В развалините видя женски крак, откъснат от тялото, женско тяло с извадени вътрешности, женска глава.

Изава се луташе из още димящите развалини, останали след голямата бомбардировка на 10 март. Земята беше осеяна с мъртви тела, които приличаха на печени птици, струпани на големи купчини. Да, наистина приличаха на печени птици. Не бяха нито мръсни, нито отвратителни. До някои от човешките трупове лежаха кучешки, обгорени по съвсем същия начин, като че ли да се подчертае, че смъртта им е била съвсем безполезна. И все пак тези тела бяха лишени дори от патоса, който се съдържа в израза „кучешка смърт“^[1]. Сякаш не хората бяха измрели като кучета, а просто кучета лежаха в развалините сред други предмети, точно като печени птици, прилежно

подредени в чиния. Тези четирикраки същества не бяха всъщност кучета, още по-малко двукраките бяха хора.

Ако идиотката беше изгоряла по същия начин, нямаше ли това да означава просто, че една глинена кукла се е върнала в земята, откъдето е дошла? Изава си представяше нощта, в която върху неговата улица щяха да заваят запалителни бомби, и просто виждаше собственото си тяло, лице, очи, виждаше се да лежи странно спокоен, потънал в мисли. „Аз съм спокоен — мислеше си той. И чакаше следващата бомбардировка. — Така е добре. — Усмихна се презрително. — Просто мразя грозни неща. Не е ли естествено тяло, лишено от разум, да изгори и умре? Няма да убия жената. Аз съм страхлив и долен човек. Нямам достатъчно смелост за това. Но може би войната ще я убие. Трябва само при първия удобен случай да се насочи безчувствената ръка на войната към главата на жената. Всъщност няма за какво да се безпокоя. Може би всичко ще се уреди автоматически в някой решаващ момент.“ Изава зачака много спокойно следващата бомбардировка.

Беше 15-и април. Преди два дена, на 13-и, беше извършена втората голяма нощна бомбардировка, която причини големи разрушения в Икебукуро, Сугамо и други жилищни квартали в Токио. След това нападение Изава успя да получи специално удостоверение, което му даваше право да вземе влака за префектурата Сайтама и да се върне с известно количество ориз в раницата. Сирените завиха точно когато стигна до бараката си.

Като имаше пред вид кои квартали още не бяха бомбардирани, човек лесно стигаше до заключението, че следващият поред беше кварталът, в който живееше Изава. Той знаеше, че фаталният момент е близо, щеше да дойде най-рано на следващия ден, най-късно след един месец. Причината, която го караше да мисли, че следващата бомбардировка нямаше да бъде по-рано от следващия ден, беше установеният вече ритъм на нападенията. Според него бяха необходими поне двадесет и четири часа, за да се подготви следващото нападение. Изобщо не му идваше на ума, че фаталният ден беше дошъл. Затова и отиде за храна. Но все пак главната цел на пътуването му не беше храната. От ученическите си години имаше връзки с една

ферма в Сайтама и замина само за да остави там нещата си, които беше опаковал в няколко куфара и една раница.

Изава беше много изморен. Бе пътувал с униформата за въздушни нападения и когато най-после стигна до дома, легна направо с дрехите, като сви раницата и я сложи под главата си вместо възглавница. Когато решителният момент дойде, той беше задрямал. Събуди се от гърмящите високоговорители. Предната част на атакуващата ескадрила приближаваше най-южната част на полуостров Изу. Миг по-късно бомбардировачите бяха вече над града и сирените нададоха предупредителен вой. Изава почувствува инстинктивно, че беше настъпил последният ден за неговия квартал. Затвори слабоумната в килера и се запъти към кладенеца с кърпа в ръка, захапал четката си за зъби. Преди няколко дена беше успял да намери паста за зъби и се наслаждаваше на стипчивия вкус, който не бе изпитвал толкова дълго време. Когато осъзна, че това е краят, кой знае защо, му се прииска да си измие зъбите и лицето. Изгуби малко време (стори му се цяла вечност) в търсене на тубата, която беше поместена от мястото и; после търси известно време сапуна (беше хубав, ароматичен сапун, какъвто не можеше да се намери вече по магазините), защото и той беше преместен малко по-далече от мястото му. „Започвам да се вълнувам — каза си той. — Спокойно, Изава, спокойно!“ В този момент си удари главата във вратата на килера и се препъна в бюрото.

Опита се да се съвземе, като за известно време преустанови всякакви движения и мисли; но цялото му тяло беше обзето от тревога и отказваше да се подчини на волята му.

Най-после намери сапуна и отиде при кладенеца. Шивачът и жена му хвърляха вещите си в скривалището, което бяха изкопали в края на полето. Момичето от тавана, което приличаше на патица, се луташе насам-натам с куфар в ръка. Изава мислено се поздрави за това, че успя да намери пастата за зъби и сапуна, и се питаше какво ли му беше приготвила съдбата за тази нощ.

Още докато си бършеше лицето, зенитната артилерия започна да трещи. Погледна нагоре и видя десетки прожектори да кръстосват небето. Точно там, където се пресичаха, ясно се откри един американски самолет. После втори, трети. Когато погледът му се отмести към гарата, целият район нататък беше в пламъци.

Най-последно беше дошъл краят. След като всичко стана вече ясно, Изава се успокои. Сложи си противовъздушната качулка и се уви в завивките. Излезе навън и преброи двадесет и четири самолета. Всички прелетяха високо над главата му, осветявани от прожекторите.

Зенитната артилерия гърмеше бясно, но все още не се чуваше трясъкът на бомбардировката. Когато прелетя двадесет и петият самолет, Изава чу познатият звук на запалителните бомби, напомнящ тракането на товарен влак, който преминава по мост. Очевидно самолетите, които прелитаха над главата на Изава, се насочваха към намиращия се наблизо фабричен район. Понеже не виждаше добре от мястото си, Изава отиде до кочината и погледна оттам. Фабриците се къпеха в пламъци и за свое голямо учудване той видя, че освен бомбардировачите, които току-що бяха преминали, от противоположната посока бързо се приближаваха други самолети, които бомбардираха всичко наред. Тогава високоговорителите млъкнаха. Плътна червена димна завеса обви цялото небе и напълно закри американските самолети и прожекторите.

Шивачът и жена му бяха благоразумни хора. Преди известно време бяха изкопали скривалище за имуществото си и дори бяха приготвили кал, за да замажат входа. Сега те бързо нахвърляха вещите в него, запечатаха го с кал и го покриха със земя от оризовото поле.

— При този пожар — каза шивачът — всичко е безсмислено. — Той стоеше облечен в стария си пожарникарски костюм, скръстил ръце, и гледаше унесено пламъците. — Те хубаво ни казаха да гасим огъня — продължи шивачът, — но при такъв пожар не може нищо да се направи. Ще избягаме. Каква полза да стоим тука и да се задушим от пушека?

Шивачът натовари останалите вещи на една каручка, теглена от велосипед.

— Защо не дойдете с нас, господине? — предложи той на Изава.

Изава беше обзет от противоречиви чувства. Тялото му беше готово да избяга с шивача, но успя да се овладее. Стоеше неподвижно и чувствуваше, че сърцето му се разкъсва от мъчителен вик: „Ако се забавя още един миг, ще изгоря!“ Мозъкът му почти се парализира от ужас, но той все пак успя някак си да спре порива на тялото си, което политна в стремежа си да избяга.

— Ще остана още малко — каза той. — Имам още работа. Аз съм човек на изкуството и щом ми се отдава възможност да наблюдавам поведението си пред лицето на смъртта, ще трябва да остана. Бих искал да избягам, но не мога. Не бива да изпускам тази възможност. Вие побързайте. Хайде, още няколко минути и вече ще бъде късно.

„Бързо, бързо. След няколко минути вече ще бъде късно.“ Като каза „късно“, Изава имаше пред вид себе си, собствения си живот. Хайде, бързо. С тези думи подканяше не шивача, а себе си, те изразяваха собственото му желание да се махне колкото може по-бързо. Но за да избяга той, беше необходимо преди това да се евакуира целият квартал. Иначе хората можеха да научат за слабоумната му жена.

— Добре тогава — каза шивачът. — Но внимавайте.

Той започна да тегли каручката си. Беше много развълнуван и като бързаше надолу по уличката, непрекъснато се блъскаше в разни неща. Изава така и запомни съседите си — да бягат панически от жилищата си.

Ужасното пращане продължаваше със същата сила. Сякаш вълни се блъскаха с рев о скалист бряг или парчета от снаряди трополеха по покривите на къщите. Всъщност това бяха стъпките на хората, които бързаха по главната улица. Стрелбата на зенитната артилерия изглеждаше неуместна, тропотът от стъпките странно доминираше над всички останали шумове. Кой можеше да си представи, че този безкраен, зловещ звук, този равен звук бе причиняван от човешки стъпки? Земята и небето бяха изпълнени с безброй шумове: бръмченето на американските самолети, зенитната артилерия, пороя от бомби, тътена на гърмежите, човешките стъпки, парчетата от снаряди, които се удряха в покривите. Но районът непосредствено около бараката на Изава представляваше едно спокойно малко кътче тъмнина посред червеното небе и земята. Стени от странна тишина, стени на подлудяваща самота обграждаха Изава от всички страни.

„Почакай още трийсет секунди... само още десет.“ Той не знаеше кой и защо му даваше тези заповеди; не знаеше и защо се подчинява. Имаше чувството, че подлудява. Струваше му се, че всеки момент може да скочи, да се втурне нанякъде без посока и без да разсъждава, да крещи в агония.

В този момент чу нещо да пада точно над главата му и сякаш щеше да разкъса тъпанчетата му. Хвърли се като обезумял на земята. Звукът изведнъж се стопи и над всичко легна невероятна тишина. „Господи, колко се изплаших, помисли си Изава. Стана бавно и изчисти пръстта от дрехите си. Когато погледна нагоре, откри, че къщата на лудия беше в пламъци. — Значи, най-последно я уцелиха.“
Беше странно спокоен. След това осъзна, че всички къщи наоколо горяха.

Изава се втурна в бараката. Отвори със силен ритник вратата на килера (тя се измъкна от рамката си и падна с тракане) и изскочи отвътре, загърнат в завивките със слабоумната жена на ръце. Стоя така един миг като в мъгла и не знаеше какво да прави. Като стигна до началото на уличката, още веднъж чу познатия звук на падащ предмет. Хвърли се на земята. Когато се изправи, магазинчето за тютюн гореше и огромни буйни пламъци излизаха от семейния будистки олтар на отсрещната къща. Като излизаше от уличката, той погледна още веднъж назад; забеляза, че и къщата на шивача вече гореше; несъмнено огънят беше обхванал и неговата барака.

Целият квартал гореше и наоколо хвърчаха искри. Изава чувствуваше, че положението е безнадеждно. Когато стигна до кръстопътя, откри, че там цареше пълна бъркотия. Всички се блъскаха напред, в една и съща посока — по-далече от пламъците. Това не беше шосе, а потоп от хора, багаж и крясъци, от блъскане и бутане, ръчкане и ритане, препъване и политане напред. Като чуваха съскането на бомбите над главите си, хората веднага се хвърляха на земята и всичко утихваше напълно. После някои ставаха и се втурваха през другите, като ги тъпчеха панически. Но повечето хора носеха със себе си много багаж и ги придружаваха деца, жени и старци. Те се викаха един друг, спираха, връщаха се, блъскаха се.

Пламъците се приближиха още повече от двете страни на пътя. Изава стигна до малка пресечка. Тук също напираше цял поток, пак в една посока, пак по-далече от пламъците. Но той знаеше, че в тази посока нямаше открити места и полета; ако следващото ято американски самолети блокираше пътя с нови запалителни бомби, тази уличка щеше да заведе хората на сигурна смърт. Къщите и от двете страни на пътя вече горяха, но Изава си спомни, че малко по-надолу имаше река и на няколкостотин метра нагоре по течението на реката

имаше пшеничена нива. Но никой не вървеше нататък и за момент Изава се поколеба. После забеляза, че на около сто и петдесет метра нагоре по пътя стоеше сам човек с кофа, от време на време изливаше малко вода, но през по-голямата част от времето стоеше разсеяно или ходеше нагоре-надолу. Движенията му бяха някак мързеливи и Изава си помисли дали не е луд. „Във всеки случай — каза си той — човекът си стоеше там и поне не гореше. Ще си опитам късмета.“ Съвсем малко късмет и решителността да го изпробва — само това му беше останало.

На кръстопътя имаше вада и Изава напои в калната вода завивките. След това дръпна жената близо до себе си и обви телата и на двамата. После те се отделиха от множеството, с което бяха вървели до този момент. Но като се приближиха до улицата с бушуващите пламъци, жената инстинктивно се спря и поиска да се върне назад, към човешкия поток, като че ли я беше дръпнал някакъв водовъртеж.

— Ела тук, глупачке! — кресна Изава и с всичка сила я дръпна. Хвана я за раменете и я доближи до себе си. — Ще умреш, ако отидеш нататък — прошепна той. — Когато умрем, ще бъдем заедно както сега. Не се плаши! И не се отделяй от мене, каквото и да става! Не обръщай внимание на пламъците и бомбите! Това е пътят, който ще ни спаси. Просто върви по него, гледай пред себе си и разчитай на мен! Разбираш ли?

Жената кимна. Кимна като дете, но Изава изведнъж се развълнува. Защото това беше първият израз на някакво желание, който жената показва през дългите, изпълнени с ужас часове по време на дневните и нощни бомбардировки. Беше толкова вълнуващо, че на Изава му се зави свят. Най-после той държеше в прегръдките си човешко същество и го изпълни безкрайна гордост за това човешко същество.

Двамата се втурнаха през буйните пламъци. Когато масата от горещ въздух се разреда малко, от двете страни на пътя все още бушуваше море от огън, но къщите вече се бяха срутили, огънят бе намалял и горещината не беше толкова силна. Тук също имаше вада, пълна с вода. Изава намокри жената от главата до петите, накисна завивките и отново загърна нея и себе си. На пътя се търкаляха изгорели вещи и завивки, а също и две мъртви тела. Мъж и жена на средна възраст.

Изава прегърна пак жената и двамата се втурнаха в пламъците. Най-после стигнаха до реката. Фабриците от двете ѝ страни бълваха огнени езици. Не можеха нито да се върнат, нито да продължат по-нататък, нито да останат на местата си. Изава се огледа и видя една стълба, която водеше до реката. Загърна жената в завивките и я накара да слезе по стълбата, а той самият скочи във водата.

По брега вървяха хора на малки групи. От време на време жената се топваше в реката по свое желание. Положението беше такова, че и куче би направило същото, но Изава, поразен, наблюдаваше раждането на една нова и привлекателна жена и жадно я следеше с поглед, докато тя се потапяше във водата.

Реката се появяваше изпод пламъците и течеше бавно под тъмното небе. Всъщност то не беше съвсем тъмно, защото цялото беше осветено от пожари; но тази полутъмнина изпълваше Изава с някаква празнота, която произтичаше от една голяма неизказана умора, от безкрайното усещане за присъствието на нищото. В дъното на всичко това се таеше леко чувство на облекчение, но, кой знае защо, то му се стори незначително и абсурдно. Чувствуваше, че всичко е абсурдно.

Скоро стигнаха до пшеничената нива. Беше голяма и от три страни я ограждаха хълмове; през нея минаваше шосе, което продължаваше през хълмовете. Всички къщи по височините горяха, горяха и сградите около нивата — будисткият храм, фабриката, банята. Пламъците на всеки пожар бяха оцветени различно — бели, червени, оранжеви, сини. Неочаквано задуха вятър и изпълни въздуха със силен тътен. Заваля ситен дъжд.

Тълпата още се точеше по шосето. Само около стотина души останаха на нивата — нищо в сравнение с хилядите, които се нижеха по пътя. До нивата имаше малък хълм, гъсто обрасъл с храсти и дървета. В тази малка горичка едва ли имаше някой. Изава и жената постлаха завивките под едно дърво и легнаха. В единия край на нивата, под хълма, гореше малка ферма. Няколко души изливаха вода в пламъците. По-надолу имаше кладенец, от който един човек вадеше вода с ръчна помпа. Като видяха това, двайсетина мъже и жени се спуснаха към него от най-различни посоки. Те натискаха помпата поред и пиеха вода. После се натрупаха около горящата къща и протегнаха ръце към огъня, за да се стоплят. Когато от къщата падаха горящи парчета, те отскачаха назад и се извъръщаха настрани, за да не

им люти от пушека. После се разприказваха. Никой не предложи да изгасят пожара.

Жената каза, че ѝ се спи. Промърмори също, че я болят краката и че на очите ѝ люти; но все пак главното беше, че ѝ се спи.

— Добре — каза Изава. — Поспи малко. — Той я зави и си запали цигара. Когато беше изпушил вече няколко цигари и се готвеше да запали още една, в далечината прозвуча отбой и през полето дотичаха няколко полицаи, за да съобщят, че тревогата е вдигната. Гласовете им бяха дрезгави, като че ли не говореха човешки същества.

— Бомбардировката свърши — викаха те. — Всички, които живеят в района Камата, да се съберат в началното училище „Ягучи“. Сградата е още цяла.

Хората наставаха от нивата и се запътиха към шосето. Но Изава не се помръдна. Един полицаи се приближи.

— Какво ѝ е на тази жена? Да не е ранена?

— Не — отговори Изава. — Изморена е и спи.

— Знаете ли къде е училището?

— Да. Ще си починем малко тук и после ще дойдем.

— Горے главата! Не се обезкуражавайте от някаква си бомбардировка!

Полицаят изчезна надолу по хълма и гласът му заглъхна. В горичката останаха само двама души. Двама души ли? Но не беше ли жената само купчина плът? Сега тя спеше дълбоко. Другите вървяха през пушеците на опустошените от огъня развалини. Бяха изгубили домовете си и сега вървяха. Положително никой от тях не мислеше за сън. В този момент можеха да спят само мъртвите и жената. Мъртвите нямаше да се събудят никога вече, но жената сигурно щеше да се събуди по някое време. Дори и тогава нищо нямаше да се промени в тази купчина плът.

Тя лекичко хъркаше. Изава я чуваше да хърка за първи път. Приличаше на грухтенето на малко прасенце. „Да — помисли си Изава, — всичко в нея е такова.“ Неочаквано си спомни една история от детството. Около десетина малчугани гонеха малко прасенце по заповед на шефа на бандата. Когато накрая притиснаха прасенцето в един ъгъл, шефът извади ножчето си и отрязва парче месо от бута му. Изава си спомни, че физиономията на прасенцето не се промени от

болката и то дори не изквича много силно. Просто избяга очевидно без да е разбрало, че от бута му бяха отрязали парче месо.

Изава си представи как той и жената щяха да избягат, като се препъваха сред облаци прах, сред разрушените сгради и зеещите дупки. Американците вече щяха да са окупирали страната, тежката артилерия щеше да гърми по всички посоки, високи железобетонни сгради щяха да се срутват, обстрелвани от неприятелските самолети. Една жена щеше да бъде съборена от един мъж зад купчина боклуци, мъжът щеше да я изнасили и да къса парчета от плътта ѝ, но тя толкова щеше да е погълната от удоволствието, че дори нямаше да забележи как плътта и намалява.

Започна да се зазорява и стана по-студено. Изава носеше зимното си палто, отгоре си беше сложил дебело яке и все пак студът беше непоносим. Нивата долу все още гореше на някои места. Изава искаше да отиде там и да се стопли, но не смееше да мръдне, за да не събуди жената. Мисълта, че може да я събуди, му се струваше някак си непоносима.

Искаше да си отиде и да я остави, както си беше заспала, но и това щеше да му струва някакво усилие. Когато човек изоставя нещо, дори парче непотребна хартия, означава, че още притежава необходимата за това инициатива и придирчивост. Но Изава не отговаряше дори на тези две изисквания, за да изостави жената. Сега той не изпитваше никакво чувство към нея, нито дори следа от привързаност, и все пак му липсваше необходимата смелост да я напусне. Защото не му беше останала никаква надежда. Дори незабавно да се отървеше от нея, на какво щеше да се надява? На какво щеше да се облекне в живота? Дори не знаеше къде ще живее, в каква дупка ще спи. Американците щяха да дойдат и да донесат със себе си всички видове разрушения в небето и на земята и огромната любов, породена от разрушителността на войната, щеше да произнесе безпристрастната си присъда над всичко. Нямаше да има нужда дори и да се мисли.

Изава реши, че на разсъмване ще събуди жената и без дори да погледат към опустошената земя, щяха да се отправят към най-далечната гара, за да потърсят подслон. Не знаеше дали трамваите и влаковете още вървяха. Не знаеше дали небето щеше да бъде чисто над тях, дали слънцето щеше да излива топлината си върху гърба му и

върху гърба на прасето, което лежеше до него. Защото утрото беше много студено.

[1] На японски — „напразна смърт“. — Б.пр. ↑

ЯСУШИ ИНОУЕ

Р.1907 Г.

Започнал кариерата си като журналист, по-късно Иноуе се отдава на писателска дейност и днес е измежду изтъкнатите представители на японската литература.

Произхожда от семейство на военен хирург от о-в Хокайдо и последователно учи в Имперските университети на Кюшу и Кйото, след което работи в редакцията на в. „Майничи“ в Осака. През 1950 г. получава литературната награда „Акутагава“ и от следващата година се посвещава напълно на писателска дейност.

Цялото му творчество е високо поетично, начинът му на работа се характеризира с грижливо проучване на фактите, които претворява — една черта, останала у него от времето, когато е бил репортьор.

Напоследък пише исторически романи.

ЯСУШИ ИНОУЕ ЛОВДЖИЙСКАТА ПУШКА

Неотдавна изпратих едно свое стихотворение, наречено „Ловджийската пушка“, до списание „Ловно дружество“, орган на Клуба на японските ловци.

Някой може би ще си помисли, че съм запален ловец. Но всъщност майка ми, която ме отгледа и възпита, ми предаде вродената си омраза към убиването, така че през целия си живот съм се докосвал най-много до въздушна пушка. Случи се така, че един мой съученик от гимназията, редактор на споменатото вече списание, ме помоли да напиша стихотворение — явно беше забелязал, че дори и на моята възраст продължавах да пиша поезия в свой стил и да сътруднича на незначителни литературни списания. Вероятно ме беше помолил просто поради някаква прищявка, от учтивост, тъй като дълго време не бяхме поддържали никакви връзки. Положително щях да отклоня предложението му, защото това списание не ме интересуваше, а той държеше да напиша нещо на ловна тема. Случи се обаче така, че известно време преди това ми беше хрумнало да напиша стихотворение за ловджийската пушка и самотата на човека. Реших, че тази тема ще бъде напълно подходяща.

Седнах една вечер — беше към края на ноември, когато нощният хлад започва да се чувства по-остро — и работих до късно. Написах някакво стихотворение в проза, което не беше нещо особено, но на другата сутрин го изпратих до редакцията. Тъй като то е свързано донякъде с цялата история, бих искал да предам съдържанието му.

„В началото на зимата един мъж, захапал голяма моряшка лула, премина бавно по пътеката, която се виеше през храсталаците на планината Амаджи; пред него вървеше един сетер, човекът тъпчеше с ботушите си ледените иглички. Що за човек беше той, въоръжен с двуцевка «Чърчил» и с ловджийския си патрондаш? Що за

човек беше този, който отнемаше живот с един толкова блестящ и бял инструмент? Не знам защо, но този висок ловец, който мина покрай мен, ме привлече с нещо. От време на време си спомням за него — на някоя голяма гара, на оживени места късно нощем. В такива моменти изпитвам желание да вървя като този ловец. Бавно и спокойно, и невъзмутимо. Не си представям ловеца на фона на студения пейзаж Амаджи в началото на зимата. Той е по-скоро на самотното бяло дъно на една река. И лъснатата блестяща пушка излъчва някаква изящна, кървава красота — красота, която никога не може да се долови, когато двуцевката е насочена към живо същество — увиснала тежко върху рамото, и самотния дух на този човек на средна възраст.“

Чак когато разгърнах страниците на списанието, открих колко силно се различаваше моето стихотворение, въпреки подходящото си заглавие, от останалите статии, изпълнени с думи като „лов“, „спортсменство“, „здравословно“. Глупаво беше от моя страна да установявам това едва след като бях видял стихотворението си вече отпечатано на белия лист, който сякаш нямаше никаква връзка с останалата част на списанието. И все пак в него бях изразил същността на ловджийската пушка така, както я виждах с поетическата си интуиция, или поне нещо, към което се бях стремил и за което не трябва да се извинявам. Ако го бях публикувал в друг вид списание, всичко щеше да бъде наред. Но органът на Клуба на японските ловци представяше лова като най-здравословното и полезно занимание. Така че в моите идеи имаше нещо еретическо. Представих си неудобното положение, в което беше изпаднал приятелят ми, когато беше получил ръкописа. Сигурно доста се е колебал, преди да го пусне да се печата.

Като си помислих за неговото великодушие, сърцето ми се сви. Очаквах да получа едно-две протестни писма от членове на клуба, но страховете ми се оказаха неоснователни. Получих само една картичка. За добро или за зло, ловците от страната не бяха обърнали внимание на

моето стихотворение. Всъщност може би никой не го беше прочел. Около два месеца по-късно, когато вече бях забравил случая, получих писмо от някой си Иосуке Мисуджи, когото изобщо не познавах.

Един историк беше казал нещо в смисъл, че йероглифите, изсечени върху старинните каменни паметници на Тай Шан, приличали на бялото блестене на слънцето, след като е преминал студен зимен вятър. Въпреки че тези знаци отдавна са изчезнали и от тях тук-таме са останали само бледи отпечатащи, които ни говорят за тяхната изящност и сила, стори ми се, че почеркът на Мисуджи върху големия бял плик много прилича на тях. Във всеки случай почеркът, с който беше изписан почти целият плик, беше великолепен. И все пак почувствувах, че всеки йероглиф излъчва някаква празнота, това именно ми напомни думите на историка за надписите в Тай Шан. Адресът като че ли беше написан бързо, само с едно топване на четката в мастилото. Но плавното движение на четката издаваше странно студена пустота, безразличие, различно от онова, което бихме могли да наречем придобито безразличие. С други думи, в свободата на стила почувствувах егоцентричността на един съвременен човек, но без онази нотка на вулгарност, която често се среща в обикновените почерци.

Така или иначе, великолепният почерк изглеждаше малко несъвместим с моята неугледна дървена пощенска кутия. Когато отворих плика, от него изпадна свитък китайска хартия, дълъг около два метра, на който бяха изписани няколко редици големи йероглифи със същия свободен почерк.

„Ловът е любимото ми занимание — започваше писмото. — Неотдавна в «Ловно дружество» прочетох вашето стихотворение «Ловджийската пушка». Не умея да се изразявам добре и не разбирам нищо от поезия. Искрено казано, това беше първото стихотворение, което съм прочел в живота си. Трябва също да ви призная, че така за първи път научих и вашето име. Но стихотворението ми направи огромно впечатление“

Когато започнах да чета писмото, си спомних стихотворението в проза, което почти бях забравил. За миг ми стана неприятно, защото реших, че това е дългоочакваното протестно писмо може би от някой известен ловец. Но като продължих по-нататък, разбрах, че писмото е съвсем различно от онова, което очаквах.

Иосуке Мисуджи пишеше учтиво и уверено:

„Мисля, че не греша, като смятам себе си за прототип на героя от вашето стихотворение. Предполагам, че сте ме видели някъде около едно село в подножието на връх Амаджи, където ловувах в началото на ноември. Много бях горд с моя черно-бял сетер, специално обучен за лов на фазани, с двуцевката си марка «Чърчил», подарена ми от моя учител, когато бях в Лондон, и дори с любимата си лула, която вие описвате. С още по-голяма чест сте ме удостоили, като сте направили обект на поетическите си размисли моето далеч не възвишено душевно състояние. Срамувам се от него и не мога да не се възхищавам от вашето необикновено силно поетическо прозрение.“

Опитах се да си представя още веднъж ловеца, когото бях срещнал на пътеката из кедровите горички една сутрин преди около пет месеца. Бях отседнал в малка странноприемничка близо до един минерален извор в подножието на връх Амаджи в Изу. Не можах да си спомня ясно нищо освен необикновено самотния вид на ловеца, чийто гръб постепенно се отдалечаваше от мен. Спомних си само, че беше висок мъж на средна възраст.

Истината е, че изобщо не го бях разгледал внимателно. С праметнатата през рамо пушка и с лулата в уста, той имаше малко замечтан вид, необичаен за ловците, и изглеждаше удивително чист в ранното студено зимно утро. Това беше единствената причина, която ме накара да се обърна и да го погледна още веднъж, след като беше вече отминал. Той се отклони по една друга пътека и се заизкачва нагоре сред храсталаците. Наблюдавах го известно време как се катери бавно по стръмното. Като че ли се безпокоеше да не се подхлъзне и, кой знае защо, ми се стори, че е много самотен. Затова го описах в стихотворението. Прецених, че кучето му е хубаво, но как можех да определя каква марка е пушката му, след като не разбирам нищо от лов? Когато се готвех да пиша стихотворението, научих, че най-хубавите пушки са „Ричърд“ и „Чърчил“. Позволих си да сложа в ръцете на моя герой една реномирана английска пушка. Съвсем

случайно истинският Мисуджи носил пушка „Чърчил“. Но все пак не разбрах кой беше всъщност Иосуке Мисуджи.

Писмото продължаваше:

„Може би ще ви се стори странно, че ви пиша за такива неща, но в мен има три писма, които исках да изгоря. Когато прочетох стихотворението ви обаче, ми се стори, че бих могъл да ви помоля да ги прочетете. Извинете, че ви безпокоя, но бихте ли хвърлили в свободното си време един поглед върху тези три писма, които ви изпращам в отделен плик? Бих искал да разберете какво точно значи онова, което нарекохте «бяло речно дъно». Човекът е глупаво същество и най-много от всичко иска другите да знаят нещо за него. Аз самият никога не съм имал такова желание до момента, в който вие проявихте интерес към мен. Тогава почувствувах, че ми се иска да научите всичко за мен. Спокойно можете да унищожите писмата, след като ги прочетете. По някаква случайност сте ме видели в Изу точно след като ги бях получил. Тогава вече имах няколкогодишна практика като ловец. Това беше доста спокоен период в моя личен и обществен живот, пълна противоположност на самотата, в която живея сега. По времето, когато ме видяхте, пушката беше станала всичко за мен.“

След два дни получих плик, на който беше написано името на подателя — Иосуке Мисуджи, и отдолу следваха думите „от хотел в Изу“. В плика имаше три писма. И трите бяха адресирани до Мисуджи, всяко от различна жена. Няма да ви разказвам впечатленията си. Направо ще цитирам трите писма. Ще добавя само, че Мисуджи изглеждаше човек с високо обществено положение и се опитах да открия името му в различни справочници, но безуспешно. Вероятно беше използвал псевдоним. В писмата, които цитирам по-долу, съм употребил името Мисуджи навсякъде, където би трябвало да бъде истинското име. Всички останали имена са измислени.

ПИСМОТО НА ШОКО

Мили чичо Иосуке,

Изминаха вече три седмици, откакто мама умря. От вчера у дома не е идвал никой и къщата изведнъж утихна отново. Чувството, че мама не е повече между живите, стана много остро. Ти сигурно си доста изморен, чичо. Ти свърши всичката работа около погребението, съобщи на роднините и приготви храната за гостите. Поради характера на нейната смърт ти ходи няколко пъти в полицията вместо мен. Наистина ти свърши всичко. Веднага след това замина за Токио по работа. Искрено се надявам, че не си се преуморил.

Според твоите планове сега сигурно съзерцаваш красивите горички в Изу, с техните ведри и ярки, но все пак някак си убити тонове, като рисунка върху порцеланов съд. Реших да ти пиша именно сега, за да можеш да прочетеш писмото ми, докато си в Изу. Колкото и да искам да го напиша така, че след като го прочетеш, да ти се прииска да тръгнеш срещу вятъра с лула в ръка, не мога. Вече изхабих много листове, а не мога да напиша онова, което искам. Съвсем не очаквах толкова нещо, когато започнах. Исках да ти разкажа спокойно какво мисля и да те помоля да ме разбереш. Много пъти мислих как най-добре да го подреда. Сега, когато започнах вече да пиша, пак се затруднявам от това, което искам да ти кажа. Не, не е съвсем така. Истината е, че мъката се надига към мене от всички страни, като белите вълни на Ашийя във ветровит ден. Все пак ще продължа по-нататък.

Да ти кажа ли, чичо? Знам всичко — за мама и за теб. Знаех всичко още в деня преди нейната смърт. Прочетох дневника ѝ.

Колко трудно щеше да ми бъде да ти кажа това направо! И да се опитвах, сигурно нямаше да произнеса и едно изречение. Сега мога да ти го кажа само защото пиша. Не че се страхувам. Но ми е много мъчно. Скръбта просто

ме кара да онемея. Не ми е мъчно за теб, за мама или за мен самата. Всичко, всичко, синьото небе, блясъкът на октомврийското слънце, кората на черната мирта, бамбуковите листенца, които се полюшват на вятъра, водата, камъните, земята, да, всичко в природата изведнъж става тъжно, щом отворя устата си. След като прочетох маминия дневник, разбрах, че природата около мен може да придобива този тъжен цвят два или три, дори пет или шест пъти на ден, както когато слънцето помръкне, закрито от облаци. Всяка случайна мисъл за теб и за мама изведнъж променя света около мен. Знаеш ли, че освен обикновените цветове има и един тъжен цвят, който се долавя много ясно понякога?

Чрез вашата история с мама разбрах, че съществува неблагоприятна от никого и нетърсеца ничия благословия любов. Само вие двамата сте знаели за вашата любов. Леля Мидори не знае, нито аз, нито който и да било от роднините. Нито нашите съседи, нито най-близките ни приятели знаят и не е необходимо да го научават. Сега, след като мама умря, единствен ти знаеш всичко. А след твоята смърт никой на света няма да предполага, че е съществувала такава любов. Досега вярвах, че любовта е нещо светло и весело като слънцето, благословено за вечни времена от бога и хората. Твърдо вярвах, че любовта е като чисто поточе, което блести на слънцето и се къдри леко от вятъра, пазено от тревата, дърветата, цветята покрай брега. Никога не съм мислила, че любовта може да бъде като подземна река, без слънце, и без никой да знае откъде идва водата и накъде отива.

Мама ме е лъгала цели тринадесет години. Дори когато умря, продължи да ме лъже. Нито за миг не съм си представяла, че може да има тайни между мама и мен. От време на време тя ми казваше, че ние двете, майка и дете, сме сами на света. Когато я питах как са се разделили с татко, тя ми отговаряше, че няма да мога да разбера, докато не стана достатъчно голяма за женене. Искях да порасна по-бързо, но не защото държах да науча за мама и татко, а

защото си мислех колко ли ѝ е трудно да пази тайната. Изглеждаше, че страда много. Като си помисля само, че е могла да има и друга тайна от мен!

Когато бях съвсем малка, мама обичаше да ми разказва една приказка за вълка, който измамил зайчето и затова бил превърнат на камък. Мама лъга мен, леля Мидори и целия останал свят. Как е могла? Какво ужасно нещо я е омагьосвало? Да, спомням си, че тя беше написала думата „лоши“ в дневника си. „Мисуджи и аз сме лоши. Бихме искали да бъдем лоши докрай.“ Защо не е написала, че е била омагьосана? Тя е много по-нещастна от вълка, който измамил зайчето! Като си помисля, че скъпата мама и скъпият чичо Иосукэ са решили да бъдат лоши — най-лошите хора на земята! Колко тъжна трябва да е тази любов, която изисква от хората да станат лоши! Спомням си, че на един празник някой ми подари кръгло стъклено преспание, в което бяха поставени червени изкуствени цветчета. Бях още съвсем малка. Подържах подаръка в ръка и избухнах в сълзи. Сигурно съм озадачила всички. Видях, че листенцата са замразени вътре в студеното стъкло; те щяха винаги да си останат неподвижни, и пролет, и есен; листенцата бяха принесени в жертва. Като си помислих за тях, изведнъж ме обзе тъга. Същата тъга се връща сега. Любовта между теб и мама прилича на тези тъжни цветенца!

Мили чичо Иосукэ,

Сигурно ми се сърдиш, че съм прочела маминия дневник. Нещо ми подсказа в деня преди нейната смърт, че тя едва ли ще се оправи. Имах такова предчувствие. Ако си спомняш, външно тя изглеждаше добре, имаше само лека треска. Апетитът ѝ беше добър. Страните ѝ бяха свежи и изглеждаха дори по-розови от всякога. Все пак се чувствувах подтисната. Особено когато я гледах в гръб — извивката на рамото надолу към ръката ми се струваше просто обезкуражаваща. В навечерието на нейната смърт,

когато леля Мидори дойде да я види, влязох в стаята ѝ, за да я предупредя за посещението. Когато отворих плъзгащата се врата, бях поразена. Тя седеше на леглото с гръб към мен. Беше облякла сивото си кимоно, богато украсено с пурпурни цветове на магарешки бодил, което отдавна стоеше в един шкаф и много рядко биваше изваждано оттам. Беше ми обещала, че ще ми го подари един ден, защото вече било много ярко за нея.

— Какво има? — Тя не разбираше защо съм толкова учудена.

— Но ти...

Не можах да продължа по-нататък. Сама не знаех какво ме поразя толкова. Една буца заседна болезнено на гърлото ми. В края на краищата какво толкова странно имаше в това, че мама, която много обичаше да си слага кимоно, беше облякла едно от младежките си години. Откакто се разболя, ѝ стана едва ли не навик всеки ден да си слага някое кимоно, което не беше носила от години. Може би това я развличаше. Но по-късно разбрах защо съм била така изненадана. Мама изглеждаше толкова красива, че няма да преувелича, ако кажа — поразително красива. Същевременно цялото ѝ същество излъчваше някаква безнадеждност, никога не я бях виждала такава преди. Леля Мидори влезе в стаята. „Господи, колко е красиво!“ — възкликна тя, след това седна и помълча известно време, като че ли омагьосана. Фигурата на мама, така както я видях в гръб, облечена в кимоното, беше пред очите ми през целия ден; красива, но самотна фигура, споменът за която тежеше като парче лед на сърцето ми.

Привечер вятърът утихна. Помогнах на нашата прислужница Садайо да помете разпилените в градината листа и да ги изгори. Изнесох също и малко слама, която бях купила на смешно висока цена няколко дена преди това, за да приготвя пепел за маминия мангал. Мама ме беше наблюдавала от всекидневната. Тя излезе на верандата с малко пакетче в ръце.

— Изгори и това.

Когато я попитах какво има в пакетчето, тя ми отговори с необичайно твърд глас, че не е моя работа.

После каза спокойно:

— Един мой дневник. Изгори го, моля ти се.

Тя се обърна и влезе в стаята си, олюлявайки се странно, като че ли подухвана от вятъра.

Приготвих пепелта за около половин час. Когато и последната сламка се превърна в пурпурен дим, вече бях взела решение. Качих се в стаята си с маминия дневник и го скрих зад една поличка. През нощта отново излезе вятър. Зловещо бледа луна грееше над градината, която от моя прозорец ми приличаше на пуст морски бряг някъде далече на север. Бученето на вятъра напомняше шума на вълни, които се блъскат в брега. Мама и Садайо вече си бяха легнали. Само аз бях още будна. Залостих вратата, сложих за всеки случай няколко тежки тома от енциклопедията и спуснах всички пердета. (Страхувах се дори и от лунната светлина.) После нагласих нощната лампа и отворих тетрадката, в която мама си беше водила дневник...

Мили чичо Иосуке,

Мислех, че никога няма да науча истината за мама и татко, ако пропуснех възможността да прочета дневника. До този момент не бях изпитвала желание да науча нещо за татко. Мама и без това щеше да ми разкаже всичко, когато се омъжех. В сърцето си пазех само името Кадота Реичиро. Но чувствата ми се промениха, след като видях мама в това кимоно. Не знам защо, в мен заседна тъжната мисъл, че тя няма да се оправи.

Бях дочула от баба си в Акаши и от други роднини, не помня кога точно, че мама трябвало да напусне татко. Когато той пишеше докторската си дисертация по педиатрия в университета в Киото, мама, баба, дядо, една прислужница и аз живеехме в Акаши. Бях на пет години. В един ветровит априлски ден млада жена с бебе на ръце

посети мама. Когато я поканиха да влезе тя остави бебето, извади едно кимono от малка кошница и започна да се преоблича. Това беше поразителната гледка, която мама видя като влизаше с чаша чай в ръка. Жената беше побъркана. По-късно научихме, че несръчно повитото бебе, което спеше под един розов храст в градината, било от татко.

Бебето умря наскоро след това. Оказа се, че жената се беше побъркала само временно. Тя бързо се оправи. Научих, че се омъжила за един търговец в Окаяма и живее щастливо. Наскоро след този случай мама и аз напуснахме Акаши. Беше решено тя да се разведе с татко, който живееше с нейното семейство.

Баба ми каза веднъж — тъкмо бях тръгнала в началното училище:

— Майка ти е много упорита. В края на краищата станалото — станало.

Сигурно мамината изтънченост и възискателност не са й позволили да прости на татко.

Това е всичко, което знам за тях. До седем-осемгодишната си възраст мислех, че татко е умрял, по-скоро ме караха да мисля така. Но дори и сега татко е мъртъв в сърцето ми. Не мога да си представя истинския си баща, който ръководи една голяма болница в Хиого, на един час път от нас. Той все още не се е оженил. Още е жив, но „моят“ баща е умрял отдавна.

Отворих дневника. Първата дума, на която попадна погледът ми и която съвсем не очаквах да прочета, беше „грях“. „Грях, грях, грях.“ Думата беше надраскана няколко пъти. Не можех да повярвам, че мама я е написала. Отдолу беше надраскано: „Господи, прости ми. Прости ми, Мидори.“ Тя като че ли беше страдала под тежестта на тези думи. Останалата част от страницата просто изчезна от погледа ми, само тези редове ръмжаха срещу мене като звяр, който се готви да скочи отгоре ми.

Затворих дневника. Какъв ужасен миг! Чувах сърцето си да бие в настъпилата тишина. Станах от стола, за да се

уверя още веднъж, че вратата и прозорците са добре затворени. Върнах се до масата и страхливо разтворих наново дневника. После го прочетох от край до край, без да пропусна нищо. Чувствувах се като чудовище. Не можах да намеря нищо за татко. Искрено казано, в него беше описана цялата ваша любовна история, за която дори и не бях сънувала. Четях как мама беше страдала, как друг път се беше радвала, молила, отчайвала, понякога ѝ беше идвала мисълта за самоубийство. Да, тя беше решила да се самоубие, ако леля Мидори узнаеше за вас! Господи! Мама, която винаги разговаряше толкова любезно с леля Мидори, всъщност се е страхувала от нея!

Дневникът на мама показва, че през тези тринадесет години тя непрекъснато е живяла с мисълта за смъртта. Понякога го беше водила по четири-пет дена редовно, понякога не го беше докосвала две-три години наред. На всяка страница от дневника тя се срещаше със смъртта.

„Трябва да умра. Смъртта ще разреши всичко.“ Какво я е карало да пише такива неща? „Защо се страхуваш, след като вече си решила да умреш? Бъди смела, Аяко!“ Каква е била причината милата ми майка да страда така? Любовта ли? Красивото и блестящо нещо, наречено любов? Веднъж ти ми подари за рождения ден книга, в която бе изобразена една горда гола жена, застанала до един извор, дългите ѝ коси падаха по раменете ѝ, беше сложила ръце на гърдите си и ги повдигаше нагоре, като цветя. Колко различна е била вашата любов от тази, за която се разказваше в книгата!

Откакто прочетох дневника, леля Мидори стана най-ужасното същество на света за мен. Маминото страдание се предаде и на мен. Леля Мидори, която нежно ме целуваше по бузата! Моята мила леля Мидори, която толкова много обичах! Когато тръгнах на училище в Ашийя, тя ми подари една ученическа чанта, украсена с големи рози, която се носеше на гръб. Когато заминах на летен лагер, тя ми подари голям спасителен пояс във формата на чайка, който се надуваше. Веднъж, бях във

второ отделение, така разказах една приказка от братя Грим, че всички бяха възхитени. А същата леля Мидори ме бе карала да репетирам всяка вечер и бе хвалила постоянството ми. Леля Мидори, която беше братовчедка на мама и двете бяха толкова близки! Въпреки че сега тя само танцува, преди много добре играеше маджонг^[1], голф, плуваше и караше ски. Печеше големи сладкиши и веднъж много ни изненада двете с мама, като доведе у дома група млади танцьорки от Такаразука. Защо беше дошла в нашия живот така приятно, като роза?

Ако изобщо съм имала някакво предчувствие за вас двамата, това беше само веднъж, преди около година. Отивах на училище с една приятелка. Когато стигнахме до спирката Шукугава, се сетих, че съм си забравила учебника по английски. Помолих приятелката си да ме почака на спирката и бързо се върнах в къщи. По непонятни за мен причини не можах да отворя вратата. Прислужницата беше на пазар и само мама си беше в къщи. Беше ми малко неловко, че стои сама. Стана ми страшно. Стоях на вратата и се чудех дали да вляза. Гледах азалиите. Накрая се отказах и се върнах на спирката в едно странно душевно състояние, което не разбирах. Почувствувах, че от момента, в който отивах на училище, за мама започваше друг живот. Разбрах също, че ако вляза, ще я обезпокоя. Върнах се на спирката, чувствувах неопишуема самота, ритях камъчетата по пътя покрай брега на реката Ашийя. След това изведнъж се оказах в чакалнята и облеганата на дървената пейка, разсеяно слушах приятелката си.

Това беше първият и последен случай. Сега той ми изглежда непоносимо страшен. Какви отвратителни качества притежава човекът! И кой може да е сигурен, че леля Мидори не е имала понякога същото предчувствие? Тя, която толкова се гордее със способността си да разчита мислите на партньора си, когато играе карти! Самата мисъл за това ме ужасява! Може би е глупаво да се тревожа

повече, след като всичко е свършило и остана в тайна. Мама умря, за да запази тайната. Вярвам, че е така.

В онзи тъжен ден, точно преди да започне кратката ѝ, но страшна агония, мама ме повика и ми каза със странно спокоен, почти дървен израз на лицето: „Току-що взех отрова. Уморих се, уморих се да живея...“

Гласът ѝ звучеше като божествена музика, необикновено ясен — сякаш се обръщаше към бога чрез мен. Чух думата „грях“, голяма колкото Айфеловата кула, да се сгромолясва в ушите ми. Напластилите се грехове, които и бяха тежали тринадесет години, сега щяха да смачкат изтощеното ѝ същество и просто да го отмият. Седях срещу мама, следях с поглед тези очи, вперени равнодушно в пространството, и изведнъж ме обзе гняв, като пристъп на есенен вятър. Без да свалям поглед от тъжното лице на мама, казах само: „О?“, като че ли това нямаше нищо общо с мен. След това сърцето ми изстина, сякаш залято с вода. Спокойно, толкова спокойно, че сама се учудвах на себе си, минах по коридора вместо през съседната стая; имах чувството, че вървя по вода. (Точно в този момент чух как мама извика, защото смъртта вече я поглъщаше.) Отидох до телефона в дъното на коридора и ти позвъних. Но пет минути по-късно в къщата се втурна не ти, а леля Мидори. Мама умря, като стискаше ръцете на леля Мидори, тази, която ѝ беше най-близка и от която се страхуваше най-много. И същите тези ръце сложиха бялото покривало върху маминото лице, вече освободено от грижите и тъгата.

Мили чичо Иосуке,

Първата нощ от бдението беше спокойна — невероятно спокойна. Тълпите от посетители през деня, полицаите, лекарите, съседите — всички си бяха отишли. Само ние тримата седяхме пред ковчега ѝ — ти, леля Мидори и аз. Мълчахме. Като че ли се вслушвахме в лекото приплискване на вода в някакъв бряг. Когато

тамяновите пръчици изгаряха, ние ставахме един след друг, поставяхме нови и може би отваряхме прозореца, за да влезе малко свеж въздух. Ти изглеждаше най-тъжен. Когато стана да запалиш нови тамянови пръчици, погледна нежно маминия портрет. На тъжното ти лице имаше лека усмивка, толкова лека, че едва можеше да се забележи. Много пъти през тази нощ си помислих, че мама може би е била щастлива.

Към девет часа, както седях до прозореца, изведнъж избухнах в сълзи. Ти стана спокойно, сложи ръка на рамото ми и постоя известно време така. След това седна на стола си, без да кажеш нито дума. Плачех не защото изведнъж ми беше станало мъчно за мама. Мислех си за това, че мама не каза нищо за теб в предсмъртния си час и се питах защо, когато телефонирах, към мен се втурна леля Мидори, а не ти. Сърцето ми се сви. Вашата любов трябваше да остане скрита дори и пред смъртта. Това ми се стори тъжно като цветята, затворени в стъкленото преспание. Станах и отворих прозореца, гледах в студеното звездно небе и се мъчех да скрия скръбта си, която беше на път да се изяви. Но тогава си помислих, че в този момент може би мамината любов се възнасяше към звездното небе, летеше сред звездите, а ние не знаехме нищо за това. Стори ми се, че скръбта заради смъртта на едно същество, наречено „мама“, е твърде обикновена в сравнение със скръбта за една любов, която се възнася към небето.

Когато в полунощ седнахме да се храним, отново се разплаках. Леля Мидори ми каза меко: „Трябва да си силна. Къса ми се сърцето, като си помисля, че не мога да направя нищо.“

Избърсах си очите и вдигнах поглед към леля Мидори. В нейните очи също имаше сълзи. Поклатих глава. Може би й беше все едно. Истината е, че неочаквано ми стана мъчно за нея. Наблюдавах я как нарежда чиниите — за теб, за нея, за мен и за мама, и изведнъж ми се стори, че тя е най-тъжна от всички ни. Затова и заплаках.

Плаках още веднъж през тази нощ. Това беше, след като ме накарахте да си легна. Ти ми каза, че следващият ден ще бъде тежък. Бях много изморена и веднага заспах в съседната стая. Събудих се цялата в пот. Беше минал около един час. В другата стая беше тихо, от време на време се чуваше само щракането на запалката ти. След около половин час вие разменихте няколко думи.

— Защо не си починеш малко, Мидори? Аз ще стоя буден.

— Не, благодаря. Почини си ти.

Това беше всичко и отново стана тихо. Проплаках може би три пъти. Но този път вие не чухте хлипането ми. Всичко изглеждаше самотно и ужасно. Вие тримата — мама, която вече се беше присъединила към другите, леля Мидори и ти — бяхте в една стая. Всеки от вас беше погълнат от различни мисли. Светът на възрастните ми изглеждаше непоносимо самотен и ужасен.

Мили чичо Иосуке,

Отклоних се. Опитах се да изразя чувствата си колкото е възможно по-добре, така че да разбереш молбата ми. А тя е следната: не искам да ви виждам повече — нито теб, нито леля Мидори. Не мога повече да се преструвам, че съм си все още онова дете, което бях, преди да прочета дневника на мама. Бих искала да съм по-далече от „греха“, който я смаза. Не мога да пиша повече.

Помолих чичо Цумура да се погрижи за тази къща. След това ще се върна в Акаши за известно време. Смятам да отворя малко шивашко ателие. Мама пише в завещанието си да се посъветвам с теб. Тя не би поискала това, ако ме познаваше такава, каквата съм сега.

Днес изгорих дневника ѝ в градината. Тетрадката се превърна в купчинка пепел. Вятърът я разнесе заедно с опадалите листа, докато търсех кофа вода.

В отделен плик ти изпращам писмо от мама. Намерих го в писалището ѝ на другия ден, след като ти замина за

Токио.

ПИСМОТО НА МИДОРИ

Драги Мисуджи,

Обръщам се към теб официално, а сърцето ми бие така, като че ли пиша любовно писмо. Мисля, че съм вече твърде стара за любовни писма, въпреки че съм само на тридесет и три години. През последните десет години съм написала десетки любовни писма, понякога тайно, а понякога открито. Но ми е чудно защо нито едно от тях не беше адресирано до теб. Не зная.

Преди известно време госпожа Такаги, която добре познаваш (когато се гримира, изглежда като лисица, нали), коментираше известните личности, които живеят между Осака и Кобе. Тя каза, че не си интересен за жените, че си мъж, който не познава сложността на женската психика и който би могъл да обича жените, но никога да бъде обичан от тях. Това, разбира се, е повърхностна забележка. Тя беше леко пияна и на думите ѝ не бива да се обръща голямо внимание. Същевременно обаче наистина притежаваш някои от качествата, които тя ти приписа. Не познаваш самотата, просто не си от този тип хора. Понякога изглеждаш отегчен, но никога самотен. Винаги имаш определено мнение за нещата и винаги държиш на него. Често това предизвиква у мен желание да те разтърся. Накратко, ти си непоносим за жените, не събуждаш у тях интерес като мъж и би било загуба на време да бъдеш обичан.

След като нещата стоят така, безсмислено е от моя страна да ти обяснявам защо нито едно от десетките любовни писма, които съм изписала, не беше адресирано

до теб. Това все пак е малко странно, защото наистина бих могла да ти изпратя едно-две. Въпреки че не го направих, нещата не биха се променили много, ако ги бях написала така, като че ли се обръщам към теб. Аз съм стеснителна и наивна въпреки годините си. Не бих могла да напиша едно нежно писмо на съпруга си, но спокойно бих ги пращала едно след друго на чужди мъже. Може би съм родена под нещастна звезда, която е и твоя нещастна звезда.

*Само ако можех да те опозная,
възвишеното ти спокойствие щеше да
рухне.*

Написах това стихотворение миналата есен, когато си представях как седиш в кабинета си. В него изразих чувствата на една нещастна съпруга, която се опитва да не наруши спокойствието на съпруга си, защото в този момент той може би съзерцава старинен корейски керамичен предмет; или чувствата на някой, който не знае как да наруши съзерцанието ти. (Каква страшна и добре охранявана крепост си ти!)

Веднага ще кажеш: „Не говори глупости!“ Но дори и когато играя маджонг по цяла нощ, все пак понякога мисля за теб, представям си как седиш в кабинета си. Тайно сложих писмото на бюрото на господин Тагами — младия философ, който миналата пролет беше повишен в асистент. Моята постъпка смути възвишеното спокойствие на младия преподавател. Един журналист писа за този случай в колонката за светските новини и това ти причини малко неприятности. Преди малко споменах, че винаги съм изпитвала желание да те разтърся. Понякога си мисля дали този незначителен инцидент те извади от спокойствието ти поне за малко. Тъй като сигурно не ти е приятно да четеш за тези неща, ще премина към най-главното.

Нашите фиктивни брачни отношения продължиха доста време. Не искаш ли да сложим край на тази история?

На теб сигурно също ти е трудно. Ако нямаш нищо против, може би ще намерим такова разрешение и двамата да бъдем свободни. Мисля, че е време да прекъснем неестествените си отношения, особено след като си подал оставка! (Никога не съм очаквала да прочета името ти в списъка на напусналите.) Накратко, ще бъда доволна, ако ми оставиш къщата в Такаразука и къщата в Язе. Тази в Язе е подходяща по големина за мен и природата наоколо е приятна. Бих могла да живея там. Къщата в Такаразука ще продам за около два милиона йени, с която сума ще мога да живея до края на живота си. Имам вече свои планове, както виждаш. Това е последният път, когато искам нещо от теб, и първият, когато разчитам на чувствата ти.

Въпреки че ти правя такова неочаквано предложение, в момента нямам любовник. Не се безпокой, че някой може да ме ограби. Съжалявам, че трябва да го кажа, но никога през живота си не съм имала достоен любовник. Твърде малко мъже отговарят на двете ми основни изисквания: добре подстриган врат, свеж като лимоново резенче, и онази извивка на тялото в кръста, изчистена и силна като на антилопа. Съжалявам, че това качество, което още като младоженка ме привлече към съпруга ми, запази своята притегателна сила през десетте години брачен живот. Като казах антилопа, се сетих, че веднъж четох в някакво списание за едно момче, което живяло сред антилопи в Сирийската пустиня. Господи, каква красота! Застиналият профил под рошавата коса, очарованието на дългите му крака, които, изглежда, можеха да го носят със скорост 80 километра в час! Дори и сега кръвта ми се разиграва при мисълта за това момче! За неговото интелектуално лице и примитивното му, диво тяло.

За очите, видели това момче, всички останали мъже изглеждат недодялани и отегчителни. Ако изобщо някога в сърцето на жена ти е трепнало и най-малкото желание за изневяра, това стана, когато тя видя момчето антилопа. Като си помисля за опънатата му кожа, влажна от нощната

роса на пустинята, за ведрото му спокойствие, се вълнувам и сега.

Преди около две години се увлякох по Мацуширо от школата за модерно изкуство „Шин Сейсаку“. Но не трябва да вярваш на слуховете.

Тогава ти ме погледна с очи, които излъчваха тъжен блясък, сякаш ме съжаляваше. Всъщност нямаше за какво да се съжалява. Все пак нещо в очите ти ме привлече. Не можеха да се сравнят с тези на момчето антилопа, но бяха прекрасни. Защо никога преди това не беше обръщал към мен тези очи поне съвсем за малко? Само сила не е достатъчна. Това не са очи за съзерцаване на керамика. Изведнъж изстинах, станах студена като старинен керамичен съд и ужасно ми се прииска да седна на някое спокойно място. Затова посетих леденото студио на Мацуширо и му позирах. Освен това харесвам начина, по който вижда сградите. Въпреки че доста подражава на Утрило, мисля, че той единствен в Япония умее да нарисува една обикновена сграда и да вложи все пак в нея нещо от съвременната меланхолия (съвсем леко). Но като човек не представлява нищо. Ако теб бих оценила със сто точки, той ще получи някъде към шейсет и пет. Има талант, но е някак си изроден. Има красиво лице, но му липсва изтънченост. А когато вземе лула, дори изглежда смешен, като посредствен художник, чиито творби са изсмукали всичко ценно от него.

Някъде в началото на миналото лято тръгнах с Цумура, жокея, който спечели купата. В очите ти блестеше студено презрение. Отначало мислех, че зеленината в градината прави очите ти да изглеждат такива, когато се разминавахме на верандата. По-късно открих грешката си. Колко глупаво от моя страна. Ако знаех, щях да отвърщам на погледа ти по друг начин. Но всичките ми сетива бяха сковани от красотата на голямата скорост. Не разбирах твоя старомоден, средновековен начин на изразяване. Трябваше да видиш отнякъде как Цумура задминава десетки коне, един след друг, на гърба на своя превъзходен кон. Дори и

ти щеше да бъдеш поразен, ако погледнеш през бинокъла това изпънато и красиво същество (имам пред вид Цумура, не коня).

Двадесет и две годишно момче, почти хулиганче, той два пъти счупи собствения си рекорд, защото знаеше, че го гледам. За първи път изпитвах такава страст. Той имаше нужда от възхищението ми, но когато яздеше кафявата си кобила, забравяше за мен и целият се превръщаше в бързина. В тези дни животът ми се струваше хубав. Любовта ми (предполагам, че това можеше да се нарече любов) се подхранваше от чистата му като вода страст, там долу на кръглата писта, когато го наблюдавах от трибуната. Нямах чувството, че губя нещо, когато му дадох трите диаманта. Те бяха оцелели през войната и момчето си ги заслужи. Беше привлекателен само върху гърба на коня. Щом като краката му докоснеха земята, той се превръщаше в дете, в примитивно дете, което едва ли познаваше вкуса на кафето. Но със своя борчески дух, прилепнал за гърба на коня, той беше по-силен от романиста Сео или бившия ляв политически деец Митани. Накрая му помогнах да се ожени за осемнадесетгодишната си приятелка танцьорка. Тя ходеше с нацупени устни и също беше между моите любимци.

Отклоних се от въпроса. Разбира се, още съм твърде млада, за да живея като отшелник дори ако реша да остана в Язе. Съвсем нямам намерения да живея като светица. Ти, ако искаш, можеш да си построиш пещ и да правиш чаши за чай, а аз мисля да отглеждам цветя. Казаха ми, че мога да печеля добре, ако ги продавам в Киото. Ще отглеждам около стотина-двеста карамфила с помощта на двете си прислужници и с две други млади момичета, мои приятелки. За сега няма да се занимавам с мъже. Наистина. Решила съм да намеря истинското щастие, като започна всичко отначало.

Може би си изненадан от неочакваното ми предложение да се разделим. Може би по-изненадващото е, че не го направих по-рано. Хиляди чувства ме изпълват,

като се обръщам назад към нашия съвместен живот. Не разбирам как сме могли да издържим. Мен ме смятаха за лека жена и вероятно у много хора сме оставили впечатлението, че сме необикновена двойка. Все пак живяхме добре, доколкото можахме, без големи скандали; понякога отивахме дотам, че уреждахме и чужди бракове. Мисля, че заслужавам похвалата ти. А ти как мислиш?

Колко трудно е да се пише прощално писмо! Колко мразя да бъде сантиментална! Но не искам и да бъде прекалено откровена! Бих искала да направя предложението си внимателно, така че да не се нараняваме взаимно, но това, което пиша, ме кара да се чувствавам неловко. В края на краищата едно прощално писмо не може да бъде красиво, независимо от това кой го пише. Нека тогава ти пиша по откровения и съдържан начин, който подхожда за такова писмо. Нещата, които трябва да ти разкажа, няма да ти харесат и от това ще ми станеш още по-безразличен.

Беше февруари 1934 година, около девет часа сутринта. Когато те видях от прозореца на стаята си в хотела в Атами, ти беше със сив костюм и се разхождаше покрай брега. Ето какво се случи в онзи ден, който избледнява като полузабравен сън. Слушай внимателно. Спомняш ли си кимоното, което носеше високата красива жена след теб, с неговите пурпурни цветове на магарешки бодил на сив фон? Не бях предполагала, че подозренията ми ще се окажат верни. Бях дошла в Атами с нощния влак, за да потърся потвърждение на предположенията си. Не бях спала. Но исках да вярвам, че сънувам. Тогава бях на двацет години (на колкото е Шоко сега). Хапът беше твърде горчив за една младоженка. Повиках прислужника, платих си сметката и тръгнах веднага, като че ли ме преследваха. Момчето гледеше втренчено след мен. Стоях на улицата пред хотела и мислех дали да отида на плажа или на гарата. Тръгнах към плажа, но спрях, преди да съм

изминала петдесетина метра. Стоях и гледах в една точка, там, където морето блестеше на зимното слънце, море като изстискана от тубата тъмносиня боя. После тръгнах по пътя към гарата. Сега знам, че това, което започна там, продължава още. Ако бях отишла на плажа при вас, сега щях да съм съвсем различна. Не знам дали направих добре, като тръгнах към гарата. Това беше може би преломният момент в живота ми.

Защо не тръгнах към плажа? Може би защото чувствувах, че красивата Аяко ме превъзхождаше; тя беше пет или шест години по-възрастна от мен и ме превъзхождаше във всичко — беше по-опитна, образована, способна, мила, красива, сръчна, елегантно държеше чашата с чай, умееше да разговаря за литература и музика, да направи фризура, изобщо всичко. А аз притежавах само смирението на двадесетгодишна младоженка, което можеше да се изрази единствено в чистите линии на една рисунка.

Знаеш как човек застива неподвижен, когато скочи в студеното море есенно време, защото и най-малкото движение го кара да чувствава по-силно студа. Страхувах се дори да помръдна. Мина доста време, преди да се реша да ти изневеря, така както ти ми изневеряваше.

Веднъж Аяко и ти чакахте влака на спирка Саномия. Това беше може би една година след случката в Атами. Колебах се дълго дали да вляза в чакалнята, бях заобиколена от весели ученички, които отиваха на екскурзия. Спомням си добре и една друга нощ. Из въздуха бръмчаха насекоми. Гледах меката светлина, която проникваше през спуснатите завеси на горния етаж, с часове стоях пред плътно затворената като мида врата на къщата на Аяко и не се решавах да натисна звънеца. Беше горе-долу по същото време, когато ви видях на спирката. Не помня дали беше пролет или есен. В такива моменти губя представа за сезона. Имаше и много други случаи, но не направих нищо. Дори и в Атами не слязох до морето. Дори и тогава. Блестящото тъмносиньо море ме измъчваше

и чувствавах как разкъсващата болка в сърцето ми отслабва.

Това беше болезнен период, но времето реши нашия проблем. Горещото желязо изстива и аз изстивах заедно с теб; ти дори изстина повече от мен. Нашият дом беше покъртително студен, толкова студен, че можеше да ти замръзнат клепките. Такъв е и сега. Дом ли? Не, дом е все пак нещо човешко. Вярвам, ще се согласиш с мен, че е по-добре да го нарека крепост. През всичките тези години ние се лъгахме един друг в тази крепост. (Ти започна пръв.) Какви тъжни споразумения сключват хората понякога! Животът ни се крепеше изцяло на тайните, които всеки от нас пазеше. Ти се преструваше, че не знаеш нищо за многобройните ми истории, въпреки че понякога показваше презрението си, а друг път досадата и тъгата си. Често крещях на прислужницата — може би да ми донесе цигарите от банята. Друг път се прибирах в къщи, изваждах от чантата си програмата от филма и полугола си веех с нея като с ветрило. Навсякъде ръсех пудра, във всекидневната и в хола. След като оставях телефонната слушалка, се връщах на мястото си, танцувайки. Веднъж поканих на вечеря група танцьорки и после се снимах с тях. Играех маджонг полуоблечена. На рождения си ден накарах прислужниците да си сложат панделки, а аз се забавлявах с гостите, група студенти. Знаех, че всички тези неща са ти противни. Но все пак ти нито веднъж не ме упрекна, а и не можеше да го направиш. Ние просто не бяхме се скарали. В нашата крепост цареше спокойствие, въздухът беше влажен, песъчлив и студен, като вятъра в пустинята. Защо не стреля в сърцето ми, ти, който така сръчно убиваш фазани и гургулици? След като беше решил да ме лъжеш, защо не ме излъга докрай? Коварството на мъжа може да превърне жената в светица.

Сега знам, че през цялото това време в сърцето ми се е таила слаба, но упорита надежда, че един ден ще дойде

краят на нашата спогодба, че нещо ще се случи, и така страдах повече от десет години. Знаех, че крайт може да дойде само по два начина. Или един ден щях да се облегна на рамото ти и кротко да затворя очи, или щях да те понижа с египетското ножче, което ми подари.

Как точно щеше да дойде крайт? Не знаех.

Минаха пет години. Спомняш ли си? Мисля, че това се случи, след като се върна от Южна Азия. Три дни не се бях прибирала в къщи и си дойдох пияна, олюлявах се посред бял ден. Ти се беше върнал вече. Не очаквах да те заваря. Чистеше си пушката. Казах само „здравей“, седнах на верандата с гръб към теб да се освежа и разхладя малко. Прозорецът на верандата пред мен отразяваше като огледало част от стаята. Виждах те как триеше пушката с бяла кърпа. Раздразнителна и все пак отпусната след трите дни, прекарани в развлечения, аз те наблюдавах разсеяно. След като внимателно избърса цялата пушка и нагласи лъснатия затвор, ти я вдигна няколко пъти, като че ли готов за стрелба. Тогава открих, че се прицелваш, примижал с едното око. Пушката беше насочена в гърба ми. Чудех се дали ще стреляш и дали искаш да ме убиеш, въпреки че пушката не беше заредена. Затворих очи в очакване на момента, когато щракването на спусъка щеше да разкъса неподвижността на стаята, чудех се дали се целиш в рамото или в тила. Чаках дълго, но не последва никакво щракване. Готвех се да припадна при щракването, като си мислех, че това ще направи живота интересен след годините, прекарани в скука.

Отворих очи и видях, че още се целиш в мен. Останах известно време в същата поза, но внезапно всичко ми се стори много глупаво. Обърнах се към теб — не към отражението ти в стъклото. В този момент ти се целеше в рододендрона, който беше донесъл от Амаджи. Той беше цъфнал за първи път през тази година. Чак тогава спусъкът щракна. Защо не застреля невярната си жена? Тя си го заслужаваше. Ти искаше да ме убиеш, но все пак не натисна спусъка. Ако беше го направил, ако не беше ми

простил изневярата, ако беше изстрелял омраза в сърцето ми, тогава може би щях да падна спокойно в ръцете ти. Или може би щях да ти покажа, че и аз стрелям добре. Но след като не го направи, извърнах очи от рододендрона, с който бях заместена, и се оттеглих в стаята си, като си тананиках една чужда мелодия и се олюлявах повече от необходимото.

Годините минаваха и все не се появяваше удобен случай да сложим край на всичко. Това лято цветовете на черната мирта бяха така наситено червени, както никога досега. Трескаво очаквах нещо, почти бях сигурна, че ще се случи нещо необикновено.

Посетих Аяко в навечерието на смъртта ѝ. След десет години отново видях онова кимоно, което се беше запечатало в паметта ми, блестящо на яркото утринно слънце в Атами. Пурпурните цветове на магарешкия бодил падаха тежко по крехките рамене на твоята възлюблена, която беше доста отслабнала. В момента, в който сядах, си помислих, че ще си отмъстя, като ѝ кажа колко е красиво кимоното ѝ. Но след това мисълта, че тя носи това кимоно в мое присъствие, ме вбеси и кръвта ми кипна. Не можех повече да се сдържам. Нахалството на жената, която беше откраднала съпруга на друга жена, и кротостта на двадесетгодишната младоженка трябваше да се срещнат един ден. Изглежда, моментът беше вече дошъл. Разкрих тайната, за която никога преди това не бях наемквала, и я изложих спокойно пред магарешките бодли.

— Това кимоно е свързано с хубави спомени, нали?

Втренчих се в очите, които бяха обърнати към мен. Тя нададе лек, почти недоловим вик. Продължавах да я гледам втренчено, като мислех, че ще я накарам да отвърне поглед.

— Ти го носеше в Атами, когато беше с Мисуджи. Прости ми, но тогава ви видях.

Точно както очаквах, кръвта се отдръпна от лицето ѝ. Устните ѝ трепнаха и се изкривиха, тя за миг погрозния и не можа да каже нищо. Само се приведе и се загледа в белите си ръце, свити в скута ѝ.

Свежа като след баня, почувствувах, че съм живяла повече от десет години за този момент. Някъде дълбоко в сърцето си почувствувах също, че с неопикуема тъга започва един край. Доста време стоях неподвижна, като че ли бях пуснала корени. Колко ли ѝ се искаше да изчезне, да се стопи! После вдигна бледото си лице и ме погледна спокойно. Помислих си, че ще умре. Смъртта се беше вкопчила в нея. Иначе не би могла да ме погледне така спокойно. Градината потъмня и отново стана слънчева. Идващите от съседната стая звуци на пиано секнаха.

— Добре. Не се тревожи. Сега вече ще го направя напълно твой. — С тези думи станах, взех белите рози, които бях оставила в хола, и ги сложих в една ваза на библиотеката. Докато ги подреждах, си помислих, че може би няма да я видя никога повече (ужасно вярно предчувствие). Главата ѝ се наклони още по-ниско. Тогава добавих:

— Не се притеснявай. И аз самата ви лъгах повече от десет години. Сега сме наравно.

И се усмигнах. Каква прекрасна тишина! Тя седеше, без да продума, толкова тихо, като че ли беше престанала да диша. Изпитанието свърши. Сега тя можеше да прави, каквото иска.

Напуснах стаята ѝ, съзнавайки ясно, че походката ми е много рязка.

— Мидори!

Това беше първата ѝ дума, но аз излязох, без да се обръщам.

— Какво ти е, лельо Мидори? Изглеждаш толкова бледа!

Шоко носеше чай. Знаех, че кръвта се беше отдръпнала и от моето лице.

Мисля, че сега вече разбираш защо трябва да те напусна. Или по-скоро защо ти ще почувствуващ, че трябва да ме напуснеш. Писах за много неща и изглежда, че най-после дойде краят на нашите отношения. Мисля, че ти казах всичко, което ми беше на ума. Ще оцена високо жеста ти, ако ми дадеш съгласието си за развод още докато си в Изу.

Спомних си още нещо. Нещо приятно. Днес реших да заместя прислужницата и почистих кабинета ти във вилата за първи път от много години насам. Хубав, тих кабинет. Дългите канапета са удобни. Цветята във вазата на полицата са толкова ярки, като че ли горят. Пиша ти това писмо от кабинета. Гоген не е съвсем подходящ за тук, за това без твое позволение го магнах и сложих на негово място един пейзаж на Вламинк. Бих искала да окача Гоген в къщата в Язе. Почистих ти гардероба и изнесох навън три зимни костюма с връзки, които много ми харесват. Не знам дали на теб ще ти харесат.

ПИСМОТО НА АЯКО

Когато четеш писмото ми, вече няма да съм жива. Не знам какво е смъртта, но едно е сигурно — че нито радостта, нито страданието, нито мъката ми ще продължат да съществуват на този свят. Мислите за теб и за Шоко, които идват една след друга, ще изчезнат от земята. От мен няма да остане нищо.

Все пак ще четеш писмото часове или дни, след като умра. То ще ти предаде мислите, които са ме тревожили, докато съм била жива, мисли, за които ти все още не знаеш

и които все още биха ме тревожили, ако бях жива. Ще чуваш думите ми, ще се учудваш, ще ти е мъчно за мен, ще ме упрекваш така, както би го направил, ако бях жива. Няма да плачеш, но ще бъдеш тъжен, както само аз съм те виждала (не и Мидори), и ще кажеш: „Какво глупаче си!“ Просто виждам лицето ти и чувам гласа ти.

Мисля, че животът ми ще остане скрит в това писмо до момента, в който го прочетеш, и отново ще се разгори, когато погледът ти попадне върху първата дума. Той ще проникне в цялото ти същество и ще изпълни сърцето ти, когато прочетеш и последната дума. Какво странно нещо е писмото на самоубиец! Дори и животът, който ще продължи през двайсетината минути, докато четеш тези редове, дори и този живот бих искала да ти подаря от цялото си сърце. Страхувам се да ти призная: мисля, че нито веднъж в живота си не съм се показвала пред теб такава, каквато всъщност съм. За първи път в това писмо ще видиш моята истинска същност. Аз съм точно такава, каквато ще ме видиш тук. Наистина!

Още са пред очите ми измитите от есенния дъжд кленове в Тенозан. Защо бяха толкова красиви? Ние се скрихме от дъжда под стряхата на прочутата чайна срещу гарата. Гледахме планината, чийто стръмен склон започваше от самата гара и която стоеше като великан пред нас. Бяхме поразени от красотата ѝ. Може би причината беше в особената светлина по това време на деня. Беше ноември, свечеряваше се. Може би причината беше във времето — през този есенен ден валя няколко пъти. Планината бе толкова красива, че почти ни беше страх да се изкачим по нея заедно. Това беше преди тринадесет години. Почти болезнената красота на кленовете е още жива в съзнанието ми.

За първи път бяхме сами. Беше ме водил от едно място на друго през целия ден още от рано сутринта и бях изтощена психически и физически. Ти също беше изморен. Говореше най-различни глупости, докато се изкачвахме по стръмнината. „Любовта е привързаност. Има ли нещо лошо

в това да съм привързан към една рядка чаша? Защо тогава да не съм привързан към теб?“ И после: „Само ти и аз ги видяхме тези красиви кленове. Само ти и аз ги видяхме, и то едновременно. Няма спасение.“ Говореше като разглезено дете.

Сърцето ми се свиваше при всяка твоя дума, като в очакване на силен удар — сърцето ми, което отчаяно се беше опитвало да избяга от теб през целия ден. Твоите заплахи и безкрайната ти тъга кристализираха в щастиято на една жена, която е обичана. Колко лесно ми беше да простя собствената си изневяра, аз, която не можах да простя на съпруга си!

В хотела в Атами ти за първи път произнесе думата „лоши“. Каза, че ще бъдем лоши. Спомняш ли си?

През нощта духаше вятър. Дървените капаци на прозорците, които гледаха към морето, непрекъснато скърцаха. Към полунощ ти отвори прозореца, за да ги закрепещ. Недалеч от брега видях малка лодка, която гореше като факел. Смъртна опасност беше надвиснала над няколко души и все пак не изпитах страх. Привлече ме красотата на огъня. Когато затвори прозореца обаче, станах неспокойна. Отново го отворих, но огненото петънце не се виждаше вече. Може би лодката беше изгоряла във водата. Тъмното море лежеше тежко и спокойно.

До тази нощ се бях опитвала да избягам от теб. След като видях горящата лодка, ме обзе някакъв фатализъм. Ти каза: „Нека бъдем лоши. Ела с мен и до края на живота си ще лъжем Мидори.“ Отговорих без колебание: „След като сме решили да бъдем лоши, нека бъдем лоши докрай. Нека излъжем всички, не само Мидори.“ Тази нощ спях добре за първи път, откакто бяхме започнали да се срещаме тайно.

Като че ли видях цялата безнадеждност на нашата любов в тази лодка, погълната напълно от огъня. И сега, докато пиша, виждам пред очите си огъня, отразен в нощното небе. Може би тази нощ бях видяла в морето

трагичния живот на една жена — нейния кратък и истински мъчителен живот.

Безполезно е да извиквам такива спомени. Въпреки страданията ми през тези тринадесет години, знам, че бях щастлива повече от когото и да било. Толкова бях щастлива, разтърсена от твоята искрена любов, че не знаех как ще я понеса.

Днес прегледах дневника си. Прочетох твърде много думи като „смърт“, „грех“, „любов“. Още веднъж почувствувах в какво опасно положение се намираме. Тетрадката в ръката ми тежеше колкото моето щастие под бремето на греха. Ден след ден се срещах със смъртта, като си мислех, че трябва да умра, щом Мидори разкрие тайната. Да, мислех, че трябва да платя за всичко с живота си. Затова и щастиято ми беше свързано с такова напрежение, че беше просто непоносимо.

Кой може да си представи, че е имало още едно „аз“ освен това, описано тук? (Може би всичко звучи малко предвзето, но не знам по какъв друг начин да го изразя.) Да, в мен живееше още едно „аз“. Едно друго „аз“, което ти не познаваш и за чието съществуване не би могъл да предполагаш.

Веднъж ми каза, че у всеки човек живее змия. Това беше, когато посетихме доктор Такеда от биологическия факултет на университета в Киото. Докато вие разговаряхте, аз убивах времето си, като разглеждах змиите в една стъклена витрина в дъното на дългия, мрачен коридор. Когато ти излезе след около половин час, змиите вече ми бяха станали противни. Ти погледна във витрината и шеговито каза: „Това е Аяко, това е Мидори и това съм аз. Във всеки човек живее по една змия.“ Мидори беше една малка змия с цвета на сепия от южните морета. Аз бях малка австралийска змия, цялата на бели петънца, с изострена като свредел главичка. Не знам какво искаше да кажеш. Въпреки че никога не ти споменах повече за това,

запомних думите ти. Понякога се питах каква е тая змия, която живее у всеки от нас. И понякога си отговарях, че това е себичността, а друг път — ревността.

Дори и сега не знам. Във всеки случай в мен наистина живее змия. Другото мое „аз“, което не разбирам, наистина може да бъде наречено змия.

Това се случи днес следобед. Когато Мидори влезе в стаята ми, аз бях облякла онова сиво кимоно на пурпурни цветя. Ти го беше поръчал при Кумамото и много обичах да го нося, когато бях млада. В момента, в който Мидори влезе в стаята и ме видя, почувствувах, че иска да ми каже нещо. Тя се спря, като че ли учудена от нещо, и мълча така известно време. Мислех, че е изненадана от избора на дрехата, която наистина беше малко неподходяща за мен. Аз също мълчах полу на шега.

Неочаквано Мидори ме погледна, очите ѝ бяха особено студени, и каза:

— Ти носеше това кимоно и тогава в Атами, когато бяхте заедно с Мисуджи. Аз ви видях този ден.

Думите ѝ ме пронизаха като нож. Лицето ѝ беше бледо и решително.

Отначало не разбрах какво искаше да каже. Когато осъзнах цялата сериозност на думите ѝ, се хванах за гърлото и се изправих, като по заповед.

Тя е знаела всичко от самото начало!

Изведнъж се почувствувах спокойна, като надигащ се нощен прилив. Дори си помислих, че ще я хвана за ръка и ще ѝ кажа: „Значи, си знаела всичко.“ Въпреки че моментът, от който се страхувах най-много, дойде, не изпитвах страх. Между нас лежеше само тишина, като вода, която се плиска тихо в брега. Свалена беше маската след тринадесет години очакване и това, което остана, беше не смъртта, както предполагах, а спокойствие, да, спокойствие. Мрачното и тежко време, което толкова дълго време лежа на раменете ми, беше свалено и на негово

място остана ужасна пустота. Трябваше да мисля за толкова много неща. Не изпитвах страх, а някаква смътна празнота, но все пак се чувствавах спокойна и доволна. Бях изпаднала в особен вид възторг, който можеше да се нарече освобождение. Гледах Мидори в очите (не виждах нищо всъщност) и седях безучастно. Не чувах онова, което ми говореше.

Когато дойдох на себе си, видях я да отива към хола, като се олюляваше.

— Мидори! — извиках след нея. Защо? Не зная.

Може би защото ми се искаше тя да седи срещу мен завинаги. Ако се беше върнала, може би щях да я попитам безцеремонно: „Ще ми отстъпиш ли Мисуджи?“ А може би щях да я попитам нещо съвсем различно, но със същия подтекст: „Вече трябва да ти върна Мисуджи.“ Не зная какво щях да й кажа. Но тя не се върна.

Каква нелепа мисъл — да умра само защото Мидори знае всичко! Грях, грях. Какво безсмислено чувство за вина! Този, който си продава душата на дявола, няма ли друг избор, освен да стане дявол? Наистина ли лъгах себе си и бога през тези тринадесет години?

Заспах дълбоко. Когато Шоко ме събуди, цялото тяло ме болеше, като че ли изведнъж върху мен се бе стоварила умората, събирана тринадесет години. До леглото ми седеше чичо ми от Акаши, предприемачът, ти си го виждал веднъж. Беше се отбил да ме види на път за Осака. Поговорихме малко и той си тръгна. Когато си връзваше обувките на вратата, между другото каза:

— Наскоро Кадота се ожени повторно.

Кадота! Кога за последен път чух това име? Разбира се, той имаше пред вид Кадота Реичиро, бившия ми съпруг. Каза го между другото, но думите му ме разтърсиха.

— Кога? — Знаех, че гласът ми трепере.

— Миналия или по-миналия месец. Казват, че си построил нова къща близо до болницата в Хиого.

— Така ли? — Това беше всичко, което можах да кажа.

След като чичо си отиде, бавно се разходих по верандата, за да се съвзема. Хванах се за един стълб, защото имах чувството, че потъвам. Въпреки че духаше вятър и дърветата се люлееха, струваше ми се, че пред мен се простира един неподвижен подводен свят, гледан през стъклото на аквариум.

— Значи, всичко се свърши вече! — Не съзнавах, че съм произнесла на глас тези думи, но Шоко, която не бях забелязала, попита:

— Какво се е свършило?

— Не зная — отговорих аз.

Шоко се засмя и леко ме прихвана.

— Не ставай глупава. По-добре си легни.

Тръгнах към спалнята. Като сядах на леглото, почувствувах, че всичко около мен се върти. Подпрях се с едната ръка и успях да се овладеея, докато Шоко беше в стаята. Щом тя отиде в кухнята, по бузите ми започнаха да текат сълзи. Защо простият факт, че Кадота се е оженил, ме нарани толкова силно? Какво страшно имаше в това? Не помня колко време стоях така. През прозореца видях Шоко, която изгаряше листата в градината. Слънцето беше вече залязло. Толкова спокойна вечер не бях виждала през живота си.

— Листата ли гориш? — попитах меко и като че ли всичко беше предварително обмислено, станах и взех дневника от чекмеджето на бюрото ми. Шоко гореше листата, за да изгори и дневника. Не можеше да бъде другояче. Излязох на верандата, седнах на плетения стол и запрелиствах страниците. Дневник, пълен с думи като „грях“, „смърт“, „любов“. Признанията на една грешница. Думите „грях“, „смърт“ и „любов“, писани в продължение на тринадесет години, вече загубили огнената сила, която притежаваха до вчера, щяха да споделят съдбата на листата, които се превръщаха в пурпурен дим.

В момента, в който подавах дневника на Шоко, реших да умра. Помислих, че вече е дошло време за това.

Може би по-правилно е да се каже, че бях изгубила желание да живея.

Откакто се разделихме, Кадота живееше сам. Пропусна много случаи да се ожени, защото прекара известно време в чужбина и по време на войната беше с армията в Южните морета. Във всеки случай не се ожени. Сега ми се струва, че този факт може би правеше живота ми по-лесно поносим. Но бих искала да ти кажа само това, че откакто го напуснах, не съм го виждала, нито съм имала желание да се срещам с него. Освен дето дочувах случайни клюки от роднините ми в Акаши, аз години наред не знаех нищо за него.

Стъмни се съвсем. След като Шоко и прислужницата се затвориха в стаите си, извадих албума, в който имаше около двайсетина наши снимки. Преди няколко години Шоко ме стресна с думите:

— Снимките на мама и татко са залепени така, че лицата им се срещат.

Тя го каза съвсем невинно, но по-късно открих, че снимките, направени на сватбата ни, бяха залепени на две срещуположни страници така, че наистина се срещаха, когато албумът беше затворен. Тогава не обърнах внимание на това. Но думите ѝ се запечатаха в сърцето ми и един-два пъти в годината изплуваха в съзнанието ми. Въпреки това досега нито съм размествала снимките, нито съм мислила да ги махна. Чак днес реших, че вече е време да ги откъсна. Ще залепя снимките на Кадота в червеното албумче на Шоко, за да знае как е изглеждал баща ѝ като млад.

Такова беше моето друго „аз“. Малката австралийска змия, за която ти казваше, че живее в мен, се прояви тази сутрин, цялата на бели петънца. Чудя се как змийчето с цвят на сепия от Южните морета с тънкото червено езиче се е преструвало в продължение на тринадесет години, че не знае за срещата ни в Атами.

Какво в края на краищата е змията във всеки от нас? Дали не е нещо като безмилостна орис, готова да погълне всичко, себичност, ревност, съдба? Жалко, че не ще имам възможност да науча това от теб. Какво тъжно създание е тази змия във всеки от нас! Спомням си, четох веднъж в една книга за „скръбта на живота“. Пишейки това писмо, чувствавам как сърцето ми се докосва до нещо безкрайно тъжно и студено, от което ставам безпомощна. Какво е това у човека, дете е толкова непоносимо омразно и толкова непоносимо тъжно?

Имам чувството, че все още не съм ти представила моето истинско „аз“. Струва ми се, че първоначалното ми решение е отслабнало и се е изпарило.

Другото „аз“, което съществува независимо от мен — какво удобно извинение! Казах ти, че днес открих малката змия, която живее в мен. Казах ти, че днес тя се прояви за първи път. Лъжа, това е лъжа. Трябваше да съм я забелязала досега.

Сърцето ми се свива, като си спомня нощта на 6 август, когато земята между Осака и Кобе се превърна в море от пламъци. Шоко и аз се бяхме скрили в противовъздушното скривалище, което ти беше направил. Когато самолетите отминаха, потънах в ужасна самота, която бях абсолютно неспособна да преодоля. Чувствах се неопикуемо самотна. Невъзможно ми беше да стоя повече там. Вече се канех да напусна скривалището, когато те видях изправен пред мен.

Цялото небе беше червено. Ти беше изтичал до нашата къща и стоеше пред входа на скривалището. Вашият квартал беше вече в пламъци. Върнах се обратно в скривалището заедно с теб и избухнах в сълзи. И Шоко, и ти взехте истерията ми за страх. Не можех да обясня състоянието си нито тогава, нито по-късно. Прости ми. Тогава, когато бях обгърната от твоята щедра, прекалено щедра любов, ми се прииска да застана по същия начин пред противовъздушното скривалище в болницата на Кадота в Хиого, тази бяла и чиста болница, която съм

виждала само от прозореца на влака. Исках да застана точно там така, както ти застана пред нашето скривалище. Треперех от това непреодолимо желание, срещу което се съпротивлявах със сълзи на очи.

Но това не беше първият път. Няколко години преди това бях поразено от думите ти, че в мен има една малка змия. Никога очите ти не са ме плашили така. Въпреки че го каза на шега, имах чувството, че си прочел мислите ми и изплашена се отдръпнах. Отвращението ми към истинските змии беше преминало. Плахо погледнах лицето ти, ти се беше загледал в далечината с незапалена лула в уста. Никога преди не те бях виждала такъв. Може би всичко това беше само във въображението ми, но не бях те виждала с по-празен израз на лицето. Той се задържа само за миг. Когато ме погледна, ти имаше обичайното нежно изражение.

До този момент не ми беше ясно какво точно представлява моето друго „аз“. Оттогава започнах да гледам на него като на една малка бяла змия. Още същата нощ писах в дневника си за бялата змия. Изпълних цяла страница с думите „бяла змия“, представях си я навита в сърцето ми, насочила острата си като игла главичка към небето. Това ми носеше успокоение, да сравнявам най-отвратителната част от себе си с този някак си чист и изразителен образ на женската тъга и почтеност. Нека бог бъде милостив към мен. Дори и сега съм егоистка. Изглежда, че съм станала още по-лоша.

Нека изпиша за всичко, щом съм стигнала дотук. Моля ти се, не се сърди. Това стана през онази ветровита нощ, когато ти и аз решихме да бъдем лоши докрай и да подхранваме любовта си, като лъжем всички около нас.

През тази нощ, след като се бяхме заклели във вечна любов, открих, че няма какво повече да се каже. Лежах на снежнобелия чаршаф и мълчах, втренчена в тъмнината. Не си спомням по-внушително тих час. Дали това продължи пет или шест минути? Или мълчахме час или час и половина?

Бях абсолютно сама. Забравих, че си до мен, съществуваше само собствената ми душа. Защо изпаднах в такава безпомощна самота точно когато свързахме тайно любовта си, която обещаваше да бъде безкрайно щедра и за двама ни?

През тази нощ ти реши да измамиш всички. Дали си мислил да измамиш и мен? А аз не направих изключение за теб. Реших да измамя всички живи същества на света, включително и теб, и дори себе си. Това щеше да бъде същността на живота ми. Тази мисъл гореше в дъното на самотната ми душа като призрачно пламъче.

Трябваше да изтръгна от себе си привързаността си към Кадота, която беше нещо като любов и омраза. Никога не можах да му простя изневярата, независимо от това каква е била причината за нея. Мислех, че съм способна на всичко и че ще направя всичко възможно, за да го откъсна от себе си. Тази мисъл ме преследваше навсякъде. С цялото си същество търсех средство, с което да успокоя страданието си. И какъв беше резултатът! Нищо не се е променило от онази нощ преди тринадесет години.

„Да обичаш“ и „да бъдеш обичан“. Тъжни отношения! Бях във втори или трети клас в гимназията. Учителят ни по английска граматика ни даде упражнение за действителен и страдателен залог. Между глаголите „да бия“ и „да бъда бит“, „да видя“ и „да бъда видян“ попадна и странното съчетание „да обичам“ и „да бъда обичан“. Когато взех молива и се готвех да напиша упражнението, някой отзад ми подаде бележка. В нея бяха написани две изречения: „Искаш ли да обичаш?“ и „Искаш ли да бъдеш обичана?“ и съответно трябваше да се отговори. Под изречението „искам да бъда обичана“ бяха написани много кръгчета с мастило и с червен и син молив. Под другото изречение, „искам да обичам“, нямаше нищо. Не направих изключение и нарисувах малко кръгче под думите „искам да бъда обичана“. Дали чувствавахме инстинктивно какво щастие е да бъдеш обичана, въпреки че бяхме само

шестнайсетгодишни и не знаехме какво точно означава „да обичам“ и „да бъда обичана“?

Само момичето, което седеше до мен, изрисува голямо дебело кръгче там, където никой не беше написал нищо. Тя направи това почти без да се колебае. „Искам да обичам.“ Още си спомням колко ме подразни нейната безкомпромисност и същевременно колко уязвима се почувствувах. В училище не ѝ вървеше много, беше малко меланхолична и не особено привлекателна. Не зная какво е станало с това самотно момиче с пепелявочерен цвят на косата. Дори и сега, след като са изминали повече от двадесет години, си спомням много ясно самотния и вид по непонятни за мен причини.

В края на краищата не знам кого бог ще надари с покой — жената, която е имала щастието да бъде обичана, или тази, която решила, че иска да обича, дори и да не е била възнаградена с много щастие. Коя жена може да признае пред бога, че е обичала? Може би има такива жени. Онова момиче с пепелявочерната коса може би е станало „една от избраните“. С разрошена коса, наранено тяло и разкъсани дрехи, тя победоносно ще вдигне глава и ще каже, че е обичала.

Отвратително. Искам да избягам от спомена за лицето на това момиче. Но не мога да се отърва от него, той ме преследва. Защо ме тревожат такива неща преди смъртта, след като ми остават само още няколко часа живот? Може би това е най-подходящата награда за жената, която, за да избяга от болката да обича, е потърсила спасение в щастието да бъде обичана.

Съжалявам, че трябва да ти кажа това след тринадесет щастливи години.

Дойде моментът, когато лодката трябва да изгори в морето. Моментът, който знаех, че ще дойде. Твърде уморена съм да живея повече. Мисля, че най-накрая успех да ти кажа какво точно представлявам, нарисувах ти истинския си портрет, колкото можах най-добре. Остават ми още петнадесет-двадесет минути живот, докато

прочетеш писмото ми, но това е истинският ми живот, животът на твоята Аяко.

Искам да ти кажа само още едно нещо. Тези тринадесет години бяха като сън. Бях много щастлива, обгърната от твоята голяма любов, по-щастлива от когото и да било на света.

Вече беше минало полунощ, когато привърших трите писма, адресирани до Иосуке Мисуджи. Взех писмото на Мисуджи до мен и го прочетох отново. Препрочетох няколко пъти многозначителния пасаж към края: „Интересувам се от лов от няколко години насам. Това беше доста спокоен период в моя личен и обществен живот, пълна противоположност на самотата, в която живея сега. По времето, когато ме видяхте, пушката вече беше станала всичко за мен.“ Имаше нещо непоносимо тъжно в тези прилежно подредени думи. Както беше казала Аяко, може би това беше змията, спотаена в Мисуджи.

Приближих се към северния прозорец на кабинета си и погледнах навън в тъмната мартенска нощ. Електрически влакове изпускаха сини искри в далечината. Какво означаваха тези три писма до Мисуджи? Какво беше научил той от тях? Може би не беше научил нищо? Може би отдавна е знаел за змията в Мидори, а също за тази в Аяко?

Обърнал лице към мразовитата нощ, стоях до прозореца и имах чувството, че съм леко пиян. Опрях ръце на дървената рамка и погледнах надолу към дърветата на двора, „в бялото речно дъно“ на Мисуджи.

[1] Китайска хазартна игра. — Б. пр. ↑

ОСАМУ ДАДЗАЙ 1909–1948 Г.

През годините непосредствено след Втората световна война, която разколеба вярата в традиционните ценности, в Япония се заражда едно поколение млади писатели, което намиращо се в безпътица, е обхванато от отчаяние и нихилизъм. Темите в творчеството им не са далеч от тези настроения. Целейки да изобразят сложността и объркаността на беспочвената епоха, в която живеят, те скъсват със съществуващите литературни традиции и се мъчат да създадат нови, по-свободни литературни форми.

Безспорен водач на тези следвоенни писатели е Осаму Дадзай, въпреки че той твори от много години преди войната. Освен него обаче никои от така наречените „следвоенни“ не оставя нищо ценно в японската литература.

Син на богата и влиятелна фамилия, Осаму Дадзай води разгулен живот и е много популярен още приживе, особено сред младежта. Творбите му са подчертано автобиографични и той достига истинската си слава със следвоенните си произведения „Жената на Вийон“ и романа „Залязващото слънце“.

ДАДЗАЙ ОСАМУ ЖЕНАТА НА ВИЙОН

Събуди ме звукът от отварянето на външната врата, но не станах от леглото. Знаех, че това може да бъде само мъжът ми, завръщайки се посред нощ мъртвопиян.

Той запали лампата в съседната стая и дишайки много тежко, започна да тършува из чекмеджетата на масата и библиотеката и да търси нещо. Няколко минути по-късно се чу звук, като че ли се строполи на земята. После до мен достигаше само тежкото му дишане. Тъй като ме учудваше какво може да си е наумил, подвикнах му от мястото си, както лежах.

— Вечерял ли си? В долапа има малко студен ориз.

— Благодаря — отговори той с необичайно любезен тон. — Как е детето? Още ли има температура?

Това беше също необичайно. Синът ни правеше четири тази година, но дали от недохранване или поради алкохолизма на баща му, или от болест, но той е по-малък от повечето двегодишни деца. Дори не се държи стабилно на краката си, а колкото до говора му, всичко, което казва, е „йъм-йъм“ или „ъ-ъ“. Понякога се чудя дали не е слабоумен. Веднъж го заведох на обществената баня и след като го съблякох, го взех на ръце. Той изглеждаше така малък и мършав, че сърцето ми примря и се разплаках пред очите на всички. Детето винаги има стомашни неразположения или температура, но мъжът ми почти никога не си е в къщи и се учудвам дали въобще мисли за детето. Ако спомена пред него, че синът ни е неразположен, той ще ми каже: „Трябва да го заведеш на лекар.“ После си мята дрехата и отива някъде. Аз бих искала да заведа детето на лекар, но нямам пари. Не мога да направя нищо друго, освен да лежа до него и да галя главичката му.

Но нея нощ, не зная по каква причина, мъжът ми беше странно мил и като никога ме запита за болестта на детето. Това не ме зарадва. Напротив, почувствувах го като предупреждение за нещо ужасно и студени тръпки полазиха по гърба ми. Не ми дойде на ум какво да

кажа и останах да лежа в мълчание. Известно време не се чуваше никакъв звук освен тежкото дишане на мъжа ми.

Тогава от външния вход долетя тънкият глас на една жена.

— Има ли някой в къщи?

Аз цялата потреперах, като че ли изляха отгоре ми ледена вода.

— В къщи ли сте, господин Отани? — Този път в тона ѝ имаше някаква острога. Тя рязко отвори вратата и извика с решително сърдит глас: — Господин Отани, защо не отговаряте?

Мъжът ми най-сетне отиде до вратата.

— Е, какво има? — запита той с изплашен, глуповат тон.

— Съвършено добре знаете какво има — каза жената, като понижи гласа си. — Какво ви кара да крадете парите на другите хора, като си имате такъв хубав дом? Престанете жестоката си шега и ми върнете парите. Ако не го направите, отивам право в полицията.

— Не зная за какво говорите. И няма да понасям обидите ви. Вие нямате работа тук. Вън! Ако не си отидете, аз ще бъда този, който ще повика полиция.

Чу се гласът на друг мъж.

— Трябва да призная, че сте доста нахален, господин Отани. И какво искате да кажете с това, че нямаме работа тук? Вие наистина ме учудвате. Този път всичко е сериозно. Не е шега да крадете чужди пари. Един бог само знае колко жена ми и аз сме страдали заради вас. И на всичко отгоре извършихте такава подлост тази вечер. Господин Отани, аз наистина съм имал погрешно мнение за вас.

— Това е шантаж — гневно възкликна мъжът ми с разтреперан глас. — Това е изнудване. Напуснете къщата ми! Ако имате оплаквания, ще ги изслушам утре.

— Колко отвратително! Вие сте истински мошеник. За мене няма друго разрешение, освен да повикам полиция.

В гласа му се чувствуваше такава омраза, че настръхнах цялата.

— Вървете по дяволите! — изкрещя мъжът ми, но гласът му беше вече отслабнал и звучеше неискрено.

Аз станах, метнах на раменете си халата и излязох в предния хол. Поклоних се на двамата посетители. Един кръглолик мъж на около петдесет години с дреха, дълга до коленете, попита:

— Това жена ви ли е? — И без следа от усмивка леко наклони глава по посока към мен, като че ли кимаше.

Жената беше слабо дребно същество на около четиридесет години, облечена спретнато. Тя поразтвори шала си и също без да се усмихне, отвърна на поклона ми с думите:

— Простете, че по такъв начин нахлухме в дома ви посред нощ.

Мъжът ми моментално нахлузи сандалите си и се втурна към вратата. Другият сграбчи ръката му и двамата за миг се счепкаха.

— Оставете ме да изляза или ще ви намуша — изкрещя мъжът ми и в ръката му блесна кама. Този нож беше един от любимите му предмети и той го държеше обикновено заключен в чекмеджето на бюрото си. Когато се прибра в къщи, изглежда, е очаквал неприятности и е тършувал именно за него.

Другият се отдръпна назад и междуременно мъжът ми изхвъркна навън, размахвайки ръкавите на дрехата си като огромна врана.

— Крадец! — развика се мъжът и затича подир него, но аз изтичах до външната врата с босите си крака и се овесих на него.

— Моля ви, не отивайте. Никой от двама ви няма да спечели, ако се раните. Аз поемам отговорността за всичко.

Жената каза:

— Да, тя е права. Човек никога не може да каже какво би направил един луд човек.

— Свиня! Но този път само полиция! Не мога повече да понасям. — Мъжът стоеше, вперил празен поглед в тъмнината навън, и мърмореше като че ли на себе си. Но силата беше напуснала тялото му.

— Моля ви, влезте и ми разкажете какво се е случило. Може би бих могла да разреша въпроса, какъвто и да е той. Разхвърляно е, но, моля, заповядайте.

Двамата посетители размениха погледи и леко си кимнаха един на друг. Мъжът каза с променен израз:

— Страхувам се, че каквото и да кажете, ние вече сме решили какво да правим. Но може би е добра идеята ви, госпожа Отани, да ви разкажем всичко, което се случи.

— Моля ви, влезте и разкажете всичко.

— Боя се, че не можем да останем дълго — казвайки това, мъжът започна да съблича палтото си.

— Не се събличайте. Тук е много студено. Къщата не се отоплява.

— Добре тогава, ако ми разрешите.

— Моля ви, и двамата.

Мъжът и жената влязоха в стаята на мъжа ми. Бяха ужасени от занемарения ѝ вид. Рогозките изглеждаха, като че ли загниват, закнижените врати бяха раздрипавени, стените бяха започнали да падат, а хартията на килера за вещи така се беше отлепила, че се виждаше рамката му. В ъгъла имаше бюро и шкаф за книги — празен шкаф.

Предложих на двамата посетители скъсани възглавници, от които се показваше пълнежът им, и казах:

— Заповядайте, седнете на възглавниците. Рогозките са така мръсни — и отново им се поклоних. — Трябва да ви се извиня за всички неприятности, които, както виждам, мъжът ми ви създава, и за ужасното му поведение тази вечер, независимо от причината, която го е породила. Той има такъв особен характер. — Задавих се посред думите си и избухнах в сълзи.

— Извинете, че ви питам, но на колко години сте, госпожа Отани? — попита мъжът. Той седеше с кръстосани крака на скъсаната възглавница, с лакти на коленете си, подпрял брадичката на шепите си. Задавайки въпроса, той се наведе напред към мене.

— На двадесет и шест съм.

— Само на толкова? Предполагам, че това е нормално, като имам пред вид, че мъжът ви е на около тридесет, но все пак се учудвам.

Жената, показвайки лицето си иззад гърба на мъжа си, каза:

— Не мога да не се учудя, след като влязох и видях каква мила жена има господин Отани, защо той се държи така безобразно.

— Той е болен. Това е причината. Той не беше такъв, но сега се влошава. — Мъжът въздъхна и продължи: — Госпожа Отани, жена ми и аз държим малък ресторант близо до спирка Накано. Ние сме родом от село, но ми омръзна да се занимавам със селяни, които треперят на стотинката, и дойдохме с жена ми в Токио. След редовните трудности и нespoлуки успяхме да скътаме някой лев и някъде около 1936 г. отворихме малък евтин ресторант, в който за един йен или два клиентите ни можеха да се позабавляват. Лишавайки се от всякакъв лукс и работейки като роби, успяхме да натрупаме значително

количество уиски и джин. Когато алкохолът изчезна от пазара и много други питейни заведения бяха затворени, ние бяхме в състояние да продължим да работим.

Отвори се войната с Америка и Англия, но даже и когато бомбардировките станаха сериозни, ние не поискахме да ни евакуират, понеже нямахме деца да ни обвързват. Искахме да продължим търговията си, докато мястото бъде изгорено. Мъжът ви най-напред започна да идва при нас през пролетта на 1944 г., доколкото си спомням. Ние още не бяхме започнали да губим войната или ако губехме, не знаехме точно как стоят нещата и си представяхме, че ако се задържи положението още две-три години, можем да получим мир при условия на равноправие. Когато господин Отани най-напред дойде в нашия ресторант, той не беше сам. Малко е неудобно да ви говоря за това, но трябва да ви разкажа цялата история и да не крия нищо от вас. Мъжът ви се промъкна през кухненската врата с една по-възрастна жена. Забравих да ви кажа, че по това време предната ни врата беше затворена и само няколко редовни посетители влизаха през задната.

Тази жена живееше в съседство и когато барът, в който работеше, беше закрит и тя остана без работа, започна често да посещава нашия ресторант с приятелите си. Затова и много се учудихме, когато съпругът ви се вмъкна с тази жена, чието име беше Акичан. Заведох ги в задната стая и им поднесох джин. Нея вечер господин Отани пи много тихо и спокойно. Акичан плати сметката и двамата излязоха заедно. Учудващо, но не мога да забравя колко странно мил и изискан изглеждаше нея вечер. Мисля си, че може би дяволът, когато се явява за първи път в нечий дом, има такова скромно и меланхолично държане.

От тази нощ нататък господин Отани стана редовен клиент. След десет дни дойде сам и неочаквано извади банкнота от сто йени. По това време сто йени бяха много пари, повече от две или три хиляди йени днес. Натика банкнотата в ръката ми и за нищо на света не приемаше моето „не“. „Задръжете я, моля ви“ — каза той, като се усмихна свенливо. Тази вечер, изглежда, беше пил доста, преди да дойде, а при нас обърна десет чаши джин, всяка в момента, в който я поднасях. И всичко това без почти нито дума. Жена ми и аз се опитахме да започнем разговор, но той само се усмихваше малко стеснително и неопределено кимаше. Внезапно попита колко е часът и

стана. „А рестото?“ — попитах го. „Няма значение“ — каза ми той. „Но какво да направя с рестото?“ — настоях аз. „Запазете го, моля, до следващия път — отговори той с горчива усмивка. — Аз ще се върна.“ И излезе. Госпожа Отани, това беше единственият път, когато получихме пари от него. Оттогава насам той винаги ни залъгва с едно или друго извинение и в продължение на три години успя сам, без да даде нито един сен, да изпие почти всичкия ни алкохол.

Преди сама да разбера какво върша, избухнах в смях. Всичко това ми изглеждаше така смешно, въпреки че не мога да обясня защо. Закрих устата си от смущение, но като погледнах към жената, видях, че и тя се смееше неудържимо, след което и мъжът ѝ не можа да се сдържи и също се разсмя.

— Не, това съвсем не е работа за смях, но така ми е дошло до гуша, че и на мене също ми става смешно. Действително, ако той използваше мозъка си в друга посока, можеше да стане министър или доктор по някакви науки и всичко, каквото би пожелал. Когато Акичан дружеше с господин Отани, тя непрекъснато се хвалеше с него. Преди всичко тя разказваше, че произхождал от страшна фамилия. Бил по-малкият син на благородника Отани. Вярно, че бил обезнаследен поради лошото си поведение, но след смъртта на баща си щял да раздели имението с по-големия си брат. Разказваше, че е много умен, истински гений. И макар и млад, бил най-добрият поет в Япония. На всичко отгоре бил и голям учен, и истински факир в немския и френския език. Като слушаше човек Акичан, можеше да помисли, че той е някакъв бог и най-смешното е, че тя не беше измислила всичко това. Други хора също разказваха, че той бил по-малкият син на благородника Отани и известен поет. Даже и жена ми, макар че доста е прехвърлила годините, се прехласваше по него като Акичан. Разправяше ми какво значело хората да бъдат добре възпитани. И начинът, по който тя копнееше за идването му, беше просто непоносим. Казват, че времето на галантността е минало, но докато свърши войната, мога да ви кажа, никой не е имал такова държане с жените, както този обезнаследен син на аристокрацията. Като си помисля само как си падаха по него! Струва ми се, това е, което наричат днес „робски манталитет“.

Аз от своя страна като мъж — при това самоуверен — съвсем не мисля, че някакъв дребен благородник, моля да ме извините за израза,

някакъв си член на селско благородничество, който е само по-младият син, е много по-различен от мене. Никога, нито за миг не съм изпадал в такъв луд възторг по него. И при все това този господин ми беше слабото място. Колкото и твърдо да решавах следващия път да не му давам никакво питие, щом се появеше в някой неочакван час, подобно на преследван човек, и виждах колко облекчен се чувстваше от това, че е стигнал при нас, моята решимост отслабваше и завършвах с това, че му давах да пие. Не ни безпокоеше особено дори когато се напиваше и ако си беше плащал сметката, щеше да бъде един много добър клиент. Никога сам не се препоръчваше и не се перчеше глупаво, че е гений или нещо подобно. Когато Акичан или някой друг седнал до него, говореше за неговото величие, той или променяше разговора, или казваше: „Нуждая се от пари да си платя сметката“, с което поливаше със студен душ всичко.

Войната най-сетне свърши. Ние започнахме открито да търгуваме с напитки на черна борса и поставихме нови завеси на заведението си. При целия си тъжен вид то започна да се оживява и наехме едно момиче да му придаде малко чар. И тогава кой трябваше да се появи, ако не този господин. Той вече не водеше със себе си жени, а идваше винаги в компания с двама-трима писатели, работещи за списания и вестници. Пиеше повече и от преди и буйствуваше. Започна да разказва вулгарни вицове, което не правеше никога преди, а понякога без особена причина удряше някой от репортьорите, които водеше със себе си, и започваше да се бие. На всичко отгоре взе, че прелъсти двадесет и една годишното момиче, което работеше при нас. Бяхме потресени, но при това състояние на нещата не можехме на направим нищо и нямахме друг избор, освен да премълчим цялата работа. Посъветвахме момичето да се примири и роди детето и тихомълком я изпратихме обратно на родителите ѝ. Помолих господин Отани вече да не идва, но той отговори със заплашителен тон: „Хора, които търгуват на черна борса, нямат право да критикуват другите. Познавам ви добре.“ На следващата вечер отново дойде, като че ли нищо не беше се случило.

Може би като някакво наказание за черната борса, която вършехме, ни дойде на главата туй чудовище. Но това, което той направи тази вечер, не може да се отмине само защото бил поет и благородник. Това беше най-обикновен грабеж. Той открадна от нас

пет хиляди йени. Понастоящем всичките ни пари отиват за запаси от стока и сме щастливи, ако в ресторанта имаме петстотин или хиляда йени. Причината, поради която имахме тази вечер толкова много пари, беше, че бях уредил сметките си за годината с нашите редовни клиенти и успях да събера пет хиляди йени. Ако не предам веднага парите на доставчиците на едро, ние ще фалираме. Ето какво значи това за нас. И така, жена ми преглеждаше сметките в задната стая и беше поставила парите в чекмеджето на бюфета. Той пиеше сам в предната стая, но, изглежда, беше забелязал какво прави тя. Внезапно стана, отиде право в задната стая и без да продума, изблъска жена ми настрани и отвори чекмеджето. После сграбчи банкнотите и ги натъпка в джобовете си.

Ние изтичахме в ресторанта още безмълвни от ужас, после на улицата. Виках му да спре и двамата тичахме след него. За миг ми се искаше да извикам: „Крадец“ и да събера хората около нас, но в края на краищата господин Отани ни е стар познат и не можех да бъда толкова груб към него. Реших да не го изпускам от погледа си. Да го следя, където и да отиде и когато видя, че се е успокоил, спокойно да му поискам парите. Ние сме дребни търговци и когато най-после го настигнахме тук, нямахме друг избор, освен да потиснем чувствата си и любезно да му поискаме да върне парите ни. И какво се случи тогава? Той извади нож и ме заплаши да ме намушка! Що за държане!

Отново всичко ми се видя така смешно поради причини, които не мога да обясня, и избухнах в смях. Жената се изчерви и леко се усмихна. Не можех да престана да се смея. Въпреки че знаех какъв лош ефект ще има това върху собственика, аз се смях до сълзи. Изведнъж си помислих дали фразата „големият смях при свършване на света“, която срещнах в едно от стихотворенията на мъжа ми, не означаваше нещо подобно.

И все пак това не беше проблем, който можеше да се разреши, като му се надсмееш. Помислих за миг и казах:

— Така или иначе, ще се опитам да оправя нещата само ако почакате още един ден, преди да съобщите на полицията. Утре непременно ще дойда у вас.

Внимателно разпитах къде се намира ресторантът им и ги помолих да се съгласят. Те се съгласиха да оставят за момента нещата както са и си отидоха. А аз останах сама в студената стая да мисля върху някакъв план, който щеше да разреши въпроса. Нищо не ми

идваше на ум. Станах, свалих си шала и се вмъкнах под завивките, там, където спеше детето. Галейки главичката му, аз си мислех колко щеше да е хубаво, ако нощта никога, никога не свършваше.

Баща ми държеше павилион в парка Асакуза. Майка ми умря, когато бях малка, и двамата с баща ми живеехме сами в квартирата. На павилиона работехме заедно. Мъжът ми идваше там от време на време и не след дълго започнахме да се срещаме на други места, без да знае баща ми. Когато забременях, го принудих да ме третира като своя жена, макар че, разбира се, не бяхме регистрирани официално. Сега детето расте без баща, а в същото време мъжът ми не се връща по няколко нощи наред, понякога и цял месец. Не зная къде ходи и какво прави. Когато се върне, винаги е пиян и седи там, смъртноблед, дишащ тежко, и се вира в лицето ми. Понякога плаче и сълзите се стичат по лицето му или пък, без да каже нещо, се примъква в леглото ми, притиска ме силно и стене: „О, така повече не може. Страхувам се. Страхувам се. Помогни ми!“

Понякога целият трепере и даже след като заспи, говори унесено и стене. На следващата утрин е отвлечен нанякъде, като човек, комуто са изтръгнали душата. После изчезва и не се връща по три-четири нощи. Някои приятели на издателя на моя мъж от време на време се грижат за детето и за мене, носят ни по малко пари, колкото да не умрем от глад.

Задряхах и отворих очи, когато утринната светлина се изливаше през пролуките на щорите. Станах, облякох се, завързах детето на гърба си и излязох. Имах чувството, че не мога да издържа минута повече в смълчаната къща.

Тръгнах без посока и забелязах, че отивам към спирката. Купих една кифла от павилиона за закуски и нахраних детето. Подтикната от внезапен импулс, взех билет за Кичиджджи и се качих на трамвая. Както пътувах, овисена на една дръжка, забелязах афиш с името на мъжа ми. Беше реклама за списание, в което беше публикувал разказа, наречен „Франсоа Вийон“. Докато се вирах в заглавието „Франсоа Вийон“ и името на мъжа си, сълзи от болка избликнаха в очите ми, афишът се замъгли и не можах да го видя.

Слязох на Кичиджджи и за първи път от не помня колко години влязох в парка. Кипарисите около езерото бяха всички изсечени и

наоколо приличаше на строителна площадка. Беше странно голо и студено, съвсем не както преди.

Свалих детето от гърба си и двамата седнахме на една счупена пейка край езерото. Дадох му да яде един сладък картоф, който бях донесла от къщи.

— Хубаво езеро, нали? Тук имаше много шарани и златни рибки, но вече нищо не е останало. Това е много лошо, нали?

Не зная какво мислеше то. Просто се засмя особено, с уста, пълна с картоф. Макар и мое собствено дете, но ме накара да почувствувам, че пред мен стои идиот.

Седейки на пейката, не можех да разреша нищо, затова поставих отново детето на гърба си и отидох на спирката. Купих билет за Накано. Без каквато и да е мисъл или план се качих на трамвая, като че ли повлечена от ужасен водовъртеж. Слязох на Накано и поех към ресторанта.

Предният вход беше затворен. Обиколих отзад и влязох през кухненската врата. Собственикът беше излязъл и жена му сама чистеше ресторанта. Веднага щом я видях, започнах да разправям лъжи, за каквито преди не се мислех способна.

— Струва ми се, че ще ми бъде възможно да ви заплатя всичко до утре, ако не и още тази вечер. Няма защо да се безпокоите.

— О, чудесно! Много ви благодаря. — Тя изглеждаше почти щастлива, но на лицето ѝ все още оставаше сянка на безпокойство, като че ли не беше доволна.

— Това е истина. Някой ще донесе тук парите, а до това време аз ще остана като залог. Тази гаранция достатъчна ли е за вас? Докато пристигнат парите, аз с удоволствие ще ви помагам в ресторанта.

Свалих детето от гърба си и го оставих да си играе самичко и да не ми пречи. Може би защото е ненормално, но то не се бои от чужди хора и весело се усмихна на госпожата. Докато бях излязла да донеса продуктите, които ѝ се полагаха по дажба, тя му беше дала празни кутии от американски консерви и като се върнах, го заварих в един ъгъл на стаята да ги удря една в друга и да ги търкаля по земята.

По обяд собственикът се завърна от пазар. Веднага щом го зърнах, започнах да изреждам същите лъжи, които бях разправила на мадам. Той изглеждаше учуден.

— Истина ли е това? Но както и да е, госпожа Отани, човек не може да бъде сигурен за пари, докато не ги види в ръцете си. — Говореше с учудващо спокоен, почти обяснителен тон.

— Но наистина така е. Моля ви, имайте доверие в мен и почакайте само още днес, преди да го направите достойно. Аз междуременно ще ви помагам в ресторанта.

— Да се върнат парите, това е всичко, което искам — каза собственикът почти на себе си. — До края на годината остават пет или шест дни, нали?

— Да, и така, виждате, искам да кажа — о, дошли са клиенти. Заповядайте! — Усмихнах се на посетителите. Приличаха на работници. И пошепнах на мадам: — Моля ви, дайте ми една престилка.

Един от клиентите подвикна:

— Я каква красавица сте наели. Знаменита е.

— Не ѝ забърквайте главата — каза собственикът с тон, който съвсем не беше шеговит. — Тя струва доста пари.

— Един милион долара, чиста раса? — грубо се пошегува друг.

— Казват, че дори при расовите женските струват на половин цена — отвърнах аз по същия груб маниер, докато слагах сакето^[1] да се топли.

— Недей да скромничиш! Отсега нататък в Япония ще има равенство на половете, даже при конете и кучетата — избоботи най-младият от клиентите. — Мила моя, аз се влюбих. Любов от пръв поглед. Но това там твоє дете ли е?

— Не — каза мадам, внасяйки детето на ръце от задната стая. — Взехме го от роднини. Най-после и ние си имаме наследник.

— Какво ще му оставите освен парите си? — подразни ги един от клиентите. Собственикът с мрачен израз на лицето промърмори:

— Една любовна история и дългове. — После, променяйки тон, попита: — Какво искате? Мешана скара ли?

Беше Бъдни вечер. Заради това може би потокът от клиенти беше непрекъснат. От сутринта почти не бях яла нищо, но бях така разтревожена, че отказах да взема нещо даже когато мадам ме канеше настойчиво. Само продължих да хвърча из ресторанта като балерина. Може би звучи като самохвалство, но нея вечер ресторантът

изглеждаше оживен и много от посетителите искаха да знаят името ми и да се ръкуват с мене.

Но нямах и най-малка представа как ще свърши всичко това. Продължавах да се смея и да отговарям на мръсните шеги на посетителите с още по-мръсни, плъзгайки се от клиент на клиент, наливайки питиета. Не след дълго вече мислех, че и тялото ми така ще се разтопи и започне да се разлива като сладолед.

Изглежда, че чудеса понякога се случват даже и на този свят. Малко след девет часа влезе един мъж, с триъгълна коледна книжна шапка на главата и черна маска, която покриваше горната част на лицето му. Следваше го привлекателна жена с изящна фигура, която изглеждаше на около тридесет и четири-пет години. Човекът седна на един стол с гръб към мене, но от момента, в който влезе, знаех кой е. Беше моят мъж-крадец.

Седеше там, без да показва, че ми обръща някакво внимание. Аз също се преструвах, че не го познавам и продължавах да се шегувам с другите клиенти. Дамата, която седеше срещу мъжа ми, ме повика. Мъжът ми се взираше в мен изпод маската, като че ли беше изненадан. Аз го потупах по рамото и му казах: „Няма ли да ми кажете честита Коледа? Какво, а? Май че вече сте прехвърлили някой друг литър.“

Дамата не обърна внимание на това. Тя каза:

— Имам нещо да говоря със собственика. Бихте ли го повикали за малко на нашата маса.

Отидох в кухнята, където господарят пържеше риба.

— Отани дойде. Моля ви, идете да го видите, но не казвайте на жената, че има нещо общо с мене. Не искам да го поставям в неудобно положение.

— Ако самата вие така искате, нямам нищо против — съгласи се той лесно и отиде в ресторанта. След един бърз поглед господарят намери мъжа ми и се запъти нататък. Красивата дама размени с него няколко думи и тримата излязоха от ресторанта.

Всичко се свърши. Всичко беше уредено. През цялото време аз някак си бях вярвала, че това ще стане и се почувствах така развеселена, че сграбчих ръката на един млад посетител в тъмносин костюм, младо момче на не повече от двадесет години, и извиках:

— Пий! Пий! Коледа е!

Точно след тридесет минути — не, даже по-скоро, така скоро, че се стреснах — господарят се върна сам.

— Искам да ви благодаря, госпожа Отани. Получих си парите обратно.

— Така се радвам! Всичките ли?

Той отвърна с усмивка:

— Всичко, което взе вчера.

— А на колко, общо взето, възлиза дългът му? Грубо — абсолютният минимум?

— Двадесет хиляди йени.

— Това покрива ли всичко?

— Това е минимумът.

— Аз ще го оправя. Ще ме наемете ли от утре? Ще го изплатя с работа.

— Какво говорите! Вие се шегувате! — и двамата заедно се разсмяхме.

Тази нощ напуснах ресторанта след десет часа и се върнах в къщи с детето. Както очаквах, мъжът ми не беше в къщи, но това не ме обезпокои. Утре, като отида в ресторанта, ще мога да го видя отново, непременно ще го видя, зная. А защо такъв хубав план никога преди не ми е идвал на ума? Всички страдания, които преживях, бяха само заради собствената ми глупост. Аз винаги съм имала такъв успех в развличане посетителите на павилиона на баща ми и сигурно ще се окажа доста способна и в ресторанта. А между впрочем нея вечер получих около петстотин йени от бакшиши.

От следващия ден нататък животът ми коренно се промени. Станах безгрижна и весела. Първото нещо, което направих, беше да отида на фризьор и да си направя косата на трайно къдрене. Купих си козметични средства и поправих дрехите си. Имах чувството, че всички грижи, които така ми тежаха, напълно са изчезнали.

Сутрин ставах и закусвах с детето. После го слагах на гърба си и отивах на работа. Нова година е връхният сезон за ресторанта и аз бях така заета, че всичко се въртеше пред очите ми. Мъжът ми идва в ресторанта на няколко дни веднъж. Оставя ме аз да му платя сметката

и отново изчезва. Много често наднича в ресторанта късно вечерта и ме пита не е ли време да се прибирам. И тогава заедно се връщаме и ни е приятно.

— Защо не правех това от самото начало? То ми донесе толкова щастие.

— Жените не знаят нищо за щастieto и нещастieto.

— Може би е така. А мъжете?

— Мъжете са само нещастни. Те винаги се борят със страха.

— Не разбирам. Зная само, че бих искала този ми живот да продължи винаги. Господарят и мадам са такива мили хора.

— Не бъди глупава. Те ограбват селските дървенияци. Дават ми да пия, защото мислят, че в края на краищата ще спечелят от това пари.

— То си е тяхна работа. Не можеш да ги упрекваш. Но това не е всичко, нали? Ти си имал работа с мадам.

— Отдавна. Дъртият разбрал ли е?

— Сигурна съм, че да. Чух го да казва с въздишка, че си му донесъл безчестие и дългове.

— Трябва да ти изглеждам отвратителен, но факт е, че така много искам да умра, че не мога повече да понасям. Откакто съм се родил, не мисля за нищо друго, освен за смъртта. За всеки, който има нещо общо с мен, би било по-добре, ако умра, сигурен съм. И въпреки това няма изгледи да умра. Има нещо странно и всяващо страх, като господ, което не ме оставя да умра.

— Това е, защото имаш своята работа.

— Работата ми не струва нищо. Аз не пиша нито шедьоври, нито неуспешни неща. Ако хората кажат за нещо, че е добро, то става добро. Ако кажат, че е лошо, става лошо. Но това, което ме плаши, е, че някъде на света има бог. Има, нали?

— Нямам представа.

СЕГА, след като вече работя в ресторанта двадесет дни, съзнавам, че всеки един от клиентите е престъпник. Започнах да мисля, че мъжът ми е много по-добър в сравнение с тях. И сега виждам, че не само клиентите, но всеки, който върви по улицата, крие някакво престъпление. Една красиво облечена дама дойде до вратата да продава саке по триста йени квартата. Това беше евтино, като се има пред вид сега на какви цени се продава, и мадам го грабна. Изби ме пот. Разбрах, че в един свят, където даже дама с такъв аристократичен

вид е принудена да прибегва до трикове, невъзможно е което и да е живо същество да има чиста съвест.

Господи, ако съществуващ, покажи ми се! Към края на новогодишните празници бях прелъстена от един от клиентите. Нея вечер валеше и нямаше изгледи мъжът ми да дойде. Пригответих се да си вървя, макар че един от посетителите още стоеше. Взех детето, което спеше в един ъгъл на задната стая, и го сложих на гърба си.

— Бих ви помолила да ми услужите пак с чадъра си — казах на мадам.

— Аз имам чадър, ще ви заведа в къщи — каза последният клиент, ставайки, като че ли наистина смяташе да го направи. Беше нисък слаб човек на около двадесет и пет години и приличаше на фабричен работник. Идваше за първи път в ресторанта, откакто бях постъпила на работа.

— Много мило от ваша страна, но съм свикнала да ходя сама.

— Живеете много далеч, аз зная. Живея в съседство. Ще ви заведа. Сметката, моля. — Беше изпил само три чаши и не изглеждаше особено пиян.

Качихме се заедно на трамвая и слязохме на моята спирка. После тръгнахме в силния дъжд един до друг под чадъра през тъмните като рог улици. Младият мъж, който до този момент не беше казал нито дума, започна да говори оживено:

— Зная всичко за вас. Виждате ли, почитател съм на господин Отани и самият аз пиша поезия. Преди не много време се надявах да мога да му покажа някои от моите работи, но той така ме плаши.

Бяхме стигнали моя дом и му казах:

— Благодаря ви много. Ще се видим пак в ресторанта.

— Довиждане — каза младият мъж и си тръгна в дъжда.

Събудих се посред нощ от шума на външната врата, която се отваряше. Мислех, че мъжът ми се връща, пиян както винаги, и продължих да лежа, без да се обаждам.

Чу се мъжки глас:

— Госпожа Отани, извинете ме, че ви безпокоя.

Станах, запалих лампата и отидох до входа. Младият мъж беше там и така се олюляваше, че едва можеше да застане прав.

— Извинете, госпожа Отани, на връщане спрях да пийна още малко и да ви кажа истината, живея на другия край на града. Като

стигнах до спирката, последният трамвай беше вече заминал. Госпожа Отани, ще ми позволите ли да прекарам нощта у вас? Нямам нужда от никакви завивки. Ще съм доволен да спя тук, в коридора, докато тръгне първият трамвай сутринта. Ако не валеше, щях да спя някъде наоколо навън, но в този дъжд е безнадеждно. Моля ви, позволете ми да остана.

— Мъжът ми не е в къщи, но ако можете да преспите в коридора, моля ви, останете. — Взех двете скъсани възглавници и му ги дадох.

— Благодаря ви много. О, много пих — каза той, пъшкайки. Легна в коридора така, както си беше, и докато се върна в постелята си, го чух вече да хърка.

На следната сутрин без никакви церемонии той ме облада.

Този ден отидох в ресторанта с детето както обикновено и се държах, като че ли нищо не беше се случило. Мъжът ми седеше на една маса и четеше вестник с чаша питие до себе си. Мислех си колко хубаво изглежда утринното слънце, блестящо в чашата.

— Няма ли никого? — попитах. Той вдигна поглед от вестника.

— Господинът още не се е върнал от пазар. Мадам само преди минута беше в кухнята. Сега няма ли я?

— Ти идва ли снощи тук?

— Идвах. Така стана, че не мога да си легна, преди да хвърля поглед на моята любима келнерка. Дойдох след десет часа, но ми казаха, че си си отишла.

— И после?

— Тук останах през нощта. Валеше така силно.

— Мога и аз занаяд да оставам да спя тук.

— Мисля, че това е добра идея.

— Да, така именно ще направя. Няма смисъл повече да наемаме къщата.

Мъжът ми не каза нищо и продължи да чете.

— Е, да, какво ли знаеш ти. Ето, отново пишат лоши неща за мене. Наричат ме фалшив аристократ с епикурейски наклонности. Това не е вярно. По-правилно ще бъде да ме наричат епикуреец в ужас от бога. Виж! Тук казват, че съм чудовище. Това не е вярно, нали? Малко късно е, но аз сега ще ти кажа защо взех петте хиляди йени. Това беше, за да направя за тебе и детето първата щастлива Нова

година, първата от толкова дълго време. Това доказва, че не съм чудовище, нали?

Думите му не ме зарадваха особено.

— Няма нищо нередно в това, човек да бъде чудовище, докато успява да остане жив.

[1] Оризова ракия, която японците обикновено пият затоплена.
— Б.пр. ↑

АЦУШИ НАКАДЖИМА

1909–1942 Г.

Повечето от разказите, написани от този автор, са посветени на далечното минало на Китай. Израснал в семейството на учени, занимаващи се с историята и културата на Китай, Накаджима усвоява основно китайски език, а също и английски, френски и немски език. Завършва японска литература в Токийския имперски университет.

В литературните среди се ползва с голямо уважение заради изключителното си чувство за стил и чистота на езика, несъмнено повлияно от китайския класически стил.

Разказът „Тигърът-поет“, публикуван в годината на смъртта на автора, представлява оригинален израз на схващането, че настоящата съдба на човека се определя от поведението му в предишните му съществувания.

АЦУШИ НАКАДЖИМА ТИГЪРЪТ-ПОЕТ

Ли Чен беше човек с голяма ерудиция. Още съвсем млад, той успешно взе изпитите за по-висока степен в службата и името му попадна в списъците на отличилите се. Скоро след това бе назначен за началник на гвардията в района по долното течение на Янгцзе.

Ли Чен зае веднага поста, но поради своята горда и независима натура скоро започна да се дразни от ограниченията в службата, която презираше като недостойна за таланта си. Тъй като нямаше изгледи да бъде повишен скоро, той не след дълго си подаде оставката. Прекъсна връзки с всички свои предишни приятели и колеги и се оттегли със семейството си в родния си град Куолуе, решен да прекара останалата част от живота си изключително в писане на поезия. Вместо година след година да пълзи пред по-висшестоящите чиновници, не беше ли по за предпочитане да поеме достойния и независим път на писателя, мислеше си Ли Чен, и накрая да завещае на поколенията името си на голям поет?

Уви, не се иска само решителност, за да стане човек известен писател. Скоро Ли Чен изразходва всички средства за съществуване. Оттогава дните му преминаваха в непрекъсната борба с нуждите на всекидневието. Красивият, снажен младеж, който така блестящо изкара изпитите си за по-висока степен в службата, се стопи напълно, на негово място се появи измършавял мъж с груби обноски и очите му гледаха с острия, неспокоен поглед на човек, чиято цел непрекъснато му се изплъзва.

След няколко години той вече едва понасяше мизерията, на която го осъди писането на поезия. Най-после разбра, че трябва да преодолее гордостта си и отново да си намери някоя служба, с която да осигурява поне прехраната и облеклото на семейството си. Подаде молба до управлението и получи назначение като помощник областен управител в една източна провинция. По това време всички негови бивши колеги бяха се издигнали в службата и Ли Чен изпадна в оскърбителното положение да получава нареждания от хора, които бяха взели изпитите

си много по-лошо от него и които беше презирал като грубияни и глупци. Непрекъснатите унижения, които му носеше новата служба, след тежкия живот като поет, направиха Ли Чен толкова мрачен и рязък, че понякога състоянието му граничеше с лудост.

Една година след повторното му постъпване на държавна служба той получи нареждане да замине на юг. По пътя Ли Чен се отби в едно ханче край река Цзъ, но там най-неочаквано полудя. Посред нощ го чува да издава някакъв нечленоразделен крясък. С разкривено лице и святкащи очи той скочи през прозореца и неудържимо се втурна навън в нощта, преди някой да успее да го спре. На другата сутрин го търсиха дълго и въпреки че пребродиха полетата и хълмовете надлъж и нашир, не можаха да открият и следа от него. Той не се появи повече и дори семейството му не научи странната съдба, която го беше сполетяла.

На другата година областният инспектор Юан Цан, който пътуваше на юг по служба, се отби една нощ в Шандзю, близо до река Цзъ. Той се готвеше да отпътува рано сутринта преди изгрев слънце, но ханджията го предупреди, че покрай пътя за южните провинции се навъртал някакъв тигър, който нападал хора.

— Всички пътници са предупредени да не пътуват нощно време — каза ханджията. — Мога ли смирено да помоля ваша милост да почакате, докато се разсъмне?

— Благодаря — отговори Юан Цан, — но аз ще разчитам на храбрите мъже, които ме придружават. — И без повече приказки се метна на коня и потегли, следван от придружителите си.

Не след дълго стигнаха до гъста гора; само луната осветяваше пътя им. Неочаквано от гъсталака изскочи огромен тигър и с див рев се втурна срещу Юан Цан. Зверът вече щеше да се нахвърли отгоре му, но изведнаж рязко се обърна и скочи обратно в гъсталака.

Известно време никой не проговори. После от храстите се раздаде странен глас: „Господи! За малко не го разкъсах.“

Въпреки че беше много поразен, Юан Цан веднага позна гласа.

— Не е ли това гласът на стария ми приятел Ли Чен? — попита той.

Юан Цан и Ли Чен държаха заедно последните изпити в столицата и освен това на времето си бяха дългогодишни приятели.

Само човек с благия характер на Юан Цан можеше да търпи грубия и своеволен Ли Чен.

Дълго време от гъсталака не идваше никакъв отговор, а се разнасяха някакви странни звуци, които приличаха на сподавен плач. Накрая един дрезгав глас отговори:

— Да, аз наистина съм същият Ли Чен от Куолюе, когото ти познаваше някога.

Юан Цан веднага забрави страха си, слезе от коня и се приближи до гъсталака.

— Излез оттам, стари приятелю — каза той. — Излез да си поговорим малко.

— Уви — отговори гласът. — Аз съм ужасно преобразен. Срам ме е да се покажа пред теб в сегашния си вид. Знам, че само като ме погледнеш, ще се изпълниш с ужас и отвращение. Но все пак, щом сме се срещнали вече, моля те, остани за малко. Нека си поговорим, макар и да не се виждаме един друг.

Когато Юан Цан си спомняше за това по-късно, цялата история му се струваше невероятно странна, но тогава не му изглеждаше толкова неестествена, точно както насън човек приема и най-абсурдните случки. Той заповяда на придружителите си да чакат и като се приближи смело до гъсталака, започна да разговаря с невидимия си приятел.

Първо му съобщи всички новини от столицата, последните клюки за бившите им колеги, после му разказа как е постигнал собствената си блестяща кариера. Гласът от гъсталака го поздрави тъжно по този случай. Последва мъчителна пауза. Накрая Юан Цан се престраши и попита:

— Ами с тебе какво стана?

И гласът на Ли Чен разказа следната история иззад високите храсти:

— Преди около година ме изпратиха по работа на юг. По пътя се отбих за една нощ в ханчето край река Цзъ. Легнах си рано и заспах почти веднага, но много скоро след това се събудих от странен глас, който ме викаше отвън. Станах, отворих прозореца и погледнах. Незнайният глас ме зовеше в тъмнината и някаква непреодолима сила ме накара да се подчиня. Без да се колебая, скочих от прозореца и се втурнах в нощта, тичах без посока, като обезумял. Неочаквано се

намерих на една пътека, която водеше към гората. За моя голяма изненада открих, че тичам по земята на четири крака; оказа се, че така можех да се движа доста по-бързо. Докато тичах, някаква особена сила изпълваше цялото ми тяло и аз скачах с голяма лекота по скали и пънове. После забелязах, че по тялото ми беше порасла гъста козина. По това време вече не чувах гласа, но продължавах да тичам просто заради самото тичане.

Призори спрях до едно планинско поточе и се огледах в бистрата вода. Веднага разбрах, че съм се превърнал в истински тигър. След като премина първото учудване, с облекчение си помислих, че това е сън. Често сънувах, най-вече кошмари, но винаги съзнавах прекрасно, че сънувам. Часовете минаваха, зората се пукна и изгря денят. Най-после трябваше да призная пред себе си, че съм съвсем буден. Тогава за първи път изпитах истински ужас. Най-страшно от всичко беше чувството, че безвъзвратно са рухнали всички правила и закони на обикновения живот, отсега нататък можеше да се случат най-ужасни и невероятни неща.

Свих се до един голям камък в гъстата трева и се опитах да премисля всичко отначало. Защо стана така? Никакъв отговор не ми идваше на ум. И както размишлявах до скалата, мина ми мисълта, че никой не може да знае защо му се случват разни неща. Не бяха ли всички хора насочвани по време на земния си живот от едни сили, които те не разбираха или почти не разбираха? Мъдростта се състоеше в умениято съзнателно да приемаш това крайно невежество, а не непрекъснато да се бориш срещу съдбата си, както бях направил аз. Вече беше твърде късно. Докато бях човешко същество, животът ми представляваше една непрекъсната борба; просветлението дойде чак когато вече нямаше никаква полза от него. Погледнах тигровото си тяло и си помислих: „По-добре да бях умрял.“

Точно в този момент покрай мене претича заек, само на няколко метра от мястото, където лежах. В един миг ме напусна всичко човешко. Когато отново се върна човешкият ми разум, открих, че устата ми беше окървавена и наоколо се въргаляха бели пухкави кичурчета заешка козина. Така за първи път се почувствувах тигър. Не смея да ти разкажа за ужасните и жестоки неща, които върша всеки ден оттогава.

Човешкото се връща в мене само за няколко часа на ден. През това време мога да говоря с човешки глас, както с тебе сега, и през главата ми минават най-сложни мисли. Дори си повтарям на ум цели страници от класиците. Но през същото това време си спомням за ужасните неща, които съм извършил като тигър, в ушите ми кънтят виковете на моите жертви и цял се изпълвам със срам, страх и възмущение от животинската си природа.

Но постепенно тези часове на човешко прозрение намаляват. Доскоро се питах как можах да се превърна в тигър. Сега въпросът, който ме преследва, е друг: как съм могъл да бъда човек? Не е ли това ужасен признак? Скоро ще се стопят спомените ми от миналото, всичко човешко, което е останало в мене, ще изчезне, както изчезват основите на древните дворци под пластовете земя и пясък. Тогава ще бъда само един див звяр, бич за тези гори, и ако някога срещна теб например, Юан Цан, може да те разкъсам на парчета и да те изям без ни най-малко угризение...

Гласът замря и известно време се чуваше само нечие тежко дишане. След това гласът се обади отново но вече говореше позадъхано:

— Напоследък в главата ми непрекъснато се върти една и съща мисъл, която съвсем не е нова, разбира се, но все пак досега не ми е била напълно ясна. Не сме ли били всички ние — животни и човешки същества — нещо друго някога? Докато сме млади, понякога си спомняме смъртно за предишното си съществуване, но постепенно свикваме с формата си на съществуване в момента и попадаме в плен на илюзията, че винаги сме били такива.

Но както и да е, скоро такива абстрактни идеи съвсем ще престанат да ме посещават. В известен смисъл ще бъда несъмнено пощастлив, когато човешкото у мене изчезне напълно, но точно от това се страхувам най-много. Перспективата да се превърна в див звяр и да забравя всичко за предишното си съществуване ми причинява неизразимо страдание. Уви, такава е съдбата ми и не мога да избягам от нея...

Гласът отново замря и известно време мълча. Юан Цан и придружителите му чакаха със затаен дъх, смаяни от тази невероятна изповед. Накрая гласът се обади още веднаж:

— Имам една молба към тебе, преди да напусна човешкия свят завинаги.

— Кажу ми молбата си — рече Юан Цан. — Тя ще бъде изпълнена.

— В предишния си живот имах амбицията да стана велик поет, но тогава не успях да я осъществя. Предполагам, че от стотиците стихотворения, които написах, не е оцеляло нищо. Несъмнено те са изчезнали завинаги, като дим, отнесен от вятъра. Единствените следи, останали от моето изкуство, са около десетина стихотворения, които съм запомнил наизуст. Моля те да ги запишеш и направиш така, че да не пропаднат безследно, както стана с автора им.

Не мисли, приятелю, че се надявам да се утвърдя като велик поет с тези няколко стихотворения. Но не мога да се примиря с мисълта, че ще напусна този свят, без да съм сигурен дали някои от творбите ми, за които пожертвувах кариерата си, имота и накрая разума си, ще достигнат до поколенията.

Юан Цан заповяда на един от придружаващите го да вземе четчица и да записва думите на съществото от гъсталака. Гласът на Ли Чен ясно издекламира около тридесет възхитителни, изискани стихотворения. Все пак, докато слушаше, през ума на Юан Цан премина печалната мисъл, че приятелят му никога не би могъл да осъществи литературната си амбиция, колкото и дълго да би живял. Въпреки че Ли Чен имаше ерудиция и техника, липсваше му онази искрица гениалност, която единствено вдъхва живот в поезията.

Когато Ли Чен свърши, той помълча малко и после продължи с резкия, недоволен тон, който Юан Цан си спомняше добре от студентските години:

— Наистина абсурдно е, но често, като лежа нощем в пещерата, виждам в сънищата си своите събрани стихотворения, красиво подвързани и положени върху бюрото на някой учен в столицата. Той взима книгата с израз на уважение и започва да чете... Колко глупаво! Хайде, изсмей се! Смей се на бедния глупак, който искаше да стане поет, а се превърна в тигър.

Юан Цан съвсем нямаше намерение да се смее, като слушаше горчивия глас на Ли Чен. Той си спомни как и някога изблици на самоирония винаги следваха самонадеяните изказвания на Ли Чен.

— Да, има за какво да ми се смееш — продължи Ли Чен и като че ли изплюваше ожесточено думите. — Чуй и последното

стихотворение, с което искам да ме запомниш. Току-що го съчиних. Стихотворение за един нещастен глупак като мене...

Юан Цан направи знак на своя подчинен да продължи писането, а Ли Чен започна:

*Посипаха се върху мен беди
и най-накрая разумът ми се поддаде.
Болестта, която разяждаше духа ми,
ме доведе до този ужасен вид.
Сега живея в тъмни пещери,
а вие се возите в златни карети.
Застанах снощи на ей онзи връх
и се обърнах към сребърната луна.
Не рева на страшния тигър
разнесе ехото на планините,
а дивата болка на един нещастник.*

Междувременно избледняващата луна, росата по тревата и хладният утринен вятър предизвестиха приближаването на зората. Юан Цан и придружителите му се бяха съзели вече от първоначалното учудване, свързано с преобразяването на Ли Чен. Те изпитваха по-скоро съжаление към тигъра-поет, отколкото страх.

— Уви, каква трагична съдба — клатеха глава те. — С всичките си знания и способности да стигне дотук!

Гласът на Ли Чен продължи:

— Вече ти казах, че отначало не се замислях за причината на моето преобразяване. Но това беше само в началото. Мисля, че през изминалата година започнах да разбирам поне малка частица от истината.

По време на човешкото си съществуване, както знаеш, аз се оттеглих в родния си град и отбягвах хората. Всички смятаха поведението ми за арогантно и надменно и не разбираха, че до голяма степен това се дължеше на неувереност. Съвсем не искам да кажа, че аз, едва ли не геният на града, съм бил напълно лишен от гордост. Не, но гордостта ми беше някак си плаха — гордостта на страхливец. Въпреки че бях решил да стана поет, не исках да взема учител или да

се събирам с други поети само поради тази глупава неувереност, защото подсъзнателно се страхувах, че като се събирам с други поети, моят скъпоценен гений можеше да се окаже фалшив. Но същевременно се надявах и почти вярвах, че наистина съм гениален и ми беше неприятно да се смесвам с простите хора, които не бяха посветили живота си на литературата. Така се откъснах от външния свят и живеях изолиран в семейството си. Презирах все повече и повече обикновените хора, а мизерията засилваше презрението ми и към света на богатите и печалбарите. Но през цялото това време се засилваха и опасенията ми, че аз може би съвсем не съм гениален поет. Гордостта и неувереността така се сраснаха в мен, че почти изпълниха цялото ми същество.

Кой беше казал, че всички ние сме по природа диви зверове и че задължението ни като човешки същества е да бъдем укротители, които държат в пълно подчинение своите животни и дори ги учат да изпълняват задачи, чужди на животинската им същност. Моята неуверена гордост беше като див звяр и въпреки големия ми ум и култура в края на краищата не успях да го опитомя. Именно тази гордост ми попречи да стана голям поет. Познавам много хора, несравнимо по-малко талантиливи от мене, които се сдобиха с поетическа слава благодарение на голямото си трудолюбие. Да, именно моята гордост превърна живота на семейството ми в мъчение! Тази дива гордост накрая ме превърна в звяр и по тяло, и по дух.

Уви, няма вече време за разкаяние. Свършиха се човешките ми дни и последните ми връзки с човешкия род постепенно изчезват. О, каква загуба! Колко жалко! Често нощем заставам сам на някоя от тези скали и вия надолу към пустите долини. Няма ли някой да разбере страданието ми! По-малките животни се сковават от страх в бърлогите си, като чуят рева ми. Планините, дърветата, луната и росата ме чуват и си казват: колко свиреп е ревт на тигъра! Скачам нагоре и се хвърлям на земята и вия в нощта. Но никой, никой не разбира отчаянието, което кипи в мен. Така беше и по време на човешкото ми съществуване.

Вече беше станало съвсем светло. В далечината се разнесе печалният зов на ловджийски рог.

— Трябва да се разделим — каза Ли Чен. — Наближава часът, в който отново ще се превърна в тигър. Но имам още една молба към

теб. Когато се върнеш в Куолное, моля ти се, иди при моето семейство. Не споменавай нищо за тази среща, а само им кажи, че по време на пътуването си си чул за моята смърт. И ако имат нужда от храна или подслон, погрижи се за тях, много те моля.

Когато Ли Чен свърши, от гъсталака се разнесоха ридания. Дълбоко развълнуван, Юан Цан увери приятеля си, че непременно ще изпълни молбите му. Тогава гласът на Ли Чен отново се обади с предишния рязък, ироничен тон:

— Ти може би си мислиш, че първо трябваше да те помоля за това. И си напълно прав. Защото бях именно от този тип хора, които повече се интересуват от това другите да забележат стихотворенията им, макар и слаби, отколкото да се погрижат за гладуващото си семейство, затова се превърнах в див звяр. Между впрочем осмелявам се да те помоля на връщане да минеш по друг път. Дотогава сигурно вече няма да съм в състояние да разпознавам старите си приятели и колкото и ужасно да звучи, може да те разкъсам на парчета и да те изям. В случай че имаш и най-малкото желание да подновим приятелството си, когато стигнеш до онзи хълм, се спри и погледни назад. Така ще ме видиш за последен път и от това желанието ти да се срещаме ще се изпари.

— Сбогом, скъпи приятелю — каза Юан Цан. С тържествено изражение на лицето той се качи на коня и потегли, следван от придружаващите го. Иззад гъсталаците се разнасяха дрезгави ридания.

Когато стигнаха до хълма, Юан Цан погледна назад към гората, от която току-що бяха излезли. Неочаквано от гъстата трева изскочи един тигър. Той постоя малко на пътя, после вдигна глава към бледата луна и изрева три пъти. Когато заглъхна ехото от неговия рев, той скочи обратно в тревата и се изгуби от поглед.

Издание:

Сборник. Японски разкази, 1973

Първо издание

Превод от английски

Съставител и бележки за авторите: Евгения Паничерска-Камова

Редактор: Красимира Тодорова

Художник: Димитър Трендафилов

Художник-редактор: Васил Йончев

Техн. редактор: Александър Димитров

Коректор: Емилия Спасова, Евдокия Попова

Излязла от печат февруари 1973 г.

ДИ „Народна култура“ — София, ул. „Гр. Игнатиев“ 2-а

ДП „Стоян Добрев — Странджата“ — Варна, ул. „Хр. Ботев“ 3

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.